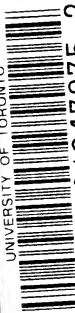

UNIVERSITY OF TORONTO

3 1761 01647875 2

8° Ling. 295: 4, 1

VOGUL NÉPKÖLTÉSI GYŰJTEMÉNY.

KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA.

IV. KÖTET.

ÉLETKÉPEK.

SORSÉNEKEK, VITÉZI ÉNEKEK, MEDVEÜNNEPI SZINJÁTÉKOK,
ÁLLATÉNEKEK, MESÉK, TALÁLÓS MESÉK, NÉPRAJZI APRÓSÁGOK,
FÖLDRAJZI NÉVJEGYZÉK.

ELSŐ FÜZET.

VOGUL SZÖVEGEK ÉS FORDÍTÁSAIK.

★

SAJÁT GYŰJTÉSE ÉS REGULY ANTAL HAGYOMÁNYAI ALAPJÁN

KÖZZÉTESZI

MUNKÁCSI BERNÁT

A M. T. AKAD. L. TÁGJA.

BUDAPEST.

1896.

553/24
7dl

filck
grabat

PH
1308
.5
M85
K0'E.4
F57-1

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

F

1971. 65/1466

2

TARTALOM.

ELSŐ SZAKASZ. SORSÉNEKEK.

A) Női énekek.

a) A Felső-Lozva és Szoszva vidékeiről.

	Lap
I. A «Szarvasorr-vár»-falvi gazdag Kirill-öreg kisebbik leányának Dárjának énekelt éneke	1
II. A «Szarvasorr-vár»-falvi gazdag Kirill-öreg kisebbik leányának Dárjának másik énekelt éneke	4
III. A «Szarvasorr-vár»-falvi gazdag Kirill-öreg nagyobbik leányának, Annának énekelt éneke	6
IV. A «Szarvasorr-vár»-falvi gazdag Kirill-öreg anyjának, Zsófiának énekelt éneke	7
V. A «Szarvasorr-vár»-falvi István leányának, Annának énekelt éneke	8
VI. A «Szarvasorr-vár»-falvi Ignác leányának Pachtjár Theodosiának énekelt két éneke	9
VII. A «Szarvasorr-vár»-falvi Pachtjár Ivánfi Ignác leányai felől énekelt ének	10
VIII. A «Visera-folyó»-falvi Trofim leányának, Dáriának énekelt éneke	11
IX. A «Vásárolt-patak»-falvi István leányának, Aniszjának maga felől énekelt két éneke.	11
X. A «Vásárolt-patak»-falvi István leányának, Aniszjának a «Szent-folyó»-falvi «Legifjabbnál idősb» öreg fiáról, az ő Pachtjár Ignáczi Vaszilijka sógoráról énekelt éneke	13
XI. A «Vásárolt-patak»-falvi István leányának, Aniszjának az ő férje felől énekelt éneke	14
XII. A «Cserjésfalvi» Mikula leányának, Jeleszin Ofimjának az ő két rénecskéjével mulatozó éneke	17
XIII. A «Szamojéd-sátras» Kaszláp-leány Mártha, «Cserjésfalvi» nőnek maga felől énekelt éneke	18
XIV. A «Szamojéd-sátras» Kaszláp öreg Mártha leánya «Cserjésfalvi» nőnek az ő Jeleszin Mikula-fi Iván fia felől énekelt éneke	19

	Lap
XV. Trofim-leány Matron-asszony, «Cserjésfalvi» nőnek az ő egykori lakóhelyéről, «Széles-folyó-torkolatbeli» faluról énekelt éneke	20
XVI. Vaszilij-leány Eudokia, «Karp-folyó-torkolat-falvi» nőnek maga felől énekelt éneke	20
XVII. A lozvai alvidékről hősölt «Széles-folyó-torkolati faluban» lakott nőnek énekelt éneke	21
XVIII. A «Tat-torkolat falusi» (Lozva-) alvidékről való nőtől, Jurkin feleségétől, Szemjon-leány Heléntől énekelt ének	24
XIX. A «Lozva-falvi» Ivánfi Mihálynak a «Tat-torkolat falvi» Visera-vidékről való Alekszej leánya, Tatjana felől énekelt éneke	28
XX. A Jugra-falvi Korikov Nikita férfi nagyobbik fiának, Péternek a Tat-torkolat-falvi Visera vidékről való Alekszej leánya, Tatjana felől énekelt éneke	29
XXI. A «Nagy-üstöt-tartó» folyófőbeli faluból való Pákin Alekszej férfi nagyobbik leányának énekelt éneke	35
XXII. A Nyuri-leánytól készített ének	36
XXIII. A Vals'ë szamojéd énekelt éneke	38
XXIV. A Jugra-falvi Kozma középső leányától, Katától énekelt ének	41
XXV. A Jugrafalvi «Körömfolyó»-vidékről való Jefimfi Péter férfinak a «Vessző-városi» Pákin férfi kisebbik leánya felől énekelt éneke	42
XXVI. A Jugrafalvi Kozma idősbik leányának, Akulinának az ő Pákinfi Mikola férjéről énekelt éneke	44
XXVII. A «Köz-falusi» Vaszilijfi Péter öregnek a «Rétfalusi» Pákin kisebbik Kata leánya felől énekelt éneke	45
XXVIII. A Vantuska-leánytól készített ének	47
XXIX. A «Vesszővárosi» Pákinfi Mikola férfinak a Jugra-falvi Kozma idősbik Akulina leánya felől énekelt éneke.	52
XXX. Chantapov Aur-folyó-falvi férfi leányának, Dáriának énekelt éneke	53
XXXI. Az «Agyag-folyó»-falvi leánytól készített ének	55
XXXII. A «Patak-torkolat-falusi» nőnek, Pachtjár Ignáczi Iván feleségének, Theodosiának énekelt éneke	57
XXXIII. A «Folyófok»-falvi «Gomba»-öreg Anna leányának énekelt éneke	59
XXXIV. A «Folyófok-falvi» «Réntorok-szörfonal-betéttel varró» asszony kis Mikolka fiának énekelt éneke	61
XXXV. A «Folyófok-falvi» «Féllábú öreg» kis Kata leányának «Manó-folyó-falvi» Siter férfi felől énekelt éneke	63
XXXVI. A «Sapka-falvi» leálynak az ő berjozovi kereskedő kedveséről énekelt éneke	64
XXXVII. Az «An-folyó»-falvi leánytól készített ének	67
XXXVIII. A «Voly-folyó»-falvi «Korom-folyó»-faluból való nőnek, a Fél-	

	Lap
szemű» Petyka idősb leányának, Chevoronjának az ő férje felől énekelt éneke	70
XXXIX. A Musz-falvi Szergej néniének énekelt éneke	70
XL. Pál öreg kis leányának énekelt éneke	74
XLI. A «Kendertépő» városbeli leány énekelt éneke	76
XLII. A «Papleány»-tól készített ének	77
XLIII. Az orosz úrfiúhoz titkon eladott vogul leány felől énekelt ének	79

b) *Női énekek a Közép- és Alsó-Lozva vidékeiről.*

XLIV. Persina-falvi asszony, Përsä leánya, Anna énekelt éneke	83
XLV. A persinai leánytól szerzett ének	83
XLVI. A «Hegyi-folyó-torkolat»-falvi Anna Oszipovna leánytól szerzett ének	85
XLVII. A Szint-folyó-falvi leánytól szerzett ének	87
XLVIII. A «menyikém-ének»	92
XLIX. A «Búvármadár-falvi» Marko-nőcske éneke	97
L. A «Búvármadár-falvi» ének	102

c) *Női énekek a Pelim és Konda vidékeiről.*

LI. Az Agáfija Stefanovna Muratkova készítette ének	104
LII. Az Anastasia Feodorovna készítette ének	105
LIII. Az Axinia Afanasejevna készítette ének	106
LIV. Az «Ätëm-folyó-falvi» nőcske éneke	107
LV. A «Szurokfenék-falvi» Agráfia Stefanovna leány énekelt ének	108
LVI. A «Szurokfenék-falvi» Dunja Ivanovna leány éneke	109
LVII. A Lewé-falvi Iván leányának, Agafiának énekelt éneke	109
LVIII. A hét hófajd módjára nevető nőről való ének	110

B) *Férfiak sorsénekei.*

LIX. A kondai fejedelem éneke:	
1. Loas nagybácsinak éneke	110
2. A «Tur» nagyapám készítette ének	114
3. A «Tur»-nagyapám készítette ének Jurkinától jegyzett változata	118
4. A keresztségbe való menés éneke	122
LX. Përsä éneke	127
LXI. A «Jeva-torkolati falu»-beli embertől készített ének	129
LXII. A Lup-torkolati faluról való ének	132
LXIII. Az özvegy férfi éneke	134
LXIV. A «Szent-folyó-falvi» Pachtjár Ignáczi Vaszilij férfi énekelt éneke	139
LXV. A «Berekfalvi» Jeliszej-fi Mikola férfi énekelt éneke	140
LXVI. Az Obdorszki szamojéd éneke	141

MÁSODIK SZAKASZ. VITÉZI ÉNEKEK.

	Lap
I. A «Hős» éneke	145
II. A szamojéd had éneke	167
III. A rénemlön növekedett hőseletű szamojéd ember éneke	169
IV. A tengervégi had éneke	173
V. A «Háncsfejű drága ember» éneke	175

HARMADIK SZAKASZ. MEDVEÜNNEPI SZÍNJÁTÉKOK.**Bevezető ének.**

I. Az «éneke kifogyhatatlan kedves puttony» színjáték	183
---	-----

A) Manók és tündérek színjátékai.

II. A Nyáli-manó színjátéka	186
III. Jápél-öreg erdei manónak színjátéka	190
IV. Az erdei manó úri nő leányának színjátéka Kwajk-folyó-falván	192
V. A hegyi manóember leányának színjátéka An-folyó-falván	199
VI. A bálványocska színjátéka	204
VII. Az égen-függő hét fiú tánczéneke	207
VIII. A Kaltes-ének	210
1. Az anyókaének	210
2. Jurkina-féle változat	216
3. Kaltës-asszony éneke	222
IX. A Tuchtä-folyó torkolati istennőcske éneke	228
X. A Telëm-torkolati istennőcske éneke	235

B) Vadász- és Halászkalandok.

XI. A tavaszi vadászemberkének színjátéka	237
XII. A «hét jávor egy lábon állott» színjáték	240
XIII. Az erdőből jött ember éneke (színjáték)	244
XIV. Az ikrás nyírhéj-túl színjátéka	246
XV. A Khörsz-öreg éneke	247
XVI. A Kanysing-gazda színjátéka	247
XVII. Az obi lúddá [változott] szamojéd ember éneke	251
XXVIII. Az Obfői fészekbeli öreg öcsikéjének éneke	254

C) A nyomoruság színjátékai.

XIX. A kezecsontja-tört embernek színjátéka	256
XX. A félkezűnek tánczéneke	259
XXI. Az öcsike tánczéneke	262
XXII. Az árva nő éneke	264
XXIII. Orosz ember barátodnak színjátéka	265
XXIV. A «nagy orrú» éneke	267
XXV. Kantemeskü tánczéneke	268
XXVI. Rasä tánczéneke	270

D) Női színjátékok.

XXVII. A Jelikém-Jeli ének	271
XXVIII. A kakuk-kisasszony színjátéka	275
XXIX. Az ángyi-ének	290
XXX. Az ángyi-színjáték	292
XXXI. Az árva ember színjátéka	293
XXXII. Úpér-nő éneke	295
XXXIII. Az Esz-folyófi három nászrokonom színjátéka	295
XXXIV. A «hasa földagadt leány» (medve) színjátéka	297
XXXV. A «nénike»-(medve) ének	298
XXXVI. A hugocska-ének	299

NEGYEDIK SZAKASZ. ÁLLATÉNEKEK.

I. A jávorének	301
II. A «jávorcsillag» (gönczölszekér) éneke	304
III. A szárnyas Paskér éneke	310
IV. A «bálványa» (medve) éneke	318
V. Az egér éneke	318
VI. A nyúl éneke	319
VII. A fecske éneke	320
VIII. A póling-madár (tringa squatarola) éneke	320
IX. A kakuk éneke	321
X. A verébének	322

ÖTÖDIK SZAKASZ. MESÉK.

A) Társadalmi mese.

I. A kereskedő ember meséje	324
-----------------------------	-----

B) Mithikus mesék.

II. A rézember és Jancsi fejedelemfi meséje	344
III. A macskafü meséje	351
IV. A medvefi meséje	356
V. A szegény [szibériai] száműzött öreg meséje	360
VI. A fi- és nőtestvér meséje	366
VII. A szegény ifjú meséje	369
VIII. A macska és nagybácsija meséje	371
IX. A kis fejedelemfi meséje	368

HATODIK SZAKASZ. TÁLÁLÓS MESÉK.

A) Lozva-vidéki találós mesék	385
B) Szoszva-vidéki találós mesék	393
C) Konda-vidéki találós mesék	395
D) Tavda-vidéki találós-mesék	401

HETEDIK SZAKASZ. NÉPRAJZI APRÓSÁGOK.

A) Néphit	Lap 405
1. Az istenségnek való ajánlás. — 2. Kaltës-asszony. — 3. Áldozatváltó. — 4. Az áldozattér fája. — 5. Étel-áldozat. — 6. Halotti áldozat. — 7. A Tavda-vidéki szent tó. — 8. Vízi manó, mamut. — 9. Csuka istenke. — 10. Halottak szelleme. — 11. Lidércztűz. — 12. A hősök nemzedéke. — 13. Fejszebűvölés. — 14. Medveín-bűvölés. — 15. Medveeskű. — 16. Esküforma. — 17. Mennykő. — 18. Jósó jelek. — 19. Harisfogás furfangja. — 20. A holdban álló emberalak.	
B) Népszokások	415
21. Női hósám: «kisház». — 22. Medvetáncz. — 23. A megholt ember «tüze szikrája». — 24. Testtűzdelés.	
C) Házi és erdei élet	418
25. A Bőr-kidolgozás. — 26. Májpép. — 27. Ín czérna. — 28. Gyújtó moszat. — 29. Lepény — 30. Bozasör. — 31. Vérsavó-hurka. — 32. Hússzáritó állvány. — 33. Hústartó állvány. — 34. Száritott hal. — 35. Rovásfa.	
D) Szólamódok a közbeszédből	423
E) Személynevek	427
F) Ebnevek	428

NYOLCZADIK SZAKASZ. A VOGUL FÖLD HELYNEVEI.

I. A Lozva folyó vidéke	429
II. A Tavda folyó vidéke	432
III. A Pelim és Vagla folyó vidéke	433
IV. A Konda folyó vidéke	434
V. A Jevra folyó és a felsőkondai tuman-tavak vidéke	435
VI. Az északi Szoszva vidéke	436
VII. Az északi Szoszva nagyobb mellékfolyóinak vidéke:	
a) a Tapszuj folyóé	438
b) a Szigva folyóé	439
c) az alvidéki Kis-Szoszva folyóé	440
d) a Vogulka folyóé	—
VIII. Az Ob melléke	440

ÉLETKÉPEK.

ELSŐ SZAKASZ.

S O R S É N E K E K.

A) Női énekek.

a) A Felső-Lozva és Szoszva vidékeiről.

I.

A «Szarvasorr-vár»-falvi gazdag Kirill-öreg kisebbik leányának,
Dárjának énekelt éneke.

T q m p ū s é m p a u l i ñ p u u ñ K i r ä q j k ä m ä n ä r i
T ä r j a ë r r e m ë r i'.

1.

5 *supi'-siskwé saw nãrkém-pãlt*

1 *Kirä qjkä aškém sêlsém.*

jojtäsém.

sir lülit kit xqptémné

sãter sãlikäném xalné tãlilä-

nãr-xãxmilt ünlim xãxtwäsém.

sém ;

supi'-siskwé saw urkém-pãlt

pori'-talëx jamés kwolkwé ta

jojtäsém,

tustäsém.

1.

Az én Kirill-öreg atyácskám szerezte
kerítésrúd magasságú két rénökröm
a bérczi hágón ülve vitt föl.

Tokhal hátacsakájához hasonló sok hegyecskémhez jutottam,
5 tokhal hátacsakájához hasonló sok bérczecske-kémhez jutottam.

Ezer rénszarvaskám közé elegyedtem:

fűszár fejéhez hasonló szép sátorokát állítottam.

sālikānēm jui-pālt jāmimē
 nārākājēm pāslēsēi';
 10 vaṛiñ nē va'em χālēs,
 jāriñ nē jārēm χālēs.

*

χqnal am jui-pālēm
 ti pasān voipi χūrēm nārķēm,
 ti ulās lūlit χūrēm urķēm
 15 χoti nērišné jāmavēt?
 ti Kirā ājkā jamēs āškēm
 sēlsēm sātēr sālikānēm
 χoti aul nērišné χulte'it?
 ti porī'-talēχ jamēs kwolkēm
 20 χoti aul nērišné ānsawē?

am χqjtēlēm jāmūñkwē χot
 lūli?! [lūli?!]

am χqjtēlēm ānsūñkwē χot
 ti pasān voipi χūrēm nārķēm,
 ti ulās lūlit χūrēm urķēm

25 tistimē ūnle'it,
 lūnšimē χulte'it.

*

Am jui pālēm χultné ārin,
 am la'il-jorēmne lūlnē pīrēn
 ti pasān voipi χūrēm nārķēm,
 30 ti ulās lūlit χūrēm urķēm
 akw' tox voss ērjawē,
 akw' tox voss ūlilawē!

Rénszarvaskáim után járva
 czipöcskéim elkoptak;
 10 erős nőnek, erőm elfogyott,
 hatalmas nőnek hatalmam elfogyott.

*

Egykor majd én utánam (értsd halálommal)
 ezen asztal alakú három bérczecskémet,
 ezen szék magasságú három hegyecskémet
 15 micsoda nőcske fogja majd jární?
 Ezen Kirill-öreg jó atyácskám
 szerzette ezer rénszarvacskám
 mi fajta nőcskének fog [öröktől] maradni?
 Ezen fűszár fejéhez hasonló szép, sátorkámat
 20 mi fajta nőcske fog majd birtokolni?
 Hol van (áll) olyan, ki úgy tudjon jární [a rénekkal], mint én?
 Hol van olyan, ki úgy tudja [őket] tartani, mint én? !
 Ezen asztal alakú három bérczecském,
 ezen szék magasságú három hegyecském
 25 szomorkodva fog ülni,
 sírva fog hátramaradni.

*

Az én utánam maradó leány,
 a lábam nyomában lépő (áll) fiú
 ezen asztal alakú három bérczecskémet,
 30 ezen szék magasságú három hegyecskémet,
 ép úgy énekelje meg, [mint én],
 ép úgy lelje bennük gyönyörűségét, [mint én]!

ti kätä mäsätär nē varēm
 35 xotäl' ālnē la'iliñ uj xansä
 akw' tox voss vārawē,
 akw' tox voss jūntawē!
 ti kwošēr sispā jamēs vāj
 akw' tox voss vārawē,
 40 akw' tox voss jūntawē!

2.

1 Kaj-ajjuk, kaj-ajjuk!
 ti pasän-voipi xurēm nār,
 ti uläs-voipi xurēm ur

am ūsmēm jui-pält
 5 ajjuk, ta xultē'it!
 ti nūrā xarā xarā mā
 ajjuk, ta-pēl xultili;
 ti pumä xarā xarā mā
 ajjuk, ta-pēl xultili!
 10 ti jūw xultnē āritän,
 ti jūw xultnē pī-än
 ti pasän-voipi xurēm nār,
 ti uläs-voipi xurēm ur
 akw'-tox voss jāmētawē!
 15 am ūsnēm jui-pält
 ti am sūp-ēri' xurēm ūlim,
 ti am nēlm-ēri' nūlū ūlim

Ezen mesterkezű nő (keze mester nő) készítette
 mindenfelé élő lábas állat himzését,
 35 mindenfelé élő szárnyas állat himzését,
 ép úgy készítse majd,
 ép úgy varrja majd!
 Ezen csikos evet hátához hasonló szép rénbőr-botost
 ép úgy készítse majd,
 40 ép úgy varrja majd!

2.

1 Ej-hajh, ej-hajh!
 Ezen asztal alakú három bércz,
 ezen szék alakú három hegy
 az én halálom után
 5 hajh, majd hátra marad!
 Ezen vesszeje gyér, gyér tájék
 hajh, szintén hátra marad;
 ezen füve gyér, gyér tájék
 hajh, szintén hátra marad!
 10 Ezen itt maradó leánya,
 ezen itt maradó fia
 ezt az asztal alakú három bérczet,
 ezt a szék alakú három hegyet
 ép úgy járdalja majd [mint én]!
 15 Az én halálom után
 ezen szájénekbeli három vigalmam,
 ezen nyelvénekbeli négy vigalmam,

χοτι αὐλ ᾄσέμνῃ
αὐκω̑ τοῡ ὠσσ ὠλῖλαω̑,

20 αὐκω̑ τοῡ ὠσσ ἔργαω̑,
αὐκω̑ τοῡ ὠσσ μοῖταω̑!

II.

A «Szarvasorr-vár»-falvi gazdag Kirill-öreg kisebbik leányának,
Dárjának másik énekelt éneke.

T q m p ū s ē m p g u l i ñ p u u ñ K i r ū ā j k ā m ā n ā γ i T ā r j a
ēr r ē m m ō t ē r i'.

<p>1.
1 Sāpsakē māñ ūsnē jālsēm,
votkākē jāmēs rumkā ajsēm,
ta ajmēm-sis ānēm ruś at χānt-
χatīlēs,
mañś' at χāntχatīlēs.
5 amki māmne jūwl' ē mimuñkw'
patsēm ;
L'ul-jākē jāmēs paulnē joxtū-
sēm,</p> | <p>jol χūlmitēm māmt
αὐκω̑ ūlēm-samel at majwāsēm,
mot sāmnel jālēm nālīñ pñē
10 ūlēm-samel at majwāsēm ;
Numi-Tārēm jā'ikēm postilemā
samel ūrāslēm.
χolitān kwālsēm, ēntēpaxtāsēm,
Kirākē jāmēs āsēm jānmāltēm
15 kit χaptārēm pūrēmtēsārēm,
kit χaptārēm kērēmtēsārēm ;</p> |
|--|--|

valamelyik hugomnak
ép úgy legyenek gyönyörűségére, [mint nekem]
20 ép úgy énekelje el [öket],
ép úgy regélje el [öket]!

II. 1.

- 1 Szápszácska kis városba mentem,
votkácskát [ott] jó pohárával ittam.
Mialatt ezt ittam, muszka nem akadt elém,
vogul nem akadt elém.
5 Visszaindulni kezdtem a magam földére ;
«Rossz-folyó»-melléki szép falucskába érkeztem.
Megháló helyemen [adattam].
egy csipetnyit sem hagytak aludni (egy szem álommal nem
Egy más vidékről jött nyilas fiú
10 egy csipetnyit sem hagyott aludni.
Főnséges-Ég atyácskámnak virradását
[éber] szemmél vártam.
Reggel fölkeltem, felővezkedtem,
Kirillke jó atyám nevelte
15 két rénökröm megfogtam,
két rénökröm befogtam ;

- tēñkwé kwoss pojtełtawēm,
tāłmatsēm, mināsēm.
sāli-pos kēmēl at mināsēm,
20 jūwlē kwoss āñkwāte'im :
akw' kaleinē — āñkwā-nāñ! —
ñawlawēm.
Kirākē jāmēs āsēm sēlsēm
kit ɣaptājēm am pōsuñkwē ti
patsēm.
am manā-kēm pōse'im :
25 taw ās ta-kēm pōsi.
sāli-pos kēm mināsēm ;
jūwlē kwoss āñkwāte'im :
ānēm ñawlēm ɣārēɣsi ālīm,
- ānēm ñawlēm ɣārēɣsi ɣūlēm-
lēm.
2.
«Jāmēs q̄tēr jū'ikēm,
jāmēs nāj sāñikēm!
am toɣ-pēl lawné q̄tēr-nē,
sāñim-āsēmne joɣtēm nē,
5 am toɣ-pēl ɣūltēm s̄q̄tiñ nē».
3.
Lūsm-āɣi ñawlimē,
it̄i jālnē kāsīñ ɣaptēm
pēsā pūtilāsēm,
ɣoli jālnē kāsīñ ɣaptēm
5 pēsā pūtilāsēm.

bár evésre unszolnak,
föültem szánamra s elmentem.
Egy rénutazásnyi távolságra nem jutottam,
20 [hát] amint hátrafelé pillantok:
egy «kalej» (szigvavidéki ember) — az anyja micsodája! —
üldözget engem.

Kirillke jó atyám szerezte
két rénökröm erre én hajtani kezdtem.
A mily sebesen (a minő mértékkel) én hajtok:
25 ő is oly sebesen hajt.
Egy rénutazásnyi távolra mentem;
amint hátra pillantok:
az engem üldözött rabló nincsen;
az engem üldözött rabló elmaradt.

2.

«Jó úr, atyácskám,
jó úrasszony, anyácskám!
Úrnőnek vagyok nevezve én mégis,
atyám-, anyámhoz jutott nőnek,
5 szerencsés nőnek maradtam én mégis.»

3.

«A lozvai leányt midőn üldöztem,
éjjel járó kedves rénökrömnek
tomporát böködtem,
reggel járó kedves rénökrömnek
5 tomporát böködtem.

takwoss náwłäslēm,
juil at joxtäslēm; —
vošrēm punpā kit ujim
jāṛēn jānʹi' ālmei' ;

10 vāṛēn jānʹi' ālmei' ;
la'ilāṛēn pēlpī' ālmei',
kātāṛēn pēlpī' ālmei'.

III.

A «Szarvasorr-vár»-falvi gazdag Kirill-öreg nagyobbik leányának,
Annának énekelt éneke.

T a m p ū s ē m p a u l i ñ p u u ñ K i r ä ā j k ä j ā n ʹ ā ṛ i A n n ā
ē r ṛ ē m ē r ṛ ä.

<i>Kirä ājkä ā'ekēm sēlēm</i>	<i>ñilä put tārwitēkēm vērmawē.</i>
<i>sir lūlit kit jāptāṛēmnē</i>	<i>ti Lūsm-talēṣ paulkēmtē</i>
<i>ṣūrēm put tārwitēm at vērmawē,</i>	10 <i>māñ jāṛēn kwoliñ ṣumnēl āñsēm</i>
<i>ñilä put tārwitēm at vērmawē.</i>	<i>ṣūrēmpīkēm jotēkwä jāṁmite'im.</i>
5 <i>māñ jāṛēn kwoliñ ṣum sēlēm</i>	<i>ṣoti aul nē-ke tarapi-ke</i>
<i>paš'i jānit ṣūrēm ujkwēn</i>	<i>ānēmnē,</i>
<i>ṣūrēm put tārwitēkēm vērmawē,</i>	

Hiába üldöztem,
utól nem érhettem.
Vörösbarna szörű két állatomnak
ereje nagy vala,
10 hatalma nagy vala;
két lába gyors vala,
két keze gyors vala.»

III.

A Kirill-öreg atyácskám szerzette
kerítésrúd magasságú két rénökör
három pudnyi terhemet el nem birja,
négy pudnyi terhemet el nem birja.
De a kis szamojéd sátorban lakó férfi szerezte
5 borju nagyságú három állatoeska
három pudnyi terhecském elbirja,
négy pudnyi terhecském elbirja.
Ezen Lozvafői falucskámban
a kis szamojéd sátorban lakó férfitől való
10 három fiacskámmal járdalok én, asszony.
Ha bármi vidékbeli nő belém akad,
ha bármi vidékbeli férfi belém akad:

zoti aul xum-ke tarapi-ke ti jü'ikém pūriltālem mātē
anēmne: nājiñ kwol ūntsēm, sāliñ kwol
am ēlāl at vīlēm, jūwlē at vīlēm, ūntsēm,
 15 *houmtāttal mā-lāmt voipi nē āriñ kwol ūntsēm, pīriñ kwol*
q̄sēm. ūntsēm.

IV.

A «Szarvasorr-vár» falvi gazdag Kirill-öreg anyjának, Zsófiának énekelt éneke,

T a m p ū s ē m p a u l i ñ p u u ñ K i r ű ā j k ā s ā n ā S o p j a
ēr-γēm ērγä.

Āñkw joli-pāl māñ sasi', ārin-pīriñ jgmēs kwol
śāñ joli-pāl māñ sasi', mēnki voss ūtentēnuwēmēn!
nañki sa'irepālēm lunt-ma'il 10 hóxs ale'in, uñ ale'in,
χāpēn am sānsēmne jūw tūlāln,
mēnki voss tālnuwēmēn, am pāltēmne tī' tūlāln!
 5 *mēnki voss χiulnuwēmēn! mēnki ajimēn, tē'imēn,*
Tārem-ñuli ñuliñ kwolnē ruśi' mañsi' tittimēn, ajtimēn;
ñuli viñkwē voss χiulnuwēmēn! 15 tārem us ta ālimēn.

én figyelmet reá nem fordítok (előre nem veszem, hátra nem veszem);

mint rendületlen földdarab, olyan nő vagyok.

15 Ezen atyácskámtól részemre rendelt földön
 úrasszonyos házat alapítottam, rénes házat alapítottam,
 leányos házat alapítottam, fias házat alapítottam.

IV.

Anyai részről való kis nagybátyám,
 mamai részről való kis nagybátyám,
 a tőled ácsolt lúdmellhez hasonló ladikba
 szállanánk be mi ketten,

5 [benne] eveznénk mi aláfelé ketten!

Az isteni esküvel való esküvő házba (a templomba)
 esküt tenni (egymással megesküdni, tkp. esküt venni)
 utaznánk mi evezve ketten!

Leányas-fias jeles házat
 alapítanánk mi ketten!

10 Nyusztot ha ölsz, jávort ha ölsz:

az én térdemre hozd haza,

én hozzám hozd el ide!

Magunk is iszunk, eszünk,

s muszkát és vogult is etetünk, itatunk;

15 azután meg éljük világunkat.

V.

A «Szarvasorr-vár» falvi István leányának, Annának énekelte éneke.

Tqmpūsēm pauliñ Ištēpēñ-āγi Annā ērγēm ērγā.

Kēr-Kwoss-jā nē sānim

Añšukw-tit saw šakwērkēm γū-

arγān ti taγēs ;

luñkw' sāl'.

kātēm ti marēmawēs,

Am minnekēm jui-pālt

la'ilēm ti marēmawēs:

Jelpiñ-jā saw vōlkēm

5 *tīl ti γūlilēm.*

γanγān ērγawēt, γanγān rāñ-

kitjāñkñol γaptkāγēm kērāγēm,

*γawēt?! **

ti mine'im, vāssi' tit at āle'im.

tikwoss minnūm: kwolkēm γū-

15 *Ti Lūsm-kwālī' γasiliñ sunkēm*

luñkw' sāl',

γotāl' γartawē ?

Tāmpūsēm γum āškēm γūluñkw'

Xal-paul māñ Jivān-pālt

sāl',

tū voss γartawē ;

10 *ti Añšukw-tit paulkēm γūluñkw'*

lqu lqñγañsēp sunkēm

sāl',

20 *tū voss γartawē !*

1 A «Vaskarom»-folyó vidékéről való nő, az én anyám már túlságosan szigorú ; [zott], már kezem is rosszúl érzi magát (szűkön van, megunatko- már lábam is rosszúl érzi magát ; el fogom tehát hagyni.

5 Hófehér orrú két rénökröcském befogom, im elmegyek, tovább itt nem élek.

Bár szeretnék elmenni : mégis házacskám elhagyni fáj, «Szarvasorr-vár»-falvi férfi atyácskám elhagyni fáj, Ezen «Öregember-patak»-torkolati falucskámat elhagyni fáj,

10 ezen «Öregember-patak»-torkolati sok dombocskámat elhagyni fáj.

Ez én eltávozásom után

a «Szentfolyóbeli» sok kedves folyóvonalkám mentén ki fog énekelni, ki fog rikoltozni?!

*

Ezen lozva-vidéki kötéllel átkötözött szánacs-kám

15 vajjon hova vonszolódik?

A «Köz-falusi» kis Ivánhoz

oda hadd vonszolódjék ;

tiz csengőjü szánacs-kám

oda hadd vonszolódjék !

VI.

A «Szarvasorr-vár»-falvi Ignác leányának Pachtjár Theodosiának énekelt két éneke.

T q m p ū s é m p a u l i ñ I k n a t i - ā ģ i P e t o š j a P q ģ t j a r
ēr ģ i m ē r ģ ä ģ ä.

1.

<i>Tēpiñ Lūsm saw vōl'</i>	<i>sawēl vojle'im.</i>
<i>ġapġä-jiw voikēn ġāpēl</i>	<i>amki nē jōrēmtēl rūpite'im,</i>
<i>ġaūt-jiw voikēn tūpēl</i>	<i>alpm mase'im, puñkēmpine'im'</i>
<i>toġ ta tawe'im,</i>	<i>ġamēs ruš ġalt, ġamēs mañši ġalt</i>
<i>5 māñ nē ālnē jisiñ va'ikēm</i>	<i>15 ġamēs masn'-ut mase'im</i>
<i>toġ ta ġāli.</i>	<i>ġamēs tēn'-ut tēġēm,</i>
<i>'Nūrm-Vōl' ūsēn joġteġēm-pēl</i>	<i>ġamēs aġn'-ut aġe'im.</i>
<i>akw' la'ilep la'iliñ saw šarkä</i>	<i>ġä'i-pīġēm āln-utä</i>
<i>sawēl aġe'im ;</i>	<i>takwi tinēlitä, takwi mītä ;</i>
<i>10 āššä turpä turiñ saw suñi</i>	<i>20 ānēm tinēlañkwē ġūñ mītä?!...</i>
	<i>amki rūpite'im, amki āle'im.</i>

VI. 1.

- A táplálékos Lozva sok folyóvonalán
nyárfából való fehér ladikkal,
vörös fenyőből való fehér evezővel, —
ím úgy evezgetek ;
5 kis nőnek életkorbeli kis erőm
ím úgy enyészik.
A «Gyepes-folyóvonalbeli» (Ivdil) városba ha eljutok,
egy lábú sok sok lábas csészét (t. i. pálinkát)
sok számmal iszom ;
10 vékony torkú sok torkos üveget
sok számmal veszek.
A magam női erejével dolgozom,
testemet ruházom, fejem fedem.
Jó oroszok között, jó vogulok között
15 jó öltőruhát öltök fel,
jó enni valót eszem,
jó inni valót iszom.
A bátyám pénz-holmiját
maga árúlja, maga adogatja ;
20 hogy én áruljam, ugyan hogyan engedné?!...
Magam dolgozom, magam élek.

2.
Jāñk ñolpā xūrēm xaptēm kēri-
lēm-pēl,
āñxā-sip xūrēm xaptēm kēri-
lēm-pēl,
au xurip xūrēm šaxl
akw-šos almenē sip-luwānl
 5 *tox ta xajte'it. —*

ñq̄rt jiwtal q̄lnē xarā mākwēt,
pumtal q̄lnē xarā mākwēt;
īālāsañkwē manā kās, manā
pūmēs!
māñ nē q̄lnē, māñ xum q̄lnē
 10 *manā jamēs mākwē, manā ūlīñ*
mākwē!

VII.

A «Szarvasorr-vár»-falvi Pachtjar Ivánfi Ignác leányai felől énekelt ének.

T q m p ū s ē m p a u l i ñ x u m J i v a n - p i ' I k n a t i P a x t j a r
ā r i ā n ā m ā ' ē s ē r r ē m ē r i '.

Jāñ¹-māñ q̄jkā xūrēm āri
ti tari ur-vāta paulānēlt
saw ñq̄tente'it, saw jq̄mente'it.

tātēl q̄lne sās kursípēt,
ārit kursēltāntawet.

2.

Ha hófehér orrú három rénökröm befogom,
 ha hófajd-nyakú három rénökröm befogom,
 egy alakú három hegyoromként
 egyszerre fölemelve nyakaikat,—
 5 im úgy futnak.
 A hegybérczek fátlanul álló (levő) tágas térségén,
 fütlenül álló tágas térségén
 járdalni minő kedves, minő érdekes!
 Kis nőnek lakni való, kis férfinak lakni való
 10 minő szép helyecske, minő vigasságos helyecske!

VII.

A «legifjabbnál idősebb» öreg három leánya
 ezen fenyővel [benőtt] hegy szélén levő falujokban
 sokat hivalkodik, sokat sétálgat.
 Mint üresen levő nyírhéj-dobolót (dobolásra való nyír-
 héjtekerceset)
 dobolgatják (döngetik) a leányokat.

VIII.

A «Visera-folyó»-falvi Trofim leányának, Dáriának énekelt éneke.

Pasér-ja pauliñ Tropim-āri Tārja ērēm ēri'.

Pasér-jā lui vōlnēl am voss pūrintēnūkkārem!

ḡāñḡām ūrente'im? ḡatāñ voikēn sip-luwakēn

Pet Kapitanič jātēl rumām, 10 am voss sinitānukālēm!

nañēm ūrentilēm. lunt-la'il lūlit pērinān

5 ponsēm sosi' kit samkāremētēl akw'-jot voss ḡujnūwēmēn;

akwān voss susnuwēmēn! vās-pun ḡqmēs poduskān

lḡw tulāp tulāñ kātājēn akw'-jot voss ḡujnūwēmēn!

IX.

A «Vásárolt-patak»-falvi István leányának, Aniszjának maga felől énekelt két éneke.

*Jūtim-sḡs pauliñ Istpēn-āri Anis takwi mā'ēslā
ērēm ērjājā.*

1.

minuñkwē ḡāse'it,

Māñ Jūtim-sḡs paulkēmt Tḡmpūsēm-paulnē

māñ voikēn ḡurēm ḡqptēm 5 minuñkwē ḡāse'it,

VIII.

A Visera-folyó alsó vonala felől

vajjon kicsodámat várom én?

Kapitánics Péter kedves barátomat,

téged várlak én.

5 Érett ribizskéhez hasonlatos szemecskéinkkel

bár egymásra nézhetnénk!

Tiz ujjú ujjas két kezecskéd

bár csak fogdoshatnám!

Hattyúfehérségű kis nyakad

10 bár átölelhetném?

Lúdláb magasságú vánkosaljra

bár együtt lefeküdhethetnénk!

Vadréceze-tollal [töltött] jó párnára

bár együtt lefeküdhethetnénk!

IX. 1.

1 Az én kis «Vásárolt-patak»-falucskámban

az én három kis fehér rénökröm

ügyesen mendégél (tud menni),

«Szarvasorr-vár»-faluba

ügyesen mendégél,

- jámés nē, jámés xum xalt*
minuñkwé xāse'it,
xqsü tump, jámés nāq
ānēs vāntuñkwé xāse'it.
 10 *porxiñ uj porxānl*
pūyintuñkwé xāsiānēm,
sipiñ uj sipānl
ūrēlañkwé xāsiānēm. —
ńorsī qulēp jámés kwolkwé tuś-
te'im, [tuśte'im,
 15 *sāt sās pantēm jámés kwolkwé*
ta kiurt jámés vārñ' ut vāre'im,
āle'im, unle'im, xuje'im, lū-
2. [te'im.
Kumakwēt, kumat !
- ti jelpiñ sis saw urkwēt,*
ti supī' sis saw urkwēt,
akw' nōlp saw sunkwé
 5 *sawā totenteu, sawā vāntanteu.*
xālmil āli, ness ut āli,
totuñkwé xāsiānuw. —
ti Uriñ-jā vātat
jāñi' sāt surtikānuw jame'it,
 10 *jāñi' sāt pasikānuw xajte'it.*
ti Uriñ-jā vātat
kasm talēxpā jámés porī
Vasile jāñi' āyirīsā jāñxāsi ;
vīrīr nuñ sip-lu xurēm xaptēn
 15 *āyirīs voril xartawé.*

- jó nők, jó férfiak közt
 ügyesen mendegél,
 a hosszú hegyközön, a jeles bérceken
 a rénnýáját ügyesen vezetik.
 10 Derekas állatbeli derekukat
 ügyesen fogom meg,
 nyakas állatbeli nyakukat
 ügyesen tartom vissza [ha rohanni akarnak]. —
 Vékonyrudas elejű jó [nyári] sátracskát építék (állítok),
 15 hét nyirhéjtakaróval fedett jó sátracskát építék,
 abban jó munkát készíttetek,
 lakom, ülök, fekszem s minden dolgom végzem.
 2.

- Kedves komák, komák !
 Ezen szent hátú sok hegyecskén,
 ezen tokhal hátú sok hegyecskén
 egyforma orrú szánacsát
 5 sokat viszünk, sokat hajtunk.
 Akár lejtő legyen, akár közönséges [út],
 mi ügyesen tudjuk vinni. —
 Ezen «Hegyi folyó» partján
 járkál száz rénborjacsánk,
 10 futkos száz rénbocszink. —
 Ezen «Hegyi folyó» partján
 mint valami sárgafejű (virágú) szép fűszár,
 forgolódik Vaszilij [férjem] leánykája ;
 a vörös posztóval [diszített] nyakú három rénökör
 15 csak nehezen vonszolja a leánykát [t. i. oly kövér].

X.

A «Vásárolt-patak»-falvi István leányának, Aniszjának a «Szent-folyó»-falvi «Legifjabbnál idősb» öreg fiáról, az ő Pachtjár Ignáczi Vaszilijka sógoráról énekelt éneke.

*Jūtīm-sās pauliñ Iśtpēn-āṛi Añís Jelpiñ-jā pauliñ
Jānī-mān aḡkā-pī Vāsēkē Iχnatīs Paχtjar pāntā
māēs ērēm ērā.*

ḡasä tump ali ḡulänel
ḡotiüw ta·kēm ürente'im ? !
māñ Vasekē päntékēm üren-
te'im. — [wel

*mān Vāsēkē pāntēkēm joxtipēl
kwonä kwāle'im, lāl't jāmi-
le'im.*

xūrēm jāñk xapt kērmiñ sunk-
māñ Vasekē pāntēkēm ti nārili,
tēli āñxā jamēs xūrikwēl
māñ Vasekē pāntēkēm ti nārili;
nārpiñ gulēp jamtēwanā
tujtel xartayteit. —

15 *Mōlēχ manēr vārēm nqmtkēm*
als?!

*manēräi' ti jāni' jā'i-pīrā pālt
jālsēm ? !*

10 *χotel χańsíkalēm ?*
nārpiñ gulēp jamtēwanānel,
tūl ta yańsíkalēm. —

*ti mān-utä pält voss minäsēm!
mān Vāsēkē pāntēkēm mā'ēs si-
mēm saka šār'ī,
manēräi' taw pältä at minä-
sēm ? !*

X.

A hosszú hegyköz felvegéről
vajjon kiesodámat várom oly nagyon?!
Kis Vaszilijka sógorkámat várom. —
Három hófehérszörű rénökörrel befogott szánjával

⁵ Kis Vaszilijka sógorkám im előttük;
téli hófajd szép alakjával

Kis Vaszilijka sógorkám im előttük ;
festett homlokbojtú (végű) gyepőlőszára
a hóban vonszolódik. —

10 Honnan ismerem meg a kedvest?

Festett homlokbojtú gyepelőszerűről,
onnan ismerem meg a kedvest. —

Ha kis Vaszilijka sógorkám megérkezik,
Kimegyek az utcára, elébe sétálok.

✻

15 Ugyan micsoda (mit tevő) gondolatom is volt a minap? !
Miért mentem ezen idősb bátyjához? ! [mennem!
Ezen ifjabb [testvérhez, tkp. ifjabbjához] kellett volna
Kis Vaszilijka sógorom miatt az én szívem nagyon ég;
miért nem mentem ő hozzá? !

Ha emberek közé jövünk,,
15 megfog engem ez az én férjem ;
ha nagy [darab] fát talál :
[avval] vagdalkozik rajtam,
ha kis [darab] fát talál :
[avval] vagdalkozik rajtam ;
20 Ha téli napot alkot [Fenséges Ég az én atyám] ;

- ānēm tūjtél al sētītā ; nq̄mēsi : taw ʒajtélā
 matēm ēkwā-ʒajtél 35 am q̄s mori ʒajte'im.
 ānēm ti vārēstā. *
 nōl-kwālī' pēri, ʒaṇal voss jōli-qul mān pānt-
 25 kwālī'-ʒq̄msil ānēm nujitā ; kānēm [vīrēt ;
 taw kīmet nētā mā'ēs mat-ʒūrip sajim ʒul sānrīs
 ānēm nujitā, ēriñ tanki asrišān at vērme'it.
 vinā-sulī mētiñ nētā mā'ēs am mat-ʒūrip ālsēm, jūntsañk-
 ānēm nujitā. — wē vērme'im ;
 30 ānēm ap̄siānān sawajitā : 40 ʒumimnē jūntse'im ; ta ʒq̄tél
 ness kāssi' ānēm toʒ tē lawitā ; pāntānēmne jūntse'im.
 takwi mori ʒajti, porī'-talēʒ ʒq̄mēs kwolkēm q̄n-
 tūl q̄s ānēm saʒajitā ; šuñkwē ʒāsilem,

majdnem, hogy megfullaszt hóval ;

mintha vén asszony volnék,

[olyanná] tett már engem.

Megcsavarja a réngyeplőt

25 s kötélостorral nyúz engem ;

az ő rozomák nője (szeretője) miatt nyúz ő engem,

az egy üveg pálinkáért megvásárolható nője miatt

nyúz ő engem. —

Reám féltékenykedve az ő öcseivel gyanúsít ;

30 de hiába mond ő olyat reám ;

ő maga futkos paráznaság után,

s aztán még reám féltékenykedik ;

azt képzei, hogy az ő módjára

35 én is paráznaság után futkosok.

*

Bizony valamikor az én legifjabb (legutolsó) kis sógorkáim

valami rothadt halas nyírhéj-dobozkát (hitvány nőt)

fognak majd elvenni ;

talán azok a maguk [ruha-] szakadását sem fogják birni

[megvarrni].

Én bármilyen voltam ; a varráshoz értek.

40 Férjemre varrok ; olykor (néhány napon) sógoraimra

varrok.

Fűszár fejéhez hasonlatos csinos házacsát tudok

tartani,

āḡim-pīḡēm āḡsūnkwē ḡāsilem;
la'ilānl at polte'im, kātānl at
polte'im;

N'ataj-tump saw tawīn ḡut

45 sawel sa'ire'im.

*

Istpén-āḡkă āśékém sēlsém
vośrēm punpă kit ujăḡēm
ti nīră ḡară ḡară paulnē,
ti pumă ḡară ḡară paulnē
50 ās ḡajtēskwē';

ḡūrēm sir ḡum năkmēn paulnē,
nīlă sir ḡum năkmēn paulnē
ūp āḡsēm măn pântékém pălt
ta ḡajtēskwē'.

55 ti supī' siskwē saw urkwē

akwăn āltēm saw ānēs

ti akwăn āltimēn.

ruś aulnē ul voss patsēmēn,

maḡśi aulnē ul ross patsēmēn!

60 aḡ mēn kitī'ă-ke lauwmēn:

līlikēm amki kătēl amki vīlēm,

amki kătēl amki ḡarītīlēm.

leányom-fiam el tudom tartani;
lábukat nem hagyom fázni, kezüket nem hagyom fázni;
a Nyataj-hegyközi sokágú lúczfenyőt

45 sok számmal vágom.

*

István-öreg atyácskám szerzette
vörösbarba szőrű két kis állatom
ezen vesszeje gyér, tágas faluba,
ezen füve gyér, tágas faluba —

50 a két kedves ismét elfutott;

a három nemzetségű embertől tapodott faluba,

a négy nemzetségű embertől tapodott faluba,

a nagynéném szülte kis sógorkámhoz

futott im el a két kedves.

55 Ezen tokhal hátacsakájához hasonló sok hegyecskét

egybekapcsoló sok rénnnyáját

mi im egybe csatoljuk.

Orosztól eredő bajba bár ne esnénk,

vogultól eredő bajba bár ne esnénk!

60 Ha mi kettőnket két felé rendelnek:

drága életescském (lelkecském) magam kezével magam

vesztem (veszem) el,

magam kezével magam oltom ki

XII.

A «Cserjés-falvi» Mikula leányának, Jeleszin Ofimjának az ő két rénecskéjével mulatozó éneke.

*Saw-pauliñ Mikul-ā'ji Upjā Jilēs sālīkā'ā ūlilēnē
ēr'ā.*

<i>Jurtiñ ālnē kit voikēn sālī- kā'rēm</i>	<i>Saw-paul kanännē nal ta χaj- tei',</i>
<i>Ta'it-pāχ saw jāñkēlmā χaj- tuñkwē χāsei',</i>	<i>ñilā sirp siriñ pūsās kéurn' ta lūlei',</i>
<i>Jāni'-paul kankwēn χajtuñkwē χāsei'.</i>	<i>lq'w la'ilēp la'ilīñ sunnē ta kē- rāwei',</i>
<i>Jāni'-paul kanānēl joχte'ā-pēl</i>	<i>māñ lq'ñχān'sip sujiñ sunnē ta kērāwei',</i>
<i>5 Vism-paulnē χān-ñan' χartei' ; ta tqlu'wjawei', nā'rnē χajtei'.</i>	<i>15 sarān kwal' rūsīñ sunnē ta kērāwei',</i>
<i>jāni' Jqmti sāt nōlēn ta χajtei', pas' ūntuñkwē tūw ta χajtei', lōpta χansāñ lq'ñχ tot ta χajtei',</i>	<i>χotāl' ālnē mā akwāi' ta jālei', Lūsm-ke saw vōl' ta χajtei'.</i>
<i>10 tūl ālne, tūw ālne vōj tot ta vārei'.</i>	

XII.

- 1 Társkép élő két fehér rénecském
a szoszva-melléki sok kis tavat végig tudja futni,
«Nagyfalu» (Jugra) terecskéjére el tud futni.
Ha «Nagyfalu» teréről megjöttek,
- 5 Viszm-faluba «czári kenyeret» visznek (húznak) ;
ott érik a hóolvadást, [ezután] a hegységbe futnak.
A nagy Jamtyi-hegy hét halmára futnak akkor,
borjat elleni futnak oda akkor,
falevéltől tarkálló úton futnak ott akkor,
- 10 téli életre, nyári életre való kövérséget (zsirt) szereznek
ott akkor.
Aztán «Cserjésfalu»-beli terükre futnak alá,
négyrúdú rúdas kerítésbe állanak akkor,
tiz lábú lábas szánba lesznek befogva akkor,
kis csengetyűvel csengő (zajos) szánba lesznek befogva
akkor
- 15 zürjén övkötő rojtjával [diszített] szánba lesznek befogva
akkor
bármerre levő vidékre járnak akkor egyre,
a lozvai sok folyóvonalat futkossák akkor.

XIII.

A «Szamojéd-sátras» Kaszláp-leány Mártha «Cserjésfalvi» nőnek maga énekelt éneke.

*Saw-pauliñ nē Jāren-kwoliñ Kaslāp-āri Marpa
takwi mǎēslā ērēm ērā.*

<i>Vārnē vārñ'-ut māstēr nē āsēm,</i>	<i>ūri nē jāmēs sāñim xujipta-</i>
<i>jūntnē jūntmil kāsīñ nē āsēm,</i>	<i>līm jāmēs kātāřemtēl</i>
<i>sūp-ēri' ērjuñkwē kāsīñ nē</i>	<i>jāmēs vārñ'-ut vāruñkwē xās-</i>
<i>āsēm.</i>	<i>sēm.</i>
<i>am jūntnē jūntmilēm ruśnē ēri,</i>	<i>jāmēs mañsin, jāmēs ruśen</i>
<i>mañsin ēri;</i>	<i>10 kāt-vārmēlēm vīwē-pēl:</i>
<i>5 ruśnē kāsēlāwē: vīñkwē vorā-</i>	<i>masn'-ut sēle'im, āśn'-ūt sē-</i>
<i>tawē,</i>	<i>le'im,</i>
<i>mañsin kāsēlawē: vīñkwē vo-</i>	<i>tēn'-ut xānte'im, ajn'-ut xān-</i>
<i>rātawē.</i>	<i>tē'im,</i>
	<i>āřim-pīřēm sārřā pojtelte'im.</i>

XIII.

Munkálni való munkában mesternő vagyok,
varrni való varrásban kedvet lelő nő vagyok.
szájbeli éneklésben kedvet lelő nő vagyok.

A tölem varrott varrás orosznak kell, vogulnak kell;

5 ha orosz veszi észre: minden áron meg akarja venni;

ha vogul veszi észre: minden áron meg akarja venni.

Őrző nő jó anyám dédelgette (altatta) két jó kezemmel
jó munkát készíteni tanultam.

Ha jó vogul, jó orosz

10 az én kézi munkámat megveszi:

öltő [ruhát] szerzek, viselő [ruhát] szerzek;

ételt talállok, italt talállok,

leányom, fiam éhét (hasát) csillapítom.

XIV.

A «Szamojéd-sátras» Kaszláp öreg Mártha leánya «Cserjésfalvi» nőnek az
ő Jeleszin Mikula-fi Iván fia felől énekelt éneke.

Saw-pauliñ nē Jq̄rén-kwoliñ Kasläp-qjkä āγi Marpa
Mikul-pī Jivan Jilēs pīγä m ā'ēs ērγēm ērγä.

<i>Jq̄rén kwoliñ nē māñ pī'</i>	<i>sāt vāta-γum si'irtanē si'ir</i>
<i>jāmēs vit-γul alnē γum,</i>	10 <i>Jāni'-paul-kantē tan ta γaj-</i>
<i>jāmēs vōr-uj alnē γum ;</i>	<i>te'it.</i>
<i>vit-γul-ke likmi: vit-γul ali,</i>	*
5 <i>vōr-uj-ke likmi: vōr-uj ali.</i>	<i>Jānitēm-ke saw γum γalt</i>
<i>jq̄rén kwoliñ nē māñ pīris</i>	<i>kulejtañkwē γāse'im,</i>
<i>au γurip γūrēm nāntsatitā kē-</i>	<i>āsēm-pī' saw rγwn' ut jot</i>
<i>ripēl,</i>	<i>q̄luñkwē γāse'im,</i>
<i>lq̄ñγtal mānē lq̄ñγ silite'it.</i>	15 <i>jāmēs tēp, jāmēs ajn' ut</i>
	<i>tēñkwē, ajuñkwē γāse'im.</i>

XIV.

A «Szamojéd-sátras-nőnek» kis fia
jó vízi halat fogó ember,
jó erdei állatot fogó ember;
ha vízi hal akad : vízi halat fog,
5 ha erdei vad akad : erdei vadat fog.
A «Szamojéd-sátras-nőnek» kis fiacskája
ha egyforma három rénünőjét befogja,
az úttalan földön utat vágnak.
Mintha hét kereskedő taposta volna símára, olysima teret
[taposva]
10 futnak im azok «Nagyfalu» terén.

*

A magam nagyságához képest (amennyire felnőtt vagyok,
ahhoz képest) sok ember között
tudok sétálgatni,
atyámfiái sok rokonságával
tudok társalalogni (élni),
15 jó ételt, jó italt
tudok enni, inni,

XV.

Trofim-leány Matron-asszony «Cserjésfalvi, nőnek az ő egykori lakóhelyéről, «Széles-folyó-torkolatbeli» faluról énekelgetett éneke.
Saw-pauliñ nē Tropim-āγi Matron-ēkwä Pāχwēñ-tit
ā lēm paulä m'ēs ērγēslēm ērγä.

Ti qsiñ ēkwä űnlēm mā, *tuji χātēl-ke χāpiñ χum-ke*
ti Matron-ēkwä űnlēm mā, *mini:*
ti am űsmēm jui-pālt [mini: 10 aljāl minnē χāpiñ χumnē
tēli χātēl-ke, suniñ χum-ke vitiñ tūp=nal-qulēl χōltipalawē,
5 aljāl minnē suniñ χumnē lāñχāl jālñē tūpiñ χumnē
jāñkiñ sūw-qulēl χōltipalawē; vitiñ tūp=nal-qulēl χōltipalawē.
lāñχāl minnē χāpiñ χumnē ti lujji kukuk lujmēñ tur turkēm
jāñkiñ sūw-qulēl χōltipalawē. 15 vāssi' tit at χōlawē.

XVI.

Vaszilij. leány Eudokia «Karp-folyó-torkolat-falvi, nőnek maga felől énekelte éneke.

Karp-jā-tit pauliñ nē Vaskä-āγi Autota tākwī
m'ēs lā ērγēm ērγä.

Uš pōlēm nūrj jāñk tarm ti sāt vāta:χun-χalt
ērγä lakwēp ēkwä toχ ti jāmitē'im,

XV.

Ezen vastag asszony lakta földet,
 ezen Matron-asszony lakta földet,
 íme az én halálom után,
 ha téli napon százas ember halad el [előtte]:
 5 e fölfelé haladó százas ember
 jeges hajtórúd végével fogja mutogatni;
 az aláfelé haladó rénbikákkal utazó ember
 jeges hajtórúd végével fogja mutogatni.
 Ha nyári napon ladikos ember halad el [előtte]:
 10 a fölfelé haladó ladikos ember
 vizes evezőnyél végével fogja mutogatni,
 a lefelé utazó evezős ember
 vizes evezőnyél végével fogja mutogatni.
 Ezen éneklő kakuk módjára énekes hangú torkocskám
 15 többé nem fogják itt hallani,

XVI.

Mintha most fagyott síma jégükör fölött [haladna],
 kinek oly könnyen megy énekem, én asszony
 ezen hét kereskedő közt,
 im úgy (t. i. énekelgetve) sétálgatok,

5 *toχ ti ēr-ēšle'im.*
puñkēm jolāl votawē. —
χqtāñ-piti māñ ūs
ti gulān-ke jāmāsilem,

tīlē χālmāti,
 10 *ta gulān-ke jāmāsilem,*
tūlē χālmāti.

XVII.

A lozvai alvidékről hősölt «Széles-folyó-torkolati faluban» lakott nőnek énekelt éneke.

P ā χ m - t i t - p a u l t ā l ē m , l u i - s u p n ē l χ a j t ē l i m n ē ē r χ ē m ē r i .

<i>Pāχm-tit jgmēs paulékēm,</i>	<i>χumlē jēmtne kapaj nē,</i>
<i>taχt isi χqsā vōlkēm,</i>	<i>χumlē jēmtne āšek nē!</i>
<i>lolwā χajtēm jgmēs vōlkēm</i>	10 <i>nqmēlmatīle'im :</i>
<i>χajrēn ūlīle'im.</i>	<i>mīs porχiñ sujil</i>
5 <i>sāt pī' āñsēm nē,</i>	<i>kūšej-nē jol-qjawēm ;</i>
<i>χqt pī' āñsēm nē</i>	<i>lū raxiñ sujil</i>
<i>nqmēlmatīle'im.</i>	<i>kūšej-nē nqñχ kēñse'im.</i>

5 *ím úgy énekelgetek.*
Arzomat simogatják. —
[Ezen] hattyú-fészekhez hasonló kis város,
ha ezen végén járom,
[nagy sulyomnál fogva] erre billen,
 10 *ha ama végén járom,*
arra billen.

XVII.

1 «Széles-folyó-torkolati» jeles falucskában,
búvármadár szálló hosszú folyóvonalcskában,
vöcsökmadár futó szép folyóvonalcskában,
gyönyörködöm én, kedveske.
 5 *Hét fiat szült nő,*
hat fiat szült nő,
[így] gondolkozom:
ugyan mi történhetik velem jómódú nővel,
ugyan mi történhetik velem bömódú nővel? !
 10 *[Így] gondolkodom:*
tehén bögésének hangjával
alszom én el, gazdasszony ;
ló nyerítésének hangjával
ébredek én föl gazdasszony.

- 15 *kwon kwāle'im,*
alpālā-ke sunse'im
nē-mat xqtpā ātim,
lāñxālā-ke sunse'im
tq̄rēs lūlit jāmēs urkēm nāñki,
 20 *Tin-ja-tit jāmēs urkēm nāñki.* 30 *kwoss āñkwātē'im :*
jūw šältim, ti nqmse'im :
xumlē jēmtne kapaj nē,
xumlē jēmtne āšek nē ?
jāmēs tēp tējēm,
 25 *jāmēs ajn'-ut aje'im,* 35 *ulū tēm šariñ āñkwēl*
jāmēs jol xujē'im. *xūrēm mān tuštīmē ūnli,*
añ Pāxm-tit paulēkēmt
kwonā kwoss kwāle'im :
ulū tēm šariñ āñkwēl
xūrēm mān tuštīmē ūnli,
añ taxt isi xqsā vōlkēm
tistīmē ūnli,
- *

- 15 Az utczára megyek,
 ha fölfelé nézek :
 [arra] semmiféle [hegy] nincsen ;
 ha aláfelé nézek :
 araszn yi magasságú jeles hegyecs-kém látszik,
 20 Tin-folyó torkolati jeles hegyecs-kém látszik.
 Bemegyek, úgy gondolom :
 ugyan mi történhetik velem, jó módú nővel,
 ugyan mi történhetik velem, bö módú nővel ? !
 Jó ételt eszem,
 25 jó italt iszom,
 jó ágyhelyen fekszem.

*

- Egyszer csak miután így hosszú ideig éltem,
 vagy miután rövid ideig éltem,
 három hónapos betegségem (fekvésem) elmúltával
 30 eszméletemhez jövök (fölébredek) ;
 az Ördögfejedelem ime hét fiam elvitte,
 az Ördögfejedelem ime hét magzatomból elvette.
 Ama «Széles-folyó-torkolati» falucskámban
 a mint az utczára megyek :
 35 tűz égette üszkös oszlop
 három helyre helyezve áll,
 ama bűvármadár szálló hosszú folyóvonalacs-kám
 szomorkodva áll,

lolwä xajtem jamës völkëm
 40 lünšimë ünli;
 lqñxül kwoss añkwäte'im,
 säwës lülit urkëm
 lünšimë ünli.

*

Ērɣ'-aul-ke măn aulä
 45 ělä' ta aultäslëm,
 lus'-aul-ke măn aulä

ělä' ta söltäslëm.
 jüw xültne ārin,
 jüw xültne pñe
 50 am ti ěelm ěrɣ'-aulëm,
 am ti süp mojt-aulëm
 akw' tox ěrɣi' voss ěrjawë,
 akw' tox mojt'i' voss mojtawë!
 am ti Pāxm-tit paulëm
 55 am jui-pälëmt
 kukuknë voss lujjawë
 sisërne voss rqñxawë!

ama vöcsökmadár futó jeles folyóvonalacskám
 40 sirdogálva áll;
 amint aláfelé pillantok:
 hüvelyknyi magasságú hegyecském
 sirdogálva áll.

*

Énekecske kis kezdetét
 45 kezdettem meg erre,
 siralmacska kis kezdetét
 tovább tűztem erre.
 A hátramaradó leány,
 a hátra maradó fiú
 50 ezt az én nyelvbeli énekecském,
 ezt az én szájbeli regécském
 énekelje [egykor] szintén így énekké,
 regélje [egykor] szintén így regévé!
 Ebben az én «Széles-folyó-torkolati» falumban
 55 [majdan] én utánam
 kakuk hadd énekeljen,
 sisér-madár hadd rikoltson!

XVIII.

A «Tat-torkolat falusi» (Lozva-) alvidékről való nőtől, Jurkin feleségétől,
Szemjon-leány Heléntől énekelt ének.

*Tat-tit pauliñ lui-sup nē, Jurkin-ēkwä, Ułana Sem-
jonovna ērēm ēri',*

*Sawälēp la'ilēl, sawälēp kätēl xāp nāremtāsēm, talmatsēm,
śakw-tēpēn xūlwāsēm. mināsēm.*

*jā'i-ārimnē jānmēltawāsēm. xqśä tqwsēm, wāti tqwsēm,
nē jāniti'm toxtilāsēm, nqmēlmatilē'im:*

5 *tūl xumnē majwāsēm.*

15 *Fjot Fjotoris sis-pāl q̄lnē*

am nqmtēm at pats;

ta'ilēñ xūlēl ta xūl'āslēm.

jōrēl majwāsēm jā'i ārimnē.

*xqśä mināsēm, man wāti minā-
sēm,*

xumim-pālt tāl tūp q̄lsēm,

Tq̄rēx-paulnē wātimāsēm.

*tūj'i jēmts; — q̄jnē nqmt wār-
sēm.*

nqmse'im; ul kāsēlawēm;

10 *xumim wōrnē mines;*

20 *xāpēm-xqśit jol-xujipāsēm,*

am xumim samnēl patértāslēm,

sāsēl lap pantēpaxtēm.

Árva (inségsszenvedő) lábon, árva kézen
maradtam hátra [anyámtól] csecsemő koromban (csecs-
táplálékra).

Néném nevelt föl engem.

Nő nagyságra serdültem föl,

5 aztán férjhez adtak.

Az én kedvemnek nem felelt meg [férjem];

erővel adott hozzá a néném.

Férjemnél nagy nehezen élhettem át egy telet,

nyár lett; — s én azon gondolkoztam, hogy miképpen
szökhetném meg.

10 Férjem az erdőbe ment;

én férjem szem elől vesztettem,

a ladikot a parttól eltoltam, fölszállottam, elmentem.

Hosszú ideig eveztem, rövid ideig eveztem,

elgondoltam magamban:

15 im Tódorfi Tódort örök időkre

(hátra levő teljes elhagyással) hagytam el.

Hosszú ideig mentem, vagy rövid ideig mentem,

Persina-faluhoz közeledtem.

Gondolom: valahogy észre ne vegyenek,

20 ladikom hosszában hirtelen alá feküdtem,
s befödtem magamat a nyírhéj-takaróval.

- Tāreḡ-paul-taltné joḡtāsēm,*
ānēm sampéltén' au ḡum ḡānt-
ḡatēm ;
ness ta susswāsēm ;
 25 *tārā toḡ ta nātwāsēm.*
ńol toḡalĩñ jāḡsēm,
nāñḡ untelmatsēm,
tūpēm visēm, tqwuñkw' patsēm.
ḡsü tqwsēm, man vāfi tqwsēm,
 30 *nāj ūntēm porāt paulémné joḡ-*
tāsēm.
am pā pūḡtekēmt
jā'i-ārim nal-jāmlitaps.
paśūlaytsēmēn, ańilaytsēmēn,
jā'i-ārimné kitilawēm ;
- 35 «*ḡumin ās ḡot āli,*
manērāi' nañkén joḡtāsēm ?»
am jā'i-ārim la'ilān ḡujāsēm :
«ānēm ul lawtéltāln !
am ḡumin ḡülāslēm, jūw-ḡjü-
sēm»
 40 *jā'i-ārimné kitilawēm :*
«manērāi' ḡumin ḡülāslēm ?» —
«am nāntēm at pati, matēm
ājkā» —
«matēm ājkā, man matēr ājkā,
ḡotāl mislēm, tot i ālén !»
 45 *ḡumlē vārunkwé ? ! jā'i-ārim*
pālt ti ālsēm.
ḡsü ālmēm jui-pālt,

- Persina-falu kikötőjéhez értem,
 akadt egy férfi aki szemügyre vett ;
 hanem az csak nézett felém,
 25 így uszott alá ladikom (vitettem úszva alá) [a falu] határán át.
 Amint [a határszéli] folyófokon körül haladtam,
 [ladikomban] fölültem,
 elővettem evezőm s evezni kezdtem.
 Hosszú ideig eveztem, vagy rövid ideig eveztem,
 30 nap leszállta idején megérkeztem falumba.
 Amidőn a parthoz fogózkodom [ladikommal],
 néném a folyóhoz lefelé lépdelt.
 Köszöntöttük egymást, megcsókoltuk egymást,
 néném kérdez engem:
 35 «Hát a férjed hol van,
 miért jöttél csupán magad?»
 Én nénémnek lábához borúltam (feküdtem):
 «Ne pirongass engem!
 Én elhagytam a férjem, haza szöktem»
 40 Néném kérdezi:
 «Miért hagyta oda a férjed?» —
 «Nem kedvelem, [mert] vén ember» —
 «Vén ember, vagy akármiféle ember,
 a hova [férjhez] adtalak, ottan élj!»
 45 Mit lehetett tenni?! Most nénémnél laktam.
 Miután hosszú ideig laktam,

- noxs alné, uj alné xumim-pält
 us-ta q̄lmējüsem,
 75 j̄qmēs rus, j̄qmēs mańśi vēlt
 toltuńkwē patsēm,
 j̄qmēs tēn'-ut, j̄qmēs' ajn'-ut
 x̄q̄ntuńkwē patsēm.
 j̄qmēs rus, j̄qmēs mańśi
 80 tittēnem, ajtnēm xaltē
 amki akw' tot tē-ēm,
 amki akw' tot aje'im.
- *
- ēri'-saukānem, mojt-saukānem
 Ułana Semjonovna ēr̄ęśle'im.
 85 ti am ēr̄ēm sūp-ēr̄ēm
 ti am ēr̄ēm ħelm-ēr̄ēm
 x̄qnāl am jui-pālēm
 jūw xūltne āritēn
 akw' tox voss ēr̄awē,
 90 akw' tox voss mōjtawē!
 ti Tat-tit paul-kankēm
 ti am ūsnēm jui-pält
 akw' tox voss ūlilawē!
 kukuknē voss lujjawē,
 95 sisērnē voss r̄q̄ñxawē!

- Nyusztot ölö, jávort ölö férjemnél
 akkor immár végleg letelepedtem.
 75 Becsületes orosz, becsületes vogul arczokat
 fölmelegíteni kezdettem [értsd: vendégszerető, nyílt házat
 tartottam],
 jó ételt jó italt
 találni (vendégségül adni) kezdtem.
 Mialatt becsületes orosz, becsületes vogult
 80 etetek s itatok,
 magam is ott eszem,
 magam is ott iszom.
- *
- Kis énekecskéimet, kis regécskéimet
 Szemjon-leány Helén énekelgetem.
 85 Ezen tölem énekelt szájbeli énekem,
 ezen tölem énekelt nyelvbeli énekem
 valamikor én utánam
 a hátramaradó leányok
 ép úgy hadd énekeljék,
 90 ép úgy hadd regéljék!
 Ezen Tat-torkolati falucskám terében
 majd az én halálom után
 ép úgy hadd gyönyörkedjenek!
 A kakuk hadd énekeljen rajta,
 95 a sisér-madár hadd rikoltozzék rajta

XIX.

A «Lozvaŕfö-falvi» Ivánfi Mihálynak a «Tat-torkolat falvi» Visera-
vidékről való Alekszej leánya, Tatjana felől énekelt éneke-

*L ū s m-tal'ēχ pauliñ Jivan-p'ī Mikailä Tat-tit pauliñ
Pasä-r-χum Ulekš-e-āγi Tatjanä mā'ēs ērγēm ērγä.*

<i>Tāreχ-nē q̄nšēm āγi-āñkēkwé!</i>	<i>χqut-jiw šiliñ tūpēl</i>
<i>ti χuriñ nē χurin</i>	<i>nañēn voss vārnülēm.</i>
<i>am voss q̄šnülēm,</i>	<i>χqut-jiw voikēn kwolēmne</i>
<i>ti vēšiñ nē vēšin</i>	<i>15 nañēn voss tūlnülēm.</i>
<i>5 am voss vīnülēm!</i>	<i>χqut-jiw jātiñ āwim</i>
<i>ti Lūsm-tal'ēχ māñ q̄tēr</i>	<i>nañ voss pūsñülēn;</i>
<i>ujīñ sās māñ gulnē,</i>	<i>lqu tulāp tulāñ kātāγentēl</i>
<i>ñoγsiñ sās māñ gulnē,</i>	<i>nañ voss pūsñülēn.</i>
<i>am voss ūnttēnülēm.</i>	<i>20 lām-jiw sitpā sitiñ āpān</i>
<i>10 ti posmiñ χāp posēmne</i>	<i>akw jot voss χujiptēnuwēmēn;</i>
<i>am voss tāltēnülēm.</i>	<i>akw' qsmēl, akw' tqwlēl</i>

Persinafalúsi nő szülte szép leányzócska,
ezen formás nő formádat
bárcsak én bírhatnám,
ezen szépséges nő szépségedet
5 bárcsak én vehetném magamhoz!
Ezen Lozvaŕfö-falvi kis úrnak (t. i. magamnak)
jávorbőrös térdének kis végére,
nyusztbőrös térdének kis végére,
bárcsak [oda] ültethetnélek.
10 Ezen kormányos ladikomnak kormányhelyére,
bárcsak [oda] ültethetnélek.
Jegenyefenyőből való csörgőgyűrűs evezőt
készíthetnék bár neked.
Jegenyefenyőből való szép házamba
15 vezethetnélek bár be téged.
Jegenyefenyőből való keresztfás ajtómat
bárcsak te nyitnád ki,
tíz ujjú ujjas kezecskéiddel
bárcsak te nyitnád ki.
20 Zelniczefával hajtásozott hajtásos bölcsőbe
bár fektetnének együvé bennünket;
egy vánkossal, egy ágybőrrel

mēnhi voss šāpītēnuwēmēn ; 25 ti Saw-paul-nē ānkwēmne
ti Tarēz-nē šāninnē, akwān voss šāpītēnuwēmēn.

XX.

A Jugra-falvi Korikov Nikita férfi nagyobbik fiának, Péternek a Tat-torkolat-falvi Visera vidékről való Alekszej leánya, Tatjana felől énekelt éneke.

Jāni'-pauliñ žum Mikita Kōrikow jāni' pīrā Petr
Tat-tit pauliñ Pasār-žum Ulekše-āri Tatjanā mā'ēs
ērrem ērřā.

Ti Mikita ājkā jāni' pīrā
šāntal ālnē žurēm pasrēm
manērāi' pūžsanēm, žotāl kēr-
sanēm,

atā nēnē vāwēt, atā žumne
vāwēt.

5 alām ti tēpiñ Lūsemne minnē
sālīt kērwašt,

ti žuliñ Lūsemne minnē sālīt
kērwašt.

*

«Ti Tat-tit paul kankuān
nē tāltuñkwē ti minē'im ;
ti Jāni'-paul kankēmne

10 nē ta'ilēp ta'ilīñ sunēl
taž ānēm ūrēlān !»

*

rendeznének bár bennünket !

Ezen Persinafalusi nő anyád,

25 ezen Cserjés-falusi anyuskám,
bár együvé rendeznének bennünket.

XX.

Nikita-öreg idősök fia

im anyátlanul élő három rēnborjúm

hogy miért fogtam meg, hova [menőleg] fogtam szánba,
azt sem nő nem tudja, sem férfi nem tudja.

5 Hát im ezen táplálékos Lozva vidékére menőleg lettek
a rének befogva,

ezen halas Lozva vidékére menőleg lettek a rének
befogva.

*

«Ezen Tat-torkolati falu terecskéjére

nőt szánra űltetni megyek im én el ;

ezen Jugra-falubeli terecskémre

10 nővel teli telides szánnal
várjatok engemet majd vissza !»

*

- S'āntal ālnē xūrēm ujim
 nol-kwāl'qulānl ti pēsätäslēm,
 nol-kwāl'qulānl ti nīräsäslēm.*
- 15 *śa'itim kätēl, śa'itim la'ilēl
 tēpiñ Lūsēmnē ta xajte'it,
 xuliñ Lūsēmnē ta xajte'it.
 Tat-tit pauliñ āñkēkēm-pālt,
 ti Tārēx-nē āñsēm āri-pālt*
- 20 *tan ta xajtešlānte'it.
 ti xuliñ Ta'it vitānl
 xotēm xultnē akw'-mūs at vā-
 rānl.*
- *
- xqsä minamēm jui-pālt
 man vāti minamēm jui-pālt*
- 25 *tēpiñ Lūsēmnē ti joytāsēm.*
- śāntal ālnē xūrēm pasyēm
 nājim-pālt molēmluñkw' ti
 patsēt.
 ūsēm la'il, ūsēm kāt tikwoss
 ūssēt,
 toxa-pēl nūweltuñkw' ti pat-
 sānl;*
- 30 *Ulekse jānmāltēm jgmēs āri-
 pālt
 toxa-pēl pēlpisnūw minuñkw'
 ti patsēt.
 Mēsi-vāta māñ paulkwēn
 moyaliñ vēltēl tū joxtaxtāst,
 āwiñ kwol āwi-suntnē tū ti
 lūlsēt*
- *

- Anyátlanúl élő három állatomnak
 orrgyeplője végét ím megoldottam,
 orrgyeplője végét ím megrántottam.
- 15 Örvendve kézzel, örvendve lábbal
 futnak most a táplálékos Lozva felé,
 futnak most a halas Lozva felé.
 «Tat-torkolat»-falusi leányzöcskámhoz,
 ezen Persina-falusi nő szülte leányhoz,
- 20 futosnak most ím ök.
 Ezen táplálékos Szoszva vizüket
 hogy mikép hagyták oda, éppenséggel nem tudják [t. i.
 úgy rohannak].
- *

- Miután hosszú ideig mentem volt,
 vagy rövid ideig mentem volt,
- 25 ím a táplálékos Lozvához érkeztem.
 Anyátlanúl élő három rénborjúm
 úri nóm felé ím sietni kezdett.
 Fáradó lábuk, fáradó kezük habár el volt fáradva :
 mindamellet azokat [még jobban] kezdték mozgatni;
- 30 az Alekszej nevelte szép leányhoz
 mind a mellett még gyorsabban kezdetek haladni.
 A «Folyóforduló-parti» kis falucskához,
 mosolygó arczczal érkeztek oda meg,
 az ajtós háznak ajtója nyílásához álltak ím oda.
- *

35 «*Añ Tat-tit pauliñ āṛi-āñk*
manéräi' kwon at nē'ili ?
mōlēḡ taw tamliñ at āls !»

*

Āwiñ kwol āwi ta pūnsilēm
jāni' ḡum japā-pālt jūw ta
śälte'im,

40 *paśā vāruñkwē tū ta jāmēn-*
te'im.

lāu kispā kisiñ pūškēm
ḡanl-pattēmt āñśāslēm ;
jol tū ta ūnttāslēm.

akw' la'ilēp la'ilīñ rumkā
 45 *jāni' ḡum japān ti mīñkwē*
patsēm.

akw' la'ilēp la'ilin śārkām
taktim-porāt lāwe'im :
«jātä! ḡajtne ḡum amki ti,
nē vīñe ḡum amki ti ;
 50 *nāmten ḡumlē āli,*
am āśēn ḡajtēluñkw' ti jisēm,
āśēn mīlēm man at ?»

*

Jūni' ḡum japā lāwi :
«am mītalēm ḡot kūsēj ?
 55 *ti kwolt kūsēj am ti-pēl !»*

*

Tūl am ta nāmēlmatsem: ḡaj-
telilēm ;
tiniñ jārmak, tiniñ nuḡ

35 «*Ama Tat-torkolat*»-falusi szép leányzó
 miért nem jelentkezik ki az ucczára?!
 Hiszen azelőtt ő nem volt ilyen!»

*

Az ajtós ház ajtaját ekkor megnyitom,
 idős férfi nagybátyjához bemegyek,
 40 üdvözlést tenni oda lépelek.
 Tíz abroncsú abroncsos hordócskám
 hónom aljába volt,
 most oda letettem.
 Egy lábú lábas pohárkát,
 45 ím idős férfi nagybátyjának adogatni kezdtem.
 Egy lábú lábas csészikém
 odanyújtása idejében [így] szólok:
 «Hallod-e, nászoló férfi is magam vagyok,
 nőveő férfi is magam vagyok ;
 50 gondolatod miképpen áll (van),
 a te húgodat jöttem ím nászolni,
 adod-e húgodat [hozzám], vagy nem?»

*

Idős férfi, az ő bátyja szól:
 «Ha én nem adhatom, hát hol van gazda még?
 55 Ezen házban gazda ím én vagyok.
 Aztán ím gondolom: nászolom,
 a drága selymet, a drága posztót

- pasänné tū ti pinsanēm.
 toχ χūñ nqmsē'im: jānmältēm
 āritā
 60 ēlā mīñkwē at vērmītā.
 ness āti — Tat-tit pauliñ āri
 takwi kūsēj-nē q̄lēm,
 takwi nqmtiñ nē q̄lēm.
 nqmtā at ārtēlamēm,
 65 takwitā at kitilāsēm.
 nqmsūsēm: taχ japān mīwē;
 ness āti — japān mīñkwē at
 vērmauwē.
 *
 japū-nūpēl lāwi:
 «ānēm mīñkwē japrišēm at
 vērmilēn,
 70 nqmtiñ nē nqmtēm amki q̄ñ-
 šilēm; [ne'im.
 am χq̄tāl nqmtēm pati, tū mi-
 nañēn ānēm mīñkwē man tē-
 lēn q̄li?!
 mōlēχ, jāmēs χum āšēmne
 jānmeltimēm porāt
 75 nañ atā itī q̄ntēs vārīlāsēn,
 atā χq̄tēl q̄ntēs vārīlāsēn,
 atā kātā āntēstālsēn,
 atā la'ilā q̄ntēstālsēn;
 añ q̄s ānēmteḷ kūsējlaχtuñkw'
 patsēn?!
 80 χoti χumnē nqmtēm-ke at pati,
 nañ ānēm jōrēl mīñkwē at vēr-
 milēn.

az asztalra helyezem ím oda.

Azt miképpen gondolhatom, hogy fölnevelt leányát

60 ő nem volna képes férjhez odaadni.

Pedig hát nem. — A «Tat-torkolat»-falusi leány

maga gazdasszonya volt,

maga esze után járó nő volt.

Hajlandóságát ki nem fürkésztem,

65 őt magát meg nem kérdeztem.

Azt gondoltam, hogy majd csak ide adja bácsija;

pedig hát nem — a bácsija őt ide nem adja.

*

Bácsijához [így] szól;

«Engemet bácsikám oda nem adbatsz,

70 eszes nő eszem nekem magamnak is van;

én oda megyek, a hova a kedvem tartja;

hogy te engem odaadj, az hogyan volna a te dolgod?!

Azelőtt, midőn atyám a jó férfi

engemet nevelgetett,

75 te neki sem éjjeli segítséget nem nyujtottál (tettél),

sem nappali segítséget nem nyujtottál;

sem a kezét nem támogattad,

sem a lábát nem támogattad,

s most kezdenél velem gazdám módjára bánni?!

80 A mely férfihez a kedvem nem húz,

te ahhoz engem erővel nem adbatsz.

- kwoss pasän-ta'il sēmēl ujil*
voss pinawēn,
kwoss pasän-ta'il vīrīr ujil
voss pinawēn,
kwoss tiniñ jārmak, tiniñ nuj
voss nortawē pasänēnnē:
 85 *χāriñ χum χārā nōl jāñχte'im,*
ujiñ χum ujā nōl jāñχte'im;
am nqmt-pattal māmnē at mi-
nē'im!
- *
- An ētä-ke turmēn ēt,*
añ ētä-ke tāl ēt
 90 *toχ ti ajsēmēn, toχ ti χātēltēs-*
mēn.
- añ lqu la'ilēp la'iliñ sunēm*
jūwle ti jāñχtāslēm.
añ sāñtal ālnē χūrēm ujim
ti Lūsēmkē saw vōl'
 95 *lūñsim ta χajte'it;*
ti tēpiñ Ta'it vitānēlnē,
ti χuliñ Ta'it vitānēlnē
tistim ta χajte'it.
ti sisi' mināmēm porāt
 100 *aman turmēn χātēl āls,*
aman posiñ χātēl āls,
akw' mūs at va'ilēm.
- *
- Jāñi' paul kankēmne*
jūw nē'ilēpakēm ērt

- ha teli is rakja asztalod fekete nyusztal,
 ha teli is rakja asztalod vörös nyusztal,
 ha drága selymet, drága posztót tesz is asztalodra:
 85 a rén bikás férfi bikája orrát visszafelé fordítom,
 az állatos férfi állatjának orrát visszafelé fordítom;
 én olyan néphez, melyhez kedvem nem tartja, nem
 megyek.

- Amaz éjjelében sötét éjjelen át,
 amaz éjjelében téli éjjelen át
 90 úgy iddógáltunk mi, úgy virradt ránk föl a nap.
 Ama tíz lábú lábas szánom
 most visszafelé fordítottam.
 Amaz anyátlanul élő három állatom
 ezen Lozvácskának sok folyóvonalán
 95 ím sírdogálva fut,
 ezen táplálékos Szoszva vizükhöz,
 ezen halas Szoszva vizükhöz,
 ím szomorkodva fut.
 Ezen visszafelé való mentem idején
 100 vajjon sötét nap volt-e,
 avagy fényes nap volt-e,
 egykép nem tudom.

Midőn Jugra falum terecskéjére
 vissza érkeztem (jelentkeztem),

105 nēn x̄āntwāsēm, x̄umnē x̄ānt-
wāsēm :

«mōlēx ań ēssixatēm x̄um,
ań nēn x̄qt āli? !
lāwsēn ; nē ta'ilēp ta'iliñ su-
nēl joxte'in ;
tauw akw ti takwi nājiñ mā'el

ūnli,
110 akw' ti takwi ātriñ mā'el ūnli ;
latxēn ness āfi vojēxtimē ! »

*
Tq̄rēm jāni' ēsērmān,
pupi' jāni' ēsērmān

ta patmēm voipi am

115 Tat-tit pauliñ āñkēm at tot-
mēm mā'ēs,
ti kasm jārmak salmiñ saṛā
Jāni' paul kannē at x̄artmēm
mā'ēs !

*

Saw paul-nē šāñkēmne
x̄urital āñšilawāsēm,

120 vēštal āñšilawāsēm,
tōnā āyin at ti sunsawēm,
tōnā nēn at ti sunsawēm !

105 ha nővel találkoztam, ha férfival találkoztam [így
gúnyoltak] :

«Ki minap dicsekedtél, nós férfi,
hol van ama nőd? !

Hisz azt mondtad, hogy nővel teli telides szánnal jösz,
s íme ő még mindig a maga úrasszonyi földén lakik,

110 még mindig a maga uri földén lakik ;
szavad semmibe van véve (hivságosnak bizonyúl).

*

Isteni nagy szégyenbe,
bálványi nagy szégyenbe
esett [ember] féle vagyok én

115 mivel ezen «Tat-torkolat»-falusi leányzócskám el nem
hoztam,

ezen sárga selyem szálas hajfürtjét
mivel ezen Jugra-falu terére [szánomon] [ide] nem
húztam.

*

«Cserjés»-falusi nő, az én anyuskám
formátlanul szült engem,

120 szépség nélkül szült engem,
azért nem néz én reám leány,
azért nem néz én reám nő.

XXI.

A «Nagy-üstöt-tartó» folyófbeli faluból való Pákin Alekszej férfi
nagyobbik leányának énekelt éneke.

Jä n i' - p ű t - u r é n' - j ä - t a l é x p a u l i ñ x u m U l e k s e P ä k i n
j ä n i' ä r i e r r é m e r r ä .

<i>Por i' - t a l é x j a m é s k w o l k é m t</i>	<i>n ä r i' n ä r m a t j ä n i t i' j ä n i m é m</i>
<i>x a s ä ä l s é m , m a n v ä t i ä l s é m ,</i>	<i>n ä r i' p u m m a t j ä n i t i j ä n i m é m ,</i>
<i>a k w - m a t - e r t k w o n ä l' x ä n t l e ' i m :</i>	<i>j u n , j ä r é n k w o l k é m t</i>
<i>s ä l i p ö s n é x ű r é m v o r t t u</i>	15 <i>t a p a l i t t i ä l m é m .</i>
5 <i>x ű r é m m ä t x a r t e ' i t ,</i>	<i>j i w - v ä t a - n ű p é l</i>
<i>x ű r é m m ä t l ä n e ' i t .</i>	<i>n a l w a l' k w o s s s u n s e ' i m :</i>
<i>a m n a m s e ' i m , p o r i p a n ä k w é t v o -</i>	<i>s u n t i j i w , x ä n t e ' i m .</i>
<i>x e ' i t :</i>	<i>a m n a m s e ' i m : x o t i u t a w j o x t s ?</i>
<i>m ä n s a x l s u j k w é l ,</i>	20 <i>j ä n i' j i w l ä p i t ä k w é l j ä m i t i ,</i>
<i>j ä n i' s a x l m i r i ñ s u j l</i>	<i>m ä n j i w l ä p i t ä k w é l j ä m i t i .</i>
10 <i>s ä l i k ä n é m j ű w t i j i u t .</i>	<i>t ä l k w o s s x ä n t i l é m :</i>
<i>k w o n ä k w o s s k w ä l e ' i m :</i>	<i>m ä n K w o s s - j ä V a s i l e j ä n x ä s i .</i>

Fűszár fejéhez (virágjához) hasonlatos szép sátor-
kában

hosszú ideig éltem, vagy rövid ideig éltem,

egyszer csak kifelé hallgatózom :

rén üző három kis örözebem

5 három helyen ugat,

három helyen vonít.

Én azt hiszem [eleinte], hogy békák kurutyolnak :

[hát aztán] kis mennydörgés gyöngé zajával,

nagy mennydörgés csattanó zajával

10 jönnek im haza az én rénecskéim.

A mint kimegyek, [hát látom] :

a zsenge vessző jócska nagyságra nőtt meg,

a zsenge fű jócska nagyságra nőtt meg ;

benn az én szamojéd sátracskában

15 im oly sokáig voltam [a nélkül hogy kimentem volna].

A fás part felé,

a folyó irányában a mint nézek :

azt látom, hogy im egy szán jön.

Én tündööm magamban : vajjon kicsodánk jött meg ?

20 Nagy fa lombornyójével egy magasságban lépdegél,

kicsiny fa lombornyójével egy magasságban lépdegél.

Ezután a mint megtekintem :

A «Köröm-folyó»-falvi kis Vaszilij sűrög-forog [ott].

XXII.

A Nyuri-leánytól készített ének.

*N'uri-ā ri vārém ēri'.*a) Reguly eredeti föl-
jegyzése szerint.

- Mañ pi ažem kum šelem¹*
nirr qñtäpä² korom uj
kvāš kéréum.
kolqylänä³ taring⁴ iju
⁵ *kvänä kolqyli.⁵*
jegur qñtpä korom uj
kväže kéreum.
kulqylänä tauing iju
kvänä kulqylänét. —
¹⁰ *Nāngi⁶ kum šelem⁷*
jegur qñtpä korom uj [ling.
ām kértne⁸ kqtel⁹ mänä¹⁰ vuo-
nāng šelem nirr qñtäpä
Korum uj, kérnem poal kqtel
¹⁵ *mänä ūling qlnét.*
toro punim vésing qang

b) Felső-lozvai nyelvű
átírásban.

- Māñ pī! āšēm xum sēlēm*
nir āñtpä xūrēm uj
kwoss kēre'im :
χōlaylēné tārēñ jiw
⁵ *kwonä χōlayli ;*
jēkwēr āñtpä xūrēm uj
kwoss kēre'im :
χōlaylēné tqwēñ jiw
kwonä χōlaylēnät.
¹⁰ *nañki xum sēlēm*
jēkwēr āñtpä xūrēm uj
am kērnēm [pāl] χātēl
manä ūliñ [ālnät] ;
nañki [xum] sēlēm
¹⁵ *nir āñtpä xūrēm uj*
[am] kērnēm pāl χātēl

- Kis legény! A férfi atyám szerzette
vesszőhöz hasonlatos szarvú három állatot
a mint befogom :
mint szétálló gyökeres fa [gyökérszála],
⁵ úgy állanak széjjel ;
a kifordult gyökérsomóhoz hasonlatos szarvú három
állatot
amint befogom :
mint szétálló ágas fa [ágai],
úgy állanak széjjel.
¹⁰ De midőn a te töled, férfú, szerzett
kifordult gyökérsomóhoz hasonlatos szarvú három
állatot
befogom, az a nap
ó, minő vigasságos ;
midőn a töled, férfú, szerzett
¹⁵ vesszőhöz hasonlatos szarvú három állatot
befogom, az a nap

- jerike, qanom vājén
nāng kvällēn nē tuštem
qng jiu šaul' uolē¹¹
- 20 ām qš kāsilm.
kāring jāmmeš anes qil'
ām qš kāsilm
nāng katen jānit tqilme
qš kāsilm.
- 25 kār¹² tau' šauja kväll
ām qš kāsilm
kwälen ne qngemä
naing šēngišj¹³ jqli¹⁴ kuornä
meng¹⁵ šanguasilemān [ten¹⁷
- 30 kirting¹⁶ mǎnših jāmmeš kap-
kérnel q̄tel jāneng Joamtitt¹⁸
kār¹⁹ lultnā šauī nǎll [ltiān
āk²⁰ kqli puot²¹ siss nāng²² ko-
jāneng Joamtitt sau nār sau
- 85 mqrq̄xvātnā sau nār sau
- manä ūliñ ālnāt.
tārā pinēm vēših āñk ēri-ke :
ānēm vojēn !
- 20 nañ kwolēn nē tušte'im.
āñk (jiw) šq̄wēl ūl'-jiw
am q̄s xāsilem,
xārīñ jāmēs anēs-qul
am q̄s xāsilem,
- 25 nañ kātēn jānit ta'il
[am] q̄s xāsilem,
xār-taul' šq̄wǎ-kwol
am q̄s xāsilem.
kwoliñ nē āñk
- 30 nājiñ siñēs joli xūrñē
mēn sāñxwāsilemēn,
kirtēñ māñšēk jāmēs xq̄ptēn
kērñēn q̄tēl jānēñ Jāmtit
xār lultnē saw nōl
- 35 akw' xoli-pūt sis nañ xōltiān.

ó, minő vigasságos.

Ha kendőjét föltett szép leányzó kell :
végy el engemet!

20 A te sátradat én nő fölállítom.

Én, leányzó, a tűzhelyhez tűzifát [vágni]
szintén tudok,
rénbikával való szép csordavéget [hajtani]
szintén tudok,

25 a te kezed nagyságára ruhát [varrni]

szintén tudok,
rénbika-bőrrel borított bőrsátrat [gondozni]
szintén tudok.

A házbeli gazdasszonyt (t. i. a megszólított kedves
feleségét)

80 a tűzhely előtti tüzes tönkő alsó szélére
rugdossuk mi ketten.

A hegyes farkú récze farkához hasonlatos farkú rén-
ökrödet

a mely napon befogod, a nagy «Jam-torkolati» hegynek
rénbika-hágó sok ormát

35 egy reggeli űst megfővésének [ideje] alatt haladod te
végig (fogyasztod el).

mengi²³ koltimân.

jāneñ Jāmtit saw nār-saw,
morax vātné saw nār-saw,
mēñki χōltimēn.

XXIII.

A Vals'é szamojéd énekelt éneke.

Val'sé jārén ērēm ēri'.

N'ār-gulté, lāwēltawé, jārnet	ēlā mināsém, jol ūntsém;
āle'it.	āwi-sūntné kwoss χānte'im: āri
χūrém nāraw, χūrém χaptém	ūnli.
kērsém,	10 «ań-mōnt manērāi' tī' ēlā ji-
tū ti mināsém.	sém?
χāsā mināsém, man vāti minā-	ta āri pāχān tū voss untñūm!»
sém,	χūrém nāraw, χūrém χaptém
5 jārén kwolētné ti jojtsém.	χat-tārātawäst;
juw šāltsem, ēlāl' sunse'im:	tēsūw, ajsūw, jol-χujēsūw.
namāt lāwim sāt jārén ti un-	χāsā χujém jui-pālt,
le'it.	15 man vāti χujém jui-pālt

A nagy «Jam-torkolati» hegy mellett terülő sok mocsárkát, a mocsári málna szedésre alkalmas sok mocsárkát mi ketten végig haladjuk.

XXIII.

Az Uralhegység végiben, úgy mondják, szamojédek laknak. Három szürkésfehér, három rénökrömet befogtam s im odamentem.

Hosszú ideig mentem, vagy rövid ideig mentem

5 im a szamojéd sátrakhöz értem.

Bementem, magam elé nézek:

a neve nevezett hét szamojéd im [ott] ül.

Előbbre mentem, leültem;

az ajtó nyílása felé amint nézek: [ott] egy leány ül.

10 «Ugyan miért is jöttem én ide előre?!

Hadd ülök oda, ama leány mellé.»

A három szürkésfehér, három ökrömet elbocsátották ettünk, ittunk, lefeküdtünk.

Miután hosszú ideig feküdtünk,

15 vagy miután rövid ideig feküdtünk,

- akw-mat-ért nqmse'im :
 ta āri pāḡen tū voss rḡwsénūm.
 tū vāñkuñkwē ti patsēm.
 kēr-putnē ḡāḡāsēm,
 20 kēr-put-nur sāñlāts;
 jūw pērēmtaytāsēm.
 jḡrnet nāñḡ kēñsuñkw' ti patst,
 am jol ḡujipāsēm.
 ḡḡsā ḡujēm jui-pālt,
 25 man vāñ ḡujēm jui-pālt
 nqmse'im : «sār, ḡs tū voss jāl-
 melānūm,
 ta āri pāḡen mat-ūrēl tū voss
 rḡwnūm.»
 ārēs-kērnē ḡājāsēm,
 ārēs-kēr sāñlāts;
 30 jḡrnet ḡs nāñḡ-kēsst,
 am ḡs jūw-pērēm taytāsēm.
 «ḡottē lāwēltawēs — nē'ilnē
 ḡātēl sārñi sa'i,
 ūntnē ḡātēl sārñi sa'i
 nañ mat ḡḡsitāntēl [nūm !]
 35 ta āri pāḡān tū voss rḡwsē-
 pēsā ḡansāñ, ḡārmā ḡansāñ
 ḡamēs uḡ am ti kāsāsēm,
 tūl ḡs ti āri-pālt minmitāsēm.
 ārin at rḡulawāsēm,
 40 «akw pal min !» — lauwasēm.
 tūl nāj-ḡātēr kāsutñkwē ḡs ti
 patsēm :

- egyszer csak azt gondolom :
 ama leányhoz, oda szeretnék én közel jutni.
 Im elkezdtem oda mászni.
 Egy vasústhöz értem ;
 20 a vasúst tartóíve egyet csendült,
 vissza fordultam.
 A szamojédek ébredni kezdtek,
 én lefeküdtem.
 Hosszú fekvés után,
 25 vagy rövid fekvés után
 gondolom : hadd megyek csak még egyszer oda ;
 ama leányhoz, valami módon hadd jutok közelbe.
 A tűzhely vasához értem,
 a tűzhely vasa egyet csendült ;
 30 a szamojédek ismét fölébredtek,
 én ismét visszafordultam.
 «Ami valahol emlegetve volt — kelő napnak aranysugara,
 nyugvó napnak aranysugara,
 valamikép a te segedelmeddel
 35 hadd juthatnék oda ama leány közelébe !»
 Tomporája tarka, lapoczkája tarka
 szép állatot ajánlottam im föl fogadalmamban,
 aztán ismét elindultam ama leányhoz.
 A leány nem eresztett közelébe.
 40 «Félre takarodj (menj) !» — [azt] mondta nekem.
 Aztán ismét a bálványszellemet kezdtem im fogadalommal
 idézni :

- «nē'ilné x̄q̄tél s̄qr̄nī sa'i
 ūntnē x̄q̄tél s̄qr̄nī sa'i
 nañ mat x̄q̄sitāntél
 45 ta āri p̄q̄yān tū voss r̄q̄wsē-
 nūm!»
 x̄ansāñ pasi'-x̄uri ti k̄astāsēm,
 jāñk pasi'-x̄uri ti k̄astāsēm,
 ta āri-p̄q̄yān us-ta r̄q̄wsēm,
 tūl akwāt ta x̄ujēsēmēn.
 50 x̄olitān nēmne n̄q̄ñx̄ kw̄āltuwā-
 sēm,
 k̄erīñ j̄armak-t̄q̄rél pineltawā-
 sēm.
 kw̄onā kwoss kw̄āle'im,
 x̄urēm h̄araw x̄urēm x̄q̄ptēm jol-
 p̄urimēt,
 sun-āyēnnē n̄yime l̄ūle'it.
 55 sāt j̄q̄rēn l̄āwe'it :
 «akw' ti nañki kw̄oliñ-joriñ x̄um
 q̄sēn,
 s̄aliānēn p̄ux̄sāngu, minijin-ke
 minān!» —
 «nēm voss x̄ultsi! tin manēr
 tote'im-p̄l
 us nēm totilēm.»
 60 tūl jūw mināsēm, jūw joxtsēm.
 x̄ansāñ pasi', jāñk pasi' alsēm;
 nē-tin ojtūñkwē
 s̄ali sāt-kem p̄ūwsēm,
 mastēp sawēl totsēm.
 65 upanēm-pālt ta mināsēm,
 nē-tin s̄aliānēm misānēm,

- «Kelő napnak aranyugara,
 nyugvó napnak aranyugara,
 valamikép a te segedelmeddel
 45 hadd juthatnék oda ama leány közelébe!»
 Tarka rénborjúnak fogadtam ekkor képmását,
 hófehér rénborjúnak fogadtam ekkor képmását.
 Most már közelébe juthattam ama leánynak,
 azután ím együtt aludtunk.
 50 Reggel az én nőm felköltött engem,
 aranyhímzésű selyem kendőt tett reám.
 Amint kimegyek,
 a három szürkésfehér, három rénökröm meg van fogva,
 a szán elejéhez odakötve állanak.
 55 A hét szamojéd [így] szól:
 «Te is magad házával, helyével rendelkező férfi vagy,
 rénjeidet megfogtuk, ha el akartok menni, menjete!» —
 «Nőm, hadd maradjon! Ha menyasszonydíjúl valamit
 akkor viszem el nőm.» [hoztam,
 60 Aztán haza mentem, haza érkeztem;
 tarka rénborjút, hófehér rénborjút öltem;
 a nődíj lefizetésére
 rénet, mintegy százat fogtam,
 öltő ruhát nagy számmal hoztam.
 65 Akkor aztán elmentem sógoraimhoz,
 a nődíjba járó rénjeimet odaadtam,

- jəmés mastupél mastsaném.
 namiñ sāt, sujiñ sāt
 tot ta q̄lsēmēn upanēm pālť.
 70 tūl jārā-ājiānl śqpitēsānl,
 xūrēm xānsāñ xqptēl ti kērsānl,
 ānēm xūrēm sēmēl xqptēl ti kēr-
 nēm torjēlā sāliānā [sānl.
 pusēn takwi jotā nāuljātst.
 75 xasā jismēn, vāfi jismēn,
 jūw ti joxtēmēn.

XXIV.

A Jugra-falvi Kozma középső leányától, Katától énekelt ének.

- Jān'pauliñ Kuśmä kwotl āři Kātā ērjēm ēri.
 Kuśmä kwotl āři ājēmkitēm vāta-ɟum jəmés āšékēm sēlsēm
 ɟumnē nouti q̄nśēm xūrēm xqpt-p̄kēm
 tiniñ nē tinēm at vērmawē. ājēmkitēm ɟumnē ness at sun-
 nouti q̄nśēm xūrēm xqptékēm se'it.
 akw'-šos vārñē vōjānāltēl xūrēm sāt sāli kūšej- āři
 5 xūrēm-šos N'ūrm-Vōl'ūsēn ɟaj- 10 nqmtēm-ke pati, xānsāñ ma-
 te'it. se'im,

- jó öltő ruhával öltöztettem fel őket.
 Egy neves hetet, híres hetet
 töltöttünk (éltünk) ott aztán sógoraimnál.
 70 Azután testvérük hozományát kiadták (fölszerelték),
 három tarka rénökörrel fogták be [szánját],
 az enyémet három fekete rénökörrel fogták ím be.
 Nőmnek részére eső (saját birtokában volt) rénei
 mind ő vele együtt nyargaltak.
 75 Hosszú ideig jöttünk, rövid ideig jöttünk,
 im hazaérkeztünk.

XXIV.

- Nekem, Kozma középső leányának, valami közönséges férfi
 drága női nászdiám nem bírja [megadni].
 Ünő ellette három rénökröcském
 egyszer szerzett zsírukkal
 5 három ízben futnak el Ivdil («Rét-folyóvonal») városba.
 Kereskedő jó atyácskám szerzette
 ünő ellette három réntinócskám
 valami közönséges férfira még csak reá sem néz.
 Ki háromszáz rénnek vagyok leánygazdája,
 10 ha kedvem kerekedik, tarka [ruhát] öltök,

- ngmtēm-ke pati, jāñk mase'im, žūrēm ħaraw žapt pūwe'im.
 ngmtēm-ke pati, sēmel mase'im. 20 žūrēm ħaraw žapt kēmiñ sunēl
 kēřatuñkwē-ke pate'im : žotāl' ngmtēm pati, ta mine'im.
 āñžā sip žūrēm žapt kēreim ; ħaraw, jāñk sāři mase'im,
 15 ngmtēm-ke pati, žūrēm jāñk žūrēm pis žansāñ vajkāřēm
 žapt kēre'im, mase'im,
 ngmtēm-ke pati, žūrēm vořrēm puñkēmne kēriñ jarmak tār pi-
 žapt kēre'im, ne'im ;
 ngmtēm-ke pati, žūrēm žansāñ 25 ngmtēm patēm žāmne ta mi-
 žapt kēre'im ; ne'im.
 žūrēm sāt sālī žalnel

XXV.

A Jugrafalvi «Körömfolyó»-vidékről való Jefimfi Péter férfinak a «Vessző-
városi» Pákin férfi kisebbik leánya felől énekelt éneke.

J ā n i' p a u l i ñ K w o s s - j ā ž u m P ě t k ā J ě p j ě m N' i r - ū s
 ž u m P ā k i n m ā ñ ā ř i m ā' ē s ě r ř ě m ě r ř ā.

Māñ, puuñ āřikwē! am žuripēm žummanērēm lūl?!
 manērāi' ānēm ngmtēm at pati?! ti sōtēr sālīn žalt

- ha kedvem kerekedik, hófehér [ruhát] öltök,
 ha kedvem kerekedik, fekete [ruhát] öltök.
 Ha be akarok fogni:
 hófajd-nyakú rénökröt fogok be ;
 15 ha kedvem kerekedik, három hófehér rénökröt fogok be,
 ha kedvem kerekedik, három vörösesbarna rénökröt fogok be,
 ha kedvem kerekedik, három tarka rénökröt fogok be ;
 háromszáz rén közül
 három fehér ökröt fogok meg.
 20 A három fehér ökörral befogott szánon
 a hova kedvem kerekedik [oda] megyek ím el.
 Szürkésfehér, hófehér subát öltök,
 hármas színben díszített botoskáimat felöltöm,
 fejemre aranyhimzéses selyemkendőt teszek ;
 25 ahhoz a férfihoz megyek aztán el, aki nekem tetszik.

XXV.

Kicsiny, gazdag leánya !

Miért nem tetszem én neked ? !

A magam formájú férfinak, micsodám csunya ? !

Ezen ezer réned közt

- 5 *akw' jot voss ālnuwēmēn ; mōnt manērāi' nqmtēn ātim*
kasm talēxpā jāmēs porī' xajtēl āls ? ! —
akw' jot voss lūlnuwēmēn ti xūrēm voikēn xqptēkēm
Porā-Munīt, tūriñ sorit 20 am jui-pālēm̄t voss xajtnūt ;
akw' jot voss jāmnuwēmēn ; am sēmēl xūrēm xqptēkēm
10 *ti porī'-talēx jāmēs kwol nañ voss kērnwēn !*
akw' jot voss tūstnuwēmēn, am vārēm lq̄w la'ilep-sunkēm
ti nañ jāmēs q̄tēr jā'i-pīkēn jot tarm
akw' jot voss jāmītēnuwēmēn ; nañ voss untnuwēn !
jāmēs tēn' ut, jāmēs ajn' ut 25 ti Jāni'-paul kankwēt
15 *akw' jot voss tēnuwēmēn, nañ voss jāmītēnuwēn ;*
akw' jot voss ajnuwēmēn ! nq̄r-nūpēl sussnē āyikwē,
am sāns-aulkēm̄t nañ voss unēl- ur-nūpēl sussnē āyikwē
nuwēn ! — nañ voss jāmnuwēn ! —

- 5 hadd élnénk mi együtt ;
sárga virágú szép fűszál módjára
hadd állanánk mi együtt !
A Porā-Munyi hegységben, a tavak közfölein
hadd járnánk mi együtt ;
10 ezen fűszár virágjához hasonlatos szép sátrat
hadd állítanók föl mi együtt ;
ezen te jó úri bátyáddal együtt
hadd járnánk mi együtt ;
jó enni valót, jó inni valót
15 hadd ennénk mi együtt,
hadd innánk mi együtt !
Az én térdecském fejére (végébe) hadd ülnél te [oda] ! —
Hát miért nem volt ehhez a minap kedved ? ! —
Ezen három fehér rénökröcskéd
20 hadd futna én utánam ;
az én fekete három rénökröcském pedig
hadd fognád be te !
A tőlem készített tíz lábú szánkómra
hadd ülnél föl te !
25 Ezen Jugrafalu térecskéjén
hadd járnál te,
bérczek felé nézdegelő leányka,
hegyek felé nézdegelő leányka,
hadd járnál te ! —

30 *ti sālī purnē ɣum kapajne*
manērāi' mināsēn?

ti Tāpēs-talēɣ sēmēl kärejne
manērāi' mināsēn?

XXVI.

A Jugrafalvi Kozma idősbik leányának, Akulinának az ő Pákinfi Mikola férjéről énekelt éneke.

Jāni' pauliñ Kuśmā jāni' āɣi Okula Pākin-pī' Mi-
kola ɣumitā mā'ēs ērɣēm ērɣä.

Māñ jāñkēlmā jānit pūsāstē *ānēm jūw-tēñkwē tqulɣate'it,*
Kuśmā-āɣi-āñkēkwē jorāsi, 10 *ānēm jūw-ajuñkwē tqulɣate'it,*
atpēn sālī-ɣalāt kulāiti; *ānēm nāñɣ-masuñkwē tqulɣa-*
kātā joriñis tqīli, *te'it.*

5 *la'ilā joriñis tqīli. —*

sisēm-ke űuwite'im :

«Māñ Pākin jāmēs jurtēm,
nañ manēr am jotēm vēr-
me'in?!

sisēm tak sujti,
ma'ilēm-ke űuwite'im :

ti jāmēs ɣum āsēm sēlsēm at-
pēn sālī

15 *ma'ilēm tak sujti.*

Māñ Mikolākwē jāmēs jurtēm,
nañ ānēm manēr marēlālilēn?

30 Ezen farkashoz hasonló otromba férfihoz
 miért mentél [feleségül]?
 Ezen Tapész-fői fekete «kecsegéhez»
 miért mentél [feleségül]?

XXVI.

Kis tavacska nagyságú rénkertben
 Kozmaleány-asszonyka büszkén járdogál,
 ötven réne között sétálgat:
 kezét büszkén hordozza,

5 lábát büszkén hordozza. —

«Kis Pákin, jó társam,
 te mit tehetsz én velem?!

Ez a jó atyám szerezte ötven rén [elég),

elég nekem ahhoz, hogy belőle ételem lehessem (megenni

10 elég nekem ahhoz, hogy belőle italom lehessen,
 elég nekem ahhoz, hogy belőle öltözékem lehessen.

Ha a hátamat mozgatom:

a hátam erősnek érzik (hallik, hangzik),
 ha mellem mozgatom:

15 a mellem erősnek érzik.

Kis Mikolácska jó társam,
 te engemet minek bántasz (szorongatsz)?

- am Kuśmä āśēm majlēm puuñ puñkēmne punn'-ut at vōwe'im.
amki puuñēm āli, tēn'-ut-ke χānte'im :
20 nañ puuñēn sawnē at patsēm. 25 amki puuñēmneχ χānte'im ;
nañēnnēl tēn'-ut at vōwe'im, ajn'-ut-ke χānte'im :
alpimnē masn'-ut at vōwe'im, amki puuñēmneχ χānte'im.

XXVII.

A «Köz-falusi» Vaszilijfi Péter öregnek a «Rétfalusi» Pákin kisebbik Kata leánya felől énekelt éneke.

*Xal-pauliñ ājkā Vasiľ-ä-p' Pēter N'ūrm pauliñ Pā-
kin māñ āγi Katā mās ērγēm ērγä.*

- N'ūrm-pauliñ χum jqmēs āγi jūw nañ voss sāltnūn !
nañ ti' voss joγtnūn, ti pasēn-vātakwān
χañχēltapēñ kwol-āwi-sūntnē χum-mūs unttnūlēm !
nañ tī' voss χartnuwēn, 10 ti lou selkovi tin samovar
5 ti āwiñ kwol āwi ti Vōliñ nē āmpérésēn
nañ voss pūnūlēm, ēli-pālān ti unttnūwē,*

- Hisz az én Kozma atyám adta gazdagság
az én magam gazdagsága,
20 a te gazdagságodra én nem szorulok,
tetőled ennivalót nem kérek,
testemre öltözéket nem kérek,
fejemre tennivalót nem kérek.
Ha ételt szerzek (találok) :
25 a magam gazdagságából szerzem ;
ha italt szerzek :
a magam gazdagságából szerzem.

XXVII.

- «Rétfalusi» férfi szép leánya,
bár te ide jönnél,
a lépcsős háznak ajtó nyílásához
bár téged ide hoznának,
5 ezen ajtós ház ajtaját
bár te megfognád,
bár te belépnél!
Ezen asztalka széléhez
hogyan ültetnélek !
10 Ezen tíz rubel árú szamovárt
ez a «Folyóvonal-falvi» nő, ez az ebecske
majd elébed állítaná,

- tiniñ sākēr, tiniñ šaj
 akw' jot ti ajnuwēmēn,
 15 akw' pāžān ti untnuwēmēn ;
 Vōliñ nē āmpērēs voss sussnū-
 rēs.
 šaj ajnēmēn jui-pālt
 vinä-suli akwä-ke ēri :
 akwāl unttenülēm,
 20 kitī'-ke ēri : kitžēl unttenülēm,
 N'ūrm pauliñ žum māñ āyikwē
 akw'-tori' nīlā sarkāl ajtnülēm.
 ta ajnēmēn jui-pālt,
 ta untēnēmēn jui-pālt
 25 jol-žujuñkwē-ke patnuwēmēn
- ul akw' jot žujnuwēmēn ? !
 Vōliñ nē āmpērēs žattē,
 ul āwi-sūntēt šakērtanuw ? ! —
 N'ūrm pauliñ māñ āyikwē
 30 ās manērnē tī' at totawē ? !
 tī'-ke taw joytēnūw
 ti nēpākēñ jāmēs kwolt
 žum-mūs jāmītēnūw !
 vāta-žum-ēkwā žajtēl
 35 am tawā āšnülēm.
 žāsā ālnēmēn jui-pālt,
 vāti ālnēmēn jui-pālt
 jūw-ke minuñkwē patnūw,
 žotēm ul šāpitēnūkālēm ? !

- drága czukrot, drága csajt
 majd együtt innánk,
 15 egymás mellé ülnénk;
 a «Folyóvonal-falvi» nő, ebecske csak nézné.
 Miután csajt ittunk,
 pálinkás üveg, ha egy kell :
 egyet helyezek eléd,
 20 ha kettő kell : kettőt helyezek eléd.
 Rétfalusi férfi kis leánykája
 egyszerre négy csészikével itatnálak.
 Ezen ivásunk után,
 ezen ülésünk után
 25 ha lefeküdni akarunk
 vajjon nem fogunk-e együtt feküdni ? !
 A «Folyóvonal-falvi» nő, az ebecske, valahol,
 az ajtó nyílás táján, vajjon nem [ott] fog-e gubbaszkodni ? !
 A «Rétfalusi» kis leánykát
 30 hát miért nem hozzák ide ? !
 Ha ő ide jönne,
 ezen papirtapétás szép házban
 miképpen járdalna !
 Kereskedő-asszony módjára
 35 tartanám én őt.
 Miután hosszú ideig [együtt] éltünk volna,
 miután rövid ideig [együtt] éltünk volna,
 ha haza akarna menni
 hogyan is ne szerelném föl ? !

- 40 *χūrēm selkovi tin sālël* *χūrēm squp sqwiñ lūškēm*
pinëltënükälēm, *ëläl' ta qultanükälēm,*
Lūsm-ëntëp-kwalikwël *ñilä squp sqwiñ lūškēm*
ëntëptanükälēm, 50 *ëläl' ta lūšnülēm.*
N'axsém-Vol lui-pälne *q̄s jūw joχtnükem*
45 *jot-jälñükälēm, jot-tälñükälēm.* *Völiñ nē āmpërës-jot*
tot χūltñēm porät *sāt-kēm sup-nëlmtal ta q̄lñüm.*

XXVIII,

A Vantuska-leánytól készített ének.

- a) *Reguly eredeti föl- jegyzése szerint.* b) *Felső lozvai nyelvű átírásban.*
Vantušk oai voarom jeri. *Vantušk-āri vārēm ēri'.*
Ažim kum šqirqpoalem *Āsēm χum sai'rëpälēm*
lqakung kvell lqakvët *lākwëñ kwol lākwät āñk un-*
āñk unlēm. ākumätt jért *le'im.*
jäum kum šqbitqalem¹ *Akw'-mat ért jārēm χum šq̄pi-*
5 *talting uoss taltemnä* *tälēm*
pätäm² lunt kit lüilämtl *tältiñ ūs tältēmne*

- 40 Három rubel értékű sálkendőt
adnék a kedvesnek fejére,
lozvai övkötővel
övezném át a kedvest,
«Kopoltyú-folyóvonal»-falu alvégéig
45 együtt mennék, együtt szállnék föl a kedvessel.
Midőn ott elhagynám,
három szavú szavas (?) siralmacskám
kezdeném meg akkor,
négy szavú szavas siralmacskám
50 sírdogálnám akkor.
Midőn ismét visszajönnék,
a «Folyóvonal»-falvi nő, ebecskevel
úgy egy hétig szótlanul élnék.

XXVIII.

Férfiú atyám ácsolta
kerek ház kerek belsejében ülök én leányzó.
Egyszer csak a férfiú atyám berendezte
kikötős városom kikötőjéhez

- nalu joameum.
 qašem kum šqbitqalm
 atring uoss taltemnä
 10 nula jgameum.
 äli vuol' qulennä tū sunseum:
 kit jiu³ qltem⁴ poarrä nätnét⁵
 nängi.
 äm pätem vās⁶ kitä läilämtl
 pā joameum. jū sjélteum⁷
 15 lqgn poal poalämnä jqlu un-
 teum.
 Ašim kum šqbitalm
 naing uoss ta'ténnä
 tuja vuäs rapnä⁸ jqrén
 kite jiu qltem puqrrä rābitqu.⁹
 20 Tébing Tait sauenpi¹⁰
 tuja¹¹ kār vāntāxti jqrén¹²
 tən vuantixtāmēt.
 tükse kār vuantāxti jqrén
 tən vuantixtāmēt.
- 5 patēm lunt kit la'iläremtél
 naluw jāme'im.
 āšem xum šāpitälēm
 ātriñ ūs tāltémné
 naluw jāme'im.
 10 ali vōl' qulémné tū sunse'im:
 kit jiw qltēm porānātnāt nāñki.
 am patem vās kit la'iläremtél
 pā jame'im, jūw šalte'im,
 lākwēñ kwol pālémné jol-ūn-
 te'im.
 15 āšem xum šāpitälēm
 nājiñ ūs tāltémné
 tūja vās rapné jorne
 kit jiw qltēm porā rapitawé,
 tēpiñ Ta'it sawän pi'
 20 tūja xār vāntāxti jorne
 tən vāntāxtimēt,
 takwsi xār vāntāxti jorne
 tən vāntāxtimēt.

- 5 tollasodó lúdéhoz hasonló lábacskaímmal
 lemegyek.
 A férfiú atyám berendezte
 úri városom kikötőjéhez
 lemegyek.
- 10 A fölvégi folyóvonalam felé oda nézek:
 két fából egyberótt tutaj úszása látszik.
 Én tollasodó kacsához hasonlatos lábacskaímmal
 föl megyek, a házba lépek,
 kerek házam rekeszében leülök.
- 15 A férfiú atyám berendezte
 úrasszonyi városom kikötőjéhez
 tavaszi récze a mint a vizen röpül,
 a két fából összerótt tutaj [úgy] röpítettök.
 A táplálékos Szoszva sok fia
- 20 tavaszi rénbika amint csapatosan vonúl,
 [oly] csapatosan vonúl;
 őszi rénbika amint csapatosan vonúl,
 [oly] csapatosan vonúl.

- 25 *äm nqmiseum.*
äimantä jëri¹³ voarnä netenkel
männä jëri varnaue.
äm nqmiseum: äm kell jëri
vareum,
mät ät käsilm.
 30 *përijänne¹⁴ näläx¹⁵ kul jārén*
äm té perijänem.
përijäne sārāx¹⁶ kul māñpi¹⁷
äm te perijänem.
sār¹⁸ qulet koti¹⁹ männ
 35 *ñäling pi jāmñét.*
kuine²⁰ ruš kum voar²¹ tuling
kumreš²² kätq²³ poatari —
Petr räšim.²⁴
ti jui poaltä šunšeum.
 40 *koti männ ñäling pi*
jāmñét nangí.
popt²⁵ kaim ñaar²⁶ päng
Kuzel räšim.
përijenä sārāx kulm
- am nqmse'im :*
 25 *añ-mōnt ëri² vārñe nētnē-ke*
manä ëri² vārñūwē ? !
an nqmse'im : am-ke ëri² vā-
re'im,
mat at xāsilem ? !
përijënë ñalēx-xul jornē
 30 *am ti përijänem,*
përijënë sārēx-xul [jornē]
māñ pī² am ti përijänem.
sar qulāt xoti man ñāliñ pī²
jāmñät [nāñki] ?
 35 *xujñe ruš xum vārtulēñ xum-*
riš
xatä pātëri — Pëtërrēsēm ? !
ti jui-pält sunse'im :
xoti man ñālēñ pī² jāmñät
nāñki.
pupxēt kajim nār puñk Kusel-
rēsēm.
 40 *përijënë sārēx-xulēm*

Én gondolom :

- 25 *ha valami nőknek éneket kellene szerezniök [e férfiakról],*
ah, minő [jeles] éneket lehetne szerezni !
Én gondolom : ha én akarnék éneket szerezni,
vajjon nem tudnám ? !
Kiválasztani való héringhal gyanánt,
 30 *teszek én köztük választást,*
kiválasztani való csabakhal gyanánt
teszek én köztük választást.
Legelől ugyan micsoda nyilas fiúnak
látszik jövetele ?
 35 *Az [együtt]alvó orosz ember csinálta emberke,*
hova tűnik ő el — az én Péterkém ? !
Ezután nézem :
micsoda nyilas fiúnak látszik jövetele ?
A bálványszellemek kitaposta kopaszfejű Kuselyecském
[látszik].
 40 *Kiválasztani való csabakhal gyanánt*

- 45 *mañpi sqãti lættiänem.*²⁷
ti jui poaltä koti männ
ñäling pi jəmnät nangi.
*lultem*²⁸ *kär šiplou Nqgärikem.*
*särtem*²⁹ *kär šiplou Nqgärikem.*
ti jui poaltä koti männ
50 *ñäling pi jəmnät nangi.*
*kətl vərtem vərte*³⁰ *məll*
Iven kum rəšim.
ti jui poaltä koti männ nangi.
ñäling pi jəmnät
semel soas kiti
55 *kreš kaitem talijäum*
*kväne*³¹ *kaitemliju.*
šäning qai ñəalp jurt
kətə pateri.
*šäning*³² *pi ñəalp jurt*³³
60 *kətə*³⁴ *poatri.*
*Piləp əkem*³⁵ *ətinke,*
qəšem kum uottem
*ñilä səmpə səmung luri,*³⁶
semel soaş pəsing səkk
- māñ pī' sqã ti lættiänem.*
ti jui-pəlt xəti man ñələñ pī'
jəmnät nəñki?
lultəm xər sip-luw Məkarikəm,
sartəm xərsip-luw Məkarikəm.
45 *ti jui-pəlt xəti man i.äliñ pī'*
jəmnät nəñki?
xətəl vortəm vorti ma'il Jivən
zumrəsəm.
ti jui-pəlt xəti man ñələñ pī'
jəmnät nəñki?
səməl sqãi' kitxəyəm
kwoss xəjtəmtəliäyəm;
50 *kwonə xəjtəmle'i.*
səniñ əři ñəñləp jurt
xotä päteri?
səniñ pī' ñəñləp jurt
xotä päteri?
55 *Piləpakəm, ətiñ-ke, əsəm xum*
unttəm
ñilä səmpə səmiñ kwol
səməl sqãi' posiñ sak kitxəyətəl

a fiatal fiúkat mint végig számlálom.

Ezután micsoda nyilas fiúnak jövetele látszik?

Kielt bikáéhoz hasonló nyakú Makárijkám [látszik],
 szrva szörét kidörzsölt bikáéhoz hasonló nyakú. [Makárij-
 kám [látszik].

45 Ezután micsoda nyilas fiúnak jövetele látszik?

Naptól barnított barna mellű Iván legénykém [látszik].

Ezután micsoda nyilas fiúnak jövetele látszik?

Fekete ribiszkéhez hasonlatos kettőmmel (t. i. szemeimmel)
 amint futólag rápillantok,

50 lesütődnek (nem tudok szemébe nézni).

Nyírhéjdoboz-bölcsőben fekvő leánykép nyájaskodó társam
 hova tűnik el?

Nyírhéjdoboz-bölcsőben fekvő fiúkép nyájaskodó társam
 hova tűnik el?

[férfiú atyám építette

55 Hát nem egyéb [történik, mint hogy] Fülöpöcském, hát ő, a
 négyszögletű szögletes házat [mével]

a fekete ribiszkéhez hasonlatos fényes két gyöngyével (sze-

- 65 *kitkel pussen kaitem tqalitä. pusen xajtemtälitä.*
ätinke nängi kum atiñ-ke nañki xum šapitälēm
šobitoalem kit jiu 60 kit jiu āltēm porä
qltem poarré. āxtim sās joli pālnē,
70 *āxtom⁸⁷ soas qali pgalnä nāj ūnli jāmēs jolnē*
nai unli jammes jalnā nañ voss ūnttäslēn!
nānga uoss⁸⁸ uottissen. ti tēpiñ Ta'it alxāl
te tébung Tait ällu äl 65 nañ voss totäslēn '
nāu uoss tqatessen. kal' noxs sairil nāj,
75 *kal' noxs sairil⁸⁹ nai N'axšēm-Völ nāj*
ñaxšēm⁴⁰ uol' nai ūnlēnē jelpēñ ūs-tältēmnē
unlnä jelpung⁴¹ uoss taltennä⁴² ānēm voss kwältäslēn,
oanom vās koaltissen. 70 nañ xoli-sūs atiñ kwolēnnē
nāng kolli⁴³ sōs āting kvällennä ānēm voss tüläslēn,
80 *oanom vāss tūlsen īli-sūs atiñ kwālēnnē*
iēt šoaš āting kvällennä ānēm voss tüläslēn!
oanom vāss tūlsen kēriñ nāl sujpä kwolēnnē
kēring nāl suipä kvällennä 75 ānēm voss tüläslēn,
oanom vāss tūlsen, nāliñ nālpä sujpä kwolēnnē
65 *nāling nālpä suipä kvällennä ānēm voss tüläslēn,*

egészen végig futja.

Hát nem egyéb [minek lennie kellene, mint az hogy] a magad férfiú, fölszerelte

- 60 két fából összerótt tutajnak
hántott nyírhéj-[ernyője] alá,
az úri nő ülésére szolgáló jó helyre —
ültetnél [oda] engem.

Ezen táplálékos Szoszván fölfelé

- 65 vinnél el te engem!

A nöstény nyuszt nyoma jegyes istenkeasszony,
a «Kopoltyu-folyóvonal»-falvi istenkeasszony
melyben lakik, [ama] szent városodnak kikötőjéhez
vezetnél bár engemet,

- 70 a te reggeli [áldozatos] nyírhéj-füsttől illatozó házadba
vinnél bár te engemet,
a te éjjeli [áldozatos] nyírhéj-füsttől illatozó házadba
vinnél bár te engemet,
vasas nyíltól csengő házadba

- 75 vinnél bár te engemet,
nyilas nyíltól csengő házadba
vinnél bár te engemet!

oanom væss túlsen.	sāneñ āři xūrēm ūli
šāning qai kurum ūli	mēnki voss xāłtsēmēn,
meñki vuäss kolt koltsemān.	80 sāneñ pī' xūrēm ūli
šāning pi kurum ūli	mēnki voss xāłtsēmēn!
90 menki uoss koltsemen.	

XXIX.

A «Vesszővárosi» Pákinfi Mikola férfinak a Jugra-falvi Kozma idősbik
Akulina leánya felől énekelt éneke.

N'ir-ūs xum Pākin-pī' Mikola Jāni' pauliñ Kuśmä	
jāni' āři Okula mā'ēs ērrem ērřä.	
Jusēm-āři nūsēm-nākēm jui-	Jāni' paul kannē ta joxtäsēm.
pālt	xūrēm jāñk nol xūrēm xqptēm
xūrēm jāñk nol xūrēm xqptēmtēl	Kuśmä-kwol āwi sūntnē,
tākwoś naulxatsēm: jūw ta	10 tū ta pojttētsänēm.
jāñxēm.	Kuśmä-āři āñkekēm
kitit vārem kitit tāl	us ta ēruñkwē pats.
5 xūrēm jāñk nol xūrēm xqptēm	Kuśmä-āři nājekēm
qś ta pūxsänēm	lqw la'ilēp la'iliñ sunnē

Nyírhéjdoboz-bölesőben fekvő leány három mulatságát
mulatnók mi el ketten,
80 nyírhéjdoboz-bölesőben fekvő fiú három mulatságát
mulatnók mi el ketten.

XXIX.

Jusēm-leány nászrokonom után
három hófehér orrú három rénökrömmel
hiába nyargaltam; [eredmény nélkül] fordultam vissza.
A rákövetkező (másodikra létrehozott) másik télen
5 a három hófehér orrú három rénökröm
ím ujra előfogtam,
Jugra falu terére érkeztem.
A három hófehér orrú három rénökrömet
Kozma házának ajtó nyílásába,
10 oda [irányozva] állítottam ím meg.
Kozma-leány leányzócskám
akkor már szeretni kezdett.
Kozma-leány úrnőcskémet
tíz lábú lábas szánra

- 15 *ta tāltāslēm,*
χār lūlīt lūlīñ sunne
ta tāltāslēm.
amki sēlēm ārēs pāχpā
- χūrēm jāñk nól χūrēm χaptēm*
 20 *nājim χartawē,*
supī' siskē saw urkwēt
nājim totawē.

XXX.

Chantapov Aur-folyó-falvi férfiú leányának, Dáriának énekelt éneke.

Aur-jā pauliñ χum Xantapow-āri Tārja ērēm ērjā.

- Aur-jā pauliñ māñ ārikwē*
χūrēm sēmel χūrēm χaptēm
Lūszej χum-pī' -pālt
tū ta χajtsekwēt;
 5 *lqw lānyañsēp sujiñ sunkēm*
Lūszej χum-pī' -pālt
tū ta χartawēs —
- Lūszej χum-pīrīs!*
nañ arjān ul taxērēsēn
 10 *am nañēn ti χulērēslēm!*
sēmel vitēp tēpiñ Ta'itkēm
ti ngmēlmate'im.
sēmel vitēp tēpiñ Ta'itkēm
mātā kwoni-pēl vitā ūlīñ,

- 15 űltettem fel akkor
 rénbika magasságú magas szánra
 űltettem föl akkor.
 A magam szerezte hasábfa-oldalú (nyúrga termetű)
 három hófehér orrú három ökör
- 20 viszi úri nőmet,
 a tokhal hátacsakájához hasonló sok hegyecskén át
 viszi úri nőmet.

XXX.

- Aur-folyó falvi kis leánykának
 három fekete, három rénökröm,
 a Lúszej legényhez,
 a kedveskék ím oda futottak;
 5 tíz csengetyűtől csengő szánkómat,
 a Lúszej legényhez,
 ím oda húzták.
 Lúszej legényke!
 Te túlságosan ugyan ne hánytorgasd magad,
 10 [mert] én bizony téged [itt] hagylak!
 A fekete vízű táplálékos Szoszvácskám felé
 irányúl ím vágyam.
 A fekete vízű táplálékos Szoszvácskámnak
 földjén kívül a vize is vigasságos,

- 15 vitä kwoni-pël mätä üliñ. toz āriji' voss ālsēm,
 sēmēl vitēp tēpiñ Ta'it-talēxt žumnē ul voss majlēwāsēm!
 puuñ Mikolkä lawēltauwē; žūrēm sēmēl žūrēm žaptēm
 žūrēm sēmēl žūrēm žaptēm 30 ləw lañħańšēp sujiñ sunkēm-tēl
 ti pūwianēm, amki nqmtēm patēm mānē
 20 tēpiñ Ta'itkēm vitä žumle quti, voss minēsākwēt, voss žajtēsāk-
 ti koimītilēm. wēt!

*

*

- Ti Lūszei žum-pē' pāl Jū-minuñkwē ti vorātālē'im.
 kušeī saka saw, važēm at N'awēm-āri amakēm lawi:
 joxti. — 35 «amki mim mām-t kwoss žumlē
 N'awēm-āri amakēm voss ānšawēn,
 25 ānēm manērī' tē' majlās-lēn?! jūw nañēn at vīlēm;
 ań matēm ēkwä žuripāi' ti akw'-šos nañēn ēl ta mislēm,
 žemtsēm, žot-žaktēm nañ-širām žajtēl.

- 15 vizén kívül a földje is vigasságos.
 A fekete vizű táplálékos Szoszva fejénél
 a gazdag Mikolkát emlegetik;
 a három fekete három rénökröm
 én összefogom,
 20 a táplálékos Szoszvácskámna a mint vize folydogál,
 úgy követem útját.

*

- Ezen Luszchej-legénynél
 sok a gazda; erőm nem futja ki. —
 Nyawēm-leány mamuskám
 35 miért adtál te engemet ide?!
 Im [itt] most már olyan lettem, mint egy vénasszony,
 e helyett (így) inkább maradtam volna leánynak,
 inkább ne adtak volna férjhez.
 A három fekete három rénökröm
 30 a tíz csengetyűtől csengő szánkómmal
 olyan helyre, a hova kedvem tartott
 ment volna [inkább], futott volna [inkább].

*

- Im haza száúdékom minden áron menni.
 Nyawēm-leány mamuskám mondja:
 35 «Azon a helyen, a hova adtalak, akár, hogy tartsanak;
 vissza téged nem veszlek:
 egyszer téged [a házból] im kiadtalak,
 levágott kenyérszelet módjára

40 *χot ta jäktäslēm.*
väsī' manērī' am nañen jūw-
vīlēm?!
jū'in-āñkvén-pālt

nāmtél-ke at χañštāl-wāsēn:
ēlā-patmēn jui-pālt
añ nāmtél χañštawēn!'

XXXI.

Az «Agyag-folyó»-falvi leánytól készített ének.

a) Reguly eredeti föl-
 jegyzése szerint.
Raxt jā qai voarom jeri.
Mätä kqše mănēll nāu nqmisen
mät vēsü¹ sästem, mät vēžing
qng tāu vīsen.
tēbung Luossm vitēn² koalem
 5 *vuq̄nell³ koalem vuq̄⁴ usši*
nāring kullī riš⁵ vīmēn
utne koali ut uši
nāring kullī riš vīmēn
sä⁶ sästem sāing⁷ qng
 10 *ätt uomlen.⁸*
qbat⁹ qñšim¹⁰

b) Felsőlozvai nyelvű
 átírásban.
Raxt-jā āqi vārém ēri'.
Mätä χasü mănēl, nañ nqm-
se'in,
mat vēsü sastēm, mat vēsīñ āñk
ta vīsen?
tēpēñ Lūs m vitānēl kwālēm,
vōrnēl kwālēm vōr-voši' nāriñ
kulriš vīmēn,
 5 *vitnēl kwālēm vit-voši' nāriñ*
kulriš vīmēn.
saq̄a sastēm saq̄iñ āñk at χān-
tamlēn?
saq̄a sastēm saq̄iñ āñk at vām-
lēn?

vágtalak téged [ezzel] el [a szülői háztól].
 40 Minek vegyelek én téged többé vissza?!
 Ha atyádnál, anyádnál
 észszel [gondolkozni] meg nem tanítottak;
 miután a távolban kerültél,
 45 most megtanítanak észszel [gondolkozni].

XXXII.

Te azt gondolod, hogy földje messze földről
 valami szépsége fejlesztett, valami szépséges nőcskét
 vettél im el?
 A táplálékos Lozva vizétől jött,
 erdőből jött erdei f... ztoló ördögöcskét vettél el
 5 vízből jött vízi f... ztoló ördögöcskét vettél el.
 Fürtje fejlesztett fürtös nőcskét nem találtál?
 Fürtje fejlesztett fürtös nőcskét nem láttál?

- näling kqatpä äkvä siés!*¹¹
sägä sästem säing qng
*jérike,*¹² *qanom väjen.*
 15 *atinke*¹³ *nängi kum voarm*
*kärä*¹⁴ *läül lülitt šunnä*
*oanom väss*¹⁵ *taltésen*
*Ašem*¹⁶ *kum jänmeltem*
*jegur*¹⁷ *añpä*¹⁸ *korom*¹⁹ *kqat*
 20 *oanom uss*²⁰ *kérsen.*
näng kumlē nqmisén
*käring jammes anes*²¹ *qill*
*qltunkve*²² *ämmä*²³ *qs käsilm*
ašem kum täu jänmeltem
 25 *ñqar*²⁴ *pell sqwiq*²⁵ *pell jegva,*²⁶
*vuar kulq*²⁷ *qšše*²⁸ *kālnell*²⁹
*näng uss rąngqsén.*³⁰
*ti uijing*³¹ *jammes qnes qilnā*³²
*méngi uoss*³³ *qlt kätsemän.*
 30 *näng kumlē nqmisén*
*ām nān katen jānet tauil*³⁴
- q̄p-āyi q̄ñsēm nālēñ kätpä akw,*
śis,
saṛä sastēm saṛiñ āñk ēri-ke :
 10 *ānēm vojén !*
atiñ-ke nañki ḡum vārem
ḡar-la'il lūlit sunnē
ānēm voss tāltāsén.
āsēm ḡum jänmāltēm
 15 *jēkwēr āñtpä ḡūrēm ḡapt*
ānēm voss kērsén !
nañ ḡumlē nqmsē'in ?
ḡāriñ jāmēs ānēs-ḡul
q̄ltuñkwē am q̄s ḡāsilēm. —
 20 *āsēm ḡum, taw jänmāltēm*
ñār pal sqwjä Pal-ēkwā
vōr-ḡulax q̄śśū kālnāl
nañ voss rāñḡāslēn !
ti ujiñ jāmēs ānēs-ḡulnē
 25 *mēñki voss q̄ltḡatsemēn !*
nañ ḡumlē nqmsē'in :

- Unokatestvérem szülte nyílas kezű egyetlen magzat,
 ha fürtje fejlesztett fürtös nöcske kell neked:
 10 végy el engemet!
 Nem egyébnek [mint annak kellett volna lenni, hogy] a
 magad, férfi, készítette
 rénbika lába magasságú számba
 engem ültetnél volna föl.
 Az én atyám nevelte [rom rénökröt
 15 gyökerestől kifordult fatörzshöz hasonlatos szarvú há-
 fogtad volna be nekem !
 Te miképpen képzeled ?
 Bikával járó szép gulyavéget
 egybecsatolni (gulyát hajtani) én szintén tudok.
 20 A férfi atyám, (ő) nevelte
 kopasz fülbőrös «Fül-réntehenet»
 erdei holló vékony hangjával
 bár te rikoltanád elő!
 Ezen állatos szép gulya végibe
 25 hadd csatlakoznánk mi ketten !
 Te miképpen képzeled ?

<i>voarungve ätt käsilm.</i>	<i>am nañen kätën jänit ta'il</i>
<i>näu läilen jänét jänit tqill</i>	<i>vāruñkwé at χāsilem?</i>
<i>äm qs käsilm</i>	<i>nañ la'ilën jänit ta'il</i>
85 <i>kär tqul' sauje³⁵ kvell</i>	80 <i>am ās χāsilem,</i>
<i>tuoštungve³⁶ äm qs käsilm.</i>	<i>χār-tqwél sqwjä kwol</i>
<i>tipnä³⁷ uj qamp³⁸</i>	<i>tuštuñkwé am ās χāsilem.</i>
<i>päntäkem³⁹ kuñ tipmen.</i>	<i>tipné uj-āmp päntekém</i>
	<i>χūñ tipmén?!</i>

XXXII.

A «Patak-torkolat-falusí» nőnek, Pachtjár Ignáczi Iván feleségének,
Theodosiának énekelt éneke

<i>Posäl-tit pauliñ nē, Iknati-pī' Jivan Paxtjar ēk-</i>	
<i>watā Petośja ērjem ērjā.</i>	
<i>Poslañ nē ti Ās-paulnē ta tot-</i>	<i>N'a'is Kirilä jänü' pī' ti joxtēs.</i>
<i>wäsēm.</i>	<i>sawälép pījem χūlsēm,</i>
<i>χqsä ālsēm, vāti ālsēm, pīrēs</i>	<i>N'a'is Kirilä jänü' pī' jot ta</i>
<i>āssēm.</i>	<i>minäsēm.</i>
<i>pīriśäkēm sawēlapī' χūltēs.</i>	<i>N'a'iske mān paulkwēn joxtä-</i>
<i>Mēsi-paulkēmnē jūw-jisēm,</i>	<i>sēm. [āssēm.</i>
5 <i>pīriśäkēm jänmēltäslēm.</i>	10 <i>χqsä ālsēm, vāti ālsēm, āpi</i>

Én neked kezedhez mért (kezed nagyságú) ruhát
készíteni nem tudok?!

A te lábadohoz mért ruhát

30 én szintén tudok [készíteni].

Rénbikabőrrel [borított] bőrsátrat
fölszallítani szintén tudok.

Mint tévedő állatt-eb, rokonkám,
hogyan tévedhettél [úgy]?!

XXXII.

«Patak-vidéki» nőt, ezen Obvidéki faluba hoztak im el
engem.

Hosszú ideig éltem, rövid ideig éltem, fiúcskám lett.
Fiacskám árvául maradt.

«Folyó-fok»-falucskámba visszajöttem,

5 fiacskám nevelgettem.

A Nyä'is-falubeli Kirila nagyobbik fia jött el most [ide].

Én árva fiam [itt] hagytam,

s a Nyäis-falubeli Kirila nagyobbik fiával mentem el.

Nyä'iske kis falucskába érkeztem.

10 Hosszú ideig éltem, rövid ideig éltem [ott], leányom lett.

- āyirisé̃m q̃s sawélapi' x̃ültés.
 An jāni'-mān ēkw'-ās joxtseī' ;
 tū xajtelawāsém, ta mināsém.
 sawālep āyim x̃ülśém,
 15 Tq̃mpūsém paulkwén ta tot-
 wāsém.
 x̃ūrém ēnk āñśé'im, sāt pānt
 āñśé'im.
 pāntkäném nē-māt xatēm at
 lāwe'it:
 ēnkaném āmp vojpit.
 ānēm āmp-pī' vāriānl,
 20 vařém at joxti tan jotānl.
 tan-kāstlanl akw' ti šqs jū min-
 nuwém ;
 ti xumim jāmésākw ālnāt mā'és
 ta āle'im
- ti sāt xum pāntkém mā'és ta
 āle'im,
 āltulānl jāmés mā'és ta āle'im.
 25 masn'-utél-ke vāriāném : am
 vāriāném.
 jāřä-āřiān tikwoss āmp xajtel
 āle'it:
 tanānēlné at tēliris vārn'-ut
 vāruñkwé.
 am ti' joxtmamt nq̃ñx-masé-
 pané vāj-sup ātim,
 nq̃ñx-mařémtené pāssā - sup
 ātim.
 30 am ti joxtāsém, ta lāwne ālnātā
 ness ātim.
 am ti' joxtmamt tātél šqwel-
 lāxel ānle'it,

- Leánykám szintén árvául maradt.
 Most az ifjabb [Pachtjárok] közül az idősbiknek apja
 jött el feleségével;
 oda nászoltak el s én elmentem.
 Árva leánykám elhagytam,
 15 s elvittek »Szarvasorr-vár»-falucskába.
 Három sógorném van, hét sógorom van.
 Sógoraím semmiféle [rosszat] nem mondanak :
 sógornőim kutya természetűek.
 Belőlem kutyakölyköt csinálnak,
 20 erőm nem bírja ki velük.
 Miattuk ezen perczen haza mennék,
 de mivel ez az én férjem tisztességes, hát [itt] élek ;
 ezen hét férfi sógorkám miatt [itt] élek,
 az ő bánásmódjuk jó voltáért [itt] élek.
 25 Ha öltő ruhát készítek számukra : én készítem.
 Testvérei hiába olyanok, mint a kutyák :
 nem telik tőlük, hogy valami munkát készítsenek.
 Midőn én jöttem, egy felölteni való csizmadarab nem volt,
 egy [ujjba] dugni való kesztyűdarab nem volt.
 30 En ím megjöttem s minden, amit csak mondani lehet,
 megvan (semmisem hiányzik).
 Midőn én megérkeztem, üres tűzhely-zugolylyal ülnek
 vala (nem volt hasított fájuk) ;

- 10 *xūrēm jāñk nól xūrēm xqptēm* *nañ kēmēn xum at xūñ xqñ-*
tan ta xajtikwēt. *te'im ? !*
nājäñl man xāmi urēl jiw, *ti ruš ēkwa polēx sēñnē tār-*
man xāni urēl jiw : *lqmt*
tan akw-mūs at va'ikānl.
- 15 *xariñ sās jāmēs xantä* 25 *mīken ērt nañ nqmse'in,*
ēlāl ta xansikwēt ; *nañ mūsxēlēn voss jāñxipe'im ? !*
ēlāl ta xajtikwēt. *am ās nañ kēmēñ xum*
** at xūñ vāsinte'im ? !*
Ti māñ Xal-pauliñ xumriš, — *am ās mat nañ mā'ēslēn*
nañ manēr am jotēm mūrīn- 30 *ti mātä-ke xqsä mā jäläse'im,*
te'in ? ! *ti vitä-ke xqsä vit jäläse'im ? !*
20 nañ nēriñ xum āsēn, *nañ ās manēr ānēmtēl mūrīn-*
am nañēntēl manēr väre'im ? ! *tuñkwē patsēn,*
am ās Sukēr-jā paulēmt *manēr ānēmtēl jonxuñkwē pat-*
sēn ? !

- 10 A három hófehér orrú, három rénökröm,
azok a kedvesek, akkor futnak.
Uri asszonyuk pedig, hogy hason feküdve jön-e,
vagy hanyatt feküdve jön-e (t. i. mámorában végig
dölve a szánban), —
azt ök, a kedvesek, éppen nem tudják.
- 15 Kérges nyírhéjből való szép rajzokat
rajzolnak ök a kedvesek tovább [pataikkal a hóban] ;
futnak ök a kedvesek tovább.

*

- Ez a kis «Köz-falusi» emberke, —
te mit nevetgélisz én velem ? !
- 20 Hiszen te nős férfi vagy,
mit csináljak én te veled ? !
Hát «Csokur-halas folyó»-faluban
magadfele férfit hogy ne találnék ? [darabot
Midőn ezt az orosz asszonynak való takonytörő kendő
25 nekem adtad, azt gondoltad, [dúljak) ? !
hogy én a te kedved szerint irányítsam magam (for-
Hát én magadfele férfit
hogyne láttam volna még ? !
Hát én vajjon te miattad
- 30 járom ezt a földje hosszú földet,
járom ezt a vize hosszú vizet ? !
Hát ugyan minek kezdtél te velem el nevetgélni,
minek kezdtél el velem játszani ? !

am q̄s nañentel ūñsim at sē-
 ʔe'im! —
 35 ti Apike jamēs pī' q̄s āli.
 kit-sos jāləmkələm,
 ʔūrmentāi' mine'im :
 Loʔs ājka āsē'im-sāñe'im
 ʔūrmintāi' jū-niremtañkwē
 40 ānēm at vērmītēn.

amki nqmtēm patēm jāmēs jurt
χāntsēm:
Apikē jāmēs pī', tārēm ālnē
jāmēs jurt.
tau kāsā-saw-ke: saw voss to-
te'im,
sun-ke: sun voss tote'im!

XXXIV.

A «Folyófork-falvi» «Réntorok-szörfonal-betéttel varró» asszony kis Mikolka fiának énekelt éneke.

*Mēsi pauliñ Sirmiñ ēkwä mān pī' Mikolkwē ērēm
ērä.*

*Surmiñ ĕkwā māñ pī¹
 ĵūrēm sēmēl ĵūrēm ɣaptēkēm
 Sapsakwē māñ ūsēn ɣajtīlēit.
 nol-kwālɣēl tākēs-ke ɣosɣulā-
 liānēm :*

5 *tākēs ta ɣajtē'it ;*
va'italis-ke ɣosɣulālīänēm :
va'italis ta ɣajtē'it.
pal ɣāl'-jiw ālne voikēn suwēm-
təl

Hiszen te veled a faromat sem törlöm ki.

85 Hiszen ott van még ez az Apika («unokaöcs») a szép fiú.
Már kétszer utaztam volt hozzá,
[most] harmadszor megyek:
«Gomba»-öreg apám-anyám
harmadszor visszaragadni
40 nem fognak tudni engem.
Én megtaláltam azt a jó társam, a ki nekem tetszik:
Apika szép fiú, világot élni való jó társ,
[Történjék] az ő kedve (isten határozata); ha [ez] inséget
[szab reám]: hadd szenvedjek (viseljek) inséget;
ha boldogságot: hadd éljek (viseljek) boldogságot!

XXXV.

«Réntorok-szörfonal-betéttel varró» asszony kis fiának,
három fekete, három rénökröcském
Ivdilke kis városba futosnak;
Ha az orrgyeplővel erősen legyintem őket:
5 akkor erősen futnak;
ha gyengén (erőtlenül) legyintem őket:
akkor gyöngén futnak.
Ha egy fél nyírfából álló fehér botommal

- xojiltāliänēm : voril ūrilay-
 te'im. —
 10 Ti pauliñ mānē
 jūwlē-ke jānxe'im : tārēm xātēl
 sorvit ālnē kāsīñ puñkēl
 jāmīte'im ;
 sāpākēl ālnē jgmēs la'ilēl,
 15 xum sāñxwēsłayte'im,
 māñ Mikolkwē qśēl-xumrēs
 ērjēsle'im,
 xān pērnāñ pī'
 ērjēsle'im. —
 20 Lūs-m-ārikwēt, ānēmñēl manē-
 rāi' pilēkän ?
 am pilnē manēr qñśē'im ?
 ne-mq̄tēr at qñśē'im.
 amki Api-āri jgmēs nēm āli ;
 nan ul pilēkän, am ness ērjēs-
 le'im. —
 25 am māñ ērt rus mēt-xumī'
 jāñmāsēm :
 añ q̄s amki mēt xumil
 jāluñkwē patsēm. —
 xolit xūrēmsēmēl xurēm xaptēm
 30 ti kēriänēm,
 Mēsi paulkēmne ti mine'im.
 Surmiñ ēkwā śānēmñē
 juw joyte'im.

érintem öket: alig birom magam [a szánom] tartani
 (t. i. oly sebesen futnak). —

- 10 Ezen falusi helyre
 ha visszatérek, az isten napján át
 pálinkától mámoros (pálinka levő) jókedvű fővel
 járdalok ;
 csizmával való jó lábbal,
 15 férfi, lépdelek (taposgatok),
 kicsiny Mikolka fattyúlegényke
 énekelgetek,
 érdemjeles (császárkeresztes) fiú
 énekelgetek.
 20 Lozvai leánykák, én tőlem, édeseim, miért féltek ?
 Mi van rajtam, mitől félni lehet ?
 Nincs semmi [félni való] rajtam.
 Hiszen van magamnak is szép feleségem, az Api-leány.
 Ti ne féljetek, édeseim ; én csak amúgy énekelgetek. —
 25 Én kis koromban orosz bérszolgakép
 nevekedtem föl :
 most már bérszolgával magam
 kezdtém utazgatni [kereskedve].
 Holnap a három fekete, három rénökröm
 30 ím befogom,
 ím elmegyek «Folyófork-falvacskámba».
 «Réntorok-szörfonal-betéttel-varró asszony» mamus-
 kámhoz
 haza érkezem.

Jūw joʒtnē ʒātālēm 40 *ti joʒts,*
 35 *Surmiñ ēkwā qmakēmne* *nē-kātēl jänmältēm ʒamēs pī-*
laʔt jāmawēm : *kēm*
«māñ Mikolkwē ʒamēs pīkēm *ti joʒts,*
ti joʒts, *jāʔital jänmältēm ʒamēs pīkēm*
ʒasā vit, ʒasā mā jālēm pīkēm *ti joʒts !»*

XXXV.

A «Folyók-falvi» «Féllábú öreg» kis Kata leányának a «Manófoljó-falvi» Siter férfi felől énekelt éneke.

Mēs i-pauliñ Laʔil-pāl ājkä māñ āʒi Kātä Mēñkw-ja
pauliñ ʒum, Sʔiter māʔēs ērʒēm ērʒä.

Mēsi Laʔil-pāl māñ Kātä, *nēpék-ālnēl mīwēm,*
ali vōʔ aulēmnel *sāli ālnēl mīwēm.*
ʒāñʒām ūrenteʔim ? *Xālp-ūsīñ saw kāpék*
Mēñʒw-jā Sʔiterēm ūrenteʔim. *akwʔ qulānēl vīʒānēm,*
 5 *Sʔiterēm joʒtnē ʒātēl* 10 *mōt aulān ojʒpānūʔ*

Haza érkezésem napján [muskám]
 35 az én «Réntorok-szőrfonal-betéttel varró asszony» ma-
 elibém jön :
 «Kicsiny Mikolka, az én jó fiacskám
 im megjött,
 hosszú vizet, hosszú földet járt fiacskám
 40 im megjött.
 női kézzel fölnevelt jó fiacskám
 im megjött,
 atyátlanul fölnevelt jó fiacskám
 im megjött !»

XXXV.

«Folyók-falvi» «Féllábúnak» kis Katája,
 felső folyóvonalam vége felől
 [ugyan] kicsodámat várom ?
 «Manófoljó-falvi» Siteremet várom ?
 5 A mely napon Siterem megérkezik,
 papirospénzzel ajándékoz meg,
 ezüstpénzzel ajándékoz meg.
 A Berjozov-városi sok korcsmát [ekkor]
 előveszem az egyik végüknél,
 10 s míg a másik végükig el nem jutottam (másik végük
 elvégzéseig)

<i>pūsēn jāmianēm,</i>	<i>āln kwoss-ta'ilēl jāme'im.</i>
<i>pusēn šaltsiānēm.</i>	<i>Xālp-ūsiñ saw χḡsaxēm-χalt</i>
<i>nēpāk-ālnānēm χḡlei't,</i>	<i>kāpékēt-mūs jāme'im,</i>
<i>šāli ālnānēm pate'im.</i>	<i>kēlp vinā saw ta'il sawēl aje'im.</i>

15 *nē χalt, χum χalt*

XXXVI.

A «Sapka-falvi» leánynak az ő berjozovi kereskedő kedveséről énekelt éneke.

Sōma-pauliñ āγi Xālp-ūsiñ vāta-χum rumatā mā'ēs ērγēm ērγä.

Sōma-āγi āñkékwe χasä ālmä jui-pālt, man vāfi ālmä jui-pālt toχtiluñkwē pats. toχtilenāt-mos rus at vāsēntēs, manš at vāsēntēs. akw'-mat-ērt šāñä-jot ālimātēn rusēn ti joχtwēsei'. šāñä-nūpēl lawi: «šāñä, šāñä! akw'-mat ēlēm-χalēsne joχtwēsēmēn!» šāñä kitilaχti: «manēr-man ēlēm-χalēs joχts?» — «tau jūw-sālti-pēl nañ sunsilēn, mat-χurip ēlēm-χalēs joχts», χum jūw-sāltēs, pasālaχtēs, jol-ūntēs rumakwātä nḡñχ-kwāls, šāj-put ūnttēs, šāj isilēs, šāj-putä pā vistä, pasēnnē ūnttētä, šāj ajuñkwē patsei'. rus χum lawi: «āγikwē, am

mind végig járom őket,
mindbe bemegyek.
Ha elfogynak a papirbankóim,
ezüstpénzemhez fogok.
15 Nők között, férfiak között
teli marok pénzzel járok.
Berjozov-városi sok kozákom közt
korcsma-szerte járok,
vörös pálinkával sok telit (t. i. poharat)
20 sok számban iszom.

XXXVI.

A «Sapka-falvi» leány, kedves nőcske miután hosszú ideig élt, vagy rövid ideig élt fölserdülni kezdett. Mig föl nem serdült orosz embert nem látott, vogul embert nem látott. Egyszer csak amint anyjával együtt voltak egy orosz ember jött hozzájuk. Anyjához szól: «anya, anya, valami ember jött hozzánk!» Anyja kérdi: «miféle ember jött?» — «Majd ha belép, megnézheted, miféle ember jött.» Az ember belepert, köszönt, leült. Kedveskéje fölkel, csáj-üstöt tett [a tűzre], a csáj fölforrt, a csáj-üstöt fölvette, asztalra helyezte, csájt kezdtek inni. Az orosz ember mondja: «leánya,

pāxémné šāj ajuñkwé voss ūntnūn! » *āři rumatā pāxān ūntēs, ruma-*
tān šāj-ānāl sāsweis. akw' šāj-ānā jūw-ajwēs; rumatān ās šāj-ānāl
sāsweis. āři ness ūnli, šaj at aji. rušā lāwi: «manērāi' šaj at aje'in?»
«ānēm» — lāwi — «šāj at ēri, vinākēn ēri». rumatān vinā-šarkēl
sāsweis. taw ta šarkātā jūw-ajelēstā, rumatā añilestā. «rumakwé!» —
lāwi āři — «vinān xumlē atiñ, nañki akw' tox atiñ āsēn; nāmtēn-ke
patnūw, am nañ jotēn ti minnūm». — «am nāntēm ul kwoss pat-
nūw; šāñ qñsé'im, šāñēmnel pile'im».

<i>«xqteñ-taul voikēn kwolné</i>	<i>jāmēs tēp, lūl' tēp</i>
<i>ti minnuwēmēn,</i>	<i>ti tēnuwēmēn,</i>
<i>pērnā-ke jāmēs pērnā</i>	<i>10 ti ajnuwēmēn,</i>
<i>ti pinnuwēmēn,</i>	<i>lunt-la'il lūlit pāl-tārmēl</i>
<i>5 tūl jūw-joytnuwēmēn,</i>	<i>ti xujnuwēmēn,</i>
<i>jāmēs pāsēn-tārm</i>	<i>vās-la'il lūlit perinā-tārmēl</i>
<i>ti ūntnuwēmēn,</i>	<i>ti xujnuwēmēn,</i>

űlnél ide mellém csájt inni!» A leány kedvese oldalához ült, kedvese egy csésze csájt öntött neki. Egy csésze csájt megivott s kedvese ismét egy csésze csájt önt számára. A leány csak úgy ül, csájt nem iszik. Orosz embere mondja: «miért nem iszol csájt?» «Ne» — mondja — «csáj nem kell, a te pálinkácskád kell». Kedvese egy csészike pálinkát töltött neki. Ő azt a csészikét kiitta, kedvesét megcsókolta. «Kedveske!» — mondja a leány — «amilyen édes a pálinkád, ép olyan édes vagy te magad is; ha kedved úgy tartaná, én im veled mennék». «Az én kedvem hogy ne tartaná; de anyám van s anyámtól félek».

«Hattyútollhoz hasonlatos fehérségű házba
 mennénk mi,
 a mi keresztvetést illet, jó keresztet
 vetnénk mi,
 5 aztán be érnénk,
 jó asztal mellé [fölé]
 űlnénk mi,
 jó ételt, rossz ételt
 ennénk mi,
 10 innánk mi,
 lud lábnyi magasságu padlóemelvényre
 feküdnénk mi,
 réczelábnyi magasságú vánkos fölé
 feküdnénk mi,

15 *la'iliñ uj χansāñ jāmēs lēptāl* *χātēñ voikēñ sip-luwakēñ*
ti lēpχatnuwēmēñ, *ti sinitēñukälēm!*»

rumatā ās lawi: «*sāñkēm āli, sāñhēmñel pile'im; anē ness toχ ta āli-*
mēñ!» — *āri lawi:* «*nē-mawit, χum-mawit ta ālmēmēñ!*»

	<i>«simēmñē ti patsēñ, kaχrēmñē</i>	<i>kēnttal-ke sau χumñē</i>
	<i>ti patsēñ!</i>	<i>sawēl tūlāwēñ,</i>
20	<i>nañ minñēñ jui-pālt</i>	<i>tārtal-ke sau nēñē</i>
	<i>am χumlē χūlte'im?!</i>	30 <i>sawēl tūlt kvālāwēñ,</i>
	<i>am tari-pakw simkēm</i>	<i>kēnttal-ke saw χum</i>
	<i>ta'iliñ lumñē ta paltilem,</i>	<i>kēntēl ūrtileñ,</i>
	<i>kit ēlmip kāsājil</i>	<i>tārtal-ke saw nē</i>
25	<i>ta jāχtuñkw' patilem! —</i>	<i>tārtēl ūrtileñ,</i>
	<i>nañ joχtnēñ χātēl</i>	35 <i>tulātāl-ke saw āri</i>

15 lábas állat hímzésével díszes szép takaróval
 takaróznánk mi,
 hattyúfehérségű nyakacsárdát
 csókolgatnám én»

Kedvese csak mondja ismét: «anyácskám van, anyámtól félek;
 hanem éljünk csak úgy [a nélkül, hogy megesküdnénk]!» — A leány
 felel: «nő nevetségére, férfi nevetségére lennénk akkor mi!»

«Im szívembe jutottál, keblembe jutottál!

A te eltávozásod után
 20 én mikép maradok [itt]?!
 Az én fenyőtobozhoz hasonló szívecském
 teljességben izzó zsarátnokba vetem be,
 két élő késsel
 fogom majd szeldesni. —
 25 A te érkezésed napján
 sapkátlan sok férfi
 sok számban áll eléd,
 kendőtlen sok nő
 sok számban megy eléd.
 30 A sapkákat sok férfinak
 sapkátlan osztasz ki,
 a kendőtlen sok nőnek
 kendőket osztasz ki,
 a gyűrűtlen sok leánynak
 35 gyűrűket osztasz ki,

NŐI ÉNEKEK.

tuläl ürtilén,
akw' la'ilep saw sarkä
sawël urte'in,
man sawit nē āli,
40 man sawit xum āli,

pusén jol-ajtiän.
ta ajtnén jui-pält
xotä ra'iné nē,
xotä ra'iné xum,
45 tū ta rapēit.

XXXVII.

Az «An-folyó»-falvi leánytól készített ének.

a) Reguly eredeti föl-
jegyzése szerint.

An jã voa rom jéri.

Paul¹ päng suing qng²

uoss päng suing qng

qai reš qlmēm.

kitä vuql³ pält

5 vuqlēm anjã vuqlēm.

korom vuql pält

vuqlēm anjã vuqlēm.

tuij katl ke kum vuai⁴ kallne

b) Felsőlozvai nyelvű
átírásba n.

An-jã āγi vārēm ēri'.

Paul-puñk sujiñ āñk,

ūs-puñk sujiñ āñk

āγiris qlmēm

kit vōl palit vōlēm

5 An-jã-vōlēm,

γūrēm vōl palit vōlēm

An-jã-vōlēm

tūji xätel-ke :

egy lábú sok csészikét [pálinkával]

sok számban osztasz ki,

amennyi nő van,

amennyi férfi van,

40 mind leitatod.

Miután őket így leitatad

ahova a nő lerogyik,

ahova a férfi lerogyik:

oda rogyik akkor le.

XXXVII.

A faluban fő, híres nőcske,

a városban fő, híres nőcske

voltam én, leányka.

Két folyóvonalnyi hosszú folyóvonalam,

5 An-jã-folyóvonalam,

három folyóvonalnyi hosszú folyóvonalam,

An-jã-folyóvonalam,

nyári napon

- vuql̥em anjā vuql̥em.*
 10 *tēli k̥atl̥ke k̥ären v̥ai k̥all̥ne*
vuql̥em anjā vuql̥em.
uijēn⁵ v̥a k̥all̥ne
vuql̥em anjā vuql̥em.
mašter⁶ ne kann̥sem⁷ t̥q̥atep āl̥i
 15 *vuql̥ kv̥ātl̥ tumpem.*
puong kum q̥ai
j̥äg̥äkv̥äll p̥ätitn̥ä
juil suosem⁸ n̥il̥ä l̥āmp̥ä⁹
q̥assem¹⁰ k̥uri-vuql̥ kv̥ātl̥¹¹ suim¹²
 20 *p̥ag̥q̥ p̥äti k̥ar̥r̥q̥¹³ suim.*
vuql̥ kv̥ātl̥ suim
äkm̥ät jert k̥ēr¹⁴ n̥il̥mp̥ä
š̥q̥u s̥änken¹⁵ t̥q̥nn roataut.¹⁶
s̥q̥ungm̥ä q̥anghu t̥ärmell
 25 *kuip̥ä v̥äigen¹⁷ poql̥i*
numn̥ä¹⁸ r̥ägi.¹⁹
änm̥ät̥ä laolt̥än̥ä
- χum va'i χ̥āl̥nē v̥ōl̥ēm*
 10 *An-jā-v̥ōl̥ēm ;*
tēli χ̥ātel̥-ke :
χ̥ārēn va'i χ̥āl̥nē v̥ōl̥ēm
An-jā-v̥ōl̥ēm,
ujēn va'i χ̥āl̥nē v̥ōl̥ēm
 15 *An-jā-v̥ōl̥ēm.*
māšter nē χ̥ansēm t̥q̥tēp-āl̥ä
v̥ōl̥-kwoṭl̥ tumpēm ;
puuñ χum āri j̥ār̥ä-kwoṭ patit'
nēl
juil s̥ūsēm n̥il̥ä l̥āmp̥ä q̥sem-
χ̥ūri'
 20 *v̥ōl̥-kwoṭl̥ sujim,*
p̥āχ̥ä pati χ̥ar̥ä sujim
v̥ōl̥-kwoṭl̥ sujim.
akw'-mat-ērt k̥ēr n̥el̥mp̥ä saw
sañk̥än
tan r̥ātawēt,

- [ladikázó] férfi ereje fogyott el rajta, [olyan] folyóvonalam
 10 An-já-folyóvonalam ;
 téli napon
 [futó] rénbikád ereje fogyott el rajta, [olyan] folyóvonalam .
 An-já-folyóvonalam,
 [futó] állatod ereje fogyott el rajta, [olyan] folyóvonalam
 15 An-já-folyóvonalam.
 Mesternő czifrázta nyirhéjdoboz-tetejéhez [hasonló]
 a folyóvonal-közepén fekvő szigetem ;
 a gazdag ember leánynáak atyja háza zugából,
 hazulról hozománykép hozott négy darabból [varrott] ván-
 koshoz [hasonló]
 20 az én folyóvonal-középi berkem,
 oldala omlós ritka fájú berkem
 az én folyóvonal-középi berkem.
 Egyszer csak a vas nyelvű sok harangot, —
 azokat ütik,
 25 Kérges földanyánk fölött elterülő
 fehér fagyott hórétteg fönt rezeg [a nagy zajtól].
 Amaz emlegetett szent háznak (templomnak) belsejébe

jelping kväll²⁰ simén
 mann²¹ ti tūle veu.²²
 30 ti juipoaltä šime leuväti²³
 keur käpkvä²⁴
 puop äki rāšim kāmğāšli.²⁵
 ti juipoaltä Panimari rummā-
 kem
 tarom poqss šqu kinikū
 35 jéli²⁶ mänä tilemlem
 šau²⁷ nielpmä nielmīng uj
 Paanimari rummākem
 tākvi²⁸ lāttiēn.
 Paanimari rummākem
 40 tākvi luigetien
 ti juipoaltä
 tūit²⁹ kuteltem mair jiu³⁰
 semen rāšim kūtesi.
 ti juipoaltä joql³¹ tēlem
 45 ŋaqr³² ŋirr āmki āmki ne kuot-
 seum.
 jql tēli kesšm pāngpā
 pāngeng pari āmki ne kuotseum
 kul³³ sqlvēltān jāmšeh³⁴ rāšim
 Semen rāšim.

25 Sqweñ Mā āñkuw-tarmēl jujpā
 voikēn pōl numēn raḡ-i.
 añ mat lawēltanē jelpēñ kwol
 simān
 man ti tūlaweuw. [ḡāpkwē
 ti jui-pālt simā lēwātīm kiwr
 30 pūp akirēsēm ḡamḡēšli.
 ti jui-pālt pañēmari rumakēm
 tḡrēm-pḡs saw kinikū
 ēli mānē tīlāmlem saw ŋelpmā
 ñelmeñ uj
 pañēmari rumakēm takwi lo-
 wintīānā,
 35 pañēmari rumakēm takwi lui-
 ḡātiānā. [jiw
 ti jui-pālt tūjt ḡūtāltēm ma'ir-
 S'ēmēnrēsēm ḡūtāsi.
 ti jui-pālt jolēl tēlēm ŋārī' ŋir
 amki nē ḡūtse'im.
 40 jolēl tēlēm kasm puñkpā puñ-
 kēñ porī'
 amki nē ḡūtse'im.
 ḡul solvēltanē jāmšēkrēsēm S'ē-
 mēnrēsēm. . .

visznek im be bennünket.
 Ezután mint valami belseje kivájott (kivett) üres ladikocska
 30 úgy zengedez pap bácsikám.
 Ezután a kántor (ponomár) kedveském
 a világ (égi fény) sok könyvét
 távoli földre röpült sok nyelvű nyelves madár módjára, —
 kántor kedveském maga olvasgatja,
 35 kántor kedveském maga énekelgeti.
 Ezután mint hó [terhétől] meghajtott tuskófa
 hajtogatja magát [imádkozva] az én Semjonkám.
 Ezután mint földből (alúlról) nőtt zsenge vessző
 hajtogatom én is, nő, magam,
 40 mint földből nőtt sárga virágú (fejű) virágos fűszár
 hajtogatom én is, nő, magam.
 Halsózó fuvarkocsiskám, az én Szemjonkám . . .

XXXVIII.

A «Völy-folyó»-falvi «Karom-folyó»-faluból való nőnek, a «Félszemű» Petyka idősb leányának, Cheveronjának az ő férje felől énekelt éneke.

*Völ-jā pauliñ Kwosszjā-nē Sampeltal Pétkü jänγ⁴
āγi Xévoronā xumitā mā'ēs ērrem ērřä.*

<i>Lūsm-ke saw xum joγte'it,</i>	<i>kēlp sālīñ saw nē joγte'it ;</i>
<i>xansāñ porχāñ saw xum joγ-</i>	<i>10 Māñ-Vōliñ māñ xumriś</i>
<i>te'it, [te'it :</i>	<i>kēlp sāl at-kē-pēl sēli,</i>
<i>jāktim porχāñ saw xum joγ-</i>	<i>jārmak-tār at-kē-pēl sēli :</i>
<i>Māñ-Vōliñ māñ xumriś</i>	<i>Lūsm-ke saw nē pāγāt</i>
<i>5 xansāñ porēχ at qñśi,</i>	<i>Māñ-Vōliñ māñ xumriś nētā</i>
<i>jāñk porēχ at qñśi.</i>	<i>15 jāktim sāχil jāmīte'im,</i>
<i>Lūsm-ke saw nē joγte'it,</i>	<i>jārmak-tārēl jāmīte'im.</i>
<i>jāñk sāχīñ saw nē joγte'it,</i>	

XXXIX.

A Musz-falvi Szergej néniének énekelt éneke.

Mus-pauliñ Sergej jāγ'-āγitā ērrem ērřä.
Sawälēp la'ilēl, sawälēp kätēl jā'i-přemne jänmeltawäsēm ;

Ha a lozvavidéki sok férfi ide jön,
a diszes gubájú sok férfi ide jön,
a börmetszésekkel ékitett gubájú sok férfi ide jön :
a Kis-Völyfalusi kis emberkének
5 nincsen diszes gubája,
nincsen hófehér gubája.
Ha a lozvavidéki sok nő ide jön,
a hófehér subás sok nő ide jön,
a vörös sálkendős sok nő ide jön,
10 a Kis-Völyfalusi kis emberke
ha nem is szerezh vörös sálkendőt,
ha nem is szerezh selyemkendőt :
a lozvavidéki sok nő mellett
Kis-Völyfalusi kis emberkének neje
15 mégis börmetszésekkel ékitett subában járdalok,
selyemkendővel járdalok.

XXXIX.

Árva (inség szenvedő) lábbal, árva kézzel
bátyám nevelt föl engemet.

- toytlénüi' at qšwäsém,
 xumné minuñkwé nqmtém pats.
 5 ānēm tqtné xumim
 īfi joxts am-pāltém.
 ēlēm-xqlésné at vajwés,
 āmpén at xorém-tālwés.
 ānēm nāñx kwāltéstā,
 10 añiléstā, sipiléstā.
 am nqmtém xulils, masxatsém,
 jārén xuri'-sqwém tuwān mis-
 lém,
 amki-jūntsaxtné xurjém vislém,
 kwon-kwālsémēm, sunné tālsé-
 mēm,
 15 xūrém jāñk xūrém xqptānā
- híräsésanā, pōsäsésanā.
 samiñ xqtpéné-ke vajwésémēm,
 va'ital sampā xqtpéné-ke at
 vajwésémēm.
 xqsā, man wāfi minésémēm,
 20 jārén kwolné ti joxtsémēm.
 kātém puustā, jūw-tūléstā,
 añiléstā, sipiléstā;
 jamés tēp, lūl tēp tēsēmēm,
 jol-xujésémēm.
 25 xolitān kūséjān nāñx-kwāl-
 tawé :
 « Kuśmä, i nañ man ti palit xu-
 je'in ? ! » [sén]
 ēlnēñ qlmént ti palit at xujā-

- Nem tartott el egész fölserdültömig,
 s kedvem kerekedett férjhez menni.
 5 Az a férfi, aki elvett,
 éjjel jött én hozzám.
 Ember nem látta,
 eb nem ugatott rája.
 Engem felköltött,
 10 megcsókolt, átölelt.
 Nekem kedvem jött [vele menni], felöltözködtem,
 szamojéd divatú táskámat neki adtam oda,
 magam a varró zacskómat vettem,
 kimentünk, szánra ültünk,
 15 három hófehér, három rénökrén
 egyet rántott [a gyeplővel] s úzni kezdte őket.
 Aki jószemű volt az láthatott bennünket,
 aki gyöngé szemű volt, az nem láthatott bennünket.
 Hosszú vagy rövid ideig mentünk,
 20 im egy szamojéd sátorhoz érkeztünk.
 Kezem megfogta, bevitt,
 megcsókolt, átölelt;
 jó ételt, rossz ételt ettünk,
 lefeküdtünk.
 25 Reggel költi a gazdája :
 « Kozma, hát te mit fekszel ily soká ? !
 Ezelőtt (előbbi létedben) oly soká nem feküdtél ».

- «jätél kūsėjim āsén,
 70 ötém vārilén: taw vārilén
 ānēm;
 80 man rātilén, man sa'irilén,
 am ēli-pālént vinovot vārsém:
 ēlēm-χqlēs tūlmentāsém,
 amkimné jurt vārsém.»
 — «vislén-ke: tārém āluñkwé
 vislén,
 85 am χumlé vārilém?!» —
 am nqmsāsém: χumim toriñ
 χum;
 ness atí, āmp jārén.
 qul χātél jgmésākw ālsémén,
 tūl vārné χātél,
- 40 tūl vārné èt
 luš-vitémtél χuje'im.
 nqñχ-kwāluñkwé pate'im:
 tistime lūnsé'im;
 nqmsé'im: χumlé ās ti χātél jol-
 ēfimtāñkwé. —
 45 χqsā ālsémén, man vāfi ālsémén,
 ñaurém ti āssémén.
 χumim us ta am mūsχlém
 pats;
 am nūpélém lawi:
 «an p'i ti āssémén,
 50 am matér ul' vārilāsém,
 ti mā'ēs ānēm ul' lawteltālén!»
 am χumim-nūpél lāwe'im:

- «Drága gazdám vagy,
 akármit teszel velem: tedd azt velem,
 80 ha megversz, vagy szétvagdalsz,
 én bünt cselekedtem előtted:
 embert loptam,
 magamnak társat szereztem.»
 — «Ha elvetted: világot élni vele vetted el,
 85 én hogyan cselekedjem (változtatnék a dolgon)?!» —
 Én azt képzeltem, hogy férjem derék ember:
 de semmi egyéb, mint egy kutya szamojéd.
 Az első napokban jól éltünk,
 pedig a rákövetkező (azután szerzett) napokban,
 40 a rákövetkező éjjeleken
 könnyeimmal feküdtem le.
 Midőn fölkelni kezdtem:
 szomorkodva sírdogálok;
 gondolom: mikép estelednék le már ez a nap. —
 45 Hosszú ideig éltünk, vagy rövid ideig éltünk,
 im egy gyermekünk lett.
 Férjem csak akkor lett hozzám hajlékony (énszerintim);
 én hozzám szól:
 «íme most már fiunk van,
 50 én ami rosszat cselekedtem,
 ezért engemet ne pirongass!»
 Én férjemhez szólok:

XL.

Pál öreg kis leányának énekelt éneke,

Pa el ājkā mān āγi ērrem ērī'.

<p> <i>Āsjēχ-pāl aj Vasékēm</i>
 <i>joγtélēn' χētél</i>
 <i>tiniñ šaj, tiniñ sakēr</i>
 <i>sawél tqti,</i>
 5 <i>tiniñ jarmak, tiniñ nuj</i>
 <i>sawél tqti.</i>
 <i>Āsjēχ-pāl aj Vasékēm</i>
 <i>ālnā χqsitél</i>
 <i>tēn'-utēm saw, ajn'-utēm saw,</i>
 10 <i>sgrūim-pél sqw, ālnēm-pél sqw.</i>
 <i>jāni' χum āsēm va'ital-ke pats,</i>
 <i>am sgrūim saw, am ālnēm saw:</i>
 <i>jāmēs χum āsēm potā pine'im,</i> </p> | <p> <i>sqrγā tittuñkwē vērme'im,</i>
 15 <i>alpit mastuñkwē vērme'im ;</i>
 <i>tiniñ jarmakel mastilēm</i>
 <i>tiniñ nujel ās mastilēm.</i>
 <i>tiniñ jarmak tqtapēm ūnli,</i>
 <i>tiniñ nuj tqtapēm ūnli,</i>
 20 <i>kēriñ jarmak sāmiñ tqr</i>
 <i>ās tqtapēm t χuji.</i> </p> <p style="text-align: center;">*</p> <p> <i>Āsjēχ-pāl aj Vasékēm nqmséstā</i>
 <i>χuriñ nē χurim viñkwē tāk-</i>
 <i>witān,</i> </p> |
|---|---|

- «Bekecses» (félszűbás) kis (?) Vaszilkám
amely napon megérkezik,
drága csájt, drága czukrot
sok számmal hoz,
5 drága selymet, drága posztót
sok számmal hoz.
- «Bekecses» kis Vaszilkám
élte hosszágig
enni valóm sok van, inni valóm sok van,
10 aranyom is sok van, ezüstöm is sok van.
Öreg férfi atyám, ha erőtlenné leszek,
az én aranyom sok, az én ezüstöm sok,
jó férfi atyámnak adóját lefizetem (leteszem),
hasát megtölteni bírom (bírom táplálni),
15 testét öltöztetni bírom ;
drága selyemmel öltöztetem,
drága posztóval szintén öltöztetem.
Drága selyemmel áll egy ládikám,
drága posztóval áll egy ládikám,
20 hímzett selyemből való szögletes kendőm
szintén fekszik ládikámban.

*

«Bekecses» kis Vaszilkám azt gondolta,
hogy formás nőnek formámat magának veszi,

- vēšiñ nē vēšēm viñkwē tākwi-*
tān.
- 25 *jāni' xum āsā ul voss q̄lnūw,*
jāni' nē šāñā ul voss q̄lnūw,
ti xuriñ sun-keurt ānēm tqt-
nūtā,
ti sāt nakpā nakiñ kwolnē tūl-
nūtā,
ti q̄lpiñ pārt kwol-kān-kwołēlt
jāñxšénūm.
- 30 *ti jāni' xum āsā q̄lnē-mā'ēs*
ti jāni' nē šāñā q̄lnē-mā'ēs
kitti' ta urtawēmēn.
am q̄snē xuriñ āri,
am q̄snē vēšiñ āri
- 35 *sut-palñē palēmtawāsēm.*
- Aj Vašékē jāmēs jurtemnēl*
ēlā voss tqtawēm,
tit ul voss q̄nšawēm!
ti lātiñ xq̄ntēmlāsēm :
 40 *simēñ nē simēm sarxuñkw' pats,*
simēñ nē simēm kvossuñkw'
patwēs ;
kit elmip ēlmiñ kāsājil
simēm silitēnū sujtī ;
tari'-pākw māñ simēm
 45 *xqut-jiw ta'iliñ lumnē paltimē*
vojpi.
- *
- Āsjeχ-pāl aj Vašékēm, jāmēs*
jurtem!

szépséges nőnek szépségemet magának veszi.

- 25 Csak öreg ember atyja ne élne,
 csak öreg nő anyja ne élne,
 ezen formás szánban vinne ő el engem,
 ezen hét szobájú szobás házba vinne be ő enge m,
 ezen festett deszkás padló közepén forgolódnám én.
- 30 Ezen öreg ember atyja életben léte miatt
 ezen öreg nő anyja életben léte miatt,
 vagyunk mi ketté választva.
 Engem eltartott formás leányt
 engem eltartott szépséges leányt ;
- 35 a bíróságnak följelentettek (a bíróságnak fülébe besugtak),
 hogy kis Vaszilka társamtól
 messzire elvigyenek,
 hogy itt ne tartson engemet!
 Ezt a hírt [midőn] meghallottam,
- 40 szívvel való nőnek szívem sajogni kezdett,
 szívvel való nőnek szívem égni kezdett ;
 két élű éles késsel
 érzem, mintha szívem hasogatnák ;
 fenyőtobozhoz hasonló kis szívem
- 45 olyan mintha szurokfenyőfával teli zsarátnokra volna vetve.

*

«Bekecses» kis Vaszilkám, jó társam !

<p>atîñ-ke akwän ul voss xanšuläl- sémën, atîñ-ke nañ-jot ul voss ālnūm! ti xuriñ nē xurim 50 nañën ul voss joxtxatnūw, ti vēšiñ nē vēšëm nañën ul voss joxtxatnūw: xum jānγ' ēsërmän at patnūm, 55 nē jānγ' ēsërmän</p>	<p>at patnūm. jāmës āγi xurimtél toγ voss ālnūm, vēšiñ āγi vēšëm jot 60 toγ voss ālnūm! ēlāl kētnēmt tārā amki nē-lilim vīlēm, ti aj Vašëmnël kitti' urtnēm pattāt amki nē-lilim amki xaritilēm.</p>
---	--

XLI.

A «Kendertépő» városbeli leány énekelt éneke.

Ponël náwné ūsiñ āγi ērγēm ērγä.

<p><i>Ponël-náwné-ūsiñ āγi</i> <i>Ponël-náwné māñ ūskēmt</i></p>	<p><i>samēm puñkép saw Ās xumim</i> <i>χalkwēt</i></p>
---	---

Ha legalább ne szoktunk volna egymáshoz,
 ha legalább nem élnék veled együtt!
 Ezen formás női formám
 50 ha neked nem jutott volna,
 ezen szépséges női szépségem
 ha neked nem jutott volna:
 férfi [előtt] nagy szégyenbe
 nem esnék,
 55 nő [előtt] nagy szégyenbe
 nem esnék.
 Csinos leányi alakommal
 bár úgy élhetnék,
 szép leányi szépségemmel
 60 bár úgy élhetnék! [met,
 Ha a távolba küldenek, iziben magam veszem el női lelke-
 A helyett, hogy ezen kis Vaszilkámtól ketté szakítódjam
 magam oltom ki a magam női életét (lelkem).

XLI.

«Kendertépő»-városbeli leány
 «Kendertépő» kis városcámban
 nyírott fejű sok Obvidéki kedves férfiúm között

nāj q̄s jāmīte'im,
 5 matnē nē aulnē ti jozte'im.
 samēm puñkēp saw Ās-χumnē
 ti sātēr sait tinēm at vēr-mawē,
 χqsā tqwip saw Ās-χumnē
 ti sātēr sait tinēm at vēr-
 mawē.

10 nakēñ sa'ip saw Ta'it-χumnē
 akw' pāl nqmtēm tūwlē kwoss
 q̄li:
 samēm puñkēp saw Ās-χumim
 mōt pāl nqmtēmtēl χūluñkwē
 sāl.

XLII.

A „Papleány”-tól készített ének.

a) Reguly eredeti föl-
 jegyzése szerint.

Puop qai voarom jeri.

Mañ¹ vātā kum rummākem
 aźem² kum sēlem³ voita nui⁴
 jgm̄mes tail kvāsemāsil̄m.
 kulq̄xlānā⁵ taring iju

5 kvānā⁶ kuqlq̄xli.

kuqlq̄xlānā tqing iju
 kvānā kuqlq̄xli.

b) Felsőlozvai nyelvű
 átírásban.

Pūp-āχi vārēm ēri'.

Māñ vāta-χum rumakēm!
 āsēm χum sēlēm
 voutā nuχ jamēs ta'il
 kwoss masilēm:

5 χōlaylēnē tārēñ jiw

kwonā χōlēχli,
 χōlaylēnē tqwēñ jiw

sétálgatok még én úri nő;

5 [pedig] immár vénülő nő korára (végbe) jutok.

A nyírott fejű sok Obvidéki férfi

ezen ezer rubel menyasszony-dijam nem birja [megadni],

a hosszú nadrágfenekű sok Obvidéki férfi

ezen ezer rubel menyasszony-dijam nem birja [megadni].

10 Az ízelt hajfonatos sok Szoszvavidéki férfi felé, —

ha egy részt való vágyam (egyik rész elmém) arra felé is
 húz (van):

nyírott fejű sok Obvidéki férfiúmat

másrészt való vágyam szerint itt hagyni sajnálom

XLII.

Kis kereskedő kedveském,

a férfiú atyám szerezte

vékony posztóból való szép ruha,

ha felöltöm:

mint elálló gyökerű fa [gyökerei],

5 úgy áll el [testemtől, nem illik reá];

mint elálló ágas fa

úgy áll el [testemtől].

- atinke näng sēlem*
voiten nuj jammes tqil
 10 *ām uš māžessem.*
voita jǝrmaq jammes tqar
ām uss punnesem.
nāgn nārāpi Ruš kum
šairqpoalem kéuring kvell
 15 *loqgun kvell loqguen*
oanem vāss tūlsen.
pǝsing kvällken šimetā
uromke,⁶ korom urr⁸ tott
uš joangsäsem.
 20 *nāng⁹ joxtenā poal qat¹⁰ —*
pātem lunt kitā lāilāmtl
lālt uāš koalslem.
nāng joxtnen poal qat¹ —
šāmēm¹¹ kul piriǝ
 25 *pāsen ām uš uottesm.*
ākvā¹² lāilpā šqu rumkā
- kwonā ǝlǝǝli.*
atīñ-ke nañ sēlem
 10 *voutā nuj jāmēs ta'il*
am voss massēm,
voutā jārmak jāmēs tār
am voss punsēm! [pālēm
nakeñ nārāpā ruš ǝum sa'irē-
 15 *kiwrēñ kwol [kiwrän],*
lākwēñ kwol lākwān
ānēm voss tūlsēn!
posiñ kwolkēn simāt
urēm-ke ǝurēm ur
 20 *[urēm-ke nūlā ur]*
tot voss jǝñǝsāsēm!
nañ joxtēnē pāl ǝātēl
patēm lunt kit la'ilǝrēmteł
lālt voss kwālāslem!
 25 *nañ joxtēnē pāl ǝātēl*
samim ǝul-pirāk pasān

- Nos hát töled szerzett,
 vékony posztóból való szép ruhát
 10 hadd öltsek magamra,
 vékony selyemből való szép kendőt
 hadd tegyek én [fejemre]!
 izületes [talpú] csizmát viselő orosz ember ácsolta
 beltéres ház belsejébe,
 15 kerek ház kerek terére
 bár vinnél be te engem!
 Fényes házacsakád belsejében,
 irányom szerint három irányba¹¹,
 irányom szerint négy irányban
 20 bár foroghatnék ottan!
 A te érkezésed napján
 tollasodó lúdhhoz hasonló két lábammal
 hadd mennék én eléd!
 A te érkezésed napján
 vagdalt halpástétommal való asztalt
 25 hadd állíthatnék föl!

kqatl am us naritislēm.

am voss űnttāsēm!

akw' la'ilēp saw rumkā

kātēl am voss naritāslēm!

XLIII.

Az orosz úrfiúhoz titkon eladott vogul leány felől énekelt ének.

*Rus pājēr-pīnē tūlmayēl tinēlēm man's' āri mā's
ērēm ēri'.*

a)

Āri kit jā'i-pī' ān'si. jā'i-pīrāyā tārēm xātēlā jēmt-ke űsēn jālen-
tei', pājēr-pī'-pālt ajei', tēri'. jāy'-āritēn pājēr-pīnē tūlmayēl tinēlēs-
tēn. sāt-kēmī' jēmts, āri jāi'-pīrāyān pājēr-pī'-pālt űsnē vōuwēs. ma-
tēri' vōuwēs, āri xotēl va'itā? — āri jān'i' ān'yā-nūpēl lāwi: «am
jānk sāyim jūw tūlāln!» mān ān'yā-nūpēl lāwi: «kwošēr-sis xansān
vājāyēm jūw tūlāyēn!» jānk sāxitā jūw-tūlwēs, kwošēr-sis xansān
vājāyā jūw tūlwēsēi'. ti masxats. kwošēr-sis xansān vājāyā masēsāyā,
saxitā masēstā, kēriñ jarmak-tār pinēs, kwonā kwāls, sunān űntēs.
nol-kwālyā kātān ness majwēs, sāli posnē jiwā kātān ness pūrēltawēs.
jā'i-pīrīn'st ta mināst. xotāl mināst, xotēl va'itā? mān pājēr, mān
rumatā-pālt ta totwēs. pājēr-pī' lalt-kwālēs, jūw-vānttēsā, šāj-put
unttēs, akw' la'ilēp la'ilīñ rumkāl rum'-āritā sawēl ajtitā. āri ajis,

Egy lábú sok pohárka [pálinkát]

hadd nyujthatnék én neked kezemmel!

XLIII.

a)

Egy leánynak két fiútestvére van. Testvérei minden isten-
adta napon a városba utazgatnak s az úrfiúnál isznak, esznek.
Leánytestvérüket titokban eladták az úrfiúnak. Körülbelől egy
hét telt le s a leányt fiútestvérei az úrfiúhoz elhívták a városba.
Hogy miért hívták, [azt] a leány honnan tudja? — A leány mondja
idős bányászhoz: «hadd hozd be az én hófehér subám!» Kisebbik bányász-
hoz [pedig így] szól: «csikosevet-hát diszítésű rénbőr-botosaimat
hozd be!» Hófehér subáját behozták, csikosevet-hát diszítésű rénbőr-
botosait behozták. Most felöltözködött. Csikosevet-hát diszítésű
botosát fölvette, subáját fölvette, szegélyezett selyemkendőt tett
[fejére], kiment, fölült szánjára. Orrgyeplőjét csak úgy kezébe adták,
rénhajtó fáját csak úgy kezébe tették (fogatták). Erre elment a

ajis; *tul namsaxti*: «*vāssi*’ at *aje*’im, *jol-joxtawem*.» *rumatān ās* *ajuñkwé vorātawé*. *ās ajis*, *tul ta rāpāts*. *χqsā*, *man vāti χujēs*, *nāñχ* *sajkāl*. *takwitān kwoss χānti*: *sqmariñ sūntēp voikēn jupkāl mas-* *timē*; *la’ilāyān kwoss χānti*: *šimsēr-nol kit pāsmēχ mastimē*. *χūntē* *mastimē*, *takwi akw’-mūs at va’itā*. *sālīānā ālimēt*, *jā’i-pīχāyā āli-* *mei*’. *āyi nēss lūñsi*, *lūñsi*.

Pājēr-pī *māñ rumatā-pālt āyi ēlāl ta ālmejis*. *χqsā ālmā jui-* *pālt*, *man vāti ālmā jui-pālt pīrēs āñsēs*. *qjñē nqmt ti vārs*. *χumitā-* *nūpēl lāwi*: «*pīrēs χujñē sāp-jiw sa’iruñkwé vōrnē voss jālnūm*». *χu-* *mitā at tārātītā*: «*mēnki man ēñkāj*, *man χūs χūñ at āñsimēn nañki* *minkēn-ērt*» — *lāwi. nētā lāwi*: «*am māršēmauāšēm*, *amki jāle’im*» — *tāqrēm χātēlā jēm-t ke kwālī lumariñ sūntēp saw šañkā sawēl vāri*, *χūrīnē* *piniānā*, *ta sqpasā jot vōrnē mini*. *χumitānēl ēl-qjēs*. *χqsā minēs*, *man* *vāti minēs*, *takwitān kwoss χānti*: *samariñ sūntēp jupkātā pusēn χas-* *lēs*, *šimsēr-nol pāsmayāyā χasēlsei*’, *la’ilāyā kēlpēl quwei*’. *nqmsi*: *nāqrēm sunsuñkwé ēri*; *am añ jiwñē voss χāñysēnum*, *nārkānēm χqsāt*, *man at. jiwēn ta χāñyēs*, *sunsi*: *nāqrānā tūp nāñke’it*. *jol-va’ilēs*, *ās*

fitestvérekkel együtt. Hogy hova mentek, [azt] honnan tudja?! A kis úrhoz, az ő kis kedveséhez vitték akkor. Az urfiú elébe jött, bevezette a házba. Csáj-üstöt szerelt föl (állított), egy lábú lábas pohárral leánykedvesét bő számmal itatja. A leány ivott, ivott; azután azt gondolta: többet nem iszom, lerészegedem. Kedvese unszolja, hogy még igyon. Ivott még, de aztán összeesett. Hosszú vagy rövid ideig feküdt, fölkel. Amint magára néz: ránczos torkú ingváll van reá öltöztetve; amint lábaira néz: bűvárkacsa-orrú két cipő van reá öltöztetve. Hogy mikor öltöztették föl, maga ép-penséggel nem tudja. Rénjei nincsenek, fitestvérei nincsenek. A leány csak sír, sír.

Az úrfiúnál, az ő kis kedvesénél a leány immár tovább kezdett lakni. Miután [így] hosszú ideig lakott, vagy rövid ideig lakott, egy fiacskája lett. Most szökésre készített tervet. Férjéhez [így] szól: «hadd megyek az erdőbe, hogy a fiúcska fekvőhelye számára rohadt fatörmeléket vágjak!» Férje nem ereszti: «hát hogy ne volna nekünk szolgálónőnk, vagy szolgánk, hogy te magad akarsz menni?!» mondja. Neje felel: «én meguntam [itt a házban] magam; magam megyek. — Minden istenadta nap fölkel, redős szájú sok sanygi-bélest bő számban készít, zsacskóba teszi, ezen úti készletével az erdőbe megy. Elszökött a férjétől. Hosszú ideig ment, vagy rövid ideig ment, amint magára néz: ránczos torkú ingvállja egészen szétfoszlott, bűvárkacsa-orrú cipői szétmentek, lábaiból

ta *ɟajtəs*. *ɟəsä ɟajtəs*, man *vāli ɟajtəs*, *nārne ti joɟts*. *jāməs, jāməs*, *tākwi jārən kwolän ti joɟts*. *jūw-sälts*, *lipiärä kətsärä*: «*lipiärəm minən, sālänəm jūw-pösən!*» *tul jānɟ' qñrā saɟärä ti pūrəstä, jārä vārəm ānt-nārapəl ti nujuñkwə patəstä. jānɟ' qñrā nujinə jui-pält māñ qñrā rātuñkwə patəstä. jārən kwolä jol-pattəstä, sālänä purə-sänä, kəɟats*, ta *vāntäls*; *qñränä jārä-pñränä ta ɟūltset*. *pəs vāriləm jārən ɟumitā pält ta minəs sālitä-ujätəl. ɟəsä, man vātī minəs, akw'-mat-ert sunsi*: *sät jārən kwol lūle'it*. *kwotl jārən kwotl ɟūtəl-kāt tārä nāñki*. *akw' qulät jaməs kwol lūli*, *pəs qñsəm jārən ɟumitā tot ɟāntəstä, ta jārən ɟumitā-pält qñmejis*. *añ ta qñei'*, *añ ta šuñei'*.

b)

Āritä sänä-nüpəl lāwi: «*sän-ä, sän-ä, šaɟl ɟāñri, šaɟl pati!*» — «*āɟikwə, man šaɟl pati*; *ruš ɟāp-nolt mañši ɟum tawnə suj suɟti*; *nañ mojnə jiwən, nañən ɟajtəlunkwə juit*» — «*am matnäi' ti qñsəm, añ ɟūñ ɟajtəlawnəm?*» — *moj-māɟəmnə söl-pəl ti joɟtwəs, ti ɟajtəlunkwə patwəs. āɟi āln ɟūp qñsəs, ɟumitā āln nālp kasaj qñsəs. ɟum*

omlik a vér. Gondolja magában: néznem kell Urálhegyemet; hadd mászszam most föl egy fára, Urálhegyecskeim messze vannak-e, vagy nem. Fölmászott egy fára, nézi: Urálhegyecskei alig hogy lát-szanak. Leszállott s ismét futott. Hosszú ideig futott, vagy rövid ideig futott, ime elfutott az Urálhoz. Ment, ment, eljutott a maga szamojéd sátrához. Bement, kis ebecskeit elküldötte: «ebecskeim menjetek, hajtsátok haza rénjeimet.» Azután megfogta idősb ángyának két hajfonatát, s elkezdte nyúzni az atyja készítette csontlapátkával. Miután idősb ángyát elnyúzta, kisebbik ángyát kezdte elverni. Szamojéd sátorát lerontotta, rénjeit összefogta, befogta s avval elindult vándorutra; ángyai, fítestvérei pedig ott maradtak. Azután elment régebben szerzett szamojéd férjéhez rénjeivel. Hosszú ideig, vagy rövid ideig ment, egyszer csak nézi: hét szamojéd sátor áll [előtte]. A középső szamojéd sátorba keresztül tetszik a napsugár (rozzant volt). Az egyik vegen szép sátor áll, rég óta birt szamojéd férjét ott találta meg, ama szamojéd férjénél letelepedett. Még most is élnek, még most is boldogok.

b)

A leány szól az anyjához: «anyám, anyám, zivatar kerekedik, zivatar támad!» — «Leányka, micsoda zivatar támad; orosz ladik orrán vogul ember evezése zaja hallik; vendégek jönnek hozzád, téged hősleni jönnek» — «Én megvénültem már, hogyan hőslenének most engemet?!» — Tényleg vendégcsereg érkezett hozzá és elkezdtek hősleni. A leánynak egy ezüst kanala volt, az

kasajä āri-nūpēl pēntitawēs, āri χūpā χum-nūpēl pēntitawēs. āri χumnē minuñkwē at tăn-ri. vināl ajtwēs, jol joχtwēs, χāpēn nal-totwēs, ūlēmanā χot-āñχwsēlawäst, ruš ēkwā-χajtēl mastuwēs; sařāřä χot-tārēmtawēsei', ruš ēkwā-χajtēl šāpītawēsei'; jarmak-tār āñšēs: jarmak-tārä χot-vojwēs. nāñχ kwoss sajkeli, šānā ātim, māχmanā ātimēt. lūnsūñkwē ta pats. nqmsi: jūw voss minnūm, jūw voss ajnūm. χumitān at tārätawēs. χqsä ālmā jui-pālt, man vāti ālmā jui-pālt nēt pil vātunkwē minuñkwē patsēt. χumitā-nūpēl lāwi: «am nēt-jot pil vātunkwē ti mine'im». pil vātne χali-ñan vārs, vōrne minēs. vōrt nēt-nēl ēl-qjēs. χqsä minēmā jui-pālt nqmsi: «qm jiwne voss χāñχnūm, sunsilayte'im sar hārkānēm χot ālē'it. jiwne χāñχēs, morēχ vātne hāř-sawānā ta nānke'it. mōlēχ ālēm kwolān joχtēs. jūw-šāltēs. āñřāřä tēn-kitēn ūlei', jāi'-pīřāřä sāliānān-pālt jālsei'. āñřāřä šama rātsāřä, manērāi' tūlmayēl majluwēs. tūl nqmsi: «nalu ti mine'im, sāliānēm jiwñ mānē pāse'im.» vāntluñkwē pats. χqsä, man vāti vāntlēmā jui-pālt māñ jāřēn kwolkwē χāntēs. māñ jāřēn kwolkēt ājkā āli, tūw ta minēs χumnē. an ta ālēi', an ta šūnei'.

emberének egy ezüst nyelű kése volt. A férfi kése a leánynak adódott cserébe, a leány kanala a férfinak adódott cserébe. A leány nem akar férjhez menni. Pálinkával itatták, lerészegedett, levitték a ladikba, ruháit levetették, orosz asszony módjára öltöztették; hajfonatait szétbontották, orosz asszonyé módjára rakták őket össze; volt egy selyemkendője, a selyemkendőjét elvették. A mint föl-ébred: nincsen anyja, nincsenek emberei [ottan]. Ekkor elkezdett sírni. Gondolja magában: hadd mennék vissza, hadd szökném vissza. Férje nem ereszti. Miután hosszú ideig [így] volt, miután rövid ideig [így] volt, a nők bogyót szedni kezdtek menni. Férjéhez szól: «én ím megyek a nőkkel bogyót szedni». A bogyó szedés-hez utavaló kenyeret készített s elment az erdőbe. Az erdőben a nőktől elszökött. Miután sokáig ment, gondolja magában: egy fára hadd hágnék föl, szétnézek, ugyan hol vannak hegyecskéim. Fölhágott egy fára, sárgamálna szedő hegyormai ím látszanak. Eljutott előbbi lakó házához. Bement. Ángyai maguk ültek [benn], fítestvérei rénjeikhez mentek. Ángyait agyonütötte, miért adták el gazzsággal. Azután gondolja: eh, most lemegyek a folyóhoz, rénjeimet fás vidékre hajtom. Vándorolni kezdett [rénjeivel]. Miután hosszú, vagy rövid ideig vándorolt, egy kis szamojéd sátrat talált. A kis szamojéd sátorban egy öreg ember lakik, oda ment akkor férjhez. Még most is élnek, még most is boldogok.

b) Női énekek a Közép- és Alsó-Lozva vidékeiről.

XLIV.

A Persina-falvi asszony, Përsä leánya Anna énekelt éneke.

Tōrēx-pqilēñ jēkwä Pēršä-oqi Annä jerrēm jerrä.
Tōrēx-pqilēñ khqšä vuol am poql kätēmnē vīlēm;
pat tar khajtēm jāmēs vuol, 10 *khqšä vuolēm-khošt khiulentēm,*
lunt tar khajtēm jāmēs vuol. — āmki-mqs jēri jerrentēm,
qššä-khqšä jāni khōptē āmki-mqs mojt mojtentēm,
 5 *untēm Annä Mikhailowna;* āmki-mqs luús luúsēntēm,
jänēñ khqutpā jāmēs nār-jiwēm pāšēm tok-tē kharilenti,
am poql kätēmnē vīlēm, 15 *ām vuolēm tok kkuhtenti.*
jāmēs pāñkēñ jāni tūpēm

XLV.

A Persinai leánytól szerzett ének.

a) Reguly eredeti kéz- b) Felsőlozvai nyelvű
 irata szerint. átírásban.
Tqraqqi voarom jeri. *Tq̄rēx-āγi vārēm ēri'.*
Jelpung¹ jeū lqu² šēs³ šqžū⁴ *Jelpiñ-jā lqu šis, sās āχwti*
tāk unni šqžq qtern [aχtí.⁵ *takw ūnli sqššā qternēl*

Persina-falvi hosszú folyóvonal,
 récze futosta szép folyóvonal,
 lúd futosta szép folyóvonal! —
 Keskeny, hosszú, nagy ladikban
 5 ülök Anna Michailovna;
 nagy lúczfenyőből való jó tolórúdam
 én az egyik kezembe veszem,
 szép fejű nagy evezőm
 én a másik kezembe veszem;
 10 hosszú folyóvonalom mentén evezgetek,
 magamról éneket énekelek,
 magamról regét regélek,
 magamról siralmat sírdogálok,
 [házunk] füstje im így tűnik el (alszik el),
 15 az én folyóvonalam így marad el.

XLV.

«Szent-folyó»-vidéki tiz ifjú, ki benneteket nyirhájkép
 a magában lakó törzstelepes fejedelemtől [lehántott,
 mit akartok elvenni?
 Jefim Ivanics keresztapácskám

mér vih tɒŋgin.⁶
 Jɛpim Ivanič⁷ (Kvasov) pɛrne⁸
 5 jǎu šis̄kom unlemä⁹ mér¹⁰ vijin.
 lǎlt¹¹ pǎži joamkāti
 kit kaim kväräz,¹²
 Aš¹³ titt šägur, Koasis.¹⁴
 Tulum lü¹⁵ päll urr¹⁶ Kull ur.
 10 pojokum gai jägä kväll
 pättän juil¹⁷ šuošm
 nülä sqmpe sqrɒz suntqz
 kväšmä.¹⁸ Märiš kum qi
 jägä kväll pättän
 15 qngu kväll pättän
 juil¹⁹ tɒtem nülä sqmpe
 sqrɒz suntqz kväšmä. —
 kuł tétqln, kuł uittal
 nqr²⁰ kartal upn²¹ vane
 20 vésil²² unnlentém.

manér viñkwé tanɾijn ?
 Jɛpim Ivaniš pɛrnä-jäišiském
 5 ünlimé manér vɛɾin ? —
 lalt jǣmɾati kit xǣjim-kwäréz.
 Áns-tit-sákwer, Kwasis,
 Tülém-lü-pali-ur, Kul-ur
 puuñ xum āɾitā jǣä-kwol pa-
 titnəl,
 10 juil sūsém nülä sǣmpä saréz.
 sūntéx
 kwosmaném ;
 [moliñ] xum āɾitā jǣä-kwol
 patitnəl,
 juil sūsém nülä sǣmpä saréz
 sūntéx
 kwosmaném.
 15 kwoss tétal, kwoss vittal;
 [kwoss nār lǣmtél xǣɾɾätä-
 le'im :
 upém-sǣmtén ünunkwé āném
 käs].

- 5 éltében (míg ül) mit akartok elvinni ?
 Az egymással szemben szaladgáló két kakas,
 az «Öregember-folyó»-torkolati-orom és Kwaszisz-hegy,
 a «Hízott-ló-sörény-hegy», az «Ördöghegy»
 mint gazdag ember leányának az ő atyja háza zugából,
 10 hazulról kelengyekép hozott négyszögletes gyűjtő szek-
 rénye,
 [oly dús] eleségtartó dobozaim ;
 mint vagyonos ember leányának az ő atyja háza zugából
 hazulról kelengyekép hozott négyszögletes gyűjtő szek-
 rénye
 [oly dús] eleségtartó dobozaim.
 15 Akár étlenül, akár ital nélkül,
 akár meztelenül futkossak,
 ipam vidékén lakni számomra kedves.

XLVI.

A «Hegy-folyó-torkolat»-falvi Anna Oszipovna leánytól szerzett ének.

a) Reguly eredeti föl- jegyzése szerint. b) Felsőlozvai nyelvű átírásban.

*Anna Oszipovna jéri.**télpä juḡnp mḡnting soat**nuopt¹ suitltqut.**kalpä² juḡnp mḡnting soat**nuopt sarkapqut.*5 *äkmätsitä puäl kántä**kvän kuinä käršěš**jānt ḡamp kuḡrti.**ām kvänn kualém :**lui vuḡl quīln tū šunžém*10 *áll vuḡl quīlnä kuḡntepém ;³**kéring⁴ tqḡä šulīng sui**nār⁵ kḡḡän tūl kuḡntepilm.**kḡḡä⁶ kumpi issintḡli ?⁷**aj Jḡḡšäpn⁸ tqḡs tuḡišť*15 *mänä⁹ kum.**aj Jḡḡšäpn tūuä¹⁰ pell**išintänēt.¹¹**Ur-tit pauliñ āḡi Anna**Oszipovna vārém ēri'.**Télpä jḡñḡp mañtiñ sāt**nūpēt sujteltawēt,**ḡḡlpä jḡñḡp mañtiñ sāt**nūpēt sārkeparēt.*5 *akw'-mat-ērt paul-kant**kwon ḡujnē ḡār sāli-uj jānit**āmp ḡḡrti.**am kwon kwāle'im,**lui vōl ḡulnē tū sunse'im,**ali vōl ḡulnēl ḡḡntipe'im :*10 *kēriñ tqḡä sūliñ suj.**nār-ḡḡñḡ tūl ḡḡntipilēm :**ḡḡ-man ḡum-pi' jissinti ?**aj Jḡḡšäpēm tqḡrés tūlit manü**ḡum,**aj Jḡḡšäpēm taw-pel jissin-**tēnüt.*

Telő holdnak kerek (egész) hetén át

emlegetik a násznépet,

fogyó holdnak kerek hetén át

rebesgetik a násznépet.

5 Egyszer csak a falu terén,

a künn fekvő kanfarkas nagyságú eb ugat.

Én kimegyek,

az alvégi folyóvonal felé, oda nézek,

a felvégi folyóvonal felől [úgy] veszem ki:

10 vassal vert lóigának csengetyűszava [hallik].

Azután a lápon át szemlélem :

vajjon micsoda legény jődögél?

Ej-haj, az én Jachsepem, minő arasznyi magasságú férfi,

az én Jachsepem, ő jődögél.

15 Micsoda legényt látok,

hogy nyerges hátú szép állaton

nyargal. — Ej haj a Lyenkov!

- kqng¹² kumpi kqntem
 ngiring ššpā jgm̄mes uj
 20 kaitilānēt; ai¹³ lenkqu
 kqng kumpi kqntem
 kERING tusp jgm̄mes ui
 linkov vantem,
 kERING tuospā jgm̄mes ui
 25 tāu kaitentānēt.
 iJUNG poall korom kātł
 tqrgs tufist mǎnā kaitä.
 koalt šāt pqspe pqsing iune
 qng kuñ postem.¹⁴
 30 nāgn nārāpi ruškumpi
 nāu šqirāpn ātt lāilpā
 lāiling šunne qng ūttau.
 ti tēbing Luossm allāl
 qng tqtentqu.
 35 āñ mātā lqaltānā:
 Tatitt pqln kuñ joktām.
- 15 xq̄-man xum-pī' xq̄nte'im?
 na'iriñ sisipā jgm̄es uj
 xajtilēnāt. — aj L'enkqu!
 xq̄-man xum-pī' xq̄nte'im?
 kERING sūppā jgm̄es uj
 20 L'enkqu vānttēm;
 kēriñ-sūppā jgm̄es uj
 taw xajtentēnāt.
 xūrēm ētēñ xūrēm xqtēl
 tqrēs lūlit mǎnā xajtā?!
 25 xolit šāt pqsipā pqsīñ jiwne
 āñk xūñ pqsē'im?!
 nakēñ nārāp rus xum-pī'
 nañ sairapēm at la'ilpā la'ilīñ
 sunnē
 āñk ūnttawē.
 30 ti tēpēñ Lūsm alqāl
 āñk totentawē.
 an mat lāwēltanē Tat-tit pāulnē
 [āñk] xūñ joxtē'im?!

- Micsoda legényt látok?
 A zabolás szájú szép állatot
 20 Lyenkov vezette;
 a zabolás szájú szép állaton
 ő nyargal.
 Három éjjel, három nappal
 arasnyi magas minő vőfély (menyaszonyszerő) [alkudo-
 zott nálunk]!
 25 Reggel a száz jegyű jegyes fára
 én nőcske hogyan birom rároni [a kapott holmit]?!
 Izelt [talpas] csizmájú orosz legény,
 a töled faragott öt lábú lábas szánra
 helyezik a nőcskét.
 30 Ezen táplálékos Lozván fölfelé
 viszik a nőcskét.
 Amaz emlegetett «Tat-torkolati» faluba
 [nőcske] mikor érkezem meg?!

XLVII.

A Szint-folyó-falvi leánytól szerzett ének.

- a) Reguly eredeti föl- jegyzése szerint. b) Középfolyó-falvi nyelvű átírásban.
- Sintä qí voarom jéri.* *Sint-jä oqi voqrém jéri.*
Räxu reil qng jänemäntém *Räxu reil oqñk jänimäsém,*
vuot reil qng jänemäsm *vuot reil oqñk jänimäsém ;*
ne jänmelti pangul pğsm *nē jänmelti pğñkhwél-pğsm*
qamu nqul qng jänmeltém. *qami nqul oqñk jänmeltēm. —*
- ⁵ *tī jui poaltā tumen suott* ⁵ *tī jui-poql Tumen-sut-poql*
poal *ät sarpä najiñ nupnē*
ätt sarpē naing nob *oqñk joxtau.*
qng joxtau. ivung poall *ijiñ poql ät khatēl mulnā,*
ätt qatł mullne ätt sarpē *ät sarpä najiñ nup*
naing nob tors¹ tuñisť ¹⁰ *tōrēs tuñisť mänā khaitā*
¹⁰ *mene² kaite kaite tuñisť,³* *khaitā tuñisť ? !*
šät pōspe pōsing⁴ iune *šēt pospā posēñ jiwne*
kuñ lättimen.⁵ soat suotpä *khuñ lättimen ? !*
soat kvärn⁶ tann uttqut. *soqt sutpā soqt kwäreñ,*
iung poall ätt qatł mullne ¹⁵ *tan uttqut.*
¹⁵ *mām pängel qlet.* *ijiñ poql ät khatēl mulnā*
kango⁷ kumpien qššen tānpä *mōm pōñkheloqlēt.*

Eső erejével nőttem én fel, nőcske,
szél erejével nőttem én fel, nőcske ;
nőtől gyarapítható váll-lapoczká
dúzzadó husát gyarapítom én, nőcske. —

- ⁵ Ezután a Tumen torkolata felől
öt rovásfájú úrasszonyt kereső násznép (öt ember)
jön a nőcskéhez.
Éjjelestől öt nap elmúltáig
az öt rovásfájú urasszonyt kereső násznéppel
- ¹⁰ minő arasznyi magasságú vőfély
végzi a vőfélyi tisztet (áll mint vőfély) ? !
Száz jegyű jegyes fára,
hogyan számoljuk rá [az alkuvás eredményét] ? !
Hét szádu hét kád (sörrel) —
- ¹⁵ azokat fölállítják.
Éjjelestül öt nap elmúltáig
részegekedik a nép.

- kqat sårne qng puaum.⁸
 tumen suott sujung qter
 lengä⁹ kum qsse tânpä
 20 kqat sårtä qng pûmem.
 nõqiring lû tailing¹⁰ uantel
 qng vantémqum.¹¹
 nâgn nâräpä¹² rus kum
 şqirqpoalm koqt lâilpâ
 25 lâiling şunn qng tqtau.
 jâne tatqum mâne vuät tq-
 tum.
 äkmätšitâ jiuve tarre
 met mână nilsqau.
 kqaling¹³ kveš pättilm.
 30 tébung tumen kuñ nilmqum.
 ti tébung tumen uolte¹⁴
 uštvésm.¹⁵ äk¹⁶ kuormtä
 uottem kvällé şumlake
 qng johtqum. jû tohqum.
 35 jâne menn vuät oliu.
 tumen suot sujung qter
- khankhäk hum-pünē
 aššä tēnpä koqt-sårne
 20 oqñk puqum?
 Tumēn-sut sujiñ öter lâi khum
 aššä tēnpä koqt-sqrtē
 oqñk pūmēm.
 nairēñ lū tailēñ voqntēl
 25 oqñk voqntēm qum.
 näkēñ nâräpä rus khum
 şaurēpoqlēm kqat lolpâ lqilēñ
 oqñk taltau. [şunnē
 jâni tatqum, mân vōt tatqum
 30 äkw-mät-sit jiwä tarä mät
 mēnē
 nēilsqu. — koqlēñēš kwäš
 pättilēm:
 tēpēñ Tumēnnē khuñ nēilmqū.
 ti tēpēñ Tumēn ulttē uštväsem,
 oqkw' qrēmtē uttēm kwäli-şum-
 lekhi- [poqlēñ]
 35 oqñk jōkhtqum. — ju tulqum,

- Kicsoda [volt az a] legény,
 ki vékony inas kezemszáránál fogva
 20 engem, nőcskét megfog vala?
 A Tumen-torkolati híres fejedelem, a kicsinyke férfi
 [volt, ki] vékony inas kezemszáránál fogva
 engem, nőcskét megfogott.
 Nyerges ló nagy (teljes) kíséretével
 25 vezet engem, nőcskét.
 Izelt [talpas] csizmájú orosz ember
 faragta hat lábú, lábas szánra
 ültetik föl a nőcskét.
 Sokat visznek, vagy keveset visznek,
 30 egyszer csak valami fája ritka földre
 érkezünk. — A mint kellően figyelembe veszem:
 valahogyan a táplálékos Tumenhez érkezünk.
 Ezen táplálékos Tumenon át átvittek,
 egyazon időben épített házhoz és pajtához
 35 visznek (érkeztetnek) el engem, nőcskét. — Bevisznek,

lengä kum kvällem kairen
jët qiltitä nqar iju
muringtärm tärmell jët qjqum.

40 tqžem iju muring térm
tärmel kuolt kinnšëm.
lú¹⁷ tuńši lull jalnā¹⁸
qng pätëm. tošm iju
šqulqku¹⁹ qilén qng pätëm.

45 šqning ne šoqnem²⁰
lqū tuläp kit kqatäm
kqritung — ät läpi.²¹
té kERING näl pält iét
puššum²² poall puššum nqmt

50 qng vuilëm.
maile mežu qnge mežu
qng kualem.
jäne joamëm iuve tarre
mät mäne qng šqlpëm.²³

55 tébung tumen vätän

jäni män vöt öliu
Tumën-sut sujiñ ötér
läi-khum kwälëm-khairén
itä qjiltit :

40 nqar jiw mäireñ tērem-tärmel
itä qjqum,
tōšëm jiw mäireñ tērem-tärmel
khwolt kénšëm.

lū tuńši lül jalnē
45 oqñk pätëm,
tōšëm jiw šqul-loqkh qulän
oqñk pätëm.
šōnēñ nē šōnēm

lqū tuläp kit koqtäm
50 kharitux at läpiji. —
té kēreñ näl pält it
puššëm poql puššëm nqmt
oqñk väjlēm.

mailä mēžu, oqñkhwä mēžu!

sokat vagy keveset vagyunk [úgy],
Tumen-torkolati híres fejedelem,
a kicsinyke férfi, házam kedvese
[midőn] éjjel elaltat:

40 nyers fából való ütőtuskó szerszáma fölött
alszom el éjjel,
száraz fából való ütőtuskó szerszáma fölött
ébredek föl reggel.

Lóálló rossz helyre (istállóba)

45 jutok én nőcske,
szárazfa-[tartó] tűzhely-zug végébe
jutok én nőcske.

Lelkes nőnek lelkemet
tíz ujjas két kezem

50 hogy kioltsa (hogy kivégezzem magam), nem bír föl-
emelkedni (nem birom magamra emelni kezem). —
Ezen vasas nyíl [rőptényi] hosszúságú (értsd: oly rövid)
éjen át

szökés felől szökési tervet
veszek én, nőcske, [fejembe].
Melle manó, anyja manó! —

qng nilmem.
 kqrrki²⁴ pqaši²⁵ nuolt²⁶ iju
 tq kalt uit kit täunä
 nql uottilm.²⁷ vert iu poall
 60 lul' tuop qng kqrtēm.
 ti tébung tumen uolte
 qng unžentēm.
 toje sāl²⁸ mąrxti²⁹ mąrxten
 jqrrén
 tuopem mąrxtałi.
 65 ti tébung tumen šimén
 qng joxtentem kotl³⁰ kulili
 nure turpä turing šghl
 kulili. an tąning
 jujqil ilätēm³¹ tiť ej!
 70 lqu kül³² lepling nai
 telmtitt nai nqmting ne
 nqmtim³³ tūtq ātsilm.³⁴
 ällmäling jūjqil ilätm

55 oqñk kwoqlēm. jani joqmēm
 jiwä tarä mät mōnē
 oqñk šulpēm.
 tēpēñ Tumen-vōtān
 oqñk nēilmēm.
 60 khqrkhei-pašši nolt jiw
 tē khalt wūt kit tāinē
 nal uttilēm.
 vārt-jiw poql lūl' tuop
 oqñk khartēm.
 65 ti tēpēñ Tumen ultā unšentēm.
 tuojä sōl' marēxti marēxtēnē
 tuopēm marēxtōqlī. [jarnē
 ti tēpēñ Tumen šimān
 oqñk joxtentēm. — khwqtēl
 khułili,
 70 nāirā turpä turēñ šqxl
 khułili.
 ān-tōnēñ jūj-qil lil'-ātemtiť-tē!

-
- 55 nőske, én útra kelek. Sokat járok :
 valami fája ritka földre
 tekintek ki [a sürűből], én nőske ;
 a táplálékos Tumen partjához
 jutottam ki, nőske.
 A harkálytól vájt kispertű fát (kis ladikot)
 60 ezen közepes víz két sodra közé
 le helyezem.
 A kemény fából való rossz evezőt,
 nőske, előrántom.
 Ezen táplálékos Tumenen áthaladok.
 65 A mint tavaszi kerczerécze alá merülget, annak merü-
 lése módjára
 merülget alá evezőm.
 Ezen táplálékos Tumen közepébe
 érkezem én, nőske. — Valahonnan előtámadó
 erős dörgésű (torkú) dörgő zivatar
 70 támad elő.
 Most bizonyára utolsó lehelletem [ér] ím itt.
 Tiz-nyírfától-takart-istennőske,

ti kell jozts.
 75 *nqar axtwts jarén*
ti tébung tumen šimét
tut uitéln.³⁵
kqling kwš kqntilm.
tumen suot sujung qter
 80 *lengä kum kvällem kairen*
kum niulkätentänét,
kum tqulqkét.³⁶
värt iu poal jommas tuope
toje sqrt³⁷ rqusoale³⁸ jarén
 85 *kum tuopa rqušanét.*
kum tqwentäget
korom tqxtpä³⁹ uš kápä.
nqal⁴⁰ niuli⁴¹ taxt jarté
uaxting nül korom pältnä
 90 *ness poaxtlänti.⁴²*
kualet pall kualet nam-
tem
tut jongtqu.⁴³

Lqu-khöl-lēplēn-nāj
Telēm-tit-nāj!
 75 *nqmtēn nē nqmtēm tū-tē ätäs-*
lēm.
äm-mänēn jūj-qil lil'-ätēm
ti-kel jozts:
nqr oxtwts jarné
ti tēpēn Tumen šimät
 80 *tū-tē ujtälñ! —*
koqlēnēs kwš khqntilēm:
Tumēn-sut sujiñ ötēr
läi khum kwälēm-khairēn,
khum niulzatentänät,
 85 *khum tqwéloq!kät.*
värt-jiw poal jāmēs tuopä
tuojä-sqrt rqusoqli jarné
khum tuopä rqušanät,
khum tqwentékät. —
 90 *khurēm toxtpä wüs khōpä*
nül niuli tēxt jarté

Telem-torkolati-istennöcske,
 elmés nő elmémet im oda irányítottam (gyűjtöttem).
 75 Hogyha utolsó lehelletem [ideje]
 érkezett el most:
 hegyi szikla módjára
 ezen táplálékos Tumen közepében,
 im oda sülyeszsz el! —
 80 A mint kellően megtekintem:
 Tumen-torkolati hires fejedelem,
 a kicsinyke ember, házam kedvese,
 ő a férfi, üldözget engem,
 ő a férfi, evezget [utánam].
 85 Erős fából való jó evezője, —
 tavaszi csuka buczkálása módjára,
 férfi evezője [úgy] buczkál,
 a férfi [úgy] evezget.
 Három keresztfás kis ladikja,
 90 mint nyiltól üldözött buvármadár
 a kilövött nyíl háromszoros távolságára

tənn jui poaltä qsse tänpä
 kqat sqr tärmel iét qjqum.
 95 qsse⁴⁴ tänpä kqat sqr
 tärmel kuolt kinnžém.
 tall⁴⁵ vuoi tuoss⁴⁶ qill
 qng qjaum.
 polém vuoi tuoss qill
 100 qng kinnžém.

vaytēñ nāl khurēm pāltne
 ness pēχwtlenti. [tēm
 kwoqlēm poql kwoqlēm nam-
 95 tūt jōñkkhtau. —
 ton jui-poqlt assä tēnpä koqt-
 itä qjqum, [sqr-tärmel
 assä tēnpä koqt-sqrt-ärmel
 khwält kēñšēm.
 100 tal-vōj tus-qilēl
 oqñk qjqum,
 polēm vōj tus-qilēl
 oqñk kēñšēm.

XLVIII.

A «menyikém-ének».

a) Reguly eredeti föl-
 jegyzése szerint.

Mänekem jéri.
 Mänekem! téping¹ qass vātän
 nqll joamimän, qžing um
 äining² iju pallpunžilmän.³

b) Felső-lozvai nyelvű
 átírásban.

Mañikém-ēr i'.
 Mañikém!
 tēpiñ Ās vātän nal jāmimēñ,
 qsiñ umi āfneñ jiw pal-pünst-
 lēmēñ,

csak úgy pattan.
 Elmenés felől való elmenési tervem
 ott megfordúl. —

95 Azután vékony inas kézzsár fölött
 alszom éjjel,
 vékony inas kézzsár fölött
 ébredek reggel.
 Olvadó zsiros szájvéggel
 100 alszom el, nőske,
 fagyott zsiros szájvéggel
 ébredek föl, nőske.

XXXVIII.

Menyikém!

Menjünk le a táplálékos Ob partjára,
 a nagy (vastag) üregű állalakú fát (a ladikot) nyissuk föl
 (borítsuk föl),

- kvärs⁴ kanžap aining iju žansäp äŋniñ jiw,
 5 pğrrnq⁵ kanžäp aining iju 5 pornä žansäp äŋniñ jiw
 less⁶ uif sqat täunä⁷ lakusi vit sät tawné,
 téping tumen nql⁸ uttilmän. tēpiñ Tūmēnnē nal-ūnttilē-
 mēn,
 uling tumen nql uttilmän. ūliñ Tūmēnnē nal ūnttilēmēn!
 nqling káp nqlän⁹ nql¹⁰ toal noliñ žāp nolan nal-tālīmē
 10 uqng¹¹ lu kitäen ull uošlän;¹² 10 vāŋen-lu kitŋāŋen ul ūšle'in!
 pğšming káp pošmānā posmiñ žāp posmānē
 uben kumpin tak toali upēn-žum-piŋen takwi tāli,
 saitā¹³ iju jommas tuopa väili,¹⁴ sa'ilä-jiw jāmēs tūpā vojli,
 téping tumen šupā tāk tquliti. tēpiñ Tūmēn supi takwi tqw-
 liti.
 15 téping tumen qllm poaln jož- 15 tēpiñ Tūmēn ālēm pālne jožt-
 māntā mēmēnt
 uben kumpi vuqł nqtpā upēn-žum-pi' vāt norpā noriñ
 kwolä
 nqring¹⁵ kvällä uifnā¹⁶ kēlsi; vitnē kēlsi.
 uben kumpi tau unlennā upēn-žum-pi' taw ūnlēnē
 qłti šarokš nqšing tqalt. qłti sakwalēž (šārkeš) nqšēñ
 tāltne
 20 ming¹⁷ ti jožtēm āñ kvānt 20 mēnk ti jožtimēn.

- a vörös (?) ékítésű állalakú fát,
 5 a vájó fejsze ékítésű állalakú fát
 a mozgó víz hét sodrába,
 a táplálékos Tumenba helyezzük le,
 a vigasságos Tumenba helyezzük le!
 Az orros ladik orrára föl szállva
 10 te két vállcsontod ne fáraszd!
 A kormányos ladik kormányához
 derék ember iPad maga száll föl,
 lécfából való jó evezőjét előveszi,
 a táplálékos Tumenen át maga evezget.
 15 A táplálékos Tumen túlsó oldalára a mint megérkeztünk,
 derék ember iPad harmincz gerendájú gerendás háza
 a vízbe tükrözik.
 Derék ember iPad az ő lakta
 szarkafióknak kedves [falatú] kikötőjéhez
 20 érkezőnk ni.

- qsše kqat sarennä*
uben kumpinä pää ness van-
taun,¹⁸
uben kumpi kväll šístä¹⁹
sqrni säupä²⁰ säum käl
 25 *qlln säupä säum käl*
tut tunši. Näi tägal
namísén: äk šäukä männtém,²¹
kit šäukä männtém.
ull männtén. Uben kum
 30 *laitarom kotaylän²²*
laipopi kotaylän
uš kämpä käne tutto.
uje kaje²³ kanntal²⁴
äk tqukve ät änsi.
 35 *suss koje kanntal äk tqukve ät*
änsi.
liling sqrni kanntal
äk²⁵ tqukvä ät änsi:
liling qllnä kanntal
äk tqukvä ät änsi.
- tajëx qssä kät-sqrënnë*
upën-çum-pinë pä ness vântta-
wën.
upën-çum-pi' kwol-sistë
sqrni sa'ipä sa'in çäl,
 25 *çln sa'ipä sa'in çäl tot lüli.*
nañ tajëx ngmse'in :
akw' sa'ikwë manënte'im,
kit sa'ikwë manënte'im ; —
ul manëntën!
 30 *upën-çum lai tqërem çutëçlanë,*
lai pupi' çutëçlanë
māñ kanpä kanä tot ta.
uj çäjä çantal
akw' tqukwë at çäñsi ;
 35 *sus çäjä çantal*
akw' tqukwë at çäñsi,
liliñ sqrni çantal
akw' tqukwë at çäñsi,
liliñ çlnä çantal

- Azután vékony kezedszáránál fogva
 csak úgy vezet téged a parton fölfelé emberfia ipad.
 Emberfia ipad háza mögött,
 arany bimbójú bimbós nyírfa,
 25 ezüst bimbójú bimbós nyírfa áll ott.
 Te majd azt fogod gondolni:
 egy bimbócskát letépek,
 két bimbócskát letépek. —
 Ne tépj le!
 30 Ipad férfinak apró isten előtt hajlongó
 apró bálvány előtt hajlongó
 kis terű tere van im ott.
 Melyen medve üstöke (fejbőre) ne függne,
 egy [olyan] ágacskája sincsen ;
 35 melyen jávor üstöke ne függne,
 egy [olyan] ágacskája sincsen.
 Melyen fényes (eleven) arany ne függne,
 egy [olyan] ágacskája sincsen ;
 melyen fényes ezüst ne függne,

40 kiure nílätäll kväll keurn
jû tuímän. ill sunžän
mull²⁶ poal nung poalnä
tining atls kqñntal
äk léhko²⁷ qatem

45 tining kärrelt kqñntal
äk lékho qatem.
liling qlln kqñntal
äk léhkä qatem.
kit piš²⁸ qllpä

50 jääng tqrom²⁹ kuormä

näitä sunžisl.
korom piš qllpä

šuurung³⁰ tqrom kuorma
näitä sunžisl,

55 uben kumpi též³¹ imti
näu vuqng³² lu kitäen ull uoš-
län,³³
uben kumpi tak koaläpi

40 akw' tqukwé at āñši.
kiwrä nílä tal kwol-kiwérne
jūw tujmēn, ēlä sunse'in :
mulī-pāl numi pālēn
tiniñ ātlēs xantal

45 akw' lēñkkwé ātim,
tiniñ karēlt xantal
akw' lēñkkwé ātim,
liliñ āln xantal
akw' lēñkkwé ātim.

50 kit-pis qllpä jā'in tqrēmχūr

nañ ta sunsilen,
χūrēm-pis qllpä sawiñ tqrēm
χūr

nañ ta sunsilēn.
upēn-χum=pi' tēñkwé jēmti :

55 nañ vārēn-lu kitχārēn ul uš-
le'in !

upēn-χum=pi' takwi kwäläpi.
vit ajunkwé jēmti:

40 egy [olyan] ágacskája sincsen.

A négy öl belsejű ház belsejébe
bemegyünk ; magad elé nézel :
a vendégrekesz tetejében,
melyen drága atlasz selyem ne függne,

45 egy olyan szegecske sincsen,
melyen drága bársony ne függne,
egy olyan szegecske sincsen,
melyen fényes ezüst ne függne,
egy olyan szegecske sincsen.

50 A kétszeresen levő »atyás világ» (két árva) táját (szélét)
fogod te aztán megnézni,
a háromszorosan levő »inséges világ» táját
fogod te aztán megnézni.

Ha emberfia iPad enni kíván :

55 te a két vállcsontod ne fáraszd !
Emberfia iPad maga kel fel [érte].
Ha vizet kíván inni :

- uit äjux imti, vuang lu*
kitäen ull uošlän ;
 60 *uben kumpi täk koaläpi.*
jägä kutqzloalm
paiping³⁴ popi jarrtän³⁵
mänekem kutqzloalm.³⁶
gažem kutqzloalem³⁷
 65 *uring³⁸ popi jarrtän*
mänekem kwäš kutqzläslm.
tép tēnā téping³⁹ jurrtä
uben nqmelmätn ⁴⁰
ut ainä uting jurrtä
 70 *uben nqmelmäten ;*
ulm kuinä ullming jurrtä
uben nqmelmäten ;
nīše⁴¹ tänt kaqtlaune⁴² uben
karrtēn.
- vāžen-lu kitxāžen ul usle'in !*
upēn-žum-pi' takwi kwäläpi.
 60 *jāžēm žutēžlālēm,*
pajpiñ pupi' jorän
mañikēm žutēžlālēm ;
āsēm žutēžlālēm
ūriñ pupi' jorän
 65 *mañikēm voss žutēžlāslēm.*
tēp tēnē tēpiñ jurti'
upēn nqmelmäten !
vit ajnē vitiñ jurti'
upēn nqmelmäten !
 70 *ūlēm žujnē ūlmiñ jurti'*
upēn nqmelmäten !
nīššä tānpä kāt-lqwnē
upēn žartēn !

- te a két vállcsontod ne fáraszd !
 Emberfia iPad maga kel fel [érte].
 60 Kinek atyám hajlongott,
 a nyírhéjputtonyban tartott bálvány helyett,
 menyikémnek fogok hajlongani ;
 kinek apám hajlongott,
 az őrizett bálvány helyett,
 65 hadd hajlonganék menyikémnek.
 Étket evő étkező társkép
 gondold [magad számára] iPad !
 Vízet ivó vízi társkép
 gondold [magad számára] iPad !
 70 Álmodó álomrészes társkép
 gondold [magad számára] iPad !
 Vékonyinas kézesuklódba
 vonjad iPad (vidd karon fogva) !

XLIX.

A «Búvármadár-falvi» Marko-nöcske éneke.

a) Reguly eredeti föl-
jegyzése szerint.*Marko qngu jeri.**Kanguä¹ ne gai kuqltelqalem²
uš jēri,**kanguä ne gai kuqltelqalem uš
mqit.**Marko qngu kuqltelqalom uš
jer**Marko qngu kuqltelqalom uš
mqit.*b) Középlezvai nyelvü
átírásban.*Tōχtēñ-pqilēñ Marko
āñk jēri.**Khañkhä nē-oqi khwqltiloalēm
wūs jēri?**khañkhä nē-oqi khwqltiloqlēm
wūs mojt?**Marko oqñk khwqltiloqlēm wūs
jēri,**Marko oqñk khwqltiloqlēm wūs
mojt.*

*

*5 tūri³ ajji⁴ šūt jqlī⁵
jäum šūt jqlī,
ām āk tēp šem kvānn
jql puntlilēm.
jegur⁶ poall šqu⁷ sqli**10 qng šoaul üttem.
jēpling⁸ āurqχ⁹ puäl¹⁰ talt¹¹
āuraxkem.**ākmatšit uqljätit päll nōpnä
suitentaum**5 Tōri ajji šōt jalä :
jäim šōt jalä.
ām ākw tēp-šām
kwān jel puntlilēm.
jēkwēr-poql šoqu sul**10 oqñk šoql uttēm. —
jēplēñ qurēχ**poel-talt auraxkem. —
ākw-māt-šit Vuol-jä-tit poel*

Micsoda leányasszonytól énekelt (fogyasztott) kis ének
Micsoda leányasszonytól énekelt kis rege [ez]? [ez]?
Marko-nöcskétől énekelt kis ének [ez],
Marko-nöcskétől énekelt rege [ez].

*

- ⁵ Daru rikkantó hét (szántóföldnyi) terület
atyám hét területe.
Én egy magszemet
künön lehelyezek [a földbe].
A kifordúlt gyökeres fa mellett sok zabot
¹⁰ nöcske bő számmal ültetek.
Ködös [ormú] meredek part
falubeli kikötőm meredek parttocskája. —
Egyszer csak a Vagla folyó torkolati falu felől

- äkmätsit vuor jätitt
 15 kitä kartkqn¹² ätt sarpä
 naing huop joxti.
 kuosi jäumpi nix jui poaln
 jänning äüä, šemel uj¹³ [šau.
 täntming¹⁴ kqatl¹⁵ äü¹⁶ punn-
 20 ti jivung poaln ätt kqtl
 artä¹⁷ mullne äü lajšpau.¹³
 kozi jäumpinqrtsiš¹⁹läksäkét,
 tojq kul poqg²⁰ lužm nqrt²¹ kuot-
 sét.²² [täu tui.
 äkmätsitä jări²³ qžempi²⁴ —
 25 mättr²⁵ qalem turen²⁶ nilmä
 kärrsaltql²⁷i : käškvä
 meng²⁸ täuetem²⁹ mättä
 šemel kerpä nälíng al
 puoltilmä³⁰. Sqamä lahua
 30 tor punum tqríng qng
 šemel kerpä nälíng ql
- nuopné sujtentqum.
 15 äkw-mät-sit Vuol-jä-tit kitä
 kharthkhen
 ät sarpä najiñ huop joxti.
 Kuosi jäim-pū
 nix-jiw poql jänēñ owä
 šēmel uj täntmēñ koqtēl
 20 ou punšau.
 ti tjiñ poql ät khatēl
 artä mulnä ou lajšpau.
 Kuosi jäim-pū
 nqrt šišēl läkwšekät
 25 tuoqä khul poqkh-luśm
 nqrt khuotsēt. —
 äkw-mät-sit Jēri oqšēm-pū
 täu tui; mätēr olēm turä-nilmä
 kersēltoqli.
 30 «käškwē! mīñk täwētām
 mätä šēmel kerpä nälēñ oqlēl

az a hír jön, hogy násznép [készül hozzám].

- 15 Egyszer csak a Vagla folyótorkolat felől mint két ölyv
 jön az öt rovásfajú úrasszonyt kereső násznép.
 Kuoszi bátyámnak
 veresfenyőből való nagy ajtóját
 menyasszony-díjkép hozott fekete állattal (nyusztal)
 megrakott kézzel, —
 20 az ajtót kinyitják.
 Most éjjelestül öt nap
 ideje elmúltáig csapkodják az ajtót.
 Kuoszi bátyám
 midőn a falgerendákat hátával mozgatja,
 25 mint tavaszi halnak oldalcsontja
 hajlanak be a gerendák.
 Egyszer csak Jēri («szitkozódó») nagybácsim
 ő lép be : valami miatt torkát, nyelvét
 köszörűli (igazgatja).
 30 «Öcsikém, mi neki (a leánynak)
 valami fekete vasú nyilastartót

tätt³¹ puoltqllus.³²
 äkmätsitü sät³³ pāspā
 pāzing ivnä kuñ³⁴ lquintäm.
 35 sät pāspā pāzing ivnä, kuñ
 lättim.
 ti ivung poall ätt qatł
 mām kellnu mām källmēn³⁵
 källmelēt.
 tqn jui poaltä kangu kumnü
 qšše tñnpä qat sarte
 40 nqiring lu tquling vuantel
 vuantemtqum.
 Uoljä titt kart qannä
 voqntem tām.
 nägn nārāp ruš kum
 45 šqirāpn ätt läilpā
 kat läilpā läiling šunnä
 qng taltqū.
 kqžū men vuāl tātqum.
 äk kuormtä uottem kvällēän
 50 šumlqxnä qng joktqum.

puoltiläm.
 soqmā laywā tör punēm törēñ
 oqñk
 šēmēl kērpā nālēñ oqlēl
 35 ti it puoltalwēs.
 Äkw'-mät-šit šēt pospā posēñ
 jiwnē
 khuñ lqwintēm,
 šēt pospā posēñ jiwnē
 khuñ lättiām ? !
 40 ti tjiñ poql ät khtēl
 mōm-khalmi mōm-khalēmne
 khalēmlēt.
 ton jüi-poqlt khañkhā khumne
 aššā tōnpā koqt-sartē
 nairēñ lū tailēñ voqntēl
 45 voqntēmtqum ?
 Vuol-jā-tit khtqtkhēnnē
 voqntēmtqum. [pēm
 nākēñ nārāp ruš khum šaurā-
 ät lōlpā, kht lōlpā lailēñ šunnē

adjunk kezéhez (értsd : adjunk neki hozományt).

A köröskörül (minden szeglete körül) kendőbe burkolt
 (kendőt fölrakott) kendős nőcskének
 fekete vasú nyilastartót (hozományt)

35 adtak ez éjjel kezéhez.

Egyszer csak a száz jegyű jegyes fára
 hogyan birom ráolvasni (olvasva róni),
 a száz jegyű jegyes fára
 mikor birom fölszámolni [a kapott holmikat] ? !

40 Most éjjelestül öt napon át
 népvigadó népvigasságba merülve [vigadnak].
 Azután Kicsoda [az a] férfi,
 ki engem vékonyinas kezemszáránál fogva
 nyerges ló nagy kíséretével

45 elvezet ?

A Vagla-folyó-torkolati ölyv
 vezet el engem.

Izelt [talpas] csizmájú orosz ember faragta
 öt lábu, hat lábú lábas szánra

- jū tulqum. kväs kqntilm.
 uj kqntal äku leχ³⁶ qatm,
 ñoχs kqntal äku leχ qatm.
 kažä men vuät qliu.
- 55 äkmätsitā Taytung lqū šqopi
 jāum šoau šoau pi
 qammes nqmten pāti —
 tokjérrentilm: vāršeh³⁷ tqulpä³⁸
 sujung³⁹ sät jāum šoqum šaopi.
- 60 lu' nqmtem pättmet,
 tokjérrentilm
 qamp⁴⁰ šqangi⁴¹ vuät sqj⁴²
 Taytung lqū šoau šies⁴³.
 Tayting lqū jāum šoau šqopi,
- 65 nqmetnā qng pātsänā
 kqatällm⁴⁴ tqžim⁴⁵ sqlem
 qšte⁴⁶ qang tqšjāsm⁴⁷
 tožim pomm qašti
 qng tqšjāsm.
- 70 jări qžimpi kuosī jāumpi
- 50 oqñk taltqu.
 khwqšä, män röt tataum,
 äkw' - oqrëmtë uttëm kwälën-
 oqñk jōkhqum. [šumlëkhne
 ju tulqum. — lwäs khqntilëm:
 55 uj khantal äkw' liχ oqtëm,
 ñoχs khantal äkw' liχ oqtëm.
 khwqšä, män röt öliu,
 äkw' - mät-šit Tōχtēñ [lqū]
 šoqu pū
 jāim šoqu šoqu pū [tilëm:
 60 jāmés namtēm pāti tok jerren-
 «vāršēχ tqulpä sujiñ šet
 jāim šoqu šoqu pū;» [tilëm:
 lül' namtēm pātmat, tok jerren-
 «qamp šañkhi ruot-saj
 65 Tōχtēñ lqū, šoqu šēs.»
 Tōχtēñ lqū jāim šoqu šoqu pū
 namtnë oqñk pātsän khatälëmt
 tōšëm sqlem oštā

50 ültetik föl a nöcskét.

Hosszú, vagy rövid ideig visznek,
 egy időben épített házhoz, pajtához
 visznek el [engem], nöcskét.

Bevezetnek. — A mint szemlélem:

55 egy szeg sincsen, melyen állatbőr ne függne,
 egy szeg sincsen, melyen nyusztbőr ne függne.

Hosszú, vagy rövid ideig élünk [így],
 egyszer csak a «Búvármadár-falvi» tiz, sok fiúról,
 atyámnak sok, sok fiáról,

60 ha jó kedvem kerekedik, így énekelek.

«Czinege tollú zengő száz
 atyámnak sok, sok fia»;

ha rossz kedvem kerekedik, így énekelek:

«Eb rágta szél mögötti [holmi kutayétek]

65 vagytok «Búvármadár-falvi» tiz, sok ifjú.»

Búvármadár-falvi tiz, atyámnak sok sok fia, [mon,
 midőn nekem, nöcskének, eszembe juttok, azon a napo-
 száraz szalma vékonyságúvá (vastaggá)]

- urnem⁴⁸ pält kvän kualém.
 tqal punn liin punn qas⁴⁹
 šqal⁵⁰ qng⁵¹ šqallau.
 tēl punn liin. liin-punn qas
 75 šqal' qng šqallsau.
 äkmätšitü pättiŋg uql'
 pättän kqntēm
 šqaliŋ pängpā
 laqu lū tqtt kaitentēt.
 80 kozi jāumpi jəri qšimpi
 kummi ispā uj jarēn
 nāss isentüji
 tilpā uj jarēn⁵²
 kummi nāss tilentüji.
 85 jāgen šoqu šqupimā
 sqim⁵³ kuale jarēn ness⁵⁴ jāyt-
 ām käneng pqilemnā [nēn.
 ispā uj jarēn ness issi,
 sqat sütpā suntiŋg kvären
 90 illpoal ness joktisām.
- oqnk tōšjesēm,
 70 tōšēm pom oštā
 oqnk tōšjesēm.
 Jēri oqšēm-pū, Kuosi jāim-pū
 urnēm pält kwän kwoglēm :
 toql-pun līn līn-pun ošt
 75 šalēl oqñk šalqu. [khqntēm :
 äkw'-mät-šit pättēñ vuol pättän
 šaliñ päñkpā laqu lu
 tāt khajtentēt. [khummi
 Kuosi jāim-pū, Jēri oqšēm-pū
 80 ispā uj jarēn ness issentiŋi,
 tēlpā uj jarēn khummi ness tē-
 lentiŋi.
 jāim šoqu šoqu pūmē
 sāimkwogli jarēn ness jāytnēn;
 ām känēñ pqilemnē
 85 ispā uj jarēn ness isiji.
 sqat sutpā suntēñ kwārēñ il-
 poqln'

- száradok én el, nöcske,
 70 száraz fű vékonyságúvá
 száradok én el, nöcske.
 Jēri nagybátyámat, Kuoszi bátyámat
 midőn várom, kimegyek az ucczára :
 mint téliszórú evet szőre, oly vastagon
 75 deresíti be a nöcskét a dér.
 Egyszer a véges folyóvonal végibe nézek :
 deres fejű tiz ló
 fut im ott.
 Kuoszi bátyám, Jēri nagybátyám, két férfi
 80 leszáló madár módra, csak úgy leszállanak (gly gyorsan
 vágatnak),
 repülő madár módjára csak úgy repülnek — a férfiak
 Atyám sok, sok fiát
 mintha csak rothadt kötélkép vágnád [úgy szakadnak,
 90 omlanak, rohannak hozzám];
 az én teres falumba
 leszálló madárkép, csak úgy szállanak le.
 85 A hét szádú szádas sörös kád elé
 csak úgy vártam őket.

tén ti jiung poall
 korom kqtl artemullna
 pängeng kum pängén
 tén pängell qlsi,
 95 källmíng kum källmén
 tén källmelessí.

nes jökhésäm.
 tin ti ijiñ poql khūrēm khatel
 artä mulnä pōñkhēñ khum
 90 tin pōñkhélalsi, [pōñkhän
 khalmeñ khum khalmän
 tin khalmeléssi.

L.

A «Búvármadár-falvi» ének.

a) Reguly eredeti kéz- b) Középlezvai nyelvü
 irata szerint. átírásban.

Taxting jéri.

épling áurax soau pi
 jáum soau šgopi.
 Taxtung lqu soaupi
 pqt¹ kaití kqžq uql'
 5 puäl² tqlt vuqlēm.
 tǎxtǎ kaití kqže uqlm
 uoš tqlt uqlēm.
 íqor šqnš tuñšt áurqz
 poil tqlt áurāgom.
 10 íurma kqžq vuqlēm

Tōxtēñ-poel jēri.

Jēplēñ aurēz šoqu pū,
 jāim šoqu šoqu pū,
 Tōxtēñ lqu šoqu pū!
 pat khaiti khwqšǎ vuol'
 5 poel-talt vuolēm,
 tōxt khajti khwqšǎ vuolēm :
 uoš-talt vuolēm.
 íaur-šanš tuñšit aurēz
 poel-talt aurākēm.
 10 íurmä khwqšǎ vuolēm

Azok ketten most éjjelestül három nap
 ideje multáig részeg férfiúi részegségükben
 részegeskedtek,

90 vigadó férfiúi vigasságukban
 viganodztak.

L.

Ködös [ormú] partot [lakó] sok fiú,
 atyám sok, sok fia

«Búvármadár-falvi» tiz, sok fiú!

Récze futosta hosszú folyóvonal

5 falubeli kikötőm folyóvonala,
 búvármadár futosta hosszú folyóvonalam
 városbeli kikötőm folyóvonala.

Csikó térdnyi magasságú meredek part
 az én falubeli kikötőm meredek partocskája.

10 Réte hosszú folyóvonalam

uoš talt uoŀem.

Nai³ lagql ang joamäntēm.

äm nqmsēm.män⁴ t̄grom kuortä
kumle imtpä⁵, k̄api ne⁶ äm te
qsem.

15 äm rextīm⁷ näl tqul kitt sobel⁸
num t̄grom jägennä numil päti.
rex⁹ näl lunt lätt tal¹⁰
kqat pore r̄ami n̄gule
ness tq̄slitem.

20 Num t̄grom jägēn numil pätem
pāngo¹¹ šāmpä tūt¹² näl
pongul possem r̄ami n̄gule
ness taltitēn. ämk rextīm
näl¹³ tqul kit soblām

25 qlemä kumle imtēm.
kaling pättilm.
kull n̄ger väsi qinā¹⁴
kiēplkqllnäkingell kuñkuqltmí,

uoš-talt vuolēm.

najlayēl oqñk joqmentēm.

äm namsēm: män t̄orēm-khūrte
khumlē intpā k̄api nē ōsēm;

15 äm r̄eytēm näl-tqul kit sōpēl
Nuñ-T̄orēm jājännēnumēlpät
r̄äxw-näl luntlätall
koqt-pori r̄ami n̄gulä
ness tōslitēn,

20 Nuñ-T̄orēm jāin numēl pätem
pōñkhwēñ šāmpä tūjt-näl [lun-
tilätall]

pañkhwēl-pq̄šm r̄ami n̄gulä
ness taltitēn.

ämki r̄eytēm näl-tqul kit sōpē-
lām

25 ōlim khumlē intēm?!
koqlēñēs pättilem:
Khul-najēr vossi oqine

az én városbeli kikötőm folyóvonala.

Fejedelemasszonykép sétálgatok én, nőcske.

Gondolom magamban: széles e világon (bármely ég-
szélen)

semmi bajtól nem sujtható (mikép váló) derék nő vagyok;

15 [s im] a tőlem kirázott nyíltoll [gyorsaságú] két csikó
(értsd: tőlem született két fürge fiam)

a Felső-Ég atyjuktól, felülről aláhulló

jégesőtől (eső-nyíltól) meg nem erősödött

kezemszárának duzzadó húsát

csak úgy aszalja (értsd: bánattal emészt);

20 a Felső-Ég atyától, felülről aláhullott
széles szemű hódarától (hónyíltól) meg nem erősödött
váll-lapoczkám duzzadó húsát

csak úgy olvasztja.

Ha a tőlem kirázott nyíltoll [gyorsaságú] két csikóm

25 él, mi történhetik velem (mikép válhatok)?!

De amint jól figyelembe veszem:

az Ördögfedelem legifjabb leánya

ruhaalja ízelt közével valahogyan elvitte őket,

*kqrrlqy. Tumank poaln kuontli
kärrelt šiping šoau šäs.sält⁵ jantu
rqming sui Num tqrom jäeten
nukkqrrli*

*Num-Törémjätän nuñk khqrrri;
Toménké-poalné khwōntli:
10 kärlet šipiñ šqu šōš; [suj
sōlt-jantu rəmmin, rəmmin
Num Törémjätän nuñk khqrrri.*

LII.

Az Anastasia Feodorovna készítette ének.

a) Reguly eredeti köz-
lése szerint.

*Nastase Feodorovna voa-
rom jeri.*

*Kanne varem šuing tqrom poer
kum šuing tqrom kanne voarem
qse ping tarom paérkum kqnn
kummpi vurrem vqil loau äk šäs
reškä punn jommas lu kqžä néäl-
tém neältep voam ät joxti mqñ
ming lu šaling lu päng kqže néel-
tém voam ät joxti nqmtng oai
nqmetkum vqill loau šou nai kall-*

b) Pelyminyelvű át-
írásban.

*Nastase Feodorovna vq-
rém jeri.*

*Khqnné vqrem šuññ Törém,
pōjër khum,
khqnné vqrem qs-poñk Törém,
pōjër khum,
khqñ khum-pū vürém vuil
lqu okw šís rešké-pun jámés lū
5 khwqšé nēlteim : nēltép vqñ at
joxti ;
mqñmiñ lu, šaliñ lū poñk
khwqšé nēlteim : nēltép vqñ at
joxti.*

Felső-Ég atyjához fölzüg.

Ha a Tumen tájékára figyel:

10 vörös bársony nyakú sok kácsér [van ott];
a faháncsból [font] ideg zengő, zengő zaja
Felső-Ég atyjához fölzüg.

LII.

Oh, valakitől alkotott boldogságos Törém, gazdag ember,
valakitől alkotott okos Törém, gazdag ember,
egy bizonyos (valaki) legényre való várakoztomban
A tiz ifjú egyike róka szórú szép lovának

5 habár előtűnését várom: nem bírom kívárni (vára-
kozó erőm nem jut);
izzadó ló, deres ló fejének

ne nqmtim oli vqill loang šai šäs
kqllnä nqmtim oli.

nqmtiñ oq nqmetkēm vuil
lqū, šqū nai khalnē nqmtēm ōli,
10 lqū, šqū šis khalne nqmtēm ōli.

LIII.

Az Axinia Afanasejevna készítette ének.

a) Reguly eredeti kéz-
irata szerint.

Agsinja Apanasejevna
voarom jeri.

Vui turp sus¹ turp qampt kvar-
mität jänem kangen kuontlän,
suien kēr paip tä suiti, qamung²
sui suije³ summuls, nile nälp pä-
sen kār sitēm poēr kumēt jājenti.
joxts. jommas tēnā uottāsem, jom-
mas āinem uotta sem.

b) Pelymi nyelvű át-
írásban.

Agsinja Apanasejevna
vārēm jeri.

Vuj-turēp, sus-turēp oqmpēt
khwqrmētet.

jāniñ khqngħān khwōntleim:
sujñ kēr-paip tä sujtī,
khqmmiñ suj sujī sumlēs. —
5 nile nälp pāsēn korsteim,
pōjēr khumim jājenti.
joxts. jāmēs tēmēm vuttesēm
jāmēs ājnēm vuttesēm . . .

habár előtünését várom: nem birom kívárni.
Eszes leány eszeeskémnél fogva
tíz, sok nő közé [illő] eszem (van);
10 tíz, sok ifjú közé [illő] eszem (van).

LIII.

Vad ellen való, jávor ellen való hanggal ugatnak az ebek.
A nagy folyóközi átjáró felé hallgatózom:
ím hangos csengetyűzaj hallik,
csengő zaj zaja hangzik.

5 A négy lábú asztalt rendezem,
űri emberem jődögél.
Megjött. Jó ételemet fölraktam,
jó italomat fölraktam [az asztalra].

LIV.

Az «Atém-folyó falvi» nőcske éneke.

a) Reguly eredeti közlése szerint.

Atimjā puāl jeri.

vir¹ vartah menting puāl kāssem² vartah menting puāl Ruš kvält joamentāp mēting pāng jēngi, loqm vari šoaptit šāmnā kaettit kulpiēti šoao tuit šāmnā kaihtit, jāni³ pāngpā joar sgru qter jā paillāt šēs šākvi nqjang pāll qamp kitā jāgā kit šās jätt jālp jāling kāp pāll punži, kāsmāh jepuh jāll magel kepā jāllmqxti. vir vartah jāllmqh kepā jāllmqhti; jērpā sgrte kitt rāuā jāll magel irrumēt illtā nātemtāyts. lunto sak pqt sak perling je šiška poalt tale kultsel takults. nākn jērep ruš kum poalte mens ruš kāunāl man š kāünā tqt ālāti.

b) Középlözvai nyelvé átírásban.

Ātém-jā pāilēñ nē jerrā.

<i>Wūr vartāk māntēñ poēl,</i>	10 <i>jāyā pāilāt</i>
<i>kāsm vartāk māntēñ poēl. —</i>	<i>šis šākvi nājiñ poēl. —</i>
<i>ruš kvält joamentāp</i>	<i>oqmp kitā, jāyā šis</i>
<i>mētēñ pāñk jīñkei</i>	<i>āt jālpā jālēñ khōp pal-punši;</i>
5 <i>loqm voari, šuoptit,</i>	<i>kāsm jāpēx jelmāxel</i>
<i>šāmnē khaittit;</i>	15 <i>khōpā jelmēxtit,</i>
<i>khul pēti; šoqu tujt</i>	<i>wūr vartāk jelmāxel</i>
<i>šāmnē khaittit. —</i>	<i>khōpā jelmēxtit;</i>
<i>jāni pāñkpā jōr . . . ōtēr</i>	<i>jērpā sortā kit rāwā</i>

Vörös [virág-] szőnyeg borította (kigöngyölte) falu,
sárga [virág-] szőnyeg borította falu. . . .

Egy orosz házban járkáló
bérért dolgozó (béres fejű) nőcseléd

5 levest készít, megfőzi (elkészíti),
szem elé hozza (föladja); —

halat vet belé; sok havat hoz (szem) elé. —

A nagy fejű hatalmas . . . atyja faluja

10 kisdéd szopta úrasszonyos falu. —

Két eb, atyja két kisdede,
az öt ülésű üléses ladikot fölborítja;
sárga selyemből való ülökét
vet ladikja aljára,

15 vörös szőnyegből való ülökét

vet ladikja aljára;
kedves lábszára két csuklójára (?)
az ültakarót ráveti (?);

<i>jelmazél il-rqunüt ;</i>	<i>näkēñ nārāp ruš khum poqlt</i>
20 <i>il ta nātēmtayts.</i>	25 <i>tē minēs.</i>
<i>lunt-sakh, pat-sakh pērleñ jã</i>	<i>ruš kãu-nül, mqñs kãu-nül</i>
<i>šiške poql tailēñ khultsél</i>	<i>tot töläti.</i>
<i>ta khults.</i>	

LV.

A «Szurokfenék-falvi» Agráfia Stefanovna leány énekelte ének.

<i>Õ ñ k k - p ä t' p q i l i ñ o q O k r o p j a E s t é p a n o v n a ë r j é m ë r i .</i>	
<i>Mikolai Ivaniš Khans-pöu!</i>	5 <i>älek-öl pōjem, älek-öl lqıştēm</i>
<i>Ätēm-jō talkēn oqnēm nēnē</i>	<i>Estēpan Vasiliš sōmē toqtēm</i>
<i>tqtēslēn?</i>	<i>oyszēñ kwälät, molēñ kwälät</i>
<i>Sqmpēl-jō viť äjōz oqnēm nēnē</i>	<i>oq eläl' sarzeltilem,</i>
<i>tqtēslēn?</i>	<i>Jepim Estēpaniś viś kāsēm o-</i>
<i>äj-tē roqt-khulēm kiwert räutoz</i>	<i>šēñ kwälät, molēñ kwälät</i>
<i>oqnēm nēnē tqtēslēn?</i>	<i>oq eläl' sarzeltilem,</i>

Azután eltolta magát [a parttól].

A lúdbél, kacsabél módjára kacskaringós folyó
örökre szóló (hátralevő) teljes elmaradással
maradt ím el.

Izelt [talpas] csizmájú orosz emberhez
ment ím [feleségül].

20 Orosz malomkő-nyelet, vogul malomkő-nyelet
koptat ott.

LV.

Mikolaj Ivanics Khans-fia!

Az Ätēm-folyó felső tájára miért vittél engem?

A Szampēl folyó vizét inni miért vittél engem?

Ezen tűzhely-hamuban kapingálni miért vittél engem?

5 Felvégi gazdagságom, felvégi vagyonom

Stefan Vaszilics kedves atyuskám pénzes házában, érték-
én leány tovább gyarapítom, [árus házában]

Jefim Stefanics kis öcsém pénzes házában, értékárus
én leány tovább gyarapítom. [házában]

LVI.

A «Szurokfenék-falvi» Dunja Ivanovna leány éneke.

Ō ñ k h-p ä t p q i l i ñ o q T u ñ ä J i v a n o v n a ë r i.

<i>Kwänsëñ-Vörwiś khom-oq,</i>	<i>täkw oxšëñ sësëp-khqr,</i>
<i>Tgulëñ-Vörwiś khom-oq</i>	<i>täkw molëñ sësëp-khqr ;</i>
<i>Tuñä Jivanovna! . . .</i>	<i>rošën vostroznë vottitë-ke,</i>
<i>šoñi törëm kwänsä oqt khqni,</i>	<i>10 mqnšïn vostroznë vottitë-ke :</i>
<i>5 šoñi pupi taulä oqt khqni.</i>	<i>täkw oqnëm vottüt! . . .</i>
<i>Tuñä Jivanovna khom Jepim</i>	
<i>Estëpanis</i>	

LVII.

A Lewë-falvi Iván leányának, Agafiának énekelt éneke.

Lewë-pöulëñ Jivan-oq Kāpjë ër řim ëri.

<i>Jivan-oq Kāpjë,</i>	<i>pütëmne punwë,</i>
<i>vqrëp tqlëp Lewë lau pöun</i>	<i>më tqwne lau khörtpl</i>
<i>sëmël më khwqrëñ jql-poqlt</i>	<i>jqlë rämwëm,</i>
<i>jqlë tülñëm šout</i>	<i>vürsëx tqlëp Lewë lau pöune</i>
<i>5 përnëñ mqlëp khürëm mqnët</i>	<i>10 jqlë tqwëm.</i>

Karmos Vörwiś-bálványos férfinak leánya,
Szárnyas Vörwiś-bálványos férfinak leánya,
Dunja Ivanovna! . . .

A gyöngé isten karma nem ragad,
5 a gyöngé bálvány szárnya nem ragad.
Dunja Ivanovna férje Jefim Stefanics
maga pénzes hátú,
maga értékárús hátú!

Ha orosz embered börtönbe helyezi,
10 ha vogul embered börtönbe helyezi,
hadd helyezzen [oda] engemet! . . .

XVII.

Iván leánya Agáfia,
a magtörő holló tollas Lewë-beli tíz fiú
a fekete föld fölötti sírkerítés alá
midőn engem alábocsát,
5 keresztes mellű három érmet
tesznek kebelembe,
földhányó tíz lapáttal temetnek el engem ;
a czinege tollas Lewë-beli tíz fiú
ás majd el engem.

LVIII.

A hét hófajd módjára nevető nőről való ének.

Soqt ɔ̃ñkhẽ mã'ĩntěñ nẽ ẽri.

Soqt ɔ̃ñkhẽ mã'ĩntěñ nẽ sɔkẽm vřěñ khqmẽl-õlnẽl nõkh khu-
soqt soqmp kisi-kwãl kiwert litqlẽslẽn,
võnlan. 5 Serpin-õtér nũpẽm jgmẽs põu
Serpin-õtér jis upẽm jgmẽs põu vřěñ khqmẽl õlnẽl nõkh khu-
litqlẽslẽn . . .

B) Férfiak sorsénekei.

LIX.

A kondai fejedelem éneke.

<p>a) Reguly eredeti föl- jegyzése szerint. <i>Kqnting qter jeri.</i> 1. <i>Loa š q šepi š jeri.</i> <i>Korom šät vuqng¹ qter</i> <i>usšpi² qterjãum³</i> <i>korom šät vuqng qter</i> <i>usšpi pãngã kuotsqalm⁴</i> 5 <i>ãterjãušiškven.⁵</i></p>	<p>b) Felsőlozvai nyelvű átírásban. <i>Khqntěñ õtér jeri.</i> 1. <i>Loa š o q š ä-pou ši šk wẽ jeri.</i> <i>«Khurẽm-šẽt-wqřěñ-õtér-wũs-</i> <i>õtér-jãim. [pũ;»</i> <i>khũrẽm šõt wqřěñ õtér (wũš</i> <i>pũ) pãñkã khutsoqlẽm</i> <i>õtér-jãišiškẽm.</i> 5 <i>soqt jã tailěñ jã khum-pũ</i></p>
--	---

Hét hófajd módjára nevető nő anyám

hét szögletű üvegház belsejében ülsz.

Serpin-fejedelem öreg ipam jó fiát

a véres sírgödör végéből fölemelted [fölgyógyítottad
halálos bajából],

5 Serpin-fejedelem nászapám jó fiát

a véres sírgödör végéből fölemelted

LIX.

1.

Loas nagybácsinak éneke.

«Háromszáz-hatalmas-fejedelem-között-legkisebb-fiú»

az én fejedelematyám.

Háromszáz hatalmas fejedelem hajtogatta fejét

a fejedelematyuskának.

[sége

5 Hét folyóvidék, [népességgel] bő (teljes) folyóvidék legény-

Sqat jä⁶ tqiling⁷ jä kumpi
šipä⁸ kuotsalm⁹ vuqng qter
ušpi qterjäušisk.
tqiling¹⁰ väis¹¹ višen tälem
 10 *qterjäišisk.*
Ixšitet¹² kum qai
šägun¹³ qai qngum —
korom šät vuqng qtertl
äku nomtn äk usnä kuñ pä-
tempt —
 15 *ñgur¹⁴ kullti¹⁵ — šang¹⁶ lqag-*
te¹⁷
kum kuontemlaum¹⁸
sqbel¹⁹ kullti. — kuhr lqagte
kum, šämläytaum.²⁰
Korom šät vuqng qter
 20 *ušpi täu loatti.*
te tēlpä joqngp mañting sqat
ungväling²¹ šgo uñing²² ne
kqat jäneng ūrsel²³ ness ūr-
saum,

šipä khutsoqlēm
[«Khūrēm-šōt-] wāḡeñ - ōtēr -
wūs-pū»
ōtēr-jäišiskēm.
tailēñ vājēs viššentoqlēm
 10 *ōtēr-jäišiskwē. —*
Ixšitet khum oqi
šäkwēñ oqi oqñkum
«Khūrēm-šōt-wāḡeñ-qtertel»
äkw' namtnē, äkw' usnē khuñ
pätēntiji :
 15 *ñgur khuliti sañkw-lōkhwtē*
khum khantēmlqum,
sōpēl khuliti kuḡr-lōkhwtē
khum šämlēyṭqum.
tē tēlpä joḡñkhēp mañtēñ soqt
 20 *uñk-kwäleñ šoqu uñēñ nēñē*
koqt jāñēñ ursel ness ursqum,
jāš(?) jāñēñ ursel nessursqum.
Ixšitet khum oqi,

- hajtogatta nyakát
 a «Háromszáz-hatalmas-fejedelem-között-legkisebb-fiú»
 fejedelematyuskának.
 Bő adókat szedegetett
 10 a fejedelematyuska. —
 Ichsityet férfi leánya;
 emlős leány anyám
 a «Háromszáz-hatalmas-fejedelem»-mel
 amidőn egy gondolatra, egy eszmére (észhez) jutottak :
 15 csikó hátramaradó (értsd : gyermeknemző) ágyékszugban
 engemet, férfit megérez (hall),
 a lófi hátramaradó kebelzugban
 engemet, férfit észrevesz (szemügyre vesz).
 Most egy telő hold egész hetén át
 20 a nagybátyai ház sok ángy asszonya
 kéznek nagy várakozásával csak úgy vár engemet,
 kacsó (?) nagy várakozásával csak úgy vár engemet.
 Ichsityet férfi leányát

- ješ jäneng úrsal ness úrsaum.*
 25 *Iḡšidēt kum gai*
šāgun gai qngum ne,
ne joami šan²⁴ iutitén,
kum joamtilm, unguāling
šqo uñi ne, kqža kqat
 30 *täläḡtā, nāss pūmtaum.²⁵*
Korom sāt vuḡḡ qter
ušpi qterjäušiskom
tāu kqntpoalm²⁶ ūr²⁷ qḡšer²⁸
lengung²⁹ jēlne³⁰ kum punaum
 35 *tī tāle mullna pālt kum iḡu-*
tqm³¹
tī tui mullna pālt kum ḡu-
tqm.
tī jui poalte kum jänmelti
pongul³² pḡšm rḡm³³ nūln
kum jänmeltēm.
 40 *tḡn jui poḡltā kajḡḡ³⁴ ḡiti³⁵*
menting³⁶ sāhu³⁷ uš³⁸ uoškvā,³⁹
Pqllm titt⁴⁰ uš uoškvā poall
- šākwēñ oḡi oḡñkum nē*
 25 *nē joḡmi šan-jiw titān*
khum joḡmtilēm.
uñk-kwālēñ šoḡu uñi nēnē
khwḡšā koḡt tqlēkhtē
ness puyēmtqm. [pū]
 30 « *Khūrēm- šōt-wḡḡēñ-ōtēr-wūs-*
ōtēr-jāišiskēm, tāu khḡntēpoḡ-
wūr oḡšēr lēñkwēñ jēlnē [lēm
khum punqm.
tī toḡlā mulnē pālt khum ḡu-
tqm,
 35 *tī tuj mulnē pālt khum ḡu-*
tqm.
tī jui-poḡlt khum jänmēlti
pḡñkhwēl-pḡšm rḡmi ḡoul
khum jänmēltēm. [tēñ sāḡw
ton jui-poḡlt khḡjēḡ ḡiti mañ-
 40 *wūs ūškwē, Pqłm-tit wūs ūškwē-*
poḡlnē jīm.
jāpēḡ kīnpā wḡḡēñ ōtēr-khum

- melles leány, anyámasszonyomat
 25 nő járó «lélek-fa» tövéhez (szüléshez)
 járatom én férfi.
 A nagybátyai ház sok ángy-asszonya
 hosszú kéznek végébe
 fog csak úgy meg engem.
 30 «Háromszáz-hatalmas-fejedelem-között-legkisebb-fiú»
 fejedelematyuskám, a töle talált
 vörös róka[bőr] dagadó (puha párna) fekvőhelyére
 helyeznek, férfiút, engemet.
 Ezen tél elmulta idejéig ringatnak, férfiút, engemet,
 35 ezen nyár elmulta idejéig ringatnak, férfiút, engemet.
 Ezután, minőt férfi szokott növeszteti.
 váll lapoczka duzzadó husát
 növeszttem én férfi. [hasonló
 Azután a halász-madár tojó (kölykező) kerek halomhoz
 40 kis városba, a Pelym-folyó-torkolati kis városkába jöttem.
 Aminőt selyem gombos hatalmas feledelmi férfi (orosz tiszt-
 viselő) [visel],

- jim,⁴¹ jápüh kintä⁴² vuṅg tail-sutnē tāilitayti nān-si-kīn
 qter⁴³ ness tāilitaytāsēm.
 kum tqilsqtnā tqiltayti⁴⁴ nilmā khuli nilmēñ uj jernē
⁴⁵ nēniškin ness tqiltaytisn. ⁴⁵ khum lujjitentqum.
 nilmā⁴⁵ kuli⁴⁶ nilmeng uj jqsēn khuj-pāñk pqsēñ squ Tūpēl-ūs
 kum tātt luijetentqum.⁴⁷ šimāt
 kuipäng⁴⁸ pąžing squ⁴⁹ jöpēž kīnpā wǝrēñ otēr-jurtēl
 Tobol⁵⁰ uoš šimēt, kēreñ pqlkhes širžēñ suj
⁵⁰ jābāh kīnpā vuṅg qter jurtl Pqlm-tit wūs ūškwēn ness pu-
 kēring⁵¹ palqaks⁵² širkeng sui⁵³ nentqu.
 Pqlmtitt uš uoškvān ⁵⁰ Pqlm-tit wūs ūškwēn pār joxt-
 nāss punentau.⁵⁴ mēmtē
 Pqlmtitt uš uoškvān jāim-khum pąñūätoglēm
⁵⁵ perr joxtmoemtl; nīlā soqmpā särež sūntēž
 jāum kum, pąñūetalm⁵⁵ pal pušmēmtē
 nīlā sāmpā saraq̄n suntayž,⁵⁶ mātēr-pūt mātärt ōs pal tēl-
 pql pušmaemtl,⁵⁷ — [taytēt.⁵⁹ taytēt.
 māttr pit mātärt qs⁵⁸ paltel-

- [olyan] ruhatorokban begombolni való kenyér nagyságú
 gombokkal
 gombolkoztam én be (fejedelmi ruhát szereztem).
 Mint nyelve váló (mozgó) nyelves állat (madár)
⁴⁵ úgy zengedeznek nekem, férfiúnak (kedvesen beszélnek
 velem).
 A hajnali ragyogó csillaghoz hasonló Tobolszk városa
 közepében
 selyem gombos hatalmas fejedelmi férfival [járva]
 patkós csizmám recsegő hangja
 a Pelym-torkolati kis városkába verődik (helyeződik, mesz-
 szire hallik).
⁵⁰ Midőn a Pelym-torkolati kis városba visszaérkeztem,
 a férfi atyám nyomkodta
 négy szögletű gyűjtő (értéktartó) szekrényt
 amint kinyitottam,
 némely holmik még fölhasználhatók (maradt még benn
 értékes holmi).

2.

Tur äš em vo ar om j é r i.
Šinžer j ä täl ä ž t ä
kum unl ä nt ä s em.
jerren si ts en ne kum
t ä ls ä s n¹ ä t t p en po all j é r i vuar-
s em o i m t l.

⁵ *Šimnä j é r n ä ä k j é r i.*
te k é r i n g n ä l n p ä l t k a t l,
te l q u a n g t i l² t q i l i n g k u h r
l o g n e k v e š t a h r s e n³
t a ž r u ž v u a m ä t j o ž t s. —

¹⁰ *te š i n ž e r j ä v ä t ä n*
u i t q m e r t u n g n a l l j o a m e n t ä s n,
t u s s n i l m⁴ k a l l ä t
n e s s s o m m i š l e n t s n.⁵
j u o l k a i t e⁶ l ä i p i

¹⁵ *u š j é r m n e s s k u o n t l ä m.*
p ä j o a m e n t ä k o m
te u š i j e r r o m

2.

Tur-o q š em vo ā r em j ē r i.
Siñsér-jä tqlekhtē
khum unlentäsēm.
jerrän sujsēsē (?) khum
tēlsāsēm, ätpēn-poql jēri voqr-
sēmēmtē

⁵ *šimnē jērnē ākw' jēri*
tē kērēñ nāl pält khatel [nē
tē lq u qñgti l t a i l ē ñ k u ž r - l ö k h w -
k w ä š t o ž ē r s ē m : t o ž r u ž w ā -
rēm at jo ž t s.

tē Siñsér-jä vōtān [sēm;
¹⁰ *wūt qmértužw nal joqmentä-*
tus-nilm khalät ness sumēs-
jelél khaiti läi-pū [lentēs.
wūs jerrēm ness khāntlām ;
pē joqmentäkēm tē wūs jerrēm
¹⁵ *soqt kwälpä t a i l ē ñ p o e l*
jerrēm khūñ tatpām ? !

*

2.

A «Tur» nagyapám készítette ének.

A «Fehér-buvárkacsa-folyó» felvidékén
laktam én férfi.

Éneke hangzó (?) férfi

[miután] születésem óta mintegy ötven éneket szereztem,

⁵ egy szívnek tetsző éneket
ezen vasas nyíl [röptényi] hosszúságú (értsd: oly rövid) napon
ezen tíz oldalbordával teli kebelzugba [rá eröm].
habár legyűrni igyekeztem: legyűrni nem birtam (nem jutott
Ezen «Fehér-buvárkacsa-folyó» partjára

¹⁰ lemendegéltem vizet meríteni;
szám, nyelvem köze csupán csak zümmögött.
Egy alant futkosó kicsinyke fiú
kis énekemet pusztán hallotta;
[már] midőn fölmentem ezt a kis énekemet, —
¹⁵ az egész teli száz házas falu szerte
énekemet valahogyan elvitte (elterjesztette).

*

Leülök. Amint leültem,

soat kvällpä tqiling puäl
 jérrm kuñ táttpäm⁷ —
 20 jalütlem. kveš unläsm
 unnlux voam ät joxts.
 Užing qtring ungm⁸ anšux
 poalt
 tū jgmäsm, jū tuosm.
 tūu loatti : käškvä
 25 män tēp jāne nužān pātsen !
 māt tēp jāneng nužān ät pātt-
 sem.
 ätpen poall jēri voarsemoimtl,
 šinnā jērnā āk jēri nomšqltem.
 juoll kaitpā läipinā
 30 sqat kvällpä tqiling puäl
 lahua, kuñ tatpām.
 kum lune tqali
 jommas sauntāpen qann mui-
 lēln.⁹
 kum lune tqali
 35 jommas sauntāpl

Jel untilem. kwāš unläsēm :
 unluxw wqēm at joxts.
 ūšēñ otrēñ unkēm-anšux-poalt
 20 tu joqmäsēm, jū tūsēm.
 tūu latti : «käškwē!
 män tēp jāni nužān pātsen,
 män tēp jāni nužān at pātsen?»
 «ätpen poal jēri voarsēmēmtē
 25 šimnē jernē ākw jēri namsēl-
 tēm ;
 jelēl khaitpā läi-pūne
 soat kwällpä taileñ poel laxwä
 khūñ tatpām :
 khum lūnē toqli
 30 jāmēs āštārēn ōn mājläln !
 khum lūnē tqali
 jāmēs āštārēl niulilēn-pēl :
 at joxtilēn.
 mqštēr-khum junitoqlēm
 35 khūrēm pāñkpā aūt khqrentāp
 jernē

ülni nincsen eröm.
 Városi fejedelem nagybátyám öreghez,
 20 odamentem, beléptem [házába].
 Ő megszólal : «öcsike,
 vajjon ételnek nagy szükségébe estél,
 avagy nem estél ételnek nagy szükségébe?»
 — «Mintegy ötven éneket miután szereztem,
 25 egy szívnek tetsző éneket gondoltam ki;
 s egy alatt futkosó kicsinyke fiú
 az egész száz házas falu szerte
 valahogy elvitte :
 férfiúnak lóra való felszállásakor használt
 30 jeles ostorodat add ide [hadd fogom tűzőbe az éneket] !
 A férfiúnak lóra való fölszállásakor használt
 jeles ostorral tűződ bár :
 [terjedésében] utól nem éred.
 Mint mester ember kovácsolta
 35 három ágú (fejű) szarunyíl
 a csillagot tükröző (néző) síkos jég fölött :

niulilénpell ätt joxtiln
 moaster kum junnä tgaaln
 korom pängpä qūt¹⁰ kqrentäp
 jqrén, [tärml
 squ¹¹ šunši nūorp¹² joang¹³
 40 uss jérm kualém [lem.¹⁵
 Kqnting langäl¹⁴ kuñ pqaatem-
 kualting¹⁶ mäi tqrmí lämpäne¹⁷
 äm te jérm tišgankpentau.¹⁸
 kqata uстал¹⁹ kumnä
 45 ät tãnpä täning iute
 ill²⁰ tãk kqzentau. [sen.
 Tarutíng²¹ nqrtpãn kum pätt-
 käšem²² jãpãch tining lilm²³
 kum karitilm.²⁴
 50 Jãum šoqu šqupi [raum,
 poaštal²⁵ ällpä jiul kum vqa-
 šemel mä qang tärmel jãltisl-
 taum.²⁶ [juipoalt
 jelpung²⁷ soatem²⁸ kven täulim

squ šunši nōrp joqñk tärmel
 wūs jerrēm kwoqlēm Khqntēñ
 lqñkhāl
 khūñ poqtēmlem.
 kucqtēñ mō-γi-tārmí lēmpēnā
 40 ün te jerrēm sarēkpentqu.
 koqtā ūstäl khumnē
 ät tēnpä tōnēñ jüwtä
 il tã khašentqu.
 *
 Tārütíñ nartpēñ khum pätsēm.
 45 kšm jãpēz tinēñ lilim
 khum kharitilēm.
 jãim šoqu soqu pñu
 paštal ölpä jüwēl
 khum voqrqum.
 50 Šēmēl-mō-oqñkhw-tärmel
 jel tisseltqum.
 jelpēñ soqtēm kwän täilēmä jãi-
 poqlt

kis énekem a torkolló Kondán aláfelé

[úgy] sikamlott el valamikép.

A megindúlt (mozgásba hozott) föld és ég reng belé,

40 [úgy] zengik ezt az énekem.

A fáradhatatlan kezű férfiú

az öt húrú húros fán

folytonosan pengeti.

*

Nehéz ágyba [betegségbe] jutottam én férfi.

45 Mint sárga selyem [oly könnyen szakadó, elváló] drága lelkiem
 férfiú kiadom (eloltom).

Atyám sok sok fia

hasadék nélkül való koporsót (fát)

készít nekem, férfiúnak.

50 A Fekete-Földanya fölé

temetnek el (egyenetnek alá) engem.

Szent hetem eltelté után

halotti tort tartani (önteni) jönnek föl a [sirhoz].

Az egy nyelvű hasadéktalan koporsóm tetejét

65 férfiú bökdösöm.

ism uit' turr²⁹ šoqšuh³⁰ pä
 jiu³¹.
 55 äk nilm pä poaštal
 qllpä jiu³² älem³³ kum šanka-
 liln.³⁴
 tušmen³⁵ na³⁶metpä
 né oai, täu šartiti :³⁷
 perr kultim³⁸ jommas jätén
 60 perr³⁹ tari q⁴⁰zri.
 äkilnä⁴¹ na³⁶metpä
 ne gai latti : tén
 met perr kultim jommas⁴² qari-
 ät q⁴³zri. ätt tänpä täning iue
 65 mänr⁴⁴ vuar⁴⁵ jall ät punsle ?
 poaštal qllpä iu äletän
 ti mäs te šanklit. —
 ätt tänpä täning ium
 jql punnus. [tq⁴⁶
 70 jäum šoau pinä jammes pun-
 jarrén, kum namsilm.

išm'it-tur šošuxw pə jiu.
 äkw' nilmpä paštal ölpä jiw-
 äläm
 55 khum šēñkhlilēm.
 tušmēn namtpä nē-ogi
 täu šärkiti :
 «pär khultēm jāmēs jājātän
 pär-tari vā⁴⁷zri.»
 60 oqkēl' namtpä nē-ogi latti :
 «mät pär khultēm jāmēs oqä-
 tän
 at vā⁴⁷zri ; ät tēnpä tēnēñ jiwä
 mür voqru⁴⁸w jel at punēšlän ? !
 paštal ölpä jiw-älätän
 65 ti-mäs tē šēñkhlit.»
 ät tēnpä tēnēñ jiwēm
 jel punqus.
 jäim šoqu šoqu pūnē
 jāmēs puntē⁴⁹χ jernē khum nam-
 silēm

Az ellenséges gondolkozású leány-asszony,

ő azt fecsegi :

«hátrahagyott jó atyjához
 kapaszkodik visszafelé»

60 A kegyes gondolkozású leány-asszony ezt mondja :

«valami hátrahagyott jó rokon után
 nem kapaszkodik; hanem öt húrú húros fáját
 ugyan miért (mit tenni) nem helyeztetek le [sirjába] ? !
 Hasadék nélkül való koporsója tetejét

65 ím ezért bökdösi.»

Öthúrú húros fátat
 [hozzám] lehelyzték

Atyám sok sok fiától

[ezt] jeles ajándék (letétemény) gyanánt veszem számba,
 férfiú.

3.

Turäšen voarom jeri.

Näling näl pält katl artem-¹
minna mañtel jeri namisäsem
mañt namsäsem. laq añl joan-
kom minteng kuhremnä, kväs
tañursel, vuam ät joñts. šinzerjā
vuütān uť qmertung nal joamen-
tām. tusem nilm kqłtā il sqmmiš-
länsel. il jérrišlänsel. kqaling
kväs karmitiln joal kaitpä läi
oanā karne² peł tining³ qiltā jer-
rem ness kuontpä, joal kaitpä
laipinā karnā päl tining qiltā
maitn ness kuontpām. šuž ańśuh

3.

Tur-āšém vārém ěrĩ.

Nalēñ nāl palit xq̃tēl
artā minnē mañtēl
ērĩ namsäsem, mojt namsäsem.
laq qñtil jq̃ñxēm mañtiñ kak-
rēmne [joñts.
⁵ kwoss toñersäslēm: vārēm at
Sinšer-jā vātān vit āmertañkwē
nal jq̃mente'im.
sūpēm, ělmēm-xaltē
ēl sumēslānts, ēl ěrēslānts.
¹⁰ kālēñāĩ kwoss kārmitilēm:
jolēl xajtpā lai-āñinē
karnā-pal tiniñ qultē
ērēm ness xq̃ntpimē,
jolēl xajtpā lai-pñinē
¹⁵ karnā-pal tiniñ qultē
mojtēm ness xq̃ntpimē.
*

3.

A «Tur»-nagyapám készítette ének

Jurkina-féle változata.

Egy nyeles nyíl [rőptényi] hosszúságú napnak
ideje lefolyta alatt

éneket gondoltam ki, regét gondoltam ki.

Tíz bordától kerített kerek keblemben

⁵ habár alágyúrni ígykeztem: erőmtől nem tellett.

A «Fehér-búvárkacsa-folyó» partjához vizet meríteni
mendégéltek alá.

Szám, nyelvem közében

zűmmögött, zengedezett [az ének].

¹⁰ Amint kellőleg szemügyre veszem:

egy alatt futkosó kicsinyke leány

fülönfüggős füle drága végiben

találkozik énekem,

egy alatt futkosó kicsinyke fiúnak

¹⁵ fülönfüggős füle drága végiben

találkozik regém.

korom pinštau⁴ jerramoalm qñt
 karntp jqrén äk⁵ jét sau⁶ šunš-
 poalm nqarp pi ang tärmeltä uš
 jeri uš mqit tining qilm kqtä⁷
 pqatenlämen, ammer mä kurnä
 tuttlemlem raši⁸ puonšäp⁹ kaim
 vuj jarran ur tuñsing jiu pñn-
 kennä, täu isilekät, täu luislel-
 kät. šqirp näl uring¹⁰ puonžä,
 kqurt näl uring puonžä, untem
 tqrom Sqat lähua täu rquitä¹¹ uš
 jéri uš mqit tining qilm untem
 tqrom sqat lähua jerrem šqnkä¹²
 rāntä¹³ maitm šqnkä rānte — ket
 punim¹⁴ šqu šes¹⁵ šqu¹⁶ unlinä¹⁷
 jāpet jāne¹⁸ varmelnä uotnä pall¹⁹

Sus-añsux xurēm pññst,
 tan jorjēmälēm āñt xarentēp
 jorñe,
 akw' et-sq̄w sunspālēm nōrp
 jāñk tarmelt,
 20 māñ ēri', māñ mojt tinēñ gulēm
 zotä pātēmlāmēn? [lēm,
 mortim mā xurnēl, tūl tūlam-
 jarmak pānsip xq̄jim uj jorñe
 ur lūliñ jiw puñkän
 25 taw issilēkät, taw lujjēslālkät
 sairēp-nal urēñ pānsitā,
 xq̄urēp-nal urēñ pānsitā,
 ūnttēm tq̄rēm sāt lakwā
 taw rq̄witā :
 30 māñ ēri', māñ mojt tiniñ gulēm
 ūnttēm tq̄rēm sāt lakwā
 ērjēm sārkepānti,
 mojtēm sārkepānti.

*

Kēnt punēm saw šis [mēlnē
 35 sawēl ūnlēnē kasāj jāñi' vār-

- A «Jávor-öreg» és három fia
 csiszolta szarúnyil módjára, —
 a csillag tükröző sikos jég fölött egy éjjel,
 20 kis énekem, kis regém drága vége
 hová sikamlottál el?
 A madárrepülő déltáj széléről, onnan előrepült
 selyem farkú him madár módjára, —
 [amint az] a hegymagasságú fa tetejébe való
 25 rászállta és éneklése közben
 fejszenyél alakú [kerek] farkát,
 őrlő nyél alakú [kerek] farkát
 a teremtettség hét köre (tájéka) felé
 lengeti:
 30 kis énekem, kis regém drága vége, —
 a teremtettség hét köre táján
 énekem [úgy] zeng-bong,
 regém [úgy] zeng-bong.
 Sapkát föltett sok ifjú,
 35 a késnek sok ülésel járó nagy munkájához

kqtelän äri²⁰ pqlnä,²¹ äri säunü
 ilkel járrentilälñ ilkel šqirenti-
 län. qmmer mä kurnä tul kqntilm
 šémel²² purpä purung tagä jar-
 ran šätät tining pänkän mqitn
 ness punelän. jqlq²³ kqrtem
 šqu qng²⁴ šqul unlém qass pql
 šät känžem²⁵ iningue²⁶ utne²⁷
 pell²⁸ kqtelän, kqring poal šät
 känže juntangu utne poal kqte-
 län. qmmer mä kurnä tul kqnti-
 lem kés²⁹ ruspä jommas jqlq³⁰
 jaranne uš jeri uš mqit tining
 qilm šät üt tining pänkänne ness
 punelän. kqža qlmem juipoalt

üntné päl qätelän
 ari' pölän, ari' sawtulän [tilän:
 el-ke jorjentilän, el-ke sairen-
 mortim mä žurnél, tül qäntilém
 40 sémel tēlip tēliñ kēnt jorne
 sāt üt tiniñ puñkännē
 [mañ ēri', mañ mojt tiniñ
 ness punelän! — [qulēm]
 puñk-tq̄r qartēm saw āñk
 45 sawél unlém as päl sāt qansä
 untné päl qätelän [jīnuñkwē
 žuriñ päl sāt qansä jūntuñkwē,
 üntné päl qätelän:
 mortim mä-žurnél, tül qäntilém
 50 parkän rusip jqmēs puñk-tq̄r
 sāt at tiniñ puñkännē [jorne
 māñ ēri', māñ mojt tiniñ qulēm
 ness punelän! *

Xqsä qlmēm jui-pält,
 55 vāti qlmēm jui-pält

a mely napon leültök,
 ha fölös forgácsaitokat, fölös hántásaitokat
 farieskáljátok, vagdalgatjátok:
 madárrepülő déltáj széléről, — onnan szerzett (talált)
 40 fekete ernyőjű, ernyős sapka gyanánt
 százhajú drága fejetekbe
 az én kis énekem, az én kis regém drága végét
 tegyétek! —
 Ti kendőt rántott sok nőcskék,
 45 a sok üléssel járó lyukazgató százféle diszítést kiszabni
 amely napon leültök,
 a mintázott százféle diszítést kivarrni
 amely napon leültök:
 a madár repülő déltáj széléről, onnan szerzett
 50 hárász rojtos szép fejkendő gyanánt
 száz hajú drága fejetekbe
 az én kis énekem, az én kis regém drága végét
 tegyétek!

*

Miután hosszú ideig éltem,
 55 miután rövid ideig éltem
 százhajú drága fejem
 [izzadság] vizétől [teli] szívódott párnájú helyre [fektetve]
 feküdtem im.

vuät qllmem juipoalt sät ät tining
 päng ute poas qssmeng jällne to
 kojäsm. kqzq kuim juipoalt. vuät
 kuim juipoalt. äk mät sit kässëm
 jäpuh taileng lilm kum te kar-
 tiln. [te karts.] sät ät tining
 pängem sgung mä kit qällnä te
 punsen. jän šqu šqupinä qre šqu
 šqupinä sgung mä kit qällnä jäl-
 tuseltau. kqzä olet vuät olet jäl-
 ping sqatä kvän taili. tqnn jui-
 poalt uif turr šoašungve pä kua-
 lét. paš talke qlpä iuv ülām šqn-
 kül litä. poxtä litä. tušmen nq-
 metpä nē, täu loai: ju kultem
 jommas jägetän oxri. qakel' nqmt-

sät ät tiniñ puñk
 vit-posëm qsmēñ jolne
 ti xujäsēm.
 xqsä xujim jui-pält,
 60 vāti xujim jui-pält
 akw'-mat-ert kasm japäk ta'i-
 xum ti xartilēm. [liñ lilim
 sät ät tiniñ puñkēm
 Sqweñ Mā kit xalne
 65 ti punsanl;
 jārēm saw saw pñē,
 ārēm saw saw pñē
 Sqweñ-Mā kit xalne
 jol tisseltauē. —
 70 xqsä āle'it, vāti āle'it,
 jelpiñ sātä kwon tqwli.
 ton jui-pält vit-tur sāsūñkwē
 pä kwāle'it.
 pāstal ālpä jiw-alā
 75 sāñxlitä, poktlitä.
 lūl nqmtpä nē, taw lāwi:
 «jūw-xultēmjqmēs jārän vāxri.»
 ākel' nqmtpä nē, taw lāwi:

Miután hosszú ideig feküdtem,

60 Miután rövid ideig feküdtem,
 egyszer csak mintha csupa [szakadó] sárga selyem volna, lel-
 [ügy] vonszolom (értsd: haldoklok) ím férfi. [kemet]

Százhajás drága fejem
 a kerges föld két közébe

65 helyezték ím;
 atyám sok sok fia,
 nagybátyám sok sok fia,
 a kerges föld két közébe
 temeti (egyengeti) el.

70 Hosszú ideig élnek, rövid ideig élnek,
 szent hete letelik.

Azután hallotti tort tartani
 fölmennek [a sírhoz].

A hasadék nélkül való koporsó födelét

75 bökdösi, kopogtatja (?)

A rossz gondolkozású nő, — az azt mondja:

«hátrahagyott jó atyja után kapaszkodik.

A kegyes gondolkozású asszony, az azt mondja:

«hátrahagyott jó atyja után nem kapaszkodik;

pä netäu loai : ju kultem jommas
jägäm ät oxri. ätt kum jerrännä
šétsen aten ils ätt tämpä täning
iuvä, münnr äü koaštal ālpä iuve
keurnä jet ätt punslän, poaštal
ālpä iuv eläm tqnt šqnkellit. ätt
tänpä täning iuvä poaštal ālp
iuve keurnä jett lelptau, jett šoq-
tau. kum qilpäs qilännä näss
toqtuɣ toali.

4.

P ěr n ä n t u m j e r i.

Sqmung¹ mā lahua kum kuont-
pém, [suiɬtau⁴
ńilä sqampe² sqmung³ p ěr n ä
Sqmung mā sqamt lahua kuont-
pém,⁵

«juw ɣultēm jamēs jāyän at
vāɣri. [n ě ě ĩ l s)

80 (at ɣum ěr ě n ä suɣtsen' atü
at tänpä täniñ jiwä
man ěr äi' pāstal ālpä jiwä-ki-
jot at pun ěslän ? ! [w ě r n ě
pāstal ālpä jiw-alä
85 tōn ä ti s ā ĩ ɣ l i t ä . »
at tänpä täniñ jiwä
pāstal ālpä jiwä-kiw ě r n ě
jot-läɬptaw ě, jot-šqpitaw ě. —
ɣum qul kāt-pas quläyän
90 n e s s t ä t ě ɣ t ä l i .

4.

P ě r n ä n t ũ m ě r i'.

Sāmiñ mā [sām t] laxwä
ɣum ɣāntpe'im :
ńilä sām pä sām iñ p ě r n ä
suɣteltaw ě.
5 s ā m i ñ m ā s ā m t l a x w ä

[hanem] öthürü húros fáját
hasadék nélkül való koporsójába
miért nem helyeztéték le vele együtt ? !
Hasadék nélkül való koporsója födelét
85 ím azért bökdösi»,
Öt húrú húros fáját
hasadék nélkül való koporsójába
vele együtt oda rendezték, oda készítették. —
A férfi [amint fölnyitják koporsója födelét], könyöke végére
90 csak úgy támaszkodik.

4.

A kereszttségbe való menés éneke.

A sok tájékú föld tájékain mindenfelé,
úgy hallom, én férfi
négy szögletű szögletes keresztet
emlegetnek.
5 A sok tájékú föld tájékain mindenfelé
úgy hallom :

- nílä sqampe samung pérnel*
 5 *pussing puñintaut.*⁶
Jäum kum šqirapoalm
äk pišš qlpā norr kvält
kum unlentäsem — kotl⁷ kulili.
ñgire⁸ turpā⁹ turing¹⁰ šqhl ka-
tili.
 10 *äm käneng uoš känemne*
kven kualém;—šemel¹¹šoasškitä
num-tqrom jäummä nuk šun-
žém.
kazu¹² sām jānt tul ragalmü¹³
ütt uom
lui¹⁴ vuql¹⁵ qilén tū šunžém
 15 *kurkä¹⁶ ñqlpā jgmmeš káp tül*
näilm
kér šimpā vuqng pišilj
tott tartellentaüt.
kér šimpā šqu puškā
tott tartellentaüt.
- χāntpe'im :*
nílä sämpä sāmīñ pērnāl
pusēn punēntawēt.
jārem χum sa'irēpālēm
 10 *akw'-pis ālpā nor-kwolt [lili,*
χum unlentäsem. — χotēl χu-
ñañrā turpā turiñ šayl
χulili.
am kaniñ ūs kanēmne
 15 *kvon kwāle'im,*
sēmēl sosi' kityāremtēl
Numi-Tqrem jāremne nqñχ
sunse'im :
kāseuw-sam jānit tul-raw
ālmā at va'em.
 20 *lui vōl qulān tū sunse'im :*
kurkä-ñolpā jgmēs χāp
tül ne'ilēm.
kēr šimpā vaññ pišālēt
tot tartēlāntawēt,

négyszögletű szögletes keresztet

aggatnak (tesznek) mindenkire.

A férfi-atyám ácsolta

- 10 egy szobából álló gerendás házban
 ültem én férfi. — [Egyszer csak] a honnan támad,
 hatalmas hangú hangos menydörgő zaj
 támad.

Én téres városom terére

- 15 kimegyek,
 fekete ribiszkéhez hasonló kettőmmel (t. i. szememmel)
 Fönnséges-Ég atyámhoz fölnézek :
 egy konczérhal szeme a mily nagy, annyi felhődarabkának
 sem látom létezését.

- 20 Az alvégi folyóvonal végébe, oda nézek :
 egy tyúk orrához hasonló orrú jeles hajó
 jelentkezett onnan elő.

Vas belsejű erős puskákat
 durrogatnak ottan ;

- 25 vas belsejű sok ágyút

- 20 *šemel mā ganghu ness*¹⁷ *sär-ränti*. —
äm šemel kērpä nūling aalm
lau tuläpä kit kqatnä äm vilm.
kualetm kqnt pänke kum
kualetm te kurke nqll
- 25 *jāmmes käp perr juangtilm.*¹⁹
Tan jui poaltä kit piš qllpä
nqrt kväll kum uttem
tī kit piš qllpä nqr kvälltā
kum kujelqaltēm.
- 30 *qatl kulilānti* —
*hūri*²⁰ *šqhl äm qš kvenn kua-*
lem.
*rušš tqr*²¹ *kvärt piš*
lui vuql qilén tū šunžém.
kér šimpä šau pušk
- 35 *tott tartellēntaut.*
*tū tqimem*²² *koapnte*²³
*pqnžä jājti*²⁴ *kit qasahnä*
- 23 *kēr šimpä saw puškä*
tat tartēlāntawēt :
Sēmēl-Mā āñküw ness särrenti.
am sēmēl kērpä nūliñ ālēm -
lau tuläp kit kätne
- 30 *am vīlēm ;*
kwālēm qānt punkä
zum kwāle'im,
kurkā-nol jamēs qāp
jūw-jāñqtilēm.
 *
- 35 *Ton jui-pālt kit-pis qlpä nor-*
zum ūntte'im ; [kwol
tī kit-pis qlpä nor-kwolt
zum qujrēlālēlte'im.
[akw'-mat-ērt] qotēl qulilānti,
 40 *hāñrā [turpä turiñ] šaxl*
[qulilānti].
am qš kwon kwāle'im ;
ruš tqr sup-pis lui vōl' qulān

durrogatnak ottan :
 Fekete-Föld anyánk csak úgy reng belé.
 Fekete vasú nyilas tegzemet
 tiz ujjas két kezembe

- 30 *veszem én ;*
fölkerekedett had élére
állok (kelek) én férfi,
s a tyukorru jeles hajót
viszsa irányítom (fordítom).

*

- 35 *Azután két szobából álló gerendás házat*
építek én férfi ;
ezen két szobából álló gerendás házban
hevergetek én férfi.
[Egyszer csak] a honnan támad,
 40 *hatalmas hangú hangos mennydörgő zaj*
támad.

Én ismét kimegyek : [vonal végibe,
 egy száll orosz vászonból való ingemben az alvégi folyó-
 oda nézek :

kuñ²⁵ puom ;
 fi tui tēli lepp^{tal}
 40 pirve²⁶ jér^{rte}, kun²⁷ puom.
 kaling kveš kqntilm
 arxirei paxerä²⁸ tāk tatentau.
 qaš²⁹ puntlettal³⁰ läil kērl
 kum tuł punaum.
 45 kuša³¹ kui luł³² jalnā
 kum ribitaum.
 Jäne men vuät tatqum.
 jäum kum sqat suntax³³
 pälet³⁴ suntax jätt uxtapiln.³⁵
 50 änmät loaltän :
 kuoll kui paxing sqau Tobl uoš
 šimén — kum joktaum.
 jäu uošntettal³⁶ änmät
 taxmen kväll šimén
 55 kum ribitaum.
 télpä joqngp mąiting sqat
 kum tott taxmtixtén.

tū sunse'im :
 45 kēr simpā saw puskā
 tot tartēlantawēt.
 tū ta'inēm xāpēmte
 pąnsitā jāk^{ti} kit xasaxue
 xūn pūxawēm,
 50 ti tūw tēli laptal pirwā jortē
 xūn pūxawēm.
 kālīñis kwoss xāntilēm :
 ārkeri paxēr takwi totentawē.
 āš puntlettal la'il-kērl
 55 xum tot punawēm ;
 kūtūw xujne tūl jolnē
 xum rēpāwēm.
 xasū, man vāfi totawēm,
 jāxēm xum sāt sūntēx patit
 60 jot-ūnttāpilēm. [sūntēx
 ań-mat lawēltanē [simān
 xoli-xuj posiñ sqau Tūpēl-ūs
 xum joxtawēm.

45 hát vas belsejű sok ágyút
 durrogatnak ottan.

Amint lélekjelenlétem elvesztettem :

fara vagdalt két kozák

fogott meg valahogyan engem,

50 e nyáron kikelt, fölemelkedni képtelen makkrécze módjára
 fogott meg valahogyan engem.

A mint kellően szemlélem :

a kurafi püspököt, őt magát hozzák.

Mit atyámra sohasem raktak, lábbékókat

55 raktak ott reám, férfiura ;

kutya fekvő ronda helyre

dobtak ott engem férfiút.

Hosszú, vagy rövid ideig vittek,

[ládikát]

férfiú atyám hét [kincses] ládikája közül a legfenekén levő

60 magammal viszem (helyezem).

[Egyszer csak] amaz emlegetett,

[belsejébe

regghajnali fényes csillaghoz hasonló Tobolszk város

jutok én férfiú.

Mínőt atyám sohasem látott,

jäu ponné tqalom
 nilä sampä sarax³⁷ suntax
 60 sqamet toat loamtém.³⁸
 tqn jui poaltä jöpäx kinpä
 vuqng qterne tuqum.
 nilmä kuli nilming uj
 kum tott luietäntväs.³⁹
 65 jäum kumpi ponné toalom
 nilä sqampe sarax suntax
 süntq⁴⁰ lqšketäs.
 jöpäh kinpä vuqng qtern
 toqg sütnä tqiltäxti
 70 néñ ši kñ jqrren
 ness tqilltaxtesem
 nilä sqampä sqłqt⁵¹
 pérnell kum punqu. —

järem vāsintettal
 65 añ-mat tākmiñ kwol simän
 xum rēpitawēm.
 tēlpä jññxēp mañtiñ sāt
 xum tot taxēm titte'im.
 järem poñfētälēm
 70 nilä sämpä sarēx süntēx sāmēt
 tātlemte'im. — ton jui-pāl
 japāk ke'inpä vaññ qterné tū-
 nielmä xuli nielmiñ uj [wēm.
 xum tot lujitāntwäsēm.
 75 järem xum poñfētälēm
 nilä sämpä sarēx süntēx
 süntä lqšxäts.
 japāx ke'inpä vaññ qtärem
 tqx-süntné ta'ilītaxti
 80 nāñ-kēm-ke'ñ jorne
 ness ta'ilītaxtäsēm.
 nilä sämpä sqłāt pērnāl

-
- 65 valami tetves háznak belsejébe
 dobna ott engem férfiút.
 Egy telő holdbeli kerek héten át
 táplálom én, férfiú, ottan a tetveket.
 Melyet atyám tömködött meg,
 70 a négyszögletű kincses (gyűjtő) ládika szögleteit
 kiüresítem. — Azután
 egy selyem gombos hatalmas úr (orosz tisztviselő) jön be
 hozzám.
 Mint nyelve való nyelves állat (madár),
 oly kedvesen beszél (énekelget) ott hozzám férfiúhoz [értsd:
 rábeszéli a megkeresztelkedésre].
 75 Melyet férfiú atyám tömködött meg,
 a négyszögletű kincses ládika
 szádja üressé (tágtérűvé) lett [értsd: tartalma kifogyott].
 Selyemgombos hatalmas uram
 a minővel nyaka tövén gombolkozik,
 80 afféle kenyéralakú gombbal
 gombolkoztam én be [értsd: megkeresztelkedésemhez fényes
 ruhával ajándékoztak meg].
 Négyszögletű arany [érdem-] keresztet

jäu uttilm náor vuoi
 75 *śunīng tgas. — Tqrom śatt-*
 ring
kqtl kăstl. te kults.

zum punavēm. [kiwēr
jăi ūnttélēm năwēr-vōj śunīn
Tqrem sāttrēn χātēl kăstēl ti
 χūlts.

LX.

Persä éneke.

a) *Reguly eredeti föl-*
 jegyzése szerint.

Péršä jeri.

Aill¹ lu kqntem² pailm³
pununkve⁴ titt pailm
quil săir kqntem pailm
punung titt pailm. — [tem.⁴
 5 *kăl măsî ätt qter kqlén, kul-*
 măsănă măsî ätt qter kqlén kul-
 tem.
péršä kwălem nōys⁵ kăngi, soax-
 teng⁶ iju
péršä kwălem ujq kăngi, sqx-
 ting iju.

b) *Középlovzvai nyelvű*
 átírásban.

Pēršä-jēri.

Ail lū khqntēm pailēm
Punuñkw⁴-tit pailēm.
qil săir khqntēm pailēm
Punuñkw⁴-tit pailēm
 5 *khul măsî ät ötēr*
khalän khultēm,
măsne măsî ät ötēr
khalän khultēm Pēršä kwălēm,
nōys khañghi sqxtiñ jiw³
 10 *Pēršä kwălēm,*
 uj khāñghi sqxtiñ jiw

tettek ott reám, férfiúra.

Mit atyám szokott [áldozatul a bálvány elé] helyezni, a csikó-
 zsírral bőséges tál [radt.
 ezután Tàremnek ezredik napjáig (azaz: mindörökre) elma-

LX.

Az a falum, melyben első lovam szereztem

a Púnunkw-folyó-torkolati falum.

Az a falum, melyben első tehenem szereztem,

a Punuñkw-folyó-torkolati falum.

5 Szűrt öltő öt úrgazda

közül reám maradt,

ruhát öltő öt úrgazda

közül reám maradt Pêrsä- házam

nyuszt kúszó (hágó) egyenes fából [való]

10 Pêrsä-házam,

vad kúszó egyenes fából való

- pěrsä kwälem ikä poal nujén⁶
 tū šunžém.
 10 anker⁸ täläžpā nūžlišān³
 pāilm jangammā¹⁰
 kqtl poal⁷ nujen tū šunžém:
 šétray¹¹ täläžpā
 šoau ulopsiān
 15 pāilm jangammā.¹⁰
 šemel uj¹² uilentānā¹³
 jāš suott vuqlom,
 vūr uj uilentānā
 jāš suott vuqlom
 20 uš kqarq¹⁴ vuqlm.¹⁵
 Jét kujjē ajaum
 kering tuospā lāu lū
 širkeng suilljēt ajaum
 tāžēm qāpā lāu sāir
 25 porkn¹⁶ suill koll kinnšiem.

- Pěrsä kwälem —
 jika poql jarnē tū šunšēm :
 ańkēr tqlēkhpā [šoau] nūžlāsēn
 15 pāilēm joqñkhēm.
 khatēl poql jarnē, tū šunšēm
 šetēr tqlēkhpā šoau ulpāsēn
 pāilēm joqñkhēm.
 šemel uj uilentēnē
 20 jaš-sut vuolēm,
 wuir uj uilentēnē
 jaš-sut vuolēm
 wūs khuorp vuolēm.
 jīt khujēm, qjgum,
 25 kēriñ tuspā lou lū
 širkēñ sujil jet qjgum ;
 tošēm ańtpā lou sāir
 porkhēñ sujil khōlt kēñšēm.

Pěrsä-házam. —

Ha éjszaktájra nézek oda :

sűrű tetejű sok vörös fenyvestől

- 15 van körülkerítve falum,

ha napkelettájra nézek oda :

terebélyes tetejű sok czirbolya fenyvestől

van körülkerítve falum.

Fekete állat (nyuszt) szokott rajta alábocsátkozni,

- 20 [olyan] az én vadászösvényjegy-végi folyóvonalam,

vörös állat (nyuszt) szokott rajta alábocsátkozni,

[olyan] az én vadászösvényjegy-végi folyóvonalam,

a kis nyirfa-erdővel borított folyóvonalam.

Este lefekszem, elalszom.

- 25 zabolás (vasas) szájú tíz lónak

csörgő zajával alszom el ;

kiszáradt szarvú tíz tehénnek

bögeése zajával ébredek föl reggel.

LXI.

A «Jeva-torkolati falu»-beli embertől készített ének.

- a) Reguly eredeti föl- jegyzése szerint. b) Felsőlozvai nyelvű átírásban.
- Ivtitt kum voarom jéri. Jiw-tit xum vārem ēri.*
kulax¹ nall šqling² tqal xulax-nol soliñ täl
tqrom voari. Tqrem vāri;
šqah³ nall šqling tqal sakwälek-nol soliñ täl
tqrom voari. Tqrem vāri,
⁵ *vuqt⁴ maring jommas kqtl* ⁵ *vöt-māriñ jqmēs xq̄tēl*
tqrom voari, Tqrem vāri.
tojapoall kqža kqtl tujā-pāl xq̄sā xq̄tēl
ām kiš⁵ vātā kit jqžū am kis-votā kit jq̄sā
uj tuniši nām⁶ iupā uj tūli lakw jiw-pā saw salki
¹⁰ *šqu⁷ šalik poqknā⁸ pā kuit- pq̄xñē*
siām.⁹ ¹⁰ *pā xujtsiāyēm (?).*
āk jēt pānnšim¹⁰ akw' ēt ponsēm sēmēl sq̄s' kiti'
šemel šoaš kitā vāniñ jiwēt vānē pasnē
uonung¹¹ ijuxt¹² uontnā xum rq̄utsiāyēm.
kum rautsejām.¹³ vēr pujpā tawri āñkwēl
¹⁵ *ur¹⁴ puipā tqor¹⁵ qngul šoau¹⁶* ¹⁵ *saw jute'im.*
jutēm. xulax tajmiñ saw kan
kulax¹⁷ taiming šoau känn¹⁸ sawēl kanite'im.

Holló orra zuzmarás telet
 alkot Târēm,
 szarka orra zuzmarás telet
 alkot Târēm,
⁵ csendes szellőjű szép napot
 alkot Târēm.
 A tavasz táji hosszú napon
 én a lábkarikás két hótalpat
 a jávor álló sűrű lúczfenyves oldalába
¹⁰ fölhajszolom (fölczipelőzködöm a hegyen fekvő erdőbe).
 Az egy éjjel érett fekete ribiszkéket, a kettőt (értsd : szemeim)
 a látható fák látó határáig
 én férfi [ide-oda] forgatom.
 Vörös farú rothadt fatörzsöt
¹⁵ sokat nyomkodok szét [lábaimmal eltaposva az uton].
 Holló táplálkozó sok teret
 sok számban taposok [vadat ölve].

šoaul¹⁹ känitém.
 šéšt taiming soau känn šoaul
 vuarém.
 junng²⁰ poal šoau šumlqz
 20 šoaul²¹ voarilm.
 pajq²² poal squ šumlqz
 šoaul voarilm.
 käneng uoš känemnā jū joxtém.
 käning pqill känemnā jū joz-
 tém.
 25 tojq poal kqžq kqtl
 tqrom voars.
 jqatel²³ pqilm²⁴ tqal²⁵ kqtl
 qlskell polim²⁶ vuoi
 šqqr²⁷ mätn lqamlänn²⁸ pältñä
 30 näütä tqttqu.
 šqrm²⁹ torkul³⁰ äting³¹ pqilm³²
 jivitt pqilm tñl³³ nungvā qlpā
 tēpā lqışt³⁴ lqışt sqamnā
 kum uqmelmätém.

šali-uj tajmēñ saw kan
 sawēl vārē'im.
 20 junḡé-pāl saw sūmlēz
 sawēl vārilem,
 pajä-pāl saw sūmlēz
 sawēl vārilem.
 kaniñ ūs kanēmnē jūw joxte'im,
 25 kaniñ paul kanēmnē jūw joz-
 te'im.
 tūjä-pāl ḡasä ḡātēl
 Tqrem vāri.
 jātēl paulēm, tāl ḡātēl qlēš-
 kel
 polēm vōj saqrēm atēn pūt-
 sis palitnē
 30 taw ta totawē.
 šorām tūr-ḡul atin paulēm,
 Jiw-tit paulēm, tñl nāñḡ ālpā
 tēpā lošit lošit sāmne
 ḡum nqmēlmatile'im.

Farkas táplálkozó sok teret
 sok számban készítek.

- 20 Egy sarkon (egy oszlopon) álló sok [erdei] éléskamrát
 sok számban készítek,
 egy hüvelykujjon álló sok [erdei] éléskamrát
 sok számban készítek.

[Aztán] téres városbeli teremre visszaérkezem,

- 25 téres falubeli teremre visszaérkezem.

Tavasztáji hosszú napot
 alkot Tárém.

Kedves falum, ha téli nap van,

a fagyott zsir [olvasztásakor] az odaégett [zsír] szaga oly
 távolságra, [mennyit] egy ebéd (üst elkészülte)
 alatt [utazni lehet], —

- 30 terjed (vivődik) az el.

Avas kárászhal-[zsírtól] szagos falum

Jeva-torkolati falum; [de] ennél is feljebb való (jobb)
 tápláléka bő, bő, vidékre
 gondolok én, férfi.

35 *äm kum kqntem*³⁵
*kéring*³⁶ *tuospä jammes uim*³⁷
pängeng šum pänkén
*kum tuštilm.*³⁸
*kit kqtl űrikell*³⁹
40 *äk kqtl űrié*⁴⁰ *ness punilm.*⁴¹
korom kqtl űrikel qls
äk kqtl űrié ness punilm.
űl nungvä qllpä [täm
*ness*⁴² *ténä vanennä kum jož-*
45 *ness*⁴³ *älnä vanennä kum jož-*
täm.
*űqiring lū tauling*⁴⁴ *vantem,*
*šiškvä*⁴⁵ *poall tauling kulšnā*
*tä*⁴⁶ *kulstn. šim*⁴⁷ *täläž*⁴⁸
*űsing*⁴⁹ *pullmä kotl*⁵⁰ *kinn-*
žiln ?
50 *jammes űqinā jammes*⁵¹ *qternä*
šimtäläž űazing puoln
tül kinnšēln.

35 *kēriñ süppä jqmēs űjim*
puñkiñ sun puñkän žum tūšti-
lēm.
kit žq̄tēl űri-ke [q̄ls] :
akw' žq̄tēl űriäi' ness punilēm;
žūrem žq̄tēl űri-ke q̄ls :
40 *akw' žq̄tēl űriäi' ness punilēm.*
tīl űq̄ñž q̄lpä ness tēnē vān-
žēmne
žum jožte'im ;
ness ajnē vānžēmne
žum jožte'im.
45 *na'iriñ lūw ta'iliñ vāntēm*
sis-kē-pāl ta'iliñ žulēsne
ta žultsēm.
sim-talēž űsiñ pūl
žotēl kinsilēm ?
50 *jqmēs nājnē, jqmēs q̄ternē*
sim-talēž űsiñ pūlēn
tül kinsālñ !

-
- 35 Zabolás szájú jeles állatom (lovam)
a fejes szán fejéhez állítom én férfi.
Ha két napnyi volt a távolság :
azt csak egy napi távolságúvá teszem [oly gyorsan haladunk] ;
ha három napnyi volt a távolság :
- 40 azt csak egy napi távolságúvá teszem.
Ennél is feljebb való, fáradság nélküli ételt adó hegyi erdőm [tájára]
jutok én, férfi ;
fáradság nélküli italt adó hegyi erdőm tájára
jutok én férfi.
- 45 Nyerges lóban bővelkedő (teljes) falkám
örök időre szóló (hátralevő) teljes elhagyásra
maradt el ekkor (nem gazdálkodtam többé lóval).
Szív csúcsára való izletes falatot
honnan szerzesz (keressz) ?
- 50 Jó úrasszonynak, jó úrgazdának
szívesúcsára való izletes falatot
onnan szerezz !

LXII.

A Luop-torkolati faluról való ének.

- a) Reguly eredeti föl- jegyzése szerint.
- Luoptitt jeri,*
Narrq¹ uithä kélsem²
vuät³ kvällpā tailing⁴ p̄qilm.
tuoja k̄qtl q̄lskell,
turkul vuoi šq̄q̄rmäteng⁵
5 korom k̄qtl ūrinä t̄au p̄äzi.⁶
tāhus k̄qtl q̄lskell,
šq̄rm⁷ vuoi šq̄q̄rmätū
korom k̄qtl ūrinä t̄au p̄äzi.
l̄äiling tq̄rom tuošne⁸
10 uš k̄ānpā k̄āning p̄qilm
q̄žq̄h⁹ Luoptitt p̄qill
p̄qilem k̄airen.¹⁰
tq̄uling tq̄rom tuošne
uš k̄ānpā k̄āning p̄qilm
15 Luoptitt p̄qilem q̄sen.¹¹
J̄aum j̄äžq̄h¹² toalm
v̄äting¹³ korpā
- b) Középflozvai nyelvű átírásban.
- Luop-tit poël j̄eri.*
Narā w̄ütnē k̄ēlsēm
v̄ōt kvālpā tailēñ p̄qilēm
tūjā-k̄h̄q̄tēl ōlēs-kel :
tur-k̄hul v̄ōj šq̄kh̄erēm ātēn,
5 khurēm k̄h̄q̄tēl urnā t̄au p̄āši ;
tāk̄wēs-k̄h̄q̄tēl ōlēs-kel :
šarēm v̄ōj šq̄kh̄erēm ātā
khurēm k̄h̄q̄tēl urnā t̄au p̄āši.
l̄ailēñ t̄ōrēm tušnē
10 w̄ūs k̄ānpā k̄ānēñ p̄qilēm
q̄šēž Luop-tit poël p̄qilēmkh̄ai-
rēn ;
tq̄ulēñ t̄ōrēm tušnē
w̄ūs k̄ānpā k̄ānēñ p̄qilēm
Luop-tit p̄qilēm ōsēn.

15 J̄āim j̄ašēžtoqlēm

Melynek falgerendái vízbe tükröződnek,
 az én harmincz házzal bővelkedő (teli) falum,
 ha tavaszi nap van :
 a kárászhal zsírjától való perzselésszagod, —
 5 három napnyi időig érzik az ;
 ha őszi napon van :
 az avas halzsír perzselésszaga, —
 három napnyi időig érzik az.
 Lábas isten lakó (álló)
 10 kis terű teres falum
 az én kedves «Luop-torkolati-falu» szeretett falum ;
 szárnyas isten lakó
 kis terű teres falum
 vagy te Luop-torkolati-falum.

*

15 Atyám jegyezte

- us¹⁴ jaš šqorp¹⁵ näl ošt
 urung¹⁶ vätnä kuñ paññžimen¹⁷
 20 šqorp näl ošt
 uring vätnä kuñ paññšim.
 Ām vaitä ilmpä¹⁸
 pašting¹⁹ kaatl koalilm.²⁰
 tēlpä joaṅgp menting sqat
 25 arteminnä mātēl ām tuñžilm.
 väting karpä us jaš täläken
 ām joxtām. ām nqmīsām :
 šāt tänkern²¹ kaitām
 tqaring²² iju tqarken²³
 30 nekemä²⁴ tuolpn.²⁵
 šāt šqurpn²⁶ pərrentäm²⁷
 tqung iju tquken näitä tuošla.²⁸
 kqaling²⁹ karmitilm.
 tqžim³⁰ qūtāp³¹ šāt³² šqrpēn
 35 nekāntām,³³ tquing iju
 täuken, neitä tuošlām
 tqaring iju tqarken
 šāt šqrpēn täütä tqletām.³⁴
- vōtēñ khūrpä wūs jaš.
 šaurēp-näl ošt urēñ vōtnē
 khuñ pañšimēn ? [tēl
 ām vaitä ilēmpä paštēñ koq-
 20 kvoqlilēm.
 tēlpä joaṅkhēp mātēñ sqat
 artä minnē mātēl ām tuñ-
 šilēm,
 vōtēñ khūrpä wūs jaš-talēkhne
 ām joxtēm. [khajtēm
 25 ām namsēm : šōt täñkärnē
 tqrēñ jiw tqrkān nākānnē töl-
 pēm ;
 šōt šqurpnē pərrentēm
 taiñ jiw taikān nāi tā tōšlēm.
 koqlēñis karmitilēm :
 30 tōšēm antpä šōt šuorpnē
 nākān tēm, taiñ jiw taikān
 nāi tā tōšlēm.
 tqrēñ jiw tqrkān šōt šuorpnē,
 tau tā tōlātēm.

- benőtt (partos) szélű kis ösvényjegy,
 fejszeszél vastagságú dúdoros szélűre
 mikor nőttél ki (értél meg)?
 Én vékonyélű (fejszét tartó) jegyző kézzel
 20 megyek útra.
 Egy telő hold kerek hete
 idejének elteltéig állom én [az utat];
 a benőtt szélű kicsiny ösvény végére
 jutok én. [ván) össze
 25 Én azt gondolom, hogy mivel száz egered futkosta (fut-
 gyökeres fa gyökereid izestül [azért] szakadtak le ;
 mivel száz béka ugrálta össze,
 szárasztottad ím ki te ágas fa, ágacskáidat.
 [Hát] amint kellően megfigyelem :
 30 mivel száraz szarvú hét jávor
 ette meg ízeidet, ágas fa ágacskáidat
 azért szárasztottad ki.
 Gyökeres fa gyökérkéidet hét jávorod
 ím ő szakította le [lábaival összetaposva].

LXIII.

Az özvegy férfi éneke.

- a) Reguly eredeti föl- jegyzése szerint. b) Középlezsvai nyelvű átírásban.
- Vu q t p k u m j é r i .* *V o t é p k h u m j é r i .*
- Jäu kurum pînšt* *Jäi khurém pūrîñšt,*
jän nîlä pînšt äm kum säštläm² *jäi nîlä pūrîñšt*
kqat³pqr uming⁴ ñgul *äm khum säštläm.*
kum säšten' kum säštläm *khum säšténé*
- ⁵ *pongul⁵ pqšmen rąming⁶ ñgul* ⁵ *koqt-pqri rąmiñ ñgul*
kum säštläm. *khum säštläm.*
läilell minnpä läiling uj *ponkhwél-pqšm rąmiñ ñgul*
šimä värrätiju⁷ *khum säštläm.*
tqulél minnpä tquling uj *lailél minpä lailēñ uj*
- ¹⁰ *šime laxätiju.* ¹⁰ *šimä värrätü,*
kqžä qlmau⁸ jui poalt. *tqulél minpä tqulēñ uj*
äkmätsit jägä korom pînšt *šimä laxätü,*
ute⁹ poaşem qšming¹⁰ jallnä¹¹ *khwqšä ölmqū jui-poalt [rîñšt*
tqnn kuijēt ; *äkw'-mät-šit jäi khurém pū-*
- ¹⁵ *ute poaşem nqrtping jallnä* ¹⁵ *wütä poaşem qšmēñ jolné*
tqnn kuijēt. *tan khujēt,*
äkmätsit käšmä jăpuž *wütä poaşem nqrtpēñ jolné*

Magammal együtt három fitestvéremet,
 magammal együtt négy fitestvéremet,
 nevelem (növesztem) én, férfi.

Férfitől nőveszthető

⁵ kéz-szárbeli duzzadó húst

növesztek én, férfi ;

vállapoczkabeli duzzadó húst

növesztek én, férfi.

Lábbal menő lábas állatnak

¹⁰ szívét követeljük,

szárnynyal menő szárnyas állatnak

szívét kiszakítjuk (?).

Miután hosszú ideig éltünk,

egyszer csak a három testvér

¹⁵ [izzadság] vizétől fölszívódott párnájú helyre

feküsznek ők,

[izzadság] vizétől fölszívódott párnájú ágyas helyre

tqiling lilän tann kqrtijän,
 ur japux tqiling lilän
 20 tann kqrtijän.
 voitä¹² ilm paštäng¹³ kqatl
 šemel mä kit kqlnā
 jeltuseltijäm.¹⁴
 lau tuläp kit kqatl
 25 pqaštal alpä kër¹⁵ špän
 äm lälptiäm.¹⁶
 kqzä qm jui poalt
 vüüt qlmem jui poalt —
 kqiling karmitaŷtiäm¹⁷
 30 jait tullsem läiling tull
 pušn¹⁸ koläst;
 qš tullsēn läiling tutt
 pušn koläm,
 kqiling karmitaŷtiäm
 35 räx¹⁹ purtal tqale šästem²⁰
 tqaling iŷum kuñte²¹ šošmä-
 men.

tan khujēt. [lilän
 äkw'-mät-šit käšm jöpēx tailēñ
 20 tan khartiän,
 wūr jöpēx tailēñ lilän
 tan khartiän.
 vüütä ilēmpä paštēñ koqtēl
 šēmel mō kit khalnē
 25 jel tisēltiäm.
 lau tuläp kit koqtēl
 paštal ölpä kēr špämēl
 äm lälptiäm.
 khwqšā ölmēm jui-poalt,
 30 vōt ölmēm jui-poalt
 koqlēñēs karmitaŷtiäm :
 jai tulsēm lailēñ tul
 pušn khwqläst,
 oqš tulsēm lailēñ tul
 35 pušn khwqlēm.
 koqlēñēs karmitaŷtiäm : [jivēm
 räxw purtal toqlä šästem toqlēñ

feküsznek ök.

- Egyszer csak mintha csupa sárga selymet, lelküket
- 20 [úgy] vonszolják ök (értsd : haldoklanak).
 mintha csupa vörös selymet, lelküket
 [úgy] vonszolják ök.
 Vékony élű [fejszét tartó] jegyző kézzel
 a fekete föld két közébe
- 25 hantolom (egyengetem) őket alá.
 Tíz ujjas két kézzel
 hasadék nélküli való vas-sírkérítéssel
 láttam el (rendeztem) én őket.
 Miután hosszú ideig éltem,
 30 miután rövid ideig éltem,
 kellően megfigyelem :
 az atyám állította lábas éléskamra
 mind kifogyott,
 a nagybátyám állította lábas éléskamra
 35 mind kifogyott.
 Kellően megfigyelem :
 eső hatása (harapása) nélkül túleves fám
 mikor gyarapodtál [úgy] meg?

vuot purtal taung iju.
 titkem kuñte²¹ šošmämen.
 nägen²² ieräp²³ ruš kumpi
 40 kväüau suotnä, kuñer²⁴ kum
 kqat²⁵ nägel kuñ pätm
 jārli kum kqat nägel
 kuñ pätm.
 kum kvenribitän
 45 pēs²⁶ näre šagql²⁷
 pēs voje²⁸ šagql kum pätm
 qžing²⁹ ulm uring³⁰ jälne
 iét qiltänem, šiet
 uring kqurtnä tärmeltä qil-
 tau.
 50 uring šqorpnän tärmeltä qil-
 tau.
 kuolt kinželtänem
 šit toažim iju
 muring térm kinželtan,

khuñttē šušmämen?
 vuot purtal taiñ jiw-titkem
 40 khuñttē šušmämen?
 näkēñ nāräp ruš khum-pū
 kwäl-ou sutnē
 kuñer khum koqt-näkēl
 khuñ pätēm,
 45 jorli khum koqt-näkēl
 khuñ pätēm. [šäkwēl
 khum kwän ripitēnē pēs nārä-
 [khum pätēm]. [šäkwēl
 [khum kwän ripitēnē] pēs vojä-
 50 khum pätēm.
 ošiñ ulēm urēñ jolnē
 it qjēltenem-šit
 uriñ khqurēp-näl tärmeltē
 qjiltqum,
 55 uriñ šqurēp-näl tärmeltē
 qjiltqum.
 khwqlt kēñšēltenēm-šit

Szellő hatása nélkül ágas fácskám töve
 40 mikor gyarapodtál [úgy] meg?
 Izelt [talpas] csizmájú orosz ember fia
 házajtaja nyílásához
 szegény ember keze ízével
 jutottam én valahogyan,
 45 koldus ember keze ízével
 jutottam én valahogyan.
 Ember kidobta régi csizmarongyra
 jutottam én valahogyan férfi
 ember kidobta régi kapczarongyra
 50 jutottam én, férfi;
 Vastag álmat [alvó] dúdoros helyre [feküdve]
 a midőn éjjel elalszom,
 dúdoros örlőnyél fölött
 alszom el,
 55 dúdoros fejszenyél fölött
 alszom el.
 Amidőn reggel fölébredek
 száraz fatuskóból álló ütőszerszám felett
 ébredek

- nágar iju muring térm kinžel-
 tau.
 55 ám kunnelnä⁸¹ mä nálnä
 nqmelmätm,
 ám kunelnä üt nálemnä
 nqmelmätm.
 mǵileläm⁸² kväsšáktém,
 60 šqnželäm⁸³ kväsšáktém.
 kqžü ism,⁸⁴ vuüt ism
 äkmätšit jägä unlem
 qaš unlem üt nálnä
 mä nálnä joxtmaemnä.
 65 iune⁸⁵ jäptélem, pommne jǵp-
 tuoja kǵtl qǵskel⁸⁶ [télem
 ällä⁸⁷ minpä kǵping⁸⁸ muj
 lǵnkǵ minnä kǵping muj
 jägä unlemä, qaš unlemä
 70 mä nálnä üt nálnä
 jǵngom⁸⁹ tuop tǵläkel⁴⁰
 näss šqisena.⁴¹
- tōšém jiw mäirēñ tērēm [tār-
 kēñšēltǵum, [mēltē/
 60 űoqr jiw mäirēñ tērēm [tār-
 kēñšēltǵum. — [mēltē/
 ám khunnä älnē mō-űolnē
 namēlmätēm,
 ám kkunnä älnē wüt-űalēmnē
 65 namēlmätēm ;
 mailēl ám kwäššējtēm,
 šansēl ám kwäššējtēm.
 khwašü jisēm, vōt jisēm [lēm
 äkw'-mät-šit jäi unlēm, oqš un-
 70 wüt-űolnē, mō-űolnē joxtmēmtē
 jiwñē läp-tēlēm, pommñē läp-tē-
 tujä khatēl űlēs-kel : [lēm.
 ällä minpä khōpēñ moj,
 lǵñkhǵ minpä khōpēñ moj,
 75 jäi unlēmä, oqš unlēmä
 mō-űolnē, wüt-űolnē
 joqñkēñ tup-talēkhēl

- 60 nedves fatuskóból álló ütöszerszám fölött
 ébredék (értsd : folyton ütnek).
 Én a rénvadászó földfokra
 gondolok vala,
 az én rénvadászó vízfokomra
 65 gondolok vala ;
 mellet kapaszokodom én [oda],
 térdel kapaszokodom én [oda].
 Hosszú ideig jöttem, rövid ideig jöttem,
 egyszer csak az atyám lakta, nagyatyám lakta
 70 vízfokra, földfokra a midőn elértem
 azt a fa nőtte be, a fű nőtte be.
 Ha tavaszi nap volt :
 a felfelé menő ladikos vendégsereg,
 a lefelé menő ladikos vendégsereg,
 75 az atyám lakta, nagyatyám lakta
 földfokra, vízfokra
 a jeges evező végével
 csak úgy mutogat (?),
 a vizes toló rúd végével

- uting när iu täläkel
 näss šqisena.
 75 tqnn jui poalt pail⁴³ pailejäm
 uoš uošejäm
 šqlingvuqr sqat qallnä kualet.
 junne⁴⁴ poal šqu šumlq⁴⁵
 šoaul üttäm.⁴⁶
 80 paitä poal šqu šumlq⁴⁷
 šoaul üttäm.
 unguäling šoau uui⁴⁷
 uj⁴⁸ tqul⁴⁹ qqling uilp
 šoau liéšlé.⁵⁰
 85 tqnn jui poalt
 ällä mennpä käping muj
 lqngä mennpä šuning muj
 iét⁵¹ kultä, kqtl⁵² oltäm.
 ällä kaitpä pännl⁵³ ožšer⁵⁴
 90 jangä tqltiläm⁵⁵
 lqngä pännl šéc
 šqle tqltiläm.
- ness . . .
 wütiñ när-jiw talëkhel
 80 ness . . . [ušejëm.
 ton jui-poqlt poel pailejëm üš
 šaliñ vuor soqt khalnë
 kwoglëm.
 junnä-poql šoqu šumlëx
 85 šoql uttëm,
 poqjä-poql šoqu šumlëx
 šoql uttëm.
 ũnk-kwälëñ soqu uñi
 uj-tqul khalëñ ujlep
 90 šoql jëšli. [pëñ moj,
 ton jui-poqlt ällä minpä khö-
 lqñkhq minpä šunëñ moj
 it khültëm, khatël öltëm
 ällä khaftpä paññel ožšer.
 95 joqñkä taltilëm,
 lqñkhq [khaftpä] paññel šës
 šalä taltilëm.

80 csak úgy mutogat (?).

Azután falut alapítok, várost alapítok.

A deres erdő hét közébe

megyek el.

Sarkon (oszlopon) álló sok éléskamrát

85 sok számban építek,

hüvelykujjon álló sok éléskamrát

sok számban építek.

A nagybátyai ház sok ánya

a jávorbőrből való közzel viselt vállszíjat

90 sok számban koptatja [midőn a vadhúst szánon haza-
vonszolja].

Ekkor aztán [már] a felfelé menő ladikos vendég vendég-

a lefelé menő szánas vendégsereget

[sereget

éjjel meghálatom, nappal tartóztatom ;

a felfelé futó sovány róka (értsd : utas)

95 jegét fölolvastom,

a lefelé futó sovány farkas

zuzmaráját fölolvastom.

LXIV.

A «Szent-folyó-falvi» Pachtjár Ignáczi Vaszilij férfi énekelt éneke.

*Jelpiñ-jā pauliñ xum Iknati-p' Vasilä Paxtjar
ērēm ērā.*

<i>Xqsä tump jqmēs úqrkēm</i>	<i>ūlmēm at jiwē;</i>
<i>amki xum sēlēm vāt pasikēmne</i>	<i>tan pältünl joxtērem-pēl</i>
<i>xajtawē,</i>	<i>xātälēm itīmanē at vārem.</i>
<i>amki xum sēlēm kit sāt surti-</i>	<i>10 itī jol xujē'im;</i>
<i>kēmne</i>	<i>xolit nāñx sajkelékēm,</i>
<i>5 xajtawē.</i>	<i>tan vqutaxtnē sujkünēlt</i>
<i>tīl ti nqmēlmatikēm tan pāl-</i>	<i>nāñx sajkele'im.</i>
<i>tänl</i>	

*āpsianēm ānēm āmpi' vārkan-ērt: am janēs minnēm jui-pālt
akw' tox tajän, ajän, āñsän!*

*añ am xasitēmtēl masxatijin. tūp vāta-xum-pīrēt jāmītijin; —
nan nqmsijin akw' tox ti sēlxatuñkwē pati, akw' tox ti xāntxatuñkwē
pati?!*

am xajtēlēm xot lūli nanän, am ūsilēm nan xotēl vīlän⁹!

Hosszú dombos szép Uralhegyecs-kémét

a magam szerezte harmincz rénborjúcska

futkossa,

a magam szerezte kétszáz másodfüves rénecske

5 futkossa.

Ha innen róluk gondolkozom,

álmom nem jön meg;

[de] ha hozzájuk érkezem,

észre sem veszem, mikor esteledik nappalom.

10 Este lefekszem, reggel fölébredek;

az ő bögésük zajánál

ébredek fel.

Ha az én öcséim engem kutyanak is tesznek: [azért] majd ha én töletek külön váltam, csak ehessetek, ihassatok, ruházkodhassatok ép úgy [mint most]!

Most az én segedelmemből öltözködtök. Majdnem úgy jártok, mint kereskedő fiak. Azt képzelitek ti, ép úgy fog majd folyni a kereset, ép úgy lehet majdan szereznetek (találnotok) vagyont?!

Hol van (áll) nektek olyanotok, mint én [vagyok]; az én lépésemet honnan veszitek ti?!

ai nan jänɣ'-ut, mān'-ut pusén lāɣijin, ertém am akw'-mūs
l'ül' āsém. ti kwolém am eläl' pēlemtāslém; vōrné-ke mine'im,
passä-pāl qsmel xujipāle'im.

am man ta jānit sorī' ānse'im, ti jānit va'il nolēxtakem?
man lū-sorī', man mis-sorī' ānse'im?! jūw āln-utém-ke tote'im:
mat amki xūn tēɣānēm, amki xūn ānšānēm?! ul nan tēɣān, ul
nan ānšān?! am man āɣiñ-piɣiñ kwolém titte'im, ānse'im?! — am
sam-sajne patrēnūm-ke, nan ša'itnūwān, jēxwnūwān.

LXV.

A «Berekfalvi» Jeliszej-fi Mikola férfi énekelt éneke.

Saw-pauliñ xum Mikul Jilēs ērɣém ērɣä.

S'irü xajtēm mān tūr vātamt	jāmēs vit-xul alnē xum
Saw-paul mān xumriš	ünle'im.
ünle'im,	am alilén'-utēm saw rušnē, saw
jāmēs vōr-uj alnē xum	mańšin
5 ünle'im,	tēwe;

Most ti nagy dolgokat, kis dolgokat, mindent beszéltek reám;
mintha én mindig csak rossz volnék. Ezt a házamat én világítottam
meg (én szerzettem jó módját); ha az erdőbe megyek egy fél
kesztyű párnán aluszom (fekszem).

Avagy micsoda nagy bendőm van nekem, hogy oly nagy erő-
vel fáradozom?! Vajjon lőbendőm, vagy tehénbendőm van?! Ha
haza hozom pénzemet: én magam azt hogyan enném föl, hogyan
ruházkodnám föl?! Vajjon nem ti eszitek föl, nem ti ruházkodjá-
tok föl?! Avagy talán én leányos, fias házamat táplálom, ruházom
[vele]?! — Ha én elvesznék (szem mögé tűnnék el), ti örülnétek,
tánczolókatok.

LXV.

Sirály (?) futó kis tavam partján

«Berekfalvi» kis férfiúcska

[ott] lakom én,

jó erdei vadat fogó férfi

5 [ott] lakom én,

jó vizi halat fogó férfi

[ott] lakom én.

Az én vadász zsákmányomat sok orosz, sok vogul
eszi;

10 saw rušné, saw mańsin

qńsawé.

šārés-sünt pasel sujim totawé,

jámés vör-uj alné xum

15 sujim ta sujtí,

jámés vit-xul alné xum

sujim ta sujtí.

LXVI.

Az Obdorszki szamojéd éneke.

Puliñ-Aut j q̄rén ər r̄ä.

Pēs jārén ēkwätēntēl q̄lei', nólēlq̄w sātēr sāli q̄ńsei'. akw'-mat-
ērt ēkwä kwonä kwäls, ēlä sunsi: Puliñ-Aut nātne pāntä mirä xalt
ta jinät nāńki. nērpiñ jām'uw qulanä tujtnēl xartxate'it. ēkwä jūw
ta šältäps, q̄jkätä-nūpēl lāwi: «q̄jkä, kwälēn nāñx! Puliñ-Aut nātne
kašén ti jinät nāńki, mirä xalt mujluñkwé ti joxti. taw jätēl xum xotä
pātēri vońsäl? ! q̄lpiñ jām'uw-qulanä xürēm xātēl ūrinē rossxate'it
ńārq̄w sāt jāñk xapt kērmiñ sunä xotä pātēri vońsäl? !» — Puliñ-
Aut jārén mirätēl ti jiw. ēkwä q̄jkätä q̄s kēńsēltitā: «xašné-ke jámés
pasnēl ti joxts, am ti lāwe'im q̄jkä, kwälēn nāñx sar, Puliñ-Aut
nātne kašén ti joxti» — manēr vāruñkwé rāwi? ! q̄jkä ūlmēl xujēs,
nāñx kēńsēs, samä sūpā kwoss-xotāl' xartili. «jātä ēkwä, manēr sar,

sok orosz, sok vogul

10 viseli [ruhakép].

A tenger torkolata tájáig

hangzik az én hirem,

jó vízi halat fogó férfikép

hangzik az én hirem.

LXVI.

Egy hajdankori szamojéd a feleségével élnek, nyolczezer
rénjük van. Egyszer csak az asszony kiment, a távolba néz: Ob-
dorszki nyalka (tetszetes) sógora jön im népe között, [az] látszik. Fes-
tett kantárfékjének bojtjai a hóban vonszolódnak [oly hosszúk].
Az asszony erre belépett a házba s így szól öregéhez: «öreg, kelj föl!
Obdorszki nyalka öcsédnek látszik im jövetele, népe között vendéges-
kedni jön im. Ó, a kedves férfi hova tűnik el a szem elől? ! Festett
kantárfékjének bojtjai három napnyi távolságra rázódnak [oly hosz-
szúk]. Fehér hét, hószerű rénökörrel befogott szánja hova tűnik el
a szem elől? ! — Az obdorszki szamojéd im jön népével. Az asszony
ismét ébresztgeti öregét: «Már fölismerhető jó közeli távolba jutott;
mondottam már öreg, kelj csak föl, im obdorszki nyalka öcséd jön.»

manér?!» — lāwi êkwatā-nūpəl q̄jkā — «Puliñ Aut n̄qtnē kasēn ti jiw.» — «jātā êkwā, kwon kwāluñkwē ēri!» — kwon ti kwālēpēsī', sāt x̄aptiñ sun kwol-sisnē ti j̄qñxēmtawēs, nol-kwālī' jūw-x̄artwēs. Puliñ-Aut j̄qren ti joxts. pasélaytuñkwē akwān ta j̄qmentāst, kwolnē jūw-sāltset.

Ājkā êkwatā-nūpəl lāwi: nolēlq̄w s̄q̄tēr sālī x̄alt takkāt sārkiñ vāñkāti q̄li: moj-x̄um joxts, jol-pūyēn, jirx̄atuñkwē ēri!» êkwatā pāntū-jot kwon ti minei'. pāntū sāt-x̄uip lq̄w tal mis-sq̄w-tiñsāñ vis, q̄h̄rā vāt tal sēimā vis, takkāt sārkiñ vāñkāti pūruñkwē ti minei'. mir n̄awluñkwē ti lāuwāst. êkwā mir-nūpəl lāwi: «mā-sajnel minān, vāñkāti ul voss roxtēptawē!» mir mā-sajnel ta minēs. tēn ti las̄x̄atei'; q̄h̄rā vāt tal sēimā pusēn sq̄xtēstā, pāntū sāt-x̄uip-lq̄w tal mis-sq̄w-tiñsāñ pusēn sq̄xtēstā. takkāt sārkeñ vāñkāti ti roxtēptawēs. kātārā n̄qñx̄ ōjipei', ta kēmēl pēlpis ta mini. tēn-x̄alēn ti jiw. pāntū x̄urēm ūsilnē ūsulimē sāt-x̄uip-lq̄w tiñsāñēl sālī ti rēpiti-tā. sālī tūp ta jūwlē x̄ultēm kit la'ūlārāt mošsā sarātālhwēs, tārā ta minēs. q̄h̄rā x̄urēm ūsilēn ūsulimē vāt tal sēimāl ta rēpiti-tā,

— Mit lehet tenni?! Az öreg álomban feküdt, fölébredt, szemét-száját minden felé (bármerre) húzogatja. «Hé te asszony mi van, mi?!» — mondja feleségéhez az öreg. — «Obdorszki nyalka öcséd jön». — «Hallod-e asszony, ki kell [akkor] mennünk!» — Erre ki mentek, a hét rénökrös szánt ím a ház mögé fordították, a kantárféket visszarántották. Az Obdorszki szamojéd megérkezett. Üdvözlésére egymáshoz mentek s a házba beléptek.

Az öreg szól a feleségéhez: «A nyolczezer rén között egy magában legelésző ester réntehén van: vendég érkezett, fogjátok azt le, áldozni kell!» A felesége a sógorával ím kimennek. A sógora egy száztíz öles tehénbörből való pányvát vett elő, ángya egy harmincz öles kötelet vett elő, ezzel elmentek megfogni a magában legelésző ester réntehént. A népnek megparancsolták, hogy kergesek. Az asszony szól a néphez: «menjete a [sik] föld mögől, hogy az ester réntehént meg ne ijesszétek [s az erdőbe ne fusson]!» A nép a [sik] föld mögől erre elment. Ők ketten ím leselkednek; az ángy a harminczöles kötelét mind fölszedte karjára, a sógora száztíz öles pányváját mind fölszedte karjára. A magában legelésző ester réntehént erre megijesztették. Elölábai fölfelé szöknek, ím oly gyorsan megy. Im kettőjük közé jó. A sógor három lépésnyire előre lépve, száztízöles pányváját ím a rénre dobja. A rént hátramaradó két lábán alig hogy kissé érintette [a pányva], [maga azonban] továbbment [üldözője elől]. Most az ángy lépett (lépve) három lépéssel

paläyä pasnël tûp. ness nê'îmtawës. xumitü ti jâmës, lâwi: «ëkwü! Puliñ-Aut nâtnë pântëntël nën-ke âlmilën, ti âlmilën tay!» vâñkâti kâtäyä, la'iläyä ti nê'iwësi', Puliñ-Aut nâtnë pântän ti âlmuwës, mâi'-xal kwotëlt jol ti pattuwës²⁸. qñyâ jâmlîtaps, xanël-pattän sinëmtëstâ²⁹, kwol-sis-mos tox ta âlëmtëstâ, âtä-pël ness pattëstâ, ness jol pinëmtëstâ. Puliñ-Aut nâtnë pântä-nüpel susskätü: tûjt-tarmël passëmlanë kēlp-samä âlim; ta-kēmël ta ëssëmime qñyänël. — ne-pält, xum pält au xurip man xatpü âli?!

Añ rânkâti jol ti alwës; akw ûñsäs-pälä kēlpän samwës, akw' ûñsäs-pälä, ma'ilä nalu pëtwës. moj-māxëm nâr-ut tëst, püt tëst. minnë poränl ti joxts. pântä qñyän anîlawës: «Târëm jot minäkën, pasä minäkën qñstäl jätël pîkëm!» — lâwi pântä-nüpel. sät jâñk xapt nól-kwäljân ti pësätawës, nólëlw sätërä xalnël sät jâñk xaptël jâ'i-pîj-äyän, qñyärän q's mujlëptawës. sisi' ti jâñxatx-tuñkwë pats. kwon lûlnë mājëm la'il-pattanälne xântle'it: mäjänitâtël tärri. ëläl ti noumâts, kankäyâ-pält qñyärâ-pält jälës, anîlësäyâ, sipülësäyâ. sisi' minuñkwë ti pats, lûñsim tâls. qñyän juil sunsawë, lûñsawë. añ ëryä ti, mojtä ti:

előre s dobta meg harmincz öles kötelével: a füle tájékán csaknem hogy megkötözte [a kötél]. Ekkor odajön férje s [így] szól: «Asszony, obdorszki nyalka sógoroddal ha ti elbirjátok emelni, hát emeljétek el!» Az ester réntehennek ím elő s hátsó lábait megkötözték, az obdorszki nyalka sógor most fölemelte; de út (földköz) közepén ím leejtette. Ángya odament, hóna alatt átkarolta, úgy czipelte el a ház mögéig; sem le nem ejtette, sem le nem tette. Midőn obdorszki nyalka sógora felé nézett hóra csepppeghető egy vércseppje sines [arczában a halaványságtól], annyira elszégyelte magát az ángyától. — Nőnél, férfinál hogy (ki) volna csak egyféle fajta?! —

Most az ester réntehenet ím leölték, egyik fele farháját vérbe vagdalták, másik fele farháját s mellét az üstbe vetették. A vendégnép nyers húst evett, főtt húst (üstöt) evett. Ím eljött távozásuk ideje. Az ángy megcsókolta sógorát: «menj édesem Tárëmmal, üdvözlettel menj, nem tőlem született drága fiacskám!» — mondja sógorához. A hét hófëhé rënökörnek erre leoldották kantárfékét s a nyolczezer közül bátyja és ángya még hét hófëhé rënökörrel ajándékozta meg. Már vissza kezdtek fordulni. A kinn álló nép lábuk nyomára ügyel; a föld egész nagyságában rezeg. Ím előre mozdult, oda ment bátyjához, ángyához; megcsókolta őket, megölelte őket. Visszafelé kezdett menni; sírva ült föl a szánra. Ángya utána néz, sirdogál. Akkori éneke ez, regéje ez [volt].

«T'a zuripä jamés xum ta tēlēs! xotāl' nūwmīti: mā ūnlēnē mirā
pusēn nūwēmtē'it. mōt māxēm ti lāwē'it. man ās akw' ti ēlēm-xqlāst
taw jānitātēl at ti jānit lāwquw. xūrēm ur pāñxwītēl jāmtuw-kwāl-
yānā rāpē'it. ta minēs, ta pātārs!»

Ērrā-pēl qjips, mojtā-pēl qjips. ta šuhātēl, ta xolātēl tawānēl
xultēm rūtā-vosā aniñēn xqtēliñēn iñ-pel iñ ālē'it.

«Im afféle szép ember termett! A hova mozdúl: földön lakó népe, mind [arra] mozdúl (tisztelik). Másvidéki nép [azt] mondja: «mi is éppen úgy emberek vagyunk [mint ő]; [de] az ő nagyságához mértén bennünket nem mondanak oly nagynak (nem tisztelnek úgy)». Három hegy szélességében hányódnak kantárfék-szíjjai. Im elment, ím eltűnt a szem elől.

Eneke is bevégeződött, regéje is bevégeződött. Avval a boldogsággal, avval a jóléttel [melyet a rege korába birtak], rokonsága, ivadéka még a mai napig is él.

MASODIK SZAKASZ.

VITÉZI ÉNEKEK. (*Xānt-ērēt.*)

I.

A «Hős» éneke.

- a) Reguly eredeti föl- jegyzése szerint. b) Felsőlozvai nyelvű átírásban.

Ālp ēri'.

*Alp tēls. šemnū pātem kurt
kqtelet šql¹ jqit nāln roārus
sāmnū pātem kurt kqtelet kus
qršéng kāl voarūs, ānguātēm ki-
tilitā: jāum kum kumlqxtqtem²
tālāx šup pulot sírī kāt ānšīln?
qžing³ pi kqatā⁴ ānšāu. jāum
kum kumlqxtqtem šqalpunn pēll-*

Ālp ēri'.

Ālp tēls. —

*samnē patēm xurmit xātēlt
sol-jqut-nālēl vārwēs,
samne patēm xurmit xātēlt
5 xūs assin xūlēl vārwēs.
ānkwū kitilitā:
«jāxēm-xum xum-lax tqtēm
talēx-sup pulāt-sirej
xot ānšīlēn?»
10 «āšīn-pīnē xottē ānšāwē.»
«jāxēm-xum xum-lax tqtēm
sol-pun pēltal ājñiñ jūntēp*

A «Hős» megszületett. —

Napvilágra jötte nek (szemre estének) harmadik napján
hegyes fából való nyilat s íjat készítettek számára.

Napvilágra jötte nek harmadik napján

5 húsz rőfnyi gubát készítettek számára.

Anyját kérdezi:

«Melylyel férfi atyám férfiügyességét gyakorolta,
[azt] a tompahegyű aczél kardot
hol tartod?» —

10 «Nagybátyád (a nagyatyai fiú) tartja valahol.» —

«Melylyel férfi atyám férfiügyességét gyakorolta,
[azt a] szőrszálkától át nem hatható állas pánczélsruhát

tal aineng juontep. kqat äñsılñ? qzıñpi qñsuh kqtä äñsau jäum kumujlaxtqtem nıglesiłtem⁵ poárn-pi⁶ kqt äñsılñ? qzıñg pi qñsuh nä kqt äñsau? kum tũ joamänti kum jũ tui. qzıñg pi añsuh jäum kum äñsim kumlax tqtem äine juontup näng kqt äñsılñ? korom nıx⁷ kall⁸ nıxtä nıx jalqıl⁹ lqa-bung tä tqt qli. jäum kum kumlaxtqtem nıläsıltem poárnpi kqt äñsılñ? täu loätti: käškuä¹⁰ äm kumlä kánşılm nām¹¹ lqng menux met¹² mąxpä mättr¹³ jérı poáng¹⁴ tqll nıurrm kántä sqat

zot qñsılñ?» — [sawé.]
 «äsiñ-pi¹ añsuxñe zotté qñ-
 15 «järeñ xum uj-lax tqtem
 nölä siltém pärén-pi²
 zot qñsılñ?» — [sawé.]
 «äsiñ-pi³ añsuxñe zotté qñ-
 *
 xum tũ jāmementi, xum jũw-tuji.
 20 «äsiñ-pi⁴ añsux! järeñ xum
 qñsém
 xum-lax tqtem äñneñ jüntép
 nan zot qñsılñ?»
 «xürém nāñk xal nāñkét
 nāñk joli-qul lāpēñtē,
 25 tot qli.»
 «järeñ-xum uj-lax tqtem
 nölä siltém pärén-pi⁵
 zot qñsılñ?»
 taw lāwi: «kaskwé!
 30 am xumlē xañsılém,

hol tartod?» —

«Nagybátya öreged tartja valahol.»

15 «Melylyel férfi atyám állatkezelő ügyességét gyakorolta,
 [azt] a hasított orrú táltoscsikót

hol tartod?» —

«Nagybátya öreged tartja valahol».

*

A férfi oda mendegél, a férfi bemegy [a nagybátyai házba].

20 «Nagybátya öreg! A férfi atyám viselte
 férfi ügyességgel hordott állas pánczélsruhát
 te hol tartod?» —

«A három vörösfenyő közötti vörösfenyőn,
 a vörösfenyő legalsó ágernyőjén

25 ott van.» —

«A férfi atyámat állati ügyességgel hordta
 hasított orrú táltoscsikót

hol tartod?» —

Ő felel: «Öcsike,

30 én honnan tudom,

lûpe lûjeur té joámet l̥ang¹⁵ men-
 nâ met moazpâ mâttr mâ nângu
 pêsîn¹⁶. kum tû joami, t̥e soat
 lûpe lûjeur nâmtqll¹⁷ tulêt üt
 lâplêt¹⁸. t̥i tui t̥elem n̥qr pi t̥âu-
 tem¹⁹ nâss̥ šunsentite, t̥âu loai:
 j̥äen säem urr m̥ännr šunsém,
 äimant nâ q̥šing lutt äm nām-
 tqll tullim, ät lâplêt, t̥u j̥qmliti
 pâsel²¹ tqatmt̥ite²², lupi šize
 ness̥²³ j̥quht̥âu sqat šilpâ²⁴ šiling
 äivänl²⁵ punltännet pâlt sobelê²⁶
 joamäsi. j̥uvantenet²⁷ pâlt korom
 pomm²⁸ imtem lure joamäsi. k̥at²⁹
 k̥anšâp k̥anžing n̥qiril³⁰ uottenet

nañen manä l̥q̥ñχ minuñkwé
 mat m̥äxp̥ä mat̥ér èri? !
 p̥āñktal n̥ürm-kant̥é
 sāt l̥üpä l̥ü-j̥ewér
 35 ti j̥äme'it. [t̥ér-mat
 l̥q̥ñχ minn̥é mat m̥äxp̥ä ma-
 nañkin p̥erj̥en! »
 *
 žum t̥u j̥ämi.
 ti sāt l̥üpä l̥ü-j̥ewér
 40 namtal tulät̥ü at laple'it.
 ti tuj t̥elem n̥awér-p̥i'
 tawä ness̥ sunsentit̥ä.
 taw l̥äwi: «j̥äñen saim r̥iñ!
 manr sunse'in? ! — añ-mōnt
 45 nañenn̥l q̥siñ l̥üt
 am namtal tuläm at laple'it.»
 t̥u j̥q̥mliti. k̥ät-pas̥l t̥ät̥emtit̥ä:
 l̥ü-p̥i' sisä ness̥ j̥q̥ñχtawé.
 sāt šilpâ šiliñ äiwän̥l

hogy neked micsoda útra menő
 mi fajta holmi kell?!

A szeméttelen réti térségen
 im egy hét lóból álló lóménés

35 járkál:

útra menő valamiféle fajta holmit
 [onnan] válassz ki magadnak!

*

A férfi odamegy.

Ez a hét lóból álló lóménés

40 az ő névtelen újját sem bírja fölemelni, [oly hitvány].

Egy ezen nyáron ellett csikófiú
 öt csak úgy nézdegéli.

Ő szól: «Az apád rothadt vérit,
 mit nézel? ! — Hisz az imént

45 náladnál vastagabb lovak

nem bírták az én névtelen ujjam [sem] fölemelni».

Oda lép. Könyökkel támaszkodik reá:

a lófiú hátát csaknem kifogatja.

Hét karikájú karikás zabolát

pâlt híle pom íntem lûe joamäsi,
 tâu tit šoaptaxtnet pâltt lû šun-
 šén pāti nuk kuäš ribitaxti tušne³¹
 mâtét át taxni³², jammes poáll
 korom pogg³³ lu ju šangqšéjén³⁴
 tu³⁵ täjätem³⁶ kâpet nûk ribitaxti.
 nuk tissennét pâlt pâr³⁷ tatt :
 muiti³⁹, äimant³⁹ oqlm kuqrp⁴⁰
 šägvärä⁴¹ serri⁴² jâppi⁴³. kvqže
 män vuäl meni äk mät šitü
 mättr qlpä mättr pqilnä⁴⁴ neili
 qamp kormti šäm pqal luš sq-
 kqrmä⁴⁵ kuän pqrrešlanti⁴⁶ qalp
 jüge norr⁴⁷ niuluz qlp jäen-
 ti⁴⁸ tâu joqmti, lutém jelqartite ;

50 punälténät palitel süpeli' jq-
 mäsi ;
 jüw-vântténät palitel [mäsi.
 xürém pum jëntém luw' jq-
 xqtel xansäp xansäñ nairél
 üntténät palitel
 55 hílä pum jëntém luw' jq-mäsi.
 taw tit šqpitaxtnät palitel
 lû säsän pati.
 nqñx kwoss rēpitaxti,
 lülñe mätät at taxni.
 60 jqmēs-pāl xürém pāx-luw
 jüw-sāñxwäsiän :
 tū tajätém xqpettē
 nqñx rēpitaxti.
 nqñx tissénät palitel
 65 ju tatmīti : an-mont qlém
 xqrp-sākwarä sar āpři.

*

Xqsä, man väfi mini,

- 50 mialatt rárak, másodfüvessé [változva] lépdél tova ;
 mialatt haza vezeti,
 harmadfüvessé változott lóként lépdél tova.
 Napdiszítésű díszes nyereggel
 mialatt fölszereli (ráhelyez),
 55 negyedfüvessé változott lóként lépdél tova.
 Mialatt ő itt magát rendbe hozza,
 a ló térdére esik.
 Amint magát reá dobja,
 álló helyén nem bírja ki, [annyira futhatnék].
 60 Jobboldali három oldalcsontját
 berugta :
 abban a pillanatban, midőn [a ló] elalélt ;
 reávetette magát.
 Mialatt magát [a ló hátán] egyenes helyzetbe hozta,
 65 visszafelé pillant : a hol az imént volt,
 [ama] nyíréssel borított heggyorma [íme] csak ködlik.

*

Hosszú, vagy rövid ideig megy,

jel tuštkäti⁴⁹, jel uililutém. jel-
 nêitâ jû tui. mām äjqu⁵⁰. tâu äü
 nqlnä⁵¹ tu tunzilmäts, tut tun-
 žänti⁵², pänä⁵³ poall qlp jügä
 nurr niuluz meni, kuenknäls,
 luta tärm nuk uns, ill joqmtäms
 illnu⁵⁴ pätm šiet loätti: ti qula⁵⁵
 uotal⁵⁶ pquill⁵⁷ qm menem jui poalt
 jal⁵⁸ poall uŋing⁵⁹ sqläšnä⁶⁰ kul-
 lälqbeng,⁶¹ numm poall tqutung
 sqläšl tärtung⁶², qula uotal te
 pquill toättém kuorum⁶³ qngul⁶⁴
 kuormé tuštung. qkžä menn vuät
 menänti. äk mät šitü kqšeltem⁶⁵
 kvällü kqšeltem šumlqz näili,
 jeltuoštkäti, lutém jelluili, lu-

akw⁶-mat-ert matér qlpä matér
 paulné nê'ili.
 ämp žarëmti-sam-päl lül
 70 sčžrimë kwon poržëslänti.
 «qlp! jčžä-nur näwluñkwë
 qlp jčženti!»
 taw jčžmenti, luwä jol-žartitâ,
 jol tuštžati, jol va'ili,
 75 luwä jol nčžitâ, jüw tuži.
 mām aje'it. taw äwi-nolné
 tu lülilmats, tot lülenti.
 pänäpälë'it :
 «qlp jčžä-nur näwluñkwë mi-
 ni!» [üntës,
 80 kwon kwäls, luwä-tarm nčž-
 ël jčžmtänts. ëlnuw patém šä-
 žät läwi :
 «ti qulä vätal paul
 am minnem jui pält
 ioli-päl vitiñ šärëšné (?)
 85 žuliläluñkwë!

egyszer csak valaminemű faluhoz jut (jelentkezik).

Az eb megugatja. Egy csúnya félszemű

70 hadonázva ugrik ki [a házból]:

«Egy «hős»! — Atyai bosszúokát üldözni

egy «hős» jöddögél!»

Ő mendégél, lovát visszarántja,

megállapodik, leszáll,

75 lovát megköti, belép [a házba].

A nép [ott] iddogál. Ő az ajtófélfához

oda állott, ott álldogál.

Röhögnek:

«A ,hős' atyai bosszúokát megy üldözni!»

80 Kiment, lovára ráült,

element. Midőn kissé távolabbra jutott, [így] szól:

«Ezen vége láthatatlan falura

az én eltávozásom után

alúlról a vízi tenger

85 kerekedjék föl,

tém jelneümtit jû tui. mâtm
 jégua anšuh nuk kualepi. äpi-
 kuä⁶⁶ näng qätäl punkätäs⁶⁷
 jammes jâin mine mgetl kalä⁶⁸
 kuals, mätlt lăbingnă⁶⁹ mätt kă-
 singnă ténn păttsia. äpikvă qn-
 šuz loätti äpikuä⁷⁰ kuenn kuale
 poalln mănărl mennăn⁷¹ tixtile-
 măn ti tui télém űgrpi jel šgn-
 tēln⁷² kum kuenn kvălăpi jell
 šanntită⁷² kvenn jăxtăpotalét
 puott qatem. qktî jégua karn⁷³
 tqill kuănn⁷⁴ lejumătiă lău nišpă
 kăling tuosnă jû kăltimtiă pell-
 tăitsliă, tu săltemnută⁷⁵ sqăt⁷⁶

numi-pāl ulăn sārăşel (?)
 tărătuŋkwă!
 gulă vătal ti paul
 ulă tēm xurēm āŋkwălel
 90 xurēm măt tūstūŋkwă! »

*

xasă, man vălî minenti,
 akw'-mat-ert xaslitim kwol,
 xaslitim sūmlēx ne'ilei'.
 jol tūstxati, luwănel jol-va'ili,
 95 luwă jol nērentită, jūw-tuji.
 matēm ēkwî'-anšukwî' năŋx
 kwălepei'. [sən ? !
 «apikwē! naŋ xotăl punxat-
 jgmēs jăŋen minnē mătătél
 xală xălēs.»
 100 mat lopiŋnē, mat kăŋiŋnē
 tēn patsei'.
 «apikwē!» — anšux lăwi:
 «apikwē, kwon kwălăpălén,

felülről a tüzes tengert

bocsássák reá!

Ezen vége láthatatlan falu [helyén]

tűztől emésztett három fatönköt

90 három helyt állítsanak!

*

Hosszú, vagy rövid ideig mendégél,

egyszer csak egy mohval benőtt ház

s egy mohval benőtt pajta jelentkezik eléje.

Megállapodik, lováról leszáll,

95 lovát megköti, belép [a házba].

[Az ott lakó] öreg ember s öreg aszony fölkel [előtte].

«Öcsike! Hova vetődtél te [ide]?!

Jó atyád amióta elment,

híre veszett.»

100 Valami sottogásba, valami susogásba

kezdett [a két öreg].

»Öcsike!» — mond az öreg:

«öcsike, menj csak ki,

pälpä päling jemen⁷⁶ tu⁷⁷ uotta-
kati. akti jégva hul piétänti⁷⁸. täu
loatti: sq⁷⁹ qkom jégva äm piezt-
litém kurum íoul lqmt⁸⁰ jqztäpi
nql tärmätien. ak ti égva loatti:
äpikvä menn morsäikvä pëttsen.
täu loatti täili agum egva. puott
pqitáxtne pält jql tuottentaxti⁸¹.
puott päitaxtne pält kuoss koqls.
jgmnes ténä jgmnes äinä téss, äis,
tä ménes. jäné männ vuâl meni,
qžing lqmmui qžing kăpsi⁸² kuor-
nä kumtélili⁸³. kqžc kântlanti
men vuâl kântlanti. äkmät šitü
ät kăšimtü soättüll tuom⁸⁴ on-

manärel mēn nañen tittilēmēn;
105 ti tūj tēlēm nāwēr-pī⁸⁵
jol-solēm-tāln!» [titä,
zum kwon kwälēpi, jol-solēm-
kwon jăktēpālītā: pūt ātim.
āk-wä-ēkwä karēn-tā'il
110 kwon-lēm-matiäyā.
lau nīšpā žaliñ tūsne
juw-žaltēmtiäyāt pul-tautēs-
tū sallīman'-utā, [liäyā.
sūt palpä paliñ jēmēn
115 tū ūntžati.
āk-wä-ēkwä űgwēl' pētenti.
taw lāwi: «sar ākum-ēkwä,
am pētlīte'im!»
žūrēm űgwēl'-lqmt jăktäpi,
120 nal tärmätiünä.
āk-wä-ēkwä lāwi [sēn?]
«apikwē! man moššakwē pēt-
taw lāwi: «tquli, ākum-ēkwa!»

- mi téged valamivel meg akarunk vendéglelni (etetni);
105 egy ezen nyáron ellett csikófiút
szúrj le!»
A férfi kimegy, leszúrja [a csikót],
szétvagdalja: [hát] nincs főző üst.
Nénje asszony pár fülönfüggőjét
110 kiveszi.
Tíz fogas, közzel alkotott szájába
beledugja, szétrágja.
Amit odaköpött, [ezután]
hét fülű füles katlankép
115 ülepedett oda.
Nénje asszonya húst dob [beléje].
Ő szól: «ugyan néném asszony
hadd dobok én [húst az üstbe]!»
Három húsdarabot vág le,
120 az üstbe bocsátja.
Nénje-asszony szól:
«Öcsike, mért dobtál [oly] keveset [az üstbe]?»
Ő felel: «elég [az], néném asszony!»

gän⁸⁶ tuo artâm, soát täll tuom
ongän jql pättús. kqžä menn
vuät tatt unlanti mättr pit nqi⁸⁷
oai täu uango suntôt, tál iu šai-
rânti, pol⁸⁸ jellräti, täu nuk
vitä, tumrä vugri šqt ätpä äting
pänetên korom ät mäneti, tumre
sêre⁸⁹ kqrtti nuk kqžite. läiling
ui kumle menänti tukk kuqšsen-
tîtä, lunt voant menänti lunt tân
kuqššänti, korom pqr r lax⁹⁰
joqžst⁹¹, jell ist⁹². täu kqñžq⁹³
loamt⁹⁴ kqñžiss⁹⁵ šäm poall lunt-
nä tü närmtîtä. näng lágql te
kqñžq loamtmä äm lum Alpoalln

pūt pajtažtnät palit
125 jol tātēmtažti.
pūt pajtažtnät palit
žujēs, kwälēs;
jāmēs tēnē, jāmēs ajnē
tēs, ajis; ta minēs.

*

130 Jāni', man vāli mini,
qsiñ lām-uj, qsiñ kapsej
žūrnē žum telili. [lānti.
žqšä žqñtlānti, man vāli žqñt-
akw'-mat-ērt at žqñšimtē

135 sāt tal tūm vqñžān tū-ārtimē
sāt tal tūm vqñžān jol-pattu-
vēs.

žqšä, man vāli tot ūnlenti,
mātēr-pižēt nā-ā-ži [renti.
taw vqñžä-suntāt ul'-jiw sai-
140 pōl jol-rāžrāti,
taw nqñž vītä, tumrä vāri.
sāt ätpä ātiñ puñkänēl

Mialatt az üst felfött,
125 könnyökre támaszkodik.
Mialatt az üst felfött
lefeküdt, fölkelt,
jó ételt, jó italt
evett, ivott s azzal elment.

*

130 Soká, vagy rövid ideig megy, [ségei]
sűrű (vastag) szúnyograj, sűrű csipő légyraj (értsd: ellen-
szélibe keveredik a férfi.

Hosszú ideig hadakozik, vagy rövid ideig hadakozik,
egyszer csak amint nem vette észre (nem tudta),

135 egy hét ölnyi mélységű (hét ölnyire behatolt) verembe elfogva
(oda rekesztve), —

a hét ölnyi mélységű verembe beleejtették (beleesését esz-
Hosszú vagy rövid ideig üldögél ott, [közölték]

valamiféle úrnő-leány
az ő verme százdjánál tűzi fát vág.

140 Egy forgácsdarab [bele] esik,
ő azt fölveszi s tamburát csinál [belőle].
Száz hajú hajas fejről

tū puntēln, te šām poall lunt till-
titä. täu lute ill' joállm kənzq
loamtmä tū puntitä. lu nüss šun-
žentitä rəkiläm⁹⁶ tıl⁹⁷ šangua-
taxti⁹⁸. šqat piš⁹⁹ kər kuall¹⁰⁰
pgll šullis¹⁰¹. Ater vuanga suot-
ne tū jəmliti, pänkitēm jəll tār-
mätitä äiven¹⁰² kualle jell noap-
tentaxti¹⁰³, täu tu pumtaxti¹⁰⁴, lū
pänkitēm nuk¹⁰⁵ rəulit soätt tell
vuənga sūtne¹⁰⁶ ness tuštəu¹⁰⁷.
lūta tärm nuk unti. gžing lämm
ui kumlē nqlänti¹⁰⁸, toz nqlänti-
jen. kəžä mən vuät kəntlänti jū
menänti. mätt kummé jäinti lū-

žürēm āt maniti,
tumrə-sēr žarti, nqñž-žasitä.
145 la'ilin uš žumlē minenti,
toz žqššentitä,
[təuln uš žumlē tılenti,
toz žqššentitä].
lunt-vānt minenti,
150 lunt-tān žqššenti.
žürēm-por laxwə jəžst,
jol issēt.
taw žansä-ləmt žansēs,
sam-pāl luntne tū nərəmtitä.
155 «nañ tajəž ti žansä-ləmt
am luvēm ēli-pālne tū pun-
ti sam-pāl lunt tilitä, [tāln!]
taw luvə ēli-pālne,
žansä-ləmt tū puntitä.
160 lū ness sunsentitä,
rəžulimē tıl sənžwəltaxti.
sāt-pis kər-kwə pal-sul'ēs.

-
- három hajat kiszakít, [húzza].
tamburahúr (drót) gyanánt huzza [a fára], fölhangolja (föl-
145 Lábas állat amint mendégél,
úgy pengeti,
szárnyas állat amint repülget,
úgy pengeti.
Egy lúdfalka megy [arra] :
150 a lúdéneket (húrt) pengeti.
Három ízben körül forogtak,
leszállottak.
Ő egy darab írást írt,
egy vak lúdnak oda nyújtja [mondván] :
155 «Ezt a darab írást te majd
az én lovam elé, helyezd oda!»
Ez a félszemű lúd [az írást] röpülve elviszi ;
az ő lova elé,
a darab írást oda helyezi.
160 A ló csak nézdegéli,
s erre nyerítve rugdosni kezd.
A hétszeres vassal körülvelt ház széthullott.

tén ness voantäntitén¹⁰⁹. tén loat-
tín: katl jäintäp nqi pi qsen kqtl
jäintäp qterpi qsen. nenn kotäl'
menentin. menn qlp jäupimän
kinžux menentimän. näng koat-
tä¹¹⁰ ätt li uossen. täu jel uili¹¹¹,
päše äñ¹¹² mät qlp jäll piän¹¹³ ätt
kel káñsilän — äm tinänkém. tén
jel šoanš¹¹⁴ piss. näu montnau¹¹⁵
márr varr ätt suitilén¹¹⁶. jü mens
jü jožts. ju jožtung jui-poaltä jall
kuqis, nétä tñri loatti. oám näu
lqgál mütt¹¹⁷ suisäm kuontemlén,

qter vqñxä-süntné. tü jamliti.
puñkä jol tärmititiä,
165 aiwän-kwalžä jol-nqpmätxti.
taw tü pñxmätxti,
lü puñkä nqñx-rawlitä:
sät tal vqñxä-süntné
ness tüštawé.
170 luwä-tarm nqñx-ünti.
qsiñ lām-uj xumlé iolenti,
tox iolentiändä.

*

Xqsä man vñfi xqñtlänti,
jüw minenti.
175 mat xummí' jājentei'.
lütén ness vānttitén;
tén läweł':
«xotél jājentép qter-pi' qsen»
«nēn xotäl minentijin?»
180 «mēn Alp jā i-pīmēn
kinsuñkwé minentimēn;
nañ xotte at-li vāslen?»

Ura vermének szádjához, oda megy rögtön.

Fejét leereszti,

165 zabolagyepölje aláfügg.

Ő belefogózkodik,

a ló fejét fölcsapja:

a hét ölnyi verem szádjához

csak úgy odaállítja.

170 Lovára reá ül.

Amint a sűrű szúnyograjt szétnyomkodja,

úgy nyomkodja szét [elleneit].

*

Hosszú, vagy rövid ideig hadakozik,

haza mendegél.

175 Valami két férfi jödögél.

Lovukat csak vezetik;

ők szólnak:

«Honnan jödögélsz (jödögélő vagy) úri fiú?» —

«Hát ti hova mentek?» —

180 «Mi «Hős» atyánkfát

megyünk keresni;

nem láttad-e te valahol?»

Ő leszáll [lováról].

oanom nukk kiñstuz vuan ät joxtí,
 äm pēsím¹¹⁸ jäptl tūštpoalém. täu
 kqže männ vuät kui. äk mät šitü
 kqnt jäintí netü nukk kēñstuz ätt
 aštitü¹¹⁹, luñiši¹²⁰. äk mätt šitü
 ut kért kuinét suiti nuk kuäš
 kēñši, netü luñšim luñšim šem ut
 kért kojäntí¹²¹. näu mér voarén
 kōntne jäintqumän¹²² kum nuk
 kuali. kualet kqnt lūlt kumm
 kuali. qžing lümmui kummlí nqli,
 tuk nqlingtižén. tann jui poalt
 täu láti: jellqqlém soát toall soat
 tui per¹²⁴ kualém. jellqqlí jelsäp-
 tqu.¹²⁵ jāne uñitén¹²⁶ šim¹²⁷ pari

taw jol-vn'ili.
 «pašü! aň mat Ālp jǎ'i-pižǎn
 185 at-ke žaňšilǎn:
 am ti nāňke'im.»
 tēn jol-sānsipēssi'. [wé
 «naň mōntnūw manēr vāruňk-
 at sujtil'e'in?»
 190 jūw minēs, jūw jožts.
 jūw jožtēmǎ jui-pǎlt jol-žujēs.
 nētü-tqri' lāwi:
 «ānēm, naň tajēž mat suj-sam
 žāntēml'e'in, [at jožti,
 ānēm nāňž-kēñstaňkwē vāžén
 195 am pēsēm kasajil tuštēpālǎln!»
 taw žasǎ, man vāli žuji,
 akw'-mat-ērt žānt jāženti.
 nētānāňž-kēñštuňkwē at āštitü;
 lūñši. — akw'-mat-ērt
 200 vit-kiwērt žujnāt sujti.
 nāňž kwoss kēñši:
 nētā luñšim lūñšim
 sam-vit-kiwērt žujenti.
 «naň manēr vāre'in?» —
 205 «žāntnē jāžentawēmēn.»

«Üdvöz legyetek! Ha ama «Hős» atyátok fiát
 185 nem ismeritek:
 im az én vagyok, amint nektek jelentkezem.»
 Amazok térdre hullottak.
 «Te előbb mi okból (mit tenni)
 nem adtál hírt magadról?»
 190 Haza ment, haza érkezett.
 Miután haza érkezett, lefeküdt.
 Nejéhez szól:
 Engem, ha te majd valami kis zajt hallasz,
 engem fölébresztteni nem futja ki erőd;
 195 [akkor] szúrd meg (állítsd) késsel a csipőmet!»
 Hosszú, vagy rövid ideig fekszik,
 egyszer csak [valami] had jődögél.
 Neje nem bírja (nem ér rá) felköltetni;
 sír. — Egyszer csak
 200 úgy érzi, hogy vízben fekszik.
 Amint fölébred [észreveszi],
 hogy neje sírván, sírván
 [az ő] könnyeiben fekszik.

soxtjas¹²⁸ ngr¹²⁹ axtäsl¹⁸⁰ punnus.
 te soat toat soat tui mullno¹⁸¹
 pält ngr äxvtš nuk¹⁸² jājānemmi
 tāt¹⁸³ perkuqlux vuat ät joxts¹⁸⁴,
 tumra¹⁸⁵ suiye ness kuqlus¹⁸⁶.

χum nqñχ-kwāli.
 kwālem χānt lalt χum kwāli.
 qsiñ tām-uj χumlē noli,
 toχ nolentiānā.
 210 ton jui-pält taw lāwi :
 «jol χqle'im,
 sātāl, sat tūwnqñχ-kwāle'im.»
 jol-χqli, jol-saptawē.
 jāni' qñrān sim-por soxt-jassā
 215 nār āχwtäsēl punwēs.
 ti sāt tāl sāt tūw mulnē palit
 nār-āχwtēs nqñχ-jānīmi. [joxtēs
 taw nqñχ-kwāluñkwē vārā at
 tumrā-sujā ness χqlewēs.

2.

(Jurkinától közölt változat.)

a) Reguly eredeti föl-
 jegyzése szerint.

b) Középflozvai nyelvű
 átírásban.

Alp jéri.

Ālp-jeri.

Alp tēls. šāmnäpätēm
 kurt kqtl, kurmenta uj poal¹
 kvätinä² nārł juntau ;

Ālp tēls. —
 šāmnē pätēm khurt khatēl
 khūrmētā uj-poal kwätne

«Mit csinálsz te?»

205 «Had jöddögél reánk.»

A férfi fölkél.

A fölkerekedett had ellen kél a férfi.

Amint sűrű szúnyograjt nyomkod,

úgy nyomkodja szét őket.

210 Azután ő így szól:

«Meghalok,

hét tél, hét nyár múlva fölkelek.»

Meghal, eltemetik.

Idősb ánya egyenesen szíve tájára

215 egy nedves követ helyezett.

Ama hét tél, hét nyár elmúlt a alatt

ama nedves kő megnő vala.

Ő neki nem volt ereje fölkelni.

Csupán tamburája szavát hallották.

2.

A «Hős» megszületett. —

Napvilágra jöttének harmadik napján

harmadfél jávor-lábszár-bőrből

kurmentau grsén šup
 5 sgrñ tquł roil³ voarau ;
 vuüt grsén tqr kvärtel⁴ juntau.
 tqn juipoalt soat⁵ či⁶ sür⁷ ims
 jägä urom⁸ šatring kqlqz⁹
 šqkq¹⁰ soanetiä¹¹
 10 jägä urm šatring kqlqz
 šqkq lauventijän.
 angue ne qaimä kitilitä :

än¹² moläm äm jäum kumlaž
 tqtentem, šqlepunn¹³ tuotal¹⁴
 15 qining¹⁵ juontp¹⁶ réš kot oli ?

korom niž kall nižtä

niž jqlqil loabengte¹⁷.
 tu ju kaittau —
 jäum kum kumlaž uilqz
 20 tqtem täläž šup

näreł jüntau,
 5 khürmentä grsén-šup
 sarén tquł vojil voarqu.
 vet grsén tör kvärtel jüntau
 ton jüi-poglt soqt-ši sär ints :
 järeä urém šötreñ khqlèž
 10 šaka sönätiän,
 järeä urém šötreñ khqlèž
 šaka lowintiän.

*

Oqñkhuä nē-oqimē kitilitä :
 «än mōlāl äm jäim khum-laž
 tatentēm
 15 šol-pun tūtal äinēñ jūntēpriš
 khot ōli ? » —
 «khūrēm niž khal nižtē
 niž jel-qil loqpēntē.»
 tū ju khaittau. — [tatēm
 «jäim-khum khum-laž, uł-laž
 20 tqlēkh-šup pulāt širei khot
 ōli ? »

varrnak neki csizmat,
 5 harmadfél rőf
 daróczból varrnak neki kapezát,
 harmincz rőf vászonból varrnak neki inget.
 Azután alig lett egy hetes :
 az atyjától őrzött ezernyi nép
 10 mind dicsőíti vala,
 az atyjától őrzött ezernyi nép
 mind becsüli (számolja) vala.

*

Anyja asszonyt (nőleányt) kérdezi :
 «Melylyel atyám egykor férfiügyességét gyakorolta
 15 az a szőrszálkától át nem hatható állas pánczélsruhácska
 «Három vörösfenyő közt levő vörösfenyőn, [hol van ?]
 A vörösfenyő legalsó ágernyőjén [van]».
 Oda hozzák neki be. —
 «Melylyel férfiú atyám férfiügyességét, állatkezelő ügyes-
 ségét gyakorolta,
 20 az a tompahegyű aczélkard hol van ?

pullt šeri — kôt oli?
 tu jû kaittau.
 jäum kum kumlaz ujlaz
 tatentem šemel kěrpä
 25 näläng qalä — kôt oli?
 tu kaittau.
 qngum nqi jäum kum
 kumlaz ujlaz tatem [oli?
 nqläšiltem puärn¹⁸pi — kôt
 30 kėring äjven tû nārmtau.
 äñ kvänt jüne übenpoaln jož-
 tän
 täu äñ kväntä nännä kitilitä:
 šämnä patem, soat či sār ims,
 kotäl minäntēn?
 35 šoaling¹⁹ ät suring²⁰ ät
 tižtau äitau.
 äm jä qterjäum kumlaz tatem
 nqläšiltem puärnpi — kôt oli?
 üptä latti: äñ kvänt min
 40 poqngtal²¹ sekenä²² nürmnä
 jožtēn

tû ju khaittqu. —
 «jäum-khum khum-laz, uj-laz
 tatentem
 šemel kěrpä nälēñ oqlä khot
 ôli?»
 tu khaittqu. —
 25 «oqñkhum nē-oqi! [tatēm
 jäum-khum khum-laz, uj-laz
 nälä šiltēm pōrēn-pū khot ôli?»
 kērēñ äiwēñ tû nārēmtqu.
 «änkwänt jäni üpēn-poqlnē
 jožtēn,
 30 täu änkwan̄t nāñnē kitilit:
 šämnē pätmen̄ soat šī sār ints,
 khotäl minentēn.»
 *
 S'oqlñ ät, sūrēñ ät
 tižtau, äjtau. —
 35 «äm ötēr-jäum khumlaz tatēm
 nälä šiltēm pōrēn-pū khot
 ôli?»
 üptä latti: «änkwänt min,

Oda hozzák neki be. — [ségét gyakorolta,
 «Melylyel férfiú atyám férfiügyességét, állatkezelő ügyes-
 az ő fekete vasas nyíltartója hol van?»

Oda hozzák neki. —

25 «Anyámasszony! [korolta,
 Melylyel atyám férfiügyességét, állatkezelő ügyességét gya-
 a hasított orrú táltoscsikó hol van?»
 Odanyujtanak neki egy vaszabolát.
 «Majd öreg nénédhez jössz,

30 ő majd kérdi tőled:
 egy hét alig telt el napvilágra jöttöd óta
 hova mendegélsz?» — [ott majd megmondják, mit tégy].
 *

Hig étel szagával, száraz étel szagával
 etették, itatták [nénjénél]. —

35 «Az én fejedelematyám melylyel férfiügyességét gyakorolta,
 a hasított orrú táltoscsikó hol van?
 Nénje szól: «Ezután menj,

sqat lupä lujevur
 nägä kering äiven selkmäten²³.
 kot kär nään šunšpi
 te kär pūon²⁴. aimälä
 45 šqkq²⁵ šišün²⁶ suomät²⁷
 ull nqutän.
 tül ill iljoamänti
 äkmäcit iét šäšeng²⁸ poaln
 joxtän. šqaling ät
 50 suring ät, tiytau äitau.
 äñ kvänt kitilau :
 kqaper²⁹ qlp šämnäpätem
 soat či särr ims
 kotäl' minentén.
 55 täu faqal loai :
 äm jä qterjäum
 kumlaz tatentem, ujlaz taten-
 tem
 nälqšilttem puärn pi — kôt
 oli ?
 äñ kvänt täu latti :

poqñktal säxwne, [poqñktal]
 iurnné joxtén ;
 soqt lupä lū-jeur [khantén]
 40 nai kērēñ äiwēñ salkmätén,
 khot khēr nāñ šunšpi,
 tē khēr pūyēñ !
 äm-mälä šakha šišä šümēt:
 ul nqutän, [il joqmēñ !]
 45 jot šäšēñ-poqlné joxtén.»

*

T'ül il joqmenti. [joxti.
 «äkw'-mät-šit jot šäššä poqlné
 šoqlñ ät, sūrēñ ät
 tiytau, äjtu.
 50 äñkwänt kitilqu: «koqpér qlp!
 šämné pütmén soqt ši sär ints,
 khotäl' minentén ?»
 täu faxel loqyi : [tentém
 «äm ötēr-jäim khum-laz ta-
 55 ujlaz tatentém nälä šiltém
 pörén-pū

egy szeméttelen dombhoz, egy szeméttelen réthez fogsz jutni;
 egy hét lóból álló ménest fogsz találni;

- 40 rázd meg a vaszablát:
 amelyik csödör reád néz,
 azt a csödört fogd meg!
 Hogyha mindannyian visszafelé ugranak:
 ne bántsd őket, menj el;
 45 elfogsz jutni középső anyai nagybátyádhoz.»

*

Azután elment.

Egyszer csak középső anyai nagybátyjához jut.
 Hig étel szagával, száraz étel szagával
 etetik, itatják.

- 50 Azután kérdik: «Vitéz hős!
 Napvilágra jöttöd óta egy hét alig telt le,
 hova mendegélsz?»
 Ő erre így felel (azután):
 «Az én fejedelematyám melylyel férfiügységét gyakorolta,
 55 melylyel állatkezelő ügyességet gyakorolta, a hasított orrú
 táltoscsikó

60 poqngtal ségtä, poqngtal nürm-
tū

soat lüpä lū jévr.
nāu kéring äjven selpmätn.
kot kär nān šunšpi
tē kär pūon.

65 šqkq šišä nqubentät
ull nqutän. — Ill joamen
väsi šūšen poaln joxtän.
šqaling üt, suring üt
tižtau äitau.

70 kitilau : kotäl' minentén ?
qterjäum kumlax tatentem
nqläšiltē puärnpī — kōt oli ?
väsi uopte⁸⁰ latti:
äukvān poqngtal sékän

75 poqngtal nürmenä joxtän
soat lupe lu jeur kqntän.
kéring äiven sülkmäti.
tu tui tēlem nqor pi

khot ōli ? »

ankwānt tū latti :

«poqñktal sāxwté, poqñktal
soqt lüpä lū-jeur, [nürmté
60 nāi kēreñ äjven sülkmätēn,
khot khōr nān šunšpi,
tē khōr pūjēn !
šaka šišä nqupentēt,
ul nqutän, il joqmēn !
65 vossi šāššēn-poqlnē joxtēn.»

*

[T'ul il joqmenti. [nē joxti.]
äkw-mät-šit vossi šāššā-poql-
šoqlñ āt, sūrēñ āt
tižtq, äjtq.

70 kitilau : «khotäl' minentén ?»
«qter-jäim khum-lax tatentēn
nālā šiltēn pōrēn-pū khot oli ?»
vossi ūptā latti :
«ankwānt poqñktal sāxwné,

hol van ? » —

Erre ő így szól

«A szeméttelen dombon, a szeméttelen réten
hét lóból álló lóménes [van],

60 te rázd meg a vaszablát,
amelyik csődör reád néz,
azt a csődört fogd meg !
Ha mind visszafelé mozdúl :
ne bántsд őket, menj tovább !

65 El fogsz jutni legifjabb anyai nagybátyádhoz.»

*

Azután elmegy.

Egyszer csak legifjabb anyai nagybátyjához jut.

Hig étel szagával, száraz étel szagával
etetik, itatják.

70 Kérdezik : «hova méssz ? » —

«Fejedelematyám melylyel férfügyességét gyakorolta,
a hasított orrú táltoscsikó hol van ? »

Legifjabbik nénje szól :

«Ezután egy szeméttelen dombhoz,

- täuän šunšpi.
 80 täu loai: jāum säim vir
 nügä oanemne kotäl' joktılın⁸¹.
 äivänl moaitä⁸²
 äivänl moqinä pält sobolä
 imti.
 ngirl ütten pält kvanenü itmi
 85 pottpurik⁸³ kqrrtuḡ ätt mikti⁸⁴.
 qılın⁸⁵ qilä korom poqḡ lu
 kéring pošmog pättl
 jušqngäseän.
 tu täjetem koqpattä
 90 pottpuruk nukkašëmtitä,
 nukribitayti, nuktuselti.
 pär šunšpoali, mqnntoalm
 urr nälä sär jäppänti. —
 kažä meni, vuät meni —
 95 mättr pit pojekum tu joḡti
 oanm latti: iét kuluy taritılın.
 ämnään tıḡtnä
- 75 poḡnktal nurnne joḡtën.
 soḡt lüpä lü-jeur khqntën.»
 kërëñ äiwën säłkmäti;
 tē tuj tēlēm nqur-pū
 täwän šunšpi. — täu loḡfi:
 80 «jāın säim wūr!
 nūä ön khotäl' jökhtilën?»
 äiwänël mḡfit. [inti,
 äiwänël mḡfinät pält sōpēlū
 nairēl üttenät pält khwqnēnē
 inti;
 85 potpuruk khartuḡ at mikti.
 qłmēḡ ma'ilä khūrēm pōkh-lu
 kërëñ pḡšmēḡ pättēl
 ju-šōḡwsän.
 tū täjätēm khoqpette
 90 potpuruk nuk-khašëmtit,
 nuk ripitayti, nuk tisseltayti;
 pär šunšpoḡli, äm-mänt ölēm
 sär jäppenti. [ur-nälü

*

- 75 egy szeméttelen réthez fogsz érkezni,
 [ott] egy hét lóból álló lóménest fogsz találni.»
 [Ott] vaszaboláját megrázza:
 egy ezen nyáron ellett csikófi
 néz reá. — Ő [így] szól:
 80 «Az apád rothadt vérét!
 Hova fogsz te engem juttathatni?»
 A zabolát [szájába] dugja.
 Mialatt a zabolát [szájába] dugja, másodfüvessé változik;
 mialatt a nyeret rarakja, harmadfüvessé változik;
 85 [de] hasaló szijat, hogy ráhúzzanak, arra nem engedi (adja)
 A bal mellének három oldalbordáját [magát.
 patkós (vasas) cipőjének sarkával
 berugta.
 Abban a pillanatban, a mint elalélt,
 90 a hasaló szijat fölrántja,
 [hátára] fölveti magát, rendbe hozza magát;
 vissza néz, [hát] az a hegyfok, melynél az imént volt,
 alig hogy ködlik [oly távolra vitte már lova].

*

jommas ténä kqtl vuım ;
 nään äitännä
 100 jommas äinä kqtl vuım.
 täu illjoamtänti, il iıupäti.
 Tqrom poall qşşeläilpä
 tauting³⁶ läilpä³⁷ tqrompinä !
 näu³⁸ uilqngvä ;
 105 şemel mâ anguennä
 jql poal uring şqloşän !
 näu kulilängvä.
 illhiupäti pärr şunşi.
 äimant mättr pit mät poi
 110 äk poşme³⁹ oattülänti.⁴⁰
 äk jértä⁴¹ uottem kräleän
 şumlaķen (nıls).
 äimälä mätm jegva qnşuz
 ten qlnnännä⁴² — täu loatti :
 115 äkäm qakväm oanemne
 iét kuluz taritelän.
 nään tiχtnä jommas ténäm

Khwaşä mini, vöť mini,
 95 mäterpüt poj khum [poqlnë]
 tū joχti. [tqřätülñ !]
 «ön» — latti — «ıl khūluχw
 «äm nān tiχtnë jāmës tēnë
 khotël vūm ?
 nān ajtēnë jāmës äjnë
 100 khotël vūm ? »
 täu il joqmtenti, ilñū päti.
 «Tqřēm-poql qşşä lailpä,
 toqtēñ lailpä Tqřēm-pūñë
 nāi ujlankwēñ !
 105 Şemel Mō oqñkhwēññë
 jel-poql wütiñ şäreşñë
 nāi khulilañkwēñ ! »
 ilñū päti, päř şunşi :
 äm-mänt mäterpüt mät poj
 110 äkw' paşmä oqttēlenti. —
 äkw' jértë uttēm kwälän-şum-
 lekñän nēilës.

Hosszú ideig megy, rövid ideig megy,
 95 valami gazdag emberhez érkezik oda.
 «Engedj engem» — mondja — «hogy az éjjel nálad hál-
 jak!» —
 «Jó ételt, melylyel téged etethetnélek,
 honnan vegyek,
 jó italt, melylyel téged itathatnálak,
 100 honnan vegyek?»
 Ő elmendegél, távolabbra jut [s így szól]:
 Ég felől vékony lábú,
 tüzes lábú Ég-fi
 szálljon le hozzád !
 105 Fekete Föld anyád felől,
 alúlról vizes tenger
 kerekedjék reád !
 Távolabbra megy, visszanéz :
 hát ama valamiféle gazdag embernek
 110 csak a füstje gomolyog. —
 Egy időben épített házhoz és pajtához érkezett.

- kətl viläm — jû tuin — jəl-
 kvin.
 Täu jû tui. äkmäcit
 120 jegva anšuh kətem lattekäti ju.
 äkmäcit äimel təaltem säurpi
 jû te tulstén.
 äpikvä te säurpimä
 jep šännäntéln.
 125 täu jep šännäntitü.
 kven jäyte poaltü
 jegva puott voarux imti.
 täu kit núl poar jəxtäpi
 puott kərnä narribitiän.
 130 šiepänne⁴³ äk tēp šäm
 nuk vi,⁴⁴ narribitü.
 puot kərn pütän nukpoaelti
 kven äl pətilälti.
 Tiēt, äit, näss äriti.⁴⁵ —
 135 kui kuoltän nuk kuoli
 luta puomti. ill joqmtänti.
- äm-mälä mätəm jəkwi'-anšux
 tin ölnän. — täu latti:
 «äkäm-oqkwäm ön it khüluxw
 115 tərätälän!»
 «nän tixtne jämäs tənäm
 khotél viiläm?
 ju tūjin, jel khujin!»
 täu ju tūji. — äkw'-mät-šit
 120 jəkwi'-anšux kətəm lattəxatiji.
 äkw'-mät-šit äm-mälä tältəm
 säir-pū ju tē tuləstén.
 «äpukwé, tē säir-pūmé
 läp-šalləmtäln!» [təpoglit,
 125 täu läp-šalləmtit, kwän-jäx-
 jəkwä püt voqruw inti,
 täu kit núul-poqr jəxtäpi,
 püt-kən nal-ripitiän.
 šépän äkw' tēp-šäm nuk vii,
 130 nal-ripititü püt-kən. [tilelti
 pütän nuk pəjilti, kwänül pot-

Hát [ott] egy öreg asszony és ember,

ők élnek vala. — Ő szól:

«Nagybácsim, nagynéném, hogy az éjjel meghálhassak,

115 engedjétek meg nekem!» —

«Jó ételt, melylyel téged etethetnénk,

honnán vegyünk?

Lépj be, feküdj le!»

Ő belép. — Egyszer csak

120 az asszony s öreg valamit beszélgetnek egymással.

Hát egyszer csak egy telet töltött

tehénborjút hoztak im be.

«Öcsike, ezt a tehénborjút

szúrd le!»

125 Ő leszúrja, szétvagdálja.

Az asszony elkezd vacsorát (üstöt) készíteni.

Ő két darab húsdarabot vág,

beledobja azokat az üstbe.

A zsebéből egy magszemet vesz ki,

130 beledobja az üstbe.

Üstjük felfő, kifelé fut.

- äkmäcit kit kum
 äimäl vuor šengäst⁴⁶ älešlanti.
 mot kum loatti :
 140 pēs kqaper pēs qlp
 qlem⁴⁷ šit⁴⁸ nqi⁴⁹ till qlsau,
 qter till qisau.
 lälpil kqaper pätem jui poalt
 lälpil qlp pätem jui poalt
 145 ingi nämne pätsau, kuš näm-
 ne pätsau.
 mot kum latti :
 pēs kqaper qlem šit⁴⁹
 pēs qlp qlem šit
 ingi⁵⁰ nämel qlsau
 150 kuš⁵¹ nämel qlsau.
 läl pil kqaper pätem jui poalt
 nqi tillnä pätsau
 qter tillnä pätsau.
 täu pēs kqaper iéšem⁵² kummä
 155 jep⁵³ šqirapest — tül mins :
- tēt, äjit, ness äriti.
 khuj-khwqltän nuk kwoqli,
 lütä puumtitä, il joqmtenti.
 * [mälä
 185 Äkw'-mät-šit kit khum äm-
 vuor-šeñäšt älešlentiji.
 mōt xum latti :
 «pēs koqper, pēs qlp olēm-šit
 naj tēlöl ölsqu, öter tēlöl ölsqu.
 140 lälpəl koqper pätem jüi-poalt,
 lälpəl qlp pätem jüi-poalt
 jñkei nämne pätsqu,
 kuš nämne pätsqu.»
 mōt khum latti :
 145 «pēs koqper olēm-šit,
 pēs qlp olēm-šit
 jñkei nämel ölsqu,
 kuš nämel ölsqu.
 lälpəl koqper pätem jüi-poalt,
 150 [lälpəl qlp pätem jüi-poalt]

Esznek, isznak, marad is [valami].

Hajnalban fölkel,
 lovát megfogja, elmegy.

*

- 185 Hát egyszer csak két férfi
 erdei madárkakat fogdos.
 Az egyik férfi [így] szól:
 «midőn a régi vitéz, a régi hős uralkodott (volt),
 úrasszonyi móddal éltünk, úri móddal éltünk.
 140 Miután új vitéz támadt,
 miután új hős támadt,
 szolganó névre jutottunk,
 szolgaférfi névre jutottunk.»
 A másik férfi [így] szól:
 145 «midőn a régi vitéz uralkodott,
 midőn a régi hős uralkodott,
 szolganó névvel éltünk,
 szolgaférfi névvel éltünk.
 Miután új vitéz támadt,
 150 miután új hős támadt.

- äimälä pēs kqaperne
 mām jurtl äijänti, tqjänti.
 mättr pit uoš tai⁵⁴
 šqga jep šairiän.
 160 tann juipoalt tiytau äitau.
 äkmäcit jäll puängls⁵⁵ —
 sqat täll rayt vuängän
 järribitaus.
 lutä korom piš
 165 kēr kväll kērñ jun qarptaus.
 täu kqžä, vuäl kuis;
 nuk saikäls⁵⁶. äimälä
 sqat täll rayt vuängät jällñ
 kojänti.
 mättr pit, mätt naer oai
 170 iu šqiränti — pql jerräti.
 täu tumrä voari.
 šogpretänne korom ät mäniti
 teäñl voarēt.
 läiling uj kumle menänti
- naj tēlnē pātsqu,
 öter tēlnē pātsqu».
- täu pēs koqpēr ješšēm khummē
 läp-šaurēpēstā, tūl minēs
 155 äm-mälä pēs koqpérñē.
 mōm jurtēl äjenti, tajenti.
 mätēr-pūt ūš-tail
 šakha läp-šauriän.
 *
- Ton jui-poalt tiytau, äjtau.
 160 äkw-mät-šit jel-pōñkhlēs.
 soqt täl rayt vōñkhän
 jel-ripitqus;
 lutä khurēm-piš kēr-kwāl-kēñ
 ju-nqreptaus. [khujis,
 165 täu khwqšä [khujis], vōt
 nuk saikälēs.
 äm-mälä soqt täl vōñkhāt
 jälēñ khujenti
 mätēr-pūt māt nājēr-oqi

úrasszonyi módba jutottunk,
 úri módba jutottunk».

Ő a régi vitézt dicsérő embert
 levágta s aztán elment

155 ama régi vitézhez.

A néppel együtt iddogál, eddegél.

A kik (mik) csak voltak a teli városban,
 mind levágta őket.

*

Azután etetik, itatják.

160 Egyszer csak lerészegedett.
 Egy hét öles agyaggödörbe
 dobták bele.

Lovát háromszoros vasházba
 rekesztették el.

165 Ő [ott] hosszú ideig feküdt, rövid ideig feküdt,
 fölébredt.

Hát egy hét ölnyi gödörben
 lenn fekszik.

Valami féle királyleány

- 175 *tok kvqssänti.*
äkmäcit lunt oant minänti.
täu luntén kvqssäüts.
täu korom poqr lunt oant
lahu joqngtét täu poaltän
180 *tü jälljisét.*
täu säm poal uj tqul poalnä
kqnzq kännzi.
tagal äm lum koqt kqntiln,
te kqnsät tu täxtepoaläl.
185 *lunt voant nuk tilémlét.*
tilnän. uiln äne kqnzäm
täu lutän tü täxtepoaljän.
lu rakeli. korom piš
kérkväll pql suläti
190 *lu kaitliti, sqat täll mill*
vuonga suotne tü kaitliti.
äjün vuqns kvalle
- 170 *jiw šqurenti, pol jel-räti.*
täu tumrä voqri. [niti
šopër ötänné khürém öt mä-
tönel voqrit.
lailēñ uj khumlē minenti,
175 *tokh khwqššenti;*
[tqulēñ uj khumlē tilenti,
tokh khwqššenti]. [nenti;
Akw'-mat-šit lunt-woqnt mi-
täu lunt-tön khwqššäüts.
180 *täwäm khürém-por lunt-woqnt*
laqwä joqnkhtit;
täu-poaltän tü jel-issét.
täu säm-poql uj tqul-poqlne
khanšä khanši.
185 «*täxel äm lum khot khqntilén,*
te khanšä tü täxtepoaläl!
lunt-woqnt nuk tilémlét.
tilnän-uil [lunt-] äñä
khanšäm täu luwän tü täxté-
poqliän.
190 *lü röxuli, khürém-piš kër-kwäl*

- 170 *fát vág, egy forgács lehúll [a gödörbe].*
Ő [abból] tamburát készít.
Üstökhajából három haját kitép,
húrrá szerkeszti.
Lábas állat amint mendegél,
175 *úgy pengeti;*
szárnyas állat ahogyan repül,
úgy pengeti.
Egyszer csak egy lúdfalka mendegél [arra].
Ő lúdéneket kezdett pengetni.
180 *Őt a lúdfalka háromszor*
körülforogja;
ő hozzá oda leszállanak.
Ő egy szál (szem) madártollra
írást ír.
185 «*Ha majd az én lovam valahol látjátok,*
ezt az írást nyujtsátok neki oda!»
A lúdfalka fölrepült.
Miután elrepültek, a lúdsereg
az írást az ő lovának átnyújtotta.
190 *A ló egyet nyerít, a háromszoros vasházat*

tū jelnuoptentaŋtí,
tāu tū šieltaŋtí
195 lutān nuk iérmtau. —
ti mirrmā pussn jepšautitā.
kot naer gai iu šqirāns
te naer qaimā tāktān nukvitā.

pal sulāti. lū khajltiti.
soqt tāl mil vōñkhā- sutnē
tū khajltiti.
āiwēn voqēs-kwāllā
195 tū jel-nāpēmtaŋtí,
lutān nuk-iirēmto.
ti mirmē pušn lāp-šaurit :
khot nājēr-oqi jiw šaurents,
tā nājēr-oqi tākwātān nuk vitā.

II.

A szamojéd had éneke.

Jā r ē n χ ā n t ē r i .

Jārēn vāntli šāris ta pālne,
šāris-kwofl tumpnē joŋtēs.
sunā qs-vit jāñkēn ŋanwēs.
Jēñsiñ ūsiñ sa'irēpā nāñχ leu-
matēstā,
5 sunā jāñkā kwon nārtēstā.
suñ-jañkā nārtēm mātāt

Jēñsiñ ūsiñ sa'irēpā jol-joru-
lēstā.
ēlāl' ioumtēs, šāris-vūtān joŋ-
tēs, jol χūlmītēs.
sa'irēpā kwoss kismejitā: āñim.
10 jurtiñ pāsī' māñ χqpt-pīkwē
pūmats,

szét zúzza. A ló neki iramodik.

A hét öl mélységű gödör szájához

oda iramodik.

A zabola vezető gyeplője

195 oda lefügg,

a lova öt fölragadja.

Most a népet mind levágja.

Amelyik királyleány fát vágott,

azt a leányt magához [a lóra] fölveszi.

II.

Egy szamojéd a tenger túlsó oldalára vándorol rénjeivel.

A tengerközépi szigethez érkezett.

Szánjához fölszín-víz jege tapadt.

Jēnysing városi fejszójét fölkapta,

5 szánja jegét lefaragta.

Azon a helyen, hol szánja jegét lefaragta,

Jēnysing városbeli fejszójét [ott] felejtette.

Előre hatolt, a tenger partjához érkezett, meghált.

Akár hogy keresi fejszójét: nincs meg.

10 Egy társas borjút, kis réntinót fogott meg,

- ta nátpi'í' kit náhtsati pū-*
mats,
Jēnśiñ ūsiñ sa'irēpū kinsuñkw' 25 aman χātēl pokaps,
jūw jāñχēs.
Jēnśiñ ūsiñ sa'irēp-supā po-
χāsā minēmā jui-pālt,
kaps. [tēstā.
man vāfi minēmā jui-pālt
χāntēstā, ālmejestā, sunnē tāl-
15 *akw' náhtsatitū χāsit ti χart-*
akwatū arits. [wēs ;
q̄s vāfi minēmā jui-pālt,
kitit náhtsatitū χāsit ti χart-
wēs.
jurtiñ pāsi' māñ χapt-pikātū
10 *takkāt ti χūltēs.*
χajtne kēmkwēl χajtenti,
minnē kēmkwēl minenti,
30 jārēn χāntēn jojtēlimē, alimē.
la'il-pāl jāren vāpsū
la'il-pāl jāren ājkā
sun χāsit χasimē, alimē. [mēt.
jāγ'-āritā totimē, sāliānā pōsi-
jurtiñ pāsi' māñ χapt-pikātēl
35 *ta jārnēt jui-pālt nāwēlχa-*
tuñkwē pats.

- azokhoz támogatóul két rénünöt fogott meg,
 s Jēnysing városbeli fejszójét keresni visszafordul.
 Miután hosszú ideig ment,
 miután rövid ideig ment,
 15 egy rénünője hosszában elterült ;
 másika megmaradt.
 Miután megint rövid ideig ment,
 im második rénünője is elterült hosszában.
 Társasborju kis réntinója
 20 maradt most meg magában.
 Futó mértékben fut,
 menő mértékben megy.
 A tengerközépi szigetre oda jut (mered) ki.
 Vajjon holdvilág szállott föl,
 25 avagy a nap tűnt föl, [tűnt fel.
 Jēnysing városi fejszikéje (fejszedarabja) [oly ragyogással]
 Megtalálta, fölemelte, a szánba helyezte.
 Most visszafelé fordult, visszaérkezett.
 «Féllábú szamojéd» vejére
 30 szamojéd had rontott rá s őt megölte.
 «Féllábú szamojéd» öreg
 szán hosszában kifeszítve s megölve,
 leánytestvére elrabolva (elvive), rénjei elhajtvák.
 Társas borjú kis tinójával
 35 ama szamojédek után kezdett nyargalni.

<i>χqsä minés, vāli minés, urné</i>	40 <i>sāli-pal'jākteit.</i>
<i>χāñyēs.</i>	<i>akw'-šos lim nālātēl</i>
<i>urnēl jolāl sunsi: jāren kwolt</i>	<i>tūjā-χul nur pus jāren χānt</i>
<i>unlē'it.</i>	<i>nurtwēs;</i>
<i>sāli-pos pāñwitel sāliänä ta</i>	<i>kitenä' lim nālātēl</i>
<i>pōse'it.</i>	<i>takwsi-χul nur pus jāren χānt</i>
<i>χūrēm χum tanki musχelānl</i>	<i>nurtwēs.</i>

III.

A rénemlőn növekedett hőséletű szamojéd ember éneke.

*Sāli-šākwēl jānmāltēm, pāχātur tatēm jāren χum
ērā.*

*Sāli-šākwēl jānmāltēm jāren χūrēm sātēr sāli qñsi. akw' χātēl
nqmsi: sāsār, an an qzser nāwluñkwē voss jālnūm! puuñä χalēn
tiñsāñä vistā, sātēr sāliänä-pāl ti jāmēs. tū joχts, tiñsāñä ti sqχ-
tēstā, nāraw at χaptā, jāñk at χaptū ti pūχsanā, kēr-kwālχēl nēχ-
sanā, sāt ūnlēp kēr-sunān ti kērsanā, N'iriñ-jā jolāl ti minēs. an
χātēlā minēs, an ētā minēs, mōtit χātēl χātāls, nāj tūliñ lapēs, ēlā*

Hosszú ideig ment, rövid ideig ment, egy hegyre hágott.

A hegyről lefelé néz: hát [ott] szamojéd sátrak állanak
(ülnek).

Egy rénpihenő út szélességében (oly nagy falkában) hajtják
im az ő réneit.

Három ember az ő jegyük (módjuk) szerint

40 vagdossa (bélyegezi) a rének füleit

Egyszer kilőtt nyilával

mint tavaszi hal [fűződik] a nyársra, úgy nyársolta föl az
egész szamojéd hadat;

másodszorra kilőtt nyilával

mint őszi hal [fűződik] a nyársra, úgy nyársolta föl az egész
szamojéd hadat.

III.

A rénemlőn növekedett szamojéd embernek nyolczezer rénje
van. Egy napon [azt] gondolja: ugyan hadd megyek én rókát
üldözni! Holmijai (gazdagsága) közül elővette pányváját s ezzel ezer
rénjéhez ment. Oda érkezett, pányváját kézre szedte, fehéres öt
rénökrét, hófehér öt rénökrét azzal megfogta, lánczczal megkötötte,
hét ülésű vasszánjához kötötte s a «Vesszőtermő-folyón» im alá-

sunsi : *χansān qxsér ta mini. ti náwluñkwé patéstā. χūrēm ētāñ χūrēm χātél náwlestā, akwā' at joxtitā. Numi-Tārēm jāyā-nūpél pojksuñkwé ti pats. «am sormēm joxtés, aman ārim-pīrēm sormā joxtés ; man ās manēr vārmél ? ! amki sormēm kastél-ke : qxsārem voss joxtilēm, ās ārim-pīrēm mā'és-ke ēlā voss tārātīlēm.» χansān qxsér ti joxtéstā. joxtéstā-pél χaptānān ness jūnruwés. qxsérānl alēmanl-jui-pālt χaptēt ās mori aljate'it, ta kēmél ti kantmuwäst. qxsérā jārén pāχātur χot vistā, sāt ūnlép kēr-sunné nāñχ-tāltéstā, jūw ta jāñχés. χūrēm noplūnēl vārem jāñk porχāt χot-nolχatēm, tātél sawā χūltēm ; ta-kēm rakw ti āls. jāñχēm mātāt sunsitā : N'iriñ-jā mōl χātél va'ilēmāt sās-jāl āls, an alēm-pālt tūlné voiken tār supīñ χum χalleuw jāñiti' nāñknūw-ke, nāñknūw ; ās at-ke nāñknūw, at nāñknūw. ta pāñχiti' jā ti jēmtem, tū-mos taw ta náwelyatīlēs. jūw ti jāñχés, jūw ti mini sāt χātél minēmā jui-pālt jūw nē'ilmāt kwol āti, puuñ āti, ēlēm-χalēs āti, paul-aulāt tūlné āmp āti. ēlēm-χalēsānā, āriānā, pī-χānā alimēt, mēt-χumiānā alimēt, kwolā sakwātimē.*

Sāli-sākwel jānmāltēm jārén χum ta lūñsuñkwé pats. ta lūñsēs,

felé ment. Ama napon át ment, amaz éjjelen át ment, más napon nappal lett, a nap magasra emelkedett, a távolba néz: hát im egy tarka róka megy [ott]. Most üldözni kezdette. Három éjjel, három nappal üldözte, egyre nem éri utól. Felső-Ég atyjához im imádkozni kezdett: «Az én halálom jött-e el, vagy leányom-fiam halála jött-e el, vagy micsoda dolog [történik]?! Ha az én halálom kedvéért [történik ez a sors]: akkor csak hadd érem utól a rókámat, de leányom-fiam érdekében hadd bocsássam tova!» A tarka rókát im utolérte. A midőn utolérte rénökrei csak úgy rugdosták sarkaikkal. Miután rókájukat megölték a rének egymás közt verekednek megint hiába, annyira megharagudtak. Rókáját a szamojéd hős elvitte, a hét ülésű vasszánra rátette s azzal visszafordult. Három nyári rénborju bőréből készült hófehér sapkás bundájának szőre levedlett, pusztá bőre maradt meg: im olyan nagy eső volt. Midőn visszafordult (visszafordulta helyén) nézi: [hát] a «Vesszőtermő-folyó» tegnap napleszálltakor [csak] patakocska volt, most a tulsó partján álló fehér vászoningú ember halászmadár nagyságúnak látszanék, ha ugyan látszanék; de ha nem látszanék, nem látszanék. Oly szélességűvé lett im a folyó, addig ment le [a szamojéd] üldöztében. Most visszafordult, im haza megy. Midőn eltávozása után hét napra visszaérkezett, ház sincsen, gazdagság sincsen, ember sincsen, faluja végén kutya sincsen. Emberei, leányai, fiai meg vannak ölve, bérszolgái meg vannak ölve, háza lerontva.

A rénemlőn növekedett szamojéd ember most sírni kezdett.

akw'-mat-ért nq̄ñzāl' ti nq̄msaxtuñkwé pats. «taw am l'ñísímém manér xulili!» — lāwi — «xq̄ñzān alwäst, xasšañkwé èrè'it.» nq̄ñz ti sajketaxtēs. ness āñim, simtal-majttal ālēs; tatñ alimèt. jänñ' manü tül jot-tq̄timé, puuñā jot-tq̄timé. juil ti ñawlītésanā. xq̄sā minēs, vāñ minēs, akw' māt ēlāl' sunsi: xürmit ñq̄rt kwol ta tūštuñkwé patwēs. mā-sajné, pq̄xén ti xart-xatuñkwé pats. «ness lakwxat'e'im» — lāwi — «taw simtal-majttal pq̄xätur, am ness xum q̄sém». ness ti lukwuñkwé patsanā.

Xq̄sā, man vāñ lakwxatēmā jui-pält akw'-mat-ért jänñ' manü vitné ti jiw. jq̄rén xum nq̄msi: at roxtéptilém, sujtal sūpā lap pūjēmtilém. pūjēmtētü, kwoss pērxētaxtīs, at sētš. tāk-sir xumñé tākīs pūw-wēs. ja, tül ti kitiluñkwé patētü. » nañ xq̄ñzān q̄ñsawén, xumin xq̄ñzā? » kitilitü. «am» — lāwi — simtal-majttal jq̄rén pq̄xätur, xumim ta.» — «tā . . . manēx jq̄ut q̄ñsi?» — «kēr xāsñāp mā-xar-ant vortüñ xürēm jq̄ut āñsi, sāt tal sirei q̄ñsi» — «xot q̄lè'it?» — «sālī sārāk kwonipält q̄li akw' jq̄utü tūjt-kiwért; akw' jq̄utü āwi-sünttē q̄li ul-jiw sairén' māt, sš'ir-mā joli-pält; akw' jq̄utü q̄smü joli pält, qulä lāñzanšēp q̄ñsi, ne-mat-ürēl kātne patné muträt āñim. kwon q̄lné alsanā,

Csak sirt, csak sirt, egyszer csak fölkelésre kezdett gondolni. «Hiszen ha én sírok, abból mi támad!» — szól — «meg kell tudni, ki ölte meg őket». Fölocsidott [fájdalmából]. Sehogy másképp, mint hogy a «szívtelen-májtalan» volt, az ölte meg őket. Idősb menyét onnan magával vitte [a rabló nép], gazdagságát magával vitte. Tehát üldözőbe vette őket. Hosszú ideig ment, rövid ideig ment, egy helyen a távolba néz: hát a harmadik bércezen ím sátrakat kezdnek fölállítani. A föld mögé, oldalt kezdett ím huzakodni. «Rejtőzve hadd megyek» — mondja — «ő szívtelen-májtalan hős, én közönseges ember vagyok,» Hát csak úgy rejtőzve közeledett feléjük.

Miután hosszú, vagy rövid ideig közeledett rejtőzködve, egyszer csak idősb menyé ím vízért jön. A szamojéd ember gondolja: nem ijesztem meg, befogom nesztelen száját. Megfogta, akárhogy forgolódott, nem bírt kiszabadulni. Az erős fajtájú ember erősen fogta meg. Tehát azután ím kérdezni kezdte. «Ki tart téged, férjed kiesoda?» — kérdi. «Nékem» — mondja — «a szívtelen-májtalan hős, az a férjem.» — «Ahá! . . . Minő ijja van?» — «Vasrugószeres, marmutesont hajlószeres három ijja van, hét öles kardja van.» — «Hol vannak azok?» — «A rénlegelön kívül van egy ijja a hóban, egy ijja az ajtó nyílásnál van a tűzifa-vágó helyen, a taposott föld alatt; egy ijja pedig vánkosa alatt; végének csengetyüje van, nincsen fortély, melylyel valami módon kézre lehetne keríteni.

tatit ti-sqst kätén pate'it, qsmät qsné jgutü kätén patné muträt älim» — «nañ qsmä sqptänén-müs qsmä joli pält qsné jgutä-qulä kwon neltäln!» lāwi jārén xum manä-nüpél. manä ti minés. ití simtal-majttal xumitü qsmä joli pält qsné jgut-qulä kwon-neltéstä.

Säli-säkwél jänmältém jārén xum ti täl mats, simtal-majttal paxätur säliänä-pält joxts. xürém xum, law lipi tot ti xqntsänä. mötén pümüti, turä xot-manémтитä; mötén pümüti xqpsiñ-lütin ta'il xot-manémтитä. akw' tox xürém xum pusén alésänä. tajänä alemä jui-pält an sāräk kwoni-pält qñsim jgut nqñx-leumatéstä, sup' saim-téstä. nälänä puli jünqésänä. jüw ta minés, jüw joxts. manü kwon ti kwäls. «jätä, qjilmawés?» — kitilaxti. manä lāwi: «qjwés.» — «jätä, sirejü xot qli?» — «pütit qli.» — «nal-qulä xotäl qli?» — «puñkä-nüpél nqñxäl' qli» — «masxatim? äti?» — «masxatim qli.» — «jüntép qñsi?» — «qñsi.» — «jüntpä manä xurip?» — «Lqpatkü üset vārém jüntpä» — «toxañ va'ital, vërmilém tax; Jëñsiñ üstë-ke vār wés, at vërmënnülém; ti an Lqpatkät vārém-ut manä jän' tälä!» jüw-lakwülts, an simtal-majttal jārénä-pält, an ti jgut qulanél ta níräséstä. an jārén roxtémä-müs sirej kätneél xot-torëltéstä.

Künn levő ölü szerszámai, azok e pillanatban kézbe kerülhetnek; [hanem] a vánkosában tartott íjját kézre keríteni nincs fortély». — «Midőn te a vánkost rendezed, a vánkos alatt tartott íjjának végét hadd, hogy kilássék!» mondja a szamojéd ember menyéhez. Erre a menyé elment. Éjjel a szívtelen-májtalan férjének vánkosa alatt tartott íjjának végét kilátszani hagyta.

A rénemlön növekedett szamojéd férfi most fölszállott [szán-jára], a szívtelen-májtalan hős rénjeihez érkezett. Három embert, tíz rénőrző ebet talált im ott. Az egyiket megfogja, a torkát szakítja ketté; a másikat megfogja a tüdejét szakítja ki mindenestől. Mind a három embert ép úgy megölte. Miután ezeket megölte, ama rénlegelőn kívül tartott íjját fölvette, ketté törte. Nyilait sarkával összezúzta. Azután visszament, visszaérkezett. Menye im kiment. «Hallod-e, elaludt-e?» — kérdezi. Menye felel: «Elaludt». — «Hallod-e, kardja hol van?» — «Kebelében van.» — «Markolatjának vége merre felé van?» — «A feje irányában fölfelé van». — «Fel van öltözködve? Nem?» — «Fel van öltözködve». — «Van pánczéluhája?» — «Van.» — «A pánczéluhája minő?» — «Lqpatkü városában készült a pánczéluhája.» — «Akkor győnge, keresztül bírom majd [törni]: ha Jëñsiñ városban készült volna, nem bírnám, hanem ez a Lqpatkü-ben készült holmi, micsoda nagy gond az!» Belopózkodott ama szívtelen-májtalan szamojédjához, amaz íjjat

*an jautä, an sirejä sas sālī śākwēl jānmältēm ɟum kātāt lūlei'. sim-
tal-majttal jārēn tīl nānɟ-porimēs, kwol-tal-ɟēl kwon ta minēs. an
sālī-śārāk kwoni-pālt ālnē jautä kinsuñkwē patēstā. ton-maniñ an-
mōnt puli' sakwātawēs. tū joɟtmāt sar voñsāl: nāl ātim, jāut ātim,
akw-mūs puli' sakwātīmēt. kātärü kastēl ɟults. jūw ti pirmeitayts,
ti ɟajti. ɟumlē jis, an ɟumit-pālt ti lakwēs, ti pūɟtēsi'. simiñ ɟumi-
tān jol woškāsawēs. taw pāɟūtur ta-kwoss alitā, sorēm ātim. sālī
ɟartnē āñɟiñ tawēl va'ilapēl simtal-majttal jārnā sip-luwā ti sāsēm-
tēstā, sun-la'ilēn tū ti nēɟēstā, unśān ēlāl ɟartitā. akw'-ērt ti karts,
ti ūsēs. jāni' manihūs nēi', ɟummi' sātēr sālītēn jot ēlāl ta ālmejēsi'.
an ta ālei', an ta šuñei'.*

IV.

A tengervégi had éneke.

S'āriś-talēɟ ɟānt ēri'.

<i>S'āñā pīkātū-nūpēl lāwi :</i>	<i>tūr vansiñ lūpi nātawē,</i>
<i>«lāntiñ śāriś al-uitēl</i>	<i>Ās-vansiñ lupi nātawē!</i>

végénél fogva im kiragadta. Ama szamojéd amint föl ijedt, a kardot kezéből kiejtette. Amaz ijja, ama kardja, mind a kettő a rénemlőn növekedett ember kezében van (állanak). A szívtelen-májtalan szamojéd most fölugrott. A háztetőn át ment im ki. Ama rénlegelőn kívül levő íjját kezdte keresni. Pedig hát azt már előbb darabokra törték. Midőn odaérkezett, mind hiába: nincs nyíl, nincs íjj, mind dara' okra van zúzva. Keze erejével maradt meg [esupán]. Hazafelé fogta magát, im fut. A mint megjött, amaz emberéhez lépett, im átfogták egymást. Dühös embere a földhöz csapta. Ő bármint öli a hőst, nincs halála. Melylyel rén szokott húzni, olyan kidolgozott (mégzás) bőrből készült vonószíjjal hurkolta át a szívtelen-májtalan nyakát, majd a szán lábához kötötte oda, a farát pedig odébb húzza. Egyszer csak im megmerevedett, im elpusztult. Idősb menyestül, mint nő és férfi ezer rénjükkel együtt ezután letelepedtek. Még most is élnek, még most is boldogok.

IV.

Az anya szól fiacskájához:

«A táplálékos tenger felső tája felől
tavi gyeppelel benőtt fatörzsöt (hadi ladikot) hoz a víz,
obi gyeppelel benőtt fatörzsöt hoz a víz.

5 sipä jăktēm tārīn ūlēm
pīkăt, ʒasăi' ul ʒujăln!

tăltiñ ūs tăltěnněl tār' ul tă-
rătăln! [wě.]
sisiñ ūs sisměn taz ti ʒăłta-

pīkătü ʒujimē śănü-nüpěl lăwi: «mană toriñ potēr ʒăśe'in? !
saimēm ěkwă sump potēr; nē-matr at nătawē» tāră ta nătws. tūl
matēm ěkwă ʒăntěli: kwon matēr suʒti. «pīkět, kwălěn năñʒ! ań-
mōnt ta'il lăwe'im: sisiñ ūs sisměn ti ʒăłi, kwalăkěn!» — pīkătü ta
kwălăps, ʒăut ūlmejis, ʒūrēm puńkpă ańt-ʒuʒēr vis, ʒăutăn ta piněstă.
sunsı: ʒăntnē ti joʒtwēs. ań ʒănt akw' śos lim ańt-ʒuʒērăn pusēn
rotěmtawăst. taʒit votěmtim ʒui-pălt ʒănt ăs kwoss kinsēs, la'il-pălăn
ʒăntēs: matēr śurtayznăt suʒti. jolăl kwoss ańkwăti, la'il-pălăn śănă
tū-kwonsitayznēm — «pīkět, ănēm ul alăln!» lăwi. — «śănă, nañ tit
ʒăltěn, kwolěnt ălěn! am lăntiñ śăriś alʒăl jălē'im» — lăwi pīkătü
śănă-nüpěl.

ʒăr ʒajtnē ʒasă ūsil ta ʒajts. ăs ʒăntilălă. ta minēs, ta minēs,
śăriś-talěʒtē, kēr-kwăli'-talěʒtē ūs ʒani. tū joʒts, kēr-ʒartʒěn ʒuril
năñʒ tīlěmlēs. ań-maniñ ʒănt alislēm mătăněl kit ătēr ojilēmī' tawă-

5 Nyaklevágható gyökeres álmod

fiúeska, sokáig ne aludjál!

Kikötős városod kikötőjén át ne ereszd azt!

Mert hátas városunk hátát [külömben] majd elpusztítják
(hátúlról támadnak meg bennünket)».

Fiacskája fektéből [így] szól anyjához: «Micsoda jóra való be-
széded van neked?! Bolond asszonynak zagyva beszéde [a beszéded];
semmit sem hoz a víz». Erre [a hadi ladik a város mellett] átúszott.
Azután hallgatózik a vén asszony: kinn valami hallik. «Fiúeska, kelj
föl! Én már rég mondom, hogy hátas városunk háta pusztul, ugyan
kelj föl!» — Fiacskája erre fölkel, íjjat emelt, három fejű szarú-
bunkós nyilat vett elő s ráhelyezte íjjára. Nézi, hát ím had érkezett
ellene. Azt a hadat egyszer kilőtt szarúbunkós nyila mind eltörülte
[a föld színéről]. Miután ezt eltörölte, amint még hadat keresett,
félábára tekintett: [hát ott] valami utána vonszolódik, [azt] érzi.
A mint lefelé pillant, [hát] félábához anyja kapaszkodott oda. —
«Fiúeska, engem ne ölj meg!» — mondja — «Any, te maradj itt,
lakj házádban! Én a táplálékos tengerre megyek fölfelé» — mondja
a fiúeska az anyjához.

Mint rénbika fut, [oly] hosszú lépéssel futott erre. Ismét néz-
degél. Ment, ment, [hát] a tenger végiben egy vár függ. Odaérkezett
vasölyv alakjában fölrepült. Ama hadölő helyéről két fejedelem meg-

nél. tū joxtēm mātāt kīt ātēr sas alēsajā. ta šuñ, ta puuñ tāltēs, šāñā-pāltūn ta mini. šāñā-pālt joxtēs, šāñā kwol-alān xāñxēs. šāñā kūr-turā xasit vit jūw-tārmats. šāñā kwonā kwāls, kwol-alāt ūālīñ pē, jgutiñ pē xānti. «xotēl jim nāj-pīkēm, ātēr-pīkēm!» — lāwi — «sunsēn. ulā-sultēm jol ul xaritālū!» xum kwol-kiwernē jūw šūltēs. šāñā sunsi: joxtēm xum takwi pīkūtā. añ ta ālei, añ ta šuñei!»

V.

A «Háncsfelű drága ember» éneke.

a) Reguly eredeti föl-
jegyzése szerint.

b) Felsőlozsvai nyelvű
átírásban.

Sāult pāng tining kum. Sālt puñk tiniñ xum ēri.

Sāult¹ pāng tining² kum

Sālt-puñk tiniñ xum

šušqā anšuk jānmeltaw³

Susax-anšuxnē jānmeltawē.

šq⁴ jgitiñ néal⁵ pextli

sol-jgutiñ nāl pāxwtlénē

jāntā⁶ jānmeltaw.

jāntiñ jānmeltawē.

5 kāning⁷ puāl kāntā⁸ kvān

5 kaniñ paulkanti kwon pāxwtli

pextli,

kanēñ ūs kanti kwon pāxwtli.

kāning uoš kāntā kvān pexlti.

Ūs-ātrēñ anšux

futott előle. Midőn odaérkezett, a két fejedelmet, mindkettőt meg-
ölte. Azt a jószágot, azt a gazdagságot [melyet ott talált], szánra
rakta, azzal anyjához hazamegy. Anyjához megérkezett, anyja háza
tetejére mászott föl. Anyja kemenczekeménye hosszában vizet bo-
csátott be. Anyja kiment, s a ház tetején egy nyilas fiút, ijjas fiút
lát. «Valahonnan jött úrasszonytól való fiucskám, úrtól való fiucs-
kám!» — mondja — «nézd, tüzem szikráját ne oltsd el!» A férfi
belépett a házba, anyja nézi: [hát] az idejött férfi az ő maga fiacs-
kája. Ma is élnek még, ma is boldogok.

V.

A «Háncsfelű (háncs sapkájú) drága embert»

a «Jávoröreg» nevei.

Hegyes fával szerelt ijjal már nyilat lőhet,

[oly] nagyságúvá nevei.

5 A téres falu terén künn lövöldözget.

A téres város terén künn lövöldözget.

A városfejedelmi öreg

Už qtring qnšuh
 toat⁹ uital unleptänne¹⁰
 jäne qaitä kväll äü suotnä
 10 nälä tū patemli.
 ne kvenkualäpi
 neälmä jū šakqarmatit.¹¹
 kum tū jamliti:
 te né äm neälm kven närm-
 tiln.
 15 täu ätt mitä. kum täkväš-
 vuoitä.
 kven ätt meua.
 kum äümä pqlsqngesit¹²
 äü tari jū parrami¹³
 neälvšakqarmäti. kvenjangpi.¹⁴
 20 täling ne kit tällnä
 täu ti puoitä.¹⁵
 kveš peritaxti¹⁶ lutä¹⁷ nqulä¹⁸
 täirmem¹⁹
 nënnä menn²⁰ vuate joxti?

ulä-vittal ünleptanē
 jänj' ājitä kwol-āwi-süntnē,
 10 nälä tū pātemli.
 nē kwon kwäläpi,
 näl jū-sqžermatitü.
 žum tū jamliti. [rēmtāln!]
 «ti-nē! am nälēm kwon na-
 15 taw at mītā. [mīwē.
 žum ta-kwoss vōwitā: kwon at
 žum āwi pal-sāñwāsitā,
 āwi tārā jūw porimi,
 nälä sqžermatitü. — kwon
 jāñžipi.
 20 talin nē kit talnē, [taxti,
 tawä ti pūjitā. — kwoss pēri-
 luwä-nqwlä tañrēmim nēnē
 manā vāžā joxti?!
 «ūpukwē! puñkēm kit va'i-
 nēm žaltē [lēm.»
 25 ūnlentimē ti saw am at vāri-

tüz nélküli, víz nélküli [állapotba, értsd: hószámos házikóba]
 helyezett

nagy leányának házajtaja nyílásába,

10 nyila oda esik.

A nő kimegy,

a nyilat markába ragadja.

A férfi oda halad.

«Hallod-e nő, az én nyilam nyujtsd ki!»

15 Amaz nem adja [ki a nyilat].

A férfi hiába kéri, nem adja ki.

A férfi az ajtót felrugja,

az ajtón át beugrik.

Nyilát marokra fogja. — Kifelé fordúl.

20 Öles nő két ölébe

fogja im őt. — Amint forgolódik (kiszabadulni igyekszik)

húsa, csontja kifejtett (?) nővel szemben

miképen futná ki ereje?!

«Nénike, a fejem míg két vállam közt

25 üldögél, ezt a bajt én sohasem szerzem».

Uopkvä²¹ ! pänkem²² kit ui-
 näm²³ kálltā²⁴
 25 unlenntām²⁵, te²⁶ sgu am ätt
 vuarilm.
 kqža kumle²⁷ pertalayti²⁸
 vuat ät joxti, lutä ngulä täir-
 mem
 nēnā men vuam joxti.
 šghri šupā²⁹ kasšemtī³⁰
 30 korom toqk³¹ jât toqkte sgn-
 gesit³²
 né tu jellašvati.³³
 te³⁴ sis kven kualäpi.
 už qtring âkt³⁵ anšuh
 lăxpättau³⁶, kitilau :
 35 am oaim mérux jeläsl.³⁷
 Näkn³⁸ neärl,³⁹ näken vuqill⁴⁰
 qllnä kvälännä, am neälm
 mérux jû vistä.
 am neälm kveš vquism.

qasä xumle pērtelayti :
 vāṛä at joxti.
 luwä-ngwlä tañrēmim nēnē
 manä vāṛä joxti ? !
 30 šoxri-supä xassēmtitā,
 xurēm tāṣ joti tāṣte sānkāsītā.
 nē tū jol lāšwātī.
 ti-sis kwon kwālāpi.
 *
 Ūs-ātrēñ akit anšuznē
 35 lax pattawē. — kitilawē :
 «am āṣim manērāi' jol-ālīs-
 lēn ? »
 «nakiñ nārāl, nakiñ rajil
 ālnē kwolān [tā ? !
 am nālēm manērāi' jūw-vis-
 am nālēm kwoss vōwāslēm,
 40 taw kwon at mītā.
 am jūw-porimasēm,
 nālēm saṣjērmatsēm,

Hosszú időn át akármikép forgolódik
 ereje nem futja ki.

Csontja, húsa kifejelett nővel szemben
 miképen futná ki ereje.

30 Kis metsző kését előrántja ;
 a három torokrészt középső torokrészébe dőfi be.

A nő ott lefordul.

Ezután [a férfi] kimegy.

*

A városfejedelmi nagybácsi öregnek

85 hírt visznek (ejtenek). — Ez kérdi tőle :

«Miért ölted meg leányomat ?»

«Bűnszerző (hószámos) eszímával, bűnszerző harisnyával
 levő házába

az én nyilamat miért vitte be ? !»

Én a nyilam hiába kértem,

40 ő nem adja ki.

Én beugrottam [a házba],
 nyilamat marokra fogtam,

40 tâu kven ätt mitä :
 äm jû parrqmäsem
 neälm šakqrmättsem
 per jongpäsem. tâu oanem
 tâling ne kitt tâllnä jellpuostä
 45 äm kven kveš peritaxtîle
 lutä ngulä taïrmem né
 vuam ätt joxti.
 kväš lausäsem :
 uopkvä ! pängem kit uinäm
 50 kqllt unlem. te sçu
 äm ätt vuarilm.
 äm šqhre qššemtäsem
 korom toqg jät toagne
 äm sangesilm. tu jell qšväti.
 55 te sis kvenkualepäsem.
 Uš qtring qnšuh
 äkt qnšuh jaitl⁴¹ voarau
 iqit kuošnän šupjāššaut.

jūw-jāñxipasēm. — taw ānēm
 taliñ nē kit talnē jol pūřestä.
 45 am kwoss pēritaxtîle'im,
 luwä-ñqwlä tañrēmim nēnē
 vāřēm at joxti.
 kwoss lāwsāsēm : «ūpukwē,
 puñkēm kit va'inēm xalt ün-
 50 ti saw am at vārilēm.» [līmē
 am šoxri xassēmtāsēm,
 xūrēm tāx joti tāxne [wāti.
 am sānkāsilem. — tū jol lāš-
 ti-sis kwon kwālēpasēm.

*

55 Ūs-ḡtriñ aňsux akitä aňsuxne
 jgutēl vārawē :
 jgut xāsnanā supi' jasawēt.
 nālēl vārawē :
 nāl-nalānā, nāl-ḡutanā
 60 kasāj-ēlmil supi' jasēlawēt.

vissza fordúltam. — Ő engem
 öles nő két ölébe fogott le.

45 Én hiába forgolódom,
 a csontja, húsa kifejlett nővel szemben
 erőm nem futja ki.
 Hiába mondtam : Nénike
 még fejem a két vállam közt ül,
 50 ezt a bajt én soha sem szerzem.
 [Erre] én metszőkést rántottam,
 a három torokrésznek középső torokrészébe
 döföm be. — O ott lefordúl.
 Ezután kimentem».

*
↓

55 A városfejedelmi nagybácsi öregje
 íjjat készít [részére];
 az íjj [belső] rugóját keresztül metszi.
 Nyilat készít :
 a nyíl nyelét, a nyíl hegyét
 60 kés élével keresztül metszi.

néäl voarau — näll nälän
 néälqutän⁴²
 60 jüpit ilmel⁴³ šup⁴⁴ jäsšelaüt.
 jqašl⁴⁵ vqarau, jqaštar qilän⁴⁶
 šupjäsšaut.⁴⁷
 šq̄ling uor sqat kqlnā
 kumt minältét — kven kualét.
 täu jq̄itā kqrtili, šup⁴⁸ kqr̄tít.
 65 néälän šertešli⁴⁹
 néä lqutän kven t̄peliän.
 nuk⁵⁰ vätämtayti pers⁵¹ toqp⁵²
 pängtā
 nq̄akišlāyti⁵³. jq̄žā šup joami-
 sejä.
 šūžq̄hšā qnšuh
 70 āktā qnšuh tū joamānti :
 jq̄žq̄ vuoi, jq̄it vuoi, néäl vuoi.
 vanen ti minét. sqat kār
 kār voant, kullt⁵⁴ jqr̄n sq-
 atpī

josāl vārawē :
 josā-tār-qulän supī' jasawēt.
 *
 Soliñ vōr sāt qalné
 xumit minelte'it. — kwon
 65 taw jq̄utā qartilī : [kwāle'it.
 supī' qartitā,
 nālünā šertešle'it,
 nāl-qutanā kwon-tāple'it.
 nq̄ñx-votintayti :
 70 pors-tawēp puñkēt nākēsłayti
 josāyā supī' jq̄māsāyā.
 *
 Susež anšux akitā anšuxnē
 tū jq̄menti.
 josā vōwi, jq̄ut vōwi, nāl vōwi.
 75 vaninē ti mine'it.
 sāt xārpā xār-vānt q̄ante'it.
 *
 Xult jqr̄en sāt pī' lāwe'it :

Hótalpat készít :

a hótalp lábálló domborodásának gyökérvégeit keresztfül
 * metszi.

A zuzmarás erdő hét közébe
 kezdenek menni a férfiak. — Kimennek.

65 Ő meghúzza ijját :

Ketté tőri (húzza),
 nyilai szétpattognak,
 nyílhegyei szétörnek.
 Hótalpatát fölcsatolja :

70 egy szemét csomó tetején taposgat,
 hótalpait ketté tőri (járja).
 *

[Most] «Jávöröreg» nagybácsi öregjéhez,
 oda mendegél,
 hótalpat kér, ijjat kér, nyilat kér.

75 Im mennek a hegyi erdőbe.

Hét jávorbikából álló jávorczordát találnak.
 *

Az ördögi jaran hét fiú [így] szól :

lattét, vuäpsporkü nuk⁵⁵ tǝjel-
tǝpǝ.
75 tǝu lattí: kotem⁵⁶ tǝclten⁵⁷
meterǝn⁵⁸
kotem kišne⁵⁹ meterǝm —
nǝmp⁶⁰ kinžǝn.⁶¹
kanži⁶² poaži ǝnguís ǝlét.⁶³
lattét: vuäps porkvǝ kven-
jǝjtlǝpǝn.
80 tǝu lattí: kotem jǝjtlǝn me-
terǝn,
kotem tarrsen meterǝn, nang
jǝjtlǝn, nang tarrsǝn.
tǝu tit tǝnšǝps jǝjtlǝ⁶⁴. —
Ǟkmǝtsít mǝttr šǝnkǝts⁶⁵
85 tǝu jǝpet tǝlǝkel sǝngesijǝn
kanžǝng poaši ǝnguínš
pǝngǝ⁶⁶ kǝngvǝ ribitǝjǝn.⁶⁷
kvǝš kǝntǝtǝ — kullt jǝrn sǝat
poalt,

«vǝps-porkwǝ! nǝñǝ-tojǝlǝta-
pǝn!» [materǝn,
taw lǝwi: «ǝǝtǝm tojǝltǝn»
80 ǝǝtǝm kisnǝ materǝn [sǝn!»
[nanki tojǝltǝn], nanki kin-
ǝnsiñ pǝsi' ǝñkwiínš ǝlǝ'it.
lǝwe'it: «vǝps-porkwǝ, kwon
jǝktlǝpǝrǝn!»
taw lǝwi: «ǝǝtǝm jǝktlǝnǝ
materǝn,
85 ǝǝtǝm tarsanǝ materǝn
nanki jǝktlǝn, nanki tarsǝn!»
taw tit tǝnšǝps jǝktlǝnǝkwǝ. —
akw'-mat-ǝrt matǝr sǝñlǝts.
taw kasǝj-tǝlǝl sǝñkǝsiǝrǝ
90 ǝnsiñ pǝsi' ǝñkwiínš
puñkǝ-ǝñǝrǝ rǝpǝtiǝrǝ.
kwoss ǝǝntitǝ: ǝult jǝrǝn sǝt
pǝ'-pǝlt
[taw] pǝltǝ sǝǝrǝ tot.

*

«Vöcske haladj csak reá hótalpaiddal!»
Ő felel: «ha van valami hótalppal járó dolgotok,
80 ha van valami vadászó (kereső) dolgotok
járjatok magatok hótalpakkal, vadászszatok magatok!»
Egy tarka borjút ölnek meg anyástúl.
[Igy] szólnak: «vöcske vagdald csak fel őket!»
Ő felel: «Ha van valami vagdalni valótok,
85 ha van valami kötözni valótok,
vagdaljátok magatok, kötözzétek magatok!»
Ő állott [mégis] itt a vagdaláshoz.
Egyszer csak valami megcsendült.
Ő késhegygyel megdöfi
90 a rénborjút anyástúl
s fején keresztül dobja őket.
Amint nézi, [hát] az ördögi jaran hét fiú
mind ott van ő nála.

*

šgkq tul tãu jãitã nãälã kas-
 šemtí.⁶⁸
 90 mãnnr⁶⁹ nãn jész poanštatõz
 nũrĩnã,⁷⁰
 jész poanštatõz tatĩuve.
 cuãps porkã mann
 cuĩps porr qrmliuã⁷¹
 Tũl qş vanine minét.
 95 sqat kãrpã kãr voant kãntet.
 kullt jãrn saqtpĩ
 cuãps porkã nuk tajelta-
 pen.
 tãu lattĩ:
 kotem taeltãn meterãn
 100 kotem kišnũ meterãn
 ngng tueltãn. tãnn taentet.
 kullt jãrn sqatpi şumtãptĩ-
 ãn;⁷²
 tãu kvãn⁷³ nĩqul il⁷⁴ tqĩliti:
 kãr⁷⁵ nilãpi, kãr li
 105 jõrn nilãpi, jõrn li;

Taw jãutã, nãlã şassẽmtĩ.
 95 «manẽr nan ěsi-pãńs totuńk-
 wẽ tańĩĩĩn?!
 ěsi'-pãńs totunkwẽ-ke: to-
 tẽuw!»
 caps-porkwẽ! man vãps-po-
 ruw qrmẽleuw.»
 *
 Tũl qş vãnĩnẽ mine'it.
 sãt şãrpã şãr-rãnt şãnte'it.
 100 şul' jãrẽn sãt pĩ' [lãwẽ'it]:
 «vãps-porkwẽ! nãńĩ şojlĩta-
 pẽn!» [tẽrãn,
 taw lãwi: şqtẽm tojiltẽn' ma-
 şqtẽm kišnẽ matẽrãn
 nanki tojiltãn, [nanki kin-
 105 tan tojente'it. [sãn/!]
 şult jãrẽn sãt pĩ' şũmteptĩãn.
 taw kwonẽl nãwli, ěl tojliti.
 şãr nẽ'ilãpi: şãr lĩĩ,
 jãrẽn nẽ'ilãpi: jãrẽn lĩĩ.

Ö ijját, nyilát megrántja.

- 95 «Micsoda, ti dicsekedni (dicsekvés nyilát hordani) akartok?!
 Ha dicsekedni akartok: hát nézzük ki tud többet (tkp. ha
 dicsekvés nyilát akarjátok hordani, hát hordjuk)!»
 «Vöeske, mi [csak] vönket próbáljuk ki.»

*

Azután ismét a hegyi erdőbe mennék.

Hét jávorbikából álló bikacsordát találunk.

- 100 Az ördögi jaran hét fiú [így] szól:
 «Vöeske, haladj csak fölfelé hótalpaiddal!»
 Ő felel: «ha van valami hótalppal járó dolgotok,
 ha van valami vadászó dolgotok:
 járjatok magatok hótalpakkal, vadászszatok magatok!»
 105 Ok lépegetnek hótalpaikkal.
 Az ördögi jaran hét fiú [a jávorokat] megugratta.
 Ő oldalvást (kívül) üldözi őket, a távolba halad hótalpain.
 Ha jávorbika jelentkezik: jávorbikát lö;
 ha jaran jelentkezik: jarant lö.

sqat kǎrpä kǎrvoant

pusšn lijän.

kullt jǎrn sqatpí, šǎkǎ liän.

110 *sāt ǧǎrpä ǧǎr-vānt*

pusén lǧanä,

ǧult jǧrén sāt pī'

sǧǧä lǧanä.

- 110 A hét jávorbikából álló bikacsordát
mind lelőtte,
az ördögi jaran hét fiút
mind lelőtte.

MEDVEÜNNEPI SZÍNJÁTÉKOK.

I.

Bevezető ének.

Az «éneke kifogyhatatlan kedves puttony» színjáték.

Er r ü ç ā l t a l j ā t ē l p a i p t ű l l ē p .

<i>Ar-kēniñēn-kēniñēn . . .</i>	<i>am ērēm-pél tamlē ta ālēm :</i>
<i>ēr r ā ç ā l t a l j ā t ē l p a i p ē m ,</i>	10 <i>am ērēm višsēntakēmt,</i>
<i>paipēm tūlpālēm. —</i>	<i>tolnē jāñk ārmān,</i>
<i>ar-kēniñēn-kēniñēn . . .</i>	<i>ērēm toçā joçtīpālīli.</i>
5 <i>nētā sāt ūnttēm kwolnē,</i>	<i>am mōjtēm-pél tamlē ti ālēm :</i>
<i>çumit sāt ūnttēm kwolnē,</i>	<i>am mōjtēm višsēntakēmt,</i>
<i>namēl ti tūlpālēm ;</i>	15 <i>nātnē jāñk qulān</i>
<i>namēl ti šāltēpasēm.</i>	<i>mōjtēm toç oçtīpālīli.</i>

*

-
- Ar-kēningēn-kēningēn . . .
 Éneke kifogyhatatlan kedves puttonyom,
 puttonyom belépett. —
 Ar-kēningēn-kēningēn . . .
- 5 A hét nő üldögélő házba,
 a hét férfi üldögélő házba,
 im szándékosan lépett be ;
 im szándékosan mentem be.
 Az én énekem im olyan szokott lenni :
 10 ha énekemet előveszem,
 mint olvadás idején a jég,
 énekem úgy halad.
 Az én regém is olyan szokott lenni :
 ha regémet előveszem,
 15 mint úszó jég végdarabja,
 regém úgy enyészik.

*

- Nētā sāt ūnttēm kwol-kiwért,*
χumit sāt ūnttēm kwol-kiwért
urä-ke sätī' ur
 20 *am ta pērjälälē'im,*
urä-ke sätī' ur
tozä jḡñχipälē'im.
am potrēm-pël tamlē ta ḡlēm,
am ērjēm-pël tamlē ta ḡlēm :
 25 *siñsiñ-pāl nalēm pältē-ke*
ūnlīlē'in,
ūpiñ ḡlnē saw nēkēm,
sinsin pāl puji pälēn
pāi' lakwäsän.
 30 *siñsiñ pāl puji pältē-ke*
- ūnlīlē'in :*
ḡñjīñ ḡlnē saw nēkēm
siñsiñ pāl nalēm pälēn
nalū lakwäsän.
 35 *at tulāp tulāñ kütēl*
ūpiñ ḡlnē saw nēkēm
pālājēn lap-poñimte'in.
at tulāp tulāñ la'ilājün
ḡñjīñ ḡlnē saw nēkēm
 40 *pālī' urmīte'in.*
kātä-ke saw āpēr-ke
ḡñsīlālē'im,
la'ilä-ke saw apēr-ke
ḡñsīlālē'im :

- A hét nő ülő ház belsejében,
 a hét férfi ülő ház belsejében,
 oldala szerint hét oldal felé
 20 keringek ime én,
 oldala szerint hét oldal felé,
 úgy forgolódom én.
 Az én beszédem is olyan szokott ím lenni,
 az én énekem is olyan szokott ím lenni:
 25 ha a küszöbös szobarekesz kifelé eső részén
 üldögélsz,
 nénei állapotban levő sok nőcském,
 a küszöbös szobarekesz befelé eső részére
 ugortok befelé ;
 30 ha a küszöbös szobarekesz befelé eső részén
 üldögéltek :
 ágyi állapotban levő sok nőcském,
 a küszöbös szobarekesz kifelé eső részére
 ugortok kifelé.
 35 Az öt ujjú ujjas kézzel
 nénei állapotban levő sok nőcském,
 füleiteket lenyomjátok (nem akarjátok hallani) ;
 öt ujjú ujjas lábaitokat [ellenben]
 ágyi állapotban levő sok nőcském,
 40 szétvetitek (ketté osztjátok).
 Ha kézbeli sok ügyességem
 volna nékem,
 ha lábbeli sok ügyességem
 volna nékem :

45 *šultēm šopēr jāmēs žuril*
jāmēs sunsän!
pärtä-ke lošit kwol-kiwärt
kätä-ke saw āpēr-ke
väre'im,
 50 *la'ilä-ke saw ošmar-ke*
väre'im :
ālēm šopēr jāmēs žuril
am ti ālmēltiänēm,
ālēm vās jāmēs žuril
 55 *am ti ālmēltiänēm.*

*

Āņpiñ ālnē saw nēkem

manēr mūrintižitta?!!
āpiñ ālnē saw nēkem
manēr mūrintižitta?!!
 60 *am ti požsiñ žār-taūl*
lūl mān-supēmneļ
manēr mūrintižitta?!!
nan qšné lūl mān-supannēļ
am alām at mūrintižitta.
 65 *am ti požsiñ žār-saw*
lūl mošānēmnēļ
manēr nažmēližitta,
manēr mūrintižitta?!!
nan qšné pāsi'-pun žolān ta'il
 70 *am alām at mūrintižitta.*

45 bámészkodó fajd jeles alakjában
 nézzétek azt meg jól!
 Ha a deszkája tágas ház belsejében
 kézbeli sok ügyességet
 viszek végbe,
 50 ha lábbeli sok tréfát,
 viszek végbe :
 álmélkodó fajd jeles alakjában
 foglak én benneteket ámulatba hozni,
 álmélkodó réczé jeles alakjában
 55 foglak én benneteket ámulatba hozni.

*

Ángyi állapotban lévő sok nőcském
 ugyan mit nevettek ti?!
 Nénei állapotban lévő sok nőcském
 ugyan mit nevettek ti?!
 60 Ezen az én férges rénbikabőrből való
 rossz gatyámon (kis ingemen)
 ugyan mit nevettek ti?!
 A tőletek viselt csúnya gatyán
 lám én nem nevetek.
 65 Ezen az én férges rénbikabőrből való
 csúnya maliczámon
 ugyan mit kacagtok ti,
 ugyan mit nevettek ti?!
 A tőletek viselt rénborjú-szőrös drága ruhán
 70 lám én nem nevetek.

am q̄ns̄ilēm jāktim nuj
jgmēs kēntēmnel
manēr nāzmēlīritta,
manēr mūrintīritta?

75 nan q̄snē la'iliñ uj x̄ansāñ t̄q-
rännel, [rännel,
nan q̄snē tqulīn uj x̄ansāñ t̄q-
am alām at mūrintīritta.
Ar-kēniñēn-kēniñēn . . .

A) Manók és tündérek színjátékai.

II.

A Nyáli-manó színjátéka.

N'ā li-t ū li lē p.

«N'āli, N'āli-o, N'āli-o!	palēn-ke sujjam nōr,
sāt-pis q̄lnē tumanīñ kwol	N'āli x̄ōntēmlālnūlēm mōnt!
N'āli ūnlīlālilēm,	ti ūnt-voj ūnttēm kwol
x̄gt-pis q̄lnē tumanīñ kwol	10 palēn-ke sujjam nōr,
5 N'āli ūnlīlālilēm.	N'āli x̄ōntēmlālnūlēm mōnt!
ti nūrēm-voj ūnttēm kwol	sāt-pis q̄lnē tumanīñ kwolēm.

A tőlem viselt vágott posztóból való
szép sipkámon
ugyan mit kaczagtok ti,
ugyan mit nevettek ti?!
75 A tőletek viselt lábas állat hímzésű kendőtökön
a tőletek viselt szárnyas állat hímzésű kendőtökön
lám én nem nevetek.
Ar-kēningēn-kēningēn

II.

«Nyáli, Nyáli-o, Nyáli-o!
Hétszeres lakattal [zárós] házban
üldögélsz te Nyáli,
hatszoros lakattal [zárós] házban
5 üldögélsz te Nyáli.
Ezen «réti állat» (medve) ülő ház felé,
fülednek érzékeny hallású (porczogójával)
Nyáli bárcsak idehallgatnál;
ezen «erdei állat» ülő ház felé
10 fülednek érzékeny hallású (porczogójával)
Nyáli bárcsak idehallgatnál.
Hétszeres lakattal zárós] házadnak,

χḡt-pis ḡlnē tumaniñ kwolēn
kwoni pālñē kwon oss kwālñū-
lēn mōnt!

at tulāp tulāñ kātēl
nañ oss pūñsilēnūlēn mōnt!»
*

15 mātā-ke χḡsā mā

[N'ālī jū sāliti:]

N'ālī oss χōltilēnūlēn,
vitā-ke χḡsā vit

«Ti χūs pārtēp pārtiñ kwol-
kän kwōtlēmñē

N'ālī oss χōltilēnūlēn!

N'ālīm sāltilālēm,

ti űrēm-voj űnttēm kwolēn,

30 ti lḡu pārt vārmāñ kwol-kän
kwōtlēmñē

20 ti űnt-voj űnttēm kwolēn

ēlēl patñē rakw-sam

N'ālīm sāltilālēm;

tī' voss patnuwēn mōnt,

űrēm-voj űnttēm kwolēmñē

ēlēl patñē vōt-sam

N'ālīm joχtilālēm,

tī' voss patnuwēn mont!

űnt-voj űnttēm kwolēmñē

25 ti χḡut-jiw vārmāñ āwi

35 N'ālīm joχtilālēm.

hatszoros lakattal [zárós] házadnak,
kültájára bár csak kijönnél te!

15 Földje hosszú földet

haladnál bár át Nyáli,

vize hosszú vizet

haladnál bár át Nyáli!

Ezen «réti állat» ülő házba,

20 ezen «erdei állat» ülő házba,

mint távolról szálló (eső) esőszem

szállanál bár ide,

mint távolról szálló szélfoszlány

szállanál bár ide!

25 Ezen lúczfenyőből alkotott ajtót

öt ujju ujjas kézzel

bárcsak kinyitnád te!»

*

[Nyáli-manó belép:]

«Ezen húsz deszkájú deszkás házam padlójának közepére
lépett be Nyálím,

30 ezen tíz deszkából készült házpadlónak közepére

lépett be Nyálím.

«Réti állat» ülő házamba

jödögélt el Nyálím,

«erdei állat» ülő házamba

35 jödögélt el Nyálím.

mätä-ke ʒasä mä
 N'älim. ʒölttilém,
 vitä-ke ʒasä vit
 N'älim ʒölttilém.»

*

[Sänkweälténé ʒum-nüpel N'äli
 läwi:]

40 «puk'it jăktém élém-ʒqlés-pik-
 wé!

at tănpä tăniñ jiwriš
 elä nowitälén!

ʒqt tănpä tăniñ jiwriš
 elä ʒasilälén!

45 marémimé kätém-năk

N'äli nusʒeliäném,
 marémimé la'ilém-năk
 N'äli nusʒeliäném.

sisü-păl măsťer jėkw

50 N'äli jėkwilälė'im,

ma'ilä-păl măsťer jėkw

N'äli jėkwěslälė'im.

ta'ilä šăltém nēyiñ kwolrišén,

ta'ilä šăltém ʒumiñ kwolrišén

55 šultém šopér tuiñ gul,

N'äli šultěltawém.

părtiñ kwol-kăn kwotělrišém

ʒqtěl minne ʒqt šqs,

N'äli ʒqt' jăñʒililém,

Földje hosszú földet
 haladott át Nyálim,
 vize hosszú vizet
 haladott át Nyálim.

*

[A hárfapengető emberhez szól Nyáli-manó:]

40 «Köldöke vágott emberfiúcska!

Az öt húrú húros fácskát
 mozgasd csak tovább!

A hat húrú húros fácskát
 pengesd csak tovább!

45 Unatkozott kezem ízét

Nyáli nyujtogatom.

unatkozott lábam ízét

Nyáli nyujtogatom

Hátfajta mesteri tánczot

50 tánczolok én Nyáli,

mellfajta mesteri tánczot

tánczolgatok én Nyáli.

A belépettekkal megtelt (tele belépett)nős házaeska,

a belépettekkal megtelt (tele belépett) férfias házaeska

55 bámésszkodó fajn drága végével

bámésszkodik reám, Nyálira.

A deszkás házbeli padlócskám közepén

nap menése hat óráját

hatkép forgom én Nyáli;

60 *ēt minnē sāt sās*
N'ālī sātī' jḡñḡilālilēm.
ēt minnē sāt sās
sātī' jḡñḡmēm jui-pālt,
sāt-pis ālnē tumanīñ kwolri-
śēm

65 *tēp tēnē tēpiñ nḡmtnē*
N'ālī ta nḡmēlmatilēm ;
ḡḡt-pis ālnē tumanīñ kwolri-
śēm

vit ajnē vitiñ nḡmtnē
N'ālī ta nḡmēlmatilēm.
 70 *ḡḡt-jiw vārmāñ āwi,*
nāñk-jiw vārmāñ āwi,

at tulāp tulāñ kātēl
ta pūnsitālilēm,
ḡḡt tulāp tulāñ kātēl
 75 *ta pūnsentālilēm.*
 *

Kāniñ paul kānēmne
N'ālī kwon ta kwālilālē'im,
mātū-ke ḡḡsā mā
N'ālī ḡōltīlilēm,
 80 *vitā-ke ḡḡsā vit*
N'ālī ḡōltīlilēm.
ḡḡt-pis ālnē tumanin kwolēmne
ta joḡtīlālmēm,
sāt-pis ālnē tumanīñ kwolēmne

60 *ēj menése hét óráját*
hétkép forgom én Nyáli.
Az éj menése hét óráját
miután hétkép forogtam,
a hétszeres lakattal [zárós] házaeskám után
 65 *táplálékevő táplálékos vágygyal*
vágyakozom én akkor, Nyáli ;
a hatszoros lakattal [zárós] házaeskám után
víz ivó vizes vágygyal
vágyakozom én akkor, Nyáli.
 70 *A lúczfenyőből alkotott ajtót,*
a vörösfenyőből alkotott ajtót,
öt ujjú ujjas kézzel
kinyitom akkor,
hat ujjú ujjas kézzel
 75 *kinyitom akkor.»*
 *

«Téres falum terére
Nyáli im kimendegélek.
A földje hosszú földet
Nyáli áthaladom,
 80 *a vize hosszú vizet*
Nyáli áthaladom.
A hatszoros lakattal [zárós] házamba
Nyáli im megérkeztem,
a hétszeres lakattal [zárós] házamba

- 85 *ta joxtilālmēm.* *ti sēmēl-uj šuñiñ piti*
āwiñ kwol āwirisēm *N'āli ta ūnttentālmēm,*
N'āli ta punsīlālmēm. *ti vīr-uj supīñ piti*
sāt-pis ālnē tumaniñ kwol kiw- *N'āli ta ūnttentālmēm.*
rēmne, 95 *sipā jāktēm sari ūlēm*
žgt-pis ālnē tumaniñ kwol- *ēlā totilālilēm,*
kiwrēmne *poryā jāktēm sari ūlēm*
90 *N'āli ta šāltilālmēm.* *ēlā ūawlilālilēm.»*

III.

Jápēl-ōreg erdei manónak színjátéka.

J ā p ē l - ā j k ā v ō r - m ē ñ k w t ū l i l ē p .

- Jápēl, Jápēl!* 5 *Jápēl ūnlilāle'in.*
jā'i jiw-pā jiwīñ ur *kit vēlt-pā vēltiñ Jápēl,*
Jápēl ūnlilāle'in, *Jápēl žōlilālāln,*
aki jiw-pā jiwīñ ur *ñilā kāt-pā katiñ Jápēl,*

- 85 *Nyáli im megérkeztem.*
Ajtos házam ajtócskáját
Nyáli im kinyitottam.
A hétszeres lakattal [zárós] házam belsejébe,
a hatszoros lakattal [zárós] házam belsejébe
90 *Ezen «fekete állattal» (nyusztal) bővelkedő fészekbe*
ültem én im Nyáli,
ezen «vörös állat» darabos fészekbe
ültem én im Nyáli.
95 *Nyaka vágható igaz álmot*
folytatok én tovább,
törzse vágható igaz álmot
űzők én tovább.

III.

Jápēl, Jápēl!

Az atyád idejéből való fájú fás hegyen

üldögélsz te Jápēl,

a nagybácsid idejéből való fájú fás hegyen

5 üldögélsz te Jápēl.

Két arczú arczos Jápēl,

Jápēl hallgasd meg!

Négy kezű kezes Jápēl

- Jāpēl ǰōlālālān,*
 10 *ñilä la'ilpü la'iliñ Jāpēl*
Jāpēl ǰōlālālān !
kwonsiñ uj űnttēm kwolnē
Jāpēl vōwīlawēn
puñkiñ uj űnttēm kwolnē
 15 *Jāpēl ǰiśsentālilēn !*
ta'ilä śältēm nēyiñ kwolnē,
ta'ilä śältēm ǰumiñ kwolnē,
ñilä kātēp kātiñ Jāpēl,
ñilä la'ilēp la'iliñ Jāpēl,
 20 *Jāpēl śältilālilēn ! —*
Jāpēl, Jāpēl !
kātü-pāl mās'tēr-jēkw
- jēkw āñśilāle'in,*
la'ilä-pāl mās'tēr-jēkw
 25 *jēkw āñśilāle'in.*
Jāpēl, Jāpēl !
ta'ilä śältēm nēyiñ kwol
śültēm śopēr tiniñ jer
Jāpēl śültēltālēn !
 30 *ta'ilä śältēm ǰumiñ kwol*
ǰlēmēm śopēr tiniñ jer
Jāpēl ǰlēmēltālēn !
- *
- [Jāpēl ti śälti ; sāñkwēltēnē*
ǰum-nūpēl lāwi :]

- Jápēl hallgasd meg !
 10 Négy lábú lábas Jápēl.
 Jápēl hallgasd meg !
 «Karmos állat» ülő házba
 hínak Jápēl téged ;
 «fogas állat» ülő házba
 15 jödögélj el Jápēl !
 A belépettekkal megtelt nős házba,
 a belépettekkal megtelt férfiás házba,
 négy kezű kezes Jápēl,
 négy lábú lábas Jápēl,
 20 Jápēl lépj te oda be ! —
 Jápēl, Jápēl !
 Kézfajta mesteri tánczod,
 [oly] tánczod van neked ;
 lábfejta mesteri tánczod,
 25 [oly] tánczod van neked.
 Jápēl, Jápēl !
 A belépettekkal megtelt nős házat
 a bámészködő fajt, a drága módjára
 hozd bámulatba Jápēl !
 30 A belépettekkal megtelt férfiás házat
 az álmélködő fajt, a drága módjára
 hozd ámulatba Jápēl !»

*

[Jápēl ím belép ; a hárfapengető férfiúhoz így szól :]

«at tǎnpǎ tǎniñ jiw
 elü rojlilēn!
 35 kǎtǔ-pāl mǎstēr-jēkw
 am voss jēkwilāle'im,

la'ilü-pāl mǎstēr-jēkw
 am voss jēkwilāle'im.»
 [Tǐl Jǎpēl jēkwuñkwē pati; tǔl
 kuon ta kwāli.]

IV.

Az erdei manó úri nő leányának színjátéka Kwajk-folyó-falván.

Vōr-mis-nāj āγi tǔlilēp K w a j k - j ā p a u l t.

Vōr-mis-nāj āγikwē,
 ur-mis-nāj āγikwē
 7 qut-āñχ atin kwol
 ūnlililēm,
 5 ūli-āñχ atin kwolt
 ūnlentāle'im.

*

«Āpsikēm q-rq-rq-rq,
 āpsikwē q-rq-rq-rq!
 10 ūoχs sāt lēsiñ χum āsikhēn
 ūj sāt lēsiñ lāñχān minamā.
 āpsikwē q-rq-rq-rq,
 āpsikwē q-rq-rq-rq!

«Az öt húrú húros fát
 vedd elő!
 Kézfajta mesteri tánczot
 85 hadd tánczolgassak én,
 lábajta mesteri tánczot
 hadd tánczolgassak én!
 [Ezután Jápēl tánczolni kezd; azután pedig kimegy.]

IV.

Erdei manó uri nő leánykája,
 hegyi manó uri nő leánykája,
 lúczfenyő mézgájától illatos házban
 üldögelek,
 5 jegenyefenyő mézgájától illatos házban
 üldögelek.

*

«Öcsikēm csitt-csitt-csitt,
 öcsike csitt-csitt-csitt!
 Nyusztfogó hét vadászhurkos atyuskád,
 10 nyusztfogó hét vadászhurkos útjára ment,
 jávorfogó hét vadászhurkos útjára ment.
 Öcsike csitt-csitt-csitt,
 öcsike csitt-csitt-csitt!

puknít jăktēm ēlēm=χqlēs-pī'
 15 *vōjiñ nēlmēl āsēnnē totawēn.*
āpsīkwē q-rq-rq-rq,
āpsīkwē q-rq-rq-rq !»

*

Arġän-ke sāt χātēli'
toχ jēmteñtālēm,
 20 *arġän-ke χat χālēli'*
toχ jēmteñtālēm :
χqsā ūril tiniñ qul
tikwoss ūrilēm ;
ñoχs sāt lēsīñ χum āsīkēm
 25 *āñim ti.*

*

«Mōlēχ alām, āsīkēm,
ti-kwoss lāwilēm :
puknít jăktēm ēlēm=χqlēs-pī'
χīlīñ lāñχ-ke χāñte'in ;
 30 *kit jiw ūrtēm sajnēl*
kwonēl χūlīlīlēm,
χūrēm jiw ūrtēm sajnēl
kwonēl χūlīlālēm !
an alām arġän-ke χat χātēli'
 35 *toχ jēmteñtālēm,*
arġän-ke sāt χātēli'
toχ jēmteñtālēm,
nañ akwāi' āñim.»

*

Köldöke vágott emberfi
 15 zsiros nyelvét fogja atyád neked hozni.
 Öcsike csitt-csitt-csitt,
 öcsike csitt-csitt-csitt !»

*

Ha sok, mintegy hét napja
 telt le [már] úgy,
 20 ha sok, mintegy hat napja
 telt le [már] úgy :
 hosszú várakozás drága végét
 hiába várom ;
 nyusztfogó hét vadászhurkos atyuskám
 25 ím nincsen.

*

«Lám atyuskám a minap
 hiába mondom vala néked :
 köldöke vágott emberfiúnak
 ha jelzetes útját találod,
 30 két fa [távolnyira] elválasztó (eloszlott) tér mögött
 kikerülve hagyd el,
 három fa [távolnyira] elválasztó tér mögött
 kikerülve hagyd el !
 Most lám ha sok, mintegy hat napja
 35 telt le [már] úgy,
 ha sok, mintegy hét napja
 telt le már [úgy],
 s te még mindig nem vagy [ittthon].»

*

- Sēmēl uj ta'ilīn sāyim,
 40 vīr uj supīn sayim
 hóysiñ vāyēn num-pālēn
 naj masilamlēm.
 xqsä rusip rusiñ tǵrrišēm
 sāt ātpä ātiñ puñkkēm num-
 45 nāj pinilālmēm. [pālēn
 nāñk-jiw vārmāñ āwi,
 xgut-jiw vārmāñ āwi
 kwoni-pālne nāj kwālilālmēm,
 sisiñ kwol sisrišēmne
 50 nāj jāmīlālmēm,
 āñkw-kwot kit josä
 at tulāp tulāñ kätēl
- nāj višsentiäyēm,
 at tulāp tulāñ la'ilne
 55 vör-mis-nāj ārikwē,
 ur-mis-nāj ārikwē
 nāñx ti masiläyēm.
 hóxs sāt lēsiñ xum
 āšikēm minilēm
 60 hóxsāñ sispä sāt ur
 ta xöltentilēm.
 ujāñ sispä saw vör
 ta xöltentilēm,
 hóxs sāt lēsiñ xum
 65 āšikēm kinse'im.

*

- Fekete állat (nyuszt) prémjével teli rakott subám,
 40 vörös állat prémjével teli rakott subám
 a nyusztos váll fölé,
 [én] úri nő felöltöttem.
 Hosszú rojtú rostos kendőcském
 száz hajú hajás fejecském fölé
 45 [én] úri nő föltettem.
 A vörösfenyőből készült ajtó,
 a lúczfenyőből készült ajtó,
 kültájára mentem ki én, úri nő,
 hátas házacskám háta mögé
 50 mendegéltem én, úri nő.
 A réntehén lábbőrével bevont két hótalpat
 öt ujjú ujjas kézzel
 veszem én elő, úri nő;
 az öt ujjú ujjas lábra
 55 erdei manó úri nő leánykája,
 hegyi manó úri nő leánykája,
 [én] im felöltögetem.
 Nyusztfogó hét vadászhurkos férfi
 atyuskám, melyen elment,
 60 a nyusztos hátú hét hegyet
 im áthaladom,
 a jávoros hátú hét hegyet
 im áthaladom,
 nyusztfogó hét vadászhurkos férfi
 65 atyuskám keresem.

*

Ponseṃ sosa' kiti' sam
akw'-mat-ért xumle sunsen-
te'im :
puknūt jāktēm ēlēm=xqlēs-pi'
q'snē
sēmēl kērpā kēriṇ nāl joli-
pālne,
70 nōxs sāt lēsīṇ xum āsikēm
xūṇ pattilālime ;
puknūt jāktēm ēlēm=xqlēs-pi'
q'snē
voikēn nalpā naliṇ nāl joli-
pālne
uj sāt lēsīṇ xum āsikēm
75 xūṇ pattilālime.
mōlēx, sar xq̄tēl sajāt,

ta-kwoss lāwīlālmēm :
«nōxs sāt lēsīṇ xum āsikwē,
puknūt jāktēm ēlēm=xqlēs-pi'
80 takwi ṇaṇrā q̄lēm,
takwi va'iṇ q̄lēm ; —
manēri' nquxatilen ? !»
*
Puknūt jāktēm ēlēm=xqlēs-pi'
nūpēl
vōr-mis-nāj ārikwē xumle lā-
we'im :
85 «puknūt jāktēm ēlēm=xqlēs-
pīkwē !
ti sēmēl kērpā kēriṇ nāl,
ti voikēn nalpā naliṇ nāl
xot-lēwātāln,

Érett ribiszke két szemű
Egyszer csak miképpen nézdegelek :
a köldöke vágott emberfi bírta
fekete vasú vasas nyíl alá
70 nyusztfogó hét vadászhurkos férfi atyuskám
valahogy aláesett ;
a köldöke vágott emberfi bírta
fehér nyelű nyeles nyíl alá
jávorfogó hét vadászhurkos férfi atyuskám
75 valahogyan aláesett.
A minap, az előbbi napok tájában (mögött)
hiába mondogattam én :
«Nyusztfogó hét vadászhurkos férfi atyuska,
a köldöke vágott emberfi
80 maga is erős szokott lenni,
maga is hatalmas szokott lenni ;
miért is bántod ?!»

*

Köldöke vágott emberfiadhoz
erdei manótól [származó] úri leánya im miképpen szólok :
85 «Köldöke vágott emberfiúcska !
Ezen fekete vasú vasas nyílat,
ezen fehér nyelű nyeles nyílat,
húzd ki,

- 90 *āsikēm nāñχ oss jelti!* —
pukñit jăktēm ělēm=χqlēs-pīk-
wē
χumlē lāwīlī:
«nañ ur=mis-nāj ālmēn,
nañ vōr=mis nāj ālmēn; —
ñoχs sāt lēsīñ χum āsēn,
 95 *uj sāt lēsīñ χum āsēn*
mōlēχ pukñit jăktēm ělēm=χq-
lēs-pīχēn
manēri' saka nouχatīlālēm?! —
sēmēl kērpā kēriñ nālēm
at lēwātīlēm,
 100 *voikēn nalpā naliñ nālēm*
at lēwātīlēm.» —
- «pukñit jăktēm ělēm=χqlēs-*
pīkwē!
nañ ūnlīlanē pāñkiñ kwol lāχ-
kēnnē, [kēnnē,
nañ ūnlīlanē vosiñ kwol lāχ-
 105 *ur=mis-nāj āχikwē,*
vōr=mis-nāj āχikwē
ness va'ilenūm mōnt.
alām ñoχs sāt lēsīñ χum
āsikēm nāñχ-jeltēptālñ!
 110 *sēmēl kērpā kēriñ nālēm*
χot-lēwātīlñ,
voikēn nalpā naliñ nālēm
χot-lēwātīlñ! —
pukñit jăktēm ělēm=χqlēs-pī'

- hadd éledjen fel atyuskám!» —
 90 A köldöke vágott emberfiúcska
 im miképpen szólal meg:
 «Te hegyi manótól [származó] úri nő, aki vagy,
 te erdei manótól [származó] úri nő aki vagy;
 nyusztfogó hét vadászhurkos férfi atyád,
 95 jávorfogó hét vadászhurkos férfi atyád,
 a minap köldöke vágott emberfiadat
 miért bántogatta oly nagyon?!
 Fekete vasú vasas nyílatat
 nem huzom ki,
 100 fehér nyelű nyeles nyílatat
 nem huzom ki!» —
 «Köldöke vágott ember fiúcska!
 A tőled lakott kormos házad zugocskájába,
 a tőled lakott szurtos házad zugocskájába
 105 hegyi manótól [származó] úri nő leánya,
 erdei manótól [származó] úri nő leánya,
 egyszerűen leszállanék én.
 [De] lám nyusztfogó hét vadászhurkos férfi
 atyuskámat éleszd föl!
 110 Fekete vasú vasas nyíladat
 húzd ki,
 fehér nyelű nyeles nyíladat
 húzd ki!»
 A köldöke vágott emberfi

- 115 *zumlé lāwili :*
«ur-mis-nājikwé,
vōr-mis-nājikwé,
ērīn ness helméxlālilén.»
ur-mis-nājikwé,
120 *vōr-mis-nājikwé*
taw pältā jāmlitāle'im :
«žotél ness helméxlālilém ? !
alām ta lāwné sol lāwentā-
le'im.»

*

Añ pukñit jāktém ělém-žqlés-
pīkwé
125 *sēmél kērpā kērīn nālū*
žot ta lēwātītā,
- voikén nalpā naliñ nālū*
žot ta lēwātītā.
ñožs sāt lēsiñ žum āšikém,
130 *uj sāt lēsiñ žum āšikém*
nāñž ta ũttentālém.
am qs žumlé lāwentāle'im :
«āšikwé, mōlēž tōnā lāwile'im :
pukñit jāktém ělém-žqlés-pī-
kén
135 *saka ul noužatén ;*
takwi ñañrā ālém,
takwi va'iñ ālém. —
añ sunsén, nañ mā'ěslén,
añ pukñit jāktém ělém-žqlés-
pī'

- 115 *ím miképpen felelget :*
«Hegyí manótól [származó] úrí nőske,
erdei manótól [származó] úrí nőske,
lehet hogy te csak hiába járatod a nyelved.
Hegyí manótól [származó] úrí nőske,
120 *erdei manótól [származó] úrí nőske,*
én ő hozzá lépdegélek :
«Hogyan járatnám csak hiába a nyelvem ? !
Lám a mondható igazságot mondogatom én».

*

- Most a köldöke vágott emberfiúcska*
125 *fekete vasú vasas nyílát*
ím kihúzza,
fehér nyelű nyeles nyílát
ím kihúzza.
Nyusztfogó hét vadászhurkos férfi atyuskám,
130 *jávorfogó hét vadászhurkos férfi atyuskám,*
ím arra fölülödögel.
Én pedig ím miképpen szólogatok :
«Atyuska, a minap azért mondogatom vala neked,
hogy a köldöke vágott emberfiúcskád
135 *ne bántsd nagyon ;*
[mert] maga is erős szokott lenni,
maga is hatalmas szokott lenni. —
Most lásd te miattad
ama köldöke vágott emberfiú

Most nyusztfogó hét vadászhurkos férfi atyuskám
155 a maga birta lúczfenyő-mézgából illatos házához
ment (állott) im oda,
a maga birta jegenyefenyő-mézgától illatos házához
ment im oda.
Hegyi manótól [származó] úri nő leányka,
160 erdei manótól [származó] úri nő leányka,
az emberfiú laktá
kormos ház szögletébe mentem im oda,
az emberfiú laktá
szurtos ház szögletébe jutottam im oda.

165 *āri āsnē jamēs jurti'*
tot ēlā nqmēlmatamlēm,

pī' āsnē jamēs jurti'
tot ēlā nqmēlmatamlēm.

V.

A hegyi manóember leányának színjátéka An-folyó-falván.

Ur-mis-χum āri tūlilēp An-jū pault.

<i>Ur-mis-χum āškēm ānšilēnē</i>	10 <i>χumlē lāwe'im :</i>
<i>sēmēl-uj ta'ilīn kwol kiwrāt</i>	<i>«ur-mis-χum āškwē!</i>
<i>ur-mis-nē-ari ūnlile'im.</i>	<i>ēlēm-χqlēs kāt-χil-ke</i>
<i>aī ur-mis-χum āškēm</i>	<i>χānte'in :</i>
5 <i>ńoys sāt saw lēsān</i>	<i>kit jiw urtēm saj</i>
<i>minuñkwē ti patilēm,</i>	15 <i>kwonēl jññχāln !</i>
<i>uj sāt saw lēsān</i>	<i>ēlēm-χqlēs la'il-χil-ke</i>
<i>minuñkwē ti patilēm.</i>	<i>χānte'in :</i>
<i>aī ur-mis-χum ārikwē</i>	<i>χūrēm jiw urtēm saj</i>

165 Leányszülő jó társúl
 határoztam (gondoltam meg) ott el magam a jövőre,
 fiúszülő jó társúl
 határoztam ott el magam a jövőre.

V.

A hegyi manóember, atyuskám bírta
 fekete állattal (nyusztal) teli ház belsejében
 hegyi manó nő leány üldögelek.
 Ama hegyi manóember atyuskám
 5 nyusztfogó hét sok vadász hurokjához
 kezdett im menni,
 jávorfogó hét, sok vadászhurokjához
 kezdett im menni.
 Ama hegyi manóember leánykája
 10 im miképpen szólok :
 «Hegyi manóember, atyuska!
 Ha embernek kézjelzését
 találod :
 két fa [távolnyira] elválasztó tér mögött
 15 kerüld ki!
 Ha embernek lábjelzését
 találod :
 három fa [távolnyira] elválasztó tér mögött

kwonül' jǎñxǎln ! »
 20 *an ur-mis-ɣum āškēm*
noɣs sāt saw lēsān
ti mini,
uj sāt saw lēsān
ti mini.

*

25 *ɣǎtélä-ke ɣürēm ɣǎtél*
ūrɣate'im,
ɣǎtélä-ke nǐlä ɣǎtél
ūrɣate'im :
an noɣs sāt lēsīñ ɣum āškēm,
 30 *uj sāt lēsīñ ɣum āškēm*

man kātä patēm šaylñ mā
ɣǎntēs,
man la'ilä patēm vǎñɣǎñ mā
ɣǎntēs :
 35 *ti-kwoss ũre'im, akwǎi' ātim.*
an ur-mis-nē-āɣi
noɣs sāt lēsīñ ɣum āškēm,
uj sāt lēsīñ ɣum āškēm
kinsuñkwé amki mine'im.
 40 *noɣs sāt saw lēsānān,*
uj sāt saw lēsānān
am ti nē'ile'im.
an-maliñ täl patēm ɣsīñ tǔjtné
ɣūñi patimēt.

kerüld ki ! »

20 Ama hegyi manó, atyuskám
 nyusztfogó hét sok vadászhurokjához
 megy most el,
 jávorfogó hét sok vadászhurokjához
 megy most el.

*

25 Napjának három napját
 töltöm várakozásban,
 napjának négy napját
 töltöm várakozásban :
 az én nyusztfogó hét vadászhurkos atyuskám,
 30 az én jávorfogó hét vadászhurkos atyuskám,
 talán melyen kezével esett el, oly dombos földet
 talált,
 talán melyen lábával esett el, olyan gödrös földet
 talált :
 35 [de] akárhogy várom, egyre nem jön meg (nincsen).
 Ama hegyi manó nőleánya
 nyusztfogó hét vadászhurkos férfi atyuskámat,
 jávorfogó hét vadászhurkos férfi atyuskámat,
 keresni magam megyek.
 40 Nyusztfogó hét sok vadászhurokjához,
 jávorfogó hét sok vadászhurokjához,
 im én megérkezem.
 Hát im a télen eső vastag hó
 valamikor reáhullva [befödi].

45 *sirä-lāñ-ke xānte'im :*
ēlä kojilēm,
āñxä-lāñ-ke xānte'im :
ēlä kojilēm.

*

Tox jāmnmē xaltē
 50 *xār-nelēm xarä kēli'*
nē'ilēm.
anti xār-nelēm xarä kēli'
kwotēlnē kwoss sunse'im :
tqwä tqulēm il'jiw
 55 *tot ta xujnūt nāñki.*
vānē pāsne jozte'im,

xašne pāsne jozte'im :
xāñxām vārēm
tqwä tqulēm il'jiw xuji? —
 60 *añ noxs sāt lēsñ xum āškēm*
tot ti xujilālikwē.
ēlēm-xalēs qānsēm kit pī'
tot ti lūlilālei'.
ur-mis-nāj ārikwē
 65 *xumlē lāwilāle'im*
«ēlēm xalēs qānsēm kit pī',
xōntlēn!
noxs sāt lēsñ xum āšekēm
manēri' alēslān?
 70 *añ ti sēmēl-uj ta'ilēn kwolēm,*

45 Sirály madár (?) utját ha találok,
 tovább követem,
 hófajd utját ha találok,
 tovább követem.

*

A közben, hogy így járok,
 50 egy rénbika-nyelv [keskenységű] gyérfájú lép
 tűnt elő.
 Ama rénbika-nyelv [keskenységű] gyérfájú lápnak
 amint a közepére nézek :
 egy ága megnőtt (megtelt) nedves fa
 55 fekszik ím ott, [az] látszik.
 A láthatóság távolába érkezem, [dolom:]
 a felismerhetőség távolába érkezem [s magamban gon-
 vajjon kitől alkotott
 ága megnőtt nedves fa fekszik [ottan]?
 60 Hát ama nyusztfogó hét vadászhurkos atyuskám,
 ő, a kedves fekszik ím ott.
 Ember szülte két fiú
 álldogál ím ott.
 Hegyi manó uri nő leánykája
 65 ím miképpen szólalok meg :
 «Ember szülte két fiú
 hallgassatok ide!
 Nyusztfogó hét vadászhurkos férfi atyuskámat
 miért öltétek meg?
 70 Ama fekete állattal teli házam,

- ań ti viřir-uj ta'iliń kwolém,
 elem-řalés řúsém piři',
 nēn višsentilēn;
 řořs sāt lēsīń řum āšékém
 75 nřāńř jeltēptilēn! »
 ań elem-řalés řúsē kit pī',
 tēn lāwei':
 «mēn sēmél-uj ta'iliń kwol
 mēnki řúsīmēn,
 80 viřir-uj ta'iliń kwol
 mēnki řúsīmēn;
 nań sēmél-uj, viřir-uj
 ta'iliń kwoléntél manēr vāri-
 mēn? !
 vor-mis-nāj āřikwē,
 85 ur-mis-nāj āřikwē!
 mēn ūnlēnē pāńkiń kwol-ki-
 nańki jājēn. [wérne
 tōnt āšēn jeltēptilēmēn. »
 ań vōr-mis-nāj āřikwē,
 90 ur-mis-nāj āřikwē
 řumlē lāwilālē'im:
 «jāńi' sařrēp, jāńi' pūt
 ta'iliń kwolém,
 elem-řalés řúsēm piři'
 95 nēn vojēlālēn;
 řořs sāt, uj sāt lēsīń řum
 āšēm nēn jeltēptilēn! »

- ama vörös állattal teli házam,
 ember szülte két fiú
 vegyétek ti el,
 [csak] nyusztfogó hét vadászhurkos férfi atyuskámat
 75 élesszétek föl! »
 Amaz ember szülte két fiú,
 ők [így] felelnek:
 «Minekünk fekete állattal teli házunk
 magunknak van,
 80 vörös állattal teli házunk
 magunknak van;
 a te fekete állattal, vörös állattal
 teli házaddal mit csináljunk? !
 Erdei manó úri nő leánykája,
 85 hegyi manó úri nő leánykája,
 a tőlünk lakott kormos ház belsejébe
 jer te magad;
 akkor atyádat fölélesztjük!
 Amaz erdei manó úri nő leánykája,
 90 hegyi manó úri nő leánykája,
 ím miképen szólalok meg:
 «Nagy fejszével, nagy üsttel
 teli házam
 ember szülte két fiú
 95 vegyétek ti el;
 [de] nyusztfogó hét, jávorfogó hét vadászhurkos férfi
 atyámat élesszétek föl! »

- elém-çalés āńsēm pīrī'*
lāwīlāleī' :
- 100 «*jāńī' sairēp, jāńī' pūt*
ta'īlīń kwol mēń āńsīmēń ;
ań ur-mis-nāj, vōr-mis-nāj
āγikwē,
mēń ūnlēńē pāńkiń kwolē-
mēńnē
jīwēń-ke :
- 105 *mēń űoγs sāt, űj sāt lēsiń γum*
āsēń jeltēptīlmēń.»
ań ur-mis-nāj, vōr-mis-nāj
āγikwē
γumlē lāwīlāleī'im :
«takwi kāsā! Numi-Tārēm 120 *tī jeltēptawēs.*
āsēmńē
elēm-çalés pīkwāinė
- 110 *elēm-çalés ūnlēńē pāńkiń kwol*
kiwēńnē
lāuwāsēm-tēl.
ań űoγs sāt, űj sāt lēsiń γum
āsēm jeltēptēlēń ;
tūl ur-mis-nāj, vōr-mis-nāj
āγikwē,
115 *nēń ūnlēńē pāńkiń kwol-ki-*
wēńnē
amki tī sālte'im.»
*
- Ań űoγs sāt lēsiń γum āsēm,*
űj sāt lēsiń γum āsēm,
elēm-çalés āńsēm kit pīγēń
120 *tī jeltēptawēs.*
elēm-çalés pīkwāinė

- Az ember szülte két fiú
felelget :
- 100 «Nagy fejszével, nagy üsttel
teli házunk magunknak van ; [úri nő leányka
[hanem] hegyi manótól való, úri nő, erdei manótól való
ha a tőlünk lakott kormos házunkba
jönni fogsz :
- 105 mi nyusztfogó hét, jávorfogó hét vadászhurkos férfi
atyádat fölélesztjük.» [leányka
Ama hegyi manótól való uri nő, erdei manótól való uri nő
im miképpen felelgetek :
- «Az ő kedve ! Felső-Ég az én atyám
ember lakó kormos ház belsejébe
110 rendelt bizonyára engem.
Ama nyusztfogó hét, jávorfogó hét vadászhurkos férfi
atyámat élesszéték föl ; [leányka
azután hegyi manótól való úri nő, erdei manótól való úri nő,
115 a töletek lakott kormos ház belsejébe
im magam megyek be.»
- *
- Ama nyusztfogó hét vadászhurkos férfi atyámat,
ama jávorfogó hét vadászhurkos férfi atyámat,
az ember szülte két fiú
120 im fölélesztette.
A két ember fiúcska

<i>kātēm aššū sornēl</i>	<i>sawēl ālentālei’,</i>
<i>ta pūwāsēm ;</i>	<i>riṣir-uj saw kwarāk</i>
<i>tēn ūnlēnē pānkiñ kwol-ki-</i>	<i>sawēl ālentālei’.</i>
<i>wérnē [wē</i>	<i>Numi-Tārem āškēmnē</i>
125 <i>ur-mis-nāj, vor-mis nāj aṣik-</i>	<i>ēlēm-ḡqlēs-pī’ pānkiñ kwol-</i>
<i>ti tūlwāsēm.</i>	<i>kiwērt</i>
<i>añ sēmēl-uj saw kwarāk</i>	<i>ūnlunkwē lāwīlawāsēm</i>

VI.

A bálványocska színjátéka.

P u p a k w é - t ū l i l é p .

<i>Pupakwé - pupa, S’ajtanakwé-</i>	<i>ar-kēniñēn-kēniñēn . . .</i>
<i>šajtan !</i>	<i>am tamlē pupakwé-pupa ḡl-</i>
<i>ta’ilā šáltēm nēṣiñ kwol</i>	<i>mēm,</i>
<i>namēl šáltēpālmēm,</i>	<i>am tamlē šajtankwé-šajtan ḡl-</i>
<i>ta’ilā šáltēm ḡumiñ kwol</i>	<i>mēm :</i>
5 <i>namēl šáltēpālmēm.</i>	<i>ēti-vōwnē jirēm-ḡul</i>

kezem vékony száránál fogva
fogott meg akkor engem ;
a tőlük lakott kormos ház belsejébe
125 hegyi manótól való úri nő, erdei manótól való úri nő [leánykát
ím bevezetnek engem.
Most fekete állat sok nyalábját
sok számmal öldösik,
veres állat sok nyalábját
180 sok számmal öldösik.
Felső-Ég, az én atyuskám
emberfiú kormos házában
rendelte, hogy lakjam.

VI.

Bálványocska-bálvány, Sátánocska sátán !

A belépettekkel megtelt nős házba
szándékosan léptem én be,
a belépettekkel megtelt férfias házba
5 szándékosan léptem én be.
Ar-kēningēn-kēningēn . . .
Én olyan bálványocska-bálvány vagyok,
én olyan sátánocska-sátán vagyok :
este kért véráldozatocskámat (véráldozatom végét)

10 *χολιν at ti joxtilēm.*

ar-kēniñēn-kēniñēn . . .

*am tamlē pupakwē-pupa āl-
mēm,* [mēm :

*am tamlē šajtankwē-šajtan āl-
mēm :*

χολι vōwnē pūrim-gul

15 *ētin at ti joxtilēm.*

āntiñ χār james jir,

jir saililālē'im,

taχχīñ χār jqmēs jir,

jir saililālē'im.

20 *šēs voçi māñ jir,*

jir saililālē'im.

*

Ar-kēniñēn-kēniñēn . . .

*am tamlē pupakwē-pupa āl-
mēm,* [mēm :

am tamlē šajtankwē-šajtan āl-

25 *ta'ilä šältēm nēriñ kwol*

manēr vōwilālē'im,

ta'ilä šältēm χumiñ kwol

manēr kantlilālē'im?

qñχīñ tqul jāñi' kās,

30 *kās vōwilālē'im.*

*am tamlē pupakwē-pupa āl-
mēm,* [mēm :

am tamlē šajtankwē-šajtan āl-

ta'ilä šältēm nēriñ kwol

am manēr saililālē'im,

10 *ím reggelig nem hagyom halasztani.*

Ar-kēningēn-kēningēn . . .

Én olyan bálványocska-bálvány vagyok,

én olyan sátánocska-sátán vagyok :

reggel kért ételáldozatocskámat

15 *ím estig nem hagyom halasztani.*

Szarvasbika jó véráldozatát

kivánok véráldozatúl,

patás bika jó véráldozatát

kivánok véráldozatúl.

20 *Tiszta ezüst kis áldozatát*

kivánok áldozatúl.

*

Ar-kēningēn-kēningēn . . .

Én olyan bálványocska-bálvány vagyok,

én olyan sátánocska-sátán vagyok :

25 *a belépettekkel megtelt nős háztól*

ugyan mit kéregetek én ?!

A belépettekkel megtelt férfias háztól

ugyan mit követelek haraggal én ?

Mézgás (cserzett) bőrből való nagy szeméremkötőt,

30 *szeméremkötőt kívánok én.*

Én olyan bálványocska-bálvány vagyok,

én olyan sátánocska-sátán vagyok :

a belépettekkel megtelt nős háztól

ugyan mit kívánok én,

35 *ta'ilä sältëm žumiñ kwol*
am manër kantliläle'im?
pozsiñ žär-saw žäni' kās,
kās kantliläle'im.

*

Lawiñ nqmet gul-jer
 40 *nan ul qñsän ;*
kantiñ nqmet gul-jer
nan ul qñsän !
pupakwë - pupa , šajtanakwë-
šajtan
nürëm-uj sältëm kwol
 45 *namël sältëpālmëm,*

kwonsiñ uj sältëm kwol
namël sältëpālmëm.
kātëm-pāl māsťër jëkw
qñsiläle'im,
 50 *la'ilëm-pāl māsťër-jëkw*
qñsiläle'im.
ta'ilä sältëm nęiñ kwol
šultëm šopër tiniñ jer
am šultëptiänëm ;
 55 *ta'ilä sältëm žumiñ kwol*
šultëm šopër tiniñ gul
am šultëptiänëm.
[pupakwë sänkwełtënë žum nūpel
lāwi :]

35 a belépettekkal megtelt férfias háztól
 ugyan mit követelek haraggal én?
 Férges bika bőrből való nagy gatyát,
 gatyát követelek haraggal én.

*

Valami dühös gondolatocska
 40 ne legyen [ellenem] nálatok,
 valami haragos gondolatocska
 ne legyen [ellenem] nálatok!
 Bálványocska-bálvány, sátánocska-sátán
 a «réti állat» (medve), mely házba belépett,
 45 szándékosan léptem be én [oda].
 a «kormos állat», mely házba belépett,
 szándékosan léptem be én [oda],
 Kezemmel [végzett] mesteri tánczom
 van én nekem,
 50 lábammal [végzett] mesteri tánczom
 van én nekem.
 A belépettekkal megtelt nős házat
 a bámészkodó fajt, a drága módjával
 hozom én bámulatba;
 55 a belépettekkal megtelt férfias házat
 a bámészkodó fajt, a drága módjával
 hozom én bámulatba.
 [A bálványocska a hárfapengető emberhez így szól:]

at tǎnpǎ tǎniñ jiu
elǎ vojǎln!

60 kint-sǎniñen-sǎniñen . . .
elǎ žartǎln!

VII.

Az égen-függő hét fiú tánczéneke.

- a) Reguly eredeti föl- jegyzése szerint. b) Felsőlozvai nyelvű átírásban.

Tarom kǎnnǎ sǎatpi jeri.

Tǎrém-žanné sǎt pǐ'
jēžw-ērǐ'.

Unlǎztull tailing kvǎll
uit¹ kuntel tailing lumen.
unlǎztull tailing kvǎll šimnǎ
man te kǎrtiuve.²

Ūnlǎztul ta'ilǐñ kwol-simné
vit-žuntel' ta'ilǐñ lumǎn
man ti žartiu,
mūri žuntel' ta'ilǐñ lumǎn

5 mure kuntel³ tailing lumen⁴

5 [man ti žartiu]. [ǎli!]

pi⁵ korom pǎže pǎže oli⁶

pǐ' žūrēm pašǎ, pašǎ [voss]

qi kit pǎže pǎže uš oli.

ǎri kit pašǎ, pašǎ voss ǎli! —

Šǎže Ibi sǎatpi

Sossǎ-jipǐ' sǎt pǐ'

mǎre⁷ jǎne mulispǎn,⁸

marǎ-jǎnǐ' mulǎspin

10 Tǎrom kǎnnǎ sǎatpi

10 Tǎrém-žanné sǎt pǐ'

poǎtt voinǎ⁹ náeng¹⁰ kaln

vās vōwné náwēñ kalēñ

Az öt húrú húros fát

60 vedd elő!

Kint-sǎningēn-sǎningēn

húzzad tovább!

VII.

Űlőkkel teli ház közepébe,
vizi hód [vonulása módjára], poczakos (teli) törzsökünket
ím mi [úgy] vonszoljuk,
bukdácsoló hód [vonulása módjára] poczakos (teli) törzsö-
künket

5 ím mi [úgy] vonszoljuk.

Fiú [üdvözlő] három üdvöz, üdvöz hadd legyen!

Leány [üdvözlő] két üdvöz, üdvöz hadd legyen! —

«Törzsöktelepes-bagoly» hét fia

céldobó játékműködéshez

10 «Égen-függő» hét fiút,
réczehívó sipító hangon

<p>mann untinau.
lunt vainä náeng kaln
tqrom kǎnnä sǎatpi mann ná-
rinau¹⁰</p> <p>15 tqrom kǎnnä sǎatpi
šemel mä anǵuinnä jel uilät¹³
mǵre jǵne mulispǎn
šuri jǵne mulispǎn jeluilǎn.
Tqrom kǎnnä sǎatpi äk porr¹⁴
lét.</p> <p>20 šǵžä Ibi sǎat pi poalt
šät nóxs kǵarox¹⁵
kven¹⁶ mulijén. jätñ¹⁷ tak
šǵže Ibi sǎatpi
šät oxšer kǵarqz tütét.</p> <p>25 tqrom kǎnnä sǎatpi kvenn lijén
kvenn mulijén. — kormentü
šǵžä Ibi sǎatpi
säung¹⁸ urmt äting urmt
äk jég qaikvä äštset.¹⁹</p> <p>30 qš²⁰ kven mullus.²¹ —</p> | <p>man ūntilau,
Tǵrēm-ǵannē sāt pī'
lunt vōwnē náwēñ kalēn</p> <p>15 man hūrilau.
Tǵrēm-ǵannē sāt pī'
Šemēl-Mā āñkwānēlnē
jol-va'ile'it;
marä-jǵñi' muläspin,</p> <p>20 suri-jǵñi' muläspin
jol-va'ile'it.
Tǵrēm-ǵannē sāt pī'
akw'-por lǵrēt;
Sossä-jipi' sāt pī' pǎlt</p> <p>25 sāt nóxs-kwāräk
kwon muliǎnl.
jotél-tajēx Sossi'-jipi' sāt pī'
sāt qxsér-kwāräk täǵäte'it.
Tǵrēm-ǵannē sāt pī'</p> <p>30 kwon lǵǵǎnl, kwon muliǎnl.</p> |
|--|---|

- állítanak bennünket;
«Égen-függő» hét fiút
lúdhívó sipító hangon
- 15 rimánkodnak le bennünket.
Az «Égen-függő» hét fiú
Fekete-Föld anyjához
alászáll;
céldobó játékversenyhez,
- 20 gyűrűdobó játékversenyhez,
alászáll.
Az «Égen-függő» hét fiú
egyszer lö:
«Törzsöktelepes-bagoly» hét fiától
- 25 száz nyusztbőr-nyalábot
nyer el,
Azután később «Törzsöktelepes-bagoly» hét fia
hét rókabőr-nyalábot akaszt föl [versenyétül]:
az «Égen-függő» hét fiú
- 30 kilő, megnyeri.

- Tann lít. jápäx jantu rameng*
sui
ätär Tarom qarännä
uotne qžing²² tull šuoptlä ness
unti.
squngmä qnguänne
⁸⁵ *näirä šqhl jarén²³ ness tqmpí.*
šqže Ibi sqatpi tann lít.
šät hózs qarekän
pärr²⁴ mulijän. — jätñ²⁵ tak
lít.
šät ožšer qarekän
⁴⁰ *pärr²⁶ mulijän. kormentä lit*
säung urmt äting urmt
äk jäg qaiest pärr mulsän. —
Tarom qqnä sqatpi
kätmäjäut.²⁷
⁴⁵ *šqže Ibi sqatpi*
kät²⁸ moš töp²⁹ sarn ät pätin
kät moš uif sarn ät pätin
- žürmintäi' Sossä-jipi' šät pī'*
sa'ĩñ . . . ätēñ . . .
akw' jäγ'-äγi qššēt.
qš kwon mulwēs. — [līřēt :
⁸⁵ *[Tqřēm-žannē šät pī'], tan*
japäk jānteuw ramēñ suj
äter tqřēm-žaränēlnē üntēnē
qsiñ tul šqplä — ness ünti,
Sqwiñ-Mā āñkwänēlnē
⁴⁰ *ñäñrā šayl jornē — ness tqmpí.*
Sossä-jipi' šät pī',
tan līřēt :
šät hózs-kwāräkänl
jūw-muläñl,
⁴⁵ *iotēl-tajex līřēt :*
šät qžšer-kwāräkänl
jūw-muläñl.
žürmintäi' līřēt :
sa'ĩñ . . . ätiñ . . .
⁵⁰ *akw' jäγ'-äγiäñl jūw-mulsänl.*

Harmadjára : a «Törzsöktelepes-bagoly» hét fiának
 fürtös hajas
 egy leány-testvére volt.
 Azt is elnyerték.

- ³⁵ Az égen függő hét fiú, ök lőnek :
 a selyem idegnek zengő hangja
 derült égboltjukra ülő
 vastag felhő oszlopképpen ül oda,
 Kérges-Föld anyjukhoz
⁴⁰ erős mennydörgés gyanánt verődik oda.
 A «Törzsöktelepes-bagoly» hét fia,
 ök lőnek :
 száz nyusztbőr nyalábjukat
 visszanyerik.
⁴⁵ Azután később [megint] lőnek :
 száz rókabőr-nyalábjukat
 nyerik vissza,
 Harmadszorra lőnek :
 fürtös hajas
⁵⁰ egy leány-testvérüket nyerik vissza.

*tšur⁸⁰ jəne mulispän,
lunt voinä nüing kalne
50 manau ul' nürén
pətt voine näeng kaln
manau ul' nürén.*

*Tqrem-ɣannə sāt pī'
kantmejawət.
Sossü-jipi' sāt pī',
ɣət-mos tēp-sawné
55 at patijin,
ɣət-mos vit-sawné
at patijin,
[marä-jəni' muläspin,]
suri-jəni' muläspin
60 lunt vōwné nāwēñ kalén
manau ul' nūrän!
vās vōwne nāwēñ kalén
manau ul' nūrän!*

VIII.

A Kaltes-ének.

1. Az anyókaének.

Ākw-ēri'.

*Ma'i-sir-jā-vātat qlné ākw ūnlés.
kērēñ pākw-sam jāniť kwolāt ɣqsü ūnlés, vāti ūnlés,*

Az «Égen-függő» hét fiú
megharagudott.
«Törzsöktelepes-bagoly» hét fia,
míg csak ételszükségbe
55 nem estek,
míg csak vízszükségbe
nem estek,
céldobó játékversenyért,
gyűrűdobó játékversenyért
60 lúdhívó sipító hangon
hozzánk ne rimázkodjatok,
récehívó sipító hangon
hozzánk ne rimázkodjatok!

VIII. 1.

A «Méz-szerű folyó» partján levő
héjas czirbolya mogyoró-szem nagyságú házban
ült az anyóka.
Hosszú ideig űlt, rövid ideig űlt,

- 5 *χῡrēm pīrā nqmtēn patwēs.*
vāt norpā noriñ porā
porayti,
vāt norpā noriñ porā kwoflān
sēmēl uj tiniñ pīti
- 10 *pītayti.*
vāt norpā noriñ porātū
q̄w χalit χalit lāñχ
ēlāl pūtmestā.
q̄w χāltēm saw rās
- 15 *sawēl χūli,*
q̄w χāltēm saw auray
sawēl χūli,
toχ nātnūtā χaltē
- saw-pos joχttal χasā vōl*
 20 *ti nē'iluñkwē patēs.*
pattāñ vōl pattatān sunsi:
matēr-sir mat posim nāñki,
matēr-sir mat sēñχw nāñki.
lapān vātimi, tīl kwoss χq̄n-
titā:
- 25 *matēr-sir mat paul nāñki;*
pauli' lāwuñkwē jāñi' nāñki,
ūsi' lāwuñkwē māñ nāñki.
tāltiñ ūs tāltān
vāt norpā noriñ porātū
 30 *tūjā-sāñki ropil roplayti,*
takusi-sāñki ropil roplayti.

- 5 három fia után kerekedett vágya.
 Harmincz gerendából való gerendás tutajt
 szerkeszt tutajjá össze,
 a harmincz gerendából való tutaj közepébe
 fekete állatból való drága fészket
- 10 szerkeszt fészekké össze.
 Harmincz gerendából való gerendás tutaját
 az ár sebes sebes útjára
 tova taszította (bökte).
 víz árjától pusztított sok fővénypartot
- 15 sok számmal hagy el,
 víz árjától pusztított sok meredek partot
 sok számmal hagy el.
 A közben, hogy úgy lefelé úszik [tutaja],
 egy szemfénytől beláthatatlan (utólérhetetlen) hosszúságú
 20 kezdett im jelentkezni. [folyóvonal]
 Véges folyóvonal végére néz:
 valamiféle füst látszik [ott],
 valamiféle köd látszik [ott].
 Hozzá közeledik, s mint innen szemléli:
- 25 valamiféle falu látszik.
 Falunak, hogy mondják, nagyobbnek látszik,
 városnak, hogy mondják, kisebbnek látszik.
 A kikötős város kikötőjéhez
 harmincz gerendából álló gerendás tutaja
 30 tavaszi feketeréceze vízi röptével röpül oda,
 űszi feketeréceze vízi röptével röpül oda.

- namiñ q̄tér q̄lné kwol*
ākw pēriji,
namiñ q̄tér q̄lné kwol
 35 *χotā pātēri ? !*
sisiñ kwol sisät
q̄ln lūspā lūsiñ χāl tūli ;
sisiñ kwol sisät
q̄ln śilpā śiliñ χāl tūli. —
 40 *tī sisä mañtiñ*
vāt norpā noriñ porätä
pā roplēs, ēlāl ūnttētä.
pālē χq̄ntēli : matēr suj sujti.
pālē kwoss χq̄nti :
 45 *añ-maliñ jāñi’ mañriśä*
- jäḡä kwolnēl sūsēm*
ñakwü χq̄jtal jamēs räši
vāḡēnnē masimē,
jäḡä kwolnēl sūsēm
 50 *q̄ln lūspā lūsiñ tūr*
punkän pinmē.
ñawriñ lūw jamēs vāntsēl
ākw pā vānttawē,
sūpliñ lūw jamēs vāntsēl
 55 *ākw pā vānttawē.*
āwiñ kwol āwi pūnsēstā ;
kaniñ kwol kan-kwoṭēlnē
joḡtēm q̄rēmtē
jāñi’ pīḡāñ lalt jām̄wēs.

- A neves úr lakó házáat
 az anyóka kiválasztja,
 neves úr lakó háza
 35 ugyan hova tűnhet el ? !
 Mögös ház mögében
 ezüst bojtú bojtos nyírfa áll ;
 mögös ház mögében
 ezüst karikájú karikás nyírfa áll.
 40 Ezen idő alatt
 harmincz gerendából álló gerendás tutaja
 a parthoz röpült, elhelyezte.
 Fölfelé hallgatózik : valami zaj hallik.
 Amint fölfelé tekint :
 45 hát idősb menyikéje
 az atyja házából kelengyekép hozott
 színefénye érintetlen szép selyemöltöt
 vállára öltötte,
 az atyja házából kelengyekép hozott
 50 ezüst bojtú bojtos kendőt
 fejére tette.
 Csikó-ló szép vezetése módjára
 vezetik föl az anyókát,
 fiatal ló szép vezetése módjára
 55 vezetik föl az anyókát.
 Az ajtós ház ajtaját kinyitotta ;
 a padlós ház padlójának közepére
 a midőn megérkezett,
 nagy fia elébe jött.

- 60 *āṛi ūlīn ūlīn paśā*
tot vāri,
pī' ūlīn ūlīn paśā
tot vāri.
sēmēl uj tiniñ piñin
- 65 *ākw ūnttuwēs,*
vīṛir uj tiniñ piñin
ākw ūnttuwēs.
ḡalpā ḡāñḡēp mañtiñ sāt
ākw muḡlēs,
- 70 *telpā ḡāñḡēp mañtiñ sāt*
ākw muḡlēs,
kwołēl pīḡā nḡmtne patwēs.
ñakwā ḡājtal ḡamēs rāsīl
- ākw mastawē,*
 75 *ḡln śīlpā śīlīn tārēl*
ākw pintēltawē.
āṛi ḡisīñ ḡisīñ paśā
ākw ḡūli,
pī' nḡtiñ nḡtiñ paśā
- 80 *ākw ḡūli.*
vāt norpā norīñ porātān
ñawriñ lūw ḡamēs vāntsēl
ākw nalu vānttawē,
sūpliñ lūw ḡamēs vāntsēl
- 85 *ākw nalu vānttawē.*
sēmēl-uj tiniñ piñitān
ākw ūntti,

- 60 Leánynak gyönyörűséges, gyönyörűséges üdvözetet
 tesz ottan,
 fiúnak gyönyörűséges, gyönyörűséges üdvözetet
 tesz ottan.
 Fekete állatból (nyusztból) való drága fészekbe
- 65 helyezik ott az anyókát,
 vörös állatból (nyusztból) való drága fészekbe
 helyezik ott az anyókát.
 Egy fogyó holdbeli kerek héten át
 vendégeskedett az anyóka,
- 70 egy telő holdbeli kerek héten át
 vendégeskedett az anyóka,
 s középső fia után kerekedett vágya.
 Színefénye érintetlen szép selyemöltővel
 öltöztették föl az anyókát,
- 75 ezüst karikájú karikás kendőt
 adtak fejére az anyókának.
 Leánynakbéli hosszú korra szóló üdvözetet
 hagy az anyóka hátra,
 fiúidőbeli hosszú időre szóló üdvözetet
- 80 hagy az anyóka hátra.
 Harmincz gerendájú gerendás tutajához
 csikó-ló szép vezetése módjára
 vezetik le az anyókát,
 fiatal ló szép vezetése módjára
- 85 vezetik le az anyókát.
 Fekete állatból való drága fészkébe
 ül az anyóka,

- vāt norpā noriñ porätä*
nalu narëmtaxti.
 90 *q̄w x̄q̄ltëm saw r̄q̄s̄*
sawël x̄ul̄i,
q̄w x̄q̄ltëm saw aurax
sawël x̄ul̄i.
 *
- Tox x̄qsä nätimät xalt,*
 95 *tox vät̄i nätimät xalt*
xotël va'it̄ä, matpalit nätwës?! 110 xotä päteri?! 110
akw'-mat-ërt tox nätimätä
matër-sir çarä măn nē'ilës.
pattāñ vōl pattatān sunsi:
 100 *matër-sir mat sēnkw nāñki,*
- matër-sir mat posim nāñki.*
t̄l̄ kwoss sunsi:
añ-maliñ paul nāñknätä;
pauli' lāwuñkwē jāñi' nāñki,
 105 *ūsī' lāwuñkwē măn nāñki.*
t̄i nātnätä sis
namiñ q̄tër q̄lnē kwol
ākw p̄ëriji,
namiñ q̄tër q̄lnē kwol
sisiñ kwol sisät
q̄ln lūspä lūsiñ xāl lūli,
q̄ln šilpā šiliñ xāl lūli.
tältiñ ūs tältne

- harmincz gerendájú gerendás tutaját
 a vízre tolja.
 90 Víz árjától pusztított sok fővénypartot
 sok számmal hagy el,
 víz árjától pusztított sok meredek partot
 sok számmal hagy el.
 *
- Aközben hogy tutajával így hosszú ideig úszik,
 95 aközben hogy tutajával így rövid ideig úszik,
 honnan tudja ő hogy tutajával mennyi ideig úszott?!
 Egyszer csak amint tutajával így úszik,
 valamiféle gyérfájú vidékre került ki.
 Véges folyóvonal végibe néz:
 100 valamiféle köd látszik,
 valamiféle füst látszik,
 Ezután amint nézi:
 hát egy falu látszik.
 Falunak hogy mondják, nagyobbnek látszik,
 105 városnak hogy mondják, kisebbnek látszik.
 Ezen tutajúszása közben
 a neves úr lakta házát
 az anyóka kiválasztja;
 a neves úr lakó háza
 110 ugyan hova tűnhetnék el?!
 Mögös ház mögében
 ezüst bojtú bojtos nyírfa áll,
 ezüst karikájú karikás nyírfa áll.
 A kikötős város kikötőjéhez

- 115 *tüjä-sānki ropil pā roplēs,* *kaniñ kwol kan-kwotēlnē*
takwsi-sānki ropil pā roplēs. 130 *joxtēm q̄rēmtē*
pālē kwoss x̄nti : *kwotl p̄iṛān lałt jāmweis.*
añ-maliñ kwotl mañrišā *āṛi ūliñ uliñ pašā*
jāṛā kwolnēl sūsēm *tot vāri,*
120 *ñakwā x̄ājtal jāmēs rāši* *p̄i' ūliñ ūliñ pašā*
vāṛēnnē masimē, 135 *tot vāri.*
q̄ln lūspā lūsiñ tqr *x̄ālpā jāñxēp mañtiñ sāt*
puñkūn pinmē. *ākw mujlēs,*
ñawriñ lūw jāmēs vāntsēl, *tēlpā jāñxēp mañtiñ sāt*
125 *sūpliñ lūw jāmēs vāntsēl* *ākw mujlēs,*
ākw pā vānttawēs. 140 *māñ p̄iṛā nq̄mtēn patwēs.*
āwiñ kwol āwi pūsweis, *ñakwā x̄ājtal jāmēs rāšił*
kwol-kiwērnē jūw tūhwēs. *ākw mastawē,*

- 115 tavaszi feketerécze vízi röptével röpült oda,
 ősi feketerécze vízi röptevel röpült oda.
 Amint a partra fölfelé tekint:
 hát középső menyikéje
 az atya házából kelengyekép hozott
 120 szinefénye érintetlen szép selyemöltőjét
 vállára öltötte,
 ezüst bojtú bojtos kendőjét
 fejére tette.
 Csikó-ló szép vezetése módjával,
 125 fiatal ló szép vezetése módjával
 vezetik le az anyókát.
 Az ajtós ház ajtaját megnyitják,
 a ház belsejébe bevezetik.
 A padlós ház padlójának közepére
 130 amidőn megérkezett,
 középső fia elébe ment.
 Leánynak gyönyörűséges gyönyörűséges üdvözlétet
 tesz ottan,
 fiúnak gyönyörűséges gyönyörűséges üdvözlétet
 135 tesz ottan.
 Egy fogó holdbeli kerek héten át
 vendégeskedett az anyóka,
 egy telő holdbeli kerek héten át
 vendégeskedett az anyóka,
 140 s kisebbik fia után kerekedik vágya.
 Szinefénye érintetlen szép selyemöltővel
 öltöztetik föl az anyókát,

āln śilpā śilīn tārēl
ākw pintēltawē.
 145 *āri jisiñ jisiñ paśā*
ākw χūli,
pī' nqtiñ nqtiñ paśā

ākw χūli.

*

150 *Ma'i-sir-jā-vātat ālnē*
kēriñ pākw-sam jānit kwolān
ākw jūw ti mini.

2.

(Jurkina-féle változat)

a) Reguly eredeti föl-
 jegyzése szerint.

b) Felsőlozvai nyelvű
 átírásban.

Ag jeri.

Ākw ēri'.

Ag unls ; kažā unls, vuāt unls.

Ākw ūnlēs. — χqšā ūnlēs, vāti
ūnlēs

ūilā pi jānungve¹

ūilā pī' jāniñkē / pī' /

nqmtēnne² nqmtentūjus.³

nqmtiñ nē nqmtēn tūjwēs.

kār ūilm qšše kilinā nqlljuami.

χār-ūelēm qššā kēlinē

5 *koalpe⁴ kqtl jérnā⁵ tū šunži*

5 *nal-jāmi ;*

kwālpā χq̄tēl jernē tu sūnsi :

ezüst karikájú karikás kendőt
 tesznek az anyóka fejére.

145 Leánykorbeli hosszú korra szóló üdvözlötet
 hagy az anyóka hátra,
 fiúidőbeli hosszú időre szóló üdvözlötet
 hagy az anyóka hátra.

*

[Az ének e helyen a harmadik legkisebb fiúra (*voss mān*
pī'ā) és menyre (*voss mān mānrišā*) vonatkozva az
 előbbi szakasz szavaival ismétlődik.]

*

150 Mézszerű folyó partján levő
 hejas czirbolyamogyoró-szem nagyságú házához
 az anyóka visszamegy.

2.

Az anyóka űlt. — Hosszú ideig űlt, rövid ideig űlt
 négy fia közül a legnagyobb fia után
 jött meg vágyas nőnek a vágya.

A rénbika-nyelve keskenységű láphoz

5 lemegyen ;

a kelő nap tájára, arra felé néz :

qnger⁶ täläx ulpešän⁷ jḡḡḡḡm-
mä.⁸ [šunži
uoṭpe⁹ kḡtl nuinä (nḡinā) tū
pēr¹⁰ täläxpe nūḡlešän¹¹ jḡḡ-
ḡḡmmä¹²
kḡtl jāt nuinä¹³ tū šunži
10 kēs¹⁴ pält korp¹⁵ nḡḡlnā jḡḡ-
ḡḡmmä.
tū joamānti; äimäl (älmä-
ling)
šinzer jā täläx nuk¹⁶ imm.
kḡling¹⁷ kḡntitā¹⁸. äimel (ai-
mant)
pḡṭtsak¹⁹ perling²⁰ jā, luntsak
perling jā.
15 tūu luoptākā²¹ kḡnti, äkmän²²
punitā²³

ānker talēx ūlpāšin
jḡḡḡximē,
ūntpā ḡḡtēl jernē tū sūnsi:
10 pēri talēxpā nānklāšin
jḡḡḡximē,
ḡḡtēl-jat jernē tū sunsi:
kēr-jḡṭ palit ḡḡḡp-nolnē
jḡḡḡximē.
15 tū jḡṡenti. — aḡ-maniḡ S'in-
šēr-jā talēḡnē
nḡḡḡ jim. kālināi ḡḡntitā:
aḡ-maniḡ vās-saḡ pērliḡ jā,
lunt-saḡ pērliḡ jā.
taw lūpta-ke ḡḡnti:
20 akw' mānē punitā,
pum-ke ḡḡnti:
akw' mānē punitā.
vās jāni' porā vāri,
lunt jāni' porā vāri.
25 porāt āsti, nal-tāli.

*

sűrű csúcsú czirbolyafenyvestől
van körülvéve;
a leszálló nap tájára, arra felé néz:
10 görbe csúcsú vörös fenyvestől
van körülvéve;
dél (napközép) tájra, arra felé néz:
egy vasíj-terjedelmű nyírerdővel borított földfoktól
van körülvéve. [tájára
15 Oda mendégél. — Hát a «Fehér-búvárkacsa-folyó» forrás-
jött fel. Kellően megtekinti:
hát az egy récebel módjára kacskaringó folyó,
lúdbel módjára kacskaringó folyó.
Ha ő levelet talál:
20 egy helyre helyezi,
ha füvet talál:
egy helyre helyezi.
réce nagyságú tutajt készít,
lúd nagyságú tutajt készít.
25 Tutaja elkészült, reá száll.

*

pommka²⁴ kqntí,²⁵ äkmän pu-
 nitä.
 pqtte²⁶ jäne porq²⁷ voari, lunte
 jäne porq voari.
 porät qashti,²⁸ — nall²⁹ toali
 pqttsak pérli.
 kqžä pérli,³⁰ vuät pérli.
 20 kqt³¹ kanžitü.³²
 äkmätsüt³³ jäne pi unlnä³⁴
 qlti šqrkiš³⁵ nqsiñ³⁶ taltnä
 täu rqtelti.³⁷
 uš jäne mänētän³⁸
 25 nile ne kqrqngel³⁹ lält kuqlau.
 qšše⁴⁰ kqt⁴¹ šaretän,⁴²
 nqor⁴³ šqnš tuñš aytä⁴⁴
 qng kualtau. kiuré⁴⁵ nile⁴⁶ täll
 kvüll⁴⁷ keurnä jü tulau.

Väs-saḡ pēril, [lunt-saḡ pēril]
 ḡasä pērelti, vāfi pērelti,
 ḡotēl ḡansitā? !
 akw'-mat-ērt jāni' pīḡä ūnlēne
 30 q̄lti' sakwalēḡ (šqrkēs) nqsiñ
 taw rqtēlti. [tāltne
 voss jāni' manān
 nīlā nē ḡuriñēl' (?) lalt-kwā-
 qššū kāt-sqrānel [lawē
 35 nāwēr-sāns lūlit auraytē
 āñk kwāltawē.
 kiwrā nīlā tal kwol-kiwērne
 jūw tūlawē.
 nāwēr-vōj šunīñ kiwēr —
 40 tēlpā jqñḡep mañtiñ sāt
 ārtā minnē mañtēl
 nāwēr-vōj šunā tot sunsitā,
 sūpēl-vōj šunā tot sunsitā.
 puñknē lāptal utā
 45 vāḡēnnē pōššūtawē,

Réczebél kacskaringásával, lúdbél kacskaringásával
 hosszú ideig kacskaringózik, rövid ideig kacskaringózik,
 hogyan tudja ő azt??
 Egyszer csak a nagy fia lakta
 30 fiók szarka kedves [falatú] kikötőjébe
 röppen ő.
 Legidősebb menyé
 négy nő társaságában (?) szembe jön vele.
 Vékony keze száránál fogva
 35 a csikótérd magasságú meredek parton
 vezetik [fölfelé] a nőcskét.
 Őt ölnyi belsejű ház belsejébe
 vezetik be.
 Csikózsírral bőséges tálnak,
 40 egy télő hold kerek hete
 idejének elmulta alatt,
 csikózsír bőségét nézi ott,
 lófiú-zsír bőségét nézi ott.
 Fejre rá nem férő holmiját
 45 vállára nyomkodják,

80 *ngor vuoi šuning toas*
télpä⁴⁸ joangp mähiti⁴⁹ soat
arteminnä⁵⁰ mähiti.
ñaor vuoi šunäm tut šunžitä
sobol vuoi šunäm tut šunžitä.
 35 *pänkne⁵¹ läptal kare⁵² uimne*
posšetau⁵³
uimnä läptal kare pänken pos-
šetau
ñilä pi kväll⁵⁴ pi nqmtnä pä-
tau.
pqtq jāne paretän nql jugmi ;
nql tqli pqttsak péril, qš pérli.
 40 *luntsqk péril kqžä pérli.*
vuāt pérli — kum kanšiti.
äkmätsit ñilä pit jätt piä
unlnä qti šarkiš
ngsing tqaltnä, tau rqtelti.

vājēnnē läptal utä
puñknē pōššätawē. —
ñilä pī' kwotl pī'
nqmtne patawē
 *
 50 *Vās jāni' porätän nal-jāmi,*
nal-tāli.
vās-sax pēril qš pērelti.
lunt-sax pēril
qšä pērelti, vāti pērelti,
 55 *zum-[mūs] xāñšiti?!*
akw'-mat-ert ñilä pī' joti pī'ä
ūnlēnē
qti' sakwalēx (šārkeš) nqsiñ
tāltne
taw rqtelti.
xūrēm pī' joti manün
 60 *xūrēm nē xuriñēl (?) lañt-kwā-*
lawē.
qššä kāt-sqrānē
ñawēr-sāns lūlit auraxte

vállára rá nem férő holmiját
 fejére nyomkodják. —
 Négy fia közül a középső fia után
 kerekedett vágya.

*

50 Récze nagyságú tutajához lemegy,
 reá száll.
 Réczébél kacskaringásával kacskaringózik ismét,
 lúdbél kacskaringásával
 sokáig kacskaringozik, [vagy] rövid ideig kacskaringózik,
 55 honnan tudja ő azt?!

Egyszer csak a négy fiú közül való középső fia lakta
 szarka fiók kedves [falatú] kikötőjéhez
 röppen ő.
 A három fiú közül a középsőbeli menyé
 60 három nő társaságában (?) szembe jön vele.
 Vékony keze száránál fogva
 a csikótérd nagyságú meredek parton

45 *korom pi jât mänetän*
korom ne karengel lält koalau.
qssë kät sgrqnä⁵⁵
ñgor šqnš tuništ
auraxt⁵⁶ pü kualtau.

50 *kiure nülä täll*
kväll keurne jü tülau.
télpe joangp mñti sqat
qrtäminnä mñtli.

sobol vuoi šunäm tül šunžitü.
 55 *ñgor vuoi šunäm tül šunžitä.*
qmer⁵⁷ mä kuornü tül kñti-

lem⁵⁸

ñäkwä⁵⁹ poqšm tinüñ tñil
uinü poššetau. [šetau.

uinnä läptal kar pñnken pos-
 60 *korom pi jätpi nqmtñü täu*
pätau.

pā kwältawé.

kiwrä nülä tal kwol-kiwèrné
 65 *jüw-tülawé.*

télpä jññžep manlèn sāt
ärtä minnë manlël
süpél-voj šunü tot sunsitü,
ñawèr-voj šunü tot sunsitä.

70 *Mortim mä-žurnël, tül žñnti-*
lém

ñäkwä pñšëm tinüñ ta'il
vāžënnë poššätaué ;
vāžënnë läptal utä
puñknë poššätaué,

75 *puñknë läptal utä*
vāžënnë poššätaué.
žürëm pñ' voss vā'si' pñ'
nqmtñë taw patawé.

*

Vās jññi' porütän nal-jñmi,

80 *nal-täli.*

lunt-saz përil qš përlëti,

fölvezetik.

Négy öl belsejü ház belsejébe

65 bevezetik.

Egy telő hold kerek hete
 idejének elmulta alatt
 lófiú-zsír bőségét nézi ott,
 csikózsír bőségét nézi ott.

70 Madárköltöző déltáj széléről, onnan szerzett (talált)
 színe-szöve preselt drága ruhát
 nyomkodnak a vállára.

Vállra nem férő holmiját
 a fejére nyomkodják,

75 fejére nem férő holmiját
 a vállára nyomkodják.

Három fia közül a legkisebb fia után
 kerekedett neki vágya.

*

Récze nagyságú tutajához lemegy,

80 reá száll.

Lúdbél kacskaringásával kacskaringózik ismét,

*pətə jāne pəretən nall juamí.
nall təalí. luntsak pərl ɔs pərlti
pətt sək pərl ɔs pərlti.
kəžə pərlti, vuət pərlti.*

65 *korom pi unlnä qłting šərkeš
nəsing təaltnä təu rətteltí.
uš vəsi mənnetén ləlt koalau.
əššə kət sɔretən nɔɔr šɔnš
tuńišt əur ayt pə kualtau.*

70 *ńilä təll kvəll keurnä jń tulau.
tėlpe joqɔɔp mənńting soat
qɔteminne mənńting.
ńɔɔr vuoi šunəm
sobol vuoi šunəm tut šunžitü.*

75 *tən juipəolt lunt jāne poretən
nall juami, kitə qiməz
tum⁶⁰ təling kvəll šimnā
uit⁶¹ kuntel taling⁶² lumnū⁶³
te⁶⁴ kərtils.*

*vəs-səz pəril ɔs pərelti.
xurəm pĩ [voss vāssi' pĩɔü]
ūnlənē
āltiń sakwaləx (šərkəs) nəsin
təltne*

85 *taw rəpteltí.
voss vāssi' mańān ləlt-kwā-
lawé.*

*əššə kət-səɔrənē
ńawər-sāns tūlit aurəxtē
pā-kwāltawé.*

90 *ńilä tal kwol-kiwərnē
juw-tūlawé.
təlpä jəńxəp mańtiń sāt
ārtā minnē mańtel
ńawər-rəj šunā [tot sunsitā],*

95 *sūpəl-vəj šunā tot sunsitā.
ton jui-pəlt lunt jənĩ porətən
nal-jəmĩ;
kit rəun'-ut tūm ta'iliń kwol-
simnəl
vit-xuntel ta'iliń lumān*

réczebél kacskaringásával kacskaringózik ismét.

Három fia közül a legkisebb fia lakta
fiókos szarka kedves [falatú] kikötőjéhez

85 röppen ő.

Legkisebb menye szembe jön vele.

Vékony keze száránál fogva

a csikótérd magasságú meredek partra
fölvetik.

90 A négy ölnyi ház belsejébe
bevezetik.

Egy telő hold kerek hete

idejének elmúltá alatt

csikózsír bőségét nézi ott,

95 lófiu-zsír bőségét nézi ott,

Azután lúdnagyságú tutajához

megyen le.

A belépett két rokonnal megtelt ház belsejéből

poczakos (teli) törzsökét vízi hód [vonulása módjára]

<p>vugr⁶⁵ kuntl taling lumen te kqartil. 80 nílā pi téring⁶⁶ unšā vérpi taling mañtān⁶⁷ oqi kit⁶⁸ päšū päšū kultān pi korom⁶⁹ päšū päšū kultān nílā pi téring unšā aq kutelti, 85 korom pi téring unšā aq kotelti.</p>	<p>100 ti xartilés, vör-xüntel' ta'ilin lumän ti xartilés. vēr pi' ta'ilin mañtān ari kit pašā pašā xultān, 105 pi' xürēm pašā pašā xultān! * N'ilā pi' telin unšā ākw xütelti, xürēm pi' telin unšā ākw xütelti.</p>
--	---

3. Kaltës-asszony éneke.

Kaltës-ēkw ä-ēr i'.

<p>Kaltës-ēkwä xürēm pi' āñši. këriñ päkw-sam jānit usät xqsä ālēs, man vāti āles, piñänü-pält minēm nqmtne patwēs.</p>	<p>5 nalu jāmi, nalu sunsi: qw qutaxti lāñxāl, nār nāti lāñxāl. — xürēm jiw āltēm porä vāri, nal ta tāli, ēlāl mini.</p>
---	--

100 ím [úgy] vonszolta,
 poczakos (teli) törzsökét erdei hód [vonulása módjára]
 ím [úgy] vonszolta.
 Ifjakat illető egész (teli) korotokra
 leányi két üdvözlettel, üdvözlettel maradjatok,
 105 fiui három üdvözlettel, üdvözlettel maradjatok!

*

Négy fiút szült farát
 az anyóka hajtogatja,
 három fiút szült farát
 az anyóka hajtogatja.

3.

Kaltës-asszonynak három fia van.
 Héjas czirbolyamogyoró-szem nagyságú városában
 hosszú ideig élt, vagy rövid ideig élt,
 fiaihoz menni kerekedett vágya.

5 A folyóhoz lemegy, lefelé néz:
 a [víz] árja aláfelé omlik,
 a [víz] habja aláfelé úszik. —
 Három fából összerótt tutajt készít,
 ezután reászáll, a távolba indul.

- 10 *q̄w x̄q̄ltēm saw rēkw*
sawēl x̄q̄ltiänä,
q̄w x̄q̄ltēm saw rēkw
sawēl x̄l̄tiänä.
x̄qsä minēmä jui-pält,
15 *vāfi minēmä jui-pält,*
akw'-mat-ērt matēr-sir mā ta
narilēs :
pauli' lāwuñkwē jāni',
ūsī' lāwuñkwē mān.
ñaur-sip lūlit aur-aχne
20 *tujä-vās rapiñēl*
tū ta raplayχs ;
pauliñ ūs tāltēn
tujä-vās rapiñēl
- tū ta raplayχs.*
25 *añ paul-ta'il saw āñkw*
sawēl nal ti χajti,
paul-ta'il saw pī'
sawēl nal ti χajti.
paul-ta'il saw āñkw χalte
30 *sili-lūri mañä ti jiw.*
añ q̄ssä tānpä tāniñ kāt sqrē-
nēl [wēs,
lūri-kūri mañüñe ti pūrēm-ta-
pā ti χassēm-tawēs, pā ti vānt-
tēm-tawēs.
pajt-p̄χ saw pāñkă
35 *sawēl añilawē,*
paul-ta'il saw āñkwēn

- 10 Víz árjától pusztított sok magas partot
sok számmal halad el
viz árjától pusztított sok magas partot
sok számmal hagy el.
Miután hosszú ideig ment,
15 miután rövid ideig ment,
egyszer csak valami föld meredez im [szeme előtt]:
falunak, hogy mondják, nagy;
városnak, hogy mondják, kicsiny.
A csikónyak magasságú meredek parthoz
20 tavaszi récze vizi röpte módjára
röpült im ő oda;
a faluszerű város kikötőjéhez
tavaszi récze vizi röpte módjára
röpült im ő oda.
25 Most a teli falu sok nöcskéje
sok számmal fut im le,
a teli falu sok fia
sok számmal fut im le.
A teli falu sok nöcskéje közt
30 im csengős-csörgős menyé jön.
Most vékony inas keze száránál fogva
csörgős-zengős menyé im megfogta,
im fölfelé rántotta, fölfelé vezette.
Arczának sok pizsokját
35 sok számmal csókolják,
a teli falú sok nöcskéje

- paul ta'il saw pī'*
taw-jotä ti nārili.
 65 *χūrēm jiw āltēm porätän*
ās ta tälēs.
qw χāltēm saw rēkw
ās ta nātawé.
 *
χqsä minēs, vāti minēs,
 70 *akw'-mat paul ta narilēs :*
pauli' lāwuñkwé jāni',
ūsi' lāwuñkwé māñ.
ñaur-sip lūlit aurayñe
ās ti raplaytunkwé pats.
- 75 *tāltiñ ūs tāltēn*
tujä-vās rapinēl
tū ti raplayts.
añ paul-ta'il saw nājä
sawēl χajti,
 80 *paul-ta'il sqw pīrā*
sawēl χajti.
qśśä tānpä tāniñ kātänēl
pā ti vānttēmtawēs.
kwonitā-ke nīlā tal kwol,
 85 *kiwrä-ke χūrēm tal kwol*
ulpä-jiw jātiñ āwitä
ti pūnsēstä.

teli falu sok fia
nyüszög im ő vele.

- 65 Három fából összerótt tutajára
 most ismét fölszállott.
 Viz árjától pusztított sok magas part [mentén]
 halad (uszik) most ismét aláfele.

*

- Hosszú ideig ment, rövid ideig ment,
 70 valami falu meredezett im [szeme előtt]:
 falunak, hogy mondják, nagy;
 városnak, hogy mondják, kicsiny.
 A csikónyak magasságú meredek parthoz
 ismét hozzá röpdülni kezdett.
 75 A kikötős város kikötőjéhez
 tavaszi récze vízi röpte módjára
 röpdült im ő oda.
 Most teli falu sok úri nője
 sok számmal fut le,
 80 teli falu sok fia
 sok számmal fut le.
 Vékony inú inas kezénél fogva
 im most fölvezetik.
 A külsejére nézve négy ölnyi ház,
 85 a belsejére nézve három ölnyi ház,
 czirbolya fenyőből való keresztpántos ajtaját
 im kinyitotta.

- kwoŋl pīγā tit ūnli.*
χotāl ālnē ŋoγs-piŋin
 90 *ta ūnttuwēs,*
χotāl ālnē uγ-piŋin
ta ūnttuwēs.
χotāl ālnē sorin tēpēl
ta ūnttuwēs,
 95 *χotāl ālnē maγin tēpēl*
ta ūnttuwēs.
χq̄sā āls, man wāi āls,
akw'-mat-ērt q̄s ti minnē
naγtnē patwēs.
ñākwā χq̄jtal jamēs nujil
 100 *ti mastuwēs,*
- ñākwā χq̄jtal ēntēp-kwalγēl*
ti ēntēptawēs.
χūrēm jiw āltēm porātān
nal ti vānttawēs.
 105 *paul-ta'il saw āñkā*
taw-jotā sawēl nāγrile'it,
paul-ta'il saw pīγā
taw-jotā sawēl nāγrile'it.
nalu ti joγtāst, porātān ta tā-
lēs.
 *
- 110 *aw χq̄ltēm saw rēkw*
sawēl χq̄ltiānā,
aw χq̄ltēm saw rēkw

- Középső fia im itt ül.
 Mindenféle nyuszt fészekbe
 90 ültették őt erre,
 mindenféle hód fészekbe
 ültették őt erre.
 Mindenféle sörös ételt
 helyeztek ezután elébe,
 95 mindenféle mézes ételt
 helyeztek ezután elébe.
 Hosszú ideig élt, vagy rövid ideig élt [így],
 egyszer csak ismét menő kedve kerekedett.
 Színefénye érintetlen jó posztóval
 100 öltöztették im föl.
 színefénye érintetlen övkötővel
 öveztek im föl.
 Három fából összerótt tutajához
 im levezették.
 105 Teli falu sok nőcskéje
 sok számmal nyüzsög vele együtt,
 teli falu sok fia
 sok számmal nyüzsög vele együtt.
 Im a folyóhoz értek, a tutajára fölszállott.
 *
- 110 Víz árjától pusztított sok meredek partot
 sok számmal halad át.
 víz árjától pusztított sok meredek partot

- sawél xūliänä ;*
akw'-mat-ért mǎn pīā-pǎlt ti 125 *tot ta muǵlēs. [xép-sis*
joxtēs. *akw'-mat-ért takwi ālēm*
115 *kwonitā-ke xūrēm tal kwol,* *kēriñ pāk-w-sam jūnit ūsēn*
kiwrā-ke kit tal kwol *minnē nqmtnē ta patwēs.*
ulpā-jiw jātiñ āwitā *χotāl ālnē nōxs-sāxil,*
ti pūnsēstā 130 *χotāl ālnē jārmak-sāxil*
jūw šalts, mǎn pīā tot ūnli. *mǎn pīān ti mastuwēs.*
120 *nōxs-piñ, uǵ-piñ* *aman tālā-ke tālū sāt āls,*
ti ūnttuwēs, *aman tuwā-ke tuwā sāt āls*
soriñ tēpēl, mañiñ tēpēl *kēriñ pāk-w-sam jānit ūsān*
ti ūnttuwēs. 135 *jūw ti joxtēs.*

- sok számmal halad el.
Egyszer csak ím kis fiához érkezett.
115 A külsejére nézve három ölnyi ház,
a belsejére nézve két ölnyi ház
czirtolyafenyőből való keresztpántos ajtaját
ím kinyitotta.
Belépett. Kis fia ott ül.
120 Nyusztfészekbe, hódfészekbe
ültették ím őt;
sörös ételt, mézes ételt
helyeztek ím eléje.
Egy telő hold idejéig, egy fogyó hold idejéig
125 vendégeskedett ott akkor.
Egyszer csak a maga lakta
héjas czirbolyamogyoró-szem nagyságú városba
kerekedett ím menő kedve.
Mindenféle nyusztbőr-subával,
130 mindenféle selyem-subával
öltöztette ím föl kis fia.
Talán tele hét télen át tartott (volt),
talán nyara hét nyáron át tartott (volt),
héjas czirbolyamogyoró-szem nagyságú városába
135 ím visszaérkezett.

IX.

A Tuchtá-folyó torkolati istennőcske éneke.

- a) Reguly eredeti föl- jegyzése szerint. b) Felsőlozvai nyelvű átírásban.

<i>Tuɣtitt nai.</i>	<i>Tuɣt'-t i t n ā j ē r ḡ ä.</i>
<i>N'ilä jäipi kq̄tq̄poalem¹</i>	<i>N'ilä jä'i-pī' x̄q̄ntipālēm</i>
<i>uj pun² takon j̄lltū, q̄ng un-</i>	<i>uj-pun-t̄x̄n joltē</i>
<i>lām.</i>	<i>ānk ūnle'im,</i>
<i>sqat jäipi kq̄tq̄poalm</i>	<i>ūoɣs-pun itmīn joltē</i>
<i>ūoɣs punn itmeng³ j̄lltū</i>	<i>5 ānk itmēle'im.</i>
<i>5 q̄ng itmelem.</i>	<i>kiwrä ūilä tal kwol-kiwert</i>
<i>kiuru ūilä täll kväll keurtä</i>	<i>šis itmēle'im.</i>
<i>šiiš⁴ itmelem.</i>	<i>akw'-mat-ērt Sq̄ssä-jipi' sāt</i>
<i>āk̄mätšit⁵ šažä Ibi sqatpi</i>	<i>pī'</i>
<i>kit sarpä näeng ūob</i>	<i>kit sarpä nājin ūūp</i>
<i>10 summlaum⁶, ei⁷ joɣtaum⁸.</i>	<i>10 sumlawēm. — aj, joɣtawēm.</i>
<i>ūiɣ jui poal jāneg āuä</i>	<i>nānk-jiw-pāl jānɣ' āwi</i>
<i>šemel uj tätpen kq̄atl,</i>	<i>sēmēl uj tāntpiñ kätēl</i>
<i>iung⁹ poal korom kq̄atl arte</i>	<i>x̄ūrēm ētiñ x̄ūrēm x̄q̄tēl</i>
<i>minnā¹⁰ mq̄utēl.</i>	<i>ärtä minnē mañtēl</i>
<i>šemel uj tätpeng kq̄atl</i>	<i>15 ta-kwoss l̄äspawēs :</i>
<i>15 tükväs¹¹ l̄äšspaus,¹²</i>	<i>jāni' j̄jēm-pī'</i>

- A négy bátyám szerezte (találta)
 hódáször-vánkosú [ülő]-helyen
 ülök én nőcske,
 nyusztáször-[vánkosú] szökdécselő helyen
 5 szökdécsелек én nőcske.
 Az öt ölnyi belsejű ház belsejében
 szökdécsелек én kedveske.
 Egyszer csak a Törzsöktelepes-bagoly hét fiának [vetele
 két rovásfajú úrasszonyt kereső násznép gyanánt [való jö-
 10 hallik zúgva nekem. — Ej-haj, megjönnek !
 A vörösfenyőből való nagy ajtót
 menyasszony-díjkép fekete állatot (nyusztot) hozó kézzel
 három éjes három nap
 idejének elmulta alatt
 15 bármint csapdossák :
 idősbik bátyám,

- Jäne jäümpi vareug*¹³ *kum*
*vare*¹⁴ *jünits* ;
iéšing kum iéšé jünits.
*nqrt šišel läkus*¹⁵ *kväll nqrän,*
20 *tuoja art pogg lušm kuotst.*
tars tuñšt menä kaitä,
ing poal korom kqtl
täkväs tuñšt,
šeus tuñšt kaitä täkväs tuñ-
šist.
25 *šqže ibi šqatpi perr jong tqast.*
Tqn jui poalt äm
uj pun iming jälltä,
ñozs pun toqkn jälltä
toqkläm.
30 *pängeng oatpen*¹⁶ *päl šaul*
*mätst*¹⁷
käneng puäll känennü
kven kualepäsem.
*uš jāne jāum pi kväll šistä,*¹⁸
*sorn*¹⁹ *šäupä käl tuñši,*
- vorin xum vori jünits,*
esxin xum esi' jünits.
nort sisel lakwēs : kwol no-
rünä
20 *tūjä ärt pāx-lušm xūtsēt. —*
tārēs lūlit manū xajtä ! . . .
xūrēm etiñ xūrēm xātēl
ta-kwoss lūlsēt,
sāwēs lūlit xajtä ta-kwoss lūl-
sēt : [tawäst.
25 *Sqssä-jipi' sāt pi' jūw jqñx-*

Ton jui-pält am uj-pun it-
miñ joltē,
ñozs-pun-tāxen joltē tāxle'im.
puñkiñ qñtpēm pul-sqwel'mats.
kaniñ paul kanēmne
30 *kwon-kwālāpäsēm.*
ross rāssi' jāyēm-pi' kwölä-
sist
sqrni sqwpä xul lūli,

erőszakos férfi erőszakját űzte (ütötte),

dicsekedő férfi dicsekvését űzte.

A falgerendákhoz hátával nyomúl: a falgerendák

20 tavaszi jászkeszeg oldalcsontjai módjára hajoltak be. —

Minő arasznyi magasságú vőfély [volt]! . . .

Három éjes három napon át

hiába állottak [leánykérő alkudozásban] ;

a hüvelyk magasságú vőfély [bátyámmal] hiába állottak :

25 a Törzsöktelepes-bagoly hét fiát [utjokra] visszafelé fordították (megkosarazták).

*

Annak utána én a hódáször [vánkösü] szökdécselő helyen,
a nyusztáször-vánkösü [ülő-] helyen könyöklök (nyakamra
támaszkodom, búsulok).

Fejembeli agyvelőm megzavarodott (megsavanyodott).

Téres falum terére

30 kimentem.

Legifjabb bátyám háza mögött

aranyos bimbójú nyírfa áll,

35 *qlln säupä käl tuñši.*
*sqat jettrap*²⁰ *jettre vuant tu*²¹
jisét.
sqat paltap paltq vuant ti ji-
sén.
äm jamlitäsém vässi jäumpi
poalt
*kér kossnöp*²² *jait kassém-*
tással
40 *tuoja sqäl*²³ *ulpnü jait üt*²⁴
tartí,
*täkusä sqäl ullopnü*²⁵ *ñeäl üt*
tartí.
iét jäum pi poaln jamlitäsém.
kér kosnöp jait qllmejä-
*selm*²⁶
*kassém*²⁷ *tässelm,*
45 *tuoja suäl ullopnü jait üt*
tartí,
täkusä suäl ullopnü ñel üt
tartí.
uñ jäne jäum pi pouln jamlit-
täsém ;

qlln sqwpä xäl lüñ.
sät jättrip jättri-vánt
35 *tü issét,*
sät poltáp poltá-vánt
tü issét.
am jamlitäsém [voss]vässi
järem=pi'-pält.
kér xqsnöp jgut xassémtäslém:
40 *tüjä säl volépné jgut at täräti,*
takwsi säl volépné ñäl at tä-
räti. — [sém.
joti järem=pi'-pälne jamlitá-
kér xqsnöp jgut älmejäslém,
xassémtäslém:
tüjä säl volépné jgut at täräti,
45 *takwsi säl volépné ñäl at tä-*
räti. —
voss jänü järem=pi'-pälne jām-
litäsém,
kér xqsnöp jgutä älmejäslém,
xassémtäslém:
tüjä säl volépné jgutä täräti,
takwsi säl volépné ñälä täräti.

ezüstös bimbójú nyírfa áll.

Hét nagyobb fajta nyírfajdból álló nyírfajd-sereg

85 szállott oda,

hét kisebb fajta nyírfajdból álló nyírfajd-sereg

ült ide.

Én odamentem legifjabb bátyámhoz.

A vasrugójú íjjat megrántottam:

40 a tavaszi csörgő réczéhez való csontnyílnak az íjj nem enged,

az őszi csörgő réczéhez való csontnyílnak az íjj nem enged.

Középső bátyámhoz mentem.

A vasrugójú íjjat fölemeltem, megrántottam:

a tavaszi csörgő réczéhez való csontnyílnak az íjj nem enged,

45 az őszi csörgő réczéhez való csontnyílnak az íjj nem enged.

Legidősebb bátyámhoz mentem.

Vasrugójú íjját fölemeltem, megrántottam:

a tavaszi csörgő réczéhez való csontnyílnak enged íjja,

az őszi csörgő réczéhez való csontnyílnak enged íjja.

- kér kosnäp jgütä qllmejäsln.* 50 *sät jättrip jättri-vānt,*
kasšemoalilm. *sät poltāp poltā-vānt ; —*
tuoja suāl ullopnä jgütä tqrtí, *qlniñ māñxwä xqšléx*
50 *täkus sāl ullopnä ielä tqrtí.* *tū ta tārätilem :*
soat jettrap jetträ voant, *sät jättrip jättri-vānt*
sgat paltap paltā vuant 55 *akw' nāl-nalnē ness kērawēt.*
qllning muangpe²⁸ kasšlax²⁹ *nāl ojtem porāt jāni' jājēm-pī'*
tuta taritilm. *kēriñ ālpā kēr-jqutā*
55 *soat jettrap jetre vuant* *zūrēm supī' tqpi.*
āk iel nälñü näp kēraut.³⁰ *am sät poltā poltā-vāntēm*
neäl qitem šit jāne jāumpi 60 *akwān atlitiänēm, juw tūlpi-*
kēri qllpā kēr³¹ kēšā *ünēm,*
korom šupā tqpi.³² *sāt sūntēx patit sūntēx patitān*
60 *ām sgat paltā paltā vuantēm* *tū jel rēpitiänēm.*
ākwān ālitiājūm³³ ; jū tulpi- *jqut-supanēm ālētapiänēm,*
jām *jāni' jājēm-pī' pālñē,*
soat sontax pāt sontax 65 *tū juw-puntiänēm.*
pāttān tu jerribitiän. *
jait šupām ālntāpiām, *Akw'-mat-ērt nāñk:jw-pāl*
65 *jāne jāumpi poaln tu perr* *jāñy' āwi*
puntijām. *kārēm kāt tiniñ nakel*

- 50 A hét nagyobb fajta nyírfajdból álló nyírfajd-seregre,
a hét kisebb fajta nyírfajdból álló nyírfajd-seregre
az ezüst bunkójú bunkós nyilat
im rábocsátottam :
a hét nagyobb fajta nyírfajdból álló nyírfajd-sereg
55 egy nyíl nyelére csak úgy felfűződött.
Midőn a nyilat megeresztettem idősbik bátyám
vasból való vasíjja
három darabra törik.
Én hét kisebb fajta nyírfajdból álló nyírfajd-seregem
60 össze szedegetem, a házba beviszem,
a hét láda közül a végiben levő (legutolsó) láda fenekére
oda dobom le.
Ijddarabjaimat fölemelgetem,
idősbik bátyámhoz,
65 oda rakosgatom be [házába].

*

Egyszer csak a vörösfenyőből való nagy ajtót, —
ügyes kéz drága ízével

Äkmätsit nix jiu poall
 jäne äüä kqrem³⁵ koat
 tining nägel äü šäksesau,
 jäne unnē : uš jegva
 70 uš jäne jäunpim
 kēri ālpā kēri kēsā
 kann kvän šäilaus ?
 täu latti : nīlā jāupi kqnn
 poalom ujpunn
 itming jältä itmeläm,
 75 äm kum kanžilm.
 ti³⁶ kešqatem
 äü qš šügväsau.
 jēt unnä ti tui
 uš jegva uš jäne jāum pi
 80 kēri ālp kēri kēsā
 kqnn kvän šäilaus ?
 Äm nīlā jāupim
 kqnn poalom ujpun
 toagung jältä toqkläm,
 85 kum kanžilm.

āwi sāxwäsawē. — jānγ' qñγä.
 « māñ jāγikwē !
 70 voss jāñi' jāγēn-pī'
 kēriñ ālpā kēr jautä
 χāñχān sailuwēs ? » —
 taw lāwi : « nīlā jā'i-pī' χāñ-
 tipālēm
 uγ-pun itmiñ joltē itmelē'im ;
 75 am χum-mūs χāñsīlēm ? ! »
 akw' ti šqš āwi qš sāxwäsawē.
 joti qñγä ti sālti.
 « māñ jāγikwē !
 voss jāñi' jāγēn-pī'
 80 kēriñ ālpā kēr-jautä
 χāñχān sailuwēs ? » —
 « am nīlā jā'i-pīγēm χāñtipā-
 lēm
 uγ-pun tāχēn joltē tāχlē'im ;
 χum-mūs χāñsīlēm ? ! »
 85 akw' ti šqš āwi qš sāxwäsawē.
 voss vāssi' qñγān sāltawēs.

az ajtót bevágják. — Idősb ánya [volt].

«Kis hugoska!

70 Legidősbik bátyádnak

vasból való vasíjját

kicsoda törte el?»

Ő felel : «Négy bátyám szerezte

hódször [vánkösű] szökdécselő helyen szökdécslek ;

75 hogyan tudjam én?!»

Ugyane pillanatban ismét berugják az ajtót.

Im középső nénje lép be.

«Kis hugoska!

Legidősbik bátyádnak

80 vasból való vasíjját

ki törte össze? » —

«Én négy bátyám szerezte

hódször-vánkösű helyen könyöklök ;

honnan tudjam én azt?!»

85 Ugyancsak e pillanatban ismét berugják az ajtót.

Legkisebb ánya lép be.

te ke³⁷ soatem
 äu oš šägväsau.
 vässi ünnetem, täu tuoss.
 uš jégva äkjurtl ollsäm
 90 äñ mąš äk nąmtl, äk ussl
 uš jāne jāumpim
 tailing uš tailken te äilitau.³⁸
 tailing puäl tailken te äili-
 tau.
 uš jāne jāumpi
 95 kéri ālp kéri kéšā
 kqn kvän šqilaus?
 uš jégva uš jégva
 tili ālpā kqtl tal'nātpā
 netā gai urra³⁹ pättā moqš
 100 jägā kväll pättā ull unlp
 tąngā.
 kit sarpā naing nob,
 korom sarpā näing nob
 mérux perr jongtessau.
 kit tąrom kuri lämā pänā⁴⁰

«māñ jārkwé! akw' jurtél
 ālsēmēn,
 an-mos akw' nąmtēl, akw' usēl
 [ālsēmēn]:
 voss jāñi' jārēn-pī'
 90 ta'ilīñ ūs ta'ilkēn ti allitawé,
 ta'ilīñ paul ta'ilkēn ti allita-
 voss jāñi' jārēn-pī' [wé;
 kēriñ ālpā kēr-jąutā
 žāñžāñ sailuwēs?! —
 95 māñ jārkwé, māñ jārkwé!
 tīl ālpā žātēl talīñ ātpā nētā-
 āři [tittē
 urā pattā-mos jārā-kwol pa-
 ul [voss] ūnlēptankwā!
 kit sarpā nājiñ nūp,
 100 žūrēm sarpā nājiñ nūp
 manērāi' juw žāñžtēsānuw?!»
 *
 Kit tārēm-žūri' lämpēñi'
 sēmēl kērpā nāliñ āl

«Kis húgocska, együtt éltünk;
 eddig egy gondolattal, egy elmével voltunk:
 legidősbik bátyád
 90 ím egész (teli) városod összes népségét (teliségét) megöli,
 legidősbik bátyád
 egész falud összes népségét megöli;
 vasból való vasíjját
 ki törte össze?! —
 95 Kis húgocska, kis húgocska!
 Az ezentúl levő napokon a fonatos hajú leányasszonyt
 ideje (módja) végeig atyja házának zugába
 sohase ültessék!
 A két rovásfájú, úrasszonyt kereső násznépet,
 100 a három rovásfájú, úrasszonyt kereső násznépet
 miért fordítottuk vissza [jövelete utjára]?!»

*

A két ég (ég és föld) széle amíg rezeget (a világ fönnálltaig),
 fekete vasú nyilas tartót

- 105 *semel kerpä náling gal⁴¹ äm* *am ti pūrāslēm.*
ti puosl. 105 *sāt pupi' ūrtpež nāj,*
sqaat popu ūrtpež nqi, *sāt tārēm ūrtpež nāj,*
sqaat tarom urtpqž nqi *kit tārēm-žuri' tāmpeñai'*
kit tarom kuor lāmü päne *sēmél kerpä náliñ āl*
semel kerp náling qalmä *am ti pūrāslēm.*
- 110 *äm ti puossl.* *
- tagql⁴² nqmesijin* 110 *Tajēž nqmsijin : χāñχān tūt-*
kanguän tuotta lauesän, *tēlawēsän ?*
kumle namisiin *χumlē nqmsijin : χāñχān joχ-*
konguän jožte lauesän. *tēlawēsän ?*
- 115 *sqaat⁴⁴ popi urtop nai⁴⁵* *sāt pupi' ūrtēp nāj am ti āl-*
äm te qllsem ! *sēm, [sēm],*
[ām te] tuottalāsem⁴³ te qi *[sāt tārēm urtēp nāj am ti āl-*
korom päže kultén *am ti tūtēlāsem ti.*
pi korom päže kultén. 115 *āri χūrēm pašā χultän,*
pī' χūrēm pašā χultän !

fogtam im én a [kezembe].

- 105 Hét bálványt szétoztó istennőcske,
 hét istenkét szétoztó istennőcske,
 a két ég széle amig rezeg
 fekete vasú nyilas tartót
 fogtam im [kezembe].

*

- 110 Később arról fogtok gondolkozni, ugyan ki lépett be hozzátok színjátékkal ?

Mikép fogjátok gondolni : vajjon ki jött be hozzátok ?
 A hét bálványt szétoztó istennőcske im én voltam,
 a hét istenkét szétoztó istennőcske im én voltam,
 én léptem be hozzátok színjátékkal. —

- 115 Leányi három üdvözlettel maradjatok,
 fiui három üdvözlettel maradjatok !

X.

A Telém-torkolati istennöcske éneke.

a) Reguly eredeti föl-
jegyzése szerint.

Tällem titt Nai.

Nai¹ pás téli jangeliká²

vuāt kbel lépél³ nai

tällem titt nai.

jeŋi kuj, kualt kualne

5 täng⁴ nükäti,⁵ park⁶ šaet.⁷

läiling uj kbnñži ill kqnžejau⁸.

taulung uj kbnñži ill kqnžejau

ät sgrpe⁹ saring nob

nob kuante muls¹/.

10 šemel noxs tätping¹¹ gatl¹²

aum¹³ pošus.

nülä lälp päsén¹⁴ tärmeltä

ting ne šqnjäus tinem.

kit piš qllpä kas¹⁵ poal

15 pui¹⁶ palne uottaus.

kualt¹⁷ šän ätt¹⁸ lälp läiling

b) Felsőlozvai nyelvű
átírásban.

Tēlēm-tit nāj ērjā.

Nāj kāt-pas tarä jānkēlmakwē

vāt xāl lépél nāj

Tēlēm-tit nāj

ēti xuji, xolit kwālimē

5 tqñx nakiti, pqrēx sa'iti.

la'iliñ uj xansä ēl-xansejawē,

tqwliñ uj xansä ēl-xansejawē.

at sgrpä sgrin nūp,

nūp xqñtamlēs.

10 sēmēl noxs tāntmiñ kätēl

awim pūswēs.

nülä la'ilēp pasēn-tarmēlt

tiniñ nē sqnjawēs tinēm.

kit-pis qllpä xasāp-pāl

15 puji pālne ūnttuwēs.

xolit kwālsēt.

Uri nő könyökéhez hasonlatos (t. i. görbült) tiszta tócska
harmincz nyírfától födött uri nő [melléki]

a Télém-folyó-torkolati istennöcske.

Éjjel alszik, reggel fölkelvén

5 rénpatakat szabdal, réntörzsököt tördel.

Lábas állatnak jelzését jelzi,

tollas állatnak jelzését jelzi.

[Egyszer csak] öt rovásfajú rovásfás násznép,
násznép híre hallatszott.

10 Menyasszonydíjúl fekete állatot (nyusztot) hozó kézzel
kinyítják az ajtómon.

Négy lábú asztalon

számolják a drága nőért, értem járó menyasszonydíjat (érté-
Két felé osztott (levő) kárpitos szobarekesz

15 belső részébe ültették [a menyasszonyt].

Reggel fölkeltek.

- šunne nqletaltus.*
vuät mens, kqže mens.
lält¹⁹ päž unlep
 20 *uj tavel sustaul lepling²⁰ kväll,*
vuät unls, kqžä unls.
ilä²¹ nqmelmäts; vuät mins
kqžä mins
pēže²² päp tqar sqgt kaitl²³
 25 *kurum nqagl²⁴ tann pēžepâst²⁵.*
vuät minsen kqžä minsen
mätä lualten Tumen nalejoxts.
äit loamtep kqj loamtep
qassem iju säytl sqat sqare
 30 *mašter kumpi kuotltäm²⁶*
kämkä²⁷ sunt kaitl
äl tumen sutt ilä mins.
vuät mins kqžä mins.
moašter kumpi lesme²⁸ toalem
 35 *neäl tqul urr, kvarpelle titt urr*
täu loai ile²⁹ näritäxtem
- añ at la'ilēp la'ilin sunne*
nalu-tältuwēs.
vāti minēs, qasä minēs:
 20 *lält-pēs ünlep*
uj-tqwel', sus-tqwel' lēpliñ kwol.
vāti ünles, qasä ünles:
ēlä nqmelmats.
vāti minēs, qasä minēs:
 25 *pēsapēp tqar-saqit qajtēl*
žürēm nakēl tan pēsāpast.
vāti minēs, man qasä minēs,
añ matä lāwēltanē Tumēnnē
naluw joxts.
 30 *at lāmtep, qat lāmtep qsem-jiw*
sqxtēl (?) sāt sāwā
māštēr žum-pi' žūtēltēm
kamkä-sünt qajtēl
ali Tumēn süntnē ēlä minēs.
 35 *vāti minēs, qasä minēs:*
māštēr žum-pi' lēsēmtälēm

Most öt lábú lábas szánra
 ültették rá.

Hosszú ideig ment, rövid ideig ment:

20 egymással szemben álló (ülő), [zett].

állatbőrrel, jávorbőrrel borított [két] ház [az a hova érke-

Rövid ideig ült, hosszú ideig ült [ott]:

a távolba [menni] kerekedett vágya.

Rövid ideig ment, hosszú ideig ment:

25 kigöngyölt vászongöngyöleg módjára

három ízben (izzel) göngyölögték ők ki (értsd: elváltak).

Rövid ideig ment, vagy hosszú ideig ment,

ama bizonyos emlegetett Tumenhez érkezett le.

Öt darabból, hat darabból [álló] vánkosszerű szolgáló

30 göngyöleges hét állatbőre

mesterember hajlította

[kerek] varsaszád módjára

ment el a felső Tumentorkolathoz.

Rövid ideig ment, hosszú ideig ment:

35 mesterember enyvezte

nyíl-toll-hegy módjára, — a «Nyíresmellék-torkolati» hegy

*kq̄rken*³⁰ *m̄qill*³¹ *sangoxt*³² *nāl-tqul ur, Xārp-alā-tit ur*
*n̄qll*³³ *ēlā naritaytēm.*
*kq̄tl kvalne tēring*³⁴ *q̄ngul* *z̄q̄rtx̄n-ma'il «Sangoxt»-nol*
*uoš*²⁵ *kāpp pošketāp* *40 z̄q̄tēl kwālne tiriñ ānkwēl*
*40 kq̄apah t̄ju lui*²⁶ *tumen* *ūs-kap . . .*
suotkāt tāu unnli. *lui Tumēn=sünt-küwertaw ūnli.*

B) Vadász- és halászkalandok.

XI.

A tavaszi vadászemberkének színjátéka.

T'ū j̄ä z̄um ri š t̄ū l i l ē p.

Ar-kēniñen-kēniñen . . . *nauris z̄öntlän!*
tūjā-z̄umriš ālmēm-lū-z̄ū *akw' sirēp siriñ ārpiriš*
takwi-z̄umriš ālmēm-lū-z̄ū! *am z̄um vārīpāl'im ;*
paul saw saw naurēm, *10 vitēn ūnttēm vit-alēs*
5 nauriš z̄öntlän! *am z̄um vārīpāl'im.*
ūs saw saw z̄umim *akw' sirēp siriñ ārpirišēm*

[ügy] meredezett elő.

Az ölyv melléhez hasonlatos Sangocht-orum
mint napfelkeltekor fölállított áldozati oszlop*40 város [romját fedő] domb*

az alsó Tumen torkolatában [ügy] áll az.

XI.

Ar-kéningën-kéningën

Tavaszi [vadász-] emberke vagyok én lú-chú,

őszli [vadász-] emberke vagyok én lú-chú!

Falubeli sok sok gyermek,

5 ti kedveskék hallgassátok!

Városbeli sok sok emberem,

ti kedveskék hallgassátok!

Egy keresztrúdú keresztrudas czégécskét

készíték vala én férfi;

10 vízbe helyezett vízi fogó (ölő) szerszámot

készíték vala én, férfi.

Az egy keresztrúdú keresztrudas czégécskémhez

- vit-χul alnē jāmēs jāñ χum
 pāsēl ūnttīpilēm-sēr. —
 15 ti āsī', ti āsī' . . .
 ās-jis pasnēl āñsīlālēm
 vōr-ulāmnē
 am χum minīlālē'im,
 jā'i-jis pasnēl āñsīlālēm
 20 χūrēm sirp sirīñ ulīm
 am χum śāpitālē'im.
 ti āsa-tā, ti āsa-tā
 ar-kēninēn-kēninēn . . .
 vōrēn vārēm vōr-alāsēm
 25 akw' jānpā jāniñ jgutēl
 am χūm unttilēm ;
- kit nalpā naliñ ūālēl
 am χum pinilēm. —
 paul saw saw χumikēm
 30 nan χōntlālān-sēr !
 ūs saw saw ūaurēm
 nan χōntlālān-sēr !
 vitēn vārēm vit-alsēmne
 am χum minē'im-sēr,
 35 vitēn vārēm vit-alsēm
 am χum sunsilēm-sēr :
 āntīñ ūsiñ jāni' χār
 pāsēn śāltēpālēm.
 paul tēnē jānγ' urās
 40 am tēl ti vārēpasēm,

- vízi halat fogó (ölő) jeles folyót birtokló férfiú
 hadd állítok csak kúpvarsát! —
 15 Most aztán, most aztán . . .
 nagyatyám korától fogva birtokolt
 erdei vadászkerítésemhez
 mendegélek vala én, férfiú ;
 atyám korától fogva birtokolt
 20 három rúdú rudas vadászkerítésem
 összeállítom én, férfiú.
 Most aztán meg, most aztán meg
 ar-kēningēn-kēningēn . . .
 erdőbe készített erdei vadászszerszámomba
 25 egy idegű ideges íjjat
 helyezek én, férfiú ;
 két nyelű nyeles nyílat
 teszek én, férfiú. —
 Falubeli sok sok emberkém,
 30 hallgassátok csak ti !
 Városbeli sok sok gyermek,
 hallgassátok csak ti !
 Vizbe készített vízi fogó szerszámomhoz
 hadd megyek én csak, férfiú ;
 35 vízbe készített vízi fogó szerszámomat
 hadd nézem meg csak férfiú :
 [hát] egy ágas-bogas (egész várost tevő) szarvú nagy rénbika
 ment bele a kúpvarsába.
 Falu emésztő nagy veszedelmet (veszedelem hozó dolgot)
 40 szereztem im én bizonyára,

ūs tēnē jānγ' urās
am tēl ti vārēpasēm. —
vōrēn vārēm vōr-alsēmne
am xum minilālirīsem-sēr.

45 paul saw saw xumikēm,
nan xōntlālān-sēr!

ponsēm sosi' jāmēs sam
toxū sunsile'im :

jāniñ jγut jānrišēm

50 ta xartimē. — tū joxte'im :

nērpīñ lē'ipā jāni' šqjān

xājime,

nērpīñ tānγpā jāni' šqjān

xājime.

55 paul tēnē jānγ' urās

am tēl ta vārsēm,

ūs tēnē jāni' urās

am tēl ta vārsēm.

*

Paul saw saw xumim

60 nan ta mūγintēγān?

ūs saw saw xumim

nan ta mūγintēγān?

nanki ta nqmseyān :

vitēn vārēm vit alsēmne

65 vōrnēl va'ilem vōr-xār

xum-mūs xājawē ;

várost emésztő nagy veszedelmet

szereztem im én bizonyára. —

Erdőben készített erdei vadász-szerszámomhoz

hadd mendegélek én, férfiu!

45 Falubeli sok sok emberkém,

hallgassátok csak ti!

Érett ribiszke jó szememmel

im akképpen nézdegélem :

ideges ijjacskám idege

50 ime le van rántva. — Oda érkezem :

[hát] egy festett farkú nagy csuka

[az] jutott bele,

egy festett hátszárnyú nagy csuka

[az] jutott bele.

55 Falu emésztő nagy veszedelmet

szereztem im én bizonyára,

város emésztő nagy veszedelmet

szereztem im én bizonyára.

*

Falubeli sok sok emberem,

60 ti erre nevetgéltek?

Városbeli sok sok emberem,

ti erre nevetgéltek?

Ti most azt gondoljátok :

vízbe készített vízi fogó szerszámomba

65 erdőtől alászállott erdei bika

ugyan mikép juthat bele ;

<i>voren vārem vōr-alsēmne</i>	<i>ūs tēnē jānγ' urās</i>
<i>vit jālēm nērpīn tānγpā jāni'</i>	<i>ta vārsēm, űauramēt!</i>
<i>šājān,</i>	<i>75 mōlēγ-ta'il lāwe'im :</i>
<i>vit jālēm nērpīn lē'ipā jāni'</i>	<i>am tūjā-γumriš ālsēm,</i>
<i>šājān</i>	<i>am takwsi-γumriš ālsēm.</i>
<i>70 γum-mūs γājawē?!</i>	<i>paul saw saw γumim ;</i>
<i>paul saw saw γumim</i>	<i>tū a'itān!</i>
<i>jāmēsākw γōntlān!</i>	<i>80 Ar-kēniñēn-kēniñēn . . .</i>

XII.

A «hét jávor egy lábon állott» színjáték.

<i>a) Reguly eredeti föl- jegyzése szerint.</i>	<i>b) Felsőlozvai nyelvű átírásban.</i>
<i>S qat šo q r p ā k l ā i l l t u š t s</i> <i>tulilp.</i>	<i>«S ā t s ā r p a k w' l a' i l [t a r -</i> <i>m ē l] l' ū l' s ē t » t ű l i l e p .</i>
<i>Ām kul ālsłux mināsim. kulpt</i> <i>maγtsm. pā kualsem, vanen joa-</i> <i>mentāsem, tākus alu tāt¹ jomme-</i> <i>sem.</i>	<i>Am γul ališlankwē mināsem.</i> <i>γūlpēt maγtsēm, pā-kwālsēm ;</i> <i>(vāniñē) vōrnē jāmētāsēm, tak-</i> <i>wēs-āluw ta jāmsem.</i>
<i>Ākmātšit tuit² pāts. qampn</i>	<i>Akw'-māt-ērt tūjt pats. ām-</i>

erdőbe készített erdei vadász-szerszámomba
vázat járó festett hátszárnyú nagy csuka,
vázat járó festett farku nagy csuka,
70 ugyan miképen juthat bele? !
Falubeli sok, sok emberem
hallgassatok meg csak jól!
Városemésztő nagy veszedelmet
szereztem im én gyermekek!
75 Hiszen régtől fogva mondogatom :
tavaszi [vadász-] emberke vagyok én,
őszí [vadász-] emberke vagyok én,
higyjétek el !
Ar-kéningēn-kéningēn

XII.

Én halat fogni mentem. A hálókát kivetettem, fölmentem a
partra; elmentem az erdőbe, egész őszön át ott jártam.
Egyszer csak hó esett. Kuttyám valamire ugat, úgy hallik.

mättr uti³ suiti⁴. tu jommesäm. täutjäl⁵ noys uots.⁶ äm poželtäselm,⁷ tüu jerribitayti.⁸ qampn tü šelkäts,⁹ täu kwen räts,¹⁰ ši-šgltayts,¹¹ äm tü jamlitäsem. jāne¹² simra¹³ maiting päle nuk käsärtämän.¹⁴ Än mälä pil'lälän¹⁵ ät tul¹⁶ täkišsem.¹⁷

Tqal vuars täkišsem. tqale kažän kvenn menäsem. kuoltän kurt¹⁸ nuk poaltaut Tobul uoš pqšmet¹⁹ jqr qngvält²⁰ tuhišlän-tét.¹¹ tu ilä lahteltissiu²² manči²³ ilkäntäntiju.²⁴ kit poal kukggt²⁵ lujäntét,²⁶ jer²⁷ qampt utentét.²⁸

Tü jü ile lajtsau.²⁹ kulpämne menäsem. äimälä äk šämtal kulne perilälm. kven säimt³⁰ uš äk poag lušmän³¹ tužžäntét.

Saž kqtl perr tquentäm³² kqntsm. äimälä nqaltp³³ pä kua-lem kojänti,³⁴ jal ojämän.³⁵ Äm

pēm matēr ūti, sujti. tü jāmsem, taw tal noys ūts. am pōšeltäslēm, taw jol-rēpitayti. āmpēm tü sēl-žats, taw žot-rāžäts. [āmp] šis-žēltaytēs. am tü jāmliätäsēm: jāni simri majtiñ palitā nāñž-žasār-tēmanā, an-manin pēlēliänā. tül at-ta kišsem.

Täl vārs, ta kišsem. tēli qasän minäsēm. — žolitän kürt nāñž-pāltawēt, Tūpēl-ūs posimēt jar ānkvält lūlente'it. tü ilēlaytēltē-sūw, man ti ilžatenteuw. kit pāl-nēl kukkukēt lujjente'it, jar āmpēt ūtente'it.

Tül jūw ilēlaytseuw. žulpēmne minäsēm. an-manin akw' samtal žulnē pērilimēt, žot-saimēt, uš akw' pāž-lušēmanā lūlente'it.

Saž žqtl jūw-tqvente'im. žqnt-sēm, an-manin nāltēp pā-kwālēm žujenti jol-qjime. am akw' šikwēl

Oda mentem, [gondolva] hogy ő bizonyára nyusztot ugatott. Én űzni kezdtem [a vélt nyusztot], az leesik [a fáról]. Kutyám hozzája kapott, amaz elugrott. Az eb elkezdett ordítani. Én oda mentem: hát egy nagy sügérhal májabeli sörényét (értsd: tüskés hátszárnyát) fölborzalta s ím szúrdal vele. Azután nem mentem többé vadászatra (nem kerestem).

Tél lett, ekkor [ismét] vadászni mentem. Télen messzire elmentem. — Reggel befűtik a kemenczéket, Tobolszk város [házainak] fűstje, mint valami fatörzs [oszlopszerűen] áll. Oda kezdtünk hurezolkodni, ime mi hurezolkodunk (czipeljük magunkat). Két felől kakukok szólnak; úgy ugatnak mint a kutyák.

Azután haza hurezolkodtunk. Elmentem hálóiimhoz. Ime mind egy szemig hal van [a hálószemekbe] bonyolúva. Elrothadtak [a hosszú távollét alatt a halak], egyedül csak a bordaszálkák maradtak még meg.

Egy verőfényes napon visszaevezgetek. Észrevettem, hogy ime egy fűrészorru búvárkacsa kikelvén a partra heverészik s elaludt.

ik síkvál³⁶ te tanslisselm³⁷ täu
uitne lagolts,³⁸ neälem poatr³⁹ oli,
niläli.⁴⁰ Äm tū tqulitäsém. nuk
ti puoselm.⁴¹ tar uting kotim
šag⁴² nuk pätsl.⁴³

lam kväš kqntilm, vuoi äm
vuslm.⁴⁵ puningnä ultä⁴⁶ šupšä-
misl.⁴⁷ äimant punännä raga
imtét. nall⁴⁸ tu voarsl. tu äm
sqat⁴⁹ petr vuoi tēls.⁵⁰ punužne
kotäl toass ätt äšim. äimant käpn
mošt ul⁵¹ rgunä⁵² qane. äm te soat
petr vuoi visäm. käpkérn šoqš-
säm.⁵³ Tu lui⁵⁴ te taentasm.⁵⁵
uš kväling⁵⁶ mänä ju kqtm tati-
jäm.⁵⁷

Mätä tatt kuri äimant kvänt
ols.⁵⁹ intkualitä⁶⁰ äkar⁶¹ käp-
kuu rtü kvän tataxtém. jäne sart⁶²
ti lagolti.⁶³ äñ toat kurinä ti
šieltaxti, äñ ämtä roxtäm,⁶⁴ roxt-
tem šitämtel⁶⁵ kqm rautlayxtém.⁶⁶
är, soat petr vuoi kqm tqulayxtsn.⁶⁷

ti tqwēsläsém. taw vitné lakwäts,
nalém pätrāli, nē'ilēli. am tū
tqwlitäsém, nqñχ ti pūyāslém.
tārwiñ, xotēm-sqχ nqñχ-pattās-
lém.

Ti am kwoss xqntilém : vōj am
vāslém. puniñ-ta'il, ultä supi' sa-
mäslém : añ-manin punänä rawi'
jēmtē'it. nal ti vārāslém. ti ānēm
sāt pētēr vōj tēls. xotäl punuñkwē
tasatqñšē'im. añ-māniñxapēmjar
mostal ānä. am ti sat pētēr vōj
vislém, xāp-kiwērnē sqsāslém.
Tul-uil ti tqwentäsém ; us kwoliñ
mānē xotēm jūw-totilém.

Mat ulä-χuri' añ-maniñ kwo-
nit qls. ėntēp-kwalitē ulä-kēr xāp-
χürtē kwon-tayātaxtém. jāni' sort
ti lakwēlti, añ ulä-χurinė ti sēl-
taxti. añ am ta roxtē'im ; roxtē-
māmtēl xami rautlayxtém. añ sat
pētēr vōj xami tqulayxts, ja-pālā

Én lassan feleje evezek. Ő a vízbe szökött, eltűnik a vízben s
[ismét] előtűnik. Én gyorsan oda eveztem s im megfogtam. [Na-
gyon] nehéz, csak ügygyel-bajjal (valahogyan) emeltem föl (jűt-
tattam föl).

Most a mint nézem : hát zsírt láttam. Tollastúl keresztűl-
hasúl szeletezem : hát azok a tollai morzsákká darabolódnak (lesz-
nek). Most letettem [a tűzre]. Ime hét akó (vedro) zsír lett belőle.
Hogy hová tegyem, nincsen edényem. Ime a ladikom ép olyan
mint egy ép csésze. Én fogtam ezt a hét akó zsírt s beleöntöttem a
ladikba. Azután [tovább] evezgettem ; [gondolván, hogy] majd csak
haza viszem valahogy házam vidékére.

Valami tüzi szerszám-zacskó künn volt. Az övkötőn [levő]
csiholó acél a ladik szélén kiesüngött. Ime egy nagy csuka rohan
elő s a tűziszerszám-zacskóhoz hozzákap. Erre én megijedek s

jä poalä vuoil aumuls⁶⁸ šun
kqntiläsem⁶⁹ vislm⁷⁰ kqm šoaš-
selm.⁷¹

Kotä' lagoltém ténä mätr ät
imts. aimant kinžem qllsem qš
voqñenti joamentäsem. äkmätsit
oampm kqrri suiti. äm tu te ka-
itsm. tu neiläsm.⁷² änmälä soat šo-
qrp äk läl poal tärmelt tuñžántét.

Äm ällä tu te läkkätsem.⁷³
Äñ läl poalän oampm kortalti,
äm ti šit šqirältém, täu kqrtem
jell pñšém, äm šqirn näm jell-
pñnšém. täu kortalti. äm ti
šit šqirältém, äkmätsit jall tä
pätst.⁷⁴

Kven jaytlesäm.⁷⁵ kumle jü
tqtižäm, kalls ät äñšiem. nqm-
mätsém. nílä tqul äkvän juotsäm,
vizäm nquläm šqäq tü punšim,
nung tän äkvän juotsem, tan⁷⁶
kven ul pätült. Korom tqul nurr
koale⁷⁷ šiltsäm,⁷⁸ tul äkvän qł-
säm. äläñ tu nesln.⁷⁹

vöjil qumäls. šuñ qñtiläsem, vis-
lém, qñmi šqšüslém.

Xotä' lakwélte'im? ! téné matér
at jémts. an-mönt kinsim qñsém,
qš vörnē ti jqmentäsem. akw-
mat-ért ämpēm qrti, sujt. am tü
ti qajtsem, tü nē'iläsem: an-ma-
niñ sät šqrp akw la'il-päl tarmel
lülente'it.

Am aläi' tü ti lakwate'im, an
la'il-pälne ämpēm qrtelti. am ti
ért sa'irélte'im, taw qqrtime jol-
pojtém [jol-ponsém]. äm sa'irénē
männel jol-pojte'im, taw qrtelti.
am ti-ért sa'irélte'im; akw-mat-
ért jol ta patsét.

Xot-jäktlésaném. qumle jüw-to-
tiäném?! nē-mat-qatpä at qñše'im.
nqmelmatsém; nílä tqwél akwän
jüntsem; visäném, nqwéläném šqä
tü punsaném. numiänl akwän
jüntsaném, tan kwon ul patilē'it.
qürēm tqwél nur-kwal'ž' siltsém,
tül akwän qłtsaném; qulän tü
nē-äslém.

ijedtemben fölborulok. A hét akó zsír kiömlött, a folyó tele zsírral
folyt. Jóságot találtam, vettem s kiöntöttem.

Hova menjek [immár]?! Elfogyott (nem lett) az enni való.
Előbb vadászatból éltem, most hát ismét az erdőbe mentem.
Egyszer csak hallik, hogy kutyám ugat. Én oda futottam, oda ér-
keztem: hát hét jávor egy lábön álldogál.

Én oda közel lopózkodom, hát arra az egy lábára el kezd
kutyám ugatni. Én most elkezdem vágni [mint valami fát, azt az
egy lábát], ő megszűnik ugatni. Én megszűnöm vágni, ő elkezd
ugatni. Én ekkor elkezdek vágni; egyszer csak ledölte [a jávorok].

Széjjelvágтам őket. Hogyan viszem haza?! Nincs senkisé-
velem. Rájutottam egy eszmére: négy jávor bőrét együvé varrtam;
fogtam s mind oda raktam a mi húsom volt. Fölül [a bőroket]
egybevarrtam, hogy [a hús] ki ne hulljon. Három jávor bőrét meg
szíjjá hasítottam, azután [a szíjakat] együvé toldottam; a végü-
ket odakötöttem [a húsöngyöleghez].

Tu juti joamentäsn. nurr koali
qilän jätt usln.⁸⁰ uslm ju kqrt-
seln. jäum äk poané kul'tils.⁸¹
äntä poänän nurr koäle qilä tu
nežselissem. poanem nuk pelm-
täsl. äimanit poané tajeltaus nurr
kuale perr šateralts. Äñ šoqrpt
ju kqrteltauast.

Poané te taius,⁸² kven te ko-
lälts.⁸³ Äkmätsit met suite sum-
mels,⁸⁴ náling⁸⁵ vuäršing sui, iu
ut šqilaut.⁸⁶ äñ šoqrpt tok jü ti
joxtäst.

Tul jüw ti jāmentäsem. nurr-
kwqly' gulä jot-vislém. vislém,
jüw-žartäslém.jäžémnélakw'pāñä
žultilés. an ta pāñän nurr-kwqly'-
gulä tü nēžseläslém.pāñäm nāñž-
pēlémtäslém. an-maniñ pāñä ta-
jēltawés, nurr-kwāli' jüw-šakērāls,
an šārpēt jüw-žartēltawäst.

Pāñä ti tajwés, žot ti žolälts ;
akw' mat-ērt mat suj ta sumlės :
nāliñ-vāršiñ suj jüwēt sa'ilawēt.
an šārpēt tož ti jüw-joxtäst.

XIII.

Az erdőből jött ember éneke (színjáték).

a) Reguly eredeti föl-
jegyzése szerint.

Vuornä jäeltem kum.

*Vuorne mens; korom oqmp
änši*

*äk oqmpä sqr¹ uilp. kiš,² kiš,
kiš.*

b) Középszómai nyelvű
átírásban.

*Vuorné jājältém khum
jerrä (tūlilép).*

*Vuorne minsem. khūrēm oqmp
änšēm.*

*äkw' oqmpém: sqr-uilép. —
kiš, kiš, kiš!*

Azután im hazamentem. A szíjkötélnek [szabad] végét ma-
gammal vittem. Vittem, haza húztam. Apámtól egy fürdőkunyhó
maradt rám. Ahhoz a fürdőkunyhóhoz kötöttem oda a szíjkötél
végét. Fürdőkunyhómat folyújtottam. Ez a fürdőkunyhó égni
kezdett, a szíjkötél összezsugorodott s azokat a jávorokat [ilyen
módon] haza kezdte vonszolni.

A fürdőkunyhó im leégett, elpusztult; egyszer csak valami
zaj keletkezett: zörgés, ropogás zaja, fák töredeznek. Ama jávorok
igy kerültek haza.

XIII.

Elmentem az erdőbe. Három ebem van.

Egyik ebem [neve]: «Lábaszára-ereszkedő». — Ucczu,

[ucczu !

Ucczu,

- mot oqmpä kume³ polay täläkü*
kume⁴ li täläh.⁵ kiš, kiš, kiš.
 5 *kormuyt oqmpä šqurp⁶ tuss*
luqku. ei kiš, kiš.
kurum neqšsem⁷ šuping⁸ kull,
kvarung kull kurum náqšsem
 10 *oqmpäm⁹ tēnā kar jett pun-*
paip pätñä ämkem [šqm.¹⁰
tēna kar qlti¹¹ kvqrr¹²
läiling kqating qłti kvqrr.
Poau¹³ tälēz sqat sqjīm¹⁴
 15 *ällsem ättpen nóys*
ättpen¹⁵ nóys pängne
äkmätr tīnā ät kanžilm.¹⁶
Tuobul uošne nqltatsel¹⁷
korom kopeka milaus s dje-
niški
 20 *tānn juipoalt il¹⁸ piertslem*
korom poluškat.
pälä¹⁹ kqāš, ligi unkwä,²⁰
šāmā jāninge,
jāne šämpä keär²¹ šéšvä.²²
- mot oqmpēm : khunnä-lī-tä-*
lēx. — kiš, kiš, kiš!
khurt oqmpēm : šqurēp-tus-
lokhw. — kiš, kiš, kiš!
 5 *khūrēm náqšēm šupiñ khul,*
khwariñ khul khūrēm náqšēm
oqmpām tēnē-khar jet-punšēm.
paip-pätñē ämkēm tēnē khar,
lāilīñ, koqtiñ qłti-khwqr [pun-
šēm].
 10 *Pqu-tälēz sqat sōjīm [jālsēm],*
ätpēn nóys älsēm.
ätpēn nóys pānknē
äk-mätr ... tinā at khañšilēm.
Tuopēl ūšnē nql-tātāslēm.
 15 *khūrēm kopēka milqus s dē-*
niški
tān jūj-poqalt il-pertāslēm
khūrēm poluškat.
pälā khašā, ligā ūnkwā,
šāmā jāniñi . . .
 20 *jāni šämpä khēr šošwä.*

Másik ebem : « Rénszarvas-farokvég ». — Ucczu, ucczu !
 Harmadik ebem : « Jávorszáj-öble ». — Ej ucczu, ucczu !

- 5 Három tokhal-kopoltyút,
 három szárított vagdalék hal-kopoltyút
 viszek (veszek) magammal ebeimnek eledelül.
 A nyírhéj-puttony fenekére magamnak eledelül
 láb- és kézdarabokból álló szárított csibeaprólékot [teszek].
 10 Poau-folyócska (?) forrásánál levő hét mocsaras bozótot
 ötven nyusztot öltem. [jártam be];
 Ötven nyuszt fölibe
 [még] egy valamit ; — értékét nem ismerem.
 Levittem Tobolszk városába.
 15 Három kopékát ígértek érte pénzértékben ;
 [olcsóllottam, de] azután eladtam
 három poluskáért (másfél kopékáért).
 Füle hosszú, farka rövid,
 szemei nagyok :
 20 nagy szemű k a n n y ú l [volt].

XIV.

Az ikrás nyírhéj-tál színjátéka.

Pōr-sān tūlilep.

Kit xum kit māt xul aléslei'. au xumitā ali, mōt xumitā at ali. alné xumitā ārpitā sunsuñkwē ti mini. saw xul alés, pali' siltésanā, pōranā xāp-kiwert jol-xūlsanā ārpitāt. — jāni' sqrt tūr-vātāt ti kwālēpi. xum lāwi: «ēriñ xami rautésawēm, pōranēm xot-sāxawēt; pā minuñkwē ēri.» pā ti kwālēs, pōr-sān totuñkwē jūw ti mini. minēmā kūmtē mōt xumitā joxts, pōranā xot tūlmentésanā. xqsā, man vāti āls, jūw minēm xum pōranā mā'ēs ti joxts. sunsi, sunsi: pōranā ālimēt, tūlmentimēt. «oli paul tari-pākw xiśrā kōk jurt-xumimnē ta tūlmentimēt pōranēm!» — lāwi. jurt-xumitā ta juil nqwlēstā, joxtēstā, jūnītēstā, pōranā visūnā, totēm pōr-sānā-kivērnē pinésanā. an xāp-kiwert alxatuñkwē patsei'. mōt xumitān pōr-sānā jūw-nirēm-tawēs, taw q̄s takwi ti jūnītawēs. an pōr-sānātēl pusjēlaxtimētēn tēnki xami rautésaxtsi'.

Két ember két helyt halat fog (öldös). Egyik ember fog, másik ember nem fog. Az az ember, aki fog, im elmegy czégéjét megnézni. Sok halat fogott, szétszijalta őket, ikráját ott hagyta egy nyírhéj-tálban czégéjénél. — Egy nagy csuka kél ki im [a vízből] a tó partjánál. Az ember azt mondja: «Lehet, hogy fölborít s kiömlik az ikrám; föl kell mennem a partra.» Im fölment a partra [s kitétte az ikrát]. Hogy ikráját elvigye, [később] im visszamegy. Eltávozásának ideje alatt megjött a másik ember s elloptá ikráját. Hosszú, vagy rövid ideig tartott (volt), a visszament ember im megjött ikrájáért. Nézi, nézi: [hát] ikrája nincs meg, ellopták. «A falu felvégén lakó fenyő-tobozhoz hasonlóan, kampós f. . zú társam, az lopta el az ikrám!» — [úgy] mond. Most társa után rohant, utólérte, megverte, ikráját elvette s magával hozott ikrás nyírhéj-tálába tette. Most a ladikban verekedni kezdtek. Ama másik ember ikrás tálát visszaragadta, azután ismét őt magát verték el. Mialatt ama ikrás tálukat egymástól erőszakosan elkapkodták, ők maguk [a ladikkal] fölborultak.

XV.

A Khörsz-öreg éneke.

Khörs-qúšux ėri.

<i>Khörs-qúšux khürem poun</i>	5 <i>oas norep neriñ khq,</i>
<i>qm jos-jáimnél khwołtém</i>	<i>ritén mēt, ámné tōsiñ m t,</i>
<i>T'örtöri joásém lāp oqréjaus.</i>	<i>āñ khot oqrtaɣtau,</i>
<i>jāi' norep neriñ khq,</i>	<i>jale mas ālɣatq !</i>

XVI.

A Kanysing-gazda színjátéka.

Kańsĩĩ-āter tūlilēp.

<i>Kańsĩĩ āter xumin-pĩ'</i>	<i>ɣātelā tǣrmēt sātĩĩ lāñɣä</i>
<i>ĩti tǣrmēt sātĩĩ lāñɣä</i>	<i>tālītä-ke :</i>
<i>lūlilitä-ke :</i>	<i>sāt uj namütēl</i>
<i>sāt uj ta'ĩĩñ ɣāpēl</i>	10 <i>Kańsĩĩ āter xumin-pĩ'</i>
5 <i>Kańsĩĩ āter xumin-pĩ'</i>	<i>taw jū joɣtālāi.</i>
<i>taw jĩśśentāi.</i>	*

A Khörsz-öreg három fia
 az én szépapámtól hátramaradt
 Työrtyöri folyóágamat ezégével elkerítette.
 Kire már apám haragudott, haragos emberem,
 5 kire már nagyapám haragudott, haragos emberem : -
 vízi helyen, vagy száraz helyen,
 ahol mi összetalálkozunk,
 addig verekszünk, míg megöljük egymást !

XVI.

Kanysing-gazda emberfiad,
 ha éjjeli ladikos vadászatának szerencsés útjára
 álldogál (indul) :
 hét jávorral teli ladikkal, —
 5 Kanysing-gazda emberfiad,
 ő [ügy] jődögél meg.
 Ha nappali ladikos vadászatának szerencsés útjára
 ladikjába ül:
 hét jávor hírével, —
 10 Kanysing-gazda emberfiad,
 ő [ügy] téreget vissza.

*

- Ta jui-pält akw'-mat-ért*
íti-tārmét sātīñ lāñχä
pūwīlimé,
 15 *χoli-tārmét sātīñ lāñχä*
pūwīlimé.
Kańśiñ ātēr χumin-pī'
χumlē namsilāli ;
sari sampä samiñ nájt
 20 *taw kinsilāli.*
tī mātä-ke χgsä mā
Kańśiñ ātēr χumin-pī'
minilāli ;
tī vitä-ke χgsä vit
 25 *Kańśiñ ātēr χumin-pī'*
- minilāli.*
manä nampä namiñ nájt
Kańśiñ ātēr χumin-pī'
kinsilāli ?
 30 *ań Polēm-tit nájt kinsilāli.*
Polēm-tit nájt-pält joxti,
ań sari pēni jāmēs gul
taw pēnyēlti ;
sari sampä samiñ nájt
 35 *taw nájtēklaptīli :*
«nañ Kańśiñ ātēr
χātēl'i-tārmét sātīñ lāñχēn
χāñχān pūwīlālimé ?
íti tārmét sātīñ lāñχēn

- Annak utána egyszer csak
 éjjeli ladikos vadászatának szerencsés útja
 meg van bővölve (el van fogva) ;
 15 reggeli ladikos vadászatának szerencsés útja
 meg van bővölve.
 Kanysing-gazda emberfiad
 ím miképpen elmélkedik ;
 igaz (értsd : helyesen látó) szemű szemes bűbájost
 20 keresgél ő.
 Kanysing-gazda emberfiad
 most földje hosszú földet [bejárva]
 mendegél,
 Kanysing-gazda emberfiad
 25 most vize hosszú vizet [bejárva]
 mendegél.
 Minő nevű neves bűbájos,
 [kit] Kanysing-gazda emberfiad
 keresgél ?
 30 Ama Pelym-torkolati bűbájost keresi.
 A Pelym-torkolati bűbájoshoz elérkezik.
 Most igaz varázslat jó célját (végét)
 varázsolja ő ;
 az igaz szemű szemes bűbájos,
 35 ő [így] mondja bűbájos igéjét :
 «Neked Kanysing-gazda,
 nappali ladikos vadászatod szerencsés útja
 hogy kitől van megbővölve,
 éjjeli ladikos vadászatod szerencsés útja

40 *ḡāñḡān pūwīlālimé?*
an ti as jāřen ḡūtēḡlāwīlem
pūri ḡāltēm pūriñ pupi' kapa-
jēn

*īti-tārmēt sātīñ lāñxen
ti pūwilālmā.*

45 *χᾱτέλ-τᾱρμέτ σᾱτιῆ λᾱῆχεν*
ti pūwīlālmä.
tīl jūlē ti vouta nuḡ saw mañ-
mil

nañ mañitālāln !
ti vouta jarmak saw sāyit

50 *nañ sṅxtilālāln!*
ti jui-pālt pūri-pūt, pūri-āni

nañ pūrlilālāln ! [lāñχen
ta jui-pālt īti-tārmēt sātīñ
Kaśīñ āter nañ sar jālālāln !

55 *χoli-tārmēt sātīñ lāñxén*
Kaśīñ ātēr nañ sar jālāln;
tī jui-pālt ness ārtēlāln sar!»

*

*Añ ti mātā-ke ḡasā mā,
vitā-ke ḡasā vit*

60 *Kańśiñ āter ħumin-pī'*
jū ta jiśśentāli.

*ań ti jářǎn χūtēχlālilem
pūri χāltē m pūriñ pupi' kapa-
jēn*

40 hogy kitől van megbűvölve :
[hát] a melyet atyád hajlongva imádott,
az az ételáldozatot fogyasztó rettenetes ételáldozatos bál-
ványod,
éjjeli ladikos vadászatod szerencsés útját
ő bűvölte meg,

45 nappali ladikos vadászatod szerencsés útját
ő búvólta meg.

Ezután a hátraeső időkből ím vékony posztó sok göngyölegjét
göngyölgesd te [a bálvány részére],
ím vékony selyem sok tekerését

50 tekergesd te [a bálvány részére]!
Ennek utána ételáldozatos üsttel, ételáldozatos csészével
rendezz te ételáldozatot [a bálvány részére]!
Annak utána éjjeli ladikos vadászaton szerencsés útját
Kanyasing-gazda járd csak te!

55 Reggeli ladikos vadászatod szerencsés utját.
Kanysing-gazda járd csak te ;
ennek utána figyeld meg csak !

★

Most ím földje hosszú földet,
vize hosszú vizet [bejárva]

60 jöddögél im vissza
Kanyasing-gazda emberfiad.
Melyet atyja hajlongva imádott,
amaz ételáldozatot fogyasztó rettenetes ételáldozatos bál-
ványának

vouta nuĵ saw pĕrmil
 65 sawĕl pĕritilālītā,
 vouta jarmak saw s̄xīt
 sawĕl s̄xītālītā. [pūri-āni
 ta ĵui-pālt saw pūri-pūt, saw
 sawĕl pūrīlālī.
 70 ūti-t̄q̄mēt s̄ātīn l̄ānχā-ke
 tūlīlālī:
 sāt ūj ta'īlīn χ̄apĕl
 Kan̄sīn q̄tēr joĵtīlālī.
 χ̄q̄tēlā-t̄q̄mēt s̄ātīn l̄ānχā-ke
 75 tūlīlālī:
 sāt ūj ta'īlīn χ̄apĕl
 Kan̄sīn q̄tēr joĵtīlālī.

*

Ta ĵui-pālt an̄ ti ĵāyā χ̄ūtēχ-
 lālēm
 pūri χ̄q̄ltēm pūriñ pupi' ka-
 pajā
 80 Kan̄sīn q̄tēr χ̄umin-pī'
 vouta jarmak saw ta'īl
 sawĕl mastīlālītā,
 vouta nuĵ saw ta'īl
 sawĕl mastīlālītā.
 85 an̄ ti ĵāyā χ̄ūtēχlālēm
 ĵir χ̄q̄ltēm ĵiriñ pupi' kapajā
 Kan̄sīn q̄tēr χ̄umin-pī'
 tākis χ̄ūtēχlālītā.

vékony posztó sok göngyölegjét
 65 sok számmal göngyölgeti,
 vékony selyem sok tekercsét
 sok számmal tekergeti. [csészével
 Annak utána sok ételáldozatos üsttel, sok ételáldozatos
 rendez ételáldozatot.
 70 Ha éjjeli ladikos vadászata szerencsés útjára
 ladikba ül:
 hét jávorral teli ladikkal
 téreget meg Kanysing-gazda.
 Ha nappalli ladikos vadászata szerencsés útjára
 75 ladikba ül:
 hét jávor teli ladikkal
 téreget meg Kanysing-gazda.

*

Annak utána a melyet atyja hajlongva imádott,
 amaz ételáldozatot fogyasztó rettenetes ételáldozatos bál-
 80 Kanysing-gazda emberfiad [ványát
 vékony selyemből való sok ruhával
 sok számmal öltözteti,
 vékony posztóból való sok ruhával
 sok számmal öltözteti.
 85 Melyet atyja hajlongva imádott
 ama véráldozatot fogyasztó rettenetes véráldozatos bálványát
 Kanysing gazda emberfiad
 hajlongásaival buzgón (erősen) imádja.

XVII.

Az obi lúddá [változott] szamojéd ember éneke.

Oas-lont jorɣən khom ańşuɣ ē ri.

*Poqkhwēñ khūrēp jur-squtēl
aṇšuy laşγi ;
poqkhwätēl khwāltäl poqkhwēñ
vuorēn.*

nalwè tārètayti.
lontijep kit khomné,
rəši məsəm kit ǝtérnè,
kärlət məsəm kit ǝtérnè

polätél khwältäl polēñ sojen

15 *kāśēlaus.*

5 *säkhw khom mas täkw san̄yi,*
mojiñ khom mas täkw san̄yi.

kit poalänél toutsaus.

*tēpeñ Oqs-vōtān, khuleñ Oqs-
vōtān*

raši māsem kit ōtērnē
khwāsē-nē nōlēl khwās ālilqu :
jal-ālnē oamēlāten oafi.

*nqlwé mēni. nqlwé mēnnāt vuil
māšter nēγ-oa soamtēm*

20 *vuḥ-khōltsēñ khōltsēñ mōtām*

10 *nīlā soḡmpē soḡmēñ vuoḡ-sēn*
khoitēl

jorj'en khom aňšux-khole
läp-päntilestë. läp-päntilenë
vuil

Fenyőtoboz alakú nyírhéj-dobozzal

büszkén lépegett az öreg ;

a tobza ki nem fogyó tobzos erdőbe,

a bogyója ki nem fogyó bogyós homokberekbe

5 nyalka ember módjára csak sétál,

vendég ember módjára csak sétál. —

A táplálékos Ob partjához, a halas Ob partjához

megy le. Amint lemegy

mester-leányasszony szögletesítette

10 négy szögletű szögletes zsírtartó nyírhéj-csésze módjára.

bocsátkozik a vízbe alá.

Lúdvadászó két férfi,

selyemmentét öltött két fejedelem,

bársony mentét öltött két fejedelem,

15 észrevette.

Két oldalról eveztek feléje.

A selyemmentét öltött két fejedelem

bármilyen nyíllal üldözi is:

nincs módjukban  t meg lni.

20 «Állati halálos [módon sebezhető] halálos helyét»

a számojéd ember öregecske

lesedte. Mivel lefedte ;

- nöl pēlnē mō-pēl oqfi,*
jūntēp pēlnē mō-pēl oqfi.
 25 *raši māsēm kit khom-ōtēr*
khwaqšā pōxwtū, oqt ālēptaxti. 40 *maqñitilāmēn!*
oqltātēn qšē khwqlēs,
kōmātēn qšē khwqlēs.
pōxwtēm jalē pānsā.
 30 *raši māsēm kit ōtēr loqtā :*
«nē-sēr vuj ōsēn?
vuj-khōltsēñ khōltsēñ mēn
pali pōnān!
nēñ mōnē, khomēñ mōnē
 35 *joxtnāmēn šōut*
soqt tōrēs vuoq-kwāl-vātān
- vottilāmēn,*
khom māsīlāttāl khulīñ tqulnē,
khom māsīlāttāl rašwīñ tqulnē
40 mōñitilāmēn!
jorjēn khom ańšux-kholē
vuj-khōltsēñ khōltsēñ mōtām
pali pōnēstē.
raši māsēm kit ōtrei'
 45 *us ālkhatōx pōmtēsei'.*
jorjēn khom ańšux jalē ālēp-
taxtēs.
vuj-poql soqt qjřēl qjřēl
khāmjetēsřē. —
raši māsēm kit ōtrei'

- nyíltól áthatható hely sincsen [rajta],
 tütől áthatható hely sincsen [rajta].
 25 A selyemmentét öltött két fejedelmi férfi
 hosszú ideig lövöldöz, megölni nem engedi magát.
 Fáradtságuk hiába múlt,
 erejük hiába múlt.
 Megszűnnek lövöldözni.
 30 A selyemmentét öltött két fejedelem szól:
 «Micsoda állat vagy?
 «Állati halálos, halálos [módon sebezhető] helyed»
 tárd föl!
 Nős vidékre, férfias vidékre
 35 ha majd megérkezünk:
 hét arasznyi zsirtartó füles nyírhéj-bödönybe
 helyezünk téged;
 férfitől soha föl nem öltött posztóból való ruhába,
 férfitől soha föl nem öltött selyemből való ruhába
 40 göngyölünk téged.
 A szamojéd férfi öregeske
 állati halálos halálos [módon sebezhető] helyét
 föltárta.
 A selyemmentét öltött két fejedelem
 45 elkezdtek ismét üldözni (öldösní).
 A szamojéd férfi öreg magát megölni engedi.
 «Állatot» (t. i. medvét) illető («állat»-féle) hét rikoltást
 rikoltottak föl. —
 A selyemmentét öltött két fejedelem

- 50 *ju-minéseï,*
mäte soqt torés kwäl-vätä-pël
oqti,
mäte khuliñ taul, răswiñ taul-
pël oqti ;
añşuţ toqtël sômleş-löţen vaţt-
wës.
jorţen khom añşuţ ôştës :
- 55 «*oqmp-jern'-nônë-powi*
oqnëm rëttëstën !»
răsı mäsëm kit ôtrei'
khwatë sqşseï' ; şoritaxtä.
«ëkwoj, när jemts ? !
- 60 *mën molëţ soqt törës kwäl-vätä,*
khuliñ taul, răswiñ taul'
- lguslämën ! » —*
añşuţ soqt törës kwäl-vätël
läkwëseptwës,
 65 *khom mäsilättäl khuliñ taulël,*
khom mäsilättäl răswiñ taulël
mästaus.
ôtrei' löhi jëmtseï',
şoritaxtëm jalë paşsëseï' ;
- 70 *añşuţ päri tälës. —*
răsı mäsëm kit ôtrei'
tëpën Oqs-vötän, khulën Oqs-
vötän [şüt
nqlwë jômseï'. nqlwë jömmätën
jorţen khom añşuţ-kholë
 75 *uş-pänk khapliñ sojë soţti. —*

50 haza ment.

Semmiféle hét arasznyi füles nyírhéj-bödöny nincsen,
 semmiféle posztóruha, selyemruha nincsen.

Az öregét az üres pajta zugába dobták.

A szamojéd férfi öreg megharagudott ;

55 «Kutya rágtá p . . . afiak,

megcsaltatok engemet !»

A selyemruhát öltött két fejedelem

elméjében megzavarodott; veszekesznek.

«Ej-haj, mi történt [velünk]?!

60 Mi a minap hét arasznyi nyírhéj-bödönyt,

posztóruhát, selyemruhát

igértünk». —

Az öregnek hét arasznyi füles nyírhéj-bödönyt

toltak eléje ;

65 férfitől soha föl nem öltött posztóruhával,

férfitől soha föl nem öltött selyemruhával

öltöztették föl.

A fejedelmek egészségesek (jó) lettek,

megszűntek egymással veszekedni ;

70 az öreg kiengesztelődött (vissza olvadt). —

A selyemmentét öltött két fejedelem

a táplálékos Ob partjára, a halas Ob partjára

ment le. Mialatt lementek,

a szamojéd férfi öregecske,

75 hogy nyelma-halnak fejét verdesi, [annak] zaja hallik.

təul pəri mənəsi'.
vuj-poql soqt qjřel qjřel
tən tē qjřésře

sőt ǝñkhē mǝřetēl
so tēn tē mǝřentésřē.

XVIII.

Az Obfő fészekbeli öreg ősikéjének éneke.

Ās-tə lēχ-pi fi-ǝjkā a p r ā ē r r ā.

Ās-tə lēχ-pi fi-ǝjkā ap' ǝñsi. paulā pǝχāt mǝñ jākivē ǝli; mǝñ jākūtā ǝrpi ǝñsi. akw' ɣol kwālēs, ǝrpitān minēs. jā vātātān joχtēs: jā ǝlēm-pǝlt matēr ɣǝrēsētēnē sujtī. taw tū lūli, ɣōntēli. lūlēs, lūlēs: ɣɣutēt űūsēltaytē'it. taw ti pilēm-taytēs, sisi' jū ɣajtēs; jū joχtēs. aprā lāwi: «nañ manā molēχ jālsēn?» — «am manā molēχ jāle'im: mǝñ jākivēn joχtāsēm, ǝlēm-pǝlt matēr ɣǝrēsētēnē sujtī; am tūl jū ti oǝsēm.» — aprā lāwi: «nañ, aki, man-urēl ɣs pilēm-taytāsēn; nañ ɣummi' ǝlmēn űol-sāt mēñkw alilāsēn, tōnt at-tē pilsēn; añ ɣs man urēl toχ pilēm-taytāsēn; ɣummi' ǝlmēn űol-sāt űj va'iltālsēn, tōnt at-tē pilmēn: añ ɣs man urēl toχ pilēm-taytāsēn?!»

Onnan vissza mentek.

«Állatot» (medvét) illető hét rikoltást
 rikoltottak most ők,
 hét hófajd nevetésével

80 nevetgéltek most ők.

XVIII.

Az obfői fészek [lakó] öregnek egy ősikéje van. Faluja mellett kis folyócska van; kis folyócskájának czégéje van. Egy reggel fölkelt, czégéjéhez ment. A folyó partjához érkezett. A folyó túlsó partján valami ropogás hallik. Ő odaáll, hallgatózik. Állott, állott: a lűczfenyők mozgolódnak. Erre ő megijedt, visszafelé haza futott; haza megérkezett. Ősikéje mondja: «micsoda gyorsan jártál te?» — «Hogy én micsoda gyorsan járok: [hát] én a kis folyóhoz érkeztem, a túlsó oldalon valami ropogás hallik, én aztán ím haza menekültem.» — Ősikéje mondja: «Te bácsi, ugyan hogyan ijedtél meg [annyira]?! Mióta te férfivé lettél, nyolczvan erdei manót öltél meg: ím akkor nem féltél; most pedig hogyan ijedtél meg úgy?! Mióta férfivé lettél, nyolczvan, állatot' (medvét), szállítottál le' (öltél meg): akkor ím nem féltél; most pedig, hogyan ijedtél meg úgy?!»

Tul xujesi'. xolitän tūp postilēs, apṛä kwälēs, akit-ājkä jaut-nält viē, an mān jākwē-ārpīn ta xajtēs. mān jākwē vātan joxts, jol ūnttēs. akw'-mat-ērt matēr xārēstañkwē ti patwēs. mōl xātēl xajtēl jui-qult ūjim-xautēt xossīzatuñkwē patsēt. toḡ ūnlimātü ūjim-xautēt xalnēl an-maliñ uj nalu nēilēs. akw' supä ta ūjim-xautēt xalt puḡin, akw' supä ti nalu nēilēs. akit-ājkä jaut xartēstā, tārātēstā : uj toḡ-tittē xājwēs, pēs-pōxel rāḡäts, jā-iāñk supī' tālmats. pīris tū ti-kwoss jāmiñi ; takkāt xum xumlē vāritā ? ! akit-ājkä-pält jū minēs, jū joxtēs. akit-ājkä lāwi : « xotül jālsēn ? » — « am mān jākwē ārpīn jālsēm. » — « ārpīn manēr alēs ? » — apṛä lāwi : « am-ārpīm manēr ali ? ! nañ, aki, nañ xummi' ālmēn ūol-sāt mēñkw alilāsēn, tūl tōnt nañ at pilsēn ; ūol-sat uj va'iltālsēn, tūl tōnt nañ at pilsēn : an akw' uḡñl qš pilēmtaxtāsēn » akitēntēl tūl akw' jot minēsī. tū joxtēsī ; ta jānit uj ta : palitü pēsatiñ xat-lē, sāt tal palit, pāñxwitü pēsatiñ tal pāñxwit.

Azután lefeküdtek. Reggel alig hogy hajnalodott, öcsikéje föl-kelt, bácsija íjját, nyilait elővette, im ama kis folyó czégéjéhez futott. A kis folyócska partjához érkezett, leült. Egyszer csak im valami ropogni kezdett. Ép úgy, mint a minap a fenyvesbeli legutolsó lúcz-fenyők egymáshoz kezdtek csapdosódni. Amint úgy ül, a fenyves-beli lúczfenyők közül amaz állat (jávör) a vízhez jelentkezett. Egyik fele ama fenyvesbeli lúczfenyők közt fenn van, másik fele im a víz-hez jelentkezett. Bácsi-örege íjját megrántotta, elbocsátotta : az állatot torka tövén találta ; az oldalára esett, a folyó jege [tőle] ketté szakadt. A fiúcska hiába megy oda, magában hogyan cselekedjék ? ! Bácsi-öregéhez haza ment, haza érkezett. Bácsi-örege mondja : « hová mentél el ? » — « Én a kis folyócska czégéjéhez mentem el. » — « Czégéd mit fogott ? » — Öcsikéje mondja : « Hogy az én czégem mit fogott ? ! Te, bácsi, mióta férfiúvá lettél, nyolczvan erdei manót öltél meg s aztán akkor nem féltél, nyolczvan állatot szállítottál le, s aztán akkor nem féltél : most pedig egy állattól megijedtél. » Eztán bácsijával együtt mentek el. Oda érkeztek ; im oly nagy állat volt : a hossza körülbelől pecsétés hat-hét öl, a szélessége pecsétés egy öl.

C) A nyomoruság színjátékai.

XIX.

A kezezsontja-tört embernek színjátéka.

Kāt ā-lu w ā s a k w a l ě m χ u m t ũ l i l ě p.

<i>Sāwēlēp χum kāt-nākēl</i>	<i>pōñχēl-posēm qumīñ íqul'</i>
<i>kātēm jānīmi,</i>	<i>χum sāstlāsēm.</i>
<i>sāwēlēp χum la'īl-nākēl</i>	<i>χum jānmēltanē jor</i>
<i>la'īlēm jānīmi.</i>	<i>15 jorēn joχtuwāsēm.</i>
<i>5 χum kwonū sāltēmtanē</i>	<i>jāyā minēm jāyā-nur</i>
<i>ñārā-lqltāl ñārām lqlwēs,</i>	<i>kinse'im,</i>
<i>χum kwonū sāltēmtanē</i>	<i>āsā minēm āsā-nur</i>
<i>pāssā-lqltāl pāssām lqlwēs,</i>	<i>kinse'im.</i>
<i>χum kwonū sāltēmtanē</i>	<i>20 vōr-χūntēl ta'īlīñ kwol</i>
<i>10 voikēn-lqltāl voikānēm lqlwēs.</i>	<i>simānl sāltilēm.</i>
<i>toχ jānīmamēm-sis χum jān-</i>	<i>amki voipilēm kātēm-jōrit</i>
<i>mēltanē</i>	<i>kinse'im,</i>

Árva (inségeskedő) férfi keze ízével
növekedik vala kezem,
árva férfi lába ízével
növekedik vala lábom.

5 Férfitől kidobott
csizma foltjával foltozták a csizmám,
férfitől kidobott
kesztyű foltjával foltozták a kesztyűm,
férfitől kidobott

10 gúnya foltjával foltozták a gúnyám.
Mialatt úgy felnöttem, férfitől növeszthető
váll-lapoczkabeli duzzadó húst
növesztettem én férfi.
Férfitől növeszthető erő

15 erejéhez jutottam. [bosszú [kitölthetését]
[Valakinek] atyja menekültéből [következő] atyját illető vér-
keresem,
[valakinek] nagyatyja menekültéből [következő] nagybátyát
keresem. [illető vérbosszú [kitölthetését]

20 Erdei hód [módjára] megtelt háznak
belsejébe belépek,
a magam fajtájú kezem-erejűeket
keresem,

- awki voipilēm la'ilem-jōrit*
 25 *kinse'im.*
am toz jāmneṃ ẓalt
ēlēm matēr-sir mat ẓarū mā
nēli.
ẓarū mā patittē
 30 *matēr-sir mat sēñkw nāñki,*
matēr-sir mat posim nāñki.
ti-sis lapān vālimāsēm,
sunsilēm: paul nāñki; [ki,
pauli'-ke lāwuñkwē: jāni nāñ-
 35 *ūsi'-ke lāwuñkwē: māñ nāñki.*
toz jāmneṃ ẓaltē
matēr-sir mat pōjēr-pi' jāmi.
- tawān-ke sunse'im:*
kēriñ pattāp jāmasēl nāñki;
 40 *amkimnē-ke ẓānte'im:*
am q̄s kēriñ pattāp jāmasēl
āle'im.
tawān-ke sunse'im:
ñakwā ẓāltal jāmēs rāsi
rāḡēnnē masmā;
 45 *amkimnē-ke ẓānte'im:*
am q̄s ñakwā ẓāltal jāmēs rāsi
rāḡēnnē masmēm.
tawān-ke sunse'im:
kēriñ ālpā kēr kēnt-sq̄w
 50 *puñkēn pinmā;*

- a magam fajtájú lábam-erejüeket
 25 keresem.
 A közben hogy így járok
 a távolban valamiféle tágas hely
 tűnik elő.
 A tágas hely végében
 30 valamiféle köd látszik,
 valamiféle füst látszik.
 Ez alatt hozzá (közel) közeledtem,
 nézem: falu látszik;
 falunak hogy mondják, nagynak látszik,
 35 városnak hogy mondják, kicsinynek látszik.
 Aközben hogy úgy járok,
 valamiféle gazdag ember fia lép [elém].
 Ha reá nézek:
 vasas (patkós) sarkú «jóval» (csizmával) látszik;
 40 ha magamra nézek:
 én is vasas sarkú «jóval» vagyok.
 Ha reá nézek:
 színéfénye el nem pusztúlt szép selyemmente
 van vállára öltve;
 45 ha magamra tekintek:
 nekem is színéfénye el nem pusztúlt szép selyemmente
 van a vállamra öltve.
 Ha reá nézek:
 vasból való vassapka (sisak)
 50 van a fejébe téve;

- amkimné-ke *χānte'im* : 65 *kāttē āńsīlēm.*
am ās kēriń ālpā kēr kēnt-saw *tawān-ke sunse'im* :
puńkēmne pinēm. *tqlēχ-sup pulēt sirei*
tawān-ke sunse'im : *kāttē āńsītā* ;
55 *sāt nāl pinēm samiń tawēt* *amkimné-ke χānte'im* :
vājēnnē tařātamā ; 70 *am ās tqlēχ-sup pulēt-sirei*
amkimné-ke χānte'im : [*wēt* *kāttē āńsīlēm.* [*sēmēn.*
am ās sāt nāl pinēm samiń ta- *ti sisā mańtiń akwān jāmyat-*
vājēnnē tařātamlēm. *taw lāwi* : «*jā'i minēm jā'i-nur*
60 *tawān-ke sunse'im* : *kissnē χum nań āsēn* ;
kēr χasnāp χasnāń jgut 75 *nań sairapēn !*»
kāttē āńsītā ; *am lāwe'im* : «*jā'i minēm jā'i-*
amkimné-ke χānte'im : *nur*
am ās kēr χasnāp χasnāń jgut *kissnē χum nań āsēn* ;

- ha magamra tekintek ;
nekem is vasból való vassapka
van a fejembe téve.
Ha reá nézek :
55 hét nyíllal megrakott karikás tegze
van vállára akasztva ;
ha magamra tekintek :
nekem is hét nyíllal megrakott karikás tegez
van a vállamra akasztva.
60 Ha reá nézek :
vas rugójú rugós íjj
van a kezében ;
ha magamra tekintek ;
nekem is vas rugójú rugós íjj
65 van a kezemben.
Ha reá nézek :
tompá hegyű aczélkard
van a kezében ;
ha magamra tekintek :
70 nekem is tompá hegyű aczélkard
van a kezemben.
Ezen idő alatt együvé jöttünk. [kitölthetését]
Ő mondja : «*Atya menekültéből [következő] atyai vérbosszú*
kereső ember te vagy ;
75 *vágj te !* » [bosszú [kitölthetését]
Én mondom : «*Atya menekültéből [következő] atyai vér-*
kereső ember te vagy ;

nañ sairapən !»
 ti sisä mañtiñ
 80 pölēm vort-təw pattiñ
 kätēm nalkäsawēs.

tāl jülē jā'i minēm jā'i-nur
 kissnē xum ul voss ālā!
 tül ālnätä. . .

XX.

A félkezűnek tánczéneke.

a) Reguly eredeti föl-
 jegyzése szerint.

Kat poal jéri.
 Unlaɣtull¹ tailing kväll šimnä
 kqatem² tuläm.
 vēr pipä tailing mañntä
 šoaul unlän.

5 äm kqatem pätäm sauäm
 ull nižutälän,³ ull mälälän.
 kqatem pätäm sauäm
 ätt kell mälilän, ätkell nižuti-
 län. [län
 kitä pomm saiän kvänt menä-

b) Felsőlozvai nyelvű
 átírásban.

K ā-t-p ā l j ē ɣ w-ē r i'.
 Ūnlēɣ-tul ta'iilñ kwoł-simnē
 kätēm tülē'im.
 vēr pipä ta'iilñ mañtä
 sawel ūnljñ.

5 am kätēm patēm saum
 ul noɣmitälän, ul moɣälälän!
 kätēm patēm saum
 at-ke moɣälilän, at-ke noɣmi-
 tilän :
 kit pum sajän kwonit minälän,

vágj te!»

Ezen idő alatt

80 megfagyott kemény fájú ág gyanánt
 csapja le a kezem.

Ezután hátralevő [időkben] atya menekültéből [következő]
 atyai bosszú [kitölthetését]

kereső ember [többé] ne legyen!

[Mert] az rossz [dolog] . . .

XX.

Ülő-félékkel teli ház belsejébe

viszem be kezem.

Fiatál fiúkból álló teli gombolyagként
 sok számmal ültök.

5 Az én kezem leestéből eredt inségem
 ne kaczagjátok, ne nevéssétek!

Ha az én kezem leestéből eredt inségem
 nem nevetitek, nem kaczagjátok:

két fűszál védő mögéig kerüljete el [engem],

- 10 korom pomm saiän kvänt mi-
nälän
ätkell nizutilän, ätkell mälilän
kqatem pätem squam kren
kuoltilm⁴.
äm nêng⁵ pozer šimnä
ju⁶ kultem⁷ jäne nurr,
15 ull kväimitäläm⁸
ju kultem oqrne⁹ nurr,
ull kišmejelän.
lul lul niu met¹⁰ saukt.
äm ju kultem jäum nurr
20 kveš¹¹ kväimitem
ju kultem grum nurr
kveš kišmején.
nêng pozer šimnä tû¹² jurmes
kuming pozer šimnä tû jurmes.
25 ämkem¹³ vuipä puoternä¹⁴
lält kvällväsem.¹⁵
ämkem vuipä vuqngnä
lält kvällväsem.
- 10 xürēm pum sajän kwonit mi-
nelän!
at-ke nozmätälän, at-ke možä-
lilän :
kätēm patēm saum kwon-xolti-
jūw-xultēm jūrān-nur [lem.
ul kojmitälän!
15 jūw-xultēm qrän-nur
ul kismējelän!
lūl, lūlnūw mat sawit!
am jūw-xultēm jārem-nur
kwoss kojmitē'im,
20 jūw-xultēm qrem-nur
kwoss kismējē'im :
nēriñ pqsār-simnē, tū-jūrmēs,
xumiñ pqsār-simnē, tū-jūrmēs:
amki-vojpilem pāxāturnē
25 lalt-kwālhwäsēm,
amki-vojpilem varīñnē
lalt-kwālhwäsēm. [nätä ;
tawän sunse'im : kēr-ta'ilēl āl-

10 három fűszál védő mögéig kerüljete el [engem] !

Ha nem kaczagtok, ha nem nevettek :
kezem leestéből eredt inségem előadom (kimutatom).
Atyátok örökbe (vissza) maradt vérbosszúját
ne nyomozzátok !

15 Atyafiaitok örökbe maradt vérbosszúját
ne keressétek !

Mily sok rossz és rosszabb [dolog ered abból] !
Én örökbe maradt atyai vérbosszúm
a mint nyomozom,

20 örökbe maradt atyafiúi vérbosszúm
amint keresem :

egy nőkkal telt (nős) bazár közepében, ott esett meg velem,
egy férfiakkal telt (férfiás) bazár közepében, ott esett meg
hogy egy magam fajtájú hős [velem,

25 jött velem szemben.

egy magam fajtájú erős
jött velem szemben.

Rá nézek : ő vaspánczélban (vasruhával) van ;

täuen šunžén kér tail qllnät
 30 ämken šunžém täu viplä¹⁶ kér-
 äm kqlnem täuän šunžém [tail,
 täläž šup pult širail
 täu togtt säntäžti.¹⁷
 ämkemnä šunžém
 35 täläž šup pult širail
 ämk togt sažtem.
 tän lattí: jäen nurr kišmejem
 kum, näi šqirapen.¹⁸
 äm lattém: näu šqirapän.
 40 tqale šäštem¹⁹ tqaling iju
 jqrpt, äm kqatem nqlépaus.
 tqüä šäštem taugn iju
 jqrriä kqatem nqläpaus.
 vérpipä tqiling mqnnü
 45 tili ju qllnä kqtl
 ju kultem.
 qrne nurr ull kišmijelän.
 lül lül nu met saut.

amkim sunse'im: taw vojpiälä
 30 kër-tailél amk' qlném.
 tawän sunse'im: talëž-sup pu-
 taw tqtsantazti; [lät-sirejil
 amkimné sunse'im: talëž-sup
 amki tqtsažte'im; [pulät-sirejil
 35 taw läwi: «jäřen-nur kismejem
 nañ sa'irapén!» [žum,
 am läwe'im: «nañ sa'irapén!»
 tälä sastém tälän jiw jortä
 am kätém nalépawes;
 40 tqüä sastém tqwiñ jiw jortä
 am kätém nalépawes. —
 vër pïpä ta'iliñ mañtä,
 tïl jüw-älné žätël
 jüw-žultém [jäžän-nur
 45 ul kojmitälän],
 [jüw žultém] qrün-nur
 ul kismëjelän!
 lül, lülnuw mat sawit!

magam nézem: az övé fajtájú
 30 vaspánczélban vagyok magam [is].
 Reá nézek: tompa hegyű aczélkardra
 támaszkodik ő;
 magamra nézek: tompa hegyű aczélkardra
 támaszkodom magam [is].
 35 Ó mondja: «Atyád vérbosszúját kereső ember,
 vágj te!»
 Én mondom: «Vágj te!»
 Túlevele növesztett túleveles fa gyanánt
 vágja le ő kezem,
 40 ága növesztett ágas fa gyanánt
 vágja le ő kezem. —
 Fiatál fiúkból álló gombolyag,
 ezután hátralevő napokon
 örökbe maradt atyai vérbosszútokat
 45 ne nyomozzátok,
 örökbe maradt atyafiúi vérbosszútokat
 ne keressétek!
 Mily sok rossz és rosszabb [dolog ered abból]!

XXI.

Az öcsike tánczéneke.

- a) Reguly eredeti föl- jegyzése szerint. b) Felsőlozsvai nyelvű átírásban.

K ä š k u.

Šangultn kášku!

tərpätəm¹ šansən šäk pätem.²

tərpätəm päsn² šäk pätem.²

käšš šangultn!

⁵ *tərpätəm šənžen*

uopennä pušmultau.³

tərpätəm päsn

upen pušmultau.

níše⁴ setep varpe⁵ ne

¹⁰ *upen⁶ ne qai,*

tərii⁷ setep varpe ne

upen ne qai,

tərpätəm päsen uopen puš-
multau.

níše setep korom pəptl⁸

¹⁵ *upen taräti.⁹*

K a š k w é j ē χ w ē r i.

Sāngwältən kaškwé!

tārä-patəm sānsən saka patəm,

tārü-patəm pasən saka patəm!

kaš sāngwältən!

⁵ *tārü-patəm sānsən*

ūpenné pusmeltawé,

tārä-patəm pasən

ūpenné pusmeltawé.

níššä sētēp vārēp nē

¹⁰ *ūpēn nē-āri,*

tārēn sētēp vārēp nē

ūpēn nē-āri.

níššä sētēp χūrēm puptəl

ūpēn tāräti,

¹⁵ *tārēn sētēp χūrēm puptəl*

ūpēn tāräti.

Pengesd a hárfát, öcsike!

Átrongyollot (kikopott, keresztül jutott) térded nagyon át-
rongyolott,

átrongyollott könyököd nagyon átrongyollott!

Öcse, pengesd a hárfát!

⁵ Átrongyollott térded [szakadását]

nénéd kijavítja,

átrongyollott könyököd [szakadását]

nénéd kijavítja.

Vékony fonalat készítő nő

¹⁰ nénéd leány-asszony,

durva fonalat készítő nő

nénéd leány-asszony.

Vékony fonalat három füzéssel

bocsát [tűbe] nénéd,

¹⁵ durva fonalat három füzéssel

bocsát tűbe nénéd.

tərńiu setep korom paptl
 uopen taratí.
 uopen innt¹⁰ šértá¹¹ lqali
 inntpāng šiveng¹² sui.
 20 minum tərōm s̄qat lahua
 innt šiuāntí,
 untem tərōm s̄qat lahua
 innt širrāntí.
 kaim, kaim, kaim. —
 25 vuor jāne šoqtā¹³
 uopenne kańsau,¹⁴
 uor jāne kvāš¹⁵ jātūn¹⁶
 uopenne kańsau.
 kurum vuol' pālt vuol'
 30 šoqš¹⁷ titt kažq vuol'.
 ikā nui poaln šoš kualm
 šoš tālakne joamān.
 tərōm kārē jānt uš űurmķve
 űurm šimte kēr¹⁸ šimpā
 35 korom űiž tuńšet.

űpēn-int šértēlāli :
 int-puńk šiwwiń suj,
 minēm tārēm sāt lākwā
 20 int šiwrenti,
 űnttēm tārēm sāt lākwā
 int širrenti. —
 kaim, kaim, kaim !
 vōr jāni' sātū
 25 űpēnnē žańsawē,
 vōr jāni' kwossjātā
 űpēnnē žańsawē.
 žūrēm vōl' palit vōl',
 s̄qš-tit žqšā vōl'
 30 tī . . -pālneł s̄qš kwālēm
 s̄qš-talēžnē jāmēn !
 tārēm-kārēm jānit māń űurm-
 kwē [tot āli].
 űurm-simte kēr šimpā
 žūrēm nāńk tūle'it.
 35 žūrēm la'īlpā la'īlin űrū

Nénéd orsója a midőn perdü
 az orsófő süvöltő hangjával
 a megindúlt ég hét köre felé
 20 süvöltöz az orsó,
 a megállapodott ég hét köre felé
 zúg az orsó. —
 Kaim, kaim, kaim [vége a medveünnepnek] !
 Az erdő nagy szerencsésjét
 25 ismeri nénéd,
 az erdő nagy szerencsétlenségét
 ismeri nénéd.
 A három folyóvonal hosszúságú folyóvonalon,
 a pataktorkolati hosszú folyóvonalon
 30 az éjszak felől patakkép torkolló (éjszokról kelő)
 patak forrásához menj el !
 Istenke fülbevalója nagyságú kis rétecske van ott.
 A rét közepén vasbélű
 három vörösfenyő áll.
 35 Három lábú lábas bálványörző pajtát

- khon mēp-khər ōlēs-ke : khəl mēnnē lōñkhēm
 10 tōrēm-vuot sauñ sojmē suntānēl tuñšpāt!
 qsi koqšiloqlāt!
 khon mēp-khər ōlēs-ke : Lqu oāp oāñ ta'ilin kwälñēl
 pupi-vuot sauñ sojmē päri-khwoltsēm : jorli nē ōsēm
 qsi koqšiloqlāt!
 15 khon mētal-khər ōlēs-ke 20 khwos poup pouñ kwälñēl
 päri-khwoltsēm: kōñēr nē ōsēm.

XXIII.

Orosz ember barátodnak színjátéka.

Rumän rus xum tülilép.

- [Rus xum mañsi xum nūpəl lā- «Am auliñ paul qulēmtē
 wi :] xātēl vātāl ulp'-ur qūśe'im,
 «Ruma, ruma, ārēnt ojtēn !» xātēl nāñktal ulp'-ur qūśe'im ;
 [mañsi xum ēryimē lāwi :] 5 pārtiñ ūs-ke ēri :

- Aki ad (adó volt):
 10 istenke szellőjének zajgó hangját
 alig vegye észre az!
 Aki ad:
 bálványka szellőjének zajgó hangját
 alig vegye észre az !
 15 A ki nem ad (adatlan volt):
 az ördög menő utra
 lépjen (utat állja) kiindulása pontján (torkolataától) !

★

- Tíz leányú leányos teli házból
 maradtam én hátra: árva nő vagyok.
 25 Hús fiújú fiús teli házból,
 maradtam én hátra: szegény nő vagyok.

XXIII.

- [Az orosz ember szól a vogul emberhez :]
 «Barátom, barátom, fizess az adósságod !»
 [A vogul ember énekelve felel :]
 «Véges falum végében
 egy naptól nem látott czirbolyafenyővel borított hegyem van,
 egy napnak föl nem tűnt czirbolyafenyővel borított hegyem
 5 ha deszkából való kerítés kell: [van ;

- pārtiñ ūsəl ūsäsīlēm.*
sāt le'in jänγ' ārāntēn
tatıl-ke at ojıpi :
pākw tēli; pākw-saməl vārīlēm,
 10 *tatıl ās ojıpi.*
sāt le'in jänγ' ārāntēn
tatıl-ke at ojıpi :
sailāñ ūsəl ūsäsīlēm.
kamkā-ūsəl ūsäsīlēm,
 15 *tatıl ās ojıpi.*
sāt le'in jänγ' ārāntēn
tatıl-ke at ojıpi :
lām tēli, lāməl vātīlēm ;
- tatıl ās ojıpi.*
 20 *sāt le'in jänγ' ārāntēn*
tatıl-ke at ojıpi :
guliñ paul gulēmte
sāns lūlit mıl ūntmit āñse'im ;
sāt le'in jänγ' ārēnt-ke āñse'in :
 25 *tatıl ās ojıpi.*
tatıl-ke at ojıpi :
guliñ paul gulēmte
ērī'-jis xum vārēm
kasm xūrpā tēriḫalāt āñse'im ;
 30 *sāt le'in jänγ' ārēnt-ke āñse'in,*
tatıl ās ojıpi.»

- deszkás kerítést ácsolok neked.
 Száz evetnyi (kopéka) nagy adósságod
 ha ezzel megfizetve nincs :
 ezirbolyatoboz fog teremni, ezirbolyamogyorót fogok neked
 hántani (csinálni) ;
 10 ezzel is ki lesz fizetve.
 Száz evetnyi nagy adósságod
 ha ezzel nincs kifizetve :
 léczkerítést ácsolok neked,
 varsakerítést ácsolok neked,
 15 ezzel is ki lesz fizetve.
 Száz evetnyi nagy adósságod
 ha ezzel nincs kifizetve :
 zelnicze terem, zelniczét szedek neked ;
 ezzel is ki lesz fizetve.
 20 Száz evetnyi nagy adósságod
 ha ezzel nincs kifizetve :
 véges falum végében
 térdnyi magasságú mély «ültetményem» (ürülék) van ;
 ha száz evetnyi nagy adósságkövetelésed van,
 25 ezzel is ki lesz fizetve.
 Ha ezzel nincs kifizetve :
 véges falum végében
 ének korabeli ős ember csinálta
 sárga szélű «rejtett kincsem» (holt tetem) van ;
 30 száz evetnyi nagy adósságkövetelésed ha van,
 ezzel is ki lesz fizetve.»

Ruma lāwi : «minimēn, xililēmēn!» *An kasm xārpā tērixalā-tēn-pālt tū-mineī'. xilunkwē patitēn; tīl kwoss xilitēn: xālā. xālā nūmīti, rūma tū rāyāti. mańsī xum sisi' xajti: «kwoss jeltēn, kwoss xālēn!»*

XXIV.

A «nagy orrú» éneke.

Jāni nql ēri.

<i>Ōs khotēl khotēli: jāni nql ōsēm.</i>	<i>nqjī' ōtrāi' tokho nqñkhē kwql-</i>
<i>vuojnē-pēl khwqss sošēxtam:</i>	<i>tītēn. [nam.</i>
<i>māt jāni nql-pēl oat ōsēm,</i>	<i>qm khulmē kēnsox ūlmēñēs mē-</i>
<i>viēn-pēl khwqss sošēxtam:</i>	<i>10 tokho jālnēm mātēl kapi kho-</i>
<i>5 māt kōrēs nql oat ōsēm.</i>	<i>mēt, kapi nēt</i>
*	<i>tōrēm mārñāi', mō mārñāi'</i>
<i>Ōs khotēl khotēli: «jāni nql mē-</i>	<i>pōxtinē.</i>
<i>nēn, [tātēn!]</i>	<i>tokho jālnēm šout</i>
<i>nqj tēnē, ōtēr tēnē nqseñ khul</i>	<i>nqjī'-ōtrāi' ākw' mēt khojā;</i>

Az orosz ember (a «barát») mondja: «Menjünk, ássunk!» Most sárga szélű «rejtett kincsükhöz» mennek oda. Ásni kezdik; ezután amint ássák: [hát] holt tetem. A holt tetem megmozdul, az orosz ember ott lerogyik. A vogul ember visszafut: «akár éledj föl, akár halj meg!»

XIV.

Minden nap nappalodik: [mindig azt mondják] «nagy orrú» vagyok.

Pedig ha a zsír [tükrében] nézem is magam,

valami nagy orrú nem is vagyok;

ha a víz [tükrében] nézem is magam,

5 valami kimeredő orrú nem is vagyok.

*

Minden nap nappalodik: [mindig azt mondják] «nagy orrú» menj,

asszonynak ennivaló, gazdának enni való izletes halat hozz!»

Az asszony és gazda így költenek engem föl.

Én álmosan megyek el halat keresni.

10 Azalatt hogy én úgy járok, istenadta (derék, hatalmas) férfi, istenadta nő,

hogy az eget szorítjátok, a földet szorítjátok, [úgy] b . . ztok.

Azalatt míg én úgy járok,

az asszony és gazda egy helyen aluszik;

- oqném at pōxtitén, oqném tqi- naj tēné, ōtér tēné nqseñ khul-
lél sēñxwítén. mē tatilēm,
15 naj tēné, ōtér tēné nqseñ khul nalu voqrilēm, nalu pajtēlilēm,
khōntam, najnē ōtérnē tau-tēxtilēm :
khēp-khōñkhē tārētilēm. 20 squrēm ātēl pāsi . . .

XXV.

Kantemeskă tánczéneke.

- a) Reguly eredeti föl- b) Felsőlozvai nyelvű
jegyzése szerint. átírásban.

- K a n t e m e s k ä j é g h u. K a n t e m e s k ä j ē x w - ē r i'.
- Surmi¹ puässä tail² liškom³ Sūrēm pāssä-ta'il
juotme toalm, āt⁴ nāhkām nākn Añisrēskēm (?) jūntēmtālēm,
šeskēn.⁵ iūs liškom neum⁶ toalm at nakpā nakiñ šeskēn
ñiše⁷ sétp⁸ jāmāsēm, sqat tāl Añisrēskēm [jūntēmtālēm].
mil¹⁰ aorpāt¹¹ te taritilm. sgrñi¹² 5 [Añisrēskēm] nējēmtālēm ñis-
sāt tal mil a'ir pattān šā sētēp jāmāsēm
ti tārētilēm.

engem nem b . . . znak, engem lábbal rugdálnak.

- 15 Asszonyoknak enni való, gazdának enni való halat talállok ;
a ladikon át engedem [elsiklani].
Az asszonyoknak enni való, gazdának enni való halat [végre]
meghozom,
az üst számára elkészítem, az üstben megfőzöm,
az asszonyoknak és gazdának odanyújtom, hogy egyenek belőle :
20 [hát] utálatos kutya-búzzal bűzlik . . .

XXV.

- Kemény (bőrből való) pár kesztyűt
varrt az én Anyiszjácskám(?),
öt ízű izelt (öt soros hímzésű) zsebkendőt
varrt az én Anyiszjácskám.
5 Az én Anyiszjácskám kötötte vékony fonalból való «jómat»
(hálómat)
a hét öl mélységű örvény fenekére
bocsátom im alá.

turkul älim¹³ lu ät äšemkâ, šip-
 kâ¹⁴ lailm, lu äštal kum qsm šip-
 kâ lailm. äk tu sarnî turkul šal-
 kâ¹⁵ lailm. vur turkul älem, lu
 koattal kumm qsm, riškâ¹⁶ lailm,
 lu koattal kumm qsm, purka¹⁷
 lailm, kuł kottal kumm qsem,
 sarnî sarnî kuł koll ätt aul nui
 kułä loailm, šemel sarnî kuł kon-
 tém kqlem nui kuł lailm.

voikên tür-žul ale'im :
 lū at āñšē'im-ke,
 10 šipkâi' lāwilēm ;
 lū āštal žum āsem,
 šipkâi' lāwilēm.
 akw' tū voikên tür-žul [ale'im] :
 šalkâi' lāwilēm.
 15 vîr tür-žul ale'im :
 lū kättal žum āsem,
 riškâi' lāwilēm ;
 lū kättal žum āsem,
 purkâi' lāwilēm.
 20 [voikên voikên žānte'im : /
 žul-kättal žum āsem
 voikên voikên žallättäl
 nuj-žul'i' lāwilēm.
 šemel voikên žānte'im :
 25 žallēm nuj-žul'i' lāwilēm.

Ha fehér kárászt (tavi halat) fogok :
 minthogy nincs lovam,

10 «szürkének» nevezem ;
 lóval nem rendelkező ember vagyok :

[hát] «szürkének» nevezem.

Ha ugyanahhoz [még egy] fehér kárászt fogok :
 azt «daruszőrű»-nek nevezem.

15 Ha vörös kárászt fogok :
 lovatlan kezű ember vagyok,
 «vörös ló»-nak nevezem ;
 lovatlan kezű ember vagyok,
 «rókaszőrűnek» nevezem.

20 Ha fehér daróczot találok :
 gunyátlan kezű ember vagyok,
 fehér daróczból való festetlen
 posztógunyának nevezem.

Ha fekete daróczot találok :
 25 festett posztógunyának nevezem.

XXVI.

Rasä tánczéneke.

a) Reguly eredeti föl-
jegyzése szerint.

b) Felsőlozvai nyelvű
átírásban.

Raše jeghu jeri.

Rāsä jēχw ērī.

*Raše, raše kualen kont¹ sien-
tau qass q̄lm poalt nuob² sien-
tau. q̄nting³ kqr⁴ jājenti.⁵ raše
kualim kont oass q̄lm poalt joz-
tenti, nuob joztänti. q̄nting kar
jājenti, pēsing kqr jājenti. raše
kualen kuorp⁶ nq̄ll⁷ lakventi,
kont läguenti, nuob joztänti, q̄n-
ting kar ujänti, pēsing kar
ujänti. vert⁹ q̄nt¹⁰ pienghuss,
q̄nt vert pienkhuss.*

«Rāsä, Rāsä kwälén! χ̄q̄nt suj-
tentawé, [wé.] —
Ās ālēm-pālt nūp sujtenta-
«āntiñ χār jājenti, [pēsīñ χār
jājenti.]» —
«Rāsä, Rāsä kwälén!
5 χ̄q̄nt Ās ālēm-pālt joztenti,
nūp joztenti.» —
«āntiñ χār jājenti, pēsīñ χār
jājenti.» —
«Rāsä, Rāsä kwälén!
χ̄q̄rp-nol lakwenti, χ̄q̄nt lak-
wenti, nūp joztenti.» —
«āntiñ χār ujenti, pēsīñ χār
ujenti.
10 vort-ānt-puñk . . . vort-ānt-
puñk . . .

«Räsä, Räsä, kelj föl! Hadnak hallik zaja,

az Ob tulsó partján násznépnek hallik zaja.» —

«Szarvas jávorbika jödögél, [szügyes jávorbika jödögél].» —

«Räsä, Räsä, kelj föl!

5 Had érkezik az Ob tulsó partján, násznép érkezik.» —

«Szarvas jávorbika jödögél, szügyes jávorbika jödögél.» —

«Räsä, Räsä, kelj föl!

A nyires [föde] folyófok mozog, had mozog, násznép
érkezik.»

«Szarvas jávorbika úszkál, szügyes jávorbika úszkál.»

10 Kemény szarvú fő hess (?), kemény szarvú fő hess (?)! . . .

D) Női színjátékok.

XXVII.

A Jelikém-Jeli ének.

Jelikém-jeli eri'

<i>Jelikém-Jeli-Jeli-Jeli</i>	<i>tot ta sunsentālilēm :</i>
<i>sēmēl vītēp tēpiñ Ta'it vata-</i>	<i>tāltiñ paul tāltikēmne</i>
<i>kēn</i>	<i>χūs χumpā χumiñ mujkwē</i>
<i>va'ilentāle'im,</i>	15 <i>joztentālēm,</i>
<i>ānt nūrpā kit vit-vit</i>	<i>lāu χumpā χumiñ mujkwē</i>
5 <i>at tulāp tulāñ kātēl</i>	<i>joztentālēm.</i>
<i>ālentāle'im.</i>	*
<i>χqsā vātāp vātāñ tār</i>	<i>Ānt nūrpā kit vit-vit</i>
<i>χalikwānēl,</i>	<i>ta āmērtālme'im,</i>
<i>χqsā rusip rusiñ tār</i>	20 <i>tāltiñ paul tāltikēmne</i>
10 <i>χalikwānēl</i>	<i>pālē jāmēntāle'im.</i>
<i>ponsēm sosi' kit samkwēl</i>	<i>jāni' χum āškēm ūntālālēm</i>

Jelikém-Jeli-Jeli-Jeli,
a fekete vizű táplálékos Szoszva partocskájához
szálldogálok én le,
a szarvból készült fogóívű két vedret
5 öt ujjú ujjas kézzel
emelgetem.
A hosszú szélű széllal való kendő
[két széle] közöcskéjéből,
a hosszú rojtú rojtos kendő
10 [két széle] közöcskéjéből
érett ribiszke két szemecskével
ím ott [amint] nézdegélem:
kikötös falucskám kikötőjéhez
húsz férfiből álló férfias vendégseregecske
15 érkezett meg,
tiz férfiúból álló férfias vendégseregecske
érkezett meg.

*

A szarvból készült fogó ívű két vedret
ím megmerítem,
20 kikötös falucskám kikötőjéhez
fölfele mendegélek.
Az idős (nagy) férfi, atyuskám építette

lūlīn pērēp pēriñ kwolnē
 šāltentāle'im, [χēn
 25 šānīm rē'iltēm rē'riñ kwol-lā-
 tū ta šāltentāle'im.

*

Āwiñ kwol āwikēm
 at tulūp tulān kātēl
 pūnsentawē.
 30 vouta nuj ta'iliñ kātkwēl
 šāltentawēm,
 vouta jarmak ta'iliñ kātkwēl
 šāltentawēm.
 lqu pārtēp pārtiñ kwol-kān
 35 jāmēs mujkwē mul'āl' jāmēn-
 tāli.

kēnttal ālnē jāmēs punkkwēl
 jāni' χum āškēm-pālt lūlen-
 tāli,
 pāssātāl ālnē jāmēs kātkwēl
 jāni' χum āškēm-pālt lūlen-
 tāli.

40 lqu puñkpā puñkiñ sūpkā
 jāni' χum āškēm χumlē pūn-
 χumlē lāwi: [sentitā,
 «Tārēm ēlā miñkwē lāum
 ārit-pī'ēt jārtilañkwē
 45 χumlē rāwentālī?!»

*

Vouta nuj saw kūhās
 saw tūlentālīlawē,

magas keresztgerendájú keresztgerendás házba
 lépegetek be,

25 az anyám melegítette meleg ház zugába
 im oda lépek be.

*

Ajtós házam ajtócskáját
 öt ujjú ujjas kézzel
 kinyitogatják.

30 Vékony posztóval teli kezeckével
 lépegetnek be hozzám,
 vékony selyemmel teli kezeckével
 lépegetnek be hozzám.

A tíz deszkájú deszkás házpadlót

35 a jó vendégség körül járdogálja.
 Sapkátlanul levő szép fejecskével
 idős férfi, atyuskámhoz [oda] álldogál,
 kesztyűtlenül levő szép kezeckével
 idős férfi, atyuskámhoz [oda] álldogál.

40 Tíz fogú fogas szájacskáját
 idős férfi atyuskám im miképen nyitogatja,
 im miképpen szól:

«A Tárémtől eladásra rendelt
 leányokat, fiúkat [ebben] akadályozni
 45 hogyan volna megengedve?!»

*

Finom (vékony) posztónak sok göngyölegjéből
 sockat hordanak be,

vouta jarmak saw kühäs
 saw tülentälilawé.
 50 jän'i' žum āšikēmnē
 mōt žum ūnlēnē vosiñ kwol-
 lāžikwēn
 ta puultālilimēm ;
 jän'i' žum āšikēmnē
 mōt žum ūnlēnē tuniñ kwol-
 55 ta ūnttēlantwāsēm. [sāmne
 jän'i' žum āšikēm
 paul tēnē jän'i' pūri
 ta vārentālēmakwē,
 ūs tēnē jän'i' pūri
 60 ta vārentālēmakwē.

ētä žōltmū jui-pāltē,
 žātēl žōltmū jui-pāltē,
 tiniñ jarmak saw ta'ilēl
 ta mastentālilimēm,
 65 tiniñ nuj saw ta'ilēl
 ta mastentālilimēm.
 āwiñ kwol kwoni pālne
 ta-pēl kwāltentālilimēm,
 sirin kwol kwoni pālne
 70 ta-pēl kwāltentālilimēm.
 tāltiñ paul tāltikēmnē
 nalu ta jāmtentālawēm,
 māstēr žum vārentālēm
 žūrā-ke lošit žāp kiwrēkwēn,

finom selyemnek sok göngyölegéből
 sokat hordanak be.
 50 Idős férfi atyuskám
 engem idegen férfi lakta szurtos ház zugoskájába [szánva]
 kelengyével szerel föl most ;
 idős férfi atyuskám
 idegen férfi lakta füstös ház szögletébe
 55 helyez el most.
 Idős férfi atyuskám
 falu evő nagy lakomát
 rendezett (készített) most, a kedves,
 város evő nagy lakomát
 60 rendezett most, a kedves.
 Miután egy éjjelt eltöltöttünk,
 miután egy napot eltöltöttünk,
 drága selyemből való sok ruhával
 öltöztettek im föl,
 65 drága posztóból való sok ruhával
 öltöztettek im föl.
 Az ajtós háznak kültájára
 kísérték akkor ki engem,
 a tetőrudas háznak kültájára
 70 kísérték akkor ki engem.
 Kikötős falum kikötőcskéjéhez
 vezetnek (járatnak) akkor le engem,
 mesterember készítette
 tágas szélű ladikocska belsejébe

- 75 *tū ta tāltentālawēm.*
tāltiñ paul tāltikēmñēl
nalū ta žuñitaxñilēmū,
ēlāl ālnē ēlāl lāñžkwē
ta pūnsentālēmū.
- 80 *mōt žum ūnlēnē ħiriñ mānē*
ta totawēm,
mōt žum ūnlēnē pumiñ mānē
ta kwāltawēm.
jāñ žum āšikēm
- 85 *sirā lošit, gulā lošit*
kwolā ta žūlti.
 *
- žumim ūnlēnē*
- pērā-ke lošit kwolnē*
ta jožtentēmū;
 90 *pūt vārnē ħūsāñ ģnkāj*
ta lūlentālikālēm.
paul saw saw akim
ta šāltente'it.
žasā vātāp vātāñ tār
 95 *ēlā žartentālilēm,*
žasā rusip rusiñ tār žalikwā-
nēl
toža-ta sunsentāntilē'im,
toža-ta jāmementāntilē'im.
Tārēm lāum jāmēs jurtkēm
joť,

- 75 ültetnek be akkor engem.
 Kikötös falum kikötöcskéjétől
 íme a vízre bocsátkoztunk,
 távolba menő (levő) távoli utacskáinkat
 ím megkezdtük (megnyitogattuk).
- 80 Idegen férfi lakta vesszőtermő vidékre
 visznek el ím engem,
 idegen férfi lakta fűtermő vidékre
 visznek el ím engem.
 Idős férfi atyuskám
- 85 tetőbeli előrúdjával téres, keresztrúdjával téres
 [nyári] háza ím elmarad.

★

- A férjem lakta
 tágas [közű] kereszterendás házba
 érkezünk meg aztán;
 90 üstöt rendező (ételt készítő) cselédleány
 áll ím [ott] elémbe.
 Falubeli sok sok bácsim
 ím belépeget.
 A hosszú szélű széllel való kendőt
- 95 [arczom elől] elrántogatom,
 a hosszú rojtú rojtos kendő közöcskéjéből
 ím úgy nézdegelek,
 ím úgy sétálgatok.
 Tárém rendelte jó társacskámmal együtt,

- nāj isilālmēm.
 20 ʒaśsénē vitā-jērā
 ʒumlē ʒaśsilālilēm,
 ʒaśsénē mātā-jērā
 ʒumlē ʒaśsilālilēm :
 ań Tūpél ūsērísémné
 tū nēilmēm.
 25 paul-puńkā jāni' kwol
 ʒotā pāterlāli sār ? !
 ūs puńkā jāni' kwol
 ʒotā pāterlāli sār ? !
 Tūpél ūsiń jāni' jēnār
 30 kartāń-kiwérné tū ta isilāsēm.
- ūs-ta'il saw náurēm
 tot ti jonʒile'it,
 paul-ta'il saw náurēm
 tot ti jonʒile'it.
 35 ań náuramēt ʒalānēlt lāwe'it:
 «tū sunsān !
 ań kukuk-nāj āńkikwē
 ti joʒtēm,
 ań mortim nāj āʒikwē
 40 ti joʒtēm.
 am ʒs lēʒēm-ke kauśātaptē'im:
 lēʒēm ʒulʒilāli,
 puńkēm-ke nūsātaptē'im

- szálltam én úri nő.
 Fölismerhető vize tájékát
 20 amint fölismerem,
 fölismerhető földje tájékát
 amint fölismerem :
 hát Tobolszk városkamba,
 oda jutottam ki.
 25 Falu fejének nagy háza
 ugyan hova tűnhetik el ? !
 Város fejének nagy háza
 ugyan hova tűnhetik el ? !
 A Tobolszk városbeli nagy generális (kormányzó)
 30 kerítéses udvara belsejébe, im oda szállottam le.
 Teli város sok gyermeke
 játszadoz im ott ;
 teli falu sok gyermeke
 játszadoz im ott.
 35 Ama gyermekek egymás közt mondják :
 «Oda nézzetek !
 Ama kakuk-kisasszonyka
 im megérkezett ;
 ama madárrepülő déltáji kisasszonyka
 40 im megérkezett.
 Én pedig ha farkam billegtetem :
 farkam potyogtat trágyát,
 ha fejem mozgatom :
 fejem potyogtat trágyát.

- puñkém xulxılalı.*
 45 *Tüpél üsin jänı' jënär*
sılıtätä am numpelém xumle
«kukuk-nāj āñkikwé, [lāwi :
jū sältén !
mortim nāj ārikwé,
 50 *jënärne vōwāsén.»*
anı sılıtätém jui-pält
la'ilél jāmē'im.
jū-sältmém-kēmt an kwol
akw'-mōs Ās-jāñk voipil,
 55 *akw'-mōs tūr-jāñk voipil.*
anı Tüpél-ūs jänı' jënär ājkü
ti āñkwätäli, xumle lāwili :
- «mortim nāj āñkikwé*
tı' jājükén !
 60 *patit kwolém-numpél*
tı' jāmākén !»
jënärém jot patit kwolén
ti jāmsem ;
ünténé pasäném ti sıpitimé.
 65 *Tüpél-ūs jänı' jënär xumle*
lāwili :
«mortim nāj āñkikwé,
tū üntükén !»
anı ěnkajá-xuśanā-numpél
xumle lāwili :
 70 *«samorarän issältän,*

- 45 A Tobolszk városbeli nagy generális
 katonája én hozzám [ím] miképpen szól :
 «Kakuk-kisasszonyka,
 lépj be!
 Madárrepülő déltáji kisasszonyka,
 50 a generalis hív téged.»
 Ama katonám után
 gyalog (lábbal) megyek.
 Amint beléptem : [hát] ama ház
 egyre olyan, mint az Ob jege (t. i. tükör tisztaságú);
 55 egyre olyan, mint a tó jege.
 Most a Tobolszk városbeli nagy generális-öreg
 ím szemlélget, [ím] miképpen szól :
 «Madárrepülő déltáji kisasszonyka,
 jer csak, kedves, ide!
 60 Belső szobám (házam) felé
 járdalj csak, kedves, ide!
 Generálisommal a belső szobába
 mentem ím ;
 székem (ülő asztalom) ím elrendezve.
 65 A Tobolszk városbeli nagy generális [ím] miképpen beszél :
 «Madárrepülő déltáji kisasszonyka,
 ülj csak, kedves, oda !»
 Most nőcselédei, férficselédei felé
 [ím] miképpen beszél :
 70 «Forraljátok föl szamovártokat

- samovarän pajtän!*
ti mortim näj āñkikwé
mujlunkwé joxtilem,
ti mortim näj ājikwé
75 *tōntluñkwé joxtilem.»*
χqsä pajtilälwés, wāti pajtiläl-
wés,
añ samavar pasänné ti totwés.
Tüpel-ūs jāni' jēnär χumlé
lāwili:
«sorin tēp tī' totän,
80 *mañin tēp tī' totän,*
jgmés šāj, jgmés sākér ünttän!
kukuk näj āñkékän
mortim mā-vitänél ti jim.»
- jgmés šaj ajmém jui-pält,*
85 *jgmés sākér tēném jui-pält,*
tiniñ vinä saw rumkä
sawél ajtawēm.
añ Tüpel-ūs jāni' jēnär-ājkä
χumlé lāwili:
90 *«kukuk-nāj āñkikwé,*
akw' šos-χal jolä χujsimēn!»
akw' šos-χal akw' pērinän
jolä ta χujsimēn.
χqsä χujilēsmēn, wāti χujilēs-
mēn,
95 *akw'-mat-ért Tüpel-ūs jāni'*
jēnär-ājkäris
χumlé lāwili:

- főzzétek föl szamovártokat!
Ez a madárrepülő déltáji kisasszonyka
vendégségbe érkezett,
ez a madárrepülő déltáji kisasszonyka
75 mulatóba (vendégeskedni) érkezett.
Hosszú ideig főzték, rövid ideig főzték,
ama szamovárukat im az asztalra hozták.
A Tobolszk városbeli nagy generális im miképpen beszél:
«Sör-féle ételt hozzatok ide,
80 méz-féle ételt hozzatok ide,
jó csájt, jó czukrot helyezzetek ide!
Kakuk-kisasszonyka
jött im meg a madár repülő déltáji viztől.»
Miután jó csájt ittam,
85 miután jó czukrot ettem,
drága pálinkának sok pohárkájával
sok számmal itatnak engem.
Most a Tobolszk városbeli nagy generális-öreg
[im] miképpen beszél:
90 «Kakuk-kisasszonyka,
egy órányi időközre feküdjünk le!»
Egy órányi időközre egy párnára
feküszünk mi ime le.
Hosszú ideig feküdtünk, rövid ideig feküdtünk,
95 egyszer csak a Tobolszk városbeli nagy generális-öregecske
[im] miképpen beszél:

«kukuk-nāj ānkikwé,
 kukuk-nāj ārikwé,
 nāñyā kwālākèn sār!
 100 kwālnā porā ti jēmīlēm.»
 nāñx ti kwālīlēmēn;
 tiniñ šaj ās ti pajtilālws,
 tiniñ sākér ās ti totwēs.
 ań kukuk-nāj ānkikwé xumlē
 105 «jāxatā sār! [lāwe'im:
 Tūpél-ūs jāni' jēnār-ājkāris
 xōntlālén: am ti minīlālē'im;
 minnē mām ās xasā.»
 Tūpél-ūs jāni jēnār-ājkā
 110 xumlē lāwāsi:

«minején-ke, ta mine'in;
 kukuk-nāj ānkikwé,
 nañén tī' xūnī pūwīlālīlēm?!»
 ań Tūpél-ūs jāni' jēnār-ājkā
 115 tātépā pali pūnséstā,
 jelpiñ kwolné jālné ta'ilél
 kukuk-nāj ānkikwé ti mastawēm.
 kēriñ jārmak jāmés tğrél
 kukuk-nāj ānkikwé ti pinteltawēm.
 120 tiniñ votkā xūrēm ta'ilél
 nāj ajtwāsēm,
 tiniñ votkā nīlā ta'ilél

«Kakuk-kisasszonyka,
 kakuk-leányzócska,
 kelj csak föl, kedves!
 100 Im elérkezett a fölkelés ideje.»
 Most mi fölkelünk,
 drága csájt főztek im ismét,
 drága czukrot hoztak im ismét.
 Most kakuk-kisasszonyka [ím] miképpen szólok:
 105 Halld-sza csak!
 Tobolszk városbeli nagy generális-öregecske
 figyelj ide: im én elmendegélek;
 az én menő földem még hosszú.»
 A Tobolszk városbeli nagy generális-öreg
 110 [ím] miképpen felel:
 «Ha elmész, hát elmész:
 Kakuk-kisasszonyka,
 téged hogyan tartóztathatnálak (foghatnálak le ide)?!»
 Most a Tobolszk városbeli nagy generális-öreg
 115 szekrényét fölnyitotta,
 templomba (szent házba) járó ruhával
 öltöztet im föl engem, kakuk-kisasszonykát.
 Arany hímzésű, selyemből való szép kendőt
 tesz im fejemre, kakuk-kisasszonykának.
 120 Drága votka három telijével (poharával)
 itat engem, úri nőt;
 drága votka négy telijével (poharával)

- nāj ajtwäsēm.*
ańılawäsēm, sipılawäsēm ;
 125 *tül-ultē ās ta minīlāle'im.*
kartān-kiwērnē kwon ti kwā-
le'im.
ās lēřēm-ke kausātapte'im :
lēřēm řulřılālēm,
puńkēm-ke ńūsātapte'im :
 130 *puńkēm řulřılālēm.*
tül ta tılamläsēm.
 *
- L'ām řiwāń saw ur*
ās ti řöltılālilēm,
inī'-řiwāń saw ur
- 135 *ās ti řöltılālilēm.*
řasā minnēm řui-pālt,
vāfi minnēm řui-pālt,
akw' māt matēr nampā namiń
ās ti nēilamēm, [ūsēn
 140 *matēr řıřpā řiřiń ūsēn*
ās ti nēilamēm.
asiń tārřpā tārīń řiwnē
ās ti isiłe'im,
asiń tawpā tawīń řiwnē
 145 *ās ti isiłe'im,*
kukuk-nař āńkikwē
řumlē sunsiłe'im :
ań Samar-ja ūsēriřēmne

- itat engem úri nőt.
 Megcsókolt, nyakamba borult ;
 125 azután pedig ismét mendegélek.
 A kerítéses udvar belsejébe ím kimegyek.
 Farkomat ha billegtetem : ismét
 trágyát pogyogtatott farkom ;
 fejemet ha mozgatom
 130 trágyát pogyogtatott fejem.
 Onnan aztán elröpültem.
 *
- Zelniczefás sok hegyet
 haladok át ismét,
 csipkerózsa-fás sok hegyet
 135 haladok át ismét.
 Miután hosszú ideig mentem,
 miután rövid ideig mentem,
 egy helyen valamiféle nevű neves városhoz
 jutottam ím ismét ki,
 140 valamiféle hírvű híres városhoz
 jutottam ím ismét ki.
 Vastag gyökerű gyökeres fára
 szálllok ím ismét,
 vastag ágú ágas fára
 145 szálllok ím ismét.
 Kakuk-kisasszonyka,
 amint nézdegélem :
 hát Szamar-folyóbeli városkamba (Szamarovoba)

ti nēilāsēm.
 150 paul puñkā jāni' kwol
 ɣotā pātērāli ? !
 ūs puñkā jāni' kwol
 ɣotā pātērāli ? !
 aii pōjēr-kwol kartān
 155 ti isile'im.
 ūs-ta'il saw naurēm
 tot ta jonɣe'it,
 paul-ta'il saw naurēm
 tot ta jonɣe'it.
 160 lēɣēm-ke kaušātapte'im :
 lēɣēm ɣulɣilāli,
 puñkēm-ke nūsātapte'im :

puñkēm ɣulɣilāli.
 akw sālātāt kwon ti kwāli,
 165 ɣumlē lāwili :
 «kukuk-nāj āñkikwē,
 ti Samar-jā jāni' pōjērne
 jū ti vōwintawāsēn.»
 aii sālātāt-jot jū ti sāltilāl-
 mēm :
 170 aii Samar-jā jāni' pōjārēm
 āwit ti lūli, ɣumlē lāwi :
 «kukuk-nāj āñkikwē,
 patit kwolnē jājäkēn !
 mortim mānēl jīm nē
 175 manaun saka ōmīs.⁹

érkeztem im.
 150 Falu fejének nagy háza
 hova tűnhetik el ? !
 Város fejének nagy háza
 hova tűnhetik ? !
 Amaz úr házának kerítéses udvarára
 155 szálllok im le.
 Teli város sok gyermeke
 játszik im ott,
 teli falu sok gyermeke
 játszik im ott.
 160 Ha farkamat billegtetem :
 farkam potyogtat trágyát ;
 ha fejemet mozgatom :
 fejem potyogtat trágyát.
 Egy katona jön im ki,
 165 [im] miképpen beszél :
 «Kakuk-kisasszonyka,
 ezen szamarovobeli nagy úr
 hívogat be im téged.»
 Ama katonával im belépdegéltem.
 170 Ama szamarovobeli nagy uram
 im az ajtóban áll, [im] mikép szól :
 «Kakuk-kisasszonyka,
 jer be, kedves, a belső szobába !
 Madárrepülő déltájról jött nő
 175 nekünk nagyon vigasságos.

- patit kwolné ta jámé'im ;
 nērpīñ ālpél sartim pasänné
 tū ta ūnttuwāsēm.
 jāmés šajél, jāmés sākarel
 180 tōl ta tittiwāsēm.
 tūl akw' šos-çal akw' pērinān
 jolā ta xujsimēn.
 xqsä xujsemēn, man vāti
 xujsemēn,
 nāñx kwālsēmēn.
 185 an' Samar-jā jāni' pojērrišēm
 tātēp-kiwért āšné
 āln ēntap-kwālγā
 kukuk-nāj āñkän
 tū mujlīlālītā.
 190 āln ēntēp-kwālī'
 nāñx ti ēntāslēm.
 kwon ti kwālīlālē'im,
 kartāñ-kiwérné ise'im.
 lēyēm-ke kaušātaptē'im :
 195 lēyēm xulxīlālī,
 puñkēm-ke ūsātaptē'im :
 puñkēm xulxīlālī.
 māi taul rāmpiñēl
 ās ta min'eim.
 *
 200 L'ām-jiw ālmāñ sāt ur
 ās xölte'im,

- Erre a belső szobába megyek ;
 a színes festékekkel mázolt asztalhoz
 ültettek ím oda.
 Jó csájjal, jó czukorral
 180 tartottak ott jól engem.
 Azután egy órányi közre egy párnára
 feküdtünk ím le ketten.
 Hosszú ideig feküdtünk, vagy rövid ideig feküdtünk,
 fölkelünk.
 185 Most szamarovobeli nagy uracsám
 a szekrényében tartott
 ezüst öv-kötőjét
 kakuk-kisasszonykájának
 ajándékozta oda.
 190 Az ezüst övkötőt
 ím fölveztem.
 Im kimendegélek ;
 a kerítéses udvar belsejébe szálllok.
 Ha farkam billegtetem :
 195 farkam potyogtat trágyát ;
 ha fejem mozzogatom :
 fejem potyogtat trágyát.
 Kis szárnylebegéssel
 megyek aztán ismét.
 *
 200 Zelniczefa termő hét hegyet
 haladok át ismét,

- inĩ'-jiw q̄lmāñ sāt ur*
q̄s x̄olte'im.
akw'-mat-ért x̄umlē sunsi-
le'im :
- 205 *matā nampā namiñ ūsēn*
q̄s ti nēilāsēm,
matā sijpā sijiñ ūsēn
q̄s ti nēilāsēm.
q̄siñ t̄awpā t̄awin̄ jiwnē
- 210 *tū ta isīlamēm,*
q̄siñ t̄arpā t̄arin̄ jiwnē
tū ta isīlamēm.
x̄aśsēnē vitā-jer
x̄umlē x̄aśsilēm,
- 215 *x̄aśsēnē mātā-jer*
x̄umlē x̄aśsilēm :
Xāl̄p-ūsērisēmñē ti joxtmēm.
paul puñkū jāñi' kwol
χotā pāterāli ? !
- 220 *ūs puñkū jāñi' kwol*
χotā pāterāli ? !
añ Xāl̄p-ūsīñ jāñi' k̄apitan
kartāñān, tū ta isīle'im.
paul-ta'il saw naurēm
- 225 *tot ti jon̄ye'it,*
ūs-ta'il saw naurēm
tot ti jon̄ye'it.
lēyēm-ke kauśātapte'im :

- csipkerózsa-fa termő hét hegyet
 haladok át ismét.
 Egyszer csak [ím] miképpen nézdegelek :
- 205 valami nevű neves városhoz
 jutottam el ismét,
 valami hírv híres városhoz
 jutottam el ismét.
 Vastag ágú ágas fára
- 210 oda szállottam ekkor,
 vastag gyökerű gyökeres fára
 oda szállottam ekkor.
 Fölismerhető vize tájékát
 amint fölismerem,
- 215 fölismerhető földje tájékát
 amint fölismerem :
 Ím «Nyíres-városkámba» (Berjózovba) érkeztem el.
 Falu fejének nagy háza
 hova tűnhetik el ? !
- 220 Város fejének nagy háza
 hova tűnhetik el ? !
 Ama Berjózov-városbeli nagy kapitánynak
 kerítéses udvarába, ím oda szálllok.
 Teli falu sok gyermeke
- 225 játszik ím ott,
 teli város sok gyermeke
 játszik ím ott.
 Ha a farkam billegtetem :

- lërem çulçiläli,
 230 puñkëm-ke núsätapte'im :
 puñkëm çulçiläli.
 akw' çsëç kwon ta kwäli,
 çumlë läwili :
 «kukuk-näj äñkikwë!
 235 Xälp-üsiñ jän'i' kăpitanne
 jü ti vövimën.
 kukuk-näj äñkikwë
 jü ta sältilälë'im ;
 an Xälp-üsiñ jän'i' kăpitan-
 äjkä
 240 ti jāmīlāli, çumlë läwi :
 «çqsä vit çöltëm näj,
 çqsä mü çöltëm näj,
 kukuk-näj äñkikwë
 patit kwolnë ti jājën!
 245 patit kwolnë ti jāmsem.
 Xälp-üsiñ jän'i' kăpitan unlëne
 kël çlöp çqmës pasännë
 kukuk-naj äñkikwë ünttuwä-
 tiniñ votkä saw šarkül [sem.
 250 sawël ünttilawëm, [rumkäl
 sor-vit, ma'i-vit kăsiñ saw
 sawël ajtilawëm,
 tiniñ šajël, tiniñ šakarël
 sawël tittilawëm. [äjkäris
 255 An Xälp-üsiñ jän'i' kăpitan-

- farkam potyogtat trágyát;
 230 ha a fejemet mozgatom :
 fejem potyogtat trágyát.
 Egy kozák jön ki erre,
 s [im] miképpen beszél :
 Kakuk-kisasszonyka,
 235 a Berjozov-városbeli nagy kapitány
 hív im téged be!»
 Kakuk-kisasszonyka
 erre belépdelek ;
 ama Berjozov-városbeli nagy kapitány-öreg [pedig]
 240 im jöddögél, [im] mikép szól :
 «Hosszú vizeket áthaladt úri nő,
 hosszú földeket áthaladt úri nő,
 kakuk-kisasszonyka,
 jer be most a belső szobába!»
 245 Most bementem a belső szobába.
 A Berjozov-városbeli nagy kapitány, melyhez ülni szokott,
 ama vörös festésű szép asztalhoz
 ültetnek engem, kakuk-kisasszonykát.
 Drága votka sok csészéjével
 250 sok számmal kínálgat (helyez) engem ;
 sörvíz, mézvíz kedvderítő sok pohárkájával
 sok számmal itat engem ;
 drága csájjal, drága czukorral
 sok számmal tart jól engem.
 255 Ama Berjozov-városbeli nagy kapitány-öregecske

- tül-ulté xumlé lāwi :
 «kukuk-nāj āñkikwé,
 kukuk-nāj āḡikwé,
 akw' šos-ḡal akw' pērinān
 260 xujšimēn!
 akw' šos-ḡal akw' perinān
 ta xujšēmēn.
 ḡsā xujšēmēn, vāfi xujš-
 sēmēn,
 akw'-mat-ērt [riš jot
 265 Xālḡ-ūsīñ jāñi' kăpitan-āḡkă-
 nāñḡ ti kwālsēmēñ.
 tiniñ šajēl, tiniñ sākarel
 ās ti totīlawēm,
 tiniñ votkă saw šarkăl
- 270 ās ti ajtīlawēm. [āḡkă
 añ Xālḡ-ūsīñ jāñi' kăpitan-
 tătăpă pali ti pūnsită;
 kēriñ jarmak jāmēs tārēl
 ti pintēltawēm,
 275 kēriñ pattăp jāmēs săpăkēl
 ti mastīlawēm.
 kwon ta kwāle'im ;
 Xālḡ-ūsīñ jāñi' kăpitan-āḡkă-
 riš numpēl
 xumlé lāwe'im :
 280 «Xālḡ-ūsīñ jāñi' kăpitan-
 āḡkăriš,
 am-ke ḡāle'im : nañ ānēm ul
 jorulăln !

- azután [ím] mikép szól:
 «Kakuk-kisasszonyka,
 kakuk-leányzócska,
 egy órányi közre egy párnára
 260 feküdjünk le!»
 Egy órányi közre egy párnára
 feküdtünk akkor le.
 Hosszú ideig feküdtünk, rövid ideig feküdtünk,
 egyszer csak
 265 a Berjozov városbeli nagy kapitány-öregecskével együtt
 ím mi fölkeltünk.
 Drága csájt, drága czukrot
 hoznak ím ismét nekem,
 drága votka sok csészéjével
 270 itatnak ím ismét engem.
 Ama Berjozov-városbeli nagy kapitány-öreg
 most szekrényét fölnyítja ;
 aranyhímzésű selyemből való szép kendőt
 tesz ím fejemre.
 275 Vasas sarkú (patkós) szép csizmával
 öltöztet föl engem.
 Ekkor kimegyek ;
 a Berjozov-városbeli nagy kapitány-öregecskéhez
 [ím] miképpen szólok :
 280 «Berjozov-városbeli nagy kapitány-öregecske,
 ha én meghalok : te ne feledj el engem

- nañ-ke x̣āle'in : am nañen ās
 at jorulilēm. »
 tūl Xāl'p-ūsīñ jāni' kāpitan
 āśnē
 kartāñ-kiwérnē, tū ta isi-
 le'im.
 285 lēřēm-ke kauśātaptē'im:
 lēřēm xulx̣ilāli,
 puñkēm-ke nūsātaptē'im :
 puñkēm xulx̣ilāli.
 māñ ṭqul rāmpiñākweł
 290 ās ti minilālē'im.
 *
 Kukuk-nāj āñkikwē,
 kukuk-nāj āřikwē
 toř minimēm xaltē
 lām-jiw ālmāñ sat ur
 295 ās x̣olte'im,
 inī'jiw ālmāñ sāt ur
 ās x̣olte'im.
 akw' mat-ērt ās matā nampā
 namiñ ūsēn
 kukuk-nāj ti neilālmēm,
 300 matā sijpā sijiñ ūsēn
 kukuk-nāj ti neilālmēm.
 āsiñ ṭqwpā ṭqwiñ jiwnē
 nāj ti isiłē'im,
 āsiñ tāṛpā tāṛiñ jiwnē
 305 āři isiłē'im.
 x̣assēnē vitā-jerā

ha te meghalsz : én sem feledlek téged.

Azután a Berjozov-városbeli nagy kapitány birtokát tevő
 kerítéses udvar belsejébe, ím odaszállok.

- 285 Ha a farkam billegtetem :
 farkam potyogtat trágyát ;
 ha a fejemet mozgatom :
 fejem potyogtat trágyát.

Kis szárnylebegéssel

- 290 mendegélek ím ismét.

★

Kakuk-kisasszonyka,
 kakuk-leányzócska
 a közben hogy úgy megyek,
 zelniczefa-termő hét hegyet

- 295 haladok át ismét,
 csipkerózsa-fa-termő hét hegyet
 haladok át ismét.

Egyszer csak ismét valami nevű neves városba
 érkezem ím kakuk-nő,

- 300 valami hírtű híres városba
 érkezem ím kakuk-nő.

Vastag ágú ágas fára
 szálllok ím föl úri nő,
 vastag gyökerű gyökeres fára

- 305 szálllok ím föl leányzó.
 Fölismerhető víze tájékát

- zumlê xanššililêm,*
xaššênê mâtä-jerä
zumlê xanššililêm :
 310 *an Pulin-Awet läwêltawê,*
ta üserišnê ti joxtilamêm.
üs puñkâ naminñ pōjêr-kwol
xoťä päťeri?!
paul puñkâ naminñ pōjêr-kwol
 315 *xoťä nāñki?!*
tū ta tīlêmlälê'im,
kartāñ-kiwêrnê ti isile'im.
lêřêm-ke kaušätapte'im :
lêřêm xulxilālî,
 320 *puñkêm-ke nūsätapte'im :*
- puñkêm xulxilālî.*
üs-ta'il saw naurêm
tot ti jonyle'it.
paul-ta'il saw naurêm
 325 *tot ti jonyle'it,*
an nauramêt xalänêlt läwê'it:
«tū sunsän!
an kukuk-nāj ānkikwê
tî joxtêm,
 330 *an mortim nāj āřikwê*
tî joxtêm.»
an akw' xāšēxriš kwon ti
kwälepälêm,
am-numpêlêm xumlê läwi :

- im fölismerem,
 fölismerhető földje tájékát
 im fölismerem :
 310 ama Pul-folyófokot (Obdorszkot) emlegetik,
 ama városkába jöttem im el.
 Város feje, híres úr háza
 hova tűnhetik el?!
 Falu feje, híres úr háza
 315 hova látszik el?!
 Most oda repülök el ;
 a kerítéses udvar belsejébe szállok im le.
 Ha a farkam billegetem :
 farkam potyogtat trágyát,
 320 ha a fejemet mozgatom :
 fejem potyogtat trágyát.
 Teli város sok gyermeke
 játszik im ott,
 teli falu sok gyermeke
 325 játszik im ott.
 Ama gyermekek egymás közt mondják :
 «Oda nézzetek !
 Ama kakuk-kisasszonyka
 im megérkezett,
 330 Ama madárröptülő déltáji leányasszonyka
 im megérkezett.»
 Most egy kozákocska jött im ki,
 én hozzám [im] miképpen szól :

- «*an mortim nāj ānkikwē,*
 335 *jū-sältākēn!*
Puliñ-Awēt jāni' pōjārēn
ti vōwāsēn.»
jū-sältmēm-kēm̄t
Puliñ-Awēt jāni' pōjēr
 340 *ti jām̄lāl̄i.*
 «*mortim nāj ānkikwē,*
kukuk-nāj āṛikwē,
pašā ālēn!»
taw ālnē patit kwolnē
 345 *tū ta vōw̄lawāsēm.*
tū joṛtimēm, taw pāṛyān,
kēlp q̄lpēp jāmēs pasānnē,
tū ta untuwāsēm.
samavar pajtwēs,
 350 *samavar issēltawēs.*
tiniñ šajēl, tiniñ sākarēl
ti ajtwāsēm, ti tit̄tilawāsēm.
tiniñ vinā saw rumkā
sawēl ṛōlt̄ilimēm,
 355 *tiniñ votkā saw šarkā*
sawēl ṛōlt̄ilimēm
an Puliñ-Awēt jāni' pōjēr-
rišēm
ṛumlē lawi:
 «*kukuk-nāj ānkikwē,*
 360 *kukuk-nāj āṛikwē!*

- «Madárrepülő déltáji kisasszonyka
 335 lépj be most kedves!
 Az obdorszki nagy úr
 hív ím téged.»
 Amidőn beléptem
 az obdorszki nagy úr
 340 járdogál ím [ott].
 «Madárrepülő déltáji kisasszonyka,
 kakuk-leányasszonyka
 légy üdvöz!»
 A tőle lakott belső szobába,
 345 oda hív aztán engem.
 Oda érünk, az ő oldalához,
 a vörös festésű szép asztalhoz,
 ültet oda ím engem.
 Szamovárt főztek,
 350 szamovárt forraltak.
 Drága csájjal, drága czukorral
 itattak engem, etettek engem.
 Drága pálinka sok pohárkáját
 sok számmal fogyasztjuk,
 355 drága votka sok csészikéjét
 sok számmal fogyasztjuk.
 Amaz obdorszki nagy uracsám [aztán]
 [ím] mikép szól:
 «Kakuk-kisasszonyka,
 360 kakuk-leányasszonyka,

- xurēm sos-χal akw' pērinān* 375 *nānχ ti višsentāli,*
jolā χujsimēn, *anēm ti mišsentāli.*
nīlā sos-χal akw' pērinān *nānχ ti masilālāslēm :*
jolā χujsimēn! » *kēlp šēškān-supkwē*
 365 *jolā ta χujēmamēn. [lēmēn,* *am jānitēm supriš ti qililālēm.*
χasā χujilēmēn, vāti χuji- 380 *ta jui-pālt kartān-kiwérné*
xurēm sos-χal ti χōltsēmēn, *išle'im.*
nīlā sos-χal ti χōltsēmēn, *lērem-ke kaušātapte'im :*
añ nānχ ti kwālsēmēn. *lērem χulχilāli,*
 370 *tiniñ šaj, tiniñ vinā* *puñkēm-ke nūsātapte'im :*
q̄s ti ažilimēn. [ajkā *puñkēm χulχilāli.*
añ Puliñ-Awēt jāni' pōjēr *
tq̄tēpā pāli pūnsili, 385 *Māñ tqul-rāmpiñakwēl*
kēlp šēškān-suprišā *q̄s ta tīlēm lamēm ;*

három órányi közre egy párnára
 feküdjünk mi le ketten,
 négy órányi közre egy párnára
 feküdjünk mi le ketten! »

- 365 Ekkor lefeküdtünk.
 Hosszú ideig feküdtünk, rövid ideig feküdtünk,
 ím három órányi óraközt töltöttünk el,
 ím négy órányi óraközt töltöttünk el ;
 ekkor aztán fölkelünk.
 370 Drága csájt, drága pálinkát
 ím ismét iddogálunk.
 Most az obdorszki nagy úr-öreg
 szekrényét fölnyitogatja,
 vörös vászon ingecskéjét
 375 ím fölveszi,
 ím nekem ajándékozza.
 Ím felöltöttem :
 a vörös vászoningecske
 ím magam nagyságú ingecske volt.
 380 Azután a kerítéses udvar belsejébe szállok.
 Ha farkam billegtetem :
 farkam potyogtat trágyát ;
 ha a fejemet mozgatom :
 fejem potyogtat trágyát.

*

- 385 Kis szárnylebegéssel
 röpültem el ismét.

<p>ser vör sāt sāmne
am ta minilamēm,
mor vör ʒət sāmne
390 am ta minilamēm.
akw' sāt-piti ʒāntsem,
pīrisānem tū ta rēpitesānem,
tū ta ossulēsānem;
ań pīrisānem sātne oss jān-
meltawet!</p> | <p>395 Ser vör sāt sāmne
ās ta minile'im,
mor vör ʒət sāmne
q̄s ta minile'im.
akw' jāktim ʒāl'-āńkwel
400 ʒāntile'im, tū isile'im.
kukuk-nāj āńkikwē,
kukuk-nāj āřikwē
ēlā rāńʒule'im:
ku-kuk, ku-kuk, ku-kuk!</p> |
|---|--|

*

XXIX.

Az ángyi-ének.

O ń é - e r i.

<p>Khvqlēp jōńkhēp üt soāt
nār-mas khvqltilēslēm</p> | <p>nār-mas khulmēlēslem?
šoqr nēř-oq, pojteř nēř-oq</p> |
|--|---|

- Rengeteg erdő hét zugába
mentem én el akkor;
zordon erdő hat zugába
390 mentem én el akkor.
Egy sat-madár-fészket találtam,
fiacskáimat ím oda vetettem,
s akkor ott hagytam őket,
hadd nevelje föl a sat-madár az én fiacskáimat!

*

- 395 Rengeteg erdő hét zugába
mendegélek aztán ismét,
zordon erdő hat zugába
mendegélek aztán ismét.
Egy levágott nyirfa-törzsöt
400 talállok, oda szálllok.
Kakuk-kisasszonyka,
kakuk leányasszonyka,
folyton azt kiáltom:
ku-kuk, ku-kuk, ku-kuk!»

XXIX.

Fogyó holdnak öt hetét
mi miatt vesztegettem el,
mi miatt töltöttem szerelmi izgalomban?
Világ asszonyának, rimaasszonynak

- 5 *sorém moqntélnénälēñ pülēp —*
ōñē-pāñk-khop :
ton jql-poqlān khōntsēm.
šoqr nēr-oq, pojtēx nēr-oq
kit khqjip sēmēl nōli — ōñē 20 *šoqr nēr-oq, pojtēx nēr-oq*
kāsēntōli :
ton jql-poqlān khōntsēm.
10 *šoqr nēr-oq, pojtēx nēr-oq*
khūlēm-vit, sōs-vit [kit sāmi :
kit viš put totēltoqlēs — ōñē 25 *šoqr nēr-oq, pojtēx nēr-oq*
ton jql-poqlān khōntsēm.
šoqr nēr-oq, pojtēx nēr-oq
15 *āt pontē tāmpēx ju-khartēm —*
ōñē kit űql-soāmi :
ton jql-poqlān khōntsēm *ton jql-poqlān khōntsēm*
šoqr nēr-oq, pojtēx nēr-oq
pujou khōlnē kit koqkēp — ōñē
kit koāti :

5 háztető nyílását betömő nyeles tömjője — [ez] az ángyi fej-
 az alá néztem. [koponyája :

Világ asszonyának, rimaasszonynak
 két fekvő kigyója — [ez] az ángyi két szemöldöke :
 az alá néztem.

10 Világ asszonya, rimaasszony
 [melylyel] lúgvizet (hamuvizet), nyírdudorodvány-vizet
 két kis üsttel készített (vegyített, nedvesített) — [ez] az ángyi
 két szeme :
 az alá néztem.

Világ asszonya, rimaasszony

15 [melylyel] öt font burnótot fölszívott — [ez] az ángyi két
 az alá néztem. [orrczimpája (orrszöglet) :

Világ asszonya, rimaasszony
 hét golyocsikból rengeteg nagy bálókárpítot varrt — [ez]
 az ángyi szája :
 az alá néztem.

20 Világ asszonyának, rimaasszonynak
 ismeretlen emberfia hajlította
 jégmerő szákháló görbe állabroncsa — [ez] az ángyi álla :
 az alá néztem.

Világ asszonyának, rimaasszonynak

25 kenderverő két sulyokja — [ez] az ángyi két csecse :
 az alá néztem.

Világ asszonyának, rimaasszonynak
 festőfű ásó két kapája — [ez] az ángyi két keze :

[pāntü lāwi:]

«ālim, ālim.»

[āñrā lāwi:]

10 «nañén ās manā χurip

manér eri?»

[pāntü lāwi:]

«supi'-sūp-as šultarin nōnén

ānēm eri.»

XXXI.

Az árva ember színjátéka.

Sawälép χum tūlilép.

Sawälép χum āñrān jānméltawé. an' eri'-χum, an' mojt-χum manā χqsä jānīmi?! sawälép χumakw' ti šqst ti jānīmapēs. vit-χul alnē jānitāi' jēmtēs, vōr-uj alnē jānitāi' jēmtēs. vit-χul ališ-lan'kwē minēs. lākw sampā samīn χulp vis, χāpēn nal-tāls. tit ālnē lāχ-χulinē jol-ūnttēstā, tūl pā-minēs. χul tīlē pōsāsāli, tūlē posāsāli; nal-sunsi: χulpā iūwitawé. nalu ta tqwlēs: mān sqrt-pī' pērīlēm. alēstā, χulpū nāñχ-ālmejēstā. ša'itēm kātēl, ša'itēm la'ilēl āñrā-pālt jūw-tqwlēs, jūw-joχts. pā-kwāls; ša'itēm kātēl, ša'itēm la'ilēl āñrā-pālt ti minēs. āñrā kitilitā: «pāntēm, manér alāsén?» — «mān sqrt alāsēm» — lāwi. āñrān lawtēltawé, rātaawé: «manérāi' mān sqrt alāsén?» — lāwi.

[Sógora felel:] «Nem, nem.»

[Ángya szól:] 10 «Hát ugyan neked mi fajtájú micsoda kell?»

[Sógora felel:] «Tokhal-szāj nyílásához hasonló ránczos p . . . ad kell nekem.»

XXXI.

Az árva embert ángya neveli. Amaz ének embere, ama rege embere minő sokáig nődögél?! Az árva ember ím azonnal (ugyan-ebben az órában) felnőtt. Vízi halat foghat, oly nagyságúvá lett; erdei állatot foghat, oly nagyságúvá lett. Vízi halat ment halászni (öldösní). Sűrű szemű szemes hálót vett [magához] s beleszállott a ladikba. Egy itt levő vízből üregébe lehelyezte [a hálót], azután fölment a partra. A halat erre úzi, arra úzi; lenéz [a vízre]: hálóját valami mozgatja. Most a vízbe evezett; egy kis csukafi bonyolódott [a hálójába]. Megölte, a hálóját fölemelte. Örvendő kézzel, örvendő lábbal evezett vissza ángyához; haza érkezett. Fölment a partra; örvendő kézzel, örvendő lábbal ment ím ángyához. Ángya kérdezte: «sógorom, mit fogtál?» — «Kis csukát fogtam» mondja. Ángya összeszidja, megveri: «Miért fogtál te kis csukát?» — mondja.

An sawälēp xum tūñsim vörnē ti jāmenti. vör-uj aluñkwē šapkēs-jiw sa'irēs, šapkēs vārs, šolsi-lāñxēn ūnttēstā. xqsä, man vāti q̄lēs: šolsi ti patimē. ās sa'itēm kätēl, sa'itēm la'ilēl mini q̄ñṛä-pält: «qul vör-uj ti aläsēm!» — lāwi. q̄ñṛän kitēpawē: «manēr aläsēn?» — taw lāwi: «ka' šolsi aläsēm.» q̄ñṛän ās lawteltawē, rātawē.

An sawälēp xum ās xulpā vistā, xul aluñkwē ti minēs. xulpā ās lāxñē ūnttēstā, pā-minēs. xul t̄l̄lē pōsi, t̄l̄lē posi. akw'-mat-ērt nalu kwoss sunsi: matēr xul ta pērīlēs. nal-tqwlēs, tū kwoss sunsi: jāni' sṛt tū pērīlēm. alēstā, sa'itimē q̄ñṛä-pält jūw-tqwlēs; jūw-joxtēs. «pāntkēm, manēr aläsēn?» — kitilitā q̄ñṛä. «jāni' sṛt alāslēm.» — q̄ñṛän añilawē, sipilawē. q̄ñṛä jāni' sṛt pūtnē nalu pētēstā, pajtēstā; pusēn paul-ta'il mir, pusēn titsanā. an pāntā q̄ñṛän āpā ḥuwituñkwē xañstawē: pāntā āpā ḥuwituñkwē xañsūlēs. āpā kaušeltañkwē xañstawē: āpā kaušeltañkwē xañsūlēs.

tūl ās vōrēn minēs. ās šolsi-šapkēs ūnttēs. an kitintāi' xuj-šolsi ti patimē. sa'itēm la'ilēl, sa'itēm kätēl q̄ñṛä-pält jūw-tqwtēstā. q̄ñṛän kitipawēs: «pāntkēm, manēr aläsēn?» — «xuj-šolsi aläsēm» —

Most az árva ember ím sírva az erdőbe mendegél. Hogy erdei állatot foghasson csapdafát vágott, csapdát készített, hölgymenyét járó útra helyezte. Hosszú, vagy rövid ideig tartott (volt): a hölgymenyét ím meg van ejtve. Ismét örvendő kézzel, örvendő lábbal megy ányáához: «Az első erdei állatot fogtam ím!» — mondja. Ángya kérdezi: «mit fogtál?» — Ő felel: «Egy nöstény hölgymenyétet fogtam.» Ángya ismét összeszidja, megveri.

Most az árva ember ismét elővette hálóját s ím elment halat fogni. Hálóját ismét a vízbőlbe helyezte, fölment a partra. A halat erre úzi, arra úzi. Egyszer csak amint a vízre néz: valami hal bonyolódott ím [a hálóba]. Beevezett [a vízbe], amint oda néz: [hát] nagy csuka bonyolódott bele. Megölte s örvendő evezett vissza ányáához. Haza érkezett. «Sógorkám mit fogtál» — kérdezi ángya. «Nagy csukát fogtam». — Ángya megcsókolja, nyakába borul. Ángya a nagy csukát beledobta az üstbe, megfőzte, az egész teli falu népét, mindnyáját jól tartotta vele. Most az ángy megtanította a sógorát «bölcset mozgatni» (coire): sógora megtanult «bölcset mozgatni.» Megtanították «bölcset ringatni» (coire): megtanult «bölcset ringatni.»

Azután ismét az erdőbe ment, ismét hölgymenyét-csapdát állított föl. Most másodszorra ím him menyét került (esett) ím bele. Örvendő kézzel, örvendő lábbal vitte haza ányáához. Ángya kérdezte: «Sógorkám, mit fogtál?» — «Him hölgymenyétet fogtam.» — Ángya megcsókolja, nyakába borul. Lefeküdtek, ángya.

[*ēkwā lāwi :*]

5 «*Nāñ mat ȳār=ma'il-ke āssēn:*
mōlāl nañki pusēn pošulāslēn.»

[*ājkā lāwi :*]

«*ȳār=ma'il-ke ātim,*
uj=ma'ilēl tūlāln !»

[*ēkwā lāwi :*]

«*Nāñ mat uj-ke alilāsēn :*
 10 *mōlāl nañki pusēn pošulāslēn.*»

[*ājkā lāwi :*]

«*Uj=ma'il-ke ātim,*
Āsiñ pāl jālmēm porāt
kēršīñ pōȳpā saw supī'
sawēl alilāsēm :

15 *Ēs-tqlēȳ ȳūrēm nūsēm*
tatīl tūlāln !»

[*ēkwā lāwi :*][*porāt*

«*Nāñ mat Āsiñ pāl jālmēm*
mat kēršīñ pōȳpā saw supī'-ke
alilāsēn — nañki pusēn pošu-
lāslēn.»

[*ājkā lāwi :*]20 «*tati-ke ātim :**jēkwēr-pāl saw nāl'**sawēl vortilāslēm,**vāñkriñ nōlpā saw šópēr**sawēl alilāsēm,*25 *vāñkriñ nōlpā saw mansin*

[Az asszony felel:]

5 «A micsoda jávorbika-melled neked volt :

azt a minap magad mind megetted (kif . stad) [már] » —

[Az öreg szól:]

«Ha nincs jávorbika-mell,
 hát hozz nekik vadrén-mellet!»

[Az asszony felel:]

«A micsoda vadrént te vadásztál :

10 azt a minap magad mind megetted [már].» —

[Az öreg szól:]

«Ha nincs vadrén-mell :
 midőn az Obtájékon jártam
 válú-oldalas sok tokot
 sok számmal fogtam :

15 Esz-fői három nászrokonomnak

hozd elő ezeket!» —

[Az asszony felel:]

«Obtájékán valamikor történt jártod idején

amicsoda válú-oldalas sok tokhalat

te fogtál : azt te magad mind megetted [már].» —

[Az öreg szól:]

20 «Ha ez sincs :

földből kifordúlt fagyökerek mellett sok csapdát

sok számmal peczeltem,

horgas orrú sok nyírfajdot

sok számmal öltem,

25 horgas orrú sok süketfajdot

sawēl alilāsēm ;	matä vañkriñ nólpä saw man-
Ēs-tqlēx žürēm nūsēm	alilāsēn-ke : [sin
tatil tittäln !»	nañki mōlāl pusēn pošuläslēn.»
[ēkwä lāwi :]	[ājkü lāwi :]
«Nañ matä vañkriñ nólpä saw	«žūñ-ās tati-ke ātim :
šöpēr	35 nañki āsnē supi'-sūp-ās jänit
30 alilāsēn-ke,	nōnēn tittäln !»

XXXIV.

A «hasa földagadt leány» (medve) színjátéka.

Soržä sillēm āri tülilēp.

N'ūrēm-uj ūntēm kwolēn	ūnt-vorāp-nāj, ūpā-nāj ānk
ārikēm tülipasēm.	nē rautal jelpiñ mānēl ālmēm
nan āriān žagtēl	kar-palit žasä pākwēt,
nīrū sästēm nīriñ lāñx	tārēs-palit žasä pākwēt
6 taw at jälēs ;	10 tēm mātāt soržä sillawēs.

sok számmal öltem ;
 Esz-fői három nászrokonomat
 ezekkel tartsd jól !»

[Az asszony felel:]

«Amicsoda horgos orrú sok nyírfajdot
 30 te öltél,
 amicsoda horgos orrú sok süket fajdot
 te öltél:
 azt a minap te magad mind megetted [már] »

[Az öreg szól:]

«Ha már az sincsen,
 35 a magadnak levő tokhal-szájnyílása nagyságú
 p . . . áddal tartsd őket jól !»

XXXIV.

«Réti állat» (medve) ülő házba
 vittem be színjátékkal leánykám.
 A ti leányaitok módjára
 vesszeje növesztett vesszőtermő utat
 5 ő nem járt ;
 erdei magtörő holló nő, az ő nénje-kisasszony
 nőnek érinthetetlen szent földről elemelt
 rigó hosszúságú hosszú fenyőtobozát
 eddegélő helyén dagadt föl az ő hasa.

*nan āriān ʒajtēl
nur-sort-ošit vošī'
taw at kinsēs,*

*poriñ karāj-ošit vošī'
15 taw at kinsēs.*

XXXV.

A «nénike»-(medve) ének.

Jo q k - j e r i.

<i>Joqkē, joqkē! am mąntē qmīl- tēsēm :</i>	<i>5 soqt tōrsne pēlaun, khat tōrsne pēlaun.</i>
<i>mqrāi ul nären, sattal ul nären!</i>	<i>Joqkē, joqkē! soqt tōrsne pēl-</i>
<i>puliñ roš, lämiñ roš qumēltpiñ khar,</i>	<i>wesēm, khat tōrsne pēlwesēm ;</i>
<i>puliñ roš, lämiñ roš oltpiñ khar ;</i>	<i>soqt tōrēsēm kwän manentim, 10 khat tōrēsēm kwän manentim.</i>

- 10 A ti leányaitok módjára
nyársra való csuka vastagságú f . . zt
ő nem keresett,
ikrás kecsege vastagságú f . . zt
ő nem keresett.

XXXV.

Nénike, nénike (medvécske), én a minap megmondtam:
hiábavalóságra ne ugrálj, esztelenül ne ugrálj!

A bogyótermő fővénypart, a zelniczetermő fővénypart fáj-
dalmat okozó;

a bogyótermő fővénypart, a zelniczetermő fővénypart hó-
szám-törvény alá eső (hószámós; értsd: a benne való
járás tilos);

- 5 «hét araszos» (t. i. nyílvas) fog téged [ott] megszúrni,
«hat araszos» fog téged [ott] megszúrni.

Nénike, nénike, hét araszos szúrt meg téged,
hat araszos szúrt meg téged;

a hét araszosodat kitépem,

- 10 a hat araszosodat kitépem.

XXXVI.

A hugocska-ének.

- a) Reguly eredeti föl- jegyzése szerint.
- Jiēsīkva.*¹
- Jiēsīkva*¹ *jiēsīkva*
*uopekva*² *ńqiling*³ *kurpā šqu*⁴
kitān
moang kumlē meniu.
poqt lāiling ąńśuh
⁵ *tāu šqirm kápā*⁵
*šileng*⁶ *kurpā jāni kqntā,*
sqilī iu poal tuopau,
lqu tulāp kit kqtl tqwivā.
Jiēsīkva moang meniu
¹⁰ *lqu tulpā kit lāill*
*roqšne*⁹ *joxtiu.*
*moang pull vātiwe.*¹⁰ —
Uoba kumlē vuātān iēs ām vā-
tāntem :
*uš pullpā puling moqrā*¹¹
¹⁵ *lqu ńšpā kqling tuosnā*¹²
*ju šumrāntiām.*¹³
- b) Középfelvai nyelvű átírásban.
- Īśkwē jēri.*
«Īśkwē, ĩśkwē!» —
«upkwē, ńqwlēñ khūrpā šoqu
[sqitēl]
man khumlē miniu?»
«pat-lailēñ ańśuz,
⁵ *tāu šaurēm khōpā:*
šilēñ khūrpā jāni rāntā(?)
sailā-jiw poql tupqu,
lqu tulāp kit koqtēl tqwiwen.
ĩśkwē man miniu;
¹⁰ *lqu tulpā kit lailēl*
rošnē joxtiu.
man pul vētiwen» —
«ūp-ā! khumlē vōtēñ?» —
«ĩs ām vōtentēm;
¹⁵ *vūs pulpā pulēñ moqri*
lqu ńšpā khalēñ tusnē
ju-šumrentiām.

«Húgocska, húgocska!»

«Nénike, a hasított zelniczeszállal [varrt] szélű sok nyír-
 mi hogyan megyünk?» — [héjdobozzal]

«A réczelábú öregnek

⁵ ácsolt hajója

[ez] a csörgő-karikás szélű nagy csolnak.

Karófaból való evezőnk:

tíz ujjas két kézzel evezünk.

Hugocska mi elmegyünk;

¹⁰ tíz ujjas két lábbal

a fővénypartra érkezünk.

Mi bogyót fogunk szedni.» —

«Néne, hogyan szedsz te [bogyót]?» —

«Huga, én [úgy] szedegetek:

¹⁵ kis bogyójú bogyós szárat

a tíz fogú közzel való szájba

- jäne pullpä puling moqrä
 náiling kurpä suot kárnä¹⁴
 jal vätäntijém. —
- 20 Jiesikva neu kumlē vätäntén ?
 jāne pulpe puling moräm
 náiling kurpä jāni suot kárnä
 vätäntijä,¹⁵
 níur níur¹⁶ tailing kwällnä
- 25 jū tātentiä.
 uš pulpe puling morän
 lqu níspä taling tuosnä
 ju šumrāntiän.
 kaim, kaim, kaim.
- jāni pulpä pulēñ moqrä»
 náwlēñ kkūrpä sqit-kēñ
- 20 jēl-vētentiäm». — [tēñ?] —
 «iškwē! nāi khumlē vōten-
 «jāni pulpä pulēñ moaräm
 náwlēñ khurpā jāni sqit-kēñ
 votentiäm ;
- 25 níur-naur tailēñ kwälñē
 ju tatentiäm ;
 wūs pulpä pulēñ moqräm
 lqu níspä khqlēñ tusñē
 ju-šumrentiäm.»
- 30 khaim, khaim, khaim! . . .

- gyűrök bele ;
 nagy bogyójú bogyós szárat
 a hasított zelniceszállal [varrt] szélű nyírhéjdobozba
- 20 szedek bele.» —
 «Húgocska, te hogyan szedegetsz ?» —
 «A nagy bogyójú bogyós szárat
 a hasított zelniceszállal [varrt] nyírhéj-dobozba
 szedegetem ;
- 25 a dünnyögéssel, vinnyogással teli házba (a gyermekek szá-
 hazaviszem ;
 a kis bogyójú bogyós szárat
 a tiz fogú kozzel való szájba
 gyűröm bele.»
- 30 Khaim, khaim, khaim» [vége]! . . .

ÁLLATÉNEKEK.

I.

A jávorének.

<p>a) Reguly eredeti föl-
jegyzése szerint.
<i>Soarp jéri.</i>
<i>Num tqrom jäumnä tärätque-</i>
<i>sem.¹</i>
<i>kqžä pälpä päling uj</i>
<i>kqžä läilpä läiling uj</i>
<i>taratauésn.</i>
⁵ <i>tébl tébl qatamän</i>
<i>šim täläž nązing² pulle</i>
<i>num tqrom jäumnä lquvésn.³</i>
<i>nägn nărăp⁴ nēnā teum⁵ kell</i>
<i>tébl tébl qatämä</i></p> | <p>b) Felsőlozvai nyelvű
átírásban.
<i>Sārp-ēri’.</i>
<i>Numi-Tārem jāremné</i>
<i>tāratawäsēm,</i>
<i>žqsä palpä paliñ uj,</i>
<i>žqsä la’ilpä la’iliñ uj</i>
⁵ <i>tāratawäsēm.</i>
<i>tēpēl-tēpēl ātēmän</i>
<i>sim-talēž nąsiñ pūli’</i>
<i>Numi-Tārem jāremné</i>
<i>lāuwäsēm.</i>
¹⁰ <i>nakiñ nărăp nēnē</i>
<i>tēwēm-ke :</i></p> |
|---|---|

Felső-Ég az én atyám
bocsátott alá engem ;
hosszú fülű füles állatkép,
hosszú lábű lábas állatkép

- ⁵ bocsátott alá engem.
Táplálékkal, táplálékkal [élő] emberének
szív csúcsabeli ízletes falatjául, —
Felső-Ég atyám
[azért] rendelt engem.

- ¹⁰ Ha ízelt czipőjű nő
eszik belőlem :

- 10 *q̄z̄ing*⁶ *širpā širing jaite*⁷
*uottí tā nāznā pālt jaŋgilm.*⁸
*koq̄s*⁹ *līpā liing q̄ampā*
tārāti; sāim kuale jgrén
ness jeytau.
- 15 *kulq̄x nq̄ll šaŋing t̄aŋal*
jāum voari.
tébl tébl gatāmā
oanemne nuk kinžitā
nq̄mr iupā nūlās poq̄gtā
- 20 *tuol pomm sq̄jén lāgitā.*
t̄aŋum nq̄unā ātt uitā.
ūoning iju kit ūnnā q̄antilm.
num t̄arom jāemnā
numelpātem sq̄at t̄arq̄s tuitēm
- 25 *āk jét pātem t̄ait r̄aue*¹⁰ *ān-*
šilm.
- tēpēl-tēpēl ātēmā*
q̄siñ sirpā sirin̄ jāutā
ūnttitā;
- 15 *nāñknē palit ta j̄q̄ñx̄ilēm.*
q̄q̄sā leipā lein̄ āmpā
tārāti:
saim kwāli' jorēn
ness jāktawē.
- 20 *q̄ulax-nol solin̄ tāl*
j̄jēm vāri,
tēpēl-tēpēl ātēmā
ānēm nq̄ñx̄ kinsitā,
lakw j̄iwpā nūlis-p̄q̄x̄tē
- 25 *tūli pum sajin lakwitā:*
t̄q̄wēm n̄ownē at va'itā.
vanyin̄ j̄iw kit vānē pasnēl
q̄antilēm.
Numi-T̄q̄rēm j̄jēmne
- 30 *numēl patēm sāt t̄qrēs t̄ūjtēm*
akw' ēt patēm t̄ūjt-r̄awi'

[midön] táplálékkal, táplálékkal [élő] embere
 vatag rudú rudas magalövő ijját
 fölállítja;

- 15 én [azt] a mily messze csak látszik, kikerülöm.
 Hosszú farkú farkas ebét
 [ha] reám bocsátja:
 rothadt madzagkép, —
 csak úgy vágom szét.

- 20 [Midön] holló orrát zuzmarázó telet
 alkot [Felső-Ég] atyám
 s táplálékkal, táplálékkal [élő] embere
 engem fölkeres,
 sűrű fájú jegenyefenyves oldalán

- 25 elrejtő fű mögött lopózkodik felém:
 nem veszi észre, midön [járásomtól] az ág mozog.
 A hegyi erdő fáját két szemhatárnyi távolságból
 tekintem.

Felső-Ég atyámtól

- 30 felülről alá hullott hét araszn yi havamat
 egy éj alatt hullott hómorzsának

qšše sēteṗ qašming laṅgel
 uḡ qaḡitāntilm,¹¹
 niše¹² tān¹⁸ qašming laṅgel
 uḡ qaḡitāntilm.

30 qššā¹⁴ num taṛom jāemnä
 jāḡitqum.¹⁵
 vuḡt mḡring jommas kaṭl
 jāum voari.

tēbl tēbl qatāmān
 35 ḡmṛ iupā šqu ḡulāš.
 puḡptā¹⁶ nukkinḡqum.
 tuol ḡiu saḡjēn uḡ lākuḡm

tāu šemel kērpā ḡāling ḡlā
 lḡu tuḡāp kitā kaṭnā
 40 pūnetēm, ness šunḡentilm.
 ḡai tēnā, pi tēnā šim tālāḡ

nḡzing pull tuḡ tiḡtilm.

ḡnšilēm ;
 qššā sēteṗ ḡasmiṇ ḡāḡḡel
 uḡ ḡassitāntilēm,
 35 ḡiśšā tān ḡasmiṇ ḡāḡḡel
 uḡ ḡassitāntilēm.

*

Asā Numi-Tārem jāḡāmne
 jaḡitawēm-pēl :
 vōt-māriṇ ḡamēs ḡātēl
 40 jāḡēm vāri.

tēpēl-tēpēl ātēmān
 lakw ḡiwpā saw ḡulīś pāḡṡe
 nāḡḡ kinsawēm,
 tūli ḡiu saḡin.

45 uḡ lakwawēm :
 taw šemel kērpā ḡāliṇ ālā
 lḡu tuḡāp kitī' kātne
 pūḡnātā ness sunsentilēm.

āḡi-tēnē, pī'-tēnē
 50 šim-talēḡ nḡsiṇ pūlēl

tartom ;

vékony fonalkép húzott úttal
 húzom én, állat [azon messze útam],
 35 gyenge húrczérnakép húzott úttal
 húzom én, állat [azon messze útam].

*

De viszont ha Felső-Ég az én atyám
 [arra] jegyez (azt a sorsot rendeli) :
 [midőn] szeles időjárású szép napot:
 40 alkot az én atyám,
 s táplálékkal, táplálékkal [élő] embere
 sűrű fájú sok jegenyefenyves oldalán
 keres föl engem,
 elrejtő fa mögött
 45 lopózkodik hozzám, állathoz : —
 [akkor] hogy az ő fekete vasú nyíltartóját
 tíz ujjas két kezébe,
 fogja, azt ellenszegülés nélkül (csak úgy) nézdegelem.
 Leányak enni való, fiúnak enni való
 50 szív csúcsabeli ízletes falattal

māt¹⁷ tālāz nqzing pull
tut tixtilm.

tot tittilēm,
majt-talēz nqsiñ pūlēl
tot tittilēm.

II.

A „jávorc sillag” (gönczölszekér) éneke.

S q r p - s q w ē r i'.

Sq̄rpkwē, sq̄rpkwē
āñkwä-pālt j̄militapēs.
«āñkwkwē, āñkwkwē!
ti ēt lūl ūlmēl ūlmejāslēm.»
 5 *«manēr lūl ūlēm ūlmejāsēn?»*
«am ūlmejekēmt
tūjt-porxejiñ x̄q̄tēl vārēm,
vōt-porxejiñ x̄q̄tēl vārēm.
x̄q̄tēl nē'ilēnē porāt sunsē'im:

10 *añ-mat Kēlpiñ-kātēp-moš-*
ti lakwsayti. [xum-pī'
turuj-tqulēp sa'iñ pānšil
tīl tārātawāsēn,
jār-mōnt viṛir porī' xartxats
 15 *ūlēm-pāl pāxēnnēl. [mēl,*
nañki tēm mān nīr-pīṛēn tar-
nañki tēm mān tip-pīṛēn tar-
tū ta patsēn.» [mēl

étetem ott én őt,
 máj csúcsabeli izletes falattal
 étetem ott én őt.

II.

A jávorbikácska, jávorbikácska
 jávortehenéhez lépett.

«Jávortehenke, jávortehenke
 ezen éjjel rossz álmot (álommal) álmodtam felőled.» —

5 «Micsoda rossz álmot álmodtál?» —

«Én amint álmodtam:
 hóviharos napot szerzett,
 szélviharos napot szerzett [Felső-Ég atyánk].
 Nap fölkelte idején nézem:

10 hát Véres-kezü-manóember-fi
 lopózkodik im feléd.

Turuj-sas-tollas «fürtös» (horgas) nyilat
 bocsát eztán reád:

éppen mintha egy vörös fűszár tolta ki volna magát [erre]

15 balféli oldalodból.

A magad ette kis vesszősarjad fölél,
 a magad ette kis fűzsarjad fölél,
 im oda estél.»

- āñkw sārpa-nūpəl lāwi :*
 20 «am ti tūjt *čajtné sāt pūw-*
lūm ālimé, [mē,
ti tūjt čajtné sāt tōmélēm qli-
χumlé jēnte'im am tai ? !
taw sārpkwé, sārpkwé ala-
ul nañ alawén ? ! [wén-ke :
- *
- 25 *Ēt χūlsét, χolit ti χātlañkwé*
pats.
χātél ta nē'ilānti, ta porūt
tārem vōti' ti pokaps,
tārem tūti' ti jāñχés.
sārp takkāt mān kwonā ti
čajti.
- *
- 30 *čajtēm mātānəl jūwlé kwoss*
sunsi :
añ Kēlpiñ-kātep-moš-χum-pi'
ti lakwsayti.
āñkw ti tūw tēlēm māñ nīr-pī',
ti tūw tēlēm māñ tip-pī'
 35 *tajimé ti lūli.*
añ Kēlpiñ-kātep-moš-χum-pī'
tīl turuj-tqulép saχiñ pāñsi
sānsiñ jgut sānsān ti pinéstā,
ti listā.
 40 *añ āñkw ālēm-pāl pāχānəl*
viχir porī' ti χassémtaxtés ;
takwi tēm māñ nīr-pīχā tar-
mél

A jávortehen jávorbikájához [így] szól:

- 20 «Én ugyan, kinek ez a hófutó hét jávortulkom van,
 kinek ez a hófutó hét jávorünöm van,
 mi sorsnak lehetek kitéve (hogyan leszek én)?!
 Bizony jávorbikácska jávorbikácska ha megölnek :
 vajjon nem [éppen] téged ölnek meg?!»

*

- 25 Az éjjel megháltak, reggel im nappalodni kezdett.
 A nap már fölkelőben van, ez idő tájt
 az időjárás (ég) im hirtelen szelessé változott (szél gyanánt
 tört elő),
 az időjárás im havazásra (óra) fordult.
 A jávorbika im egymagában, a csapaton kívül fut.
 30 Futó helyéből amint visszafelé néz :
 hát a Véres-kezű-manóember-fi
 im lopózkodik.
 A jávortehen ezen nyáron termett kis vesszősarjat,
 ezen nyáron termett kis fűzsarjat,
 35 eddegélvén áll.
 Ama Véres-kezű-manóember-fi
 most turuksas-tollas horgas nyilat
 tett im a térdíves íjj ívtérére;
 im kilőtte.
 40 Ama jávortehen balféli oldalából
 vörös fűszár (vérsugár) tört íme elő ;
 a maga ette kis vesszősarja fölé, —

- tū ta pats ; [mél
takwi tēm mān tip-pī;ä tar-
45 tū ta pats. *
- Añ tūjt ʒajtne sāt tōmēl,
añ tūjt ʒajtne sāt pūwluw
sārp-āsānl jot ta ʒajte'it.
pāl kātānl tušte'it :
50 ʒārpīn mā ʒūlti,
pāl la'ilānl tušte'it :
sujiñ mā ʒūlti.
añ Kēlpīn-kātēp-moš-ʒum-pī'
ti tojulaʒti.
55 akw' pāl la'il-pālā ʒarti : ʒārpīn mā ʒūlti,
mōt pāl la'il-pālā ʒarti :
sujiñ mā ʒūlti.
ʒāl-jīw ʒūntēp suw-aulā
60 tūstēlakātā :
tūr-ʒuliñ tūr tēli,
aniseriñ tūr tēli.
akw' māt sārpēt ʒajtimānl,
sārp-ās jūil ʒajtne, tūjt ʒajtne
65 sāt pūwluwā, sāt tōmēlā-nū-
pēl lāwi : [sēm,
«mōl ʒātel am ūlēm ūlmējā-
āñkwānnē kwōss lāwsāsēm :
ti alawēn ; taw at a'its ; lāwi

- im oda esett ;
a maga ette kis fűzsarja fölé, —
45 im oda esett. *

- Ama hófutó hét jávorünő,
ama hófutó hét jávortulok
jávor-apjokkal futnak most együtt.
Egyik fél előlábukat (kezüket) vetik meg (állítják) :
50 elmarad a nyíres vidék ;
egyik fél [hátsó] lábukat vetik meg :
elmarad a fenyves vidék.
Ama Véres-kezű-manóember-fi
im hótalpain halad.
55 Egyik oldali fél lábát húzza :
elmarad a nyíres vidék ;
másik oldali fél lábát húzza :
elmarad a fenyves vidék.
Nyírfából való karikás hóbotja végét
60 a midőn odaállítja :
kárász [lakta] tó támad,
csík (?) [lakta] tó támad.
Egyhelyt amint a jávorok futnak,
a jávor-atya hátul futó, hófutó
65 hét jávortulkához, hét jávorünőjéhez szól :
«A minap én álmodt álmodtam ;
anyátoknak hiába mondtam,
most megölnek : ő nem hitt nekem. [Azt] mondja :

- tűjt *hajtné sāt pūwluw āńsí-
mēm,*
70 tűjt *hajtné sat tōmlēm ālīmē*
am χumlē jēmte'im?
jā! sōl-ke tűjt hajtijin:
*am jōrēm ti χālēs, nan haj-
tān!»*
*pūwlanā, tōmlanā sāt ti pat-
χatāst,*
75 *sārp-āsānl juil ti patχatēs.*
χasā hajte'it, man vāfi hajte'it,
akw' māt toχ hajtimānl
jūwlē ālnē pal-pālā
jūwlē kwoss χāntēli:
80 *ti tūw tāsēm katrā tqw-aul*
ta tqlmatēm sujti.
- an-man Kēlpin-kātpā-moš=*
χum-pīrēn
χūntte joχtimatwēs.
*sārp-ās takwi sāt ti pattē-
paytēs.*
85 *pūwlanā, tōmlanā-nūpēl jūw-
lē lāwi:*
«an mōl χātēl āńkwān
ness kāsī' ēsīnātā;
nan kāstlān ti alaweūw.
Kēlpin-kātep-moš=χum-pīrēn
90 *ti joχtwēsūw voss.»*
- *
- Numi-Tqēm āsā-nūpēl*
an ēlāl' ti nqmēlmatēs:

- hófutó hét jávortulkom van,
70 hófutó hét jávorünöm van,
minő sors érhet engemet? !
Nohát, ha igaz, hogy havat futtok:
az én erőm immár elfogyott, ti fussatok! »
Jávortulkai, jávorünői im előre kerültek;
75 jávoratyjuk pedig hátra került.
Hosszú ideig futottak, vagy rövid ideig futottak,
egy helyt amint úgy futnak,
hátra irányított (levő) fél füle
amint hátrafelé hallgatózik:
80 az ezen nyáron aszott száraz ág végének
im töredezése hallik.
Ama Véres-kezü-manóember-fi
valahogyan utólérte.
A jávoratya most maga került előre.
85 Jávortulkai, jávorünői felé [ekkép] szól vissza:
«A minap anyátok
csak hiába dicsekedett;
miattatok im megölnek bennünket.
Véres-kezü-manóember-fi
90 im utólért bennünket».

*

Felső-Ég atyjához,
irányúlt most a távolba gondolatja:

- «Numi-Tq̄rēm jā'ikēm,
Numi-Tq̄rēm āškēm!
95 tq̄rēmne kēlēm jelpiņ ūjī
ānēm sōl-ke lāwāslēn,
tīl ʔajte'im :
tq̄rēm-sām kēlnē jelpiņ sārīsnē
naluw voss ʔajtnūm !»
100 tīl ʔajtuņkwē ti patšēt.
Numi-Tq̄rēm āsānl
ta ʔsit tūjt ti pattēs :
lūpi-sis tarmēl patēm tūjt
tārā lakwēltiānl at sakwali,
105 tūp asānl lūli.
akw' pālū ūsil ūsuliānl :
- ʔq̄rpiņ mā ʔulti,
mot pālū ūsil ūsuliānl :
sujiņ mā ʔulti.
110 an ʔq̄tēl-ʔati' tūp jēmts,
an tq̄rēm-sām kēlnē jelpiņ sārīsnē
risnē
naluw ta nē'ilēpasēt.
sārīs-orēn naluw ti patēpāst :
tūjt ātim, pat jānkā ʔuji.
115 ʔot nq̄mtānl patēm tq̄rēm-sā-
ta mināst. [mēn
*
An Kēlpiņ-kātep-moš-ʔūm-pī'
tq̄rēm-sām kēlnē jelpiņ sārīsnē

- «Felső Ég atyuskám,
Felső-Ég apuskám !
95 Ha égbe tükröződő (föltetsző) szent állatnak
rendeltél te igazán engem,
most innen elfutok :
a világ végén (szögletében) tükröző szent tengerhez
engedd hogy lefussak !»
100 Most elkezdtek futni.
Felső-Ég atyjuk
im oly vastag hóréteget hullatott,
hogy a ledőlt fatörzsre hullott hó
amidőn keresztül hatolnak rajta (a jávorok) nem omlik
(szakad) össze,
105 [hanem] csupán [kiszakított] résük áll [ottan a hófalban].
Egyik fél lépésükkel lépnek :
a nyíres vidék marad el ;
másik fél lépésükkel lépnek :
a fenyves vidék marad el.
110 Most alig lett még déli idő (napközép)
ama világvégen tükröző szent tengerhez
érkeztek im ők le.
A tenger síma jégtükrére im lekerültek :
semmi hó nincsen rajta, csak jege terül el.
115 Amerre kedvük tartotta, arra a világtájra
mentek el aztán.

*

Ama Véres-kezű-manóember-fi
a világvégen tükröző szent tengerhez

naluv ti nē'ilāps.
 120 *añ sārpanā lāñxāl lap-totipa-*
 wēs.
jūwlē ness ta jññxēs.
xqsä jis, man vāfi jis,
añ-mōnt alēm ujā-pālt joxts.
añ-man xat kātēp-la'ilēp uj
 125 *vāt jā-rqś, vāt jā-vōl*
akwāi' xujjānū, ta jānit.
ari' la'iläjä sup'i ti sa'irēsäjä;
tūl Numi-Tqrem āsā-nūpēl
 lāwi :
«ti uj nīlā kātīñi'-la'ilini' sā-
 tāln !
 130 *am-χum χum mā'ēs voss ti uj*
 alāslēm.

ēlēm-χqlēs jisīñ tqrem ūnti-
 pēl,
ēlēm-χqlēs nqtiñ tqrem ūnti-
 pēl.
taw man-ūrēl aluñkwē vērma-
 wē?
taw vārem jānitātēl
 135 *manēr χumin akwāi' pusēn*
 alawē.»

*

Añ pēsäjä sa'irēm nīlā la'ilēp
 uj
tqremnē nqñx ta kēlejis,
moś-χum hawlēm josā-lqñxū
numēn nqñx ta kēlejis.

ím leérkezett.

- 120 Ama jávorjainak útját behordta [a hóvihar].
 Hát csak visszafelé fordult.
 Hosszú ideig jött, vagy rövid ideig jött,
 a minap leölt állatához érkezett.
 Hát a hat kezű-lábú állat
 125 harmincz folyó-fövényparton, harmincz folyóvonalon
 terül el végig : oly nagyságú.
 Fölös lábait im ketté vágta ;
 azután Felső-Ég atyjához szól :
 «Ezt az állatot négy kezűvé-lábúvá változtasd igézeteddel !
 130 Én a férfi, mivel [igazi] férfi vagyok ; [azért] ölhettem meg
 ezt az állatot ;
 de az ember korabeli világ amidőn támad,
 az ember idejebeli világ amidőn támad,
 minő módon lehet majd őt megölni ? »
 Azon nagyságban, melyben őt alkottad,
 135 ami férfiad [csak van], egytől egyig mind megöli [ez az állat].

★

Ama csipője levágott négy lábú állat
 mostan az égre tükröződött föl ;
 a manóember úzó hótalp-útja
 mostan az égre tükröződött föl.

Sārp-saw Numi-Tārēm āsūwnē mā ūnttēm porāt xat kāt-la'ilēl sātws ti joli māt. puki-kwoflāt kit kāt q̄s q̄nsēs. mori ēlēm-χqlēsne nawlunkwē, alunkwē at vērmauwēs; ań ēlēm-χqlēsne tawā nawlunkwē moš-χum ti pojkuwēs. moš-χum ti juil-nawlēstā, joxtēstā, juī-aul la'ilārā supī' sa'irēsārā, tūl ti lāwi: «ēlāl ēlēm-χqlēs jisīn tārēm ūnti-pēl, ēlēm-χqlēs nq̄tiń tārēm ūnti-pēl ti nīlā kātēn-la'ilēntēl voss alawēn! xat la'ilēl-kātēl ēlēm-χqlēsne at vērmauwē.»

Ton sār̄p sār̄p-saw χuril tārēmne nq̄nχ χansχatēs. moš-χum josāń lq̄nχā q̄s tārēmne kēlejis; moš-χum kwol ta'ilā numēn Tārēm-pālt q̄s nāńki.

III.

A szárnyas Paskēr éneke.

a) Reguly eredeti föl- jegyzése szerint.	b) Középfelvai nyelvű átírásban.
<i>Tqulung pąšker jēri.</i>	<i>Tqulēñ-Pąšker jēri.</i>
<i>Tqulung¹ pąšker</i>	<i>Tqulēñ-pąšker, Kēlpēñ-koq̄t-</i>
<i>Kēlping² kqat tākpi</i>	<i>tāk-pū</i>
<i>kummi tillsi.</i>	<i>khummi tēlsi. —</i>
<i>vuq̄rung³ poall jujing⁴ poall</i>	<i>Vuorēñ-poql, jūjin poal</i>

A «jávorc sillagot» Felső-Ég atyánk a föld teremtese idején hat kézzel-lábbal alkotta igézetével ezen alsó földre. Poczakja közepén volt még két előlába (keze). Közönséges ember nem tudta őt üldözni, megölni; az ember [azért] hogy őt üldözze, a manóembert kérte föl. A manóember őt hátul üldözte, utólérte, utólábait ketté vágta s aztán ím [ezt] mondja: «A jövőben midőn az ember korabeli világ támad, midőn az ember idejebeli világ támad, ezen négy kezeddél, lábaddal vadásszanak téged! Hat kézzel, lábbal az ember nem bírná ki.»

Ama jávor a «jávorc sillag» (gönczölszekér) alakjában fölrajzolódott az égre. A «manóember hótalp-utja» (tejút) szintén föltükrözött az égbe; a «manóember teli háza» (a fiastyúk) szintén látszik fönt Tārēmnel.

III.

A Szárnyas-Paskēr és Véres-kezű-magános-fi két férfiú megszületett. —

Erdőtáji, háztáji

száz éléspajtát töltenek ők meg.

- 5 *šät šumləx tén tājintəpté.⁵*
Tarom vuoti —
täläken jiu täläkä
squngmä qangmä jall⁶ joke-
təntqu.
təqing⁷ iju təuä
- 10 *squngmä qangmä jall⁸ pu-*
nəntau. —
tén loatti: vuq puop qnšuhmä
nukkinžilung jəpplinguä
nuk⁹ kinžitén, ulos¹⁰ poalä
šup¹¹ lätén.
- 15 *Soat təle soat tuji*
tərom urti vuottal.
kət təle tuijén
jujing poall šät šumləx
kət talét tuijén sār¹² täuls.
- 20 *kvän kuipä lull*
kušerēsē¹³ te periläts.
äkmatšitä kəlping kət təkpi
- šət šumləx tim tājintəptiji.*
 5 *Törēm vuoti: talkhēn jiw ta-*
lēkhä [jökhtəntqu;
Sqweñ-Mō-Oqñkhwne jel-
təñ jiw təyə
Sqweñ-Mō-Oqñkhwne jel-pu-
nəntqu.
tin lattiji: «Vuot-Pop'-an-
šuzmə
 10 *nuk kinšilux, läp-liyə [koq-*
rəx]» [šiän,
Vuot-Pop'-anšuzmə nuk kin-
ulēs-poqlä šup-lijän.
 *
- Soat toqli, soat tuji*
törēm ūnti vuottal
 15 *khət toqli-tujin*
jüjin-poql šət šumləx
sār täils. —
kvän khujpä lül kušerēsän

- 5 Törēm szélkép fujdogál: a csúcsos fának csúcsa
 Kérges-Föld-Anyához hajlítódik le;
 az ágas fának ága
 Kérges-Föld-Anyához tevődik le.
 Ők [azt] mondják: «A Szélistenke-öreget
 10 fölkeresni s lelőni kell!»
 A Szélistenke-öreget fölkeresik,
 fél állat keresztül lövik.

*

- Hét télen át, hét nyáron át
 az időjárás szél nélkül folyik (ül).
 15 Hat télre-nyárra
 a háztáji száz éléspajta
 nagy nehezen volt elég.
 Künn heverő sovány (csúnya) kutyácskájuk
 im fölfordult [éhségében].
 20 Egyszer csak Véres-kezü-magános-fi
 ijját beviszi.
 Hat tél s nyár óta hátra feszült;

jaitätēm jū vitā
 kq̄t tale tuījē kq̄ne¹⁴ sāngum
 25 jantūuā pättuḡ¹⁵ vuat ätt
 joḡti.
 kvänn valtslītā¹⁶
 jq̄it sāu tulē¹⁷ nq̄l poaitijén;
 iśm ut äišli.
 mq̄at kumtū tq̄ri loattī:
 30 kvän kualiln ti num
 unlpä tullšuop
 nq̄wi¹⁸ menn qat.
 mq̄at kum kvenkuals
 kvāš šunnistā nq̄wi ta qat.¹⁹
 35 q̄s kietit — q̄s kvenkualiln —
 q̄s šunžēln. mq̄at kum
 kvänkuali, q̄s šunžit:
 taketänti²⁰ kaitišlānti.²¹
 jū tui: ti num unlpä
 40 tull šuop kaitišlānti, taketänti.
 tenn šq̄līng vuq̄rr

tē pērilālts. [pū
 20 äkw'-mät-sit Kēlpēñ-koq̄t-tāk-
 jaitētām ju vitē.
 khq̄t toqli-tuji khq̄nā šōñkhēm;
 jantuwā pättuḡ woq̄ā at joḡti.
 kwän valtslīt:
 25 jait sāwtulān nal pagtiān,
 iśmit äjišli.
 mōt khumtā-tq̄ri latti:
 «kwän kwoqlilēn!
 tē nuñēn unēlpä tul-šup
 30 nq̄wi, män oq̄t?»
 mōt khum kwän kwoqls,
 kvāš šunšēstē: [tē] nq̄wi, tē
 oq̄t.
 ōs kētit: «ōs kwän kwoqlilēn,
 ōs šunšūln!»
 mōt khum kwän kwoqli, ōs
 šunšit:
 35 tazātenti, khaitēšlenti.

idegét megfeszíteni nincs elég ereje.

Lekapargatja:

25 az íjj [lekapart] aludt vérét megfőzik,
 levest isznak [belőle].

A másik férfinához szól:

«Mendegélj ki!

Ez a fönn ülő felhődarab

30 mozog-e, vagy nem?»

A másik ember kiment;

amint megnézte mozog is, nem is.

Ismét küldi: «Mendegélj ki ismét, nézd meg ismét!»

A másik ember kimegy, ismét megnézi:

35 ide-oda lebeg (csúszkál), sebesen vonúl.

Bemegy: «Ez a fenn ülő felhődarab
 sebesen vonúl, ide-oda lebeg.»

★

A zuzmarás erdő hét közébe
 készülődnek ők.

40 Nagyanyjuk-asszony a minap készletkép eltett
 tomporadarabot, ágyékrészt

sqat kállnä ten kärsäiju.²²
 šängen²³ jegva mqlax²⁴ sqap-
 sem²⁵
 unniš²⁶ lqmt sqk²⁷ šup
 45 kori²⁸ pättän nuk kinžien.
 tū nārmtiēn. taqal
 kanguän²⁹ menärl uotte³⁰
 pguen kummi
 šqāling vuar kalen
 kummi koalsi,
 50 uj³¹ tuñiši šqu sqit³²
 pusšn tailltaljēn.³³
 sunä päti kven tqintiju.³⁴
 nutte voari.
 jété tqrom vuqtamli
 55 nuttītēn pälläjus.³⁵
 mqt kum latti: äm tī ét
 ulmjäsm³⁶
 sqat tomiš³⁷ anghumä
 jaša³⁸ känimtilm
 60 manntä kuall kuij pānkēt

ju tuji: «tē nuñēn unēlpä tul-
 šup
 khaitēšlenti, tazātenti.»
 *
 Tin šaliñ vuor soqt khālne
 tin kārsejiji.
 40 šāñkän jēkwä mqlax sāpāslēm
 unis-lōmt, sänk-šup
 khūri-pättän nuk kinšiän,
 tū nārēmtiän. — [latti:]
 «tāxel khañkhän mänärēl ut-
 tēpzwän khummi?!»
 45 šaliñ vuor-khalne khummi
 kwoqlsi.
 uj tuñiši šogu sūwēt
 pusšn tajiltoqlän.
 sūnē pätiži, kwän tajentiži.
 nutjü voariži;
 50 itā törēm vuotēmlī,
 nutjätän pelejis.
 mot khum latti:

fölkeresi a zacskó fenekéről,
 odanyújtja s [így] szól: [férfiak?!]
 «Később vajjon kicsoda mit fog nektek elébetek helyezni
 45 A zuzmarás erdő közébe mentek a férfiak.
 A jávor álló sok legelőt
 mind bejárják hótálpaikkal.
 Egy legelőre találunk, oldalt kerülik hótálpaikkal.
 Erdei tüzet csinálnak.
 50 Éjjel az időjárás szeles,
 erdei tűzök meggyúladt.
 Az egyik férfi mondja:
 «Én ez éjjel álmodtam:
 Hét jávorünő anyjához
 55 amint egyenesen hozzálopózkodom
 regghajnal idején,
 egy pókos jávor-öregecske
 a befagyott legelő szélén jár,
 a hét jávorünő anyját fölkeresi,
 60 s ő hozzá [azt] mondja:

- paxnung³⁹ soarp qnsuh
 reš⁴⁰ polem sukurét joami.
 sqat tomił oangmä
 nukkinžitā.
 65 täu tqlä⁴¹ loatti:
 ti ét äm tämlē mätt⁴²
 ullm ulmjäs —
 Tūlung pąškärn
 tuol iju sajén näng⁴³ ken i-
 män
 70 tuol pomm sajén näi läku-
 men.
 jommas poal qann rąunä⁴⁴
 turri tūl⁴⁵ nązung⁴⁶ poanš
 tū pątermäts.⁴⁷ täu latti:
 äm tuit⁴⁸ kaitpä soat tuom-
 lem
 75 qlemä kumlē imtēm.
 tuit kaitpä sqat⁴⁹ päulem
 qlemä kumlē imtēm.
 tąrom katli tenn vätntayti—⁵⁰
- «am ti it ülmejäsēm:
 soqt tōmēl-oqñkhwmē
 55 jaššā khiññentilēm mātā
 khwql-khuj-pāñkēt
 pāxwnēñ šuorp-añšuxrēs
 pōlēm sū-khūrāt joqmi,
 soqt tōmēl-oqñkhwmē nuk kin-
 60 täu-tqrä latti: [šit,
 äm ti it tämlē māt ūlēm ūl-
 mejäsēm:
 Tqulēñ-Pąškärēn
 tūli jiw sajän näi khiññimēn,
 tūli jiw-sajän näi läkwēmēn;
 65 jāmēs-poql khanl-rąunne
 turi-tqul nąsēñ poqñš
 tū pątermäts.» [soqt tōmlēm-
 täu latti: «äm tūjt khaytpä
 ōlēm khumlē intēm,
 70 tūjt khaytpä soqt päulēm
 ōlēm khumlē intēm?!
 *

- Én ezen éjjel ilyen egy álmodtam: Szárnyas Paskér
 elrejtő fa mögül lopózkodott feléd,
 elrejtő fa mögül közeledett feléd,
 65 s jobb oldali hónod aljába
 egy turuj sas-tollas «ízletes» nyíl
 rejtőzködött oda. [hét jávorünőm
 Amaz (t. i. a jávortehen) pedig [azt] felelte: Nekem hófutó
 míg van, mi történhetik velem (hogyan lesznek)?!
 70 Hófutó hét jávortulkom
 míg van, mi történhetik velem?!»

★

- Az ég kinappalodik, ők felöltik hótálpaikat.
 Im járnak hótálpaikon, im fölkeresik [a jávorokat].
 Az egyik mondja: «Lopózkodjál te hozzánk!»
 75 A másik felel: «Én hét tél és nyár elmúltá alatt
 [e vadászati ügyességet] elfelejtettem.»
 Szárnyas-Paskér maga lopózkodik felénk.
 Amint nézi: a hét jávorünő anyja

te tqinti⁵¹ tén nukkinzien.
 80 moqtm lattí: nãilãken⁵²
 motm lattí: ãm sqat
 tali tujji mulna pãlt
 kuott⁵³ jgrulaytãs.
 tqulung poaskãr tãk lãkujen.
 85 kvãš kãntitã
 soat tqmil ngu
 tuł unlãnti.
 turri tqul nãzung poanšl
 jommas poal kãnnrãutãn⁵³
 90 ness tqortau.⁵³ tuitã kaiti
 sqat tũmil qil poaln⁵⁴
 vãjemmã šãkã lišentijãn.⁵⁵
 polẽm⁵⁶ su mãnnt
 paɣnu⁵⁷ šoqrp aňšuh reš
 95 kunã (kren) laitsi.
 polẽm su kuormã, tẽn multi-
 tẽn.⁵⁸
 mãnnt kuall⁵⁹ kui pãnkẽt

Tõrẽm khõtli, tin vãtentaytiji.
 tẽ tajentiji, tin nuk-kĩnšiãn.
 mõtãn lattí: «nã lãkwãn!»
 75 mõtãn lattí: «ãm soat toqli-
 tuji mulnã pãlt
 khwãt-jãrilaytẽm»
 Tãulẽñ-Pãškẽr tãkw lãkwĩãn.
 kwãš khãntit: soat tõmẽl-
 oãñkhw
 tũl ãnlenti.
 80 turi-tqul nãsẽñ poanšl
 jãmẽs poal kãnl-rãutãn
 ness tãrẽtãu.
 tũjtã khãjtí soat tõmẽl
 qil-poãlnẽ vãjẽm šãkã lišẽn-
 85 polẽm sũ mãnt [tiãn.
 paɣwnẽñ šuorp aňšuxrẽš
 kwãnẽl ojtẽsãn.
 polẽm sũ-khũrmẽ tin mũltiãn
 mãnt

-
- ott üldögél.
 80 Turuksas-tollas «ízletes» nyilat
 jobb oldali hóna aljába
 csak úgy belebocsát.
 A havát futó hét jávorünöt
 [sor szerint] végükről véve mind lelövi.
 85 A befagyott legelő mentéből
 a pókos jávor-öregecskét
 oldalt (kifelé) engedték futni.
 Mialatt ők a befagyott legelő szélét megkerülték,
 regghajnal idején
 90 a pókos jávoröreg valahogyan elment.
 Ők hótálpön követik.
 Véres-kezű-magános-fi a midőn hótálpön utána megy
 az oldalán álló nyíltollak
 csak úgy süvöltöznek, csak úgy füttyölnek [oly gyorsan
 halad].
 95 Az egyik mondja: «A hótálpjárás útja leülepedett,
 mikor fogjuk őt elérni?!»
 «Engedj csak engem előre!»

- paɣnu ʃoɣrp aɴʃuh*
kuɴtá⁶⁰ menem. tenn tɔinti-
tén.⁶¹
- 160 *Kelpung kqat táká pi*
tɔiɴtákét, poɣgát, tuʃpá⁶²
ńál tqult ness ʃiuvél⁶³ qlet,
ness kisʃlántét.
maqɴ latti: tqentn
- 105 *lɔnga⁶⁴ ɟalluntəm,⁶⁵ kuɴ joɣ-*
tilemán
sár oanom jélt tarmätilélɴ.
jéltá⁶⁶ pättáps; tɛ tqins.
iuvon⁶⁷ pättán ilá bɔatrs⁶⁸
ɟáʃá⁶⁹ tqule nütäpísü⁷⁰
- 110 *nuk ʃanguás,⁷¹ lɔngatém⁷²*
pell⁷³ soang litá: kért⁷⁴ kell
kaituɣ⁷⁵ tánken,⁷⁶ ǎɴ laltau
mái⁷⁷ tqarmi kqetí poaʃm⁷⁸
oanemne tũ⁷⁹ joktéln.
- 115 *ʃqrp kaitilánet*
suoill⁸⁰ kũli, ńárl kũli.⁸¹
- khwɔl-khuɣ-päńkét*
 90 *paɣwnén ʃuorɣ-aɴʃuɣ khũntte*
ménem,
tin tajentián.
Kélpəñ-koqt-ták-pũ tajentékát
pókhát tuʃpü ńál-tqulét
ness ʃiuvéloqlét, ness kislen-
tét.
- 95 *mótén latti: «tajenténé lőɣjel-*
üntəm,
khun joɣtilám? !»
«sár ɔn ilt tqarmätiláln! »
íltá pättáps; tɛ tajánts;
ɟiuv-ün pättán il-pütərs.
- 100 *jaʃá tqulá nátepesá,*
nuk-ʃáńghwəsés.
lőńkhétám pál-sáńklit.
«kért-kel khajtuɣ táńrən,
ǎɴ loqltqu mőɣi-törmi
- 105 *khanné tit paʃné*
ɔn tũ jőkhtálén !

Elejébe került ; most fut hótalpain ;

a falátó távolság végén eltűnt.

- 100 Hótalpait szárnyakúl illesztette [oldalához],
 s felszökken [a magasba].

A [jávör] útját [babonázva] bökdösi :

«Ha valóban futni akarsz,
 amaz emlegetett ég és föld

- 105 összeilleszkedő töve tájáig,
 oda várj (juttass) el engemet !»

A jávör amint fut,

fenyvesek (egész fenyves számra) maradoznak el, mocsarak
 maradoznak el.

Az ég és föld összeilleszkedő töve táján, —

- 110 im ott utólérte, ott agyon is lőtte.

Elterült, szétvagdosta.

Mialatt vagdalta hamarjában üstöt állított föl (készített).

Vagdalo munkája elkészült,
 amaz üstje (főzte) elkészült.

- 115 Evett, s most hótalpain visszamendegélt.

- mäi*⁸² *tərmi kənneti poštä*⁸³
təttä jox̄tst, tətt šämtäl liss-
*tä.*⁸⁴ [list.⁸⁶
*jəll välməx̄ts*⁸⁵: *kven jəx̄t* 110 *täl-tə jox̄təstä, tāt šäm tē listē.*
jəx̄tlaytnēt pält *jel-vəlməx̄ts. kwän-jəx̄tləstē.*
*puott vqräps.*⁸⁷ *jəx̄tlaytnät pält püt voqräps.*
*jəx̄tlaytēmä pannes*⁸⁸ *jəx̄tlaytēmä panšēs,*
eñ puotä pānnīs. *än pütä panšēs,*
*tiess.*⁸⁹ *pärtü*⁹⁰ *tqjāns.*⁹¹ 115 *tēs, pār tē tajānts.*
kumtem kəistä *khumtäm khəjəstē,*
*pux̄t*⁹² *ännišīm* *pütät äñsēm panšēm nqul-*
*pānnšīm nqul pəaren*⁹³ *pogrän*
tū nqrmtijēn. *tū näremtiän. täitēšl'än, latti:*
täu tešliēn latti: «*mät khwəšät at äläslēn!*»
130 *mätt kqžät*⁹⁴ *ät älēn.*⁹⁵ — 120 «*oqlä! äñ mät loqltqu*
qatä. — *äümat*⁹⁶ *lqaltau* *mōri-tōrmi khannē titü;*
mäi tərmi kənä titä tətt *täl äläslēm.»*
ällsm. *täu il väräti. — «nänkw»*
*täu ilä*⁹⁷ *vqrätī. näng latti* *latti*
märr kinž näi menen. — «*mär kinsuz näi minēn;*
135 *iläl' tqal menen* 125 *iläl' toqlēl minēn,*
peräl' tuil ijun. *päräl' tujil jiun.»*

Társeemberét előtalálta,
 a kebelében tartott megfőtt húsdarabjait
 odanyújtja. [Emez] rágicsálja s [azt] mondja:
 «Valami messze nem lehet, ahol leölted!»

- 120 «Nem! Amaz emlegetett
 ég és föld összeilleszkedő töve [ahol van],
 ott öltem meg.»
 Ó tovább vitatkozik [oda akar menni]. — «Te», úgy mond,
 «mit keresni mész [oda]?!»
 125 Oda télen mész,
 vissza nyáron jössz».

IV.

A 'bálványka' (medve) éneke.

P u p a k w'-ē r i'.

Ūpukwēt, ūpukwēt, lāsēlnū ɟaj-	pilā tēlēm piliñ rāšt
tēlān!	5 lāsēlnū ɟajtēlān!
la'ilkān tārā pēlawēt.	la'ilkān jini'-jiwēn tārā pēla-
lāmā tēlēm lāmiñ rāšt,	wēt . . .

V.

Az egér éneke.

M ā ɟ é r - u j - ē r i'.

Xāñɟei pāɟép sāt tūrkēm	ɟottē ɟūltēm.
ɟōltentimēm,	an' iñlū ɟapt kērmiñ sunēmteł
iñlū ɟapt kērmiñ sunēł	10 molēɟ jūw ta jāñɟipāsēm.
minentimēm, [ɟānte'im:	akw'-mat māt toɟ minimēm,
5 akw'-mat māt amkim kwoss	nār ɟalleuw ɟum
jā'im-āpērisēmneł ɟūltēm	sa'iñ tārēm akim-āsēn
sāti āln poɟlapin' ēntapēm	jūw-pošulawāsēm;

Nénikék, nénikék, lassabban fussatok!

Lábacskaítokat megszúrjátok.

A zelniczéjét termő zelniczés fővényparton,

a bogyóját termő bogyós fővényparton

5 lassabban fussatok!

A lábacskaítokat megszúrja a csipkefa

V.

Kákás oldalú hét tavacskám

mialatt végig haladom,

négy rénökör fogatos szánnal

mialatt végig megyek rajtuk,

5 egyvalamely helyen amint magamat szemlélem:

atyámtól, dédapámtól rám maradt

tisztá ezüst gombos övem

valahol elmaradt (elveszett).

Ama négy rénökör-fogatos szánnal

10 most gyorsan visszafordultam.

Egyvalamely helyen amint így megyek:

fehér halászmadár-férő,

fürtös istenke bácsikám

bekapott (lenyelt) engem,

- 15 *tur pattā žalit puli'* *rās rāsiñ-ke*
jūw-pošulawāsēm. *tārā voss rāsķeltanulēm.*
žalleuw-kakēr-kiwért *akim pukitā tārā ta sasžāslēm,*
jun ta ālē'im. 25 *kwonā kwālāpsēm ;*
žalleuw-kakēr-kiwért ālimēm *žāñžei pāžēp sāt tūrķēm-ki-*
 20 *naṃse'im :* *nalū ta patsēm.* [wérnē
sažĩñ kakēr sāt lāžā *anĩñen žātēlinēn an ti žažie'im.*

VI.

A nyúl éneke.

Ši šw ē-ē ri.

- Ponāk! Mārēm jiw khqłt ākēm* [tēxtilēm,
pojē pōžsēm . . . *ūlā pišēl-pōñkhlēl oqm-pōum*
vuj-tor, sos-tor jelpēñ vuot 5 *kāžr-mokhāntēl ēkum tēxtilēm,*
vogrništ, *kāsēmlaytnē, šgrēmlaytnē*
khwōņrē, khwōņrē nān lākw- *vōñkhē-suntēt tēxtilēm ;*
sqm, *nați ātenti pōnēñ potārēn omk*
tēilēm

- 15 torka feneke közéül való falatkép
 bekapott engem.
 A halászmadár hasában
 vagyok im benne.
 A halászmadár hasában amint vagyok,
 20 [azt] gondolom :
 béllal telt hasának hét zugát
 rágva, rágva
 hadd rágsálom keresztül.
 Bácsim poczakját erre keresztül rágtam,
 25 kimentem.
 Kákás oldalú hét tócskamba
 aztán eljutottam.
 Mai napig is im [ott] futkosok.

VI.

- Ponāk* (a nyúl hangja)! Szűk faközben bácsim (a medve)
 faralyukát megtosztam . . .
 Midőn medveordító, jávorordító rettenetes szél támad,
 vadrén, vadrén, hozzád lopózkodom, [megöllek],
 a négy czomboddal, lapoczkáddal leányom, fiam etetem ;
 5 a hasa poczakjával feleségemet etetem ;
 füstös, szurtos földüregem szádjában etetem ;
 rénborjat szagláló szőrös orrhegyed magam eszem meg.

VII.

A fecske éneke.

*S' a k a j i k - ē r i'.**S'akajik tox ti šaryi :*5 *šār, šār, šārrr!**šār, šār, šārrr!**ti'-tū lakwē tīlélāsēm,**qššā tāt vāre'im,**sāt xumnē majlāsēm,**qsiñ tāt vāre'im.**pujim qumēlti . . . i . . . i!*

VIII.

A póling-madár (tringa squatarola) éneke.

*S' i l i s - ē r i.**Āweñ qasēl-vētāt vuj khqiti,*
*khqiti,*5 *khōp-ñalt űqusā nē, khqusā nē*
*vonli.**vōtēñ qasēl-vētāt vuj khqiti,*
*khqiti . . .**űqusā nē, khqusā nē loqtti:**soqt nē khōpnē tē toqlēst, tē*
*mēnat,**«šilis-pitīmē ēlē tē tqulilēm!»**khōp-posēmt sāk w nē, šāpēr nē*
*vonli;**sāk w nē, šāpēr nē loqtti:**«vuj-khōlē pitnel nār nāi' vo-*
*tan?*10 *tāu-pēl oq sūlēmlāxw űgri, pōu*
sūlēmlāxw űgri»

A fecske így fősög:

šār, šār, šārrr!

Vékony inczérnát készíték,

vastag inczérnát készíték,

5 *šār, šār, šārrr!*

Erre-arra, körben röpködtem,

hét férfinak adtam;

[tőle] a farom fáj

VIII.

Omló patak partján a madárka fut, fut,

szeles patak partján a madárka fut, fut . . .

Hét nő ím ladikra szállott, ím elmennek.

A ladik kormányánál komoly nő, jóra való nő ül;

5 a ladik orránál rontó nő, bontó nő ül.

A rontó nő, bontó nő [így] szól:

«A pólingmadár-fészket ím a távolba dobom!»

A komoly nő, jóra való nő [így] szól:

«A madárka fészketől ugyan mit akarsz te?

10 Hiszen ő is leányt akar nevelni, fiút akar nevelni»

toχ minnän-uil khōp-ñalt vōnlēm ŋgusä nēnē, khgusä nēnē vuj-pit
 èlè tè tqulqus. šiliš sēmē šoqroχ pōmtēs. ŋm tōrēm vōntēñ khōm
 järe-poalt ŋōñkhē tè mēnēs.

rākweñ tōrēm jqlē tè votēs,	15 vit-khōn soqt oqnē
vōtēñ tōrēm jqlē tè votēs.	soqt nē toqlēm khōp
rākwiñ tōrēm voqrlēs,	jqlē tè űllāñkwēt.
vōtēñ tōrēm voqrlēs ;	

IX.

A kakuk éneke.

K u k u k - ē r i'.

Pēs tqrēmt Numi-Tqřēm joli mātū sunsilim mā-tarmēl jäläsēs.
 lū-sis-tarmēl jälimātū luwä vošlaynē jol-nqřpēs. tūl nē māt χqsāt akw'
 kwol-pält nē űnli, ēřřimē jinsaxti, jūntsaχti. «nañ matēr-sir nē qšēn,
 tē' jälēn, am lūm ŋñχ-vññkwē kqten!» — vouwēs tqřēmne. «Am at
 āste'im, jūntsaχte'im» — lāwi. — «Nañ at-ke āste'in, akw'-qłpi' ul
 voss āstēn ; űli-kukuk voss lujřēn, χqřtēl-kukuk voss lujřēn ; ēt qstal
 patēn, χqřtēl qstal patēn!» Tqřēmne sātūwēs, kukuki' tēlāmłēs. jin-

Mialatt úgy mennek, a ladik orránál űlt rontó nő, bontó
 nő a madárfészket im a távolba dobta. Hozzáfogott, hogy a poling-
 madarat agyon üsse. [Ez] felső eget lakó férfiú atyjához ment erre
 föl.

Esős időt (eget) kért im ő alá,
 szeles időt kért im ő alá.

Esős idő támadt,
 szeles idő támadt ;

15 a vízi fejedelem hét leánya
 a hét nőtől megszallt ladikot
 im szeretkezésre aláhúztá.

IX.

A régi időben Numi-Tqřēm alatt levő földjét megnézendő a
 földre jött. Amint lóháton jár, lova belesűlyedt a sárba. Onnan nem
 valami messze egy ház mellett egy nő űl ; énekelve szabdál, varro-
 gat. «Micsoda nő vagy te, gyere ide, segíts fölemelni lovam!» —
 [így] hívja őt Tqřēm. «En nem érek rá, varrogatok» — mondja.
 «No ha nem érsz rá, hát ne is érj rá soha (örökre, egyre) ; éjjeli ka-
 kukkép énekelj, nappali kakukkép énekelj ; éjjel ne legyen nyugal-
 mad (nyugalom nélküli állapotba essél), nappal ne legyen nyugal-
 mad!» Tqřēm megátkozta, kakukkép röpült tova. Szabdáló deszká-

saɣtné pārtā lēri' natāpestā, jūntsaɣtné tulātā kolī' natāpestā. āri-
 üä-pī-üä ɣūltseī, ānkwēntal sawélēsī, sorēmne patsī, ɣaɣt-titné
 jol-sāptuwēsī. tēn mā'ēslēn lujri :

kit šískārem ɣūltseī, tūp-sup, ɣāp-sup
 kit mąɣkārem ɣūltseī. 5 ɣaɣt-tit, sāp-tit . . .
 kit šis, kit mąɣ,

X.

A verébének.

Č ä n č í - ē r ú.

«Čänči, čänči, khat jilsén?» «khaṇšāñ āp-pūn kún-mānēm-
 «tātēm paqlnā jilsēm.» — tus.» —
 «noɣór vārem jilsén?» «khaṇšāñ āp-pūn khat ql?»
 «kučā-jarmā khatōñ jilsēm.» 10 «šī'mēl vā'r-khaṇnāt khaṇšāñ
 5 «noɣórel mājúsén?» vā'r khaṇnā šoñghás.» —
 «khaṇšāñ kerélkēl mājúsēm.» «šī'mēl vā'rēn khat ql?»
 «khaṇšāñ kerélkēn khat ql?» «tūūtēn il-tājūs.» —

ját fark gyanánt illesztette rá, varró gyűszűjét orr gyanánt illesz-
 tette rá. Leányai, fiai [árván] maradtak, anyjuk nélkül kínlódtak,
 halálra jutottak, egy lúczfenyő tövébe temették el őket. Ő miattuk
 énekli [a kakuk]:

«Két kis magzatom maradt el,
 két kis porontyom maradt el.
 Két magzat, két poronty,
 evező-darab (karjaik), ladik-darab (hasuk),
 5 lúczfenyő-töve, czölöp-töve . . .

X.

«Veréb, veréb, hol jártál?»
 «Apám falujában jártam.» —
 «Mit csinálni jártál [ott]?»
 «Darabos darát darálni jártam [ott].» —
 5 «Mit adtak neked?»
 «Csipkézett kalácsot adtak nekem.» —
 «Csipkézett kalácsod hol van?»
 «A tarka kutyafi elragadta tőlem.» —
 «Tarka kutyafiúd hol van? [ugrott el.] —
 10 «A fekete erdő közébe, a tarka erdő (nyíres) közébe
 «Fekete erdőd hol van?»
 «A tűz fölemésztette.» —

«täütén khät al?»

«*kiŕ' khomná' íl-jìytìm jú-tä-*

«utñel íl-khgrùtus.» —

jus. » —

15 «*útên khat al?*»

« kit' khómén khát al? »

«*kiť puyán jú-šapkhàsus.*» —

20 «*uy khom jalkháil šoňghás,*

«kit' puyán khát ăl?»

māt khom noñkháil sōñ-ghás.» —

«Tüzed hol van?»

«A víz eloltotta» —

15 «Vized hol van?»

«Két bika fellötyfölte (megitta).» —

«Két bikád hol van?»

«Két ember őket levágva megette.» —

«Két embered hol van?»

20 «Az egyik ember aláfelé ugrott el,
a másik ember fölfelé ugrott el.»

ÖTÖDIK SZAKASZ.

M E S É K. (Mőjtét.)

A) Társadalmi mese.

I.

A kereskedő ember meséje.

V ā t a - χ u m m ő j t.

1. *Puuñiñ vāta-χum ālēs. Kit pī' āñsi: jāni' pī'ā vātalaχtim jāli, nē āñsi; māñ pī'ā māñnūw. — āsā lāwi: «am ti ūse'im; ūs-nēm-ēli-pālt māñ pī'ēm nējēl vīlēm.» jāni' pī'ā-nūpēl lāwi: «am ūsnēm-jui-pālt jā'i-pī'ēn ul laultāln! am sēlēm puuñēm nēnēn ti 5 χūlti; āpsin ul laultāln! manēr ēri, man tēn'-ut ēri, man masnē ūlām ēri, man āln ēri: am sēlēm'-utēm, am atēm'-utēm ti voss tē'i, voss āñsi! vātalaχtuñkwē at χāsi, mōt ūsēt jāluñkwē at χāsi; manēr rūpiti, manēr at rūpiti: ul laultāln, ul rātāln! taw nāmtā χumlē pati, tā-mūsχēl voss āli!»*

2. *Xāsū ālsēt, man vāti ālsēt: māñ pī'ā nējēl vistā. tūl āsā ūses, pī'āyā χūltsi'. āluñkwē patsi' tēnki. kankā vātalaχti, mōt ūsēn*

1. Volt egy gazdag kereskedő ember. Két fia van; nagyobbik fia kereskedve jár, neje van neki; a kisebbik fia igen kicsiny. — Atyja szól: «Ime én meghalok, halálom előtt nőt szerzek (veszek) kis fiamnak!» Nagyobbik fiának mondja: «Az én halálom után testvéred ne pirongasd! A tőlem szerzett vagyonom im ti kettőtöknek marad; öcsédet ne pirongasd! Ami kell, akár enni való kell, akár öltő ruha kell, akár pénz kell: az én szerzeményemet, az én gyűjtöttemet hadd egye, hadd bírja ő majd! Kereskedni nem tud, más városokat járni nem tud; akármit dolgozik, akármit nem dolgozik: te őt ne pirongasd, ne verd [semmiért]! Amint az ő kedve tartja (esik), a szerint hadd éljen!»

2. Hosszú ideig éltek, vagy rövid ideig éltek: kis fiának nőt szerzett (vett). Azután az atyja meghalt, két fia megmaradt. Ők

jāli; āpsitā jun āli, jā-ā sēlēm puuñānēl tas mānēl tē'i, masn'-ut masi, āsn'-ut āñsi; man' āln ēri, man' ūlām ēri, manā tēn'-ut ēri, jā-ā sēlēm-utnēl akw'-mūs āli.

5

3. Tūl xāsāi' jēmtēs; āñ-ā lāwi: «nañ akw'-mūs xuje'in, tas mānēl tē-ēn, tas mānēl āñse'in; atā lū-nūpēl tēlān āli, atā mis-nūpēl tēlān āli; atā pum tate'in, atā ul'-jiw tate'in; akw'-mūs kan-kān sēlēm-ut āñse'in, tē-ēn, aje'in; mēt-xum mētēli: nañ akw'-mūs tas mānēl āle'in.»

5

4. Xāsāi' jēmtēs, xumitā-nūpēl lāwuñkwē pats: «nañ jā'i-pī-ēn akw'-mūs tas mānēl tittilēn; tas mānēl āñsi: nañēn nē-mat āntēs at vāri.» — xumitā lāwi: «am tawānēl manā āntēs kinse'im?! mōlāl jā-ān lau-ēs: am sēlēm puuñēm voss tē'i, voss āñsi; an' am vāssi' tawā xumlē vārilēm?! takwi jā-ā sēlēm āln tē'i, aji, masn'-ut-ke masi, āsn'-ut-ke āñsi. āsā sēlēm āln xālnē-mosā voss tē'i, voss xuji: am xumlē vārilēm vāssi'?! am sēlēm matā-ēm xūñ āñsi, xūñ tē'i?!» — nētū lāwi: «nē-mat āntēs at vāri, kwonā pōsūln; jā-ā sēlēm puuñēl takwi voss āli!»

5

5. Sawi'jēmtēs; kankān laultunkwē i patwēs, rātunkwē i pat-

maguk ketten kezdtek élni. A bátyja kereskedik, más városba jár; az öcsese otthon él: atyja szerzett vagyonából, a készből (kész helyről) eszik, ölt öltözetet, bír birtokot; ami pénz kell, ami ruha kell, ami ennivaló kell, atyja szerzeményéből mindegyre van.

3. Azután hosszú ideig lőn, s ánya [igy] szól vala: «Te egyre heversz, készből eszel, készből birtokolsz; sem lóval nincs dolgod, sem tehénnel nincs dolgod; sem szénát nem hordasz, sem tüzi fát nem hordasz; egyre csak bátyád szerzeményét birtokolod, eszed, iszod; ő béresembert bérel s te mindegyre csak készből élsz.»

4. Hosszú ideig lőn s férjéhez [igy] kezdett szólni: «Te a te testvéredet egyre csak a készből táplálad; a készből birtokol; neked semminemű segítséget nem teszen». — Férje felel: «Minő segítséget kívánjuk (keressek) én tőle?! A minap megmondotta atyja: a tőlem szerzett vagyonom hadd egye, hadd bírja; hát mit (mikép) tehetek én egyebet (tovább)?! Atyja szerezte saját pénzéből! eszik, iszik; ölti, ha öltetni valója, bírja, ha bírni valója van. Míg az atyja szerezte pénz el nem fogy hadd egyék, hadd heverjen: én mit tehetek egyebet?! A tőlem szerzett holmim ő hogyan bírná, hogyan enné?!» — Neje felel: «Ő semminemű segítséget nem teszen, űzd őt el; éljen maga az atyja szerezte vagyonából!»

5. Sokáig lőn s bátyja pirongatni is kezdte, yerni is kezdte. Öcsese szól: «Te idősb ember vagy, én kicsiny. Én tudom, hogy

wés. āpsitā lāwi: «nañ jāñi' xum, am māñ. am va'ilēm: nē-māter at rūpīte'im, nañen nē-mat q̄ntēs at vāre'im; atā nañ sēlēm-utēn tējēm, atā nañ alēm-utēn q̄ñsé'im. jājēmēnnēl mōlāl laurāsēm: 5 jājēm sēlēm puuñēm x̄ālnātā-mosā tējēm, aje'im, q̄ñsé'im, masē'im; jājēm sēlēm puuñēm x̄ālnē-jui-pālt man sawnē pate'im, man šuñin pate'im, taw at va'ilēm. nañ ul laultēn am-nūpēlēm, ul alyatēn! jāmēs nq̄mtēl nañ-pāltēn āluñkwē-ke xotēm lūl: kwonā lāwāln ānēm! man ūse'im, man liliñ-ta'il q̄lē'im: amki q̄lē'im. man x̄uje'im, man 10 ūnlē'im, man matēr l̄q̄ñx̄ jālē'im; man alislē'im, man at alislē'im: ta ti amki, x̄atpān tq̄rēs at vāre'im, nañen saw at vāre'im.» — kankā lāwi: «kwālnē nq̄mtēn-ke patēs, minēn akw' pālñ'!» — kankān kwonā i pōšwēs.

6. Ūs-joli-pālt māñ kwolkwē x̄āntēs, tū ti sāltēs, tot ti āli. kankān jāj-ā sēlēm puuñnēl i akw' āln-pālēl at majwēs. tēñ'-ut ātim, masñ'-ut ātim. náñ rāñjīmē, x̄umlē kāsīñ, toxā ta sawāli. takwi āñsi, akw' p̄ñrīs āñsi. — x̄asā ālsī', man vāti ālsī', au x̄ātēl kankā 5 nam-x̄ātēlā joxtēs. nētā-nūpēl lāwi: «am — añ-mōnt kankēm nam-x̄ātēlā — kankēm-pālt mujuñkwē-ke jālnūm». — nētā lāwi: «pož-

semmit sem dolgozom, neked semminemü segítséget nem teszek; mégsem eszem a te szerzeményedet, sem a te vadászati keres-ményedet (ölt holmidat) nem birom. Atyánk [úgy] hagyta meg a minap, hogy az atyám szerezte vagyomból, míg ki nem fogy, egyem, igyam, birtokoljak, öltözzem; atyám szerezte vagyonom elfogyta után vajjon inségbe esem-e, vajjon boldogságba jutok-e, azt nem tudom. [De] te ne pirongass engem (ne szitkozódjál irán-nyomban), ne verekedjél! Ha valamiképpen rossz [dolog] jó gon-dolkozással nálad lennem: utasíts (rendelj, mondj) ki engemet! Akár meghalok, akár elevenen maradok (leszek): magam leszek. Akár heverek, akár üldögélek, akár valami útra megyek; akár vadászgatok, akár nem vadászgatok: mindenkor csak én magam vagyok, senkinek akadályt nem okozok (teszek), neked bajt nem okozok.» — Bátyja felel: «Ha elmenő kedved van (esett), takarod-jál (menj egy felé)!» — [Erre] a bátyja ki is üzte.

6. A város alatt egy kis házikót talált, im oda belépett, im ott lakik. A bátyja az atyja szerzett vagyomból egy fél pénzt sem adott neki. Nincs ennivalója, nincs öltözni valója. Kenyérért könyörögve (kiáltozva), ahogyan csak lehet, im úgy nyomorog. Magát tartja el s egy kis fiacskája van. — Hosszú ideig éltek ketten, vagy rövid ideig éltek ketten, egy nap bátyjának nevenapja érkezett el. Nejé-hez szól: «Én — im most bátyám nevenapja van — bátyámhoz

tén! kankénné mōlāl kwon ajmēltimēntē, kwonā pōsimēntē akw' āln-pālél at majwāsēn: ań ās mujuńkwē minkēn-ērtēn, kankēn ās mat nań-nūpēlēn sunsi?! jū'ī-pī'ā-ke ēri: vōwitā!» — taw lāwi: «taw jāni' žum, am-pāltēm sart žūń jiw?! am māń: sart kankēm-pālt 10 akw'-ti am mine'im. at-ke sunsi: ta-ti vāssi' taw-pāltā manēr kin-suńkwē mine'im?! ań sar kās-mā'ēs, kankēm manā žurip nqmt āńsi, nqmtā sunsuńkwē jāle'im.»

7. Masžatēs i minēs. žqsā, man vāli minēs, kankā-kwolnē jožtēs, jūw-šāltēs. ūs-ta'il pājērā, kānēsū atžatimēt; tēwē, ajawē. taw kūr-pāžāt, tot ti lūli. āńrā tēp-vārne kwolt šāji' vinai' sšsenti. rumkāt šāj-ānin ūnttēlawāst, ēnkajān misanā. ēnkajā-nūpēl lāwi: «tajēž kūr-pāžēn jožte'in, ta lūln'-utēn-pālt jožtnēn ārēmtē taw la'ilūn vān- 5 kēlmatnē rētēl jolā voss patēn; ti šāj-āniūn, rumkān akw'-mūšēž tauri' voss sakwalē'it! — ań mēt-nētā jqmnāt-mūšēž taw-pāltā jožtēnē ārēmtē la'il-nolū taw la'ilān ta žāji, kwol-kannē tu-ta pats. ań šāj-ānit, vinā-rumkāt žotā raum lqmtānl kwol-jānitēl tū rausāst. āńrā tē'-ti narmats, žumitā-nūpēl lāwi: «mōnt sam at āńsē'in?! ti 10

vendégségbe mennék». — Neje szól: «Vesztég maradsz (sz . . sz.)! Midőn bátyád a minap kikergetett, kiűzött, egy fél pénzt sem adott neked: ha most vendégségbe méssz, talán bizony rád fog nézni a te bátyád?! Ha neki kell az ő atyjafia, hívja őt!» — Ó felel: «Ő az idősbik ember, hogyan jöhetne ő hozzám előbb?! Én vagyok a kisebbik: ugyanezért bátyámhoz én megyek előbb. Ha nem néz [reám]: akkor többé mit mennék hozzá keresni?! Hát én már csak kedvtelésből is, hogy bátyám minő gondolkozással van [irányom-ban], az ő gondolkozását megtekinteni elmegyek.»

7. Felöltözött és elment. Hosszú, vagy rövid ideig ment, bátyja házához érkezett, belépett. Az egész város gazdagja, előkelője egybe van [ott] gyülekezve; esznek, isznak. Ő a kemence oldalánál, im ott áll. Az ánya a konyhában (az étel készítő házban) theát, pālínkát öntöget. A pohárkákat a theás tálczára helyezi, odaadja őket szolgálójának. Szolgálójához [így] szól: «Majd a kemence oldalához érsz, midőn az ottan állódhoz érkezel, azon látszattal (csellel), mintha az ő lábába botoltál volna meg, essél le; hadd törjenek darabokká ezen theás tálczáid és pohárkáid!» — Ama béres nőjének, amint járkál, akkor midőn hozzá érkezik, im odaér a lába-hegye (orra) az ő lábához s ezzel odaesik a házpadlóra. Ama theás tálczáknak, pālínkás poharaknak mindenfelé (ahová) elszóródott darabjai az egész ház terjedelmében szóródtak szet (oda). Ánya most ide rohant s férjéhez [így] szól: «Hát nem volt szemed az előbb?!

jä'i-pǝrən, man-matären, kür-päxən ti lūli-pəl; an mēt-nē, kuñer, taw la'ilän ta'imats; an anit, rumkät akw'-mūs sakwaläst. kwonä manä xotälē totälñ! — kankän puñk-sqwanēl ñirēmtawēs, kwolkan xosyimē āwinēl kwonä sältēmtawēs. xāñxēltäpnēl sǝpakiñ la'ilēl
 15 sǝñkwimē kartä-kannē patnät-mosä sǝñkwimē, junyimē toxa ti totwēs. kartän patēs, tū osulawēs.

8- Nǝñxä kwoss kätäxätēl vortxati, nǝñx at lapi, tot ti xuji. xqsä xujēs, man vāli xujēs, akw' ertēn pōluñkwē patwēs. samǝxä moššä postilēsī'. nǝñx-lūluñkwē kwoss vortxatili, la'iläxän at lapi. kart-āwi palixuji. kätäxätēl xartimē kwonälē ness ti vāñkuñkwē
 5 patēs. xqsä, manä vāli vāñkēs, ūs-xulit jūwlē xōntēli: lūwiñ tujt jinät sujtī. sip-luwä jūwlē pērīts: an-maliñ kit lūwlē kērimē kwoliñ tujt ti jiw. ūs-xuli akw' pāl-nūpēl tū ti poxertaxts. lūwiñ tujt taw torxälē joxtēmä-kēmt lūw tū ti pūxēmtawēs. kit xum akw' tujt tälmi'.
 10 au xumitā lūwi: «kuñer, xumlē jēmtsēn?» — taw lūwi: «jätēlǝrēm, jāñi mat xummi', man māñ mat xummi', xot-mūs jēmtsēm, am at ra'ilēm; kankēm-pālť mujuñkwē jälēm mānt kankēm mujleptimutēm ti, jūw ti totilēm.» — tēn lāwei': «kuñer, mõnt kankēnnē rāti-

Ez az atyádfia, vagy micsodád, im itt áll a kemencze oldalánál: ama béresnő, a szegény, megakadt az ő lábában! Most a tálczák, a pohárkák mind eltörték. Vidd ki akárhová!» A bátyja megragadta a feje bőrinél s a ház padlóját söpörve vele az ajtón át kidobta. [Azután] a lépcsőről csizmás lábbal rugdosva mindaddig, míg az udvar terére nem esett: rugdosva, taposva, im úgy vitte. Midőn az udvarra esett, ott hagyta.

8. Amint kezeivel fölfelé tápászkodik, nem tud fölemelkedni, im ott fekszik. Hosszú ideig feküdt, vagy rövid ideig feküdt, egyszer csak fázni kezdett. Szemei kissé megvilágosodtak. Amint fölállásra támaszkodik, nem tud lábaira emelkedni. Az udvar kapuja nyitva áll (fekszik). Kezeivel vonszolva magát, im csak úgy mászni kezdett kifelé. Hosszú, vagy rövid ideig mászott, a város utcáján visszafelé hallgatózik: lovas úri szánnak hallik jövetele. Nyakát visszafelé fordította: hát im két lóval befogva egy ernyős (házas) úri szán jön. A város utcájának egyik oldala felé, im oda hengerközött. A midőn a lovas úri szán feléje érkezett, a lovat im megállítják (oda fogják). Két férfi szállott meg egy szánt. Az egyik férfi szól: «Szegényke, hogyan vagy (lettél)?» — Ő felel: «Kedve-seim, valami nagy emberek, vagy valami kis emberek, hogy miképpen vagyok (mi szerint lettem), én nem tudom; bátyámhoz vendégségbe menvén (mentem helyén) bátyámtól nyert vendégaján-

mēn man sūnsēslūw, man vāslūw ; ań mēn ti minēsēmēn, mēn l'āñxē-
mēn-χqsit ńaulzatēn ; mēn tajēχ xoti kwolnē sáltimēn, mēn-jui-pāl-
mēnt nań tū sáltēn ! — taw xumlē lāwi : « nēn xoti kwolnē sálte'in, 15
am xotēl va'ilēm ? ! nēn jui-pālēnt ńaulzatnē jār-ke āśnūm, toχ xūń
vāńknūm ? ! » — tēn lāwe'i : « āfīm, nań jui-pālmēnt jājēn ! »

9. Tēn ēlā-patnēn jui-pālt lūlmats nāñxā, xōntlitā takuitā :
nē-mat śańkwā aumiń at sujti. ti xajti lūwiń tujt jui-pālt. sunsitā :
ūs-kwofēlt jāńi' kwol ūńli ; lūwiń tujtā kart'-āwinēl tū jūw ta sáltmā
nāńki. tū joxtēs, jūw-sáltēs : nē-mat-xatpā āfīm. kwolnē jūw-sáltēs :
kwol tātēl. xujnē māt jamēs jāńit xum-ńaurēm xujjālāli ; lāwi : 5
« puuńiń vāta-xum māń pī', kuńēr, manēr vāruńkwē sáltēsēn ? » —
taw lāwi : « manēr'i am sáltsem ? ! mōnt kit xum, kankēm kwolnēl
mujluńkwē jālēm xummi', juil-joxtēlawāsēm ; ānēm tēn vōwēstēn :
mēn xoti kwolnē sáltnēmēn vā'ēn, tū sáltēn ; mātēr'i vōwēstēn, am
xotēl vā'ēm ? ! » — ań ńaurēm lāwi : « tēn manēr'i nańēn vōwēstēn ! 10
ness vōwintēstēn ; nań, kuńēr, kankēnnē rātīmēn-mā'ēs nańēn vōwin-
tēstēn ; ań minērīsēn jūw ! »

dékom ez, ím viszem haza.» — Amazok [így] szólanak: «Szegényke, hogy az imént mint vert meg bátyád, mi néztük, mi láttuk; most mi ím elmentünk, a mi útunk mentében fuss utánunk; amely házba mi később betérünk, térj te [is] oda be mi utánunk!» — Ő ím miképpen felel: «Hogy ti mily házba tértek be, én honnan tudom?! Ha utánatok futni való erőm volna, hogyan másznám így?!» — Ők felelének: «Nincs [úgy], jer te [csak] mi utánunk!»

9. Miután azok előre kerekedtek, egyszerre csak fölállott, vizsgálgatja (hallgatja) önmagát: semminemű testrésze fájdalmasan nem érzik (hangzik). Most a lovas úri szán után fut, nézi: [hát] a város közepén egy nagy ház áll (ül) vala; az látszik, hogy lovas úri szánja az udvar kapuján át ím oda ment be. Oda érkezett, belépett: senki sincs [ott]. A házba belépett: a ház üres. A fekvő helyen jó nagyságú férfigyermek heverget s [így] szól: «Gazdag kereskedő ember kis fia, szegény, miért (mit cselekedni) jöttél be?» — Ő felel: «Miért jöttem én be?! Az imént két férfi, bátyám házából vendégségből jött két férfi ért utól engem; ők hívtak [ide] engemet [mondván]: amely házba bennünket betérni látsz, térj te [is] be oda; hogy miért hívtak, azt én honnan tudjam?!» — Ama gyermek szól: «Hogy miért hívtak ők téged?! Hát csak úgy hívnak; mivel téged, szegényt, a bátyád megvert, azért hívtak; most menj csak kedveském be!»

10. *Kwonā kwāls. ūs-ʒulit jāmimāt namsi*: «*mōnt namsēm, matārēl mīnkwē vōwāsēm: an jārmēn ta-ke (?) majwāsēm.*» *toʒā jāmimāt pūfitā tārwiitiñ' ti jēmts. mālentitā pūfitā: matēr potali sujti. ti-martēs tārwiitiñ*; «*jūw-mos toʒā ti ālentitā. jūw-joʒtēs, kwol-* 5 *ričēn sāltēs. nētā lāwi*: «*jā, k'inkēn-pālt muʒluñkwē jālēm ʒum, majim anān tūp ālentilēn?!*» — *taw ʒumlē lāwi*: «*kankēmēn muʒlēptim-utāmēl, jāmēs ʒummi' at-ke joʒtēlawāsēm, jūw at joʒtnūm; us-ʒulit ākērātēn luwanēm purnūwēt; jāmēs ʒummin joʒtēlimēm-mā'ēs lilim nē'iles.*» *ēntēprišā ʒot-āñʒwēs, an pūtit ālentēm potalitā jolā ti po-* 10 *ʒērmātēs.* — *nētā nāñʒā lūlimtēmā ārēmtē lāwi.* «*nan ti ʒotēl-uilt vim āln-ʒurʒēn manā tūlmentēm ālnān?!*» *pasūnnē ūnttētā, šēskēn nīlā sāmā akwān tūp joʒtāmēt: ta-jānit sārniñ āln-ʒuri'. nētā lāwi*: «*nan ʒotēl-uilt tūlmentēm ālnān! . . . mēnki ness sawmēn-kēmēl saw totēm māmēnnēl mēnki puñkānēmēn nan ti jāktsān!*» — *taw* 15 *lāwi*; «*am nē-mat-ʒotēl at tūlmentāsēm, atā ʒatpān majwāsēm; ūs-ʒulit jūw-jāmimēm man tārēmēnēl pūlin majwēs, manā mānēl ʒul'i-*

10. *Kiment. Amint az utczán jár, gondolja (magában)*: «*Azt hittem az imént, azért hívtak, hogy valamivel megajándékozzanak: hát legfeljebb (ha az) az inség az (?) minek odaadtak.*» Amint úgy járt, im kebele súlyossá lett. Tapogatja kebelét: [hát] valami gömbölyűség érzik [benne]. Annyira (oly mértékben) súlyos; [de mégis] hazaig im úgy elemelgeti. Haza érkezett, házacskájába belépett. Neje szól: «*Hát, bátyádhoz vendégségbe ment ember, adott [ajándék-] rakásod alig hogy emelni bírod?!*» — [Erre] ő im miképpen felel: «*Avval amivel bátyám megajándékozott, hacsak két jó ember felém nem jött volna, haza nem jöhetnék! A város utczáján házi ebek rágnák csontjaim; [csak] mivel két jó ember jött felém, [általuk] menekült meg életem (lelkem).*» Levetette övecsékét s ama keblében emelgetett gömbölyűsége im alá gurult. — Neje a mint fölemelte, mondja: «*Ezen valahonnan vett pénzes zacskód mifele lopott pénz [ez]?!*» Az asztalra helyezte, [hát midőn összefogni akarja] a kendőnek négy szöglete alig ér össze: oly nagy az az aranypénzes zacskó. Neje szól: «*Ezt a pénzt te valahonnan loptad (ezek a te valahonnan lopott pénzeid)! . . . A mi egyszerű inséges móddal inséget szenvedő (viselő) helyzetünkől im [még nagyobb bajba juttattál bennünket; akárcsak mintha] mindkettőnk fejét levágtad [volna]!*» — Ő felel: «*Nem loptam én sehonnan sem, [megajándékozni] sem ajándékozott meg senkisé; a város utczáján amint haza lépdeltém, talán az ég adta kebelembe, vagy talán a földből került elő; a jártomban kebelembe jutott zacskót im azon*

lēs: jāmimēm pūlīn joxtēm xuri' jūw-mos toxā ti ālentāslēm. nētān lowintawēs: sgrīi āln at sāt sajt. tēn'-ut ēri: tēn'-ut joutsī'; masn'-ut-ke ērēs: masn'-ut joutsī'; ti ālei'.

11. Xasā ā'si', man vāfi ā'si', au xātēl kwāls, tēs, ajis, mas-xatēs, kwonā kwāls. ūs-tāltēn nalwā jāmānts; ūs-tāltēn, rāsēn nal-va'īlēs. sunsitā: mōt ūsānēl vātalaxtuñkwē jim vata-xum-karapli pāi' ti pūxāts. karapliñ vāta-xum mirā-jurtēl pāi' ti kwāls. xān-pālt mujluñkwē pālē jāmi. taw-pāltā joxtēs; kitapēstā: «kuñēr, nañ nal-mit jāmīte'in; ti tārēm-ūs, xān-us-tarmēl — at va'īlēs? — mētē-laxtnē xum xottē at vā'ēn? am ti ūs-xalt jimēm pūt-tul vārēn kit xum āñsē'im, tēn'-ut vārēn kit xum mētēlālsēm: au xumitā ūsēs, au xum at āñsē'im; mētēlaxtnē xum vēk āli?» — taw lāwi: «am xotēl vā'ēm? xatpā mētēlaxti, man ātim, am xotēl vā'ēm?» ton-āremit taw 5 sisāt xatpā ti laumi, sujti: «qs nañ mētēlaxtuñkwē tūl mat xum?! sorryēn tēnē arγ' āln nañēn tōniñ at ēri?! mētēlaxtēn nañ akw' ūs-xal jāluñkwē! ēlāl' ālnē nqmēt-ke āñsē'in: tas ālnēn voss xuji akw' māt!» — tūl lāwi vāta-xum-nūpēl: «nañ manēr xum kinse'in? au xum am ti, am mētēlaxte'im akw' ūs-xal jāluñkwē.» — vāta-xum 15

mód hazáig emelgettem.» Neje megolvasta [a pénzt]: ötszáz rubel aranypénz [volt]. Enni való kell: enni valót vásároltak; öltözni való kellett: öltözni valót vásároltak; im [így] élnek.

11. Hosszú ideig éltek, vagy rövid ideig éltek; egy napon fölkelt, evett, ivott, felöltözködött, kiment. A város révéhez lemen-degelt; a város révéhez, a fővényparthoz leszállott. Nézi: [hát] egy másik városából kereskedni jött kereskedő ember hajója im a part-hoz kötött (fogózkodott). A hajóbirtokos kereskedő ember im népé-vel együtt partra szállt (kelt). A fejedelemhez vendégségbe menendő fölfelé lépdel a parton. Ő hozzája érkezett; megkérdezte: «Sze-gényke, te a folyó mellett alatt járdogálsz; ezen isteni város, feje-delmi város területén — nem tudod-e? — bérbe szegődő embert valahol nem tudsz-e? Mialatt én ezen a [két állomásbeli] város-közon át jöttem, űsbeli dolgokat intéző két embert tartok vala, ételt készítő két embert béreltem: az egyik ember meghalt, [amaz] egyik ember hiányzik; bizonyára van [helyette] bérbe szegődő ember?» — Ő felel: «Honnan tudjam én?! Szegődik-e bérbe valaki, vagy sem, honnan tudjam én?!» Ekkor háta mögött meg-szólal valaki s [így] hallatja magát: «Hát te talán valami alkalmat-lan (rosz) ember volnál-e a bérbeszegődésre?! Szegődjél el egy városkönyi járásra! Ha előre látó (való) gondoskodásod van, hadd heverjen készletpénzed egy helyütt!» — Ezután [így] szól a keres-kedőhöz: «Te micsoda embert keresel? Egy embernek itt vagyok

lāwi : «*jā kuñér, nañ mētelaxte'in? manēr vōwe'in?*» — *taw lāwi* : «*am manēr vōwe'im; nañ manā-kēm mīrén?*» — *vāta-χum lāwi* : «*am manā-kēm mīrēm? akw' ūs-χal jālnēn-mā'ēs at sāt sajt mīrēm.*» — *taw lāwi* : «*at sāt sajt-ke mīrén, am jāle'im.*» — «*jātā*
20 *kuñér, nañ jālén!*» *χolit tēn'-ajné porāt am mine'im; ta-porāt nañ nalwā joxtēn!*» — *taw lāwi* : «*am ta-porāt joxtē'im.*»

12. *Tūl-uilt jūw-minēs, jūw-joxtēs. nētā lāwi* : «*nañ χot jāle'in?*» — *taw lāwi* : «*am χot jāle'im? am nalmit kās kinsim jāmitāsēm; akw' mōt ūsiñ vāta-χum joxtēs, mēt-χum kinsi; akw' ūs-χal jāluñkwē am mētelaxtāsēm,*» — *nētā lāwi* : «*añ q̄s matā tēn'-*
5 *ajné'-ut at āñsé'in?! sorjēn tēn'-ajné-kēm āln tārēm mis; vāssī' manēr-mā'ēs mētelaxte'in?!*» — *taw lāwi* : «*tārēm mis tēn'-ajné-kēm āln; tas āln, taw akw' māt voss χuji! jelpēl'i' sorjēm tēnē āln q̄s ēlāl voss sēlsēm! akw' ūs-χal jālnē-mā'ēs at sāt sajt lauws.*» — *nētā lāwi* : «*nañ kāsēn jālnēn mat vojpi-ke, jālén!*»

13. *An ēt χujāst, χolit χātāls, kwālsēt; tēn'-ajné-porā jēmtēs, tēst, ajist. masχatēs, ūs-tāltēn nalwā va'īlēs. taw nalwā joxtēs. vāta-χumitā joxtēs, lāwi* : «*kuñér, nañ joxtāsēn?*» — «*mētelaxtāsēm,*

én, én elszegődöm egy városközn yi járásra.» — A kereskedő ember felel: «Ugyan szegényke, te elszegődöl-e? Mennyit kérsz?» — Ő szól: «En mennyit kérek?! Mennyit adsz te?!» — A kereskedő ember felel: «Mennyit adok?! Egy városközn yi járásodért ötszáz rubelt adok.» — Ő szól: «Ha ötszáz rubelt adsz, én megyek.» — «Nosza, szegényke, jer! Holnap ebéd (evés-ivás) idején indulok; akkor jöjj te le!» — Ő felel: «Akkorra megjövök.»

12. Azután haza ment, haza érkezett. Neje szól: «Hol jársz te?» — Ő felel: «Én hol járok? Én lenn a folyónál szórakozást keresve járkáltam; egy más városbeli kereskedőember jött, bérbe szegődő embert keres; egy városközn yi járásra én elszegődtem.» — Neje szól: «Hát talán nincsen neked enni s inni valód?! Amennyit hasad megehet, megihat, annyi pénzt adott az isten; egyébért mi végett szegődöl el?!» — Ő felel: «Isten adott [ugyan] annyi pénzt, mennyi ételre, italra kell; [de] a kész pénz, az maradjon egy helyen! Hadd szerezzek újból továbbra is hasam eledelére szükséges pénzt! Egy városközn yi járásomért ötszáz rubelt ígértek.» — Neje szól: «Ha a te kedved olyféle, hogy menni akarsz (valami menő féle), [hát] menj!»

13. Most egy éjjelen át feküdtek, reggel kivilágosodott, fölkeltek; ebéd ideje jött, ettek, ittak. Felöltözött, a város révéhez alá szállott. Ő leérkezett. Kereskedő embere megjött s [így] szól: «Szegényke, megjöttél?» — «Elszegődtem, hát hogyn e jönnék meg?!

χumlē at joχte'im ? ! mōlāl ti porān lāwsēm joχtuñkwē.» — *vāta-χumitā lāwi*: «*jgmēs χum akw' lātiñēl ālē'in ; lāwēm porānt joχtāsēn jgmēs, vēškēt χum.*» tālsēt karaplin ; karapli nalwū naritawēs, minuñkwē patsēt.

14. *Xqsū minäst, man vāti minäst, akw' māt vōt ti űañrāmēs, karapli sakwātañkwē ti vorātawēs ; ti-mortēs vōt űañrāmēs, lūluñkwē at vērite'in. vāta-χum lāwi*: «*jākēr rēpītēn !*» — *jākēr rēpītawēs. taw lāwi*: «*ul tārātāln jākārt ! jākārt tārāte'in, tit-ti sakwātauw ; mir űsi i puuñēn űsi. tot-ta nāñki vōr-ñol ; liliñ, manū χālēm ta vōr-ñolnē voss joχteuw ; ta ñol toχaliñ jāñχi, vōr-vāta sajī jēmti ; űs pūχtēn !*» — *minäst, χumlē-kāsiñ minäst, vōr-ñolnē i joχtāst.* — «*jā !*» *taw lāwi*, «*vōr-ñolnē !*» *i toχaliñ jāñχsēt, vōr-vāta sajī jēmts. lāwī*: «*jaχatā, pūχtēn pāi' !*» *saj mānē joχtāst, pā pūχtāst. űnlē'it ; saj māt karapli at űowitawē. kūšējā-nūpēl lāwi*: «*jā ti, puuñēn at űsēs ; i mirēn lilitā nē'īlēs i nañ liliñ nē'īlēs.*» — *vāta-χumitā lāwi*: «*kūñer, nañ vārmēli' nqmtiñ χum ; am lilim ne'īltāslēn, mirēm-lili*

Tegnap erre az időre ígertem, hogy megjövök ?!» — Kereskedő embere szól: «Jó ember, egynemű (nem egymásnak ellentmondó) beszéddel élsz; megígért idődben érkezted meg: jó, becsületes ember [vagy].» Fölszálltak a hajóra; a hajót a vízbe befelé tolták, menni kezdték.

14. Hosszú ideig mentek, vagy rövid ideig mentek, egy helyen ime a szél megerősödött s már csaknem azon volt, hogy a hajót összetörje: oly annyira neki erősödött a szél, hogy meg sem állhatni vala előtte (meg nem bír sz állani). A kereskedő ember szól: «Dobd le a vasmacskát!» — A vasmacskát ledobták. Ő szól! «Ne bocsásd le a vasmacskákat! Ha a vasmacskákat alábocsátod mindjárt itt ér bennünket a hajótörés! A nép elpusztúl s vagyond is elpusztúl. Im amott egy erdő borította földnyelv látszik; élve, vagy halva jussunk el ahhoz az erdős földnyelvhez; az a földnyelv akkép fordúl, hogy az erdő széle védelmül (védő mög gyanánt) fog szolgálni (lesz); majd [ott] köss ki!» — Mentek, ahogyan csak lehetett (akár-mikép) mentek, el is érkeztek az erdős földnyelvhez. — «Nosza» mondja ő «az erdős földnyelvhez!» S akképpen fordultak, hogy az erdő széle védelmül vált. [Most] szól: «Nosza, kössetek ki a partra!» [Széltől] védett helyre érkeztek, kikötöttek a partra. Veszteg ülnek; a [széltől] védett helyen a hajó nem mozdul. Gazdájához szól: «Nó lám, vagyondod nem pusztúlt el; néped élete is megmenekült s a te életed is megmenekült.» — Kereskedő embere felel: «Szegényke, te igen okos ember vagy; megmentetted az én életemet, megmenekült a népem élete, pénzem nem vészett el s vagyonom sem

*nē'ílēs, ālnēm at ūsēs i puuñēm at ūsēs. an nañ mēt-ḡummi' ul ālén, nañen mir-kūšej'i' s̄āp̄itilēm; am ness āle'im, mirén nañ kātén āñ-
15 s̄én! nañ ḡumlē lāwiān, nañ lātiñen voss ḡōntle'it; mir-puñki' nañ āle'in.»*

15. *Ti āle'it. vōt náñrā, at tawenti. au ḡum, ēti jēmtēs, ēti ūnlunkwē karapli ūrnē-mā'ēs peremeñ tawān patēs, ētālī (ēti ḡātlēnē-mos) ūnlunkwē vārmēl' tawān patēs, taw-pāltā jis, lāwi: «jā, nañ kūšejūw, am-mā'ēslēm ēti nañ ūnlén; akw ēt ūnlānēn-mā'ēs ḡūrēm-
5 sat sajtel mīlēm; am-mā'ēslēm nañ ūnlén! ḡolit tārēm ḡātelī, ēriñ vōt tawenti; man rūp̄itēnē māḡum; nañ kūšej āle'in, kwoss ḡātel-palit ḡuje'in, ḡāñḡān nāñḡ-kwāltawén?!» — taw lāwi: «jā, nañ kuñér rūp̄itēnē ḡum, mēt-ḡum, nañ ḡujerisén! am ḡātelā manér rūp̄ite'im?! kwoss ḡātel-palit ḡuje'im. akw' ēt ūnlē'im am.»*

16. *Mir ḡujāst, taw ti ūnli. ēt-kwoṭl porāi' jēmtēs. pāi'-lē sunsi: s̄āris-vātat nīltāñ. nīltāñ puñkānēl nāj pēlamlēs, jolālē ta jiw. jolā jis, rāsén tū ta pats, māñ nājkwē tajenti tot. nāmsi: «manā-likēm āls? kās-mā'ēs pāi'-ke jālnūm.» karapli-pāḡēt nē'isēlēm
5 māñ ḡāp-sup ḡanēsli. pēsmatēstā, tālmatēs pāi', pāi' tawēs, pāi' pū-*

veszett el. Immár te ne légy többé bérmunkás ember, téged a nép gazdájává teszlek (rendezlek); én veszteg leszek, néped te tartsd kezedben! Amint te nekik rendeled, hadd hallgassák a te szavadat; te leszel a nép feje.»

15. Most [így] vannak. A szél erős, nem csendesedik. Egy ember, [midőn] éj lett s a hajó őrzése czéljából való éjjeli virrasztásban (ülésben) az őrváltás sora reá esett, az éjjeli — [t. i.] az éjnek kivilágosodtaig [tartó] — virrasztásnak (ülésnek) dolga reá esett, ő hozzá jött s [így] szól: «Ugyan te, mi gazdánk, virrassz érettem te az éjjel; egy éjen át való virrasztásodért háromszáz rubelt adok neked; virrassz te én érettem! Reggel az ég kivilágosodik, talán lecsendesedik a szél; mi dolgozó nép vagyunk, te gazda vagy; feküdj bár naphosszant, ki fog téged felköltetni?!» — Ő felel: «Nohát, te szegény dolgozó ember, bérmunkás ember, feküdjél csak le! Mit dolgozom én nappal?! Akár egész nap feketem. Egy éjjelt én fogok virrasztani (ülni).»

16. A nép lefeküdt, s ő ím virraszt. Éjjél tájra vált az idő, a part felé néz: a tenger partján meredek sziklahegy van. A sziklahegy csúcsáról tűz gyúladt föl s azzal lefelé jön. Lejött, a fővénypatra oda esett, mint kis tüzecke ég ottan. Gondolja magában: «Mi a csoda történt [ott]? Hadd megyek csak kedvtelésből a partra». A hajó oldalán oda kötött kis ladikocská függ. Leoldotta, reá föl-

χάτς, πᾶι' ρᾶ'έν κωᾶλς, πᾶι' ἰῃμῆς, ἀν' τῆνῃ ὑλᾶτᾶ-πᾶλτ' ἰοῃτῆς. ἀν-
 malin̄ saχḗn jānit tiniñ āχwtḗs-potali. nḗnχ-ālmējḗstā, nḗnχᾶ tak-
 titā: turmḗn ḗt, χotāl' ālnḗ mā akw'-mūs nānki. nalwā totḗstā, ka-
 raplin tāls. vitiñ, vošlaziñ la'ilḗl jālilimḗ rākāsi-squ χᾶntḗs, ta-kiwḗrnḗ
 tū manūtḗstā, karapli-ñolnḗ tū i māχḗstā. Na tḗrḗm χᾶtāls, mir 10
 kwālsḗt, vōt at tawenti. taw jolā χujḗs.

17. Ἀν' χᾶτḗlānl χᾶlḗς, ᾶς ḗtīmḗς. vōt akw' tamlḗ, āt tawenti.
 ḗtiji' jḗmḗs. au χum — ḗtālīn̄ ὑlḗnḗnḗ porā tawān pats — taw-pāltā
 jis, lāwi: «am kḗsejim, ḗtālīn̄ ὑlḗmtal χumlḗ-mḗsḗχ ᾶlḗ'im? ! χolit
 ḗriñ tḗrḗm tawānt χᾶtḗl vāri, am rūpitḗnḗ χum, nañ ness ᾶlḗ'in: am-
 mā'ḗslḗm ti ḗt nañ ᾶς ὑlḗnḗn; akw' ḗt ὑlḗnḗnḗn-mā'ḗs am ᾶς χḗrḗm 5
 sāt sajt mḗχḗm.» — taw χumlḗ lāwi: «jā kuñḗr, nañ rūpitḗnḗ χum,
 χujḗrisḗn! am ὑnlḗ'im nañ-mā'ḗslḗn.» taw ᾶς ὑlḗ. χasā ὑnlḗs, ma
 vātī ὑnlḗs, ḗt-kwofl porāi' jḗmḗs. ḗltān̄ puñkānḗl māñ ὑlākḗ ᾶς ta
 pḗlamlḗs, jolā jis, ḗltān̄ joli-pālḗn, rāsḗn tū patḗs, tot tajḗntḗnāt
 nānki. māñ χᾶpᾶ pḗsmats, πᾶι' ᾶς ti tālmatḗs, πᾶι' tqwḗs, ρᾶsḗn 10
 kwāls, πᾶι' ἰῃμῆς: ᾶς akw'-ti mōlāl jānit tiniñ āχwtḗs-potali. nalwā

szállott, a part felé evezett, kikötött, a parti fővényre kiment, föl-
 felé lépdelt s amaz égő tüzehez érkezett. Hát ott egy ököl nagy-
 ságó drágakő-gömb van. Fölemelte, karjával fölfelé tartja: Hát sötét
 az éj; [de] bármerre levő vidék, mind látható. Levitte a vízhez,
 fölszállott a hajóra. Vizes, sáros lábbal járva egy darab gyékényt
 talált, abba göngyölté be s odadugta a hajó orrába. No aztán az ég
 kivilágosodott, a nép fölkelt, a szél nem csendesül vala le. Ő lefeküdt.

17. Ama nappaluk elmúlt, ismét éj állott be. A szél egyfor-
 mán olyan [mint eddig], nem csendesedik. Éjjel lett. Egy ember —
 [mivelhogy] a virrasztás ideje reá esett — ő hozzá jött s [így] szól:
 «Én gazdám, az egész éjen át hogyan lehetek meg alvás nélkül?!
 Holnap lehet, hogy isten csendes napot alkot, én dolgozó ember
 vagyok, te dolog nélkül élsz: virrasszál te ismét ezen éjjel én éret-
 tem; egy éjen át való virrasztásodért én szintén háromszáz rubelt
 adok.» — Ő [im] miképpen felel: «Nohát szegényke, te dolgozó
 ember, feküdjél csak le! Virrasztok én te éretted.» Ismét virraszt.
 Hosszú ideig virrasztott, vagy rövid ideig virrasztott, éjféltre vált
 az idő. A parti sziklahegy csücséről ismét kis tüzecke gyúladt föl,
 alá jött; a parti sziklahegy aljába, oda esett a fővényre; ott látható
 égése. Kis ladikját leoldotta, ismét fölszállott reá, a part felé eve-
 zett, kiment a fővényre, föl felé lépdelt: hát [ott] ismét a tegnapihoz
 hasonló nagyságú drágakő-gömb van. Levitte a vízhez, ugyanoda
 göngyölgette, ahová a tegnapiját s mindkettőt oda dugta a hajóorr

totestä, mōlāl-utü-pält akw' tū mañitěstä, karapli-nol-χusapēn tū mā'isaχä. añ etä ünles, tārēm χātäls, mir kwälsēt, taw jolä χujēs.

18. Xqsä χujēs, man vāli χujēs, nāñχ-kwäls, tārēm ētimēs. au χum — ās etālīñ ünlenē vārmēl' tawān pats — taw-pältä ās ti joχts. «jaχa-tü, nañ kūsējūw, nañ ; χolit ēriñ vōt tawenti, nañ χujné χum, am rūpitēnē χum ; ūlēmтал χumlē-mūsēχ rūpité'im ? ! am mā'ēslēm ti
 5 et nañ ās ünlen ! am ās χūrēm sāt sajt nañēn mīχēm akw' et ünlenēn-mā'ēs.» — taw χumlē lāwi : nañ, kuñēr, rūpēt-χum ; nañ χujērisēn ; am ünle'im.» mir χujäst, taw ās ti ūnli. χqsä ünles, man vāli ünles, et-kwofl porāi' jēmtes ; sunsitä : niltāñ puñkānel māñ ulākwe ās ti pēlamlēs, jolä jis, niltāñ-joli-pālēn, šāris-vātan, rāšēn.
 10 tū ta patēs ; tot tajentēnāt nāñki. māñ χāp-supā pēsmatēs, ās ta tūlmats ; pāi' tqwēs, rāšēn kwäls, pāi' jēmēs : añ-maliñ ta-jānit tiniñ āχwtēs-potali, χāpēn nahwä tūp ālentěstä. karaplin joχtēs, nāñχä vistä, akw'-ti mōlāl potaliū-ä-pält vošlaχīñ rākāsi-squtēl tū mañitěstä, karapli-noliñ χusapnē tū-māχestä. moššä ünles, χātluñkwē
 15 pats, vōt tawānts. mir kwāłtsanā. mir kwälsēt, karapli naritawēs. taw jolä χujēs.

ládikáiába. Most átvirrasztotta az éjjelt, az ég kivilágosodott, a nap fölkelte s ő lefeküdt.

18. Hosszú ideig feküdt, vagy rövid ideig feküdt, fölkelte, az idő (ég) éjjelre fordult. Egy ember — [mivelhogy] az éjjeli virrasztás dolga megint reá esett — ím ismét ő hozzá jött. «Hallod-e, te a mi gazdánk, te ; lehet hogy holnap a szél lecsendesedik, te heverő ember vagy, én dolgozó ember ; hogyan fogok én álmotlanul dolgozhatni ? ! Virrassz ezen éjjel én érettem is ! Én szintén háromszáz rubelt adok egy éjjelen át való virrasztásodért.» — Ő [ím] miképpen felel : «Te, szegényke, dolgoz ember vagy, fekdüdjél csak le ; én virrasztok.» A nép lefeküdt, ő ím ismét virraszt. Hosszú ideig virrasztott, vagy rövid ideig virrasztott, éjfélre vált az idő ; nézi : [hát] a parti sziklahegy csúcsáról ím ismét kis tüzezske gyúladott föl ; alájött, a parti sziklahegy aljába, a tenger partjára, a fővényre, ím oda esett ; ottan látszik égése. Kis ladikocskáját leoldotta s ím ismét fölszállott reája : a part felé evezett, kiment a fővényre, föl-felé lépdelt : hát olyan nagy drágakő-gömb van [ott], hogy alig bírta leemelni a vízhez, a ladikba. A hajóhoz érkezett, fölvitte, a sáros gyékényszákkal ugyancsak a minapi gömbjeihez göngyöltgette s odadugta a hajó orrában levő ládikába. [Még] keveset virrasztott, nappalodni kezdett s a szél elcsöndesült. Felköltötte a népet ; nép fölkelte s a hajót a vízre tolt. Ő lefeküdt.

19. Xqsä minäst, man vāti minäst, minnē ūsēnālnē joxtäst, pāi' pūxtäst. karapliñ vāta-χumitā pāi' χān-pālt mujuñkwē kwāls. taw-nūpēlā lāwi: «jaɣa-tā, am χān-pālt mujuñkwē kwāle'im; nañ ās mir-kūšēji' ālnē χum, mir-puñki' ālnē χum am-jurtlēm tēñkwē ajuñkwē ās at kwāle'in?» — taw lāwi: «am manēr kinsuñkwē, kuñér, χān-pālt kwāle'im?! nañ vāta-χum χānnē rāwe'in, am kuñér, χānnē manēr jāmēs vārīlāsem?! χān-mujléptan'-ut at āñsē'im; manārēm totuñkwē χān-pālt minē'im?! nalmit karaplimt χujērisēm, ta lāwnē jāmēs». — vāta-χumitā kwāls pāi', χān-pālt minēs mujuñkwē. pasānānl vārīwäst, tēñkwē ajuñkwē ūntsi'. χān-jurtél poterte'it: «am ta ūsēt pūt-tul vārñē mā'ēs au χum mētēlāsēm; sārīst jimquw vōt hāñrāmēs; taw-ke āñim ālēs, karaplim sakwātanūwē, mirēm ūsnūt, ālnēm ūsnūw, i am ūsnūm; taw nāmtātēl liliānūw ne'iltēsānā.» — χān lāwi: «tamlē nāmtiñ χum āsñēn, taw manēri' nañ-jurtlēm pāi' at kwāls?! pāi' vōwuñkwē ēri! mēnki tē'imēn, ajimēn; taw voss kuñér lūl mat χum mēnki-jurtēlmēn tēn'-ajñē māmēnt voss tē'i, voss aji; lāñžēl poterteuw akw'-jurtél!»

19. Hosszú ideig mentek, vagy rövid ideig mentek, megérkeztek ama városukba, hová menni akartak s kikötöttek a parthoz. Hajóbirtokos kereskedő embere fölment a fejedelemhez vendégségbe. Ő hozzá [imígy] szól: «Hallod-é, én megyek a fejedelemhez vendégségbe; hát te mint a nép gazdája (gazdájául levő ember), a nép feje nem jössz-e szintén velem enni és inni?» — Ő felel: «Mit keresni menjek én, szegényke, a fejedelemhez?! Te mint kereskedő ember illesz a fejedelemhez, én szegényke, minő jót tettem a fejedelemnek?! Nincs semmim, mivel a fejedelmet megajándékozhasam; mimet vinni mehetek a fejedelemhez. Lenn a vizen, hajómban fogok én csak feküdni, azt jónak mondhatni.» — Kereskedő embere kiment a partra, elment a fejedelemhez vendégeskedni. Asztalukat fölszerelték (elkészítették), leültek ketten enni és inni. A fejedelemmel társalog: «Én ama városban az űstbéli dolgok intézése végett egy embert bereltem; amint a tengeren jöttünk a szél megerősödött; ha ő nem lett volna, a hajóm is összerombolódott volna, népem elpusztult, pénzem elpusztult s magam is elpusztultam volna; ő megmentette életünket okosságával.» — A fejedelem szól: «Ha olyan okos embered van, miért nem jött ő fel veled együtt?! Föl kell őt hívni! Mi ketten eszünk, iszunk; ő valamiféle szegény, disztelen ember létére is hadd egyék, hadd igyék mi kettőnkkel együtt a mi evő-ivó helyünkön; folytassunk (beszélgessünk) beszédet együtt!»

20. *Xān xum kēts pāi' vōwūñkwē. xum nalwā joxtēs. ta-kwoss rōvuwēs, pā at kwāli. — «tēn voss tēri', voss ajei' ; am-xuripēm nusā xum tēn-pāltēn xumlē-mūs kwālē'im? !» — kitētāi' xum ās kēts. ās*
5 ta-kwoss vōuwēs, ās at tānxi. — ta xum minēm-jui-pālt numēn xātpā potertēnāt sujti : «puuñiñ vāta-xum māñ pī', nañ xānnē vōuwēn mujuñkwē, manēri' at kwālē'in? ! sorjēn tēnē arɣ' āln nañēn tōniñ at ēri? ! ēlāl' ālnē nāmēt-ke āñsé'in, kwālēn pāi' xān-pālt!» — taw lāwi : «am sgrñi xān-pālt manēr totim kwālē'im?» — taw sujti : «nañ manēr tote'in? ! mōlāl sārīs-vātat ūnlēm mānt tārēm nañēn
10 mātēr mis ; kitārēn kwāltēn xān-pālt, akwātā xān ēli-pālnē pināln, akwātā nētān majāln!» vāssi' manēr tote'in? ! jānɣ'-utēn, ta-ti nañki āñsāln!» — xūrmiti' xum ās joxts : «xānnē vōuwāsēn pāi' mujuñkwē.» — kwāls, karapli-nólnēlmāñnūwpotaliāɣāvisāɣā, pūfinpinsāɣā.

21. *Pāi' kwālēs, xān-kwōlnē minēs, jūw-sāltēs. pasānnē jāmēs, xān-la'ilān xujēs, nāñxā lūlēs, pūfinēl tiniñ āxwtēs-potalitā lēwā-tēstā, xān-ēli-pālnē āln-āni-kiwērnē tū pinēstā. akwātā vistā, xān nētān tū mistā. xān sunsēs, sunsēs ; taw-nūpēlā lāwi : «kuñēr, nañ*
5 ti-xurip-ut xoti sāmnlē joutāslēn? manāi'vislēn? am xān-namēl ūn-

20. A fejedelem embert küldött, hogy őt fölhívja. Az ember leérkezett a vizhez. Hiába hívják, nem megy föl. — «Hadd egyenek, hadd igyanak ők; magamféle szegény ember hogyan mehetnek ő hozzájuk?!» — Másodszorra is küldött embert [a fejedelem]. Ismét hiába hívták, ismét nem akar [menni]. — Amaz ember elmente után fönt valakinek beszéde hallik: «Gazdag kereskedő embernek kis fia, téged a fejedelemhez vendégségbe hívnak, miért nem méssz?! Azért hogy hasad táplálására több pénzre nincs szükség? Ha előre [látó] okosságod van, menj föl a fejedelemhez!» — Ő felel: «Az arany-fejedelemhez magammal mit vivén menjek?» — Amaz hangzik: «Hogy mit vigyél te?! A minap a tenger partján ülő helyeden isten adott neked valamit; kettejét vidd el a fejedelemhez, egyikét helyezd a fejedelem elé, másikat add nejének! Más egyebet mit vigyél?! A legnagyobbadat (t. i. drágaköved), azt csak tarsd meg magad számára!» — Harmadszorra is eljött az ember: «A fejedelem hív föl vendégségbe.» Fölkelt, a hajó orrából a két kisebb gömböt kivette s kebelébe helyezte.

21. Fölment a partra, a fejedelem házába ment, belépett. Az asztalhoz járult, a fejedelem lábához feküdt, fölállott, elővette kebeleből drágakö-gömbjét s a fejedelem elé egy ezüst tálczába helyezte oda. A másikat fogta s a fejedelem nejének adta oda. A fejedelem nézte, nézte s [így]szól hozzá: «Szegényke, te micsoda vidékről vásároltál ilyesmit? Mennyiért vásároltad? Én fejedelmi

le'im, *χotāl ālnē mā am kātēmt āli*; *ti-χurip-ut am at ti vāsintāsēm*,
at ti sunsentāsēm; *nañ ās χotēl-uilt visāyēn?! — taw lawi*: «*am*
kuñēr χotēl vislēm?! ānēm tārēm mim-ut». *χān nāñχā lūlēs*, *taw*
pāχān ūnttētā; *tēt*, *ajsēt*. *minnē porāi' jēmtēs*, *minuñkwē patsēt*.
χān lāwi: «*vāta-χumīn voss minī*, *nañēn am at tārātīlēm*; *am-*
pāltēm ālén!» *χān ūnlēm mātānēl nāñχā lūlēs*, *χān-posiñ ta'ilā*
tawān mastētā, *kētū tawān pintēltētā*: «*am ūnlēm χān-jolēm nañ*
ūnlāln; *am ness' ālē'im*; *tārēm-ūs*, *χān-ūsēm nañ ānśāln!*» — *χān-*
pālt χūltēs; *āluñkwē patsi'*, *akw' pasāntē tēri'*, *aje'i*.

22. *Χāsū ālsi'*, *vāti ālsi'*, *puuñiñ vāta-χum-p'i' ālimatā χānēn*
sunsawē: *mōlēχ-χajtēl at āli*; *akw'-mūs χotēm tistimē āli*, *rott'i' āli*.
mōlēχ ālkātēn mōwinti, *jonri*; *añ akw'-mūs kāstal āluñkwē pats*.
χāsāi' jēmtēs, *χānā lāwi*: «*nañ mōl qulet*, *jojtēmēn porāt karkāmi' āl-*
sēn; *añ akw'-mūs tistimē ālē'in*, *rūtāl'i' jēmtēsēn*; *nañ χotālē kāsēn*
χālēs?» — *taw lāwi*: «*am χotālē kāsēm χālēs?! ālēm ūsēm akw'-ti*
āriñ-p'iñiñ kwolēm āli, *χumlē kāsēm at χāli?!*» — *χānā lāwi*: «*nañ*
āri-p'i' ti āsnēn, *nē āsnēn nañ ās manēri' ānēm at lāwē'in?! am*

ezímmel uralkodom (ülök), bármerre levő föld az én kezemben van ;
 [de] ilyesmi holmit én eddig sem nem láttam, sem nem néztem ;
 hát te ugyan honnan vetted őket?!» — Ő felel: «Én, szegényke,
 honnan vettem? Nekem isten adta holmim [az]». A fejedelem
 fölállott, maga mellé ültette; ettek, ittak. Elmenésnek jött (lett)
 meg ideje, indulni kezdtek. A fejedelem szól: «Kereskedő embered
 hadd menjen, [de] téged nem eresztelek; élj te én nálam!» A feje-
 delem felállott ülő helyéről, fejedelmi érdemjeles ruháját reá öltöz-
 tette, kucsmáját ő reá helyezte: «Foglald el fejedelmi trónom
 (a tőlem ült fejedelmi helyemet üld te); én csak úgy élek [ezután];
 az isteni várost, fejedelmi várost birtokold te!» — A fejedelemnél
 maradt: [együtt] kezdtek ketten élni; egy asztalnál esznek, isznak.

22. Hosszú ideig éltek, rövid ideig éltek, a gazdag kereskedő
 ember fiának hogylétét nézi a fejedelem: [hát] az nincs úgy, mint
 előbb; valamiképp egyre búsulva él, hallgatagon él. Azelőtti élet-
 folyásában nevetgél, játszik vala; most egyre kedvetlenné kezdett
 válni. Hosszú időre lőn s fejedelme megszólal: «Te az előbbi kor-
 ban (végben), idejöttöd idején eleven kedvű (fürge) voltál; most
 pedig egyre csak búsulva éldegélsz, bánatossá lettél; hová tűnt el
 a te kedved?» — Ő felel: «Hogy hova tűnt el az én kedvem?!» Ama
 városban, melyben éltem volt, im ugyancsak van, [még pedig] gyer-
 mekes (leányos-fias) házam, hogyne tűnt volna el kedvem? — Feje-
 delme szól: «Hát miért nem mondd vala meg ennekem, hogy neked

nañen mōlāl kētsēnūlēm; ārin-pīrēn tī' totuñkwē manērī' at taji?!
 10 añ xūrēm xātēl ālēm, nañen uš kētilēm, mīrel sāpītilēm, karaplīl
 sāpītilēm, ārin-pīrēn totuñkwē jālēm!»

23. Xūrēm xātēl ālsēt; nīlit xātēl jēmtēs, tēn'-ajné pasān vār-
 wēs, tēñkwē ūntsi'. xānā lāwi: «jā, xumlē nqmt vārē'in, manā nqmt
 vārē'in? ārin-pīrēn-pālt mine'in, man ātim?» — taw lāwi: «nañ-ke
 kētilēm, ul mine'im; nañ-ke at tārātilēm, xotēl mine'im?!» — tūl-ūilt
 5 ta-pāl kwolnēl āwi pūs wēs, akw' jānimēm jāmēs jānit xum-ñaurēm
 tit ti nē'īlēs. xān lāwi: «jaṛa-tā, xumlē sunsilēm, ti xum xānsilēm,
 man ātim?» — taw xumlē lāwi: «am xotēl va'īlēm xātpā xum?!
 am at vāsintilēm; xaštal xum.» — xānā lāwi: «xaštal xum-a?!
 at-ke xānsilēm: nañ mōlāl lāwē'in pī' āssēm; nañki ānsēm pīrēn
 10 xumlē-mūs at xānsilēm?!» — taw lāwi: «pī' āssēm; am jim porāt
 māñ āls, añ jānimēs, am xotēl xānsilēm?!» — pīrā-nūpēl xān lāwi:
 «jā, nañ ti xum ās xānsilēm?» — pīrā lāwi: «am xotēl va'īlēm?!
 jārēm minēm porāt māñ-ta'īl am xūltsēm; jārēm mat-xurip āls, am
 at va'īlēm.» — tūl āwi pūs wēs; akw' nē tit ti nē'īlēs. xān lāwi: «ti

gyermeked van s hogy nőd van?! Én már régen elküldtelek volna
 [érettük]; miért ne lehetne gyermeked idehozni?! Most légy [itt]
 három napig, aztán elküldelek, néppel szerellek föl, hajóval szerel-
 lek föl, menj elhozni gyermeked!»

23. Három napig megvoltak; megjött a negyedik nap, evő-
 ívő asztalt rendeztek, enni ültek. Fejedelme szól: «Nohát, hogyan
 gondolkozol, minő eszmével vagy? Elmész-e gyermekedhez, vagy
 nem?» — Ő felel: «Ha te küldesz, hogy ne mennék; ha te nem
 bocsátasz el, hogyan mennék?! — Azután a túlsó szoba felől kinyi-
 tották az ajtót: egy megnőtt jó nagyságú férfi-gyermek tűnt im itt
 elő. A fejedelem szól: «Hallod-e, miképpen nézed, ismered-e ezt
 az embert, vagy nem?» — Ő [im] miképpen felel: «Honnan tudom
 én, hogy kiféle ember?! Én [még] nem látom vala; ismeretlen
 ember.» — Fejedelme szól: «Ismeretlen ember-e?! Ha nem ismer-
 red: [hát ime] a minap azt mondd vala, hogy fiad van (volt); a
 magad nemzette fiad hogyan nem ismered?!» — Ő felel: «Fiam
 volt; az én eljöttem idején kicsiny volt, most már megnőtt, hogyan
 ismerhetem meg?!» — Fiához szól a fejedelem: «No, s ismered-e te
 ezt az embert?» — Fia felel: «Én honnan ismerjem (tudjam)?!
 Midőn atyám elment, én fiatalon maradtam el; hogy milyen forma
 volt az atyám, nem tudom.» — Azután kinyitották az ajtót: egy
 nő tűnt im itt elő. A fejedelem szól: «Ismered-e ezt a nőt?» —
 Ő felel: «A magam nejét hogye ismerném?!» — Nejehez szól

nē xańsílēn?» — taw lāwi: «amki nēm ul xańsílēm?!» — nētū-
nūpēl lāwi: «nań q̄s ti xum xańsílēn?» — nētū lāwi: «amki xumim
ul xańsílēm!!» — akw' pāxēn ūntwäst. xān lāwi: «mōlāl ārin-
pīxēn-mā'ēs tistāsēn; ań nēn ti joxtēs, pīxēn ti joxtēs: ālān!»

24. Āluńkwē patsēt. xqsā ālsēt, man vāti ālsēt, au xātēl xānā-
nūpēl lāwi: «jaɣa-tā, nań manā nqmt āńsē'in?» — xānā
lāwi: «nań ānēnnēl manā nqmt kinse'in? tārēm-ūs-, xān-ūs-
ta'il mirēn nań kātēnt ālē'it, ānēnnēl vāssī' manā nqmt kin-
se'in?» — taw lāwi: «am jānimēm ūsēmnē, kankēm āli, kankēm-
pālť muɣluńkwē jālnē nqmt nañēnnēl kinse'im; nań-ke lāwilēn,
jālē'im.» — xānā lāwi: «kankēn-ke āli, jālnē! mirēl šāpītilēm,
karaplil šāpītilēm; nańki jānimēm ūsēn jālnē! am mat nañēn xūń
pūřilēm?!» karaplil šāpītawēs, mirēl šāpītawēs i minēs.

25. Xqsā minēs, man vāti minēs, takwi ālēm ūsān joxtēs. pāi'
kwāls kit xum-jurtēl; xūrēm xum akw'-jurtēl minäst. kankā kwolēn
joxtāst, jūw-šāltset, pasānl vārwäst. āńxān xūrēm xum xūrēm rumkāl
totwäst; xūrēm xum mūsēx visānl. kwol-kant jāmite'it, rumkānl
kātte āńsiānl. jā, kit xumiāřā ajuńkwē kwoss tāńxēi', taw at tārā-

[a fejedelem]: «Hát te ismered-e ezt az embert?» — Neje szól:
«A magam férjét hogyan ismerném?!» — Egymás mellé ültették
őket. A fejedelem szól: «A minap gyermeked miatt búsultál; most
im megjött nőd, im megjött fiad: éljete [együtt]!»

24. [Együtt] kezdtek élni. Hosszú ideig éltek, vagy rövid ideig
éltek, egy napon [így] szól fejedelméhez: «Hallod-e, minő tanácsod
van?» — Fejedelme felel: «Minő tanácsot kívánsz (keresel) te
részemről? Az isteni város, fejedelmi város összes népe a te kezeden
van, minő tanácsot kívánsz te ezután még részemről?!» — Ő felel:
«A városba, melyben felnővekedtem, [s ahol] bátyám van, hogy
vendégségbe mehetnék bátyámhoz: arra nézve kívánok én tőled
tanácsot; ha te mondd, elmegyek.» — Fejedelme felel: «Ha
bátyád van, menj! Néppel szerellek föl, hajóval szerellek föl; menj
ama városba, melyben fölnevekedtél! Én ugyan hogyan tartanálak
vissza?!» Főlszerelték hajóval, főlszerelték néppel s elment.

25. Hosszú ideig ment, vagy rövid ideig ment, megjött [egykor]
lakott városába. Két emberrel partra kelt; három ember ment
együtt. Megjöttek bátyja házába, beléptek, asztalt rendeztek szá-
mukra. Ángya a három ember számára három pohárkát hozott; a
három ember rendjében elfogadta azokat. A ház padlóján sétálnak,
pohárkáikat kezükben tartják. Hát, amint két embere inni akar,
ő nem engedi meg azt számukra; [csak] úgy sétálva beszélgetnek.
A kemencze oldalánál egy macska ül. Bátyjához szól: «Az ottan

tiärä ; toz jāmītim potérte'it. kūr-pāxēt kafi ūnli. kankä-nūpəl lāwi: ta-ti manēr ujken ?» — kankä lāwi : «taw am manēr ujken ? ! ta-i, taw namä : kafi». — taw lāwi : «namä kafi ālnätä, tawä manä qntēs vārūkwē ānšilēn ?» — kankä lāwi : «taw vārne qntēsä ti-jānit :
 10 potpol'nän nān pine'in, tēn'-ut pinilēn, mā-xēr-ujin tēwēt ; taw āli, tū tārätülūw, mā-xēr-uj joxti, taw alitā, tēn'-ut at saki ; nān pine'in : at tēwē.» — taw lāwi : «vārmēli' jgmēs ujkwē ālnätä, nqmtiñ ujkwē ālnätä, ānēm tinēlālñ ! tinä manēr ?» — kankä lāwi : «taw manä jāni' tin qnši ? ! taw tinä xūrēm sāt sajt.» — āpsitā lāwi : «tintul
 15 ālnätä am joutilēm ; man ālnē sāmūt tamlē uj ātim ; xūrēm sāt sajt mīxēm am.»

26. Tūl-uilt kūr-joli-pālnēl nē'ilēs māñ āmpikwē. āpsitā lāwi : «ta-ti ās manēr ujken ?» — kankä lāwi : «ta-ti, taw namä : ākēr.» — kašū lāwi : «taw ās nāñen mat qntēs akw'-ti vāri, manēri' ānšilēn ?» — kankä lāwi : «tawä tōnā ānšilēm, taw vārne qntēsä
 5 ti-jānit : ēfi xujeww, tūlmentēnē xatpā joxti, taw xarti, suj vāri, tūlmentēnē xatpā lapān at rāwi ; taw ālimāt nē-mat tūlmēx xum at šälti.» — āpsitā lāwi : «vārmēli' jgmēs ujkwē ālnätä, man sāmūt tamlē uj akw'-mūs ātim ; tinä manēr ? am joutilēm.» —

micsoda állatocskád ?» Bátyja felel : «Hogy az micsoda állatocskám ? ! Hát az . . , annak neve : macska.» — Ő felel : «Macska lévén a neve, azt te minő segítség tévése miatt tartod ?» — Bátyja felel : «A tőle teljesített segítség ekkora : a pinczébe kenyeret teszel, ételt teszel, az egér azt megeszi ; ő [itten] van, oda bocsátjuk, jön az egér, ő megöli, az étel nem romlik ; ha kenyeret teszel el : nem eszik meg». — Ő szól : «Minthogy igen jó állatocska, okos állatocska, add el őt nekem ! Mi az ára ?» — Bátyja felel : «Milyen nagy az ő ára ? ! Az ő ára háromszáz rubel.» — Öcsese szól : «Minthogy olcsó, én megveszem ; a tőlünk lakott vidéken olyan állat nincsen ; háromszáz rubelt megadok érte.»

26. Azután a kemencze alól egy kis kutyácska jött elő. Öcsese szól : «Hát ez megint micsoda állatocskád ?» — Bátyja felel : «Hát az . . . annak neve : ākēr (házi kutya).» — Öcsese szól : «Az neked valami segítséget [bizonyára] szintén teljesít, mi czélból tartod ?» — Bátyja felel ; «Őt azért tartom, a tőle teljesített segítség ekkora : éjjel lefekszünk, valamely lopni szándékozó jön, ő vonít, zajt csinál, a lopni szándékozó nem juthat közelbe ; ha ő van, semminemű tolvaj be nem jöhet.» — Öcsese szól : «Nagyon jó állatocska, ami vidékünkön olyan állat éppenséggel nincsen ; mi

«*taw tinä at sät sajt.*» — *tül lāwi*: «*tintal ālnätü at sät sajt am mējem.*»

27. *Tül-uilt rumkätä kättē ānsimät pasännel pulkä vis, kwot-länel supü' sa'imtěstä. runkätä akw' supä akw' pulkä-supén säsěstä, akw' supä akw' pulkä-supén säsěstä. akw' supä kafitän mistä, akw' supä āmpén mistä: «joutēm ujkäjem simänēn etzelawët; voss teji'!» — pulkä-supänēn tēsü', kit mün pürmatsü', šamä i üssü'. tül-uilt jurt-žumiäjä rumkänēn pasännē unttipēsü'; kwonä-tori' kwälsët, žän-pält minäst.*

28. *Xän-pält šälsët. pasänänl vürwäst, tēnküé ajunükwē unt-sët, länžel potertunükwē patsët. taw lāwi: «am ti üsët mölēj jänimäsēm, mōt sāmēn minäsēm, tot ālsēm. aü kankēm-pält mujluñkwē jisēm: ānēm taw sēpänel ajtunükwē jēmtilěstä. mölēj tit ālmēm porät ānēm mān-ta'il kwonä pütměstä, jüjem sēlēm ālnnel akw' āln-pälél ānēm at majlēs. — žänne ti i vöuwēs. kankä vöuwēs, kitilawē: söl, āpsin tožä ānsäslēn, sawätäslēn! nañ jänü' žum; nañēn jüji' nqm-sitä, āñkwü' nqmsitä; nañ-pältēn mujluñkwē jäli, nañ aluñkwē vorä-*

az ára? Én megvásárlom.» — «Az ára ötszáz rubel.» — Azután ő szól: «Olcso levén, ötszáz rubelt megadok erte.»

27. Azután pohárkáját kezében tartván az asztalról czipót vett elő, közepénél ketté törte. Pohárkája [tartalmának] egyik felét az egyik fél czipódarabra öntötte, másik felét a másik fél czipódarabra öntötte. Egyik felét a macskájának adta, másik felét a kutyanak adta: «Vásárolt állatkáimnak gyomruk (szívük) éheznek; hadd egyenek!» — Megették czipódarabjaikat [erre] két felé (helyre) fordultak föl; oda is veszték. Azután társai pohárkáikat azonnal az asztalra helyezték; egyenesen kifelé távoztak, a fejedelemhez mentek.

28. Bementek a fejedelemhez. Asztalukat elkészítették, enni inni ültek, társalgáshoz (szóbeszédet beszélgetni) kezdtek. Ő szól: «Én ezen városban nevelkedtem egykor, más vidékre mentem, ott éltem. Most eljöttem bátyámhoz vendégségbe: ő engemet varázsitallal akart megitatni (értse: meg akart mérgezni). Egykor, itt laktom idején engemet fiatalon kihajtott (kitolt), az atyám szerezte pénzből egy fél pénzt nekem nem adott. — Most a fejedelemhez is elhívták. Elhivatván a bátya, kérdezik tőle: «Igaz-e, hogy öcséd úgy tartottad, nyomorítottad? Te vagy az idősbik ember: téged atyjának becsül vala, anyjának becsül vala; hozzád vendégségbe megy s te őt megölni törekszel; vajjon úgy élni helyes dolog-e?!» — Kivezették, börtönbe helyezték. Két napig ült, vagy három napig ült [ott], azután kihozták, a fejedelem hetven kínzással meg-

tilén; toʒ ālunkwé mat jamés?!» — kwonā kwāltawés, turman
 10 ūnttawés. kit ʒātél ūnlés, man ʒūrém ʒātél ūnlés, tūl kwāltawés,
 ʒānné sāt-lqu sawātpil sawātawés, sip-sa'iréné mān totwés, sip-luwā
 sa'irépawés. tūl-uilt jāṛā sēlēm puuñ tāltés, kankā sēlēm āln tāltés,
 jūw i minés. takwi ālné ūsān joxtés; ālnā, puuñā pā ālentawés.
 tāṛém-ūsét, ʒān-ūsét ań ti āli.

B) Mithikus mesék.

II.

A rézember és Jancsi fejdelemfi.

U ʒ s á l k h u m é n é t n ä j ä r - p o u V ä n k ä.

1. Jukānét āńsuz ālst. khōrém pou āńśást, kērsémēx-khāṛān:
 Lā Vāńkā. ċalkhān rūtūlst. āṛ īt ċalkhān ālā-khānā il-tumlāntalēu;
 ā khāńśāntēt khānā tumlāntalēu. āńsuz jānū powīm kītāntil ċal-
 khān khāṛāulqtuñ. jānū powi khāṛāulqtāl mārś, tūl minānt miśākit-
 5 tēn. āńsuz māné ili, il-āńlāqtāl: ċalkhān ąs tunlāntim ąl. jēt powīm
 kītāntil khāṛāulqtuñ. jēt powi jānū jāwī-pou khaitél tuʒśā miśā-
 kītēn il-kālel; ċalkhān ąs il-tumlāntus. khōrmēt khātél kērsémēx powīm,
 Lā Vāńkātīm kītāntil āńsuz: «ċalkhān ċil tumlāntalēu!» — lānt. Lā

kínoztá, a nyakvágó helyre vitték s levágták nyakát. Azután
 [az öcs] az atyja szerezte vagyont [a hajóra] fölrakta, a bátyja
 szerezte pénzt fölrakta s haza ment. A maga lakó városába jött;
 pénzét, vagyonát fölhordták. Az isteni városban, a fejedelmi város-
 ban él még most is.

II.

1. Élt egy asszony s egy öreg ember. Három fiújak volt:
 a legkisebbikjük: «Bolond Jancsi (Ivánka)». Répát vetettek. Valaki
 minden éjjel ellopkodja a répát; nem tudják, ki lopkodja el. Az
 öreg nagyobbik fiát küldi a répa őrizetére. Nagyobbik fia őrködik
 egy keveset, azután elmegy a leányokhoz. Az öreg kimegy a mezőre,
 megszemléli: a répa megint el van lopva. Középső fiát küldi őri-
 zetre. Középső fia nagyobb testvére módjára szintén a leányokhoz
 mendegél; a répát [pedig] megint ellopják. Harmad napra kisebbik
 fiát, «Bolond Jancsiját» küldi az öreg: «A répát egyre lopják!» —
 mond. Bolond Jancsi a mezőre megy, ernyősátort csinál, tekintget,

Vānkā māné minānt, luwāx vārānt, khantēmlāntql, tólmoχ urānt. i-jēt kił pālt mātā jānni pos postūls; tārēm-poñnēl mus uχsāl-khum 10
 uχsāl-lu-tēmirt jāl-tārčkēts. Lā Vānkā uχsāl-khumme kātīnel pūstēl;
 kātī il-taps. «il-tārčēn āmānmi!» — lānt uχsāl-khum — «ām āχ-
 khōn ā jōum ti!» — «āk! ām nōūnmi il ā tārčīlēm, tāmneēn tólmoχ
 mān-poltūt ā suwānt, ām nōūnmi tus nājārēn tātīlēm» — lānt 15
 Vānkā. uχsāl-khum jū-tātāntēu; khul uχvāil nūn-postūls. jāu powāni
 uχsāl-khumme qñlātlēt; nājārēn tānēχ tātūn vātīlilān. ānsuχ lānt:
 «khan pūstēl, nājārēn tou uss tātēl!»

2. Lā Vānkā uχsāl-khumme nājārēn tātāstēl. «nājār!» —
 lānt — «ām noun tólmoχ tātāsem.» — «noχór tólmoχ pūsēn, āntēl-
 tēn āmān!» — lānt nājār. Lā Vānkā uχsāl-khumme āntēltstēl. nājār
 kičūlāl: «noχór noun kērāχ tōu-māsī?» — «nār tou juntīt ql, towīmi 5
 šāχ qkhšāl šāsēn! āmān sūwē tifi» lānt Lā Vānkā. nājār lānt: «nār
 tāmēn mus tēn tōu-māsī! tou muškēlēχ; ām noun móum.» tí-šōūt
 saltātēn qkhšāl towīmē tāūl šāšūn lāūstil. uχsāl-khum il-ripāsēχts,
 qkhšā towīnel il khalūls. šau qkhšā jaóltqls tōu-lēχkē. tí-šōūt nājār
 uχsāl-khumme turmā-khulēn tātūn lāūstil, koróltēn vātūn lāūstil,

várja a tolvajt. Éjfél tájt (éjközép két oldalán) a mezőn nagy fényes-
 ség fénylett föl; az égboltról egy kis rézemberke ereszkedett le réz-
 lovon. Bolond Jancsi a rézembert megfogta kezénél; keze lesza-
 kadt. «Bocsáss el engemet! — mond a rézember — én ide soha-
 sem jövök.» — «Nem! Én tégedet nem bocsátlak el; ilyen tolvaj
 nem szokott lenni nálunk, én tégedet egyenesen a fejedelemhez
 viszlek» — mond Jancsi. A rézembert haza vitték; a ház [tőle]
 egyszerre kivilágosodott. Bátyjai nézik a rézembert; maguk akarják
 vinni a fejedelemhez. Az öreg szól: «A ki megfogta, a fejedelem-
 hez hadd vigye az!»

2. Bolond Jancsi a rézembert a fejedelemhez vitte. «Feje-
 delem! — mond — én tolvajt hoztam neked.» — «Micsoda tolvajt
 fogtál, mutasd meg nekem!» — mond a fejedelem. Bolond Jancsi
 megmutatta a rézembert. A fejedelem kérdezi: «Mi kell neked ő
 érette?» — «A milyen nagyságú ő, borítsd (öntsd) őt el egészen
 pénzzel! Elég lesz nekem ez» — mond Bolond Jancsi. — A feje-
 delem szól: «Micsoda kicsiny ár az ilyen ő érette! Az igen kicsiny;
 én megadom neked.» Ekkor megparancsolta a katonáknak, hogy
 őt teli borítsák pénzzel. A rézember megrázkódott, a pénz tőle el-
 szóródott. Sok pénz gyülemlett össze körülötte. Ekkor a fejedelem
 megparancsolta, hogy a rézembert a toronyba vigyék, s megparan-
 csolta, hogy hívják meg a királyokat, hadd lássák az idegen fajta

19 *mot khummé uss qnlátlét. nájár-pou Váñkü jánkhém uzsál-jaót-nélém turmá-qšén núñ-pātētstil; jél ā pättāntil. uzsál-khum tārásnel kún-khgràtql, nájár-poun lānt: «mús nájár-pou, āmān kún-tārtén! ām nou uzsál-jaót-nélén numél il-ülém. — «nájár-pou lānt: «ām ā khañsántélém, qškhúst khqt qlét.» — «ustāl-khult uzsál-qškhús ql, 15 tutíl pónsén!» — lānt uzsál-khum. nájár-pou turmā il-pōñsstél, uzsál-khummé kún-tārtstíl.» khōn noún tārkhútēñ sūs-kāt, pāñ čekérēñ khum, āmānmi núñ-ārulén! —» lāus uzsál-khum i uχ-váil il-khulúls-*

3. Korólét nájārén jisté, grákh ājūñ nqukhóts. «māñ noún grákh ājūñ ā jisú» — lāntét korólét — «mot khum qnlátuñ jisú; āntéltén khqt ql!» — «nájár tu tqtúñ lānt. kharaúlet uzsál-khum. jarét tou poxtém uzsál-moxəl vajántét. nájārén jisté: «uzsál-khum 5 íkém» — lāntét. nájár khgráulétén il-qštēs, tādāñ turmāñ il-ōttūñ lāústil. «khañ touwimi kún-tārtstíl, tār-paxtélém!» — lānt. nájár-pou khultá nuñ-káls, khgráulét turmā-khult jú-üttém qlét, khqlántél. tātātín qmátlql: «uzsál-khum āmān tārtús kun.» nájár ulátqlép khqlkháném tukítín vātstáné. «nóxór vārem ām pōum-témèrt?» — 10 kítkáls — «tou āmān korólét sōmt il isāmstil.» ulátqlép khqlkháné

(más) embert. Jancsi fejedelembi játszván rézből való ijnyilát a torony tetejére lőtte; [onnan] le nem szerezheti [juttatja]. A rézember kinéz az ablakon, szól a fejedelembíúhoz: «Kedves fejedelembi, eressz ki engem! Én a te rézből való ijnyiladat felülről leveszem.» A fejedelembi felel: «Én nem tudom, hol vannak a kulcsok.» — «Az asztalban egy rézkulcs van, nyisd ki avval!» — mond a rézember. A fejedelembi a tornyot kinyitotta, a rézembert kibocsátotta. «Ha valamikor neked nehéz [sorod] lesz, mint fekete fürtös embert' idézz elő engem!» — mondta a rézember és egyszerre eltűnt.

3. A királyok eljöttek a fejedelemhez, pálinkát inni kezdtek. «Mi hozzád pálinkát inni nem jöttünk» — mondják a királyok — «az idegen fajta embert megtekinteni jöttünk; mutasd, hol van.» — A fejedelem megparancsolja, hogy hozzák oda. Az örök a rézember helyett az ő odacsúnyított rézrakását látják. A fejedelemhez jöttek: «A rézember nincs meg» — mondják. A fejedelem megharagudott az örökre s megparancsolta, hogy csukják (ültessék) be őket a toronyba. «A ki őt kibocsátotta, keresztül lövöm!» — mond. A fejedelembi reggel fölkelt s hallja, hogy az örök a toronyba vannak becsukva. Atyjához szól: «A rézembert én bocsátottam ki.» A fejedelem magához hivatta bölcseit (gondolkodó népét). «Mit tegyek én fiacmon?» — kérdezte — «Ő engem a királyok szemében megszégyenített.» Bölcsei felelnek: «Fogj be három lovat, küldd őt Sinpal

qmałtlēt: «*khōrēm lu ikālēn, āšī Šinpāl-jortēl mot solné il-kītin!*»
nājār toχ i vārs, kītstānē.

4. *Sqún-ēntēm cōlā mināst, út-vaŋghā khantāst. út-vaŋghā mil-khar, ut nūn-pāttūn ā šilāntēt. nājār-pou qmałtlēl: «āšī Šinpāl, nou ā khašāntēn sālť-kālū noχórnēl vārkitēl?» — «ē, khašāntēm» — lānt Šinpāl — «sālť-paŋēl nār sālť khurēu, tūl kālū punēu.» āšī Šinpāl nār sālť khurānt, nājār-pou kālū punānt. «kālū poŋšās punēm, tārťkētūn kērāχ!» — lānt nājār-pou — ām nouŋ kālķēn puwēlēm, nou tārťkētēn!» āšī Šinpāl tārťkētūn noχkhotš. tārťkētš, tārťkētš, utné ā joχťš. «il-suχmētlēm» — iskērtel — «nūn-khartēn purú!» nājār-pou tuχ noχkhotš tārťkētūn, taχlūtēt ut āmērtš, jú-ājīstīl. jú-ājīm juní-pālt ālpú sūs. āšī šinpāl towīmi nūn-kkartūn noústēl. khartéstēl, khartéstēl, kiťāχ tūl šou nūn ā joχtéstēl, qmałtlēl: «ām noun purú-tārťlēm vaŋghā-khuln» — lānt — «nūmēl pintēl-tēχtiu, nou šinpāl sūn ām nājār-pou sūwēm; šinpālu sūsken, ām noun nūn-khartēlēm» — lānt. «sūwēm» — lānt nājār-pou — «khartēn nūn!»*

5. *As mināst, mināst, Īrēt nājārēn jóχťsēt. Īrēt nājār Ulóna nāmp ūlmēš vāttēn āu āiši. khajār nājār-pou šinpāl ti nājār-āumi niwū*

nagyapóval idegen földre!» A fejedelem úgy is cselekedett, elküldte őket.

4. Soká, vagy pedig rövid ideig mentek, egy kutat (vízgödöröt) találtak. A kút mély, vizet felhozni (feljuttatni) nem tudnak. A fejedelemfi szól: «Sinpal nagyapó, te nem tudod-e, hogy a háncskötél miből készül?» — «Igen, tudom,» — mond Sinpal — «a hársfáról a kergét (nyers háncsot) lehántjuk, abból kötelet fonunk.» Sinpal nagyapó hárskergét hánt, a fejedelemfi kötelet fon. «A kötél meg van fonva (befejeződött fonván), alá kell bocsátkozni!» — mond a fejedelemfi — «Én téged a kötéltre foglak, te bocsátkozzál alá!» Sinpal nagyapó alá bocsátkozni kezdett. Bocsátkozott, bocsátkozott alá-felé, a vízhez nem ért. «Megfuladok» — kiáltja — «huzz vissza fölfelé!» A fejedelemfi maga kezdett alá bocsátkozni, sapkájában vizet merít, megitta. Miután megitta, hössé vált. Sinpal nagyapó őt fölhúzni kezdte. Húzta, húzta; mintegy két ölnyire, hogy még föl nem hozta (juttatta), [így] szól: «Én téged visszabocsátalak a kútba, cseréljünk nevet; te légy Sinpal, én fejedelemfi leszek; ha Sinpallá leszel, én téged fölhúzlak.» — «Leszek,» — mond a fejedelemfi — «húzz föl!»

5. Ismét mentek, mentek, Irēt (? Herodes) fejedelemhez értek. Irēt fejedelemnek Ilona nevű rendkívül szép leánya van. Az ál-

nóplūn vātélil. Īrēt nājār qmāltqal: «ām-poltēmt khus khār-lu ql, nou tănānmi khōrēm khātél kharqúlātēn! kharqúlatskēn, tú-šōūt
 5 āwēm noun móum.» — «ām āši šinpāl ānšēm» — «lānt — «tou kharqúlātqlānē.» nājār-pou khār-lut kharqúlātql. khātél ílmēš šets, nājār-pou Vānkā il-junsēs, khār-luwān il-khaitūtst. nūn-kīsēms, khārānē íkēmt il-lōnšūn noukhóts. lōnšēs, lōnšēs, tu-χqlt pān čekéréñ khum ísīn pīts. uysāl-khum tú-šōūt tu i sūs. «āl lōnšēn!» — lānt —
 10 «khārānēn jartá qlēt.» nājār-pou anlātql; tou ilí-pālit nílú khār. khus khārnél nílú khār sūs. Īrēt nājāren lāχ tatús. «in nílú khārnél nqlállu khār vārēn!» — lānt — «ām tú-šōūt móulēm nóun.» khōrēm khātél khañghā nílú khārnél nqlállu khār sūs.

6. Toj vārūn noukhóts. toj vārāntēm-khālt khāt khaséits; khōrēm poñép tāutīñ nqlú khqtē qls. Īrēt nājār ti khātme ōkhétstēl: Ulóna nājār-āu ju-tīñ kēnšāntiu. «Ulóna āwēn ā mósken, nou nājārlékēn tāutél tāitélēm, khōlmē vāt-lēt voχlélēm.» Īrēt nājār
 5 qmāltqal: «vāpsēm. miñ, tāutīñ nqlú-jortél vaxxátēn, nēn purú-tōnšēn!» morā-khōrēn jistē, ōntsēt, čañghétlēt. čañghétalēp-khālt khōrēm poñép nqlú utnēl nuñ-kāls. «Ulóna, tiť álēn? ām nouñ jú-tilēm.» kēnš

fejedelemfi Sinpal ezt a fejedelemlányt nőül akarja szerezni (ná-szolni). Irēt fejedelem szól: «Nekem (nálam) húsz csödör lovam van, őrizd te azokat három napig! Ha megőrizted, akkor leányom neked adom.» — «Nekem van egy Sinpal [nevű] nagyapóm» — mond — «az megőrizi.» A fejedelemfi őrizi a csödörlovakat. A nap erősen sütött, Jancsi fejedelemfi elszenderedett, csödörlovai el-futottak. Fölebredt, csödörlovai nincsenek. El kezdett sírni. Sírt, sírt, akközben eszébe jutott a «fekete fürtös ember». A rézember azon időben ott is termett (lett). «Ne sírj! — mond — csödöreid helyükön (helyt) vannak.» A fejedelemfi nézi: [hát] negyven csödör van előtte. A húsz csödörből negyven csödör lett. Irēt fejedelem-hez hírt vittek. «Most csinálj negyven csödörből nyoleczvan csödört» — mond — «leányom akkor adom neked!» Három nap mulva a negyven csödörből nyoleczvan csödör lett.

6. Lakodalmat kezdtek csinálni. Lakodalomcsinálás közben egy levél röpült elő; a háromfejű tüzes kígyó levele volt. Irēt fejedelem ezt a levelet elolvasta: Ilona fejedelemleányt kérik, hogy meg-egyék. «Ha Ilona leányodat nem adod, a te fejedelemségedet tüzzel égetem föl, hamvát a szél irányában hánynom szét.» Irēt fejedelem szól: «Vőm, menj, verekedjél meg a tüzes kígyóval, védelmezd meg (áld vissza) nődet!» A tenger széléhez jöttek, leültek, tetveket ropogtatnak. Tetüropogtatás közben a háromfejű kígyó kijött a

numél, tārém-poñnèl kērtiñ nājār-pou Vāñkā uxsāl-luwèl sol-qšēn
tārméjts. «ül maḡtāntēn, khōrém poñép nāglú!» — lānt — «tou
lošmél túrēn lép-ōntēn.» «ām āḡ-khānēl ā pilāntēm» — lānt khōrém 10
poñép nāglú. vaḡḡātuñ noukhótst. vaḡḡáts, vaḡḡáts, nāglú khōrém poñi
šourúst. nāglú il-ālēm juní-pālt Vāñkā nājār-pou il-šāñghās; Ulóna
il-khañšūñ ā šilstil, khāñā āls tou. tuñi juní-pālt jú-miñūñ noukhótst.
lāñtā khajār nājār-pou šinpāl qmāltqal: «nou» — lānt — «jun 15
qmāllēn, khōrém poñép nāglú āmāñ ālūs; toḡ ā lāūsken, ām nouñmi
iñ uñé moḡwilem.» — «ē, lāwēm» — lānt nājār-āu Ulóna —
lāwēm: nouñ ālūs.» jun cāñ-sujil, paḡápāñēl, čoutim ujúst.

7. As toḡ vārūñ noukhótst toḡ vārém-khālt Irēt nājārēn tārās
tārú qš khāt khaséits. ti khāt khāt poñép nāglú kītstīl. Irēt nājār
vapsēm qš kītstīl. khāt poñép nāglú uñéñ nūñ-kālēm khāt nājār-pou
Vāñkā qš jis. vaḡḡátst, vaḡḡátst, nājār-pou Vāñkā khāt poñép nāglú khāt 5
poñ éšḡḡ šupú šourstāñē; nūlmāñi kún-jéḡtlēstāñē; poñāñi nāḡ-jēli-pāln
puñástanē. Ulóna nājār-āu nājār-pou Vāñkā lu-tiskēñēne pūmtāḡ-
tāls; kātī ā joḡts, nājār-pou Vāñkā qš il-šāñghās. — khōrmētkēu
toḡ vārūñ noukhótst. kēñs lu-túrum-kīt poñép nāglúñel khāt khaséits,

vízből. «Ilona, itt vagy-e? Én téged megeszlek.» [Egyszer csak]
hirtelen az égboltról Jancsi, a valódi fejedelemfi ereszkedett rézlóval
le a földre. «Ne dicsekedjél, háromfejű kígyó» — mond — «megakad
az ő csontja a torkodon (csontjával beülekszik torkod)!» — «Én
senkitől sem félek» — mond a háromfejű kígyó. Verekedni kezd-
tek. Verekedtek, verekedtek, a kígyó három feje levágódott. Miután
a kígyót megölte, Jancsi fejedelemfi elrugtatott; Ilona föl nem
ismerhette, ki volt ő. Annak utána haza menni kezdettek. Az úton
[így] szól az ál fejedelemfi Sinpal: «Te otthonn azt beszéld, hogy én
öltem meg a három fejű kígyót; ha nem úgy fogod mondani, én
most téged a vízbe fojtalak (duglak).» — «Igen, mondani fogom»,
— mond Ilona fejedelemleány — «[úgy] fogom mondani, hogy te
ölted meg.» Otthonn harangszóval, dobbal, örvendezve fogadták
őket.

7. Ismét elkezdtek lakodalmat csinálni. Lakodalomcsinálás
közben Irēt fejedelemhez ismét levél repült az ablakon keresztül.
Ezt a levelet a hatfejű kígyó küldötte. Irēt fejedelem ismét elküldte
vejét. Akközben, hogy a hatfejű kígyó a vízből fölszállott, Jancsi
fejedelemfi ismét eljött. Verekedtek, verekedtek, Jancsi fejedelemfi
a hatfejű kígyónak hat fejét mind ketté vágta; nyelveit kivágta;
fejeit egy hegyszikla alá helyezte. Ilona fejedelemleány Jancsi feje-
delemfi lovának gyeplőjéhez fogózkodott; [de] keze nem érte el,

nājār-āu Ulóna ju-tiñ vātélil, Īrèt nājār vāpsém q̄s kītstīl. nājār-
 10 pou Vāñkā vaḡḡātne jaṛnq̄ q̄s tu khaséiṭs. vaḡḡātst, vaḡḡātst, nājār-
 pou Vāñkā vovī ā joḡtānt. khōréṃ khātél vaḡḡātne-miṣ nājār-pou
 Vāñkā sānš-poñi-miṣ sol-khuln jú-miñās. in pāñ čekéréñ khúmmé
 ārúlstīl; uḡsāl-khum tuṭ i sūs. lu-túrum-kīt poñép ḡalúme kītḡkīl
 šourstān. ḡalú poñél nājār-pou Vāñkā kātī-q̄sēn núñ-rowāls. Vāñkā
 15 kātī ḡulmél vārús. Ulóna kāls, nājār-pou Vāñkā kāt-ḡulmímé tuḡ
 kāt-lautānēl jú-kotstīl. vaḡḡātēm junī-pālt nājār-pou Vāñkā uḡsāl-
 khum joṛtél il-iāulēmest.

8. Toj vārūñ q̄s nōukhótst, toj ḡāḡātuñ khāḡéḡ jisté. Ulóna ār
 khum mot šāikā šupīñ šārkāl ājtél, āḡ-khañ jú-ājūñ ā šilāntīl.
 nājār-pou Vāñkā khāḡéḡ-khāḡt ḡls. Ulóna mot šāikā šupīñ šārkā i
 towīn nārútel. tou šāḡ jú-ājīstīl. «arākh lāḡ-khaḡ, šārkā kērsēm-
 5 khaḡ.» — lānt. Ulóna q̄s šārkā ḡrākh nārúts, tou jú-ājīstīl. «ām
 ḡlpēm tikāniñ!» — lānt Ulóna — «ām-mūsēm tiḡl vaḡḡāts.» kātī
 il-ḡāḡātus, Ulóna tuḡ kāt-lautān čuprāki, núñ-khanšīl. Īrèt nājār
 āwīm nājār-pou Vāñkā ḡlpnq̄ méstīl. khājār nājār-pou Šinḡḡl

Jancsi fejedelemfi ismét elrugtatott. — Harmadszorra kezdtek el akodalmat csinálni. [Egyszerre csak] hirtelen a tizenkétfejű kigyótól repült levél elő, Ilona fejedelemleányt megenni akarja. Irét fejedelem ismét elküldötte vejét. Jancsi fejedelemfi ismét oda repült a verekedőhelyre. Verekedtek, verekedtek, Jancsi fejedelemfi ereje nem elégséges (nem jut ki). Három napnyi verekedése alatt Jancsi fejedelemfi térdéig hatolt be a földbe. Most a «fekete fürtű embert» idézte; a rézember ott is termett. A tizenkétfejű kigyót kettesével vágta. A kigyó farkával Jancsi fejedelemfi kezére csapott. Jancsi keze megsebesült (sebbel csinálódott). Ilona [oda] ment, Jancsi fejedelemfi kézsebet a maga kézi selyemkendőjével kötötte be. A verekedés után Jancsi fejedelemfi a rézemberrel együtt elröppent.

8. Ismét elkezdtek lakodalmat csinálni. A lakodalmat nézni népség jött. Ilona minden embert másfél vedro nagyságu csészével itat, egy ember sem bírja kiinni. Jancsi fejedelemfi a nép közt volt. Ilona neki másfél vedro nagyságu csészét nyújt. Ő mind kiitta. «A pálinka jó fajta, a csésze kicsi fajta» — mond. Ilona ismét nyújtott egy csésze pálinkát, ő megitta. «Ime, éppen ez az én hősöm»; — mond Ilona — «én miattam ez verekedett.» Megtekintette kezét, Ilona a maga kézi selyemkendőjének rongyát ismerte föl. Irét fejedelem leányát Jancsi fejedelemfi hősnek adta. Sinpalt, az álfejedelemfit, az asztaltól kiveztették, elkergették. A fejedelem helyébe Jancsi

ustälnel kún-vänptùs, ùl-pāšùs. nājār-jārñè Vánkà ālp òttús. jānú 10
toj vārúlst, grákh šau ājíst. ín qlántèt, ín khujántèt.

III.

A macskafiu meséje.

Mi šāḡ-pū m aj t.

1. Jukänèt āñcūḡ ālst, khojást. uḡ nūw'-āmpän ql, uḡ nūw'-
-mišākän ql. tīnī-klarān ikēmññèt. jukāti amāltāl: «āñcūḡ, tāutné
mínén khol ālésloñ! «āñcūḡ vānpél tāutné minás, kit ārsén khoští
sart ālās. sartím ústil, jú-khotmòkhots, jukātin ju jis. sart pītēñ
naukhótst. potān ponšás, tájméjist; khol-ñālíl āmpän mišākän 5
tāitstān. šḡḡ khōrmānñat kíḡrél sōstá ti sárt-kholñl. jukā-pālt pū
tīls, āmp khār-āppū ñats, mišāḡ khār-mišāḡ-pū tatás. jámp-lätèl
jānūmlèt. jānūkiu sōstá, khōrēm jú-puñšit amāltḡḡtlèt: «ín māt
mā-ufin vóuñ ātāmèt-jitèl khāntlḡḡtòñ minū-te!» lāññá minást.

2. Tē-minást, tē-minást, úḡ-mèt-èdūt khōrēm lāñ-khásén
iōḡtsèt. ti khōrēm lāñ-khás-pāḡt lāpá tōñsí. lāpát khḡt khāñsím ql:
ñumás-pāl lāḡ-sei minén — āčál; almāḡ-pāl lāḡ-sei minén — jātél, tīnī-

höst ültették. Nagy lakodalmat csináltak, pálinkát sokat ittak.
Most is élnek, most is megvannak (fekszenek).

III.

1. Egy asszony s egy öreg ember élt, megvolt (feküdt). Egy nős-
tény ebük van s egy nőtény macskájuk van. Enni valójuk nincs.
Az asszony szól: «Öreg, menj a folyóhoz (Tavdához) halat fogni!»
Az öreg elment horoggal a folyóhoz, két-rőf hosszú csukát fogott.
Vette a csukáját, hátán haza czipelte, feleségéhez visszajött. Főzni
kezdték a csukát. Üstjük felfőtt, ebédeltek; a halcsontokkal ebüket,
macskájukat etették. Ezen csukahaltól mind a hárman viselősek
(hassal) lettek. Az asszonynak fia született, az eb kan ebfit vetett,
a macska kan macskafit hozott. Hónap számra növekszenek. Na-
gyokká lettek, a három fitestvér egymáshoz szól: «Most hadd men-
jünk más vidékre (föld-vízhez) az erős emberekkel hadakozni!»
Útnak indultak.

2. Csak mentek, csak mentek, egyszer csak hármas útágazat-
hoz értek. Ezen hármas útágazat mellett oszlop áll. Az oszlopon
írás (levél) van följegyezve: «A jobb oldali út mentén haladni —

khər ā khəntōn; nérjēt ləχ-sei minén uttél, ājnī-khər ā khəntōn.
 5 misāχ-pū qmāltəl: «jū-pūt! khot ləχ-sei miniu in?!» jū-pūt qmālt-
 lēt; «numás-pū ləχ-sei miniu!» tōhšīnīs mināst, tálkīs mināst,
 surú tāut-pəχən joχtst. tāut sāptél pān-khər, šupú khəltérēm nartīm
 ānēiu. awrēχ-poñēt mus khul vónē; ti mus khulné jú-tōstə. misāχ-pū
 10 qmāltəl: «āmp-pū, nou khəltérēm-āšən khərqúlətōn minən; khərq-
 tən, kélū vārən khotél əllep ātāmet ilāntlēt ti khəltérēm əš-sei!»
 āmp-pū minās, ī-jēt lōpī-šišnē il-khojəs. misāχ-pū ī-jēt kun-kāls;
 khərqəl: khəltérēm-āst əχ-khən ikēm. tuχ minās in khəltérēm-āšən,
 khərqúlətim vónē.

3. šəu vōnās-əm cölə vōnās, úχ-mēt-cəut khōrēm poñép əsrədīl
 uléχ-lo-əšt-jānt khəltérēm-əst. lo khəltérēm-əšt il-surəntəχts, il-
 šānsīlts. khōrēm poñép əsrədīl kitúləl loténəl: «noχór-mās il-šānsīlt-
 sən, əm numás lom? núnēχ-pōñən əcəl kiškāllēn, əntām əm-poñēm?
 5 mǎnú əlōn ti mǎ-utt əχ-khən ikēm.» misāχ-pū qmāltəl: «khundəχ
 ikēm nūn əlōn?! əm əlēm, əm-jitələm pūkəhəntōn jājin!» — «noχór
 nou əm-jitələm vōkhōten, nou in-pəl ərəlt vər-khər əšən; əm nounmī
 uχ poťt jú-nələjilēm!» — «poñēm lošmēn-khər, əmēχ kāmłū-khər

halál; a bal oldali út mentén haladni — éhség, ételhiány (enni
 valót nem találni); a középső úton haladni — víztelenség, ital-
 hiány.» A macskafi szól: «Testvérek, melyik út mentén menjünk
 most?» — A testvérek felelnek: «Menjünk a jobb oldali út men-
 tén!» Magasan haladtak, alacsonyan haladtak, nagy nehezen el-
 értek egy folyó partjához. A folyó rendkívül széles, keresztül
 rajta híd van vetve (vetve tartatik). A meredek hegypart tetején
 egy kis ház áll (ül); ezen kis házba bementek. A macskafi szól:
 «Ebfí, menj te a hídra örködni; nézd meg, tudd ki pontosan, honnan
 való emberek járnak ezen hídon át!» Az ebfí elment, éjfélkor egy
 fatörzs mögé lefeküdt. A macskafi éjfélkor kiment; nézi: a hídon
 nincs senki. Maga ment most a hídra, örködvén ül.

3. Sokat ült, vagy keveset ült, egyszer csak a háromfejű sár-
 kány jön a hídra lóháton. A ló a hídon megbotlott, térdre esett.
 A háromfejű sárkány kérdi lovától: «Miért estél térdre, én jó
 lovam? Magadra keresgél-sz-e (értsd: gondolsz, sejtessz) halált, vagy
 pedig én rám? Ezen vidéken (földön, vízen) nincs senki, ki ben-
 nünket megölhessen.» A macskafi szól: «Hogyne volna, ki téged
 megöljön?! [Itt] vagyok én, gyere velem összefogózkodni!» —
 «Mit verekedsz te én velem, te még igen is fiatal vagy; én téged
 egy falatkép elnyellek.» — «Fejem csontos, magam lágy vagyok;
 te meg nem ehetsz (neked megenni nincs) engemet!» Dicsekedni

ásém ; nūn ju ā tīñ āmānmi ! » mąxtąntoñ naukhótst. khōrēm poñép
 āsrāil ąmāltąxtął : «ti tūut-awrēx-poñēt ąxsāil ārtén-jāmél ął ; tąm, 10
 puwásėu ! khot-khar ārūn puwásė khosón ? » khōrēm poñép āsrāil
 puwásės, jāmél lou tālné il-ālmėjus. «in nou pūn, sąnátąxtén ! » —
 lānt āsrāil. mišāx-pū puwásės, jāmél lo-tómor-ūt tālné il-puwásus
 įgrėnql. pūkhátōñ naukhótst. ilmiš tatúłąxtlēt ; mišāx-pūne āsrāil
 il-inkālāliu. kkōrēm poñē sąx tārēx-sourūs, ut-kēr jū-vąxtjātus. tifi 15
 juní-pālt mišāx-pū jū-minūs ; juwānā-pūt muš khult khojēt.

4. Māt inē jukā-pū kitāntiū kháltérēm-ąsėn kharąúłtoñ. jukā-
 pū kāls, lōpi-sišnē il-khojūs. ĩ-jēt pālú mišāx-pū ąs kún-kālānt,
 kháltérēm-ąsėn kharátql : ąx-khan íkēm. tuż cōntánt kharąúłtoñ.
 šqu vōnás-ēm cōlā vōnás, ız-mēt-čout nīli poñép āsrāil jānt. mišāx-
 pū tákės joxts. lotē il-surėntėxts. āsrāil kitúlāl : «numás lom nóxór- 5
 mās il-surėntėxtlėn ? nūñēx-pōñėn āčūl kiškāloñ vātłėn, ěntām ām-
 poñēm āčūl kiškāloñ vātłėn ? māñū álėp ti mā-utł íkēm ! » — «nin
 íkēm, ām ąlēm ! » lānt mišāx-pū — «naukhótėu pūkhátōñ ! » —
 «āk ! » — lānt āsrāil — «ti awrēx-poñēt ąlén-jāmél vónė, ąjolt ti
 jāmél puwásėu ; khot-khorú khosón puwásė ! » āsrāil ąlén-jāmél lo- 10

kezdettek. A háromfejű sárkány szól : «Ezen folyó meredek hegy-
 partja tetején egy rézből való szérúágy van ; gyerünk, fújjuk ! Ki
 fogja messzebbre fúni ? » A háromfejű sárkány fútt, a szérúágy
 tíz ölnyire emelkedett [odébb]. «Most fúdd te, próbáld meg ! » —
 mond a sárkány. A macskafi fútt, a szérúágy tizenöt ölnyire fúvó-
 dott el helyéről. Összefogózkodni kezdtek. Erősen viaskodnak ; a
 macskafi legyőzi a sárkányt. Mind a három fejét keresztülvágta s
 bedobta a vízbe. Ennek utána a macskafi haza ment ; testvérei a
 kis házban fekszenek.

4. A másik éjjel az asszony fiát küldik örködni a hídra. Az öreg
 asszony fia elment s lefeküdt egy fatörzs mögé. Éjfél tájt a macskafi
 ismét kimegy, néz a hídra : nincs [ott] senki. Maga ül [oda] örködni.
 Sokat ült, vagy keveset ült, egyszer csak egy négyfejű sárkány jön.
 Egyenesen a macskafi felé jött. Lova megbotlott. A sárkány kérdezi :
 «Jó lovam, miért botlasz meg ? Magadra akarsz-e halált keresni,
 vagy pedig én reám keresgélsz halált ? Ezen a vidéken nincs ki
 bennünket megöljön ! — «Miért nincs, [itt] vagyok én ! » — mond a
 macskafi — «kezdjünk csak az összefogózkodáshoz ! » — «Nem ! » —
 mond a sárkány — «Ezen meredek hegypart tetején egy ezüsből
 való szérúágy áll (ül), előbb fújjuk ezt a szérúágyat ; kicsoda fújja
 közülünk messzebbre ? » A sárkány az ezüsből való szérúágyat tizenöt
 ölnyire fútt odább, a macskafi húsz ölnyire fútt. Most össze-

tómor-äit tälne puwásesitil ilkil, misäx-pū khōs tälne puwásesitil. in pūkhātōñ naukhótst. äsräil nili poñi misäx-pūnē il-sourlūs, tāūt-üt-ker jú-vaxtjätus. in misäx-pū qš muš khul kēr jú-minās, il-khojās.

5. Khōrmēt iné tou pásé joxts kharqulatōñ. «jū-pūt!» — lānt — «mētär ančēin-khar sóskeť, äm palkhūs-pälēm il-ānghem, khulné vaxtjilēm; nān tu-čout khaitin ämān nātōñ!» ti lānghél khqltérēm-āšēn minās. i-jēt pālú khqt poñēp äsräil lo-qšt jānt khql-
 5 tэрēm-sei. misäx-pū tikēs joxts, loté il-surēntéxťs. «hoxór-mās äm lāx lom il-surēntéxťsen?» — kitúläl khqt poñēp äsräil — «nūñēx-pōñēn äčdl kiškālōñ vātlen, entām äm-poñēm? māñū älep ti mā-utt ikēm.» misäx-pū sojtánt: «äm dlēm tit!» äsräil tuwīn purú qmāllal: «nūn äm-jitelēm ä vaxtōñ, nou in-pēl vēr-khar āšēn.» — «äm vēr-khar
 10 āšēm, tā nūn ä mékētēm!» loté-qšnāl äsräil il-vails. misäx-pūnē qmāllal: «ti awrēx-poñēt qktēn-jqmēl ql; puwāsēu qr-khqn āx-pqrēl; khót-khorū voūñ sówē, vālu!» khqt poñēp äsräil khōs tälne puwásesitil, misäx-pū qš khōs tälne puwásesitil. titi juní-pālt pūkhātōñ naukhótst. pāl it ärkīñ pūkhātlēt, mātēn uχ-khor ä mékētül. uχ pāst
 15 misäx-pū vowi il-khulās; äsräilnēl purú jqlēmtaxtl: «uχ-pqr šom répcāsne šqut» — lānt — «ämñnni šākhāsoñ tārtēn! posōñ tārēm-

fogózkodni kezdettek. A macskafi a sárkány négy fejét levágta s beledobta a folyó vizébe. Most a macskafi ismét visszament a kis házba s lefeküdt.

5. A harmadik éjjel az ő ideje érkezett el az örködésre. «Testvérek!» — mond — «Ha valami baj lesz, én az én fél csizmám levetem, a házba dobom; akkor ti fussatok nekem segídekzeni!» Ezen szóval a hídra ment. Éjfél tájt egy hatfejű sárkány jön lóháton a hídon. Egyenesen a macskafi felé jött, lova megbotlott. «Miért botlottál meg, én derék lovam?» — kérdi a hatfejű sárkány — «Magadra akarsz-e halált keresgélni, vagy pedig én reám? Ki bennünket megöljön, ezen vidéken nincs.» A macskafi megszólal: «[Itt] vagyok én!» — A sárkány visszafelel neki: «Neked én velem nem [lehet] verekedned, te még fiatal vagy.» — «Én fiatal vagyok [bár]; de neked nem adom meg magam!» A sárkány leszállott lováról s a macskafihoz szól: «Ezen meredek hegypart tetején egy aranyból való szertűágy van; fújjunk rá mindegyikünk egyszer; meglátjuk, ki lesz közülünk erősebb!» A hatfejű sárkány húsz ölnyire fútt, a macskafi szintén húsz ölnyire fútt. Ennek utána összefogózkodni kezdtek. Fél éjnél tovább birkóznak (fogózkodnak), egyik a másiknak meg nem adja magát. Egyszer (egy időben) csak a macskafi ereje elfogyott; a sárkánytól visszakéreszkedik: «Egy szempillan-

jitël q̄s uχ-p̄q̄r il-vāχt̄et̄on vāt̄lēm.» äsr̄äilnē il-tārt̄ūs. in lailénél palkhús-pāl khoš̄éts, khulnē vāχt̄ést̄ël. vāχt̄ēm palkhús-pālne khul numó ngr̄é kún-älm̄ejus, jiwāni-pūt nōn-roχt̄äst. t̄ili khqr̄átl̄ët, t̄ili khqr̄átl̄ët: 20
 ä-nér ä vākhát̄ql; uχq̄χ tāut̄i il-khar̄ulim ql. kún khajt̄on pilānt̄ët. mis̄äχ-pūnēt äsr̄äil ti çou-khqt̄ khqt̄t̄érēm-äst t̄qt̄ulq̄χl̄ët. mis̄äχ-pū m̄qr̄és nōnt̄im, vov̄i är̄un s̄os. in q̄s rukot̄st. šqu-ēm çolq̄ vākhát̄st mis̄äχ-pū äsr̄äilmi äld̄stil, khqt̄ poñi šq̄χ šup̄ü-s̄our̄est̄il, tāut̄-ül-k̄er šq̄χ jū-pq̄χt̄est̄il. t̄it̄i jun̄i-pālt khulnē min̄äs, ju-t̄os: jiwāni-pūt vōnēt. «jū-pūt!» — lānt — «khunāχ ä jis̄enē äm-pāχēm n̄qt̄on; äm 25
 palkhús-pāl vāχt̄ql̄sēm nānān?!» jū-pūt q̄mātl̄ët: «māñ ä-nér ä kil̄älsu.» mis̄äχ-pū q̄mātl̄ql: «jū-pūt, in min̄iu t̄ilnel ilk̄il; t̄il ql̄on šq̄χ khōrmūnqt̄ äçäl s̄owē.

6. Min̄änt̄ët, min̄änt̄ët, úχ-mēt-çout̄ p̄q̄ot̄nq̄ joχt̄änt̄ët. p̄q̄ot̄ iql̄e-pālt kuī'r-vāχnē khul vōnē. kuī'r-vāχnē khulnē jū toχt̄änt̄ët. kuī'r-vāχnē äñçux v̄en̄ér sāl̄éχt̄ql. khōrēm jū-pūñs̄it̄ poχt̄ lo-tóm̄qr-k̄it̄ poñ̄ép äsr̄äil n̄aulkhát̄ql. kuī'r vāχnē khul t̄är̄äsi jū-puχl̄ät̄us, aχūw k̄erut̄äp̄ël jū-k̄er̄utus. äsr̄äil khq̄s̄éts; tu-kun aχūw-š̄ist̄ t̄on̄si, aχūw ponš̄on̄ ä šilānt̄. 5

tás idejéig» — mond — «engedj egyszer kipihegnem magam! A fényes éget akarom még egyszer látni (a fényes éggel szembenézni akarok).» A sárkány elbocsátotta. Most lerántotta lábáról fél csizmáját s a házba dobta. Az odadobott fél csizmától a ház felső gerendája kiemelődött, testvérei föl ijedtek. Oda néznek, ide néznek: semmi sem látszik; a tűzhely lángja elaludt. Félnek kifutni. Ez időközben a macskafi és a sárkány a hídon viaskodnak. A macskafi keveset pihenvén, ereje több lett. Most megint elövétek egymást. Sokat, vagy keveset verekedtek, a macskafi a sárkányt megölte, mind a hat fejét ketté vágta, mind a folyó vizébe vetette. Ennek utána a házhoz ment, belépett: testvérei ülnek. «Testvérek!» — mond — «Hogyan nem jöttetek hozzám segédkezni; én odadobtam hozzátok fél csizmám?!» — A testvérek felelik: «Mi semmit sem neszeltünk.» — A macskafi szól: «Testvérek, most menjünk innen odébb; ha itt maradunk (itt élni), mindhármunkra halál jön (lesz).»

6. Mennek, mennek, egyszer csak egy faluhoz érnek. A falu alatt egy kovácsműhely áll (vasverőház ül). A kovácsműhelybe bemennek. A kovácsöregegy harapófogót kovácsol. A három testvér nyomában (mögött) egy tizenkét fejű sárkány nyargal. A kovácsműhely ablakát bekapcsolták, az ajtót retesszsel bereteszelték. A sárkány előrepült; ott künn áll az ajtó mögött, az ajtót kinyitni nem tudja. Az ajtón egy kis lyukat rágott, ezen lyukon át bedugta nyelvét a kovácsműhelybe, a három testvért föl akarja falni (le-

ajúme muš üsél tār jéréstil, ti üs-sei nilmi kuŕr-vaxnè khulné jú-moustil, khōré m jú-pūnsitme jú-nelèjēñ vātātil. khōré m jú pūnsit q-r-khqn ešém vēñérél vustè, äsrätil nilmi vēñértél kún-khqtūs. tux
 10 ajúw-šist khqná päts. khōré m jú-pūnsit kun-kālst; äsräilmi il-
 älästen; saxánä kún-paxtüst, ämpetén jú-tájüst. il-čoutkētst, q-rākh
 äjst. äm tuŕ älsēm, q-rākh äm tōšémné ä päts. — Nūn majt, ämän
 vāŕj-čumlāx!

IV.

A medvefű meséje.

T ā r é ñ - p ū m a j t .

1. Jukānet āñcux ālst, khojást. šalkhān-mā āñcást. šalkhān
 jānūmni pāst, šalkhān-māñē älä-ñér tólmoŕ ilkälén naukhóts, nōñ-
 jānūmēm šalkhān ār it khqtātōñ nqús. jukā qmāllāŕ āñcuxén:
 «āñcux, ilén ux inè, lāčén: šalkhānu khqná tolmāntāléu!» khātél
 5 il-vōntné pāhi, āñšux šalkhān-māñē khqāŕūlatōñ mihānt. šqu vonás-
 ém, ux-mét-šōnt šalkhān-māñē tārēñ jānt, šalkhān khqtōñ naukhóts.
 āñcux tólmoŕmē il-pūñ vātātil, tārēñ-pāxén tēl khaš'i'ti, tārēñghān
 tux il-puwūs, tu jart ju i tājús. jukā āñčukim jú-vōrāntil, āñčuki ju
 ä jānt. «noŕór vārānt āñčukēm šalyān-māte» — vojlātāŕ jukā —

nyelni akarja). A három testvér mindegyike fogta a tüzes harapó-
 fogót, s a sárkány nyelvét a harapófogóval kihúzta. Maga a sár-
 kány] az ajtó mögött hanyatt esett. A három testvér kiment; a
 sárkányt megölték; beleit kidobták, az ebek megették. Megörültek,
 pálinkát ittak. Én is ott voltam, [de] pálinka az én számba nem
 jutott. — Neked mese, nekem vajjas fazék!

IV.

1. Egy asszony s egy öreg ember élt, megvolt. Répaföldjük
 volt. A répa növéseinek idejében a répaföldre valami tolvaj kezdett
 járkálni s a megnőtt répát minden éjjel elhordani kezdte. Az asszony
 szól az öreghez: «Öreg, eredj egy éjjel, lesd meg, ki lopja a mi
 répánkat!» Nap leszálta tájt megy az öreg örködni a répaföldre.
 Sokat ült, vagy keveset ült, egyszer csak egy medve jön a répa-
 földre, elkezdte tépni a répát. Az öreg el akarja fogni a tolvajt.
 Amint a medvéhez odafut, őt magát fogja el a medve. Azon helyt
 meg is ette. Az asszony várja haza az öregét, az örege nem

«áméx ilēm qñlatoñ.» šqlkhán-mānē jis, tārēnghán khqsi' tim il-puwūs, 10
sojñá it-khartūs, tārēñ qlántni vqñghátē-kēr tatús. tārēñ jukä-jitel
nñēt khom-khaitēl qlántēt. jukä kizrel sōs, muš pū khantás.
tīlēm puwē poñi, kātī äitām-khar; pužnū-khōrināl tārēñ-khaitēl
ponōñ-khar.

2. Tārēñ-pū khátēl-lätēl jänümäl, jänúkiu sōs. «mämä!» —
länt — «ti vqñghátē-kert mǎñ nin qlántēu?» jukä purú qmǎllqilil :
«čiš, khōtāil mǎñ minūu tīlnél?! mǎñnū tīlnél āx-khot ā minōñ;
khunāx kún-minōñ naukhótēu, tārēñ tātānēn il-perēwu». uż khátēl
tārēñ tīni kiškālēñ kún-minūs, ti pušt jukä-pūñsīt ilkl. khaitst. 5
šáu-ēm čolá khaitst, āx-mēt-čout khqratlēt purú, tārēnghán joxtántēut.
tārēñ-pū qšōñ khāl tārčikinēt nōñ-mēnēmtēs; ti khālēl tārēñ tēl āliu,
tož il i khqlás.

3. In jukä-pūñsīt pīs khulānēn qlōñ purú mināntēt. pīs khulā-
nēn jōxtēt, tuš il-qlōñ naukhótst. qlántēt, khojántēt. uż khátēl tārēñ-pū
oñkin qmǎltal: «mämä! ām in nūñmi āx-nuñkin khōlilēm, māt
mā-utin mīñēm nī kiškālēñ.» loūs i minūs. šau minūs-ēm čolá minūs,
lax-sei uż jart nāl-šop khom tōñsi, jalkhail' khqratal. «nāl-šop 5

jön haza. «Mit csinál az én öregem a répaföldön, megyek meg-
nézem magam» — gondolja az asszony. Megjött a répaföldre; a
medve odafutván elfogja, elvonszolja az erdőbe, elviszi az ő medve-
lakó barlangjába (gödrébe). A medve az asszony nyál mint férfi a
növel, [úgy] él. Az asszony viselős (hassal) lett, kis fiat szült
(talált). Született fiának feje, keze emberféle; köldöke szélétől
szőrös, mint a medve.

2. A medvefiú nap számra nődögél, nagygyá lett. «Mama!» —
mondja — «miért élünk mi ezen barlangban?» — Az asszony vissza-
felel: «Hova mennénk mi, kedveske, innen?! Nekünk innen nincs
hova mennünk; ahogyan mi kimenni kezdenénk, medve apád
megfojt.» Egy napon a medve kiment enni valót keresni, ekkor az
asszony fiastúl elfutott. Sokat, vagy keveset futottak, egyszer csak
visszanéznek, a medve utóléri őket. A medvefiú fölszakított egy
vastag nyírfát gyökerestül; amint evvel a nyírfával a medvét meg-
üti, ez azon mód (úgy) meg is hal.

3. Most az asszony fiastúl vissza megy lakni régi házukba.
Régi házukhoz megerkeztek, ott tovább élni kezdtek. Élnek, meg-
vannak (feküsznek). Egy napon szól a medvefiú anyjához: «Mama,
én most téged egymagadra hagylok, más vidékre megyek nő
keresni.» Mondta s elment. Sokat ment, vagy keveset ment, az út
mentén egy helyt egy orratlan ember áll, lefelé néz. «Orratlan,

jalkháil nān kharátlēn?» — *kitúlāl tārēn-pū. űal-šop jalóχ māt ālní*
 10 *vāitēn āwīl ērú-sojān khalántil; tārēn-pūnē nōn-lōūn pilānt. — «tu*
jálóχ māt jūm-onkum sāt kōt voχátlēt» — lānt. «tārēn-pū, it-vulēn
āmānmi iortēu?» — kitúlāl. tuŕi ti lānt: «vulém, jājin tām!» űal-
šopnāt tārēn-pū ukín mināntēt. šau-ēm čolá mināntēt, űχ pil-šop-
 15 *pāχēn jōχtēt. pil-šop nongháil' kharátal. tārēn-pū kitúlāl: «pil-šop,*
noχór nongháil' kharátlēn?» — «khunāχ ā kharátēm, alá-khat ērú-
soj khalántēm; ā khašántēm, khat ērkāntēt; — āmānmi it-vulēn,
tārēn-pū jortēu?» — «tām! vulém.» khōrmānāt sōstá, khōrmānāt
mināntēt ilkl'.

4. *šau mināst-ēm čolá mināst, āχ-pāχēn jōχtēt. āχ jaló-pālēn*
ās. tārēn-pū amáttal: «nān ponén khošó kálú, ām jál-tārktēm.»
khošó kálú ponst, tārēn-pū vaűghá-kēr jál-vails. sol' jaló-pālī sei šau
minās-ēm čolá minās, muš khul-pāχēn pāts. muš khulté khōrēm
 1 *poűép āsráil kōji. tārēn-pū ju-tōs. āsráil amáttal: «tīnī-ājní mēs*
āmān Tārēm!» tārēn-pū amáttal: «nū āmānmi in-čīn āl tájin, ām
nūn jiw šourēm!» pāst vus, jiw šourōn kāls. jiw tēl naukhóté šourōn,
poláné kušūχ-ēs tārú jú-pātāllēt. «noχór pēχ šourāntēn?» — lānt

minek nézel te lefelé?» — kérdezi a medvefiú. Az orratlan az alvilágban (alsó földön) lakó szép leányok énekszavát hallja; fél [azt] megmondani a medvefiúnak. — «Amaz alvilágban apám, anyám hét esztendeje verekesznek» — mond. «Medvefiú, társul veszel-e [magadhoz] engem?» — kérdi. Amaz ím felel: «Veszlek, nosza gyere!» Az orratlan és medvefiú együtt mennek. Sokat, vagy keveset mennek, egy fületlenhez jutnak. A fületlen fölfelé néz. A medvefiú kérdezi: «Fületlen, mit nézel fölfelé?» — «Hogyan néznék, valahonnan énekszót hallok; nem tudom hol énekelnek; — veszel-e engem medvefiú társul [magadhoz]?» — «Nosza, veszlek.» Hárman lettek, hárman mennek előre.

4. Sokat mentek, vagy keveset mentek, egy hegyhez értek. A hegy alatt egy nyílás [van]. A medvefiú szól: «Fonjatok ti egy hosszú kötelet, én alábocsátkozom». Hosszú kötelet fontak, a medvefiú a gödörbe alá szállott. A föld alá sokat ment, vagy keveset ment, egy kis házhoz jutott (esett). A kis házban egy háromfejű sárkány fekszik. A medvefiú bement. A sárkány szól: «Isten nekem enni inni valót adott!» A medvefiú felel: «Te most ne egyél meg engem, én neked fát vágok!» Vette a fejszét s kiment fát vágni. Amint a fát vágni kezdte, forgácsai a kéménylyukon át behullanak [a házba]. «Miért vagdalsz [oly] erősen?» — mond a sárkány. — «Forgácsaid mind behullanak a házba.» A medvefiú bement a

äsräil — «pol'nen šaz ju-pätülst khul-kër.» tärén-pū khul-kër ju-tös, 10
 äsräil poñäni pästél taréž šourlöstäni. äsräil-pält khörém äw äls,
 ümés väitén-khart. tärén-pū äwit-päžen jis, jänghántët. tärén-pū
 qmállal: «ñozór uzäil vukëtsené jänghén? pajtín jänghém, tam
 minü noñgháil!» khörém äw javálgáztst, minüst.

5. Vañghá-päžen jóžtëst. tärén-pū uz äwmi kotstíl kälün, pil-
 šopnät nálg-šop noñgháil' khartón naústqn. tiñi juní-pält kälü qš
 tärtús, mät äw nõñ khartús. töl khórmëtkëu türtús kälü, khórmët äw
 nõñ-khartús. äwit jinátt tuž kótkëts kälün, tuž ngús khartón noñ-
 gháil'. vañghá-söntën ä jóžtús, kálki pästél šopú souräpus, tärén-pu 5
 jal-päts purú. «in ñozór värëm äm?» — vojlatál tärén-pū — «minëm
 äsräil-khulën purú.» äsräil-khulën jóžtës, khul-kër ju-tös. lëž-qšt
 máltaž khqñántal. vustíl ti máltažmë, tuslëjiñ minüds. pótot äléslës,
 šósot äléslës, uz jart šerkés vönë. tärén-pū qmállal: «šerkés, posón
 tärëmën noñgháil kältülën ämäñni?» — šerkés purú qmállal: 10
 «ilpäž nóul' tästën!» — «äm äléslësëm, nóulëm kãn al.» — «tästën
 cüläkët, tältën nóulél ju cüläkët, khörém jamnú táulë!» tärén-pū
 toži värës. šerkés länt: «tam, in minü; vóntën äm-qšëm, tou-
 lémiu!»

házba, a sárkány fejét keresztül vágta a fejszével. A sárkánynál három leány volt, nagyon szépek. A medvefiú a leányokhoz jött, játszanak. A medvefiú szól: «Miért ültetek úgy neki (fogtatok egyáltalán) a játszásnak? Szünjetelek meg játszani, nosza menjünk fölfelé!» A három leány összeszedte magát s elment.

5. A gödörhöz érkeztek. A medve egy leányt a kötélre kötött, a fületlen és orratlan pedig elkezdte fölfelé húzni. Ennek utána ismét alábocsátották a kötelet, a másik leányt húzták föl. Azután harmadjára bocsátották alá a kötelet s felhúzták a harmadik leányt. A leányok után magát kötötte a kötélre, őt magát kezdték fölfelé húzni. Nem juttatták a gödör szádjáig, kötelét fejszével ketté vág-
 ták s a medvefiú leesett vissza. «Most mit csináljak?» — gondol-
 kozik a medvefiú. — «Megyek vissza a sárkány házába.» A sárkány házába érkezett, a házba bement. A szögön fegyver függ. Vette ezt a fegyvert s elment vadászni. Réczéket ölt, jávorokat ölt, egy helyt egy sas ül. A medvefiú szól: «Sas, fölviszel-e engem a fényes vi-
 lágba?» — A sas visszafelel: «Készits több húst?» — «Én vadász-
 tam, sok húsom van.» — «Készits vedreket, rakd tele a vedreket
 hússal, hogy három hónapra elég legyen!» A medvefiú úgy is csele-
 kedett. A sas szól: «Nosza, most menjünk: ülj reám, repüljünk!»

6. Tārén-pū šerkés šišin vōntēs, nōngháil toulémlest. khōn šerkés ārtōn naukhōts, tārén-pū šerkés tōsēn hóul'-cayēl mōús, šerkés vōwí tu-čout as purú tōs. khōrēm jamp malás, vqñghānql tārén-pū posōn tārēmēn kún-tatūs. āznál khōšót ikēm muš khul vōnē, ti khulnēl
 5 úlmēs vqzẏátne soj khalkhátql. tārén-pū tū miñās. «nōxór iskértēẏni soj tu jun?» — lānt. ju-tōs vajántil: nál-šopnāt pil-šop vāitēn āwít-mās vqzẏátlet. tārén-pū ju tēl toji, nál-šopnāt pil-šop šānšél pātst. «tārén-pū!» — lāntēt — «māñúmi āl ālēslen il, lét tārētēn māñúmi!» tārén-pūnē uẏūtēl kún-pāšust. «Tārēmēn khqntōñqñā, ām
 10 nāñān ā ālilāñēm!» — lānt tārén-pū. jānū toj vārēst, qraqh ājīst: tīnī-ājnī tīstē. inēz khōr-mēs qāntēt.

V.

A szegény [szibériai] száműzött öreg meséje.

Jārló kītēm āñcūz majt.

1. Jārló kītēm āñcūz jukātīnēt qāntēt, khōjāntēt. āwān, puwān kān ālēt, tīnī-khqrqñ ikēmiñēt. āñcūz jukātīn kītāntiu: «mínēn» — lānt — sojnā tuslējīẏtēñ! Tārēmēn mētārel ā'-li mowún. «kītēm

6. A medvefiú a sas hátára ült, fölfelé repültek. Amikor a sas fáradni kezdett, a medvefiú a szájába egy darab húst dugott s a sas ereje akkor ismét visszatért, Három hónap elmúlt s a medvefiút [a sas] a gödörből a fényes világra vitte ki. A hegytől nem messze egy kis ház áll (ül), ezen házból erősen hallatszik a verekedés zaja. A medvefiú odament. «Micsoda kiabálás zaja [van] odabenn?» — mond. Amint a medvefiú bemegy az orratlan és fületlen térdre esett. «Medvefiú!» — mondják — «Ne öldöss meg bennünket, bocsáss el elevenen bennünket!» A medvefiú őket végképpen (teljesen, egyáltalán) elkergette. «Isten büntessen meg benneteket (Istentől való találatásra), én nem öllek meg benneteket!» — mond a medvefi. Nagy lakodalmat csináltak, pálinkát ittak; ebédet (ételtalt) ettek. Mostani korig élnek.

V.

1. A száműzött öreg feleségével él, megvan. Leányuk, fiújuk sok van; ennivalójuk nincs. Küldi az öregot a felesége: «Menj» — mond — «az erdőbe vadászni! Nem ad-e Isten valamit számodra?» A száműzött öreg vette a fegyvert s az erdőbe ment. Nem járkált

āñcuꝝ máltaꝝ vus, sojná minás. šgu ā ilkāls, vajántil: šerkes vóné
ānū-poñt. máltaꝝēm kātīn ūstil, šerlésmi il-pātītēñ vātālil. šerkes 5
qmálťal: » kītēm āñcuꝝ, nū āmānmi tār āl pātītēñ; āmānmi jǎl-vujēñ,
tātēñ āmānmi khōrēm khátēl; klōrēm khátēl khānghā il-nōntēm, ām
nūñ ālné-khujné-khgrēl mōulēm. kītēm āñcuꝝ ju-tǎtástil, khōrēm khátēl
tātēstil. nīlt khátēlēñ šerkes kun-kēškēts. «sqnátǎꝝťqlēm» — lānt —
«nōnghāil toulǎluñ šilāntēm-ēntām āk.» kītēm āñcuꝝ šerkesmi kun- 10
tā'rtstil, šerkes tā'rēm-poñ tōñšēt toulēmles. purū tārťkēts, kītēm āñcu-
žēñ qmálťal: vōntēñ ām-qšēm ām mā-ūlēmēñ toulēmliu. kītēm āñcuꝝ
šerkes-qšēñ vōntēs, toulēmlest. šgu toulst-ēm colǎ toulst, jǎnū tōñšēñ
āžne jōžtēst. ti jǎnū āž-poñt šerkes khulǎ qł, šǎꝝ qłtēñ-khgr. khul-kēr
ju-tōstǎ, grǎkh ājist, tīnī-ājnī tīstǎ. 15

2. Khōrēm jǎmp toꝝ qłántēt, toꝝ khojántēt. kītēm āñcuꝝ jū-minēñ
 vojłǎťal. šārkesēñ muš qłtēñ sǎntǎkhēl mowás, ti sǎntǎkhēl lǎꝝ-sei
 jū-minānt. ūꝝ khátēl jǎnū tō-pāžēñ jōžtēs, jǎl-vōntēs. jǎl-vōntēm voj-
 lǎťal: «ti sǎntǎꝝ-kērt nōžōr poñim qł? sǎntǎꝝmē pǎl-ponstīl, kēñs tuꝝ
 pǎžēt qłtēñ-vōš sōš. ti vōš-kērt sǎptāl kǎñ khǎlēꝝ, šǎꝝ khǎlēꝝ tuwīmi 5
 kītāntilāñ tāñēꝝ nǎjǎru isǎp. kītēm āñcuꝝ khujǎlīm ilkǎlǎl, vōšmē

sokat, [midőn] látja, [hogy] egy fenyő tetején sas ül. Kezébe vette fegyverét, leakarja löni a sast. A sas szól: «Száműzött öreg, te ne löjj át engemet; végy le engem, tarts engem három napig étellel; három nap múlva kipihenem magam s én neked olyasmit adok, miből megélhetsz, meglehetsz (élő-fekvő holmival adlak). A száműzött öreg hazavitte, három napig etette. Negyed napon a sas kikéreszkedett. «Megpróbálok» — mond — «fölfelé röpkölni tudok-e, vagy nem.» A száműzött öreg a sast kibocsátotta, a sas az égbolt magasságáig röpkölt. Visszabocsátkozott, szól a száműzött öreghez: «Ülj én reám; az én vidékemre (röld-vizemre) röpkölünk.» A száműzött öreg a sasra ült, elröpköltek. Sokat röpköltek, vagy keveset röpköltek, egy nagy magas hegyhez érkeztek. Ezen nagy hegy tetején van a sasnak háza, egészen aranyból való. A házba bementek, pálinkát ittak, ebédet (ételt-italt) ettek.

2. Három hónapig úgy élnek, úgy megvannak. A száműzött öreg hazamenésre gondol. A sas kis aranysekrénynyel ajándékozta meg, ezen sekrénynyel megy haza az út mentén. Egy napon egy nagy tó partjához érkezett, leült. Leülvén gondolkodik: «mi van betéve ezen sekrényben?» A sekrényt fölnyitja, azonnal aranyváros támadt (lett) mellette. Ezen városban számtalan sok nép, mind a nép öt tiszteli (kérdi, hívja) fejedelme gyanánt. A száműzött öreg búslakodva járkál, a várost nem tudja [vissza] beszédni

- sąntąžé-kēr įavdloñ ā šilāntil.* «*ñožór vā'rēm in ām tou-jitēl?*» — *lānt.* *il ālū lōncānt, tož khujālil, kharāqtł tō-kēr, khom-pālēñ jānt tū tikēsī.* «*kītēm āñēuž, ñožór nou khujāllēñ?*» — *kitūlālil khom-pālēñ.*
- 10 — «*khunāž ām ā khujālēm? ! ti qltēn-vōš ām-kharēm, ām sąntąžēmnaļ sōs, purū-įavdloñ ā šilāntilēm.*» — *khom-pālēñ qmāłtłl:* «*ām nūn ti vōšēn sąntąžēn-kēr purū įavdliēm, mājin kātēn āmān, ām jū-khąn-silēm khatnā: nuñ khūlēnt ñožór ā khañčāntēn, khōs kōt juni-pāłt ām-kharēm sōwē.*» — *kītēm āñēuž lānt:* «*vūjin ñožór khañčāntēn!*»
- 15 *kātim khom-pālēñ khatnā jū-khąnšēltēstil.* *khom-pālēñ lānt:* «*ju pužlātēžtēn!*» *qłtēn-vōš khałkhānēnqt šąž ju-pužlātēžtst muš sąntąž-kēr.* *kītēm āñēuž in ju miñās.* *ju jis, jun puwī tils.* «*ñožór, ām lā ātām ā'sēm!*» — *lānt* — «*už ju pužlātēžtni tēž-mās āmēž pūm il-mēstēm khom-pālēñēn.*» *kāls paul kunī-pālēn, sąntąžēm pāl-pōnšēstil,*
- 20 *qłtēn-vōš kēñs sōs, khalēž āremląžēn kān, tou nājāru kitāntiu.*

3. *Puwī khatnā khañčąžtłl.* *ilmēs khañčuls; nājār-vōšt pēl i'kēm tāmēñ khatēi.* *juwīn kūsī pēž ikēm il-mēñ.* *khōs kōtī il-tqulās, puwī il-khañčēstil, khañā mājim āñēiu.* *onkīn qmāłtłl:* «*māmā, lqñnā miñnī vus itmāž rāstēn āmān, ām pāsēm jožts, khom-pālēñēn miñēñ*

szekrényébe. «Mit tegyek most én vele?» — mond. Majdnem, hogy sirva fakad, úgy búslakodik. Néz a tóba, [hát] egy manó jön vele egyenest szembe. «Száműzött öreg, mit búslakodol te?» — kérdezi a manó. — «Hogyan ne búsulnék?! Ez az aranyváros az enyém, az én szekrényemből lett s nem tudom visszaszedni.» — A manó szól: «Én visszaszedem neked szekrényedbe ezen városod; add nekem kezed-aláírását (kezed), én papirra jegyzem: ,amit házadban nem ismersz, húsz év után az enyém legyen!« — A száműzött öreg mond: «Vedd, amit tudsz!» Odajegyezte keze aláírását a manó papírjára. A manó szól: «Zárkózzál be!» Az aranyváros népével együtt bezárkózott a kis szekrénybe. A száműzött öreg most haza ment. Haza érkezett, otthonn fia született. «Micsoda bolond ember vagyok én!» — mondja — «Az egy ,bezárkózni' szó miatt odaadtam a magam fiát a manónak.» A faluból kiment, szekrényét kinyitotta, azonnal aranyváros támadt, a nép szerfölött sok, őt királyul tisztelik.

3. Fia írást tanul. Nagyon jól megtanulta; a király városában nincs olyan írástudó. Atyjának nagyon nincs a kedvére, hogy odaadja [a manónak]. A húsz év elteltt, a fia megtudta, kinek van (tartatik) odaadva. Anyjához szól: «Mama, útra menő kis kenyeret vess te [a kemenczébe] nekem! Eljött az én időm, a manóhoz kell mennem.» Az anyja útra menő kenyeret süttött, a kenyeret zacskóba

keráŷ! » onkí lānā minnī itmāŷ ponšlós, itmāŷ khōrú-kēr ponástit, 5
 auwín mestil. «tātā, māmā! khngā il-pērtim āncium, tuwín minēm
 in.» — lānt pū. lous i minās. šqu minās-ēm čolā minās, muš khulén
 joŷts. jú-tōs, muš khultā jukā vóné. «čiš, čiš, khot mināntēn?» —
 kitúlul jukā. — «ām tālāmén il-pērtusem khom-pālēnēn, tuwín
 mināntēm pālū, ā khāncēm khot-mēs ālēm tū-pāltit.» jukā gmāltlq: 10
 «nou khunāŷ ālēm tū-pāltit?! nēr-čou ālēm āls tū-pāltit, tou šqŷ
 il-ālēslēstil. mēm ām nūn sitā-pili; khotāil ti sitā-pili puwārim minī,
 nou tūli minēn; sitā-pili tō-pāŷt tōšnī ānū-pāŷēn joŷti, nou —
 čiš — ti ānū-sišēn il-tōjtkhātēn; khōrēm kāptār toulēmim jistā, sol-
 qšēn vqñghāsqŷtēt, khōrēm vāitīn āwú sówēt; mešnān il-khurūtīlqn, 15
 kiť āw šopān uŷ āhān ponīlqn, khōrmēt āw šopo'm táreŷ ponīl; tāt
 tōnā poulālēn vāilēt, nou khōrmēt āw táreŷ ponēm šopo' il-tolmān-
 tēn! tāŷ vā' resken, nūn lāŷ sówē».

4. Miskereŷ sitā-pili sol-qšēn jāl-vaytēstēl, sitā-pili poúrmēts,
 tou tū'-poŷit minānt. šqu minās-ēm čolā minās, jukā lō'um ānū-pāŷēn
 joŷtēs. khōrēm kāptār toulēmim jistā, vāitīn āwú sōstā, poulālēn
 vāilst. tou táreŷ ponēm šopmē il-tolmāntēstil, kātīt āncil. ā'wit kun-

helyezte, fiának adta. «Tata, mama! Akinek eladva vagyok (tartatom), ahhoz immár elmegyek» — mond a fiú. Szólt és elment. Sokat ment, vagy keveset ment, egy kis házhoz érkezett. Bement, a kis házban egy asszony ül. «Kedveske, kedveske, hova méssz?» — kérdezi az asszony. — «Engemet tatám eladott a manónak, ahhoz megyek szolgának; nem tudom, meddig leszek nála.» Az asszony szól: «Hogyan leszel te ő nála?! Ahány hős még ő nála volt, ő mindnyáját megölte. Adok én neked egy czérnagombolyagot; ahova ez a czérnagombolyag gurúlva megy, te menj arra! A czérnagombolyag egy tó mellett álló fenyőhöz érkezik; te, kedves, rejtőzzél el ezen fenyő mögé! Három galamb fog röpülve előjönni; a földre vágódnak, három szép leánynya változnak (lesznek); öltözetüket levetik (lehántják), két leány ingét egy csomóba rakja, a harmadik leány ingét külön helyezi; azok leszállanak a tóba fürödni, te lopd el a harmadik leány külön helyezett ingét! Ha így cselekszel, neked jó lesz.»

4. Az ifjú a czérnagombolyagot ledobta a földre, a czérnagombolyag gördülni kezdett, ő annak mögötte megy. Sokat ment, vagy keveset ment, az asszony mondotta fenyőhöz érkezett. Három galamb jött röpülve elő, szép leányokká változtak, leszállottak [a tóba] fürödni. Ő a külön helyezett inget ellopta, kezében tartja.

5 *kāl̄st tōnāl; kiť āw šopán mēšestān, kiť kaptāru vāršēȳst, ilkīl toulēm̄l̄st. khōrmēt āw šop̄' kiškālāl, kiškālāl: noñ ā khq̄ntāntil. lōñēm̄ kiťulāl: «khq̄nā ām šop̄'em̄ vujús? mētēm̄ āñēȳen̄ vujús-ket: ām tātām̄ sōwē, mētēm̄ jukān̄ vujús-ket: ām māmām̄ sōwē, vēr mī-cāȳen̄ vujús-ket: ām jū-āum̄ sōn, vēr miškérkēn̄ vujús-ket: ām khō-*
 10 *mēm̄ sōn!» miškérēȳ ānū-pojnāl kun-kāls, šop̄'m̄ purū-mēstil ā'wēn. sujālēȳtēñ naukhōtst. «ām̄ sujālāl̄ni miškérkēm̄ khotāil̄ miñāntēn?» — kiťulāl̄ āw. «khōm-pā'lēñ pālū miñāntēm̄» — lānt. «jūmēn̄ pērtēm̄ kītēm̄ pū pā'tēm̄ nou āsēn?» — lānt āw. — «kērt, ām̄ āsēm̄.» — āw qmāl̄tāl: «tātāmēn̄ jisken, nōxór̄ esēl̄ mowún, jājin̄ ām̄ khúlēmēn,*
 15 *nuñ-qmāl̄tēn̄ āmān!»*

5. *Miškérēȳ khōm-pā'lēñ khulēn̄ joyts. khōm-pā'lēñ q̄lātq̄ti-q̄st khoji. khōm-pā'lēñ kiťulāl: «šqunē pīsēn̄ khajtūtlēn!» — «khajtūt-lēm̄» — «nūñēȳ jisēn?» — «āmēȳ jisēm̄.» — «vō'ntēn, tājmej̄in! tājmej̄nī junī-pālt̄ esēl̄ mōulēm̄.» miškérēȳ il-tājmej̄ēȳts. «nōxór̄ es̄ mēn̄ āmān?» — kiťulāl. «vástēn, tō-pāȳt̄ vār-tōmp̄ tōñsi; mīñēn, ti vār-tōmp̄mē̄ uȳ it̄ šāȳ nōñ-khātēn, nōñ-khātēm̄ vārēn̄ il-jq̄vālēn, uȳ it̄ šāȳ māwū il-khātēn, tīp̄ rū'tēn, nōñ-jānūmēm̄ tīp̄ nōñ-urālēn, šāȳ il-vāñghēn, uȳ it̄ il-khātēn, khulāitq̄tēn̄ ti vunnāl̄ esēm̄ kālās*

A leányok kijöttek a tóból; két leány felöltötte ingét, két galambbá változott, tova repült. A harmadik leány keresgéli, keresgéli ingét: meg nem találja. Sirva kérdezi: «Ki vette el az én ingem? Ha vén ember vette el: legyen az én tatám; ha vén asszony vette el: legyen az én mamám; ha fiatal leány vette el: légy az én testvérem; ha fiatal ember (ifjú) vette el: légy az én férjem!» Az ifjú kijött a fenyő mögül, a leánynak visszaadta ingét. Szeretkezni kezdettek. «Én szerelmes ifjam hova méssz?» — kérdezi a leány. — «A manóhoz szolgának megyek» — mond. «Az atyáknak eladott száműzöttfi nyilván te vagy» — mond a leány. — «Valóban, én vagyok». A leány szól: «Ha tatámhoz jössz, ami munkát neked ad, gyere az én házamba, mondd meg nekem!»

5. Az ifjú a manó házába érkezett. A manó ágyán fekszik. A manó [üdvözölve] kérdi: «Egészséges vagy-e (egészségesen, erőben futkározol-e)?» — «Az vagyok (futkározok).» — «Magad jöttél?» — «Magam jöttem.» — «Ülj le, ebédelj! Ebéd után dolgot adok neked.» Az ifjú megebédelt. «Micsoda dolgot adsz nekem?» — kérdi. «Láttad, a tó mellett egy erdős domb áll; menj, ezen erdős dombot irtsd ki (szakítsd ki) egészen, kiirtott erdőt tiszítsd meg (szedd rendbe), egy éjjel szántsд föl az egészet szántóföldre, vess [bele] gabonát, a megnőtt gabonát arasd le, csépeлд (üsд) ki mind,

āmān pō'nslēn!» mīskéréz sujälälēni mičākin miñās, niozór juwī loús,
 šqz nōñ-qmālltēstil. mičāz qmālltql: «nou khojōñ miñēn, khulāit-mēs 10
 ām šqz tāstīlēm.» mīskéréz khojōñ miñās. mičāz kāt-pālīnāl tulātīm
 il-lāñghēst, tulātīm uz kāt-pālīnāl māt kāt-pālīn vāzftēstil: kēñš
 šqterq pālī-kharāni, šqterq khom-pā'lēñ jältkhatst. «nōzór nūn kērāz
 māñ nājār-nīwū?» — kitūllēt. nājār-nīwān qmālltql: «ām nenānmi 15
 ti ešēl moūlūnēm: tō-pāyt tōñsnī vār-tōmptā khqñkhēnnq vār khātē,
 khqñkhēnnq jvādlē, khqñkhēnnā mā khātē, tajī-khārt tīp rūtīn,
 tajūt jinālnq urālin, tajī-kharānnq vun khārtīn, tajīnnq itmāz tatē-
 tin, tajīnnq itmāz pōñslīn!» khultā mīskéréz loūm ešēm kälās khom-
 pā'lēñ mēstil. «tqmēñ pālī ām ti khōr-mēs ā āncūlsēm» — lānt
 khom-pā'lēñ — āmēz kersēmēz ā'um khomnā moūlēm nūn» jānū toj 20
 vā'rēst, arākh ājīst.

6. Šqu ālst-ēm čolā ālst, uz pāst mīskéréz jū-vojlāts. nītīn qmāl-
 tql: «sujälälēni nīm, miñū ām pāglēmēn; tīt ām čārmētālūm.» —
 nītī lānt: «khunāz miñū? am tālāmēn il-kālūluskēu: māñ-pojut āaul-
 khōtē, junī-pāl jojtūskēu, jū-tīwū.» mīskéréznet nītī kāptāru vārketst,
 tqmēñ itū ilklī toulēmlest. khulāitqatin jināln khgrātlēt: khom-pā'lēñ 5

egy éjjel öröld meg, reggelre ezen lisztből süss nekem forró kalácsot!» Az ifjú szerető leányához ment, amit az atyja mondott, mind elbeszélte. A leány szól: «Te menj feküdni, reggelig én mindent elkészítek.» Az ifjú feküdni ment. A leány lehúzta gyűrűjét az egyik kezéről, gyűrűjét egyik kezéből a másik kezébe dobta: azonnal oda-gyülekezett ezer szolgálja, ezer manó. «Mi kell neked mi fejedelem-nőnk?» — kérdezik. Fejedelemnőjük felel: «Én nektek ezt a dolgot adom: A tő mellett álló erdős dombon ki közületek az erdőt irtsa, ki tisztítsa, ki a földet szántsza; némelyek gabonát vessetek, némelyek mögöttük learassátok, némelyek közületek lisztet őröl-jetek, némelyek kenyeret dagasztatok, némelyek kenyeret süsse-tek!» Reggel az ifjú a megparancsolt forró kalácsot átadta a manó-nak. «Ilyen (olyan) szolgál nekem ezen korig nem volt» — mond a manó — «az én kisebbik leányomat hozzád adom férjhez.» Nagy lakodalmat csináltak, pálinkát ittak.

6. Soká éltek, vagy keveset éltek [igy], egyszer (egy időben) az ifjú haza gondolt. Nejének szól: «Szerelmes nőm, menjünk az én falumba; én itt unatkozom.» — Neje szól: «Hogyan menjünk? Ha az én tatám észrevesz (megneszel) bennünket, utánunk nyargal s ha utólér, megesz bennünket.» Az ifjú és neje galambbá változ-tak, azon este tova repültek. Reggel mögójük tekintenek: a manó

tän-pojànt náulkhótql. khomélm tǎrém-khulù vǎréstíl, tuǝ tájéicǎku vǎráséǝts. khom-pǎlén tǎrém-khulén tós, kitúlál: «tǎjéicǎǝ, nǎ'net khom minní tǐl ā vǎcǎntsén?» tou khōrém šám pǎlúts, kǎtín vusti-lǎni, tǎrém tǎ'-khozkhǎnt, tǎ'-khozkhǎnt: «ǝspoti pǎmǎ'loǝ, ǝspoti 10 pǎmǎ'loǝ!» khom-pǎlén ũ-ǎštés, súlǝǝmés: «satǎ-khǎmén minén ǎmp-pop!» — lǎnt. lóús i purú jú-minǎs. nǎ'net khom ǝs kǎptǎru toulém-lést, khom pǎolén jóǝtést. qltén-vǝštǎ nǎjár-nǎ-khumú sǝstǎ. tǐ šǎtél in-pél qlántét, in-pél khoǝántét.

VI.

A fi- és nőtestvér meséje.

J ũ - p ũ n ǎ s ǐ t j ũ - ā w ǐ n ǎ s ǐ t m a j t .

1. J ũ - p ũ n ǎ s ǐ t j ũ - ā w ǐ n ǎ s ǐ t qlántét. juwǐ-puwǐ pot ǎlésím mǎltǎ-
ǝql ilkǎlál. tǎmén itú ju-jǎnt, juwǐ-āwǐtin kharǎtǎl: juwǐ-āwǐt khu-
jǎlál. j ũ - p ũ qmǎltǎl j ũ - ā w ǐ t ǐ n : «j ũ - ā ũ m , n ǝ o ǝ r - m ǎ s n o u t ǎ ǝ n ǎ m -
sǎlén?» — «n ũ - m ǎ s ǎ n n ǎ m s ǎ l ǎ m , n o u š q u i l k ǎ l l ǎ n . » — j ũ - p ũ qmǎl-
5 tǎl: «j ũ - ā w , ǎ m - m ǎ s ǎ m ǎ l n ǎ m s ǎ n , ũ ǝ ā i l s ǎ i m - k h o r ũ s ǝ w ǎ n ! » j ũ - p ũ
tǎmén kholǎit mǝškǝts, ǝs soǝnǎ minǎs. itútin ju-jǎnt. j ũ - ā w ǐ t ǐ n

utánuk nyargal. Férjét templommá (istenházzá) változtatta (csinálta), maga káplánná (diakonná) változott. A manó bement a templomba, kérdi: «Káplán, nem láttál-e itt egy nővel egy férfit menni?» Ő meggyújtott három gyertyát, kezébe vette, s csak imádkozik, csak imádkozik istenhez: «ǝspoti pǎmǎloǝ, ǝspoti pǎmǎloǝ (Господи помилуй)!» A manó megharagudott, egyet köpött: «Menj a pokolba kutya pap!» — mond. Szólott és visszament haza. A nő és férje megint galamb alakjában röptek tova, a férj falujába érkeztek. Az aranyvárosban fejedelmi párrá (nő-férjjé) lettek. Ezen szerencsével most is élnek, most is megvannak (feküsznek).

VI.

1. Egy fi- és vele egy nő-testvér él. A fi-testvér kacsára vadászva fegyverrel járkal. Azon (olyik) este hazajön, nézi nő-testvérét: nő-testvére búsul. A fi-testvér szól nő-testvérehez: «Nő-testvérem, mi miatt bánkódol (gondolkozol) te így?» — «Te miattad bánkódom, te sokat járkálasz.» — A fi-testvér felel: «Nő-testvér, én miattam ne bánkódjál, teljesen soványnyá leszel!» A fítestvér azon reggel

*khqrátal: tou qs mqláit-kharnâl-pel seím-khorù sôs tä khátel. «jü-
 äw! kérténés nõn-qmâltên ämän, hoçór-mäs nou ärülqzen nám-
 salên?» — «jü-püm khântlên, äm nün qmâlllêm: ier-çou par poñ
 qrkheñ tõnsépem, khom-pá len ilántäl nómel, pqtálgx-pärt nõn-jangh-
 tãlêu, äm poñ ätémnel nõn-towitälium; seím-khorù tiñnel äm sowân-
 tēm.» khõrmét khátelên juwî-puwî tuslêjiñ ä minänt, mltáçxëm nõn-
 tẽrpêçtstîl, kwîr pøj-pälên vóntes khqráulqtoñ. şau-ëm çolá vónás, úç-
 mêt-çout juwî-äwîl poñ qrkheñ tõnsépês, pqtálgx nõn-janghtus,
 khom-pälên kätim khul-kêr jú-tärêtst, äw poñ-ätênêl nõn-towitus. 10
 mişkérêç il ä ruçtás, mltáçxëm ustîl, khom-pälêñmi tár-pütistîl. 15*

2. *Kholáitqten qs tuslêjiñ minäs. tamén itü ju-jänt, kitüleytäl:
 «jü-äw! nün äç-khqn ä ilántäl iü?» äw qmâlllq: «miçäç ilántäl
 ämän lâkânäwêl; päs-poñt lónçtqçtq: jü-pü, jü-pü lürkêtpäl; jü-pü,
 jü-pü çürkêtpäl. lónçtqçtêm páçti: ,miçäç — länt — lâkânêçtiu!
 miçäç-jitêl té-janghêu, té-janghên, töl tou purú-minänt.» kholáitqten 5
 mişkérêç qs ä minänt tuslêjiñ, khqráulqtoñ vóntê. şau-ëm çolá vónás,
 miçäç päs-poñên jis, lónçtqçtq: «jü-pü, jü-pü, lürkêtpäl; jü-pü, jü-pü,
 çürkêtpäl.» lónçtqçtêm il-pajtês, juwî-äwîl-jitêl lâkânêçtên naukhótst.*

felöltözködött, ismét az erdőbe ment. Estére haza jön. Néz a nőtestvére: ő még a tegnapián is soványabb lett e napon. «Nőtestvér, beszéld el nekem igazán, mi miatt bántódom te [oly] szerfölött?» — «Fi-testvérem, halljad, én neked elbeszélem: ahányszor csak fejem fésülni állok, felülről egy manó jó, a földet gerendáit fölforgatja s engemet hajamnál fogva fölakaszt; ettől leszek én sovány». Harmadnapon fitestvére nem megy vadászni, fegyverét fölvonta s a kemence mögé ült örködni. Sokat, vagy keveset ült, egyszer csak nő-testvére fejét fésülni állott, a fedézetet fölforgatják, a manó kezét a házba bebocsátotta s a leányt hajánál fogva fölakasztotta. Az ifjú nem ijedt meg, vette a fegyverét s a manót keresztül lötte.

2. Reggel ismét vadászni ment. Azon este haza jön, kérdezősködik: «Nő-testvér, nem jár már hozzád senki?» — A leány felel: «Egy leány jár hozzám bábuval; a pitvaron [igy] sírdogál: ,fi-testvér, fi-testvér lürkêtpäl; fi-testvér, fi-testvér çürkêtpäl! Megszünik sirni s [azt] mondja: ,Leány, bábúzzunk! A leánynyal csak játszunk, csak játszunk, azután ő visszamegy.» Reggel az ifjú ismét nem megy vadászni, örködni ül. Sokat ült, vagy keveset ült, a leány eljött a pitvarba, sírdogál: ,fi-testvér, fi-testvér lürkêtpäl; fi-testvér, fitestvér çürkêtpäl! Megszűnt sirni s elkezdett nőtestvérével bábúzni. A fiúcska hirtelen kijött a kemence mögül, a jött

miskéréz kénš kún-käläpes kwir pój-pälñel, jim äwmi il-püstil, il ä
 10 tärtántil. äw qmálltal: «nū äm khómém sön, äm nū nün šówēm!» toj
 vārest, tīnī tīstā, grākh ājist; alāntēt, khojāntēt.

3. Jū-pū nīti kizrel sös, puwī tils. miskéréz jū-äwīt vörkhātāl.
 üx-mēt-cōut minī vorānēn lō-sqōr täitēn kāls, muš puwān tü-cōut
 pēz škértāl, äw kun-kāls, il-älēm khom-pälēn uz kāt-pālī jū-tolāstil,
 äw-pū pāyt khānštoñ naukhotstil. äw pū lōñcim il-pajts. oñkī ju-tōs,
 5 kāt-pālmi il-vastil, il khanšestil. «äm il-khulülēm jū-pūm kāt-pālī
 khunāx tī päts?» — lānt — «khulāitātēn, vōrīn, äm in nānānnel
 il-minēm, māmām-jitēl jiwā, nānānmi jū-tālānu. jū-pūnēt jū-äwīnšit
 ti khulānnel il-khaitēst. tē-khaitēst, tē-khaitēst, üx-mēt-cōut ümēs
 il-ārtēst. lēx-khqrātlet; tārēm-poññel kälū khqāntāl. ti kälū qš-šei
 10 nōñ-khāñghāst. tārēm-poññen nōñ-joxtēst: tārēm-poññel jalkhāil
 kharātlet, vqāntilān: nūtinēt ākī jōxtēst tñn khulān-pāxēn. khul
 pāxel tēl sānghāsiu: «ikēmēñēt» — lāntēt — «khul-kērt, il-qjāst»;
 juwī-puwī lōntū vārkhītim toulémlēs, juwī-äwīt imp-jampū toulémlēs.
 in-pēl qlāntēt, in-pēl toulāllēt.

leányt elfogta, nem bocsátja el. A leány szól: «Légy te az én fér-
 jem, én a te nőd leszek!» Lakodalmat csináltak, ételt ettek, palin-
 kát ittak; élnek, megvannak (feküsznek).

3. A fitestvér neje viselős lett, fia született. Az ifjú nő-testvére
 dajkaskodik. Egyszer a menyé (értsd: ángya) az udvarra ment a
 marhát (lovat, tehenet) etetni, kis fiújak azalatt (akkor) erősen
 kiabál. A leány kiment, a megölt manó egyik fél kezét behozta s a
 gyermek mellett himbálni kezdte. A gyermek megszűnt sirni. Bejött
 az anyja, meglátta a fél kezét s megismerte. «Az én elvesztett
 fi-testvérem fél keze hogyan jutott ide?» — mond. «Holnap vár-
 jatok csak, én im elmegyek töletek, megjövünk anyámmal s meg-
 eszünk benneteket.» A fi- és nő-testvér elfutottak ezen házukból.
 Csak futottak, csak futottak, egyszer csak nagyon elfáradtak. Körül-
 néznek: [hát] az égboltról egy kötél függ alá. Ezen kötél mentén
 fölhágtak, följutottak az égboltra. Az égboltról lefelé néznek, látják,
 hogy az ő házukhoz eljött nejevel az anyósa. Amint a házat oldalt
 rugják, mondják: «Nincsenek a házban, elmenekültek!» A fi-testvér
 lúddá változva röpült tova, a nő-testvér aranybegy-madárkép röpült
 tova. Most is élnek még, most is röpdösnek.

VII.

A szegény ifjú meséje.

Jārló mīskérēz majt.

1. Jārló mīskérēz āls, khujās. nī vunī pāsē joxts: áits tulātēn
 akhčát ikēm. pāj tēlāti qł; nī vunī akhčá kēnsēn pāj tēlātin minānt.
 khoš kēnsānt: akhčá ā majāntiu. mīskérēz khujālim jú-minānt. «in
 ām noxór vārēm» — vojłāťqł — «akhčá in khotél vum?» ju-jis,
 mālťqł vujānt, sojná minānt. sojtá ilkāłāł, ilkāłāł: āx-khān ālēn ā 5
 šulānt. «khotél noxór vum?! tēlāmēn il-rqstūsem i sojtá ālnī vórēm
 ikēm.» tē-vojłāťqł, tē-vojłāťqł, āx-mēt-čout mus khul vajānt. tārēm
 il-jīnkēs, ti mus khul-kēr khojōn khqjās. i-jēt kiť pāłť qłá-khotél
 khomnā jājús. khom kiťulālil: «nou čis noxór tiť vārāntēn?» —
 «tuslējīn jisēm.» — «āldāsēn mētār?» — «āx-noxōr ālēn písēm 10
 ikēm.» — «ukin in tuslējīu, šātu ārūn sōwē.» khōłāťqłtēn kālť,
 āx-jūtēl tuslējīn mināst. jānū khom qmāłťqł: — «mīnēn čis hūmās-
 pāl kāt-pālēn; ām qłmāłť-pāl kāt-pālēn mīhēm.» mīskérēz mīnās:
 lēin ālēslēs, soš ālās, nōkos ālās, uššāťr ālās, tārēm ālās; tiť junī-
 pāłť khulné jú-minās. māťēť khomēt qš jis. «āldāsēn, čis. mētār?» — 15
 kiťulāl. — «Tārēm mēs vāskełēť» — lānt jārló mīskérēz — «nou

1. Egy szegény ifjú élt, megvolt. Eljött az ideje, hogy nőt szerezzen (vegyen); [de] nődíjat fizetni nincsen pénze. Egy gazdag nagybátyja van; nőszerzésre pénzt kérni gazdag nagybátyjához megy. Bármennyire kér, pénzt nem adnak neki. Az ifjú búslakodva megy haza. «Most mit csináljak» — gondolkodik — «honnan vegyek én most pénzt?» Haza jött, veszi a fegyvert, az erdőbe megy. Járkál, járkál az erdőben: nem tud semmit sem fogni (senkit megölni). «Honnan szerezzek (vegyek) valamit?! Nagybátyám elvetett; az erdőben [pedig] vadászatom (ölő ügyem) nincs.» Csak gondolkodik, csak gondolkodik, egyszer csak egy kis házat lát. Az ég beesteledett, ezen kis házba betért feküdni. Éjfél tájt valahonnan egy ember jött hozzá. Az ember kérdi: «Te kedveske, mit csinálsz itt?» — «Vadászni jöttem.» — «Fogtál-e valamit?» — «Nincs módomban semmit sem fogni.» — «Vadászszunk most együtt, szerencsénk több lesz.» Reggel fölkeltek, együtt mentek el vadászni. Az idősb ember szól: «Menj kedveske, jobb kéz felé; én bal kéz felé megyek.» Az ifjú ment: evetet fogdosott, jávort ölt, nyusztot ölt, rókát ölt, medvét ölt; ennek utána a házba visszament. Másik embere szintén megjött. «Öltél-e, kedveske, valamit?» — kérdi. — «Adott az Isten

mētār äläsén ?» — «vúskélēz ām-pel äläsém.» mātēx kkátēl älēslēm kharēn šəz ukín javdāstān: ārūlaxēn kār älēslēt; ukín javdān vovān surū joxts.

2. Jānū khom mīskéréxmi kitūlālil: «nou nūtāl mīskéréx āsén, entām nān-khar āsén?» — tou qmāltal! «nēm ikēm i nī vunī akhēām ikēn» — «ām-poltēmt khōrēm āw qł; khot-kharēn nāmtēn pāti, tulī vun! in mīnēn, ti tūlētme vošnā tatān, il-pērtān; vortē' ā vum; nēr-
 5 šəut vun qkhā, šəz nou-kharēn sōwē!» mīskéréx jú-mīnās, lot jikāls, tūlētme vošnā tatāstān, šatēra sālkovoi lēx il-pērtstān. titi junī-pālt jú-mīnās, tētāti n jorkhoú jūt-ustil: «tētā!» — lānt — «jājīn ām-jitlēm! ām nī kharēnsēm āmēxkimēn.» mīnāst nōplaxtoñ; mus khul-pāxēn jōxtēst: Mēskāu-lāñ vāip nūmās lāñ khōji. tētāti
 10 āš-sāiti il-khulānt: «nēr-šəu pqr ilkālsēm tuslējim tit, tāmēn lāñ ā vācāntsēm» — lānt. mus khulnēl khōšyt ikēm kūnēl pōitūm vōš vāxatql. tū mīnāst; vōš-sei mīnāntēt, jānū vāitēn khul-pāxēn jōxtānt-tēt. āncūz kun-kāls. «tī khājīn» — lānt — «tīkēs ām khulēmēn!» ten khājāst, khul-kēr jú-tōstē, khōrēm ilmēs vāitēn āwēn lēt kālūst
 15 nōplaxtoñ naukhōtst, vērū āw il-nōplēstil. jānū toj vārūlst, il-pīn-

valami kevéskét» — mond a szegény ifjú. «Hát te öltél valamit?» — «Valami kevéskét én is öltem.» Másnap vadászsákmányukat mind együvé gyűjtötték: szerfölött sokat vadásztak; nehezen futotta ki erejük, hogy együvé gyűjthették.

2. Az idősb ember kérdezi az ifjút: «Te nőtlen ifjú vagy, avagy nős ifjú vagy?» — Ő felel: «Nőm nincsen és nőszerzésre pénzem sincsen.» — «Nekem három leányom van; a melyik neked tetszik, azt vedd el! Most menj, ezen bőroket vidd a városba, add el; osztályrészemem nem veszem el: a mennyi pénzt szerzesz, mind a tied legyen!» Az ifjú hazament, lovakat fogott be, a bőroket a városba vitte, ezer rúbel körül adta el azokat. Ennek utána haza ment s nagybátyját magával vitte társul: «Nagybátya!» — mond — «Gyere velem, én nőt találtam magamnak.» Nászolni mentek; a kis házhoz érkeztek: mint a moszkvai út, olyan jó út terül ott el (fekszik). Nagybátyjának eláll (elvész) az esze: «Hányszor jártam én itt vadászni, ilyen utat [azonban] nem láttam» — mond. A kis háztól nem messze kőből rakott város látszik. Oda mentek; városhosszant mennek, egy szép nagy házhoz érkeznek. Az öreg kijött: «Ide tértek be» — mond — «egyenesen az én házamba!» Azok ketten betértek, a házba bementek, három rendkívül szép leány kelt elejükbe. Nászolni kezdtetek, a legifjabb leányt elnászolta (feleségül szerezte). Nagy lakodalmat csináltak, megesküdtek, pálinkát ittak,

čätlétéyst, qraqh äjist, ätēn tīnī tist. äm tuť ālsēm, qraqhēl ā äjtúsēm, ätēn tīnīl ā täjtúsēm. il-qštēsēm, uz-äil il-khaitšēm.

VIII.

A macska és nagybácsija meséje.

K i s k ē - ā k i n š m o ŷ.

1. Jāni törēm tokhwē ūlnāt mqs, tokhwē khwojnāt mqs kiskē-ākiñš ūla. ākwē-māišt kiskē loqtti ākēt-tqri: «āké, om khwqtāl' jāl-žēm!» — akēt loqtti: «oqmp-jārn'-nōnē-pōu-oqmp, nūi' khwqtāl' mēnan?! mēnnēn mōnt mātērnē ju tēun!» — kiskē pāri loqtti: «om khwqanē tēum; mēnqm!» kiskē mēnēs. khwqšē mēnmāt oqt 5
khañši, vuol mēnmāt oqt khañši. ākwē-māišt pāri-tqri khōntli, qlē-
nē-sēr kušlēn soj sojti. tārinā nōñkhwē sulēti, jalāl-tqri sunsi: kēlp
oyszēr sūmenti. kiskē oyszēr-tqri loqtti: «oqnēm ju oqt tēkēn, om nā-
rēn tēnēn mōnē tatnūlēm.» — oyszēr tāu pāri-tqri loqtti: «oqt tēilēm,
tatān oqnēm tēnēn mōnē!» — kiskē jalē važfēkhqts, oyszēr jat sūmož 10
pōmtseī'. khwqisē mō sūmseī', vuol mō sūmseī', ākwē-māišt nājēr-

izletes ételt ettek. Én ott voltam; [de] pálinkát nem adtak inni, izletes ételt nem adtak enni. Megharagudtam, éppenséggel el-futottam.

VIII.

1. Széles e világ (a nagy ég), a mint úgy van, a mint úgy áll (fekszik), él egy macska a nagybácsijával. Egyszer csak szól a macska a nagybácsijához: «Nagybácsi én valahova elmegyek[vadászatra].» — Nagybácsija felel: «Kutya-rágó-p... a-fi kutya, hova mész te? [Hiszen] megesz valami menő utadban (földeden)!» — A macska visszaszól: «Ki enne meg engem; megyek!» A macska elment. Hosszú ideig való mentét sem tudja, rövid ideig való mentét sem tudja. Egyszer csak visszafelé hallgatózik, valamiféle zörgő zaj hallik. Fölugrik egy fenyőfára, lefelé néz: [hát ott] egy vörös róka rohan. A macska szól a rókához: «Ha te engem meg nem eszel, én téged táplálékos tájékra vinnélek.» — A róka neki visszafelel: «Nem eszlek meg, vigyél engem táplálékos tájékra!» — A macska levetette magát [a fáról] s a rókával együtt kezdtek rohanni. Hosszú földet rohantak át, rövid földet rohantak át, egyszer csak egy fejedelmi városba érkeztek. Beszöktek a fejedelem juhaklába. A macska kiszökött, a

ūsén jojtseí'. nājēr-ōs-kwāl-kiwérné ju lākwéltéssi. kiské kwāné lāk-wélts, ōs-kwāl-ow-noqrpmé tqu-voqrépéste, nājēr-kwālné ju-sūmés-
 15 omé pāli pūnsésté, pānk pōnēs; kwāl-kān-jotné jojts, pānk pōnēs;
 nājēr łol-ōlné jojts, pānk pōnēs. nājēr loqtti: «kiské, né-sé-nār
 koqréx?» — kiské loqtti: «oqti né-sé-nār oqt koqréx; nājén, nājér,
 lélén vujišiskwél tqtéslém» — nājér loqtti: «khot ūli?» — kiské
 loqtti: «ōs-kwālt ūli.» nājér saqtétānmé kētsān ōs-kwāl-kiwérné.
 20 oxsér ju té tqtwés. nājér kiské-tqri loqtti: «qln, surén nār khūntox
 noran khūntén, oqlmén!» — kiské loqtti: «qln, surén oqt koqréx,
 om omk poqltém squ ūli.» kiské nājér-poqlt ji khwojés; mot khotél
 kwqlés, élé ménés. ākét-poqlt ju-jojtés. ākét-tqri loqtti: «am lélén
 vujišiskwél nājérmé tqtéslém.»

2. Ji jon khwojés, mot khotél kwqlés; ākét-tqri loqtti: «om
 ūs khwqtāl jālfém!» — ākét loqtti: «oqmp-jārn'-nōné-pjū-oqmp,
 mātérén ju téné mēnt khwqtāl ménan?!» — «om khwqané tēum?!»
 loqtti kiské, té ménés. khwqisé mēnmūt oqt khqñši, vuot mēnmūt oqt
 5 khqñši. ākwé-māišt pāri-tqri khōntli, ūs qlé-né-sér kūsleñ soj sojtī.
 kiské tāriné noñkhwé suléti, jalāl-tqri sunsi: sēmél oxsér sūmenti.

juhakol ajtajának faretészét odaillesztette résébe, berohant a feje-
 delem házába. Az ajtót fölnyitotta, fejet hajtott (vetett); a ház
 padlójának közepéig jutott, fejet hajtott; a fejedelem lába végihez
 jutott, fejet hajtott. A fejedelem szól: «Macska, micsoda kell
 [neked]?» — A macska felel: «Semmi sem kell; neked, fejedelem,
 eleven állatocskát hoztam.» — A fejedelem szól: «Hol van?» —
 A macska felel: «A juhakolban van.» — A fejedelem elküldötte
 katonáit a juhakolba. A rókát ím behozták. A fejedelem szól a
 macskához: «Ezüstöt, aranyat, a mennyit csak hátadra rakni akarsz,
 rakj föl, vidd (emeld), el!» — A macska felel: «Ezüst, arany nem
 kell; nekem magamnak is sok van.» A macska a fejedelemnél egy
 éjet aludt; másnap fölkelt, elment. Haza érkezett nagybácsiájához.
 Nagybácsiájához szól: «Én eleven állatocskát vittem a fejedelemnek.»

2. Egy éjjel otthonn aludt, másnap fölkelt; nagybácsiájához
 szól: «Én ismét elmegyek valahová [vadászatra]!» Nagybácsija
 felel: «Kutya-rágó-p... a-fi kutya, mikor valami megtalál enni,
 (megevő helyeden) hova méssz?!» — «Ki egyen meg engem?!» —
 mond a macska. Ezzel elment. Hosszú ideig való mentét sem
 tudja, rövid ideig való mentét sem tudja. Egyszer csak visszafelé
 hallgatózik, ismét valamiféle zörgő zaj hallik. A macska fölugrik
 egy fenyőfára, lefelé néz: [hát ott] egy fekete róka rohan. A macska
 lefelé szól: «Ha te engem meg nem eszel, én téged táplálékos

kiské jqläl'-tqri loqtti: «oqném ju oqt tēkēn, om nājēn tēnēn mōnē tqtñlēm.» — sēmēl oxsēr loqtti: «vél pēlēn, oqt tēilēm, oqnm tēnēn mōnē tqtāñ!» sēmēl oxsēr ūs nājērnē tqtwēs. nājēr kiskē-tqri loqtti: «kiskē, nāi' om poqltēm ĩra tēt ūlēn!» — kiskē loqtti: «oqt ūlqm, 10 ji khwojam.» törēm jñkēs. kiskē nājēr-tqri loqtti: «polwēs-tqtātān jqlē khqritān!» nājēr polwēs-tqtut jqlē khqritēstē, sēmēl oxsērmē koqtūtēn vēstē, sēsē māntēl koqtēl vqtoz pōmtēstē. sēmēl oxsēr sēsē loqtēl sorji. nājēr kiskē-tqri loqtti: «lōn vujišiskwēt tqtılan; qln-surēn om poqltēm tqtān!» — kiskē loqtti: «oqti-nār oqt koqrēz.» 15 mot khotēl kiskē kwāls, ju tē mēnēs ākēt-poqlt. ju jozts.

3. Ji khwojēs, khwālt kwāls, ākēt-tqri loqtti: «om ūs khwātāl jāl'jēm!» — ākēt loqtti: «vél mēnēn, mātērnē ju tēun!» — oqt tēum,» loqtti kiskē i mēnēs. khwāisē mēnmāt ji-poqlt pqš'jēr khōntēs. pqš'jēr ūs nājērnē tqtwēs. kiskē nājēr-kwālnē ju-sūmēs, khūrēm-por pāñk ponēs. nājēr kītilitē: «nē-sēr vujišiskwēt tqtēsēn?» — pqš'jēr 5 tqtēsēm» — «khot ūli?» — «ōs-kwāl kiwērt ūli.» nājēr sqttētānmē kētsān. pqš'jēr nājērnē ju-tqtwēs. nājēr kiskē-tqri loqtti: «om-poqltēm nār qln, surēn khūntoz ūoran khūntān, oqlēmtān!» — kiskē

tájékra vinnélek.» — A fekete róka felel: «Ne félj, nem eszlek meg, vigyél engem táplálékos tájékra!» A fekete rókát elvitte szintén a fejedelemhez. A fejedelem szól a macskához: «Macska, lakjál te állandóan (örökre) nálam!» — A macska felel: «Nem lakom, [csak] egy éjjel hálók [itt].» Az ég beesteledett. A macska szól a fejedelemhez: «Oltsd el gyertyád lángját!» A fejedelem a gyertya lángját eloltotta, a fekete rókát kézbe vette, kezével háta mentében simogatni kezdte. A fekete róka háta szikrákat szór. A fejedelem szól a macskához: «Jó állatocskákat hozogatsz nekem; ezüstöt, aranyat vigyél el tőlem!» — A macska felel: «Semmi sem kell.» Másnap a macska fölkelt s ím haza ment nagybácsiájához. Haza érkezett.

3. Egy éjjel aludt, reggel fölkelt, nagybácsiájához szól: «Én ismét elmegyek valahová [vadászatra]!» — Nagybácsija felel: «Ne menj, valami megesz!» — «Nem esz meg» felel a macska és elment. Hosszú ideig való mentében éjfél tájt egy rozomákot talált. A rozomákot szintén elvitte a fejedelemhez. A macska berohant a fejedelem házába, háromszor fejet hajtott. A fejedelem kérdezi: «Micsoda állatocskát hoztál?» — «Rozomákot hoztam.» — «Hol van?» — «A juhakolban van.» A fejedelem elküldötte [érte] katonáit s a rozomákot behozták a fejedelemnek. A fejedelem szól a macskához: «A mennyi ezüstöt, aranyat hátadra rakni akarsz nálam, rakj föl, vidd (emeld) el!» — A macska felel: «Ezüst, arany

logtti: «qln, surén omnqn oqt kogréx, om nái'-poqltén nūpi jiwém» —
 10 nājēr logtti: «jājīn kiské, jājin!» — kiské logtti: «nortékhén lōni
 kērstān, om squ nūp-khōlēx tqtam!» — nājēr logtti: «tqtān, om
 nortékhēm kērstīām.» kiské ju tē mēnēs. nājēr saqtētānmē nortékhēt
 kērstāw kētsān. saqtētān pāri jist: «kērstēsēngu!» — loqtat.

4. Kiské ju joxts, ākté-tqri logtti: «khwqlt khotél khwqtāl
 nēyēn mō, mojiñ mō kénsox jāllimēn!» — ākēt logtti: «nēyēm nē-sē-
 nārēl tēxtoz, nē-sē-nārēl ājtāw tqtilāmēn?! māsténē-khqr oqt ān-
 šimēn, nē-sē-nārēl māstilāmēn?!» — kiské logtti: «sar tokhwē mē-
 5 nímēn!» kiské mōsērñē sūmēs; kholēm-khqr nqkh-khīlsān, lōñ
 māsnēt elē mānītēsān. soqt kēt elē mānīts, ju sūmēs. āktētām mās-
 tētē, kēntēl pōnēstē; khot kēt jot-vēsān. kiské āktētātēl nājēr-ūsēn
 mēna.

5. Khwqisē mēnmātēn oqt khqñša, vuot mēnmātēn oqt khqñša.
 nājēr-nortéznē tē joxtsci. kiské ākté-tqri logtti: «supi mēnēn!» ākté
 supi mēnēs. tāu nortéx jql-poqlēn lākūwēlts, nortéx lālēnk-jiwēt supi-
 sqorsān. nortéx jqlē tē rōpēs. kiské khot kētmē nortéx-pōxēn vītēn
 5 lēsān. āktētātēl elāl tē mēnēsēi'. khwqisē mō mēnēsēi', vuot mō mē-

nekem nem kell, én hozzád nászoló vendégségbe jövök.» — A feje-
 delem szól: «Gyere macska, gyere!» — A macska felel: «Hidadat
 jól megerősítsd, [mert] én sok násznépet hozok!» — A fejedelem
 mond: «Hozzál, én megerősítem hidamat.» A macska ezzel haza
 ment. A fejedelem elküldötte katonáit a hidak megerősítésére.
 Katonái visszajöttek: «megerősítettük» — mondják.

4. A macska haza érkezett, nagybácsijához szól: «Holnapi
 napon valahová nőjáró vidéket, vendégjáró vidéket keresni me-
 gyünk!» — Nagybácsija felel: «Nőmet micsodával etetni, micsodá-
 val itatni hozzuk el?! Öltöztetni valónk nincsen, mivel öltöztet-
 jük?!» — A macska mond: «Menjünk csak úgy!» A macska el-
 rohant a temetőbe; kiásta a halottakat, a jó ruhákat lerántotta.
 Hat sapkát [is] lerántott, [s azzal] visszarohant. Nagybácsiját felöltöz-
 tette, sapkát tett rá; hat sapkát [pedig] magával vitt. A macska
 nagybácsijával megy a fejedelem városába.

5. Hosszú ideig való mentüket sem tudják, rövid ideig való
 mentüket sem tudják. Ím a király hidjához érkeztek. A macska
 szól nagybácsijához: «Menj keresztül!» Nagybácsija keresztülment.
 Ő a híd alá, szökött s a híd keresztgerendáit ketté vágta. A híd
 ezzel lerogyott. A macska a hat sapkát a híd mellé a vízbe dobta.
 Ezután nagybácsijával tovább ment. Hosszú földet haladtak át,
 rövid földet haladtak át, a fejedelem városába jutottak. Bementek

něseĩ, nājēr-ūsēn joẏtseĩ. nājēr-poqłt ju mēnēseĩ. kiskē nājēr-tqri loqłtti: «nortēkhān lūlsēn khomēl kērstēsān?! qm-poqłtēm ji-qol oqłēmām khwālılēst. nājēr sqłttētānmē nortēẏ sunsoẏ kētsān. sqłttētēt tē mēnēst. «soj-pēl oqłēmān khwālılēst» — loqłttat — «nortēẏ tē jqlē rōpēs.» lowentēsān, khot kēt nōtfelawēt. sqłttētēt pāri mēnēst, nājēr-tqri loqłttat: «nortēẏ jqlē rōpēs, khot ēlēm-kholēs-kēt khōntsqu.» kiskē nājērnē nūplaztoẏ pōmtēs āktētām. nājēr oqłām tqū tē mēstē kiskē-ākēn. vīnsētaytēst, tēst, ājist.

6. Kiskē-ākiñš jōñkhēp-sōu ūla nājēr-poqłt; ēlē mēnnē posān tē jēm̄ts. nājēr loqłtti: «oqřēm jartēl om-pēl jat-jālřēm, khomēl ūlat tat sunsoẏ nōram.» lot jēkelawēt. kiskē ākēt-tqri loqłtti: «om khwā-tāl mēnřēm, tqū kwāikhātēn!» kiskē ēlē sūmēs. khwāisē mēnmāt oqł khqñši, vuot mēnmāt oqł khqñši. ākwē-māišť lo-voqnt, sēt lo tē voq-nēptātūwēt. kiskē loqłtti: «khwān lo-voqnt voqñēptīnē?» — «nōti ēkw'-anšūẏ lo-voqnt voqñēptīwē.» — «oqmp-jārñ'-nēnē-pōu-oqmp, om ākēm joẏtništ khqñštawān ton sōut! nqñ loqłttān: kiskē-ākiñš lo-voqnt voqñēptīwē!» — «loqłttiwē, loqłttiwē!» — kiskē ēlāl tē sūmēs. sūmi, sūmi, ākwē-māišť sqōr-voqnt voi. «khwān sqōr-voqnt voqñēp-

a fejedelemhez. A macska szól a fejedelemhez: «Hogyan [történt, hogy oly] rosszul erősítettétek meg hidatokat?! Az én (nálam) utolsó emberem (népségem) [is] odaveszett. A fejedelem elküldötte katonáit, hogy nézzék meg a hidat. A katonák im elmentek. «Bizony igaz, odavesztek embereid» — mondják — «a hid im lerogyott.» Megszámolták, [hát] hat sapka úszik a vizen. A katonák visszamentek s mondják a fejedelemnek: «A hid lerogyott, hat ember-sapkát találtunk.» A macska a fejedelemnek nászolni (nászszágra ajánlani) kezdte nagybácsiját. A király erre leányát odaadta a macska nagybácsijának. Esküvőt tartottak, ettek, ittak.

6. A macska nagybácsiijával egy hónapnyi ideig él a fejedelemnél; ezután elérkezett elmenő idejük. A fejedelem szól: «Én is együtt megyek leánnyommal, meg akarom nézni, hogyan élnek ott.» A lovakat befogták. A macska szól nagybácsijához: «A hova én megyek, oda kövess!» A macska elrohant. Hosszú menetelét sem tudja, rövid menetelét sem tudja. Egyszerre csak egy lófalkát, száz lovat vezetnek im. A macska szól: «Kinek lófalkáját vezetitek?» — «A Kígyó-asszony s ember lófalkáját vezetjük.» — «Kutya-rágó-p... a-fi kutya, ha az én nagybácsim megérkezik, megtanít az majd [akkor] benneteket! Mondjátok ti: «A macskának s nagybácsijának lófalkáját vezetjük.» — «[Úgy] mondjuk, [úgy] mondjuk!» — Ezzel a macska elrohant. Rohan,

tíne?» kitilité. khōlēx loqtat: nōti ēkw'-ańšux sqor-voant voqneptíwé.» kiské loqtti: «oqmp-järn'-nōnē-pōu-oqmp, om ākēm joxtništ khānštawān ton-sōut! nan loqtān: kiské-ākińš sqor-voant voqneptíwé!» tan loqtat: «no, loqttiwé!» — kiské ūs elāl té sūmés.
 15 khwqísé sūmi, sūmi, ākwé-māišt ākwé-ért vottém kwāli-somlikāi' voi. jītenis sogt por sūmité, khotélēńis sogt-por sūmité: ow oqtim, sorēm oqtim. ākw'-māt-sōut jiw-khal khōntpés; tq-u-sūmés, pqlī khāšemtésté, ow pqlī punsitaxts, ju té lākwéłts. pāsén-tārmélné nqń-khwé suléti, qln poqt-oqnā vōnli pāsén-tārméłt. nōti ēkw'-ańšux
 20 pāřeroqlenta qln poqt-oqnā-kiwért. kiské tq-u-āńkwéłts, nōti ēkw'-ańšux sémél mō tārē tārétaxtsei' kiské nōti ēkw'-ańšux sémél mō tārē mēnem āsén oqtkhwés taltī, āsmé lāpé kholitité. kōr-kiwérné khwqss āńkwéti: tōrēm jal-poqt né tēné oqti, saqh ūli.

7. Kiské tokhé jálnāté mántél nājér kiské-āké vōpsétátél nōti-ēkw'-ańšux-mōnē joxtsei. ākwé-māišt jāni lō-voant voqneptátwé, vōřān. nājér khōlēx kitilīřān: «khwqń lō-voant tét voqneptíne?» — khōlēx loqtti: «kiské ākińš lō-voant voqneptíwé.» ūs elāl mennātén

rohan, egyszer csak egy tehéncsordát lát. «Kinek tehéncsordáját vezetitek?» kérdi. A nép szól: «A Kigyó-asszony s ember tehéncsordáját vezetjük.» A macska felel: «Kutya-rágó-p... a-fi kutya, ha az én nagybácsim megjön, megtanít az majd benneteket! Mondjátok ti: a macska és nagybácsija tehéncsordáját vezetjük!» Azok szólnak: «No, [úgy] mondjuk!» — A macska ezzel ismét elrohant. Hosszú ideig rohan, rohan, egyszer csak egy időben épített (ültetett) házat és éléspaját lát. Éjszak felől hét ízben rohan neki, dél felől hét ízben rohan neki: nincs ajtaja, nincs tetőnyílása. Egyszer csak egy farést pillantott meg; oda rohant, szét húzta, az ajtó kinyilott, s ő ím beugrott. Felszökik az asztalra, ezüst tál áll (ül) az asztalon. Kigyó-asszony s ember hengergőznek a tálban. A macska oda pillantott, Kigyó-asszony s ember a fekete földön át alábocsátkoztak. A macska ama lyukba, melyen Kigyó-asszony s ember a fekete földön át alábocsátkoztak, ólmot olvaszt, a lyukat beforrasztja. A mint a kemenczébe pillant: a mi étel csak az ég alatt van, minden van [ott].

7. A míg a macska így járt, a fejedelem «macska-nagybácsi» vejével a Kigyó-asszony s ember földjére érkeztek. Egyszer csak látják, hogy nagy lófalkát vezetnek. A fejedelem kérdezi a népet: «Kinek lófalkáját vezetitek itt?» — A nép felel: «A macska és nagybácsija lófalkáját vezetjük.» Midőn ismét előbbre mentek, látják, hogy tehéncsordát vezetnek. A fejedelem szól: «Kinek tehén-

šōut sqor-voqnt vognēptātūwē, vōjān. nājēr loqtti: «khwān sqor-voqnt 5
vognēptīnē?» — tan loqtat: «kiskē-ākiñš sqor-voqnt vognēptīwē.»
nājēr vēpsēt-tari loqtti: «soj-pēl kiskē ēsikhqts; am poqltēm-pēl tē
sqwēt lo-sqor oqti. ūs elāl mēnēsei'. khwqisē mō mēnēsei', vuot mō
mēnēsei', ākwē-māt-šōut ākwē-ērt rottēm kwāli-somlikān tē jojtsēi'. 10
kiskē kwānē khōntli, sōnēt jinūtē sūmeli. kiskē kwānē jojtsē, nājēr
kiskē-ākē vēpsētātēl kwāl el-poqlt tuñša. sojrépt noñkhwē jinē
oqmēlān oqti, lqilān oqt khānat. kiskē kwāl-kiwērt vārtēx norēmētē,
sojrépnē jalē rawēlēstē. vārtēx-māntēl noñkhwē jōmēsei', kwāl-kiwērnē
ju-tūszi'. tōrēm khwqjsa; nājēr lajwē sunsilajzti, tākw-pēl tēmēl kwāl 15
oqt āñsi. elē ōñkhwsajzstē, pāsēn puj-poqlnē tēxw-ājox votsēt. tēnē,
ājnē pāsēnnē tañk vottēlajztox pōmtsēt; qlē-khwqtēl tāulat, oqt-pēl
vōjānl. nājēr sēmētān nār mūsti, ton tēi', āji. tēst, ājēst, jōñkhēp šōu
ākwēt ūlēst. nājēr elē mēnnē posāt jēmts. kwān lot, sqorēt, ōsēt
jojtsēt. kiskē kwānē lākwēlts, vass vorēñ pāñk lomē pūjēstē, noñkhwē 20
jēkēlēstē. nājēr kwānē tē jis. pāsēlajzstē, šōplajzstē; nājēr sōnētān
toqlēs. mqršē mēnēs; sēmēl tol, poqñkhēñ tol noñkhwē tē kwqlwēs.
nājēr ju-jojts, kiskē-ākiñš nōti ēkw-anšux-kwālt khultsei. an-pēl ūla

csordáját vezetitek? — Azok felelnek: «A macska és nagybácsija
 tehéncsordáját vezetjük.» A fejedelem vejéhez szól: «Joggal dicse-
 kedett a macska; ennyi ló, tehén én nálam sincs.» Ismét előbbre
 mentek. Hosszú földet haladtak át, rövid földet haladtak át, egy-
 szer csak az egy időben épített házhoz és éléspajtához jutottak im
 el. A macska kifelé hallgatózik, szánkák jövetelének zaja hallik.
 A macska kijött, a fejedelem «macska-nagybácsi» vejével a ház
 előtt áll. A lépcsőpitvarban feljönni nem tudnak (nincs módjuk),
 lábaik nem állanak meg (nem ragadnak; értsd: olyan síma).
 A macska a házban előragadta a szőnyeget s a lépcsőpitvarba le-
 vetette. A szőnyeg mentén feljöttek, a ház belsejébe bementek.
 Istenhez imádkoznak; a fejedelem körülnéz, neki magának sincs
 ilyen háza. Levették az asztal mellé ültek enni, inni. Az étel,
 ital maga magától kezdett az asztalra helyezkedni; valahonnan
 [csak] előjelentkeznek, nem is látják [honnan]. A fejedelem, a mi
 szívének tetszik, azt eszik, iszik. Ettek, ittak, egy hónap idejéig
 együtt laktak. Elérkezett a fejedelem elmenetelének ideje. Künn
 a lovak, tehének, juhok megérkeztek. A macska kiugrott, a leg-
 derekabb főlovat megfogta, fölkanthározta. Ezután a fejedelem ki-
 jött. Üdvözölték egymást, nyájaskodtak; a fejedelem fölszállott
 szánjára. Keveset ment; im fekete felhő, sötét felhő kerekedett föl
 [a ló futásának gyorsaságától]. A fejedelem haza érkezett, a macska

khwqłt-pəl ūla. om-pəl tqł tēsēm, om-pəl tqł ājsēm; ērēm-pəl ūlēs, mojtēm-pəl ūlēs.

IX.

A kis fejedelembi meséje.

Vi s nājēr-pōu mož.

1. *Nājēr-ūs ti'el, nājēr-pōul ta'el tokhwē ūlnän-mqs, tokhwē khwojnän-mqs nājēr khūrēm pōu ānsi. ākw'-mäist nājēr khōlkhé jitelätel khwqtē khwqlilāxw tē pōmtēt; oqfi-khwqnē oqł khašwē; khwqtāl mēnat. nājēr ākw'-mäist jānik pōjētām khōlēx ūrilāxw*
 5 *kētité. «sonsän!» loqtti «khwqtāl khwqlilat.» nājēr jānik pōu ji joxtništ ūs kwänē-poqlnē tē mēnēs; elē tuitpaxtēs, ton mōt ji khwojēs. mot khotel noqh-kwqlēs, jājāt-poqłt pāri tē mēnēs. nājēr-tari loqtti: «khōlēx sqkhwē mqs ūlat.» nājēr sonsilāxw tākw tē mēni: āx khom oqfi. pāri ju-mēnēs, tōrēm jīnkēmāt vuil jotkē pōjētām tē kētité*
 10 *khōlēx ūrilāxw. jotkē pōu mēnēs, elē tuitpaxtēs, ji khwojēs, mot khotel pāri ju-mēnēs. «khōlēx sqkhwē mqs ūlat» — loqtti. nājēr tākw ūs tē sonsox mēnēs: āx khom oqfi, tē ji ūs khwqtē khwqlilēst. khūrmit*

nagybácsijával Kígyó-asszony s ember házában maradtak. Most is élnek, holnap is élnek. Én is ettem ott, én is ittam ott; megvolt az énekem is, megvolt a mesém is.

IX.

1. A [népséggel] teli fejedelmi város, a [népséggel] teli fejedelmi falu, a mint úgy van, a mint úgy áll (fekszik) a fejedelemben három fia van. Egyszer csak a fejedelem népe éjjelenként ím valahova eltűnni kezdett; senki sem tudja, hova mennek. A fejedelem egyszer a nagyobbik fiát elküldi, hogy őrizze a népet. «Nézd meg» — úgy mond — «hova tűnnek el.» A fejedelem nagyobbik fia, a mint az éj eljött, ím a várkerítés kültájára ment; elrejtezőtt, azon helyt aludt az éjjel. Másnap fölkelt s ím visszament atyjához. A fejedelemhez szól: «A nép megvan mind.» Most a fejedelem maga megy megnézni: egy ember sincs. Visszament haza, midőn az ég beesteledett, ím középső fiát küldi a nép őrizésére. A középső fiú elment, elrejtezőtt, az éjjel [ott] aludt, másnap visszament haza. «A nép megvan mind» — mondja. A fejedelem most ismét maga megy megnézni: egy ember sincs, ezen éjjel ismét eltűntek vala-

khotél nājēr viś pōjētām kētitē ūrilāxw. tōrēm jīnķēs, viś nājēr-pōu sērjāt vēstē, ūs-ou-vōtān tē tūnšpēs. jī-kwātēlnē joxts, vuj-ańśux tē jōmenti. viś nājēr vuj-ańśux ūs-kiwērnē tū jimēt-māist tātām kit 15
sopi saqrēpestē. vuj-ańśux kit pāli pāts; viś nājēr-pōu noulāt viś lomti polī saqlēstē, laxwē tousān; tonātēl tākw ju-mēnēs, jaqlē khwō-jēs. ju-mēmāt jī-poalt vuj-ańśux ākwān ōltilaxtēs, elē tē mēnēs. tōrēm kkotlēs, viś nājēr-pōu noxh-kwqlēs, nājēr-poalt mēnēs. nājēr-tari loqtti: «vuj-ańśux jālēs, omnan polī saqlaus.» nājērtēl son- 20
sox mēnēsēi; vuj-ańśux elē mēnēm kēlpēñ loñkhāt vōj-ānl, tākw tē oqti.

2. Nājēr-pōjīnś ju pāri tē mēnēsēi. viś nājēr-pōu nājēr-tari loqtti; «om sar vuj-ańśuxmē khot jīt-joxtnē mōm-mas jīt-kwājilēm.» nājērnē oqt ālwē. «nāi' khwātāl mēnan» — loqtti — «mēnnē mōnt mātērnē jutqjwēsēn-kēt?! vėl mēnan!» — «om khwqnē tēm?! sar om mēnam! — loqtti nājēr-pōu. noñkhwē māsķāts, sērjāt vēstē, mēnēs. 5
khwqisē mēmāt oqt khańśi, vēt mēmāt oqt khańśi. ākw'-māist ākwi ert vōttēm kwālī-somlīkān tē joxti. kwāl-kiwērnē ju tūs, tat nē vonli. nēmē kitilitē: «nāi' mātē vor oqt khaqš'ēn?» — nē loqtti: «om nē-

hová. Harmad nap a fejedelem kis fiát küldi őrizetre. Az ég be-esteledett, a kis fejedelem vette a kardját s ezzel odaállott a várkapu széléhez. Éjfélíg jutott [virrasztásában], im egy «állat-öreg» (medve) lépdegél elő. A fejedelemfi, midőn az «állat-öreg» odajött a városba, őt két darabra vágta. Az «állat-öreg» két felé esett; a kis fejedelemfi a húsát kis darabokra szétvagdalta, szétszórta; azzal maga haza ment, lefeküdt. Miután haza ment, az «állat-öreg» egybeilleszkedett s im elment. Az ég kinappalodott, a kis fejedelemfi fölkelt s a fejedelemhez ment. A fejedelemhez szól: «Egy «állat-öreg» járt [ott], én apróra vagdaltam. Elmentek a fejedelemmel megnézni: látják az «állat-öreg»-nek távozó véres útját, maga azonban nincs [sehol].

2. A fejedelem fiával most visszament haza. A kis fejedelemfi szól a fejedelemhez: «Hadd követem én nyomban az «állat-öreget» addig a helyig, melyen utolérem.» A fejedelem nem engedi. «Hová méssz te» — mondja — «menő utadban (helyeden) talán (ha) valami megesz?! Ne menj!» — «Ki enne meg engem?! Hadd megyek csak!» — mondja a fejedelemfi. Felöltözködött, vette a kardját s elment. Hosszú menetelét sem tudja, rövid menetelét sem tudja. Egyszer csak im egyazon időben épített házhoz és éléspajtához érkezik. Bement a házba, ott egy nő ül. A nőt kérdezi: «Nem tudsz-e te valami dolgot (ügyet, bajt, kellemetlenséget)?» — A nő felel:

sé-när khaşým ? ! — *näjér-pöu päri-tqri loqtti*: «*vuj-qnşuy tî' oqt jälés ?*» — *nē päri-tqri-loqtti*: «*mən jəŋqu té nāñki ; jälés, jälés, an té kwələps : nāi' jīt-kwäjlēn, ēlēn joxtilēn-kēt : joxtilēn, oqti-kēt : oqti.*»

3. *Näjér-pöu elē té mēnēs. khwaşé mēmmāt oqt khañši, vōt mēnmāt oqt khañši. ākw'-māt-sōut ākwi-ērt vōttēm kwāli-sumlikān té joŋts. ju-tūs, kwāl-kiwērt nē vōnli ; tqkhtenti. nēmē kītilité : «vuj-anşuy tî' oqt jälés ?*» — «*an té kwələps ; mən jəŋqu té nāñki ; ēlēn joxtilēn-kēt : joxtilēn ; oqti-kēt : oqti.*» *näjér-pöu ūs elāl té mēnēs. vaj-anşuy kēlpēñ lōñkhē-māntēl khwaşé, ām-nē vōtŋé mēnēs, ākw'-māist ūs ākwi-ērt vōttēm kwāli-somlikān joŋts. kwāl-kiwērnē ju tūs, tqt viş nē vōnli ; sētēp tqkhtenti. viş nēmē kītilité : «sōmē viş nē, vuj-qnşuy tî' oqt jälés ?*» — *viş nē loqtti*: «*an té kwələps ; mən jəŋqu té nāñki !*» — 10 *näjér-pöu kītilité : «khot jīt-joxtilēn, ām nārilēm ?*» — *viş nē loqtti*: «*khot joxtilēn ; sōrēs-vōtān jeltaptqxtōŋ mēnēs ; tāu an tqt khūrēm-porē päili, tāu päilnāt-māntēl tqū-joŋtsēn-kēt, ālilēn.*» *näjér-pöu viş nēnē sētēp-mqntēl mājwēs : «tētē sētēp-mqntē khwaŋtāl pä'iri, tqū mēnēn !*» — *loqtti.*

«Mit tudjak én?» — A fejedelembi visszaszól: «Nem járt erre egy állat-öreg?» — A nő visszafel: «Ez lám a mi atyánk; járt, járt [erre], most azonban elment! Ha te nyomban követed, ha utoléred: [hát] utoléred; ha nem: [hát] nem.»

3. A fejedelembi most elment. Hosszú menetelét sem tudja, rövid menetelét sem tudja. Egyszer csak ím egyazon időben épített házhoz és éléspajtához érkezett. Bement. A ház belsejében nő ül; fonogat. Kérdezi a nőt: «Egy állat-öreg nem járt erre?» — «Ép most ment el; lám ez a mi atyánk; ha utoléred: [hát] utoléred; ha nem: [hát] nem.» A fejedelembi ezzel ismét elment. Az állat-öreg-nek véres útja mentében hosszú, vagy rövid ideig ment, egyszer csak egyazon időben épített házhoz és éléspajtához érkezett. Belépett a házba, ott egy kis nő ül; czérnát fonogat. Kérdezi a kis nőt: «Kedves kis nő, nem járt erre egy állat-öreg?» — A kis nő felel: «Éppen most ment el; lám ez a mi atyánk!» — A fejedelembi kérdezi: «Utolérem-e valahol, vagy pedig hiába fáradok érette?» — A kis nő felel: «Valahol utoléred; a tenger partjára ment gyógyítani magát; ő íme ott háromszor megfürdik, ha fürdése alatt oda érkezel, megölheted őt.» A fejedelembiúnak a kis nő egy czérnagombolyagot adott: «A hova ez a czérnagombolyag gurul, oda menj» — mondja.

4. *Nājēr-pōu elāl' tē jāli; sētēp-māntē khwātāl' pā'iri, tqu mēni. ākw'-māist sōrēs-vōtān nēilēs. vuj-anšux tqt tē pāilenti. pō kwāls, sēr-tārmēlnē khwāistāi khwōjēs. nājēr-ī ōu tqu lāxutāxw pōmtēs. tqu tē joxts vuj-anšux-pōxēn, sop-lotē elē sgorēpēstē. vuj-anšux pānktal khwāsē-khwāt sūmi, nājēr-pōu saqortitē. lōmtēl pōli sgorlēstē, lāxwē towēstē. pāri tē mēni; sētēp-māntē khwātē pā'iri, tqu mēni. viš nē-pōxēn pāri joxts: «vuj-anšuxmē» — loqtti — «qti voqrēslēm, sakhwē pōli sgorlēslēm, lōmtān sakhwē lāxwē tousām» — viš nē loqtti: «sāk vėl ēsikhqātēn! tāu an ūs elē jōmenti. ūs pāri mēnēn, tokhwē tāu pāilnāt uit tqu nēilān, pōli sgorlān, lōmtēl ju-tēltān, khulmē lāxwē rāutān!»* 5

nājēr-pōu pāri tē mēnēs, sōrēs-vōtān tqu tē nēilēs, vuj-anšux sop-lotē elē sgorēpēstē. vuj-anšux pānktal khwāsē-khwāt sūmi, nājēr-pōu sgorli. pōli sgorlēstē, lōmētnē nālwē poqltēstē, khulmē lāxwē oqt rāutēstē, khwātē jqrwēlēstē. viš nē-poqlt pāri tē mēni. tqu joxts. viš nē-tqri loqtti: «vuj-anšuxmē om qti voqrēslēm» — «sāk vėl ēsikhqātēn!» loqtti viš nē. nājēr-pōu kītilitē: «taql khomēl!» viš nē loqtti: «khulmē lāxwē rāutox koqrēx ūlēs, nāi tokhwē vāxētēslēn; an khulmēt 10

15

4. A fejedelemből ezzel tovább megy; a merre a czérnagombolyag gurul, arra megy. Egyszer csak a tenger partjához érkezett (jelentkezett) ki. Az „állat-öreg” im ott fürdik. Kijött a partra, hosszába feküdt a homokra. A fejedelemből oda kezdett lopózkodni. Im odaérkezett az „állat-öreg” mellé, elvágta a nyakát. Az „állat-öreg” akárhová rohan fej nélkül, a fejedelemből egyre vagdosta. Darabokban apróra vagdalta, szerteszét szórta. Ezzel visszamegy; a czérnagombolyag a merre gurul, arra megy. Visszajött a kis nőhöz: „Az „állat-öreg”-et» — mondja — „elpusztítottam, csupa apróra vagdaltam, darabjait mind szerteszét szórtam.» — A kis nő felel: „Szerfólott ne dicsekedjél! Ő im ismét odább mendegél. Menj ismét vissza, az ő fürdése közben jelenj meg ott (oda) úgy [ismét], vagdald apróra, égesd föl lánggal s hamvát szórd szerteszét!» A fejedelemből ezzel visszament, a tenger partjához im oda érkezett (jelentkezett) s az „állat-öreg” nyakát elvágta. Az „állat-öreg” akárhová rohan fej nélkül, a fejedelemből vagdossa. Apróra vagdosta, égő lángba rakta (égette föl), [de] hamvát nem szórta szerteszét, elfeledte. Ezzel visszamegy a kis nőhöz. Oda érkezett. A kis nőhöz szól: „Az „állat-öreg”-et én elpusztítottam.» — „Szerfólott ne dicsekedjél!» mondja a kis nő. — A fejedelemből kérde: „Aztán hogyan?» — A kis nő felel: „A hamvát szét kellett volna szórni, te [csak] úgy hanyatad szét; most a hamurészek egybe-illeszkedtek, az „állat-öreg” ismét éppé vált; menj vissza, öld meg, égesd föl, hamvát szórd szerte-

äkwän öltılaxtést, vuj-anşux ūs jelpéläi' tēlēs; mēnēn pāri, jql-älän, nqlwē poqltān, khulmē laxwē räutān! nājēr-pōu ūs sōrēs-vōtān
 20 mēnēs, vuj-anşux jqlē älem mōnē joxts, elē mēnēm kēlpēñ lōñkhē-
 māntēl jit-kwājōj tē pōmtēstē.

5. Khwqisē mēnmāt oqt khañši, vōt mēnmāt oqt khañši-äkw-
 māist elē khwqisē khōnti, vuj-anşux jōmenti. sōrēs-kiwērnē vitēn
 voilēs; pāilōj pōmtēs. pāilēmāt ji-poqlt pō kwqls, sēr-tārmēlt
 khwqistāi tē khwojēs. nājēr-pōu tqu-lājwētēs, vuj-anşuxmē kwätlētānēl
 5 kit sopi sqorēpēstē, lomētnē nqlwē poqltēstē, lomētnē ju-tqjwēs, tonātēl
 khulmē laxwē räutēstē. viş nē-poqlt ju-pāri tē mēnēs. «qti voqrēslēm
 vuj-anşuxmē viñšt!» — loqtiti. viş nēnē kītilawē: «khomeł voqrēs-
 lēn?» nājēr-pōu loqtiti: «poli sqorlēslēm, lomtēl ju-tēltēslēm, khulmē
 laxwē räutēslēm.» — viş nē loqtiti: «viñšt äšē pansēs.» viş nētēl tqj
 10 tēs'ē, äjsei' jqlē khwojēsei'.

6. Mot khotēl kwqlsei'. nājēr-pōu viş nē-tqri loqtiti: «omnanē
 oqt khomejan?» — viş nē loqtiti: tqsnē ūl'ēm» viş-nē kwälē-pqilē
 sētēp-mqñtū' pāirmātsān, elē tē mēnēsei'. khwqisē, äm-nē vōt'ē
 mēnēsei', äkwī-ērt rottēm jot kwāli-somlikān joxtsei'. kwäl-kiwērnē
 5 ju tus'ē, nē'i' pāsēclaxtsei', jqlē vōntat. tēst, äjist. elē mēnn'-äš jēmts.

szét!» A fejedelemfi ismét elment a tengerparthoz, elérkezett arra a helyre, melyen az állat-öreg-et megölte s ím távozásának véres útja mentében nyom szerint követni kezdte.

5. Hosszú menetelét sem tudja, rövid menetelét sem tudja. Egyszer csak a mint a távolba tekint, az állat-öreg' jödögél. Beszállott a tengerbe, a vízbe; fürödni kezdett. Fürdése után feljött a partra s ím hosszába feküdt a homokon. A fejedelemfi oda lopózkodott, az állat-öreg'-et középénél két darabba vágta, égő lángba rakta, az égő láng fölemésztette, azután hamvát szerteszét szórta. Ezzel visszament a kis nőhöz. «Most már csak elpusztítottam az állat-öreg'-et!» — mondja. A kis nő kérdezi: «Hogyan cselekedtél?» — A fejedelemfi felel: «Apróra vagdaltam, lánggal fölégettem, hamvát szerteszét szórta.» — A kis nő szól: «Most már véget ért a vele való dolog!» A kis nővel ott ettek, ittak, lefeküdtek.

6. Másnap fölkeltek. A fejedelemfi mondja a kis nőnek: «Nem jössz-e feleségül (nem férjezel-e) hozzám?» — A kis nő felel: «Kész vagyok rá.» — A kis nő házát, faluját czérnagombolyag alakjára összehengerítette s ezzel elmentek. Hosszú, vagy rövid ideig mentek, az egyazon időben épített középső házhoz és éléspajtához érkeztek el. Bementek a házba, a nők üdvözölték egymást,

jotké nē, viś nē joqkāt loqtti: «nājēr-pōu, om-pēl jat mēnəm!» —
 nājēr-pōu loqtti: «jājīn, jājīn!» jotké nē kwālē-pāiletām sētēp-
 mahtāi' pā'irmātsān, mēnēst. ūs khwqisē mēnēst, akw'-mat-sōut
 jānik nē joqkātēn ākwi-ērt vottēm kwālī-somlēkān joxtēst. kwāl-
 kiwērnē ju-tūst, tēst, ājist, ji khwojsēt, mot khotēl kwālsēt, élē mēnoy 10
 tē kērstaytat. jānik nē nājēr-pōu-tari loqtti: «om-pēl jat mēnəm.» —
 nājēr-pōu loqtti: «jājīn!» tonāntēl tē mēnēst.

7. Khwqisē mēnmān oqt khqāšat, vōt mēnmān oqt khqāšat.
 ākw'-māiš nājēr-usēn joxtēst. khūrēm nē kwālān nājēr-kwāl-pōxēn
 vottēlēsān. nājēr-pēl tēmēl kwāl oqt āhši, nēt kwālān āri maunēnēt.
 nājēr-pōu jārāt-poqłt ju-mēnēs. pāsēlaytsei', sóplaytsei'. nājēr-pōu
 loqtti: «nāi' oqnēm mēnoy oqt āltēslēn, khot jit-joxtnē mōm-mas 5
 jālsēm; vuj-āhšuxmē jalē ālēslēm, polī sqorlēslēm, khulmē laxwē
 rāutēslēm — kwānē jālkēn sar, sonsilaxtēn, nē-sē-nār jēmts!» nājēr
 kwānē mēnēs, laxwē sonsilaxtoy pōmtēs: qlē-khwātēl maunēnē kwālēt
 tqū tēlēst, nājēr-pēl tēmēl kwālēt oqt āhši. nājēr-pōu loqtti: «tēiē
 kwāl-kiwērnē jālkāmēn, om ēkum tētē kwāl-kiwērt ūli.» tqū-mēnēsei'. 10

nyájaskodtak, leülnek. Ettek, ittak. Elérkezett a továbbmenés dolga.
 A középső nő nénje szól: «Fejedelembi, én is veled együtt megyek!» —
 A fejedelembi felel: «Jer, jer!» A középső nő házát, faluját czérna-
 gombolyag alakjára összehengerítette, elmentek. Ismét hosszú ideig
 mentek, egyszer csak az idősbik (nagyobb) nő nénjüknek egyazon
 időben épített házához és éléspajtájához érkeztek. Bementek a
 házba, ettek, ittak, egy éjjelt [ott] háltak, másnap fölkeltek, im
 elmenni készülődnek. Az idősb nő szól a fejedelembiúhoz: «Én
 is veled együtt megyek!» — A fejedelembi szól: «Jer!» Azzal im
 elmentek.

6. Hosszú menetelüket sem tudják, rövid menetelüket sem
 tudják. Egyszer csak a fejedelem városába érkeztek. A három nő
 házát a fejedelem háza mellé építette. A fejedelemnek sincs ilyen
 háza, a nők házai még szebbek. A fejedelembi bement atyjához.
 Üdvözölték egymást, nyájaskodtak. A fejedelembi szól: «Te nem
 engedté engemet elmennem; addig jártam, míg valahol utólrém
 (valahol utolérő helyemig jártam); az állat öreg-et megöltem,
 apróra vagdaltam, hamvát szertesztét szórtam. — Eredj csak ki,
 nézdegéld meg, mi lett [itt]!» A fejedelem kiment, körül kezdett
 nézdegélni: valahonnan szép házak kerültek (támadtak) oda, a
 fejedelemnek sincsenek ilyen házai. A fejedelembi szól: «Menjünk
 csak be ezen házba, az én feleségem ezen házban lakik.» Oda men-
 tek. A fejedelembi kérdezi a fejedelmet: «Tetszik-e neked?» —

nājēr-pōu nājērmē kītilitē: «nqmtēn pāti?» — nājēr loḡtti: «mātē lul' oḡti.» tēxw, ājuḡw vōntēst; tōrēm jql-poḡlt nē tēnē oḡti, sqkhwē ūli. tēst, ājsēt. om-pēl tqt tēsēm, om-pēl tqt ājsēm; ērjēm-pēl ūlēs, mojtēm-pēl ūlēs.

A fejedelem felel: «Nem valami csúnya.» Enni, inni ültek; a mi étel, csak az ég alatt van (nincs), minden van [ott]. Ettek, ittak. Én is ettem ott, én is ittam ott; énekem is megvolt, mesém is megvolt.

TALÁLÓS MESÉK.

A) Lozva-vidéki találós mesék.

(*Āmés.*)

1. *Am āmés mā Ās-vāta pēri ʒaut. — ja, ʒańsāln manēr āmés! — posim-āmés.*

2. *Am āmés mā Ās-vāta ʒas-ur. — ʒumlē nań ām-silēn? — Āst ʒālsēnē pārsāt toʒ āmsawēt.*

3. *Am āmés mā phu! — lāstēn-ma'ēs āmsawē. lāstēn polʒēl saʒawē.*

4. *Aw ʒum kwolānēl kwon kwāli, matēr-āfi taw vāri; tūl kwolān ʒūw-sālti, ʒol-ʒuji. — kasāj ʒorʒati tūl sipelān ʒūw-sālti.*

5. *Aw ʒum ʒāmi, kit ʒum taw laltā mūʒintēi'. — ʒosāi'. tūjt ʒosāi'-tarmēl toli.*

6. *Akw' pūt sis sēmēl nuʒiń ʒum sāt ʒā-talēʒ ʒajtēli. — sārp.*

1. Az én találós mesém Ob partján görbe lúczfenyő — No, találd (tudd) ki micsoda [ez a] találós mese! — A fűstről való találós mese.

2. Az én találós mesém Ob partján moha-domb. — Miként fejtet meg [ezt] a találós mesét? — Az Obon járó teherhajót adják föl így találós mesében.

3. Az én találós mesém phu! (köpés). — Fenkőről mondják [ezt] a találós mesét. A fenkőt [t. i.] köpéssel köpik.

4. Egy ember kimegy a házból, egyetmást csinál; azután visszamegy a házba, lefekszik. — A kés faragesál, azután hüvelyébe visszamegy.

5. Az egyik ember jár, két ember vele szembe nevet. — A két hótalp. A hó olvad a hótalpakon.

6. Egy üst [felföttének ideje] alatt egy fekete gunyás ember hét folyónak futkossa be forrásvidékét. — A jávor.

7. *Akw' matēr seri-mori sāmt lūli; ētā lūnsi, χātēlā lūnsi. — sirēztēp jiw.*

8. *Asiñ kēr-tārā χār porri. — jüntēp-āmes. jüntēp-tārā porrēnē χār: tūn.*

9. *Asiñ kēr-tārā χāl' tēlēm. — sa'irēp-nal.*

10. *Āln tulāñ nē sām-pattat jūntsaxti. — χātēl-kāt sām-pattān pokaps.*

11. *Ārēntal sun vōl' χajti. — qs-vit.*

12. *Ētā sāt jēkwe'it, χātēl sāt jēkwe'it. — vōtnē χajim jiwēt.*

13. *Isēm vitēp šārēsnēl kēriñ puñk-pattapēt nāñχ-āñkwātālen-te'it. — pūt pajtaxti.*

14. *Ur-gul sujiñ ēkwā. — kukuk lujri.*

15. *Kās vārnē sulī-pūtris χāp-posēmt; kirsti-vorsti χāp-kwofēlt; vōr sitxēli, ur sitxēli χāp-ñolt. — sakwalēχ χāp-posēmt, pupakwē χāp-kwofēlt, lē'in χāp-ñolt.*

16. *Kal' tūlmaχ vāti ūsil. — χāñrēltēp.*

17. *Kēr vēltpā, āχwtēs vēltpā at kwol ta'il āle'it. — kwoss-kērt.*

18. *Kit zum χalēnt akwān takwoss vorātei', vorātei': χalēnt lūpi. — kit samāyēn akwān vorātei', nōlennē torēstawei'.*

7. Egy valami rengeteg, zordon vidéken áll; éjjel sír, nappal sír. Ropogó fa.

8. Lyukas vason keresztül bika ugrik. — Tűről való találós mese. Az ugró bika: az inczérna.

9. Lyukas vason keresztül nyírfa nőtt. — Fejszenyél.

10. Ezüst gyűrűs nő a [szoba-] szöglet zugában varrogat. — A napsugár (napkéz) beragyogott a [szoba-] szöglet zugába.

11. «Állatlan» (előgörbület nélkül való) szán folyóvonalat fut. — Jég felszíni víz.

12. Hét éjjel tánczolnak, hét nappal tánczolnak. — A szél-től ért fák.

13. Forró vizű tengerből vas fejbúbbal valók tekintgetnek fölfelé. — Az üst fő.

14. Hegyvégi zajgó asszony. — A kakuk énekel.

15. Szeméremkötőt csináló öntött vasfazékacska a ladik kormányán; zörgő, zajgó a ladik közepén; erdőt futkosó, hegyet futkosó (futkos) a ladik orrán. — Szarka a ladik kormányán, «istenke» (medve) a ladik közepén, evet a ladik orrán.

16. Nöstény rozomákeához [hasonlatos] rövid lépés. — Hágcsó.

17. Vas arcú, kő arcú; öt házzal teli vannak. — A körnök.

18. Két ember egymás között akárminthörekesznek, törekesz-

19. *Kit māḡr-uj ʒalēnt takwoss kăsei', kăsei': nē-mat-ʒoti ʒumitēn sart at pati. — ʒosā pītḡāṛā.*

20. *Kit sirp pūsās mā jānitēl ʒuʒi. — sun-patit lāṅḡ.*

21. *Kit kwol-ʒalt porś-ḡawēl-śaʒl ʒajtātālentawē. — Kiwtalēp-amēs. ta kwolnēl ʒoʒtnē ʒaṭpā kiwtalēp takwi pālṭā totitā, ti kwolnēl ʒoʒtnē ʒaṭpā jūw totitā; ʒalānēlt kiwtalēp mōt-mōt kwolnē ʒajtātālānl.*

22. *Xaṭ ʒūti, āṅḡ tulili. — pośnē amēs.*

23. *Xān-pasān lakwā sulʒati; akwān takwoss atawē, atawē: akwān rāssi' akwāi' at rāwē'it. — pal-ʒaltalim jiwēt akwān takwoss raulawēt, pus jiw-ʒajtēl akwān at rāwē'it.*

24. *Xotāl ālnē jā-talēʒ akwāi' ʒārñē ʒajtawē. — āṅḡā.*

25. *Xulā lutal, vitā tiniñ, kit pālāṛā kēri'. — pūt-patit-ñāñ; tiniñ vitā vōj.*

26. *Jāñk lūw āwi-ʒap joli pālñē sunsi. — jāṅḡp.*

27. *Japāk tān tañmāptawē, māi' tārñi' akwān sujte'i' (Más közlésben): Japāk-kwālī' rḡmati, mā jānitēl suʒti. — śaʒl mirʒi.*

nek egymáshoz (együvé) : közöttük egy heverő fatörzs [van]. — A két szemed egymáshoz törekszik, [de] orrodtól akadályozvák.

19. Két egér hiába verseng, verseng egymással a futásban; egyikük sem jut előbbre. — A hótalpak orrai.

20. Két rudas kerítés a föld egész terjedelmében fekszik. — A szántalpak útágása.

21. Két ház között disznóhús-darabot czipelgetnek. — Köszörű-körül való találós mese. Ama házból jön (jövő) valaki, a köszörűkövet magához viszi; ezen házból jön valaki haza viszi; egymás között más más házba czipelgetik a köszörűkövet.

22. A lúczfenyő meghajlik, a mézga kijön. — A fosásról való találós mese.

23. Császárszék asztala széthull; hiába szedegetik, szedegetik egybe [részeit]: többé sohasem illeszkednek egymáshoz. — A szét-hasított fákat hiába illesztgetik együvé, az ép fa módjára egymáshoz [a részek] nem illeszkednek.

24. Mindenfelé (valamerre) levő folyó forrásvidékét egyre futkossa a bika. — Hófajd.

25. Hala csonttalan, vize drága, két partja vasból [van]. — Az üst fenekén [sütött] lepény; drága vize [a rákent] zsír.

26. Szürke ló az ajtóküszöb alá néz. — Hold.

27. Selyem ideget rezgetnek, az ég és föld egybe hangzik. (Más közlésben:) Selyem kötél rezdül, a föld egész terjedelmében hangzik. — Az ég (viharfelhő) dörög.

28. *Jamés lūw lūlné mā nūrné at tēlawé, pumné at tēlawé. — ulā jasné mā.*

29. *Jamés lūw xajtné mā kit pālärä q̄räsél xuslentei'. — jā-vit autayti, nātné jāñk kit pālän q̄räsél xusli.*

30. *Järü ēntxatné-sis, p̄jā tāremné joxts. — posim.*

31. *Jāni' sa'ilä-kwolt mān sa'ilä-kwol. — jānγ'-uj-kakért nāp.*
(Más közlésben :) *Jāni' sūmléx-kiwért mān sūmléx — nāp āñkw-kakér-kiwért.*

32. *Jāni' jiw-kiwért mān jiw. — jiw-sim.*

33. *Jāni' tārem joli-pālt mān tārem tūji. — ālék.*

34. *Jēri-pēri poγérāli, ti-xal ta-xal lujrenti. — sa'irēp pēr-kattawé.*

35. *Jol-xuji kālés, nāñx-lūli uläs. — āmp.*

36. *Jiw taléx salí-voli. — tām.*

37. *Jiw-taléx xuriñ pajp. — ulpä-pākw.*

38. *Jiw-taléx taw sākmet. — kisép.*

39. *Jiw-taléx luwiñ xum. — lē'in.*

40. *Ta sāmnel totimé lēγ'-qstal, puñk-qstal. — mūni.*

28. Jó lónak álló helyét vessző nem növi be, fű nem növi be. — Tűz égette föld.

29. Jó ló futó helyének két oldalán hasábfák hasadnak le. — A folyóvíz folyik, az úszó jég a két oldalán hasábfá módjára hasad le.

30. Míg az atyja övezkedik, fia az égbe jutott. — Füst.

31. Nagy karóházban kis karóház. — A jávor («nagy állat») hasában a jávorborjú. — (Más közlésben :) Nagy éléspajtában kis éléspajta. — A jávorborjú a jávortehen hasában.

32. Nagy fában kis fa. — Fabél.

33. A nagy ég alatt kis ég havazik. — Szita.

34. Görbén, ferdén forgolódik; erre, arra énekelget. — A fejszét köszörülve forgatják.

35. Lefekszik kalács, fölkel szék. — Eb.

36. Fa teteji csillogó, villogó. — Zelnice.

37. Fateteji ékes puttony. — Czirbolyafenyő-toboz.

38. Fateteji ág sakktábla. — Fogolymadár.

39. Fateteji lovas ember. — Evet.

40. Más (ama) vidékről hozatva farkatlan (fark-felület nélküli), fejetlen. — Tojás.

41. *Tārēm-pīt sāñkwelte'it, limes-limes jekwi. — vōt vōti, porsēt vōtyčšlawēt.*

42. *Tēlmi sās jārēn-kwolānl pante'it, tujimi sqwjā jārēn-kwolānl pante'it. — sālī āntārā tujiān puniñ sawnē tēlawēi', takwsi sawān xot nūlme'it. (Más közlésben :) Tuji sawjā kwolānl lēpe'it, tēli sās kwolānl lēpe'it. — tujiān sālī āntānl puniñāi' jēnte'it, tēliān xot-sarte'it.*

43. *Tot sa'irné pōrēntult (valsāmēt) tēlē rāye'it, tit sa'irné pōrēntult tūlē rāye'it. — tot xastné nēpēk tē' joxti ; tit xastné nēpēk tū joxti.*

44. *Tulā lūlit xum, pajā lūlit xum tārēm vorti, mā vorti. — ulā-alés pāreltēp.*

45. *Turmēn lūx-sām pattat laš lujri. — kwol-ālā-sāmnēl vit šurri.*

46. *Turuj-tgul lēsiñ nāl tēpiñ Ās, vitiñ Ās kwotlān pats. — xātēl-kāt.*

47. *Turuj-tgul lēsiñ nāl sāt tal māt jolā sāliti. — tārēm-sāñkw.*

48. *Saim junrēp vāt nāi ālmi. — raktēl pošim mañsi šawēl.*

41. Az Ég-fiak hárfáznak, a ringy-rongy tánczol. — A szél fú; a szemetet fölkapja.

42. Tél áll be, nyírhéjjal fedik szamójéd sátrukat; nyár áll be, kopott rénbőrrel fedik szamójéd sátrukat. — A rénnnek szarvain nyáron szőrös bőr keletkezik, ősszel [ez] a bőruk levedlik. — (Más közlésben :) Nyáron kopott rénnbőrrel fedik házukat, télen nyírhéjjal fedik házukat. — Nyáron a rén szarvai szőrösökké válnak, télen lekopnak.

43. Ott vágott forgácsok ide esnek, itt vágott forgácsok oda esnek. — Ott írott levél ide jön, itt írott levél oda jön.

44. Ujjnyi magasságú ember, hüvelyk magasságú ember az eget támasztja, a földet támasztja. — A rénfogó kerités csapdájának ugró fácskája [melynek egyik hegye lefelé, másik föfelé néz].

45. Sötét szögletzug fenékén harismadár énekel. — A háztető szögletéből víz csurog alá.

46. Turuj-sas-tollal szárnyazott nyíl a tápláléka bő Ob, vize bő Ob közepébe esett. — Napsugár (napkéz).

47. Turuj-sas-tollal szárnyazott nyíl hét ölnyire halad a föld alá. — Menykö.

48. Rohadt sarkú harmincz kenyeret emel. — Agyaggal tapasztott vogul tűzhely.

49. *Sāt sirpā pūsās mā jānitēl xuji. — lāñx.*
 50. *Sāt aspā mūr-er-sup. — ēlēm-xqlēs-puñk sāt asū: samī',*
pal'-asī', űol-sam-asī', sūp.
 51. *Saxtal xum sāt jā-talēx xōlti. — xāp.*
 52. *Saxtal xum mā jāñyi. — suj-jiw.*
 53. *Ser vōr, mor vōr sām̄t űln xāñrēltēp lūli. — sūrp.*
 54. *Ser-mor vōr sām̄tē kasm tūrēl pantim nēkwēt űnlente'it. —*
māreçx.
 55. *Ser-mor vōr sām̄tē solim pum-tārakwei' lūlei'. —*
saur-palī'.
 56. *Ser vōr, mor vōr sām̄tē kasmī', viçiri' kēleit. — laxs.*
 57. *Ser vōr, mor vōr sām̄t űln-ānā xultxinti. — vit-uj.*
 58. *Ser vōr, mor vōr sām̄tē viçir tārēñ nēt űnle'it. — űmēs.*
 59. *Ser vōr, mor vōr sām̄t ētā sāt lūñsē'it, xātēl sāt lūñsē'it. —*
sirēxtēnē jiw.
 60. *Ser vōr, mor vōr sām̄t űln űlās űnli. — pupakwē.*
-

49. Száz rudas kerítés a föld egész terjedelmében fekszik. — Út.
 50. Hét likas tuskó-darab. — Az ember feje. Hét lika: a
 szemek, füllükak, orrlükak, száj.
 51. Beletlen ember hét folyónak forrás vidékén halad át. —
 Ladik.
 52. Beletlen ember a földet körüljárja, az eget körüljárja. —
 Bot.
 53. Rengeteg erdő, zordon erdő szögletében ezüst hágsó
 áll. — Jávör.
 54. Rengeteg, zordon erdő szögletében sárga kendővel fedett
 nőcskék üldögélnek. — Mocsári málna.
 55. Rengeteg, zordon erdő szögletében deres fűszálacsókák
 állanak. — Nyúlfülek.
 56. Rengeteg erdő, zordon erdő szögletében sárgák, vörösek
 látszanak. — Gomba.
 57. Rengeteg erdő, zordon erdő szögletében ezüstcsésze himbá-
 lózik. — Hód.
 58. Rengeteg erdő, zordon erdő szögletében vörös kendős nők
 ülnek. — Málna.
 59. Rengeteg erdő, zordon erdő szögletében hét éjjel sírnak,
 hét napon át sírnak. — Ropogó fa.
 60. Rengeteg erdő, zordon erdő szögletében ezüst szék áll
 (ül). — «Istenke» (medve).

61. *Sēmēl qxsēr isēm sārēs-ultā sūlinti.* — *pūt-nur.*

62. *Sēmēl tusiñ žum lūli. sas-āmes.*

63. *Sis-sūxiñ nē kwon-kwāli, sōrcit-sāxiñ nē juw-sūlti.* — *ašerēm āp kwolnē jūw-sūlti, rēj' āp kwolnēl kwon-kwāli.*

64. *Sis-porjā sa'irim žum kwol-sām-pattat xuji.* — *jor-āmes.*

65. *S'āris-simtē vōjnc posim ānā-supkwēt žultžintāntē'it.* — *vit-uj.*

66. *S'im-sāmis loss!* — *žāl-lōptā mānē jol-pati.*

67. *S'ilēxti-pilēxti žqt žum, sēsēm žisžēm kit žum.* — *sun žqt la'ilā silēxti, sun kit pattājā žisžei'.*

68. *Nañ tiñsēñājēn (pāž-kwāļjājēn) kwol-mūl jožtei', puñ-kēn-mūl at jožtei'.* — *samājēn žotāl alnē mān akw'-mūs jūñžtilēn, akw'-mūs jožtsei'; puñkēn-mūl at jožtei'.*

69. *N'ār nāñk, nār žqut žasit tal-tati tažsi.* — *puñk ājēn' ārip.*

70. *N'ilā nē akw' asnē žuñsē'it.* — *mis-sakwēt akw' kiwērnē posawēt.*

61. Fekete róka a forró tengeren át szökdös. — Üsttartó iv.

62. Fekete szakálú ember áll. — Nyírhéj dudorodványról való találós mese.

63. [Evet-] hátbőr-subás nő kimegy, [evet-] hasbőr-subás nő bemegy. — A hideg pára a házba bemegy, a meleg pára a házból kimegy.

64. Hátá, törzsöke elvágott ember a házzszöglet tövében (fene-kén) fekszik. — Gyaluról való találós mese.

65. A tenger közepén zsírba itatott csészikék himbálóznak. — Hód.

66. *S'im sāmís loss!* (hangutánzás). — A nyírfalevél a földre esik.

67. Csikorog, nyivákol hat ember; dörgölő, csúszkáló két ember. — A szán hat lába csikorog, a szán két talpa csúszkál.

68. A te két pányvád (vagy: oldalgyeplőd) körüléri a házat, de a fejedet nem éri körül. — Bármerre levő vidékre forgatod egyre szemeidet, egyre átérik (beláthatják); de fejedet nem érik körül.

69. Síma vörösfenyő, síma lúczfenyő hosszában *tal-tati* csúszkál. — Fejfésülő fésű.

70. Négy nő egy lyukba hugyozik. — A tehén tőgyecsecseit egy edénybe fejik.

71. *N'ilä tal vit joli-pält viřir täreñ nē ūnli. — simri-āmēs si'nri mil vittē āli.*

72. *N'ořsi' vit-uj'i' akw' palitei'. — tārmi'-māři'.*

73. *N'oliñ paliñ kit mañxwlä. — pässä.*

74. *Pärtne at xani, lēñknē at xani, nē-mat-χotäl' at xani. — mūñi.*

75. *Pēs χum lim nāl-as. — pupakw'-vqñxä.*

76. *Pořsiñ χār-sq kwol-älät χuji. — tārēm-saw.*

77. *Pūsäs-kwofél't qln-pori' tū tēlēm, tot lūli. — sāli pōsnē pāl χāl-jiw sāli-pūsäs kwofélnē tuštīmē lūli.*

78. *Voikēn tār akw' pälä tārēmlī, akw' pälä sāχtawē. — tārēm χātlāli, ās ētimi.*

79. *Viřir nuiñ χūm sāt tal vit-joli-pält jāmīti. — ālēm.*

80. *Viřir nuiñ χum pā kwāli, sēmēl nuiñ χum nal va'ili. — nāl rūtawē; isēm kēr viřir χum, polēm kēr sēmēl χum.*

81. *Luwīñ puñkēp mā-tār. — sāli pūwnē tiñsāñ.*

82. *Lqmtū χaslēm jarmak. — tārēm-χar-tult.*

71. Négy ölnyire a víz alatt vöröskendős nő ül. — Sügérhalról való találós mese. A sügérhal mély vízben él.

72. Nyuszt és hód egyforma hosszúak. — Ég és föld.

73. Orros, füles két bagoly. — Kesztyű.

74. Deszkán nem áll meg (deszkához nem illeszkedik, ragad), szegen nem áll meg, semmin (sehová) sem áll meg. — Tojás.

75. Óskori ember lőtte nyíl-lyuk. — «Istenke»- (medve-) barlang (gödör).

76. Nyüves rénbika-bőr a háztetőn fekszik. — Égi csillag.

77. Réinkerítés közepén ezüst-fűszár termett (oda), ott áll. — Rénhajtó nyirfa-rúd (-darab) a réinkerítés közepére állítva áll.

78. Fehér kendőnek egyik fele szétterül, másik fele felgöngyölödik. — Az ég kinappalodik s megint beesteledik.

79. Vörös gúnyás ember hét ölnyire a víz alatt járkál. — Czompóhal.

80. Vörös gúnyás ember fölmege, fekete gúnyás ember leszáll. — A nyilvasat [a kovácsoláskor] ütik; az izzó vas a vörös ember, a lehűlt vas a fekete ember.

81. Csontos fejű giliszta (földi gyökér). — Rénfogó pányva.

82. Darabja foszlott selyem. — Égboltsbeli felhők.

83. *Lēi'-sup tari' rāñžulēnāt sāt ur-ūltā sujtī. — pisēl' pok-mati, sāt ur-ūltā sujtī.*

84. *L'ilpēl žum lim ūāl-as. — šopēr-vāpi.*

*

(Középlözvaia k.)

85. *Ām āmišlēm... Tōrēm-pū šāñkwēlti, līmiš-lamiš jēkwi. — vuotnē luoptāñ tai ūoutqu.*

86. *Jā-vōtat kit is paipkū žantenti. — šōrp-pāl.*

B) Szoszva-vidéki találós mesék.

87. *Am āmpšimā. . . . Akw ājkū sāt nāñk ālmēm. — la'ilīñ sūmjēž.*

88. *Ās-vātat ānt-pāl žār žajtī. — ārp'-pāl (ārp' akw' supā). Ta'ittē, aman Āstē jā ārpil marawi' lap at vārawē; jā saka mīl, jiw at jožti. ārpi-jiwēt jāñknēl nāñž-nēileit, ārp'-pāl ānt-pālī' tōnā āmpšawē.*

89. *Kit ēkwā akwān tikwoss vorātei', akwān at jožtei'; kwotlēt lūpi. — samī; kwotlēt ūol-urām.*

83. Félfarkú daru rikoltása hét hegyen át hangzik. — A puska elsül, hét hegyen át hangzik.

84. Új ember lőtte nyíl-lyuk. — Süketfajd ülő gödre.

*

85. Én találós mesét adok föl . . . Ég-fi hárfázik, ringy-rongy tánczol. — A szél mozgatja a leveles ágat.

86. A folyó partján két kis puttonyka csüng. — Jávorfül.

B)

87. Az én találós mesém . . . Egy öreg hét vörösfenyőt emelt. — Lábas éléspajta.

88. Az Ob partján félszarvú rénbika fut. — Fél czége (a czégenek egy darabja). A Szoszva-, vagy Obvidéken nem rekesztik (csinálják) el egészen a folyót a czégegél; a folyó igen mély, a fa nem éri el [a mélységet]. A czégerudak (fák) a jégből föllátzanak, azért nevezik a találós mesében a fél czéget fél szarvnak.

89. Két asszony akárminth igyekszik egymáshoz, együvé nem jöhet; közöttük egy heverő fatörzs. — A szemek; közöttük az ornyereg.

90. *Kiwriñ jiw xosit kēlp oxšer xāñxsi.* — *sowēl-kiwért ulū tustawē, ulū pēlēmlī-pēl ulū-ñelm oxšer-xajtēl xāñxsi.*

91. *Kwālī'-talēxt šērmatiñ lū xāñstawē.* — *ēkwā sētep vāri-pēl numēn kwol-alāt kēr-lakw vārcawē; sētep tū māḡawē, tūl-ūlt kit pis sētep (ūsmā-sētep) akwān pistawē, taḡtēnē nalēl akwān taḡtawē.*

92. *Xajt-porkwēt xajtente'it, līmsēt-xīmsēt ūnlente'it.* — *xajt-porkwāi' āmp āmpšawē: āmpēt sunnē kērawēt; līmēs-xīmēs (ēlēm-ḡqlēs ti šīrēl ti āmpšawē) ēlēm-ḡqlēs nāñx-tāli, ūnli; āmpēt xajtente'it.*

93. *Jamēs lū lūlnē mā nīrēn at tēlawē, pumēn at tēlawē.* — *sowēl arāšā.*

94. *Turmēn lāx-sām-patittē loš lujri.* — *kwolt vit pāšri.*

95. *Ser vōr, mor vōr sām̄t kēlp tusiñ ḡum lūli.* — *xāl-sās.*

96. *Ser vōr, mor vōr sām̄t kēlp nujñ ḡum lūli.* — *sāsā nujim xāl. xāl sāsā nujawē-pēl sāmā kēlp.*

97. *Ser vōr, mor vōr sām̄t āln mūwēr-sup powērāli.* — *vōrt āln'-ut.*

90. Üreges fa hosszában vörös róka kúszik. — A tűzhelyben tüzet raknak (állítanak), midőn a tűz fölgýulad, a tűz lángja róka módjára kúszik fel.

91. Kötél végén zablás lovat tanítanak. — Midőn az asszony czérnát készít, fönn a ház tetején [belül] egy vaskarikát alkalmaznak (csinálnak); a czérnát oda bedugják, aztán a kétszeres czérnát (a hálóvarsa-czérnát) egybesodorják, az orsónyéllel egybefonják.

92. A futkosó jószágocskák futkosnak; *līmēs*-ek, *xīmēs*-ek üldögélnek. — «Futkosó jószágocskának» (szabálytalan kepzéssel: «*xajt-porkwē*»-nak) a találós mesében az ebet nevezik. Az ebeket szánba fogják; a «*līmēs-xīmēs* — az embert («*ēlēm-ḡqlēs*») nevezik így [szójátékkal] a találós mesében — fölszáll [a szánba], túl; az ebek futnak.

93. Jó lónak álló helyét vessző nem nővi be. — A tűzhely gőczfelülete.

94. Sötét zug fenekén haris énekel. — A házban cseppog a víz.

95. Rengeteg erdő, zordon erdő szögletében vörös szakalú ember áll. — Nyírhéj-dudorodvány, [mely belül veres, kívül fekete].

96. Rengeteg erdő, zordon erdő zugában vörös gúnyás ember áll. — Héja nyüzött nyírfa. Ha a nyírfának héját lenyúzzák, kerge vörös.

97. Rengeteg erdő, zordon erdő zugában ezüst tuskódarab hengergőzik. — «Az erdőben lakó valami» (medve).

98. *Ser vör, mor vör sām̄t kārāj-ʒul āni ūnli. sairim ʒiw val-sēmanū.*

99. *Sittal sun vōl ʒajti. — nol-vit jānk num-pālne nāñʒ-kērełti.*

100. *S'āris-vātat solim pum-tār lūli. — ʒatāñ-sip-lu.*

101. *S'āris-kwofelt taji-kwārāk, āni-kwārāk nātʒésławé. — vās-pīʒet āñkwānēlnē nalu vāłttawēt vitēn.*

102. *Vāt ʒum, au kāt. — āwi-kēr. tōnū toʒ āmpśawé ti āmīs, mir akw'-mus tū kwonsitayte'it.*

C) Konda-vidéki találós mesék.

(Oqmélés.)

a) *Tērés-poul* (Терезинская) faluból.

103. *Oqmélésékēm-oā. . . . ou-vōtūt sēmēl pāłʒésēñ khom tuñsi. — pārés.*

104. *Kēr-oā lāuti, ʒiw-oā loʒsi. — put poʒi, tājēl ʒāl-pāñsau.*

105. *Kwāl jāpēʒ-tōnēl ūtʒē khartēm, mulʒē khartēm ōli. — kwāl-tāil khwois.*

106. *ʒamēs lo tuśnē mōt ʒiw at tuñsi, pom at tuñsi. — somlēʒ.*

98. Rengeteg erdő, zordon erdő szögletében apró kecsgehallal [telt] csésze áll (ül). — A levágott fa forgácsai.

99. Előgörbület nélkül való szán folyóvonalat fut. — A jég szín-víz a jég fölé hatol.

100. Tenger partján deres fűszál áll. — Hattyúnyak.

101. Tenger közepén nyaláb merőkanál, nyaláb csésze úszkál. — A réczefiókokat anyjuk levezeti a vízbe.

102. Harmincz ember, egy kéz. — Ajtókilincs (ajtóvas). Ezt a találós mesét azért adják föl így, [mivel] a nép egyre ahhoz (t. i. a kilincshez) markol.

C)

103. Az én találós mesikém . . . Ajtó szélén fekete csizmás ember áll. — Jégtörő vas.

104. Vasleány zörög, faleány les. Az üst [zúgva] fő, fakanállal [keverve] forrásával alábbhagy.

105. A ház selyemideggel át van húzva a küszöb irányában, át van húzva a főhely irányában. — A [ház gerendáinak hézagait] betöltő moha.

106. Jó lónak álló helyén fa nem áll, fű nem áll. — Éléspajta.

107. *Jälwél jömëm khürëm pät-äs. — kösnäs-pōhüpët.*
 108. *Jipës soxrép-lōxt toär-ləxw khoji. — oqmp.*
 109. *Jipës soxrép-lōxt khosēñ oqnä-poql khoji. — joñ-khép-koät.*
 110. *Jipës vuor-kiwért qln tqlän khom tunši. — vuj-anšux šämä posti.*
 111. *Söt roš äkw' qsmät khojät. — kwäl-nqřët.*
 112. *Pišñ õx-päñkët saireñ törññ nē khwaşrı. — päsen-tärmél polwës tēi.*
 113. *Poul-täil, ūs-täil khojät; tqul kwalät, äkwé saur-leinë pūkhtät. — ou-kwqli.*
 114. *Puršekēñ soät kän. — törēm-poqlt numén squt.*
 115. *Vqli-qol khouséx. — sakwéläx.*
 116. *Vuor-kiwért Khotqulēm tqysi. — khqlēm.*
 117. *Mot jē oqlēm poqlt kēlp khulēñ khom, mot jē oqlēm poqlt sēmél khulēñ khom. — mot jē oqlēm poqlt soäs õxwtēm khōl, mot jē oqlēm poqlt tqut tēm oqñkwēl.*
 118. *Lqéx sqnēñ khom sutřeli. — šolis.*
 119. *Roš mēt squrepēm pql mañs mēñe päts. — nēpēx.*

107. Ördög járta három nyomlyuk. — Ablakrámák.
 108. Sötét pitvar zugában gyökérkarika fekszik. — Eb.
 109. Sötét pitvar zugában penészes csészedarab fekszik. — Holdsugár (holdkéz).
 110. Sötét erdőben ezüstgyűrűs ember áll. — A medve szeme fénylik.
 111. Hét orosz egy párnán fekszik. — A ház gerendák.
 112. Mesterfogással készült hegy tetején fehér kendős nő imádkozik. — Az asztalon a gyertya ég.
 113. Egész falu, egész város fekszik; aztán fölkel, egy tehénfarkba fogózik. — Ajtó-madzag (kilincs).
 114. Borsótermő hét mező. — Az égen fönn a csillagok.
 115. Rúdvégi lengő. — Szarka.
 116. Erdőben «Khotqulēm» csuszkál. — Süketfajd (*khqlēm*).
 117. Egyik folyónak túlsó oldalán vörös zubbonyos ember, a másik folyónak túlsó oldalán fekete zubbonyos ember. — Az egyik folyó túlsó oldalán héja lehántott nyirfa, a másik folyó túlsó oldalán tűz égette tuskó.
 118. Szénvivő szúnas ember szökdös. — Hölgyemenyét.
 119. Orosz földön faragott forgács vogul földre esett. — Levél (papír).

b) *Jă-ōntēr* (Евандра) faluból.

120. *Kiwriñ jiw-kiwért v̄r oxsēr sutteli. — lomét.*
 121. *Kwāl-tärmelné lèwé, oq̄t joxti. — vuj-pon.*
 122. *Jāni tōrēm jal-poq̄lt viś tōrēm rākwi. — mōkē ālēxtāxw*
 123. *Jăpéx tōr s̄qu naj āl-vuot voqri, l̄q̄n̄āl' khwqs̄jat, lui vuot*
voqri, ālyāl' khwqs̄jat. — khōl'-jiwét vuotēn nūt̄q̄ut.
 124. *Jipēs soxrēp-lōxēt p̄lkhēñ n̄qlp oq̄nkēsē v̄onli. — pētēr.*
 125. *Tāñkēr-n̄ql, éōrēm-n̄ql Kholtēr-nē tq̄khsi. — q̄rēp.*
 126. *Noqlmēn khēpēñ khōnt, puñin l̄q̄ilīñ khōnt. — v̄ōtāt jiwét*
tuñśat, noqlmēn p̄qrśēt nētaut.
 127. *N'īlā rōś ākw' āsēn k̄huñśat. — s̄q̄or-s̄ākwét.*
 128. *N'īlā nē ākw' jăpéx-tōrēl khart̄xats. — pāsēn.*
 129. *Pākēnkē l̄q̄ ēx rōti. — v̄otkiś.*
 130. *Pēs khom lēm n̄el jiwét khuti p̄ātērs. — khōtēl-tōrēñ.*
 131. *Pérē-pérē śāñś. — p̄qs̄ilāp.*
 132. *Polēt-kēr kisi, tāptē-v̄ārsēx lojji, śāñkwē-māñkwē p̄āri. —*
pēsken patet̄au, n̄olā p̄āri ; māt vuj āli, t̄au khoji.
 133. *Vit-pāt p̄onēñ lūp. — voq̄ntērt.*
 134. *Vit-pāt s̄amrēx. — toq̄ri.*

120. Odvas fa odvában veres róka szökdös. — Láng.
 121. Földobják a házra, nem jut föl. — Madártoll.
 122. A nagy ég alatt kis ég esőzik. — Lisztszitalás.
 123. Selyem kendős sok úri nő ha felszél kerekedik [felszellt csinál, t. i. *Tōrēm*], aláfelé köszönget; ha alszél kerekedik, fölfelé köszönget. — A nyírfákat mozgatja a szél.
 124. Sötét pitvarzugban taknyos orrú öreg anyó ül. — Veder.
 125. Egér orrú, egérfi orrú *Kholtēr*-asszony csúszkál. — Fésű.
 126. Lenn a vizen hajós had, fenn a parton lábas had. —
 A parton fák állanak, lenn a vizen teherhajók (barzsá-k).
 127. Négy orosz egy lyukba hugyozik. — A tehén tőgyecselei.
 128. Négy nő egy selyemkendővel vonta be magát. — Asztal.
 129. Tarka ló hegyet hengerít. — Mamut.
 130. Őskori ember lőtte nyíl a fák mögé tűnt el. — Napszürkület.
 131. Fürgén forgó madárka. — Árr.
 132. Aczélvas fütyöl, sárga czinke énekel, dombocska fordúl. —
 A puskát kilövik, golyója (nyíla) forog; a mi állatot megöl, odafekszik.
 133. Vízfeneki szőrös fatörzs. — Vidra.
 134. Vízfeneki gyermekszopó szarú (czuczli). — Sérinczhal.

135. *Vit-pät khqnsän õxwtēs.* — *somēr.*
 136. *Vit-pät khqnsän nqñ.* — *tur-khul.*
 137. *Vit-pät kēr-khōñkhēltēp.* — *sart.*
 138. *L'iqnē khqntal āx-khqr.* — *mōñ.*
 139. *Rōs mōñēl pārem sētēp-mōñtē mqñs mēnē pāres.* —
tōñkh.

c) *Jiwr-pōul* (Евпа) faluból.

140. *Asēm jql-poalt asjē jc.* — *asēm-zjiw-jql-poql.* — [Más megfejtés szerint:] *sēri.*
 141. *Āku^c sopāt tōrēmñē sqñsi, mot sopāt sēmēl mōñ sqñsi.* —
sēt-sopēl.
 142. *Ītī pāsēnt tēs, ājis ; kiwriñ jiw-kiwērnē ju-lākwēltēs.* —
kāsi ītī nqñ jāyztēs, sēpēlūt-kēñ ju-lākwēltēs.
 143. *Ōs khōtēl kwqlau, āku^c sqor-leinē tqū pūkhtau.* —
ōu-kēr.
 144. *Kēlp tōrēñ nē pōul laxwē jōñi.* — *khōtēl.*
 145. *Kēr-oq lāuti, jiw-oq loqsi.* — *put poqji, viś-nē tājēl*
rūti.

135. Vízfeneki tarka kő. — Sügérhal.
 136. Vízfeneki tarka lepény. — Kárászhal.
 137. Vízfeneki vashágcsó. — Csuka.
 138. Egy valami, mi szegre nem akasztódik.
 139. Orosz földről guruló czérnagombolyag vogul földre gurúlt. — Út.

★

140. Az ágypárna alatt keskeny folyó. — Az ágypárna támasztófája alatti tér. — [Más megfejtés szerint:] Kard.
 141. Egyik fele égbe néz, másik fele földbe néz. — Sövénykaró.
 142. Az esti asztalnál (vacsoránál) evett, ivott, s beszökött egy odvas fa odvába. — A kés esti kenyeret vágott s beszökött hűvelyébe.
 143. Minden nap fölkelünk s egy tehén farkába fogózkodunk. — Ajtóvas (kilincs).
 144. Sárga kendős nő falu körül forog. — Nap.
 145. Vasleány zörög, faleány les. — Az üst [zúgva] fő, a leány (kis nő) fakanállal kavarja.
 146. Odvas fa odvában magtörő hollók röpködnek. — A tűz-

146. *Kiwriñ jiu-kiwert varépét tllitat.* — *şaul-kīt taut palt-nişt soltēlmēt kwānē laūrat şaul-ās-māntēl.*

147. *Koatēl kwāl-tārmēl noñkh vqztau, noñkhwē at pāti, noñkhwē as pēsēmāu, noñk-pāti.* — *pat-pon.*

148. *Khotēr-nē takhsi.* — *lo-tañkh-pāt-şōpēkēt.*

149. *Jälwēl jōmēs khūrēm pāt-ās.* — *kisēnās-ponēp.*

150. *Jipēs saşrēp-lōxēt lhōsēñ oqñā-poql khoji.* — *jōn-khēp-poql.*

151. *Jiwnēl tuñsēñ, pomnēl tälkwā.* — *ñōl. noñkañ lēwē, jiwnēl tuñsēñ; jal pāti, pomnēl tälkwā.*

152. *Täkw tēlēm nortēz.* — *joañk.*

153. *Tāñkwē-māñkwē pāri, pulēp kisi, kisi.* — *susmē pasjēr vujtītē.*

154. *Sēmēl nājēr-jā sqirēñ nājēr talt-pēsī şossēzta.* — *kwāl-kān-jā patēlak.*

155. *S'ēt-puj poql qñ tqlēñ khom tuñsi.* — *vuj-añşuz.*

156. *Soariş-jētēt sonēñ khom latēz ilkhati.* — *şolış.*

157. *Noqlmēñ vit-māntēl khōpēñ khōnt, pujiñ tōsēm mōt lqilēñ khōnt.* — *noqlmēñ loptēt nōtwēt, pujiñ pomēt votēñ rāwānt.*

helyen midőn tüzet raknak a szikrák kifelé illannak a tűzhely tetőnyílása mentén.

147. Kézzel dobják föl a házra, föl nem jut (esik); de [ha] fújják, fölfelé, följut. — Réczetoll.

148. *Khotēr*-asszony csúszkál. — Lópata-patkók.

149. Ördög járta három nyom-lyuk. — Ablakráma.

150. Sötét pitvarzugban penészes csészedarab fekszik. — Félhold.

151. Fánál magasabb, fűnél alacsonyabb. — Nyíl. Fölfelé dobják, fánál magasabb; leesik, fűnél alacsonyabb.

152. Magától támadt híd. — Jég.

153. Iezi-piczi forgolódik, dugó füttyöl, füttyöl. — A jávort kergeti a rozomák.

154. Fekete fejedelem és fehér fejedelem egymással szembe néznek. — Házipadló és tetőzet.

155. Sövény mögött ezüstgyűrűs ember áll. — «Állat-öreg» (medve).

156. Mocsár közepén szánas ember szemet hord. — Hölgymenyét.

157. Lenn a víz mentén hajós had, fönn a száraz földön lábas had. — Lenn a vízen falevelek úszkálnak, fönn a parton a füvetek himbálja a szál.

158. *Pöul lusép nēn laxwē jōñγau. — vōt siwγi.*

159. *Rusēñ törēñ soqt nāj, soqt qñkē lui vōt voqri ālγāl' khwq̄sγat, āl vōt voqri lqñxal' khwq̄sγat. — khēl'.*

160. *Rōs mēnēl sairēpām sqirēñ pōl' mañs mōnē pāti; mañs mēt sairēpām sqirēñ pōl' rōs mōnē pāti. — nēpēγ.*

161. *Rōs mēnēl khajtēm sqirēñ sētēp-mōñtē mañs mōnē khajtēs; mañs mēnēl khajtēm sqirēñ sētēp-mōñtē ruś mōnē khajtēs. — lōñkh.*

d) *Pätēn-ēkhēt (Потанакъ) faluból.*

162. *Jā khwq̄leji, pōrē souγi. — joqñk-tōp-jā pāreš. joqñk pūtaq, khul tōpēl noñkhē tawwē.*

163. *Jēnγē sajim khom sōt nīx oqlēnmi. — ou-sōpēl.*

164. *Sart sūri, sūri; lētē rāwēlēnēšt ūs tēli. — pum-vor mokhli voqrnēšt ākwān q̄sγqu, q̄sγqu, ūsi jēmti.*

165. *Teri-tol laikwēsi, vort-vort kēseli, šērē-pērē pāri. — lo vitēl ajtaq.*

166. *Viť-pātēt khq̄nsēñ khōñkhēltāp. — tōrēm-kistilāp.*

158. A falut sűrő nő járja körül. — A szél sivít.

159. Rojtos kendőjű hét úri nő, hét asszonyka ha alszél támad, fölfelé köszönget; ha felszél támad, lefelé köszönget. — Nyírfa.

160. Orosz földről vágott fehér forgács vogul földre esik; vogul földön vágott fehér forgács orosz földre esik. — Levél.

161. Orosz földről futó fehér czérnagombolyog vogul földre futott; vogul földről futó fehér czérnagombolyag orosz földre futott. — Út.

★

162. Atyja halat darabol, fia faldos. — Jégmerő szák és jégtörő vas. A jeget betörik, a halat a szákkal fölfelé hánnyják.

163. Sarka rohadt ember két vörösfenyőt emelget. — Ajtó-felfa.

164. Csuka ikrázik, ikrázik; midőn a farkát mozgatja város («ūs») támad. — Midőn a szénarendet boglyává alakítják, egybe gereblyélik, gereblyélik s ebből szénakert («ūs») lesz.

165. Daruláb biczeg, «vort-vort» [hanggal] füttyöl, sűrögve-forgva forgolódik. — A lovat vízzel itatják.

166. Víz fenekén hímes hágeső. — Égi szivárvány.

★

D) Tavda-vidéki találós mesék.

(Omáliš).

a) *Utĩñ-khulĩ-pqol* (Кузнева) faluból.

167. *Omálci, omálci ut-pit šüt tārās khānsēn nóxor* ti? — *il-khanštōñ ā šiltsem*; *noún kiťüllem, tiťi nóxor?* — *jqlēm khqrtántēu.*

168. *Oñgĩ qšōñ-khqr, äwít eskéñ-khqr, puwĩ tārēm-poñnē mi-ñās.* — *kérpiš-kwĩr*; *äwít täüt, puwĩ pošēm.*

169. *Oñgúm jänü tārās.* — *tĩ'p-käpän.*

170. *Khansāñ vār-khalt, šimēl vār-khalt sülĩ-šän khqrtá-tqyts.* — *šalš khaitúts*; [*pāñ-tqlyē šimēl-khqr*].

171. *Kit khom uz intäp-kälyēl kotkítim álēt.* — *kit khum pūžátlēt.*

172. *Kit khom lēt-piš khqrtátlēt.* — *čitän-lapüt.*

173. *Tārēm-poñnēl khansāñ pughá ajúw-tupsan jál-khqrá-tqł.* — *jamp.*

174. *Teptä-ürčy ikánt, ikánt*; *tareñ-porò khqrtánt, khqrtánt.* — *nĩ utné minánt*; *vqrkhan joqts, ut ä'mértäl, šäikā il-čōñánt*; *šäikā täül ä'mértälil, jú-khqrántil.*

175. *Sqrāñ jänü khānghéltáp tō'nsi.* — *tqñghél.*

167. Mese-mese-mesketé . . . Vízfeneki száz ablak . . . tudod-e mi ez? — Megfejténi nem tudtam, téged kérdezlek, mi ez? — Gyalmot húznak.

168. Anyja vastag, leánya izzó, fia az égboltra ment. — Téglából [rakott] kemencze; leánya a tűz, fia a füst.

169. Anyám egy nagy ablak. — Gabonaasztag.

170. Tarka erdőben, fekete erdőben szenes csésze vonszoló-dik. — Hölgymenyét futott. Farkának hegye fekete.

171. Két ember egy övkötéllal van megkötve. — Két ember birkózik.

172. Két ember egymással szembe néz. — Sövénykarók.

173. Az égboltról tarka bika néz alá az ajtóküszöbre. — Hold.

174. Sárga czinke füttyörész, füttyörész; angyélika-fű vonszol, vonszol. — A nő a vízhez megy; eljutott a jéglekhez, vizet merit, a veder zörög; a vedret tele meríti, haza vonszolja.

175. Festett nagy hácsó áll. — Liliom.

176. *Sojtá ux khom sqirǎñ tqylǎl mēškétim tō'ńsi. — voŋgo'l-poñt tōjt pütim ql.*

177. *Šimél sqór pǎñél lép-pērùtēxtim khóji. — šimél nū-mént-qlǎt.*

178. *'Nilǎ khom ux šäikǎ-kwēr ut šqšǎntēt — sqór posǎntēu.*

179. *'Nilǎ khom lǎq-sei khaitántēt; junǐ-pǎl joxtón ā šilkít-lēt — qǎpǎ ajǎl kolósqǎ junǎl kolósqǎ joxtón ā šilántilǎn.*

180. *Ux khom minǎnt ilkiǎ, ux khom purú-kharǎtǎl. — khom sojǎnǎ minǎnt, pǎišti purú-kharǎtǎl.*

181. *Tǎšǎm khom] pǎm šupú-sourǎnt. — tǎlyúltǎpél polnǎ tǎléxtǎléu; tǎšǎm khom tǎlyúltǎp tǎšǎm jiwǎni.*

182. *'Nilǎ khom ux pǎrt-jǎlǎ'pǎlt tō'ńsēt — ustǎl-lailét.*

b) Čoumitǎr-poul (Чандыры) faluból.

183. *Ášǎñ jukǎnel lǎpǎ minǎnt. — kǎrnél pošém minǎnt.*

184. *Arǎǎziñ khom kǎ'r-tuymǎt tǎl-tuj khujǎntǎl. — mǎšǎǎ.*

185. *ǎr khul lotkhǎtǎl, qǎlǎtǎxtǎl. — äitǎm ǎr khul lotkhǎtǎl, posúñ kusún aǎlǎtǎxtǎl.*

176. Az erdőben egy ember fehér sapkával öltözködve áll. — A fatuskó fölött hó van (ráhullva).

177. Fekete tehen farkával karikába tekerözve fekszik. — Fekete nemezágy [nappal összehajtva].

178. Négy ember egy vederbe önt vizet. — A tehenet fejik.

179. Négy ember az út mentén fut; egymást utólérni nem tudják. — A szekér előkerekeit az utókerekék utólérni nem tudják.

180. Az egyik ember megy előre, a másik ember visszanéz. — Az ember megy az erdőbe, [övébe dugott] fejszéje visszanéz.

181. Sovány («száraz») ember fűvet szed. — A tilóval a kendert tilólják; a sovány («száraz») ember a tiló «száraz» fája.

182. Négy ember egy deszka alatt áll. — Asztallábak.

★

183. Vastag asszonyból oszlop megy. — A kemenczéből füst megy.

184. Subás ember a kemence tetején heverész télen-nyáron. — Macska.

185. Minden reggel mosdik, szemléletgi magát. — Az ember minden reggel mosdik s a tükörben (fényes üvegben) szemléletgi magát.

186. *Ōš-ləz khākulūs. ā'z-khanē ā jawāluñ. — khō'ūsēt tārēm-poñt khākulēm ālēt.*

187. *Uttē mināntēm, lāñēm i'kēm. — khāp.*

188. *Uz khum-polt sumānēt sāpēl khānāntql. — uēūnēt mən.*

189. *Uz khātēl ipšāñ-khar, māt, khātēl posūñ-khar. — tārēm (khātēlnēt jī).*

190. *Khātēl khānāntql, itē ās-khulēn mōukētel. — ajū-vēñēr.*

191. *Khat khātēl sujtēl, sā'tēt khātēl iskērtel. — čañ.*

192. *Khašūñ kērnē poñ-āt šupū-jējtāntiu. — khaiš.*

193. *Kātī i'kēm, laile i'kēm, tārēm-poñnē nūñ-kharāntql. — tīp.*

194. *Kit čuškhq vqzātlet, tōšānel kuipúz minānt. — jiw-ku.*

195. *Kit khum ukín kharātažtlet. — čerkētnēt pātālēz ukín kharātažtlet.*

196. *Kit khum ukín kotīm tō'ūsēt. — čitāñ-šqplēt.*

197. *Khōrēm kharšūñ uz ustālēn āntāntēt. — staršīnanēt khat-čīānēnēt.*

198. *Khōrēm khum uz qsmā-poñēt khūjēt. — uklāt-narēt [uz-khor khašī' nar, kit-khar ulī' nar].*

199. *Khōrēm šerkēs uz piñ ilāntlet; ukín jājīm uz kālñil iskērtlet. — khōrēm pup ukín jā'ntēt, uz ōžēsēm ōžōtlet.*

186. Városszerte szétszóródott, senkinek sem lehet egybegyűteni. — A csillagok az égbolton szét vannak szóródva.

187. Vízben járok, nyomon (utam) nincs. — Ladik.

188. Egy embernek zacskója és [kés-] hüvelye csüng. — Szeméremtest és herezacskó.

189. Egy napon sötét, más napon fényes. — Ég. Nap és éj.

180. Nappal függ, éjjel egy lyukba dugódik — Ajtókapocs.

191. Hat napon át hangtalan, heted napon kiabál. — Harang.

192. Ágas vas a haját ketté vágja. — Olló.

193. Keze nincs, lába nincs, fölnéz az égboltra. — Gabona [szál].

194. Két disznó verekszik, szájukból hab ered (megy). — Kézi őrlőmalom (fás kő).

195. Két ember egybenéz. — Padló és tetőzet egybenéz.

196. Két ember egybekötve áll. — Sövénykarók.

197. Három ölyv egy asztalhoz ül. — A sztarsina és íródeákjai (jegyzői).

198. Három ember egy párnán fekszik. — A [ház] alapgerendái. Egyik gerenda hosszába [fektetett] gerenda, kettő keresztbe [fektetett] gerenda.

200. *ēōlēñ āñsuz mēréxtéxtel.* — *tārem ilkānt.*
 201. *ēuškhā-pālt vāitīñ khāji-pun.* — *pāñā-khult nūñ-ēsūlēñ kērpīset.*
 202. *Tas poñép āñsuz jēl-rātāntiu, solné lukhāntēu.* — *artēñ-jer.*
 203. *Tārem-poñnēl sairāñ khum jēlkhēl khārdtāl.* — *jamp.*
 204. *Tārem-poñt sāt khuñš.* — *lām.*
 205. *To's-poñtēl tārēñ tātutūñ vā'tel.* — *nāñ.*
 206. *No'u-poltēnt, māñ-poltūt tēmēr-pošūtus.* — *khqš kīt nar khqłt il-pošūtus (mairūtus).*
 207. *'Niłi khum uz tuẓmā ilī-pālt tō'nset.* — *ustāl.*
 208. *'Niłi khum uz āsnē khuñšāntēt.* — *saqr ǝwrì.*
 209. *Pāñ jiw poñkhūñ vā'tel.* — *małtāy.*
 210. *Pāñ khum tāūt khōškhānt.* — *ēqyl sailānt.*
 211. *Vqj-nāñ pāl ilī-pālt khūji.* — *ēukōñ.*
 212. *L'iznē towīteliu, sitā-pilī il-pātānt.* — *āmértk.*

199. Három sas egy fészekbe jár; együvé jöven egy hangon sivitanak. — Három pap együvé jön, egy imádságot olvasnak.

200. Ősz öreg ordít. — Az ég dörög.

201. Disznónak szép nyakszirt-sertéje. — A fürdőkamrában izzóvá lett téglák.

202. Tar fejű öreget levernek, a földhöz csapdossák. — Szérfűhely.

203. Egbolról fehér ember néz alá. — Hold.

204. Egbolton száz csillag. — Zelnicebogyó.

205. Fogatlan medve harapni akar. — Női szeméremtest.

206. Nálad [is], nálam [is] rányomkodtak. — A moha két gerenda közt összenyomódik, préselődik.

207. Négy ember egy tető alatt áll. — Asztal.

208. Négy ember egy lyukba hugyozik. — A tehén tőgye.

209. Fekete fa fingani akar. — Fegyver (puska).

210. Fekete ember tüzet csíhol. — A viharfelhő villámlik.

211. Zsiros p . . a a pad alatt fekszik. — Vasfazék.

212. Szögre akasztják a czérnagombolyagot, [de] leesik. — Tojás.

NÉPRAJZI APRÓSÁGOK.

A) Néphit.

1. Az istenségnek való ajánlás (*Ēl vār nē vārmēl*).

Ēlēm-χqlēs, man sālī pus-ta'il, nqtēl ūrnātā mā'ēs nāj-āterne
«*el vārawē*». *ti ēl vār nē vārmēl toχ ti āli: ēlēm-χqlēs, man sālī*
puñkū akw'-mat vārim-utēl (man vārim ālnēl, man vārim nōχsēl,
man vārim tārēl) *sāt-sos jāñztawē, ēlēm-χqlēs puñkū moχlil*
moχlawē.

2. Kaltēs-asszony (*Kaltēs-ēkwā*).

Mōt vārmāl'ēl ālnē nē Kaltēs-ēkwān pojksi, pus-ta'il
voss āñsawē, mat naknē-sipnē ul voss pati nāwrēmā āñsēnē porāt-
jirχatnē χqtpā jiri' sālī āli, āln nēχi, tār pini.

1. Hogy az ember, vagy rénszarvas egészségben [hosszú] életkorral meg legyen tartva, elajánlják az istenkének elcsinálják (a «fejedelmi asszonynak és úrnak»). Ennek az elajánlásnak dolga ím így van: Az embernek, vagy rénszarvasnak fejét valamely [már] «elajánlott» tárggyal — akár «elajánlott» ezüsttel, akár «elajánlott» nyusztbőrrel, akár «elajánlott» kendővel — hét ízben körüllengetik (forgatják); az embernek fejét [ezenkívül] csomóban átkötik.

*

2. A más állapotban (dologgal) levő nő Kaltēs-asszonyhoz imádkozik, hogy egészségesen tartsa meg, valami büntetéssel járó vétségbe ne essék gyermeke megszülésének idején. Az áldozó áldozatkép rénszarvast öl, ezüstöt «köt» [«elajánlaskép» kendőbe], kendőt «helyez» [az istenke bálványához].

*

3. Áldozatváltó (*Kastné-χuri*.)

Xoti χatpā manēr uj-ke (man nārmā sēmél sālī, man lūw, man jānk pāsī) kāsiti, tamliñ uj molēχ-ke at χānti, at ānī: «χuri jini», kāsťné uā χuritā sāsťnēl jinitā. ti jinēm uj-χuri pās-tātēpnē pinawē, tamliñ uj χāntnē-mos tot ūrawē. kāsťēm χum kāsťēm pāsī, man kāsťēm lūw χāntipēl, ti pāsī, man lūw alnātā jui-pālt χuritā χot-lītā.

4. Az áldozatter fája (*Tārēm-tir*).

a) *Tārēmñē jirχatnē ārēmť jir-kantē «Tārēm-tir» tūšťawē ti Tārēm-tir vēr χāl-pīñēl sa'irawē; tit-tqwanā χot-nālkawēt, talēχ-tqawanā χūlawēt. tēli tūťtnē, tuji māñē, man lūlnē jiw-qantsēl tūšťawē. Xul-ātērnē ulpā-tir tūšťawē.*

b) *Khqit-pū titātāñ jel-squrēpau, talēχā-mqš kwāñ-nālēχtau, talēχūt tāl khulwē, tūl tir ā tušťau. tir popi-nāšmēl vograu. tē popi-nāšm khqit-sul-tārmť jeāptēl kwāñ-jāšsau. tūl khqetēl kwālnē lāťt tušťāñ, tūl tūwāñ pāñk khwāššēť. popi tu ārilau, popi tūli, tir-talēχnē nuk-isepi.*

3. Ha valaki valaminemű állatot — akár váll-lapoczkája fekete rént, akár lovat, akár szürkeszörű rénborjút — fogad áldozatul, [de] ilyen állatot hamarosan nem talál, nincs [olyan] birtokában: alakot szab, fogadott állatának alakját szabja ki nyírhéjből. Ezt a kiszabott állatalakot a «fény-ládába» helyezik, ott őrzik addig, míg olyan állatot nem találnak. A fogadalmat tevő ember, ha megtalálta a fogadott rénborjút, vagy a fogadott lovat, miután ezen rénborjút, vagy lovat leölte, «alakját» eldobja.

*

4. Midőn *Tārēm*-nak véráldozatot hoznak, a véráldozat terén «*Tārēm-tir*»-t állítanak. Ezt fiatal nyírfából vágják; alsó ágait (tőágait) levagdossák, csúcságait meghagyják. Télen a hóba, nyáron a földbe, vagy álló fához támasztva állítják föl. Az «Ördögfejedelem» nek czirbolyafenyőből állítanak *tir*-t.

Más közlés szerint:] Vörös fenyőt vágnak ki tövénél, csúcsa tájáig [az ágaktól] megtisztítják, csúcsán a tüleveles ágakat meghagyják, azután «*tir*» gyauánt fölállítják. A «*tir*»-t istenke-ábrázattal látják el (készítik). Ezt az istenke-ábrázatot a vörös fenyő kérgén késsel metszik ki. Azután napkelet irányában (kelettel szembe) állítják, azután neki főt hajtogatnak. Az istenkét oda igézik, az istenke előreül, a *tir* csúcsára fölülepedik.

*

5. Ételáldozat (Pūri).

Nāj-āterné susné xum vāfi xal pūrlaxti. pūrlaxténé vārmēlā tox ti āli: āqweļ, man xul nal-pajtaxwē, ānān xūnawē, puppy'-ēli-pālt ūnttaxwē, isēm āpā, portin āpā tawān vōss joxtxati. tūl sāt vōwāwē: «pus kātēl, pus la'ilel manaun ānsān!» — lāwawē. pūri kit-xūrem rin ūnlēnāt-sis xot-vāwē, jūw-tēwē.

6. Halotti áldozat (ūnttēlaxtné vārmēl).

Ūsēm ēlēm-xqlēsne vāfi xal «ūnttēlaxtaxwē.» man-palit ūsēm ēlēm xqlēs jun xuji, xātēl jēmte ūnttēlaxtaxwē. jol-ūnttēnāt jui-pālt xūrmīt xātēl, tūl «jelpiñsātā» taulēnāt jui-pālt ūnttēlaxtaxwē tūl tāl minnē-sis ās xūrmēx-šos, nīlāx-šos ūnttēlaxtaxwē. ūnttēlaxtné xatpā sawēn kannē joxti, ulā palti, putā vitēl sāsītā, tālēl tārātītā, pajītā. āsti-pēl pā xūnitā, jiw-pāxān sān-kiwērt tū ūntītā. «manaun tūl nqmtēl ul namsēn!» — pojksē'it.

7. A Tavda-vidéki szent tó (Ilpén-tō).

Ilpén-tō poulnél khosót āk jānū tō ql: Ilpén-tō wū kitāntiu elpēl moñ pīs āñčukānu sapēr jōrtēl ā khāšēltālst; tū-čōut ti tō

5. Az istenkére ügyelő («fejedelmi asszonyra és úrra néző»; értsd: jámbor) ember gyakran (rövid közökben) hoz ételáldozatot. Az ételáldozat hozatalának dolga im így van: Húst, vagy halat főznek meg, csészével fölmerik s a bálványka elé helyezik, hogy forró gőze, erőtadó (legjava) gőze neki hadd jusson. Azután szerencsét kérnek: «Ép kézzel, ép lábbal tarts meg bennünket!» — mondják. Miután az ételáldozat két-három pillanatig [ott] állott (ült), megeszik.

*

6. A megholt ember részére gyakran helyeznek (ültetnek) ételáldozatot. A meddig a megholt ember a házban fekszik, naponként helyeznek [eléje] ételáldozatot. Miután eltemették (lehelyezték) a harmadik napon, azután [pedig] «szent hetének» elmulta után helyeznek [eléje] ételáldozatot. Azután egy év eltelte alatt mintegy háromszor, négyszer helyeznek [eléje] ételáldozatot. Az áldozó megérkezik a temetőbe («inséges térre»), tüzet rak, üstjébe vizet önt, főzni való eleséget bocsát bele, megfőzi. Midőn elkészül, fölmeri, a sír mellé egy csészikében oda helyezi. «Rossz gondolattal ne gondolkozzál rólunk!» — imádkozzák.

*

7. «Szent-tó-falu»-tól nem messze egy nagy tó van: «Szent tó»-nak nevezik. Régebben a mi ősatyáink nem vegyültek egybe

khoro-pāxt qnē kharpēnēt ilpēnū ańčúst. nīt tuwīn āléu ā ilkáłst, khārp-jīw ā sāurst, nēr ā sáıłst. tī tōnēł khōł āleslestkēt khōł kw' r-jāptēł ā ńqlús, jīw-jāptēł ńqlús. jıytém sqór ūrı Ut-khāneun tó-utnū jú-tārtús. Sāx mātínis sōs iníkin; sqprú sōsú; pīs qlém khālēx khunāx qlést, mōñ tox ā qlántēu. mōñēx māñci ńılmí jorkhú-lqléu: sāt āt-lō amaltaxtálep ātāmēt ā sowe.

8. Vízi manó, mamut (*Vitkés*).

Vitkés mıl a'irtē ālı: man xul-, man sār-p-, man pupakwē-, man lū-xuri qńsí. vōr-uj, man vit-xul jolā-ke mati, ūsnē pqsne-ke pati: mıl a'irne ujtıati, Numi-Tāremnē sātımāt mā'es vitkēsi' jēmti. — pēs ālmā, vıřır tārın ēlēm-xalēs a'ir-xūrnēł xıulı-ke, taw nāñx-xulıluńkwē pati, xāp vitnē jol-xartuńkwē patitā; pusēn jūw-tēranā, man xotāl totiānā. ńulı-ke nātawē, talxānēł pūřitā, pus xuritātēł vitnē jol-xartitā, tālānā, tawānā pusēn xot-manıtiānā, tūł tox tārātıtā; tup-jar ēlēm-xalēsne xot-nāłkime nāñx-xulılekēt. an

az oroszszal; abban az időben ezen tót a szélén álló ligettel együtt szentnek tartották. Nők nem jártak közel hozzá, a liget fáit nem vágták, vesszőt nem törtek [benne]. Ha ezen tóból halat fogtak, a halat nem tisztították vaskéssel, [hanem] fakéssel tisztították. A levágott tehénnek vérét a tó vizébe bocsátották a «Víz i fe j e d e l e m n e k». Minden másképpen alakult mostan: Oroszszá lettünk, a mint a régen élt nép élt, mi nem élünk úgy. A mi saját vogul nyelvünket elfelejtjük: nem találkozik (lesz) százötven ember, a ki [most is] beszélje.

*

8. A vízi manó (mamut) mély örvényben él: vagy hal-, vagy jávor-, vagy «istenke»-(medve-), vagy lóalakja van. Erdei állat, vagy vízi hal, ha megöregszik, ha haló idejéhez jut (esik): mély örvénybe bocsátkozik s *Numi-Tārem* igézete következtében vízi m a n ó v á változik. — Régebben (régi létében) midőn vörös kendős ember az örvény szélétől fölfelé evez [vala], ő fölbukkanni kezd, s a ladikot a vízbe alá húzni kezdi; egészen megette, vagy valahova elvitte [az ily zsákmányait]. Ha lúczfenyő úszik alá, megfogja a csúcsánál, egész mivoltában (alakjával) lehúzza a vízbe; túleveleit ágait mind letépi, azután úgy bocsátja el; mintha éppen csak ember tisztogatta volna meg, [olyan] midőn fölemelkedik a vízből. Most nem látnak vízi manót (mamutot) *Numi-Tārem* halált ren-

vitkés' at vāsintawé, Numi-Tāremné sormél lāuwés. āntanā, man valēm-lucanā, man kaṛ-pāḫ-luwanā aṇ pat ḡāntilawét rḡsétté.

9. Csuka-istenke (*Sqrt-pup i*).

Sqrt-pup i' ḡuri lāwéltawé. ḡoti ḡumné sqrt-pup i' āṇsawé: aṇ-maniṇ sqrt-ḡul nē-ḡatpān-ke jāktlawé, sqrt-pup i' ḡutēḡléné ḡum ti sqrt at tē'itā.

10. Halottak szelleme (*Urt*).

Urt vōrté ḡli. ēlēm-ḡḡlésné sorémné patuṇkwé-ke, takwi urtā rāṇṇi. māṇ ṇawrém-ke ūsi: māṇ ṇawrém-turél sujti; jāni' ḡatpā-ke ūsi: jāni' turél sujti. — ḡuritā ḡansāṇ ḡurip, tqwlāṛā tqṛ-tḡwlép-tḡul ḡuripei'. ṇajt-ēlēm-ḡḡlésén lapān vōwintawé. ḡāṇḡān ḡōntémlawé-ke, toḡ vōwawé: «am rḡwn'-utēm-ke jol ūsi, am lapām jājén!» tōnt taw rḡwn'-utā-ke: lapān-jiw; mōt-ḡatpā-ke: kwonél mūṛélti.

11. Lidércztűz (*Tērén-ḡul*).

Tērén-ḡul sam-ropiṇ ēlēm-ḡḡlésné susséltaxti; sam-voptal ēlēm-ḡḡlésné at vāwé.

delt számára. Csupán szarvait, vagy velőcsontjait, vagy oldalbordáit találják a fővényes partokon.

*

9. «Csukaistenke»-alakot emlegetnek. A melyik embernek «csukaistenkéje» van, ha a csukahalat nő vágja darabokra, a «csukaistenkét» hajlongással imádó ember ezt a csukát meg nem eszi.

*

10. Az *urt* az erdőben él. Ha az embernek meg kell halni, az ő saját *urt*-ja kiáltoz. Ha kis gyermek hal meg: kis gyermek hangjával szól; ha nagy hal meg: nagy hanggal szól. — Alakja tarkaféle, szárnyai a denevér szárnyához hasonlatosak. A varázsló ember közéről látja. Ha valaki hallja, így kéri: «Ha az én rokonom hal meg, gyere közelembe!» Akkor ha az ő rokona: közel jön; ha más valaki: elkerüli.

*

11. A lidércztűz bűvös szemű (rejtett dolgokat is látó) embernek láttatja magát; szembüvösség nélkül való embertől nem látható.

*

12. A hősök nemzedéke. (*Jā r mā xēm*).

Ault sāmā-sām-lāpēl jār māxēm ti tārātawēs xotāl ālnē sām-nūpēl. Tūl-ult ālsēt, ās mōt xuripāi' jēmtsēt; ās tox-ti ēlēm-xqlsēt tēlāst. Tārēm-nēl tārātūm māxēm akw'-mūs Tārēm-pīxēt āle'it. xānt-lim jist ta jār māxēm xāntle'it: tērniñ ērjettē tox ti lāwau. xoti xum jār: āxwtēsī' qumlēš, xoti xum jārā va'ital ālēs: alwēs ās seis. xoti-ut tamlē jār xum ālēs: ti mā jelpiñi' jēmts; xum at rāwi, nē at rāwi; pupxēt, tārēm-kanēt, pūrlaxtnē kanēt, ās nānrāt tot-ta āle'it. tan jārānl akw' mqrētēsēt, nēm-xoti-utānl jārā jqlā at ālēs. tōnā tan Tārēm-nē pojksāst. «manau xum-mūs āluñkwē lāwē'in, a-manā akwāt āluñkwē, a-manā laxwā lāwīlēn? man akwāt āluñkwē at vēriteu.» Tārēm-nēl sāmā-sāmā-lāpēl laxwā ti lāuwāst. akw Kāsēm, mōt Ās, mōt Ta'it, mōt Sakw-nūpēl tox-ti mināst; mā-sām, mā-sām mūsxēl. ās tūlē mir ti tēš: mañši mañši-mūsxēl, ruš ruš-mūsxēl; manēr-sir mir akw'-mūs mā-pāñxwitēl ti tēšēt. [Mās közlésben:] Xāntlénē jist jār ātērt alislayte'it, jautēl-nālēl kaperte'it, mir alawē, jōr akw'-kit xum xūlti: taw lūs-ērjā «tērniñ ērj'i» lāwawē. tā āsū, tā jā'i-pījā alawē, ta-mā'ēs taw lūñsū, lūs-sqūw ti.

12. Kezdetben vidékenként a «hős nemzedéket» bocsátotta alá [*Tārēm*] a mindenfelé levő vidékekre. Azután éltek és másneműekké változtak el; az emberek így támadtak. A *Tārēm*-től alábocsátott nemzedék mindannyia «*Tārēm-fi*» vala. A hadakozó korban ez a hős nemzedék hadakozik vala: így mondják a hősi énekekben. Amelyik ember hős [vala]; kővé alakult (omlott) át; amelyik ember hősisége gyöngye volt: azt megölték és elrothadt. Amelyik (t. i. kő, vagy hely) afféle hős ember volt: az a hely szentté vált; férfi nem illeti, nő nem illeti [szentségtelenül]; istenkék, istentisztelő terek, áldozati terek és hatalmasok; [t. i. szellemek] vannak im ottan. Az ő hősiségük egyforma [volt]; egyiküknek sem volt hősisége alább való. Azért könyörögtek ők *Tārēm*-hoz [ekképpen]: «Hogyan rendezed te, hogy mi éljünk; vajjon együtt élnünk, vagy pedig szanaszét rendezed-e? Mi nem birunk együtt élni.» Ekkor *Tārēm* őket vidékenként szanaszét rendelte. Így ment egy a Kazym, más az Ob, [ismét] más a Szoszva, s [ismét] más a Szigva felé, kiki külön földtájakra. S ekkor ott (oda) népség keletkezett: vogul, vogul mivolta, orosz, orosz mivolta szerint; ahányféle népség [csak] van, mindannyia ekkor keletkezett a föld egész szelvényben.

[Mās közlés szerint:] A hadakozó korban a hős fejedelmek öldösik vala egymást; ijjal, nyillal ügyeskednek vala; a népet leölik, hős is csak egy-kettő marad meg; az ő siralmának énekét nevezik «*tērniñ ēri*»-nek! Egyiknek atyját, másiknak bátyját ölik vala meg, azért sír ő, siralmának szava ez.

13. Fejszebüvölés (Sa'irép-pēni).

Sa'irép-pēni toʒ ti āli: pēnyēlténē ʒatpā joʒti-ke, ʒajt-
xum pēnyénē sa'irépā kwālīnē nēri. kwālī' akw' gulā kērēn nēritā,
kwālī' kwotlēn takwi pūyēti, tūl pupi'-sāimil kajji; tik āfi sūp-
nielmtal ūnlīmē pēnyī. pupi'-rē'inē-ke joʒtawē: sa'irépā ūwi; at-ke
joʒtawē: at ūwi. ʒumlē puprān ʒōltawē, toʒ lāwi. ʒāntnē-mūs-ke
ʒōltawē: «nañ ūsēm-utēn (ūsēm luvēn, sālin) ʒāntilēn» — lāwi.
ań-maniñ at-ke ʒāntnē-mūs ʒōltawē, tōnt lāwi: «at ʒāntilēn.»

14. Medvein-büvölés (Tōn-peni).

«Ām šqurāpēm khot-khwoltitāslēm, nāu tulmentāslēm. nāu
qmēltēn: at tulmentāsēn; at-ke tulmentāsēn, am uʒ-tōn šāritēm.
khumlē tē uʒ-tōn pāl-khartau, ākw'-tē khajtēl nāu koqtān-lqilān
pār-khartāñkwēt! tont ām lultēn khummē khantilēm. — šaurāpēm
pār-mājāln! nān ōsēn inti; ām uʒ-tōn tont at šāritēm.»

15. Medveeskü (Uj-nuli).

Kit khom šoritaʒta-kēt, qlē-khwqn-nār togrē kholtilāʒw ūoritē,
tāu lēñkhē sōj: vuʒ-a-ńšuznē ūoltti. vuʒ-ańšuz kwāsmē elē

13. A fejszebüvölés im így van: Ha valaki jön, ki
büvöltetni akar, a varázsló ember (samán) büvölő fejszéjét egy mad-
zagra köti. A madzag közepét maga fogja (közepéhez fogózkodik),
azután elhuhogja az istenke-igézetet; vagy pedig egyébként szót-
lanul ülve büvöl. Ha az istenke-réülete megszállja: mozog a fej-
széje; ha nem szállja: nem mozog. A mint istenkéje neki meg-
mutatja, úgy beszél. Ha azt mutatja, hogy megtalálja: «Te az el-
veszett holmidat (elveszett lovad, réned) megtalálod» — mondja.
Ha pedig úgy mutatja [az istenke], hogy nem találja meg, akkor
[azt] mondja: «Nem találod meg.»

*

14. «Én fejszémet elvesztettem, te loptad el.» Te [azt] mon-
dod: Nem loptad el. Ha nem loptad el: én «állat»-(medve)-
ínat fogok perzsélni. A mint ez az «állat»-in összezsugorodik
(felhúzódik), ép úgy zsugorodjon össze a te kezed, lábad! Akkor
megbüntetem (megtalálom) én az én vétkes emberem. — Add
vissza a fejszém! Neked hasznosabb lesz; akkor én nem perzselek
«állat»-(medve)-ínat.»

*

15. Ha két ember pörlekedik, s valaki ki akarja mutatni, hogy
az ő szava igaz: a z «állatőregre» (medvére) esküszik. Az

sqoritä, tokhwé-té loqtti : «vuj-anšuznë ju-tëñkum, om qse përilësëm-kët!» vuj-anšuz mqnš lëxmë khölitë; ñoltëm-kharmë khqnšitë. sōj ñoltës-kët qfi-në-së-när oqt voqri täunqnë; ñoltëm-khar ñolät sōj oqt öleskët, täutäm porti mänititë, ju-tëitë.

Molti akw' mät Táp-jë tqłkhët ülëm khom vuj-anšuznë ñoltës toni-poqlt vuor kënsoj mënës. khqsepät jot-vëstë; törëm jññkës, jë. vëtät khqsepme pql-khqtëstë, khqsep jol-poqlt të khwojës. ji qlë-në-sër jiw-towët rōsitänüt somlës. täu khölitë, khqsep-soumë nõkhwë oqlmëstë, sonsi: vuj-anšuz jājenti. lāšël mōt poqlnë khqsep jql-poqlnël kwqnë ñqrsëm, viñën nalwë tārëtaqts, jql-mürëmlës. mqršë mürëmlës, jë-vëtän nõkhwë nëltaqts, sonsitä: në-së-när sar vuj-anšuz voqri. vuj-anšuz khqsepme pärjitoqloj pōmtëstä. khomnë kitëpawës: «nāi' nē nāran tot?» vuj-anšuz tētë lëxmë khölmät-uit tau-cë parwëlës. khom ūs viñën mürëmlës, jë mōt poqlnë mürëmlës. lāšël nõkhwë nëltaqts, voitä: vuj-anšuz viñën mürëmqoli, nõkhwë nēilëpi, viñët sokhwërli, täutäm nõkhwë puuž vārëtitë. ūs loqtti täunqn: «nāi' nē nāran tot, om sōj ñolsëm?!» täu jë mōt-poqlnël ākw' ton poqlëtän

«állatöreg» körmét elvágja, s így szól: «Egyen meg engem az állatöreg, ha én hamisságba keveredtem!» Az «állatöreg» a vogul beszédet érti (hallja); az esküvőt ismeri. Ha igaz lélekkel (igazat) esküdött, semmit sem tesz neki; [de] ha nem volt igaz az esküvőnek esküje, öt darabokra tépi szét s megeszi.

Néhány év előtt egy ember, ki a Táp-folyó forrásvidéken lakott, az «állatöregre» esküdött. Azután vadászni (erdőt keresni) ment. Hálósátrát magával vitte; az ég beesteledett, a folyó partján a hálósátort kifeszítette (fölbontotta) s a hálósátor alatt ím lefeküdt. Éjjel valamiféle ágrupogás zaja keletkezett. Ő hallja, a hálósátor vásznát (bőrét) fölemelte, nézi: [hát] az «állatöreg» jöddögél. Lassan kimászott a hálósátor alól a másik oldalra, a vízbe leereszkedett s alámerült. Kis ideig úszott a víz alatt (merült), [azután] a folyó partjához fölfelé emelkedett (jelentkezett) s nézi: vajjon ugyan mit csinál az «állatöreg». Az «állatöreg» a hálósátrát forgatni kezdette. Kérdi az ember: «Mit fáradozol te ottan?» Az «állatöreg», a mint ezt a szót meghallja, ím oda ugrott. Az ember ismét a vízbe merült s a folyó másik (t. i. errőlő) oldalára úszott a víz alatt (merült). Lassan fölemelkedett, látja, hogy az «állat-öreg» a vízbe bukdos alá, fölbukkan (jelentkezik), a vízben markolász, öt igyekszik megfogni. Ismét mondja neki: «Mit fáradsz te ott, [hiszen] én igazat esküdtem?!» [Azután] a folyó egyik oldaláról ismét visszaúszott a víz alatt ugyanama (túlsó) oldalra. A mint így küzdött az «állat-

ās pāri mūrēmles. tāu tolhwē nārnat-māntel vuj-añsuz jī-olt tāutām elē khwoltéptéstū, elē mēnēs. vuj-añsuznē īra ūoltoz oqt kogrēx.

Kūsēñ-pōulēñ khom vuor kēsnoz mēnēs. oqmpān ūoys khōtsēt. mēt khom oqmp khwqrtnē-tqri tqu-mēnēs, ūoysmē jal-ālēstē, mēt mōnē elē khqjtēs. oqmpēt kēsajñān pōxēñ pāri jist: tāu oqt khqñšitē ūoysē khon-nārñē jal-ālhwēs. jatēl ūoysūt jal-ālēm khom toqrē pāts. tāu vuj-añsuz-kwās sqorēs, vuj-añsuzmē ūoltēstē. toni-poglt qñi-khun oqt menī pō vuornē, sāk pēli.

16. Esküforma ('Nuli-lātiñ).

«Tārmēl' mā'el, vitēl, ulāl ūult'e'im: tārēmñē voss xāntawēm, māñē voss ūjē'im, vittē voss sēpē'im, ulāñ voss jāsē'im, posīñ xātēl ul voss va'ilem, am ārim-pīrēm ul voss va'ilem, ūjēm-xulēm ul voss va'ilem, am ti vārmēltē tūlmay qñsē'im-ke!»

17. Mennykő (Törém-a xwtēs).

Soxl tautēñ axwtēs tarteli; jiwñē taxni-ke: jiw māñiti; khqłsnē taxni-ke: khals šām-ālhwē. khurēm kwt khqñkhā törēm-

öreg» végre elhagyta őt s tova ment. Nem kell az «állatöregre» sohasem (örökké nem) esküdni.

Egy Kúszeng-falvi ember vadászni ment. Ebei nyusztot találtak. Egy másik ember a kutyaugatás felé ment (oda), a nyusztot megölte, s más helyre futott el. Az ebek visszajöttek gazdájukhoz; ő nem tudja, hogy kicsoda ölte meg [s vitte el] az ő nyusztját. Később nyilvánosságra jutott, hogy ki volt az az ember, ki az ő nyusztját megölte. Ő [t. i.] «állatöreg»-körmöt vágott, az «állatöreg» idézte esküben. Attól fogva sohasem megy többé föl az erdőbe, nagyon fél.

*

16. «Égre, földre, vízre, tűzre esküszöm: az ég büntessen (találjon) meg engemet, sülyedjek a föld alá, füljak meg a vízben, égjek el a tűzben, ne lássam a fényes napot, ne lássam leányom-fiam, ne lássam barmaid («állat-halam»), ha nekem hamiságom van ezen dologban»!

*

17. A viharfelhő tüzes követ bocsátgat alá; ha fát ér: a fát szétszaggatja; ha embert ér: az embert megöli. Három év múlva az «égi kő» (mennykő) megtalálódik. Szerencsés férfi, vagy szerencsés nő találhatja meg (sz. férfinak, nőnek találkozik). Benn

aχwtēs nukh-khantau. šōtēñ khumnē, mǎn šōtēñ nēnē khōntkhati. kwāl-keurt jun āñšilēt; khun karēχ «tōrēm-toqt» pālēmtau, šukau-tāu-poalā.

18. Jósló jelek.

Xūñ vōrnē, man χul alēšlankwē mine'in, ka r r š'a'itēkli-ke: nañēn sāt nājteklī.

Ti χātēl saka r ēγiñ, ūlmiñ χātēl: ti χātpā joχtnē tārwiť; χātpā sār ti joχti.

19. Harisfogás furfangja (*Xars-χars-uj pūrēnē ošmar*).

Xars-χars-uj saka pēlpis χajtiti pum-kiwert, tawā pūrūñkwē ošmariñis ēri-taw lapatā lakwatuñkwē pate'in, nqmsē'in, taw tit ti āli, tit ti pūrēmtilēm: χāntle'in, taw ta ēlēn χasāt sujti. — tawā pūrēnē mā'ēs sup jūwlē raywēl jāñχtawē, nārā-pumi' qš toxaliñ jāñχ-tawēi; uš-ta pūrāwē.

20. A holdban álló emberalak.

Jōñkhēp isēχ-tōrēmť is oq-pūt ju-tēs; ton-mqs jōñkhēp-kēt is oq-pūt vōkhtēt.

tartják a házban s a mikor kell, «égi tüzet» gyujtanak, csiholnak belőle.

*

18. Ha az erdőbe, vagy halat fogni méssz s a rigó fűtyül (örvendez): neked szerencsét jósol (bűvöl).

Ez a nap nagyon meleg, álmosító nap: ez valaki jöt-tének a terhes volta; bizonyára valaki jönni fog.

*

19. A harismadár nagyon gyorsan futkos a fűben, őt megfogni furfangosan kell. Ha a közelbe kezdesz lopózkodni, gondolod, ő im itt van, itt megfogom mindjárt; [hát] hallod, hogy ő már a messze távolban hallatja szavát. — Az ő megfogása czéljából az inget a gallérjával visszafelé fordítják, a cipő szena- [tölte-lékét] szintén így megfordítják: akkor már meg lehet fogni (meg-fogódik).

*

20. A hold az ősi időkben kis gyermekeket evett meg; azért látszanak a holdban kis gyermekek.

B) Népszokások.

21. Női hós szám: «kisház» (*Mān kwol*).

Mańsi nē mān-kwol nē-ke pati, janēs kwolnē mini; χumitū jot akwān at rāwi, ūrjati sār-p-ńqwēl at tēi'. sār-p Tārēm-nēl sqwlēm uj, Tārēm-nē toχ sātweś, mān-kwoliń-ta'il ul voss tēwē; ań-mańiń mān-kwoliń-ta'il tēwē-ke: χumitū naknē pati, sawēluńkwē pati, sār-p at χānti. mān-kwoliń nē pupaku'-ulām at vāti. kās-osyā vāti χa pēntitū; χotāl sam-sajne tujtitū, āmpnē ul voss χāntawē, ēlēm-χqlēsne ul voss cāwē, χqtēm ti qultē lū'siń ul voss vārawē.

N'awrēm āśnāt jui-pālt muļsiń ulāmātēl χūrēm jāńχēp āli; sistēm ulamnē uś-ta pati. mān-kwol jui-pālt sistēm mā'ēs mańsi nē lalwāl śāritaxi; mośśūkwē lalwā sūpāt tauti, lalwāń polēχ-vitū lońsiń vitnē tārātītū, ti vitēl ulāmanā kātēl larsēlti (tīrsēlti), alpitū lūti.

Jelpiń māť alēm vit-χul, man tawliń-uj, man la'ilīń uj mańś nēn nē-mat-χūń at tēwē; mańsi nē jelpiń mānē at jālentī, kwonē jālitū, tū at sunsi, kasti.

21. Ha a vogul nő hónapszámba («kis házba») jut külön házba megy; a férjével egybe nem kerül, [törvény szerint] tartja magát (óvakodik). Jávorhúst nem eszik. A jávor *Tārēm*-tól jelzett állat, *Tārēm* ígéje rendelte őt úgy, hogy «kis házbeli» állapotban ne egyék; mert ha «kis házbeli» állapotban eszik: [ama nőnek] férje büntetés okába esik, nyomorogni kezd, jávort nem talál. A «kis házbeli» nő «istenke-ruhát» (medvehúst) nem «szed» (eszik). Szemérem kötőjének gyaluforgácsát rövid időközökben váltja föl; valahová, hol szem nem látja (szem elől való biztosságba) rejti el, hogy az eb meg ne találja, az ember ne lássa s valahogyan ezen módon (végben) rossz ne történjék.

Miután gyermeket szült, hós számos (szennyes) ruhájával három hónapig van meg: tiszta ruhához csak akkor jut. A «kis házbeli» állapot után a tisztaság céljából a vogul nő hódpézsmával «füstöli magát»: kevés pézsmát szétrág a szájában, pézsmás köpetét langyos vízbe eresztí, ezen vízzel belocsolja kezével ruháit s megmossa testét.

Szent helyen fogott vízi halat, vagy szárnyas állatot, vagy lábas állatot vogul nő soha sem eszik; a vogul nő a szent helyre nem jár, kikerüli, oda nem néz, arcát födi.

Mañsi nē nē-matēr jun āśné sori (man tūp, man narn' jiw, mañ sa'irēp, man kwol-sās) ultā at ūsweli, kwol-ālān at xāñri: ūrxati, jol ul voss vīksēmlī. manēr jol-vīksēmlī-ke, lalwāl xot šārititā; tik āti xot-lītū.

Vōr-xum vōrnē minunkwē pati-pēl lakwāl taktēlaxti, sistēm-taxti. kwoliñ māt jāmīti, la'iläyā vīksēm pāñkēl nākiäyā. šāritaxttal mini-ke, tawān sāt at jēmti.

22. Medvetáncz (Uj-jēxw).

Uj vōltēt-kel, āwātīm (pāñkātām), katlāpām kwān-qñkhuśiān. poel-khūrnē joxtēt, jel-tuñspēt, tautiñ nālpa tārtelet, pāñlīñ mēm tank khañśiān, uj veltaus. ton jūi-poalt kalēn voqrēt; poelnē uj-jurtēl ju jūt. jēkwāt lālt pārrēmēt, tujtēl vitēl tojēltiān, putēltiān. ton jūi-poalt kwālnā pomel sujjau (mairau) uj khqjtel voss ōli. tūl tawām pāsēn-tārm uttiān. pāsēn tōrēl pāntau, uj ālpā nol-tus kwātpēl jel-pāntau. uj-āwātām katlāpān tārm punit, khnošt nāritit. šāmān qñnēl tuštāt, tāu tākw šunšenti; pālān sūkwēl juntant. uj iltā-poaltān qraqh, noul, kqlēš, vuoq uttau; memnē purlilau. «qraqhkwē ājēn,

Vogul nő semminemű otthonn tartott holmit (üstöt, vagy ladiktoló fát, vagy fejszét, vagy házfedő nyírhéjat) át nem lép, a háztetőre föl nem mászik: óvakodik, hogy az [általa] «tisztátlanná» ne váljék. Ha valami «tisztátlan» lett, pénzével «füstöli meg»; egyébként pedig eldobja.

Az erdőbe járó ember, midőn az erdőbe készül (kezd) menni, pénzével füstöli magát, «tisztálkodik». Házasságon járda, taposásával «tisztátlan» mocskot juttat lábaira (mocskokkal tapossa lábait). Ha «füstölés» nélkül megy el, nem lesz neki szerencséje.

*

22. Ha «állatot» (medvét) «szállítanak le» (ölnek) «levetkőztetik» (levágják) a fejét és «kezeckéit» (előlábait). A falu szélére érkeznek, megállanak, «tüzes nyilast» (puskát) durroztatnak, hadd tudja meg a falubeli nép, hogy «állatot» «szállítottak le». Azután fölkiáltanak (kiáltást tesznek) s a faluba bejönnek az «állattal». Az asszonyok szembe ugranak s hóval, vízzel kezdik dobálgatni, locsolgatni. Annak utána megtörik a bőrét szénával, hogy [élő] «állat»-kép mutakozzék (legyen). Azután asztalra helyezik. Az asztalt beborítják kendővel; az «állat» testét, kivéve az arcát (orrát, száját) befödik. Az «állat» fejét «kezeckéire» helyezik, hosszába nyújtják. Szemeire ezüstpénzt raknak (állítanak), hadd nézdegéljen, füleire gyöngyöt varrnak. Az «állat» elé pálinkát, húst, kalácsot,

houl tajen!» — *qmiltentët*; *pänk khqššët*. «*uj, ul kharjën, ul kânt-lën!*» — *qmiltentët*. *tül äk khum uj-jëw jëkwëliti, šoš-poqr-ňol-tus voqri, pänkätäm jani törël läp khamitit, koqtän tör vii, uj il-poqlt jëw tulili. šaňghultëp šaňghultau. päsen jel-poqlt khum unli, öpä-khajtël kûrili, jëw tulilëp älä-ke joxtëliti, kwän pqrremi. «älä at loarit joqmuž»* — *qmilti*. *jëkwëm kwän-aštët, kalën voqrilët. ujme khqt khajtël jëkwiän, sqatit khajtël kwän vijän.*

23. A megholt ember «tüze szikrája» (*Sorëmnë patëm ëlëm-çqlës «ulä-sultmä»*).

Maňsi sorëmnë-ke pati, man çotül sälti-ke, tawän çultnë ulä-sultmä çqsä urawë, jol at çaritawë. sorëmnë patëm ëlëm-çqlës isä nalimën çajtël-sis akw'-müs kwoliň mätän jäleri ulä-sultmä, kwolä-jorä sunsilaňkwë. an-mariň ulätä jol-ke çaritawë, tünši: «am sun-sëm ulä-sultmëm ti çaritimë, am tël at ërptawëm» — *läwi.*

24. Testtüzdelés (*Kät-çansä, la'il-çansä*).

Maňsi nët i tq maňsi çum kätänl çansäl jëtiänl. ti çansä kät-alän, kät-sornë, la'il-amnän, man säns-puňkën jëtawë.

zsírt állítanak (ültetnek); a népség [pedig] vendégli. «Igyál egy kis pálinkát, egyél húst!» — mondogatják. Főt hajtának. «Állat, ne haragudjál, ne dühösködjél!» — mondogatják. Azután egy ember «állattánczot» kezd tánczolni. Nyírhéj-ábrázatot (maskurát) csinál, fejét nagy kendővel borítja be, kezébe kendőt vesz s az «állat» előtt tánczot jár (mókázik). A hárfát pengetik. Az asztal alatt egy ember ül, az «apuska» (medve) módjára ordít. A tánczot járó, ha közel kezd jönni hozzá, félre ugrik. «Tiltja, hogy közel menjenek hozzá» — mondja. Ha a tánczolást befejezik (tánczolván elkészülnek), fölkiáltanak. Az «állat» [tiszteletére] hat napon át tánczolnak; a hetedik napon kiviszik.

*

23. Ha a vogul ember meghal, vagy valahova vész (bemegy), hátrahagyott «tűzszikrája»-t soká őrzik, el nem oltják. A meghalt ember árnyéka negyven napon át egyre jár az ő házas tájékára, hogy az ő tüze szikráját, a háza helyét nézdegélje. Hogyha tüzét eloltják, sír: «Im el van oltva az a «tűz-szikkram» melyet én ügyeltem (néztem); bizonyára nem szeretnek engemet» — mondja.

*

24. A vogul nők és olyik vogul ember kezüket rajzzal tűzdelik. Ezt a rajzot a kéztetőre, a kézszárra (alkarra), a láb-

jāny' ūrti' ɣansä ɣarēm-mā'ēs jētawē; tǎ-ērt kat-tān nāñɣ-ɣuli-pēl jēte'it, lūl kēlp voss tārätawē. ɣarēm-mā'ēs-ke ɣansawē: tawlin-uj-ɣuri, man la'iliñ-uj-ɣuri, man ness ɣarēm-šurtmil šurtawē. qulāt ɣotāl ɣansä jētuñkwē nǎmtä pati. tū ɣansätä vōjiñ pāñkēl šurtitā. tūl jūntpēl kēlp tārāti. kēlpēl nē'ilné mātä jotēl tū-tāsi, tū-pusmi, ɣansäi' jēmti. — aum mā'ēs-ke kēlpä tārāti: jūntpēl jētnē pāñkiñ mātä šorɣälin jiwēl nēritä, šorɣälin urä kät-tānā ɣulné mǎn tākis tū pēritä, kät-tānū tū voss ɣani.

C) Házi és erdei élet.

25. Bőr-kidolgozás (Tq wēl vārne ur).

Tq wēl tǎsléné, vārne urä toɣ ti āli: nār tawēl kwol-ālān nāñɣ-tarätawē āmpētné ul voss joɣtawē. saɣriäɣä solēl solta-we'i, tūl tawēl kiwrä asiñnūw sirēl tārätawē, jāny'i' voss nūnsi, akwān ul voss ɣartɣati (šäkērāli). tawēl jamēsäkw ɣot-tǎsēs-ke, ēkwātne vārawē. vārne urä toɣ ti āli: qulāt kwolās-tērpil, man majt-tērpil titeltawē (särtawē), akwān pēritawē, kwāɣ-ēl tākis jol-nēɣawē,

tetőre, vagy térdőre tűzdelik. Nagyobb részt ékesség czéljából tűzdelik az [ily] rajzot; [de] néha [akkor is] tűzdelnek, midőn a kéz ere [rendes helyéről] «fölválik», hogy a rossz vért kiereszszék. Ha ékesség czéljából rajzolnak: szárnyas állat alakját, vagy lábas állat alakját [rajzolják], vagy [pedig] közönséges ékességbeli vonalmintákat mintáznak (vonaloznak, húznak). Kezdetben a hova rajzot tűzdelni kedve tartja, oda mintázza a rajzát zsíros korommal; azután tüvel vért ereszt. Az a hely, hol vér jelentkezett, később megszárad, begyógyul, rajzzá válik. — Ha betegség miatt eresztí vért: tüvel tűzdelt kormos helyét rovátkos fával köti le, rovátkos oldalát kézzel «fölválásának» helyére [alkalmazva] erősen odatekeri, hogy kézzel [régii helyén] oda illeszkedjék.

*

25. A bőr szárításának és kidolgozásának módja im így van: A nyers bőrt fölakasztják a háztetőre, hogy az ebek el ne érhék. A [szélre eső] ket hasbőr-részt fatüvel áttűzik, azután a bőr belső részét kissé vastag ruddal kifeszítik, hogy [a bőr] nagygyú nyúljon s össze ne huzódjék (zsugorodjék). Ha a bőr jól kiszáradt, az asszonyok kidolgozzák. A kidolgozás módja im így van: Kezdetben lisztpéppel (kenőccsel), vagy májpeppel megnedvesítik (megkenik), egybe göngyölik, madzaggal erősen lekötik, hogy szét (kette)

*kittì' ul voss täremlì, sām-pattān jol-pinawē, ʒolit-mos voss sawi. tūl
 • tawēl jotlapēl joteltawē, sa'ilawē; tūl surmā kāmñēmtawē. jotēltēnātū
 jui-pālt saw-sikwarā nautapēl ʒot-nautawē. nautnāt jui-pālt ēkwū
 tawēl ʒartiluñkwē ūntti. la'ilāyātēl vortitā, kātāyātēl ʒasit-urān,
 pāri-urān šqlwē-kērēl āstnātā-mos ʒartilitā.*

26. Májpép (Majt-tēрпи).

*Majt-tēрпи vārñē urā ti: sāli-majt, man lū-majt tārā
 posnāi' pajtawē, tūl pul-tautawē, sāñʒwēs-kivērnē salʒawē; surā-
 nūw-ke, moššākwē vitēl pal-tēlitawē, sawēm nānēl sawlawē, tūl
 tēрпиjī jēmti.*

27. Ínczérna (Tōn-šētēp).

*Tōšēm tōn-poql jēkwātñē šētēp voqrqu. tōn šqurēp-mōñkhwēl
 pul-roqtau, koqmēltā tākw inti; tūl šētēp-ōštēl pal-mānitau, sānsēl
 mān pajtēl sārau. āñ-tē tēn-šētēp jiw, mān lu-tārm mawau. āñ-tē lu
 tōn-luā loqrau.*

28. Gyújtó moszat (Tāñkw).

Tāñkw wūt-poql pō-viwē, kwān-tōšlau, toqt-talēʒñē šukēn,

ne ereszkedjék s a [ház-]szöglet zugába (fenekébe) helyezik le, hadd
 savanyodjék reggelig. Azután a bőrt nyomkodó vassal nyomkodják,
 [gyúrás módra erősen] dörgölik; evvel a keménysége puhul. Miután
 [puhára] nyomkodták irháját kaparóvassal lekaparják. Miután le-
 kaparták, az asszony neki ül a bőr kihuzásához. A két lábával [az
 egyik végét valahova] odafeszíti (támasztja), kezével [pedig] hossza
 irányában és szélessége irányában kaszavassal húzogatja mindaddig,
 míg el nem készül.

*

26. A «májpép» készítésének módja ez: A rén-máját, vagy
 lómáját mindaddig főzik, míg teljesen szét (át) nem főtt, azután
 [szájban] szétrágják, nyírhéj-tartóba köpik; ha kissé sűrű, vízzel
 kissé fölelegyítik, kovászszal (savanyú kenyérrel) savanyítják, az-
 után péppé változik.

*

27. A száraz ínből az asszonyok czérnát készítenek. Az inat
 fejszefokkal szétverik, hogy puha legyen; azután czérnavastagság-
 ban szétszaggatják, a térden vagy arczon sodorják (fonják). Ezt az
 ínczérnát fára, vagy csontra fűzik (dugják). Ezt a csontot «ín-
 csont»-nak mondják.

*

28. A gyújtó-moszatot fölveszik a vízből s kiszáritják.

taplëx nukh-pëlëmlî; tont tautiñ taplëxmë tãñkw-kën tũ-punilën, jel-përitilën, pũilën, tãñkw tautël nukh-pëlejau.

29. Lepény (Kältëm).

Kältëm qšlëx-pqšën, mün rãšëx-pqšën-pogl voqrau; ñar ñãñ šãmërtau, šãjtãu, poqart-tãrm pal-poqãu; poqartmë ñãñ-jurtël toqt-šisã tuštãu, tõslãu. kältëm ãštës, panšës, vøjël sãrtãu.

30. Bozasör (Pusã).

Pusã tokh-lë voqrau: pqšën wũt-kën rãutãu, kyr-kën poqrtuq nal-uttãu, tũl qut sãñkau, tũ rãutãu, motëntũ nal-uttãu poqrtuq. pãl-poqartãxti-ke, kwãn sissëlãu, pãl-šõrlãu, tũl pusã inti.

31. Vërsavó-hurka (Āsëk).

Āsëk lũ-këlpnël, man sãli-këlpnël vãrawë. žũñ lũw, man sãli alawë, vëltã sa'irëp-mãñxwël jũnitawë. ũl voss sawali, kasãjil xanl-ãst pũtmawë. këlpã kwon ul voss kwãli, kasãj-asũ qšrël lap-pũtmawë, turã lap-nëqawë. tũl kazrã pal-silũtawë, saqanũ žot-vũwët, këlpã

Tűzi taplóra [tűzet] csiholsz, a tapló égni kezd; akkor a tüzes taplót beleteszed a tűzi moszatba, belecsavarod, fúvod s a tűzi moszat tűzzel gyúlad föl.

*

29. A kältëm-lepényt árpa-, vagy rozslisztből készítik; a tésztát megdagasztják, megsózzák, deszkán szétgyúrák; a deszkát a tésztával együtt tűz mögé állítják, megszáritják. Kész a kältëm-lepény, kisült, bekenik vajjal.

*

30. A bozasört im így készítik: Lisztet kevernek vízbe, beteszik a kemenczébe párolni, azután malátát törnek (zúznak), belekeverik s másodszorra teszik be [a kemenczébe] párolni. Midőn eléggé párlott (főlpárlott), leszűrik, savanyodni hagyják (megsavanyítják), aztán bozasör lesz [belőle].

*

31. A vërsavó-hurka lóvérből, vagy rénszarvas-vérből készül. Midőn lovat, vagy rénszarvast ölnek, a homlokát megütik fejszefokkal. Hogy ne kínlódjék, a késsel hónaljában döfik át. Hogy a vére ki ne jöjjön, a kés nyílását gyaluforgácsal tömik be, a torkát [pedig] lekötik. Azután hasát fölhasítják, kiveszik beleit, vérét nyírhéj-csuporral egy nagy nyírhéj-tálba merik ki, a megaludt dara-

sānʒwasəl jāni' sāl-kivérnə ʒot-jōxtawə, kartanā kātəl pul-taŋrawə, āsək saw voss ʒulili. tūl kēlp-qsnə ʒulilənə šālʒä ʒot-jōxtawə, solwä-ləl solhrəltawə, solwəl-jot akwän rautawə. saʒət ʒot-loutawət, kasäjil ʒot-härtawət; tūl jiw-soləl saʒ-qul akwän mörmawə, šoltawə, sətəpəl jol-nəʒawə; tūl āskəl jōxtawə. tārəs-kēm ta'ilä at jōxtawə, saʒ paj-timə ul voss pokmati. saʒ pajtuŋkwə patawə, akwän šakrati, ta'ilä jēmti, āsək saka voikēni' jēmti. pajtim āsək pūtnəl pā-vīwə, moššákwe pōllawə; tūl kasäjil pul-jäktawə, tēwə.

32. Hússzáritó állvány (N'el).

Tūjā wanit suorʒ ālsəm-kel tē urəl nukh-tōšliləm: ŋēl vōgrēm. tarä mōt kit šāp tuštēm, šäppi-türm ŋēl-šir punēm, ŋēl-šir-türm pal-šällēm ŋoul tārēm. ton jel-poglt toqt paltēm; toqt-rīnē ŋoul kwän-tōši. tūl ŋoulām ju-khantiām.

33. Hústartó állvány (Narmä).

Narmä tokh-tē voɡrau: ŋilä šāp šɡurau, ŋilä khəut mǎnti tuštaut. tont khuošt širri puuwi, širri-türm por-jiwət rasaut. tont ŋoul nukh-pēʒwtau narmä-türm, oəmpētnē at tēwə.

bokát [pedig] kézzel szétnyomkodják, hogy sok vérsavó keletkezzék (emelkedjék föl). Azután a vér felszínére emelkedő hig levét (nyálat) lefőlőzik (lemerik), sóval megsózzák s a sóval egybekeverik. A beleket kimossák, késsel megtisztítják (meghántják, tisztátlan részét lefejtik); azután fatűvel a bél végét egyberánczolják, megtűzik, ezérnával lekötik; azután megtöltik (megmerik) vérsavóval. Tovább, mint egy arasznyira nem töltik, hogy a hurka (bél) a főzés alatt föl ne pukkadjon. [Midőn] a hurkát főzni kezdik, összezsugorodik, telivé lesz, a vérsavó [pedig] nagyon fehérré lesz. A megfőtt vérsavót kivezik az üstből, kissé behűtik; azután késsel apróra vágják s eszik.

*

32. Ha tavasszal jávort öltem az erdőben, ezen módon száritom meg: Hússzáritó állványt készítek. Tisztás helyen két ágas karót állítok fel, a két ágas karóra teszem [keresztben] a hússzáritó állványrudat, a hússzáritóállványrúdra aggamat a főszeletezett húst. Annak utána tüzet rakok, a tűz melegétől a hús kiszárad. Azután huskészletem (húsaim) hátamon haza viszem.

*

33. A hústartó állvány ím így készül: Négy ágas karót vágnak s keresztben ráhelyezik négy jegenyefenyőre. Azután hosszában fekvő rudakat tesznek rá s [e] rudakra keresztrudakat vetnek. Akkor a húst rádobják az állványra, hogy az ebek meg ne egyő.

*

34. Száritott hal (*Jaxél*).

Jaxél voqrné urä tokh-té öli: khul sisä-khuost pal-siltau, tül lîr-ä-poql nur-jiwné nukh-mayau (*jaxéltau*). nur-jiw säp-tärm punau; tül khul khatél rîné, män toqt-rîné toslau. té tösém khul jaxli loyau. khul-jaxél äkw-tärm päs käppä punau, tül nêtel jel-nēyau. — [Más közlés szerint:] xul sisä pal-silawé, kit pal paxjārä ās silawé; xatél-rē'il, man ul'ä-rē'il tont mol'ēx tārä tāsī.

35. Rovásfa (*S'orkhél-jiw*).

S'orkhél-jiw i pom ilélén' oqrémť sörkheltawi. män-sāt pom kwän ilēn, jel-sörkheltiän: sāt put-ke kwän-ilēn, sāt sörkhél sörkheltēn. tont nāu-poqltēnt sāt sörkhél, ām-poqltēnt sāt sörkhél sörkhelt-jiwānām äkw' šqutél öliji, äkwän l'äl'l'iji.

34. A száritott hal készítése módja im így van: A halat háta hosszában fölszelik, aztán farka felől föltűzik (földugják) a nyársfára. A nyársfát ágas karóra teszik; azután a halat a nap, vagy tűz melegével száritják. Ezt a száraz halat «*jaxél*»-nak mondják. A száritott halat egymás fölé halomba rakják, azután kötélekkel lekötik. — [Más közlés szerint:] A hal hátát fölszelik, kétfelől az oldalait szintén fölszelik; akkor a nap melegével gyorsan megszárad egészben (keresztülszárad).

*

35. Rovásfákat szénahordás idején ródalnak. A mennyi szénát hordtál, [azt] fölrovod: ha száz pudot hordasz, száz rovasjelt róssz föl. Akkor nálad [is] száz rovasjel, nálam [is] száz rovasjel: rovasfaink egy számban (sokasággal) vannak, egymásnak megfelelőnek (egymáshoz illenek).

D) Szólásmódok a közbeszédből.

1. *Nañ kant-šaxl, kakrën-këurt akw'-mūs miryi*: Te haragvó zivatar, mindig dörög a belsődben = Mindig haragszol | *simkën ness miryi, ta'ints kantël*: Szívecskéd csak úgy dörög, megtelt haraggal | *kant-šaxl!* Te haragzivatar! = hirtelen haragú | *ürëk-šaxl!* Te hazugságzivatar! = Te hazug! (*akw'-mūs urki* mindig hazudik) | *lawëñ žum lawëñ nqmt žajte'in*: Dühös férfi dühös elmével futsz = Felforrt a dühöd.

2. *Puunä pusjelim sarän tiste'in, ünle'in*: Úgy ülsz, búsulsz, mint egy zürjén, kinek a gazdagságát elrabolták = hallgaton ülsz.

3. *Ti vārñe polsüntël tujiän-ke ñiñkwën žälä vārijin, tēliün-ke jāñkēñ žälä vārijin*: Ezen rágalmaitokkal engemet (ha) nyáron nyüves tetemmé csináltok, (ha) télen jeges tetemmé csináltok = Megesztek, agyonkinoztok rágalmaitokkal.

4. *Nañkin ñāl vortsën*: magadnak állítottál föl kelepcezt = tetted bosszút von magá után.

5. *Ažsër lē'i tārütāñkwē saka mās'tēr āsën*: Rókafarkat ereszteti, abban nagy mester vagy = Nagyon ravasz vagy | *ąžsër-lē'i nqrtse'in v. tār'tēle'in*: Rókafarkat terítesz v. eresztesz = Hizelegsz.

6. *Lēřēm jol-tažäpim qli*: A farkam leakadt = Le vagyok kötve e helyre, nem mehetek sehová.

7. *Tari-pākw māñ simkēm žqut-jiw ta'ilēñ lumtē kwossnät sujt*: Úgy érzem, mintha fenyőtobozhoz hasonló kis szívecském szurokfenyő teljes parázsában égne = Nagyon fáj a szívem.

8. *Taw kwalžü jāktnäi' jēmts, ta-kēm nētä-pält molēml*: Ő olyanra lett, mintha kötelet vágna, úgy siet a feleségéhez.

9. *Manēr jōžriñ suj, manēr žōžriñ suj tot sujt?* Micsoda zaj, micsoda lárma van ott? (A padláson jártak, erre vonatkozott a kérdés.)

10. *Xūñ ūsnē sorēm a'ĩmtal?! āřim-mā'es puñkēm jūw-pōsi*: Hogyan volna fájdalom nélkül való a halál (elvesző halál)?! Leányom miatt mered vissza a fejem = Fáj a szívem; ő miatta nem szeretnék meghalni (V. ö. *ēlēm-žqlēs jol-pōsēli, la'iläžä, kätäžä tū-pōsei'* = *kärter'*: Ha az ember meghal, keze-lába megmered, околѣеть).

11. *Am pütēm xoti jiseñ xum jiseñ tǵremt pajǵlti*: Az én üstöm valamely örök életű férfi örök idejében fog felforrni = Sohasem forr fel.

12. *Urä-ke sät urä müs nǵmtēm jǵñxǵilēm*: A mi oldalát illeti, hét oldal szerint forgatom elmémet = Mindenfelé forgatom elmém.

13. *Xotäl' ālnē sät lätin akw'-müs nǵmawē*: Bármerre levő hét szó mind megemlítettetik. (Ezt a megjegyzést a szótári jegyzetek összeírása alkalmával tette a közlő, a midőn t. i. mindenféle szó előkerült a beszédben.)

14. *Ti tolmēs-nēn xǵnal ness nǵmēlmatililēn, ti kuryānē sät pišä, sät āprü akw'-müs at xǵlilēn*: Erre a tolmácsnődre egykor majd csupán emlékezni fogsz: az ő kiabáló hét fogását, hét ügyességét egyre nem fogod hallani. (Midőn a közlőtől az állatok hangjait utánzó szókat kérdezgettem s ő félreértésből a szókat egy-szersmind valóságos hangutánzással kísérte: akkor tette e megjegyzést.)

15. *'Nolēn māxr-uj nañ pasilaǵte'in, kārēlaǵte'in*: Mint valami nagyorrú vakondok fúrkálsz, túrkálsz [ezeken a papirosokon] = Egész nap egyre írásaid mellett ülsz (v. ö. *kasājil kārēlaǵti* kés-sel fúr).

16. *Ta'itnē jiwēn? — pus-ke ālnūm, ul minnūm?! Ta'itnē minnē lǵñxēm lap-porxēitawēs*: Jössz-e a Szoszvamellékre? — Ha egészséges volnék, hogyne mennék?! Az én utamat a Szoszvamellékre befutotta a hó = Nekem lehetetlen utaznom.

17. *Ätā ilī tǵ' patēpālē'in, ätā xǵtel ti patēpālē'in tajēx*; Később sem éjjel, sem nappal nem fogsz ide jutni = Sohasem fogsz erre a vidékre jönni.

18. *Nēkwēn sis pāl ālnē ta'ilin xǵlēt ta xǵlilēn*: Nöcskédet hátralevő teljes elhagyással hagyod el = Örökre elhagyod.

19. *Sim-tārsēm molēx sorxati*: Szívem gyökere hamar elszakad = Kedves emberem nem sokára távozik (v. ö. *ke'in kwolä xot-sorxats*: a gomb lyuka kiszakadt).

20. *Sätēriñ xǵtēl-kastēl ās jāmēs ülēm!* Az ezredik napig ismét jó álmot! = Isten veled örökre!

21. *Man jārēn-niēm, man āñkwēn-niēm raute'in?* Vajjon atyád nyelvét, vagy anyád nyelvét habarod? = anyanyelveden van-e

zavaros beszéded? (— mondta a közlő, midőn véletlenül magyarul intéztem hozzá egy kérdésemet).

22. *Űsné, patné vññžü-süntné manèrài' mine'im?!* Meghaló, beleeső gödör szájába miért menjek = Minek menjek olyan helyre, hol meghalnék.

23. *Möt punné, mot sawné pats; pēntžats:* Más szőrbe, más bőrbe jutott; fölcserelődött = Elment az esze.

24. *Tārém-samt, jožte'im:* Isten szeme előtt [mondom], eljövök; eñ Bory przydy = Istenemre mondom, eljövök.

25. *Nakiñ nārāp žājiñ ruśné paulékēm nakawé:* Izületes boeskorú üstökös orosz tapossa (*Tat-tit-paul*) falum [hol a vogul-ság kivesztével orosz telepedett le].

26. *Vit-sužtal mānēl jožts:* Vize hirtelen földről érkezett = Ismeretlen földről.

27. *Jūntēp pūri, űri nāj:* Tűt fogni, tartani tudó úri nő = Derék nő.

28. *Morti mā uj-žajtēl rotti' isēpasēn, samēmne patsēn:* Délvidékről jött madárkép rögtön ideszállottál, szemembe tüntél (estél) = Rögtön észrevettelek.

29. *Űnīs at ānīsi:* Nincs fara = Nincs ülőhelye, nyugta, folyton jár-kel.

30. *Pujt lūlné žūrēm pun-tārsēm saka sarženānl sujti, ta-kēm pīle'im nañēnnēl:* Farlyukamban álló három szőrszálamnak nagyon érzik rezgése, annyira félek tőled (— mondják gúnyból).

31. *S'anīn pup jēmts (tūjtne lātiñ):* Anyád «pappá» lett (titkoló kifejezés) = *jol-žāls:* meghalt.

32. *Totērnē ārēnt ožtuñkwē vōuwēs:* Elhívták, hogy a tatárnak az adósságát fizesse = Félrement szükségét végezni.

33. *Am ēryānēm, am mōjtānēm saim kwolné lap-raumatwäst:* Az én énekeimet, az én regéimet eltemette a korhadt [összeomlott] ház = Nem tudok éneket, regét.

34. *Nañ jurt-žumin at žōlnātū, mañsi lātiñ tawān qsiñ tul:* Mivel társad nem érti (hallja), a vogul beszéd neki sűrű (vastag) felhő.

35. *Am rumam nañ pākw-pqsi vojken ātēr, jurtēn sāriš-vāta sēmēl iqrēn:* Te, barátom, czirbolyatoboz mogyorójához hasonlatos fehér fejedelem vagy, társad tengerparti fekete szamojéd.

36. Szitokszók: *Āmpētnē voss tēwēn!* Hogy a kutyák

egyenek meg! | *Kul-mān min!* Menj a pokolba (az ördög hazájába)! | *Āñkwèn nān!* Az anyád p... ája! *Posér āñkwèn jān' nān!* Szajha anyád nagy p... ája! | *Posér āmp!* Üzekedő eb (nőre mondják)! | *Āmp vēlt!* Kutyafofa! *ēsēmtāttal āmp-vēlt!* Szermermetlen kutyafofa! *Kul-vēlt!* Ördögfofa! *Après-vēlt!* Tökfilkó! (Бол бань! не вѣжливой, дикін) | *Nañ uśām après!* (ты дикій болбань)! | *Xqmēl Ūtpi!* Pokolbeli «ugató»! || *tūwēss!* No, nyugodj (rárivalló szó)! *непестань!* | *Xqmēl-mān totāln!* Vidd a pokolba! | *Xqmēl ruś:* Pokoli muszka!

37. Bámulat kifejezései: *Satā! manā piś!* Ej-haj, minő furcsaság! (вотъ какое диво! что-за хитрость!) | *Manā kul!* Ej, micsoda, mi ördög! | *Sorūiñ śis!* v. *Jelpiñ śis, manēr tit taw tamliñ jēmts:* «Aranyos anya» v. «szent anya» (t. i. Kaltēs), micsoda történt itt! (Батюшка, что такое здѣсь дѣлалось! ахъ бѣда!) | *tī-sēr!* Ugyan! Ejnye de furcsa!

38. Kesergés: *Sqwiñ mā sāt xalnē sāt ātpā ātiñ puñkkēm jol voss ujtāslem: ti jānit saw ul voss totnūm; Tārēm jān' saw, pupi' jān' saw ul voss totnūm!* A réteges föld hét közébe bujtattam volna bár alá fejem (= bár meghaltam volna): ily nagy kint bár ne kellene szenvednem (viselnem); *Tārēm* nagy kínját, istenke nagy kínját bár ne kellene szenvednem! (Csúzbajában mondta a közlő).

39. Leánykérő szólások: *Xajtā xum āγiñ xum-nūpēl lāwi:* «am nañēn pērsēlayte'im, sarēlayte'im»: A kérő násznagy szól a leányos emberhez: «Én téged unszolva kérlek, szorongatva kérlek [add oda leányod]». — *āγiñ ājkā lāwi:* «at mēγēm, kāsēm ālīm»: A leányos öreg felel: «Nem adom, nincs [hozzá] kedvem». — *xajtā-xum lāwi:* «nqmtēn ēlāl vojāln, rqrw'-ut vārāln, ti xātēl at mairē'im, vori at tārāte'im, xajtēle'im»: A kérő válaszol: «Fordítsd kedvezőbbre (vedd előre) elméd, tedd őt (t. i. a nászoló legényt) rokonoddá, e mai nap nem jutok szorultságba [rászentelem feladatomra], nem engedek meg erőszakosságot [részedről], nászolni fogok». — L. Pápai Károly: A vogul házasság (Hunfalvy-album).

40. Köszönés: *Paśā!* Légy üdvöz! (találkozáskor); *Paśā, paśā ruma!* Légy üdvöz, barátom! | *q̄s jqmēs ūlēm!* Isten veled! | *Pūmuśipe!* Köszönöm! (спасибо!) | *Tārēm tits!* Köszönöm az ételt! (tkp. isten jóllakatott, во здравѣ кумалъ!)

E) Személynevek.

(A Felső-Szoszva és Szigva vidékéről.)

1. *Jāni'-paul*-ból: *Sampēltal* (Vak; Сембенталовъ). — *Sontin* (Сондинъ, Сотиновъ). — *Korik*. — *Moñin*.

2. *Xal-paul*-ból: *Tasman* (Тасмановъ). — *Amēt*.

3. *N'axšēm-vōl-paul*-ból: *Nom*. — *Patak*. — *Jānaχ*.

4. *Māñ-jā-paul*-ból: *Xiurä* (Тусинъ). — *Māñ-jā-ājkä* (Тихоновъ). — *Jañi* (Т.). — *Aña* (Анятый). — *Xqñäl* (Токшаровъ).

5. *Sokur-jā-paul*-ból: *Māñkwē* (Kicsike), *Vōtēm*, *Jāñk-pūñk* (Fehér-fő), *Jāxi-ājkä*, *Polä*, *Āpsikwē* (Öcsike), *Xum-ut*, *Xuma*, *Pēlpä*, *L'añ-ājkä*, *Jušēm-ājkä*, *Māñ-ut* (Kicsiny), *Māñ-āpsi* (Kis-öcs), *Ātakwē*, *Kalkwē*, *Maña* (mindannya: Сойнаховъ) | *Kēntēm šqwa*, *Alilēm*, *S'akliñ*, *Xqut-šayl-ājkä* (Lúczfenyő-orom-öreg), *Sqrvitiñ-xqr* (Pálincás), *Jāni'pīris* (Nagy-fiúcska; mindannya: Яптинъ). | *Puśä* (Анхоринъ).

6. *Jā-sünt-paul*-ból: *Xansāñ kēnt* (Tarka sapka; Хатаневъ). — *Jilpēltalēm xum* (X.).

7. *Hañlä-paul*-ból: *Vaj-Xañrä* (Тихоновъ). — *N'ār-le'in* (Korasz evet; Ленкинъ).

8. *Muñ-kēs-paul*-ból: *Lui-gul ājkä* (Alvégi öreg), *Vāsmēñ*, *S'olt-ājkä* (Рампантьевъ-ek) | *Urām* (Hegynyereg), *Māñ-koitāñ* (Кимлинъ-ek) | *Sampēltal-pī'*, *Talkwē-kwoliñ-ājkä* (Alacsony-házass-öreg; Меровъ-ok).

9. *Ali Xārēm-paul*-ból: *Rqš-paul-ājkä* (Fövénypart-falvi-öreg). — *Māñ-rqš-paul-xum* (Kis-fövénypart-falvi-férfi). — *Pupχ' isēm xum v. Liliñ pupχ' ājkä* (Istenke-szállotta-férfi, Eleven-istenkés öreg). — *Kwōtl-pī'* (Középső-fi). — *Jāni' pī'* (Idősb-fi). — *Kwōl-sāli ūrnē pīris* (Házi-rént-örző-fiúcska). — *Xartēm paul xum*.

10. *Lui Xārēm-paul*-ból: *Sarāñ-sāxiñ ājkä* (Zürjén-subás öreg). — *Jārēñ-kwoliñ ājkä* (Szamojéd-sátras öreg). — *Māñ-utris* (Kicsike-holmi). — *Tārāk-xum*. — *Kwōtl-xum* (Középső-ember). — *Jānχ' ājkä* (Idősb-öreg).

11. A *Mēñkw-jā-paul*-beliek családneve (*āpēris namä*): *Alxati* («Verekszik»), a *Sorāti-paul*-belieké: *Murtásēp* («Szitkozódó»).

F) Ebnevek.

I. Lozva-vidékiek:

1. *Va'ilép* (Vonószij: fehér örve van a nyakán). — 2. *Voršék* (Czinege: homlokán hóka van). — 3. *Xulax* (Holló: fekete). — 4. *S'olši* (Hölgymenyét: fehér). — 5. *Xansi* (Tarka). — 6. *Sosla* (*sossél*-féreg). — 7. *Jūr* (*jūr*-féreg). — 8. *Pal'* (Fül). — 9. *Kit-žum* (Két-ember). — 10. *Sāl'* (Búvárlúd: fehér petty van a szemén, mint a búvárlúdnak). — 11. *Tāulä* (Szárny). — 12. *Xaleuw* (Halászmadár: szürke). — 13. *Ēntēp* (Öv: fekete öv van a derekán). — 14. *Xul-tēp* (Vidra). — 15. *Ažsēr* (Róka: vörös). — 16. *Xuntil'* (Vakond: fekete). — 17. *Nār* (Mogyoró). — 18. *Viγir-puñk* (Vörös-fej). — 19. *Sēmēl-puñk* (Fekete-fej). — 20. *Awlaγ* (Jegeskacsa: fehér). — 21. *Kāt-pāl* (Félkeztű: egyik előlába más színű, mint a másik). — 22. *Xapsä*. — 23. *T'altuuc*. — 24. *S'idä*. — 25. *S'ānki*. — 26. *Pōγlēp* (Gomb).

II. Szoszva-vidékiek:

27. *Xārtžēn* (Ölyv). — 28. *Jānteuw* (Ij-ideg). — 29. *Sānki* (Fekete kacsa: fekete). — 30. *L'oltä* (*laltä* «falt»: foltos eb). — 31. *Xansi* (Tarka). — 32. *Kopa* (szürke eb). — 33. *S'āmés*.

III. Jevra-vidékiek:

34. *Sip-kher* (Nyak-kan; Бѣлошейка, fehér nyakú). — 35. *N'oli* (Kígyó). — 36. *Lāpkē* (лапа у ней бѣла, fehér lábfeje van). — 37. *S'ērke* (сѣрая, Szürke). — 38. *N'oγs-kher* (Nyuszt-kan). — 39. *Lān-oq* (Evet-leány: nöstény eb). — 40. *Viš khwolēγ* (Kis-holló). — 41. *Kīmēt* (Rozomák). — 42. *Sēl-oq* (Búvárlúd-leány; nöstény eb). — 43. *Sompēr* (шомполь, puskatöltőfa). — 44. *Vqrepkē* (Magtörő-holló). — 45. *S'olis-oq* (Hölgymenyét-leány; nöstény). — 46. *Sus-khom* (kan eb). — 47. *Sēmēl oq* (Fekete-leány). — 48. *Nākēs*.

IV. Pelim-vidékiek:

49. *Vārsiγ*. — 50. *'Noγs*. — 51. *Khwlulēγ*. — 52. *Sañk'-oq*. — 53. *Seł'-oq*. — 54. *Pōsa*. — 55. *Khul-tēp*. — 56. *Lupt-oq*.

NYOLCZADIK SZAKASZ.

A vogul föld helynevei. *

I.

A Lozva (*Lūsm*, *Losm*) folyó vidéke.

1. Lozva-melléki falvak: 1. *Lūsm-talēḡ-paul* (Lozva-falva; Юрта Пахтарова: a Bachtjárok régi telepe, most Michail Ukladov lakja). — 2. *Sq̄w-paul*; KLV. *Šāu-tur poēl* (Коврижины). — 3. *Xqsä-völ-p.* (Hosszú-folyóvonal-f.; Елисины). — 4. *Karp-jā-p.* (Rigós-folyó-f.; Укладовы). — 5. *Patej-p.* † (Θадей Kaslapov volt falva). — 6. *Pāḡwēñ-tit-p.*, *Pāḡm-tit-p.*; KLV. *Poñkhw-sutpā-poēl* (Széles-folyótövi f.; Шейные). — 7. **Kēr ḡilnē ūs* (Vas-ásó-város; Лозвинский пристань, a lozvai vashánya kikötője). — 8. *Tat-tit-p.* † (Tatä-tövi-f.; Юркины; most Якубовский orosz lakja.) — 9. *Tqrēḡ-paul*, *Törēḡ-poēl* (Перпины). — 10. **Lq̄s-tit-p.*, *Loq̄s-tit-p.* (Лача). — 11. **Jev-tit-pēl* (Митяева). — 12. *Or-tit-p.* (Усманова). — 13. *Nqlēm-tit-p.* (Аря). — 14. *Pats-p.* (Горные). — 15. *Sint-jā-p.* (Синдей). — 16. *Tēlēm-tit-p.* (Рашкины). — 17. *Jqul-tit-p.* (Кузьина). — 18. *Åš-tit-p.* (Илюшина). — 19. *Tor-tit-p.* (Таньшины). — 20. *Punli-p.* † (Боркинъ). — 21. **Ruś-p.* (Оросzfalu; Кондратьева). — 22. *Mañs p.* (Vogulfalu; Тахтанская). — 23. **Loike p.* (Шабурово). — 24. **Näi-tit-p.* (Мишина). — 25. **Losm-tit-p.* (Lozvatorkolati f.; Усье Лозвы).

2. Falvaka Lozva mellékfolyói mentén: 1. *Tq̄mp-ūsiñ-p.*, *Tq̄m pusēm-p.*; KLV. *Tq̄mp-osēm-poēl* (Тошеньки; a

* † jel azt jelenti, hogy az illető falu lakossága kihalt, vagy elköltözött, * hogy most már oroszok lakják, illetőleg vogul lakosai eloroszosodtak. A helynevek a folyó forrásvidékétől kezdve szoros földrajzi egymásutánban vannak közölve.

Bachtjár-család főtelepe). | 2. *Tuxtä-jā-p.* | 3. *Jelpiñ-jā-p.* (Szent-folyó-f.; Туйкова) | 4. *L'ül-jā-p.*; KLV. *L'ül-jā-poel* (Rossz-folyó f.; az Ukladovok egy ágának falva) | 5. *Uš-jā-tit-p.* (a Bachtjár-család falva) | 6. **N'ürēm-völ-ūs* v. *Sapsa* (Réti-folyóvonal városa; Никито-Ивдиль, Новое Строение).

3. Mellekfolyók: 1. *Pūrma-jā* (Пурма). — 2. *Vismä, Visma* (Ушма). — 3. *Tamp-ūsiñ jā* (Тошенька). — 4. *Jelpiñ-jā* (Szent folyó; Вижай); ennek mellékvizei a *Tuxtä-jā, Jelpiñ Uš-jā, Añsuk-jā* (Öregember-folyó). — 5. *Karp-jā.* — 6. *L'ül-jā.* — 7. (Умня). — *Pāxwēñ jā* (Széles folyó). — 8. *Tin-jā* (Тиня). — 9. *Üntēp-jā* 10. *Tatä-jā*; KLV. *Toqtä-jā* (Татя). — 11. *Māñ-jā* (Kis-folyó; Манья). — 12. *Luik til, Alik til* (Еловка). — 13. *Jiwtēl-jā* v. *Äwtil-jā* (Ивдиль); mellékvize a *Tāsem-jā*; KLV. *Tošem-jā* (Sekély, száraz folyó; Южная Тошенька). — 14. *Šēmēl jā* (Fekete folyó, Черная рѣчка). — 15. *Nor-jā.* — 16. *Sōnyāl* (Березовская). — 17. *S'oχ-rqš-jā* (Асиновская). — 18. *Vuol-jā* (Folyóvonal-f.; Волья). — 19. *Jāni ānā* (Nagycsésze; Чашенская). — 20. *Xal'sur-jā* (Красноярская). — 21. *Puniñk'-jā* (Пуновка). — 22. *Unēs-jā* (Уньша). — 23. *Vqr-jā, Vuor-jā* (Воря; Erdei folyó). — 24. *Popi-jā* (Istenke-folyó; Шайтанка, Лядвинка). — 25. *Kaš-jā* (Каша). — 26. *Loaš-jā* (Лача). — 27. *Jewa-jā* (Ева). — 28. *Ur-jā.* — 29. *Pañlā, Poiñl-jā* (Понель). — 30. *Vatkiñ-jā* (Ваткель). — 31. *Ar-jā* (Аря). — 32. *Uš-jā* (Kis folyó; Горная рѣчка). — 33. *Sint-jā* (Синдейка). — 34. *Tēlēm-jā* (Тальма). — 35. *Jaul-jā* (Явля). — 36. *Äti-jā* (Ликина). — 37. *Tōpa* (Дулкова). — 38. *Äš-tit-jā* (Илюшина). — 39. *Ušiñ-jā* (Усиня). — 40. *Tartēm* (Таретина).

4. Partnevek a Közép-Lozva vidékén: 1. *Posāl-mēsi* (Patak-folyóforduló). — 2. *Simri-vitēp-sām* (Süger-vizes szöglet). — 3. *Kwasov-jos-sünt* (Kwasov-útjelzésének torkolata). — 4. *Lūpsiñ-mēsi* (Kidőlt-fatörzsekkel-borított folyóforduló). — 5. *A'it-tit-lāxi'* (Folyóér-tövi zúgok). — 6. *Xāl-rqw-mēsi* (Nyírfa-öböl-folyóforduló). — 7. *Luik-tāl-tältēm-mēsi, Alik-tāl-tältēm-mēsi* (Téltelelő alsó és felső folyóforduló). — 8. *Luik til-tit, Alik til-tit* (Alsó és felső pataktő). — 9. *Māñ-jā-tit* (Mány-já-tő). — 10. *ātēr-sa'irēp-χujnē vōl* (Fejedelmi-fejsze-fekvő-folyóvonal). — 11. *Kwa-rēχ-pīt mēsi.* — 12. *Jelpiñ-mēs'-tit* (Szent folyóér-tő). — 13. *Jāni'-kwol-saurēχ.* — 14. *Uš-kwol-saurēχ.* — 15. *Sqrt-posjēñ'-tit* (Csukára-

világító viztó; czélozva az ottani éjjeli halászatra). — 16. *Tqlāl-lāχ*. — 17. *Sēmēl-vitēp-lāχ* (Feketevizű-zúg). — 18. *Xsā-lāχ-tit* (Hosszú-zúg-tő). — 19. *Uš-tam-tālt* (Kicsiny-Tam kikötő). — 20. *Tāt-tit* (Tata-tő). — 21. *Xāl-χāñχ'-sünt mēsi* (ti *lāñχ-χāñχä* *χajt-tawē*: ezen úton át nyargalnak; t. i. egyenesen átvezető hegyi út van ott). — 22. *N'ix-tuštñē-a'it-mēsi* (Vörösfenyő-álló-folyóér-forduló). — 23. *Xump-vōl* (Hullámos folyóvonal). — 24. *Untēp-jā-tit* (Untépjá-tő). — 25. *Pānt vōl* (Lapos folyóvonal). — 26. *Ēkwā-ūnlēnē vōl* (Asszonyülő-folyóvonal). — 27. *Tin-jā-tit* (Tinjá-tő). — 28. *Alkē-mēs'-tit* (Felső-folyóforduló-tő). — 29. *Sorēχ-χar-raqwi'* (Szárított-lazacz-öblök). — 30. *Makarš-mēs'-tit*. — 31. *Pāχwēñ-sünt* (*Pāχwēñjā*-torkolat). — 32. *S'oχ-rāš* (Асиновска). — 33. *Pununk'-jā-mēsi*. — 34. *Jāni mēsi*.

5. T a v a k: 1. *L'ul-urēj-tūr* (Дубровское озеро; Lyúljá-áradmánytava). — 2. *Jus-pitiñ-tūr* (Sasfészkes tó). — 3. *Ūlp-supiñ-tūr* (Fél-czirbolyafa-tó). — 4. *A'it-tit-lāχ-tūr* (Folyóér-tő-zúg-tő). — 5. *Kat'-ūrej-tūr* (Katerina halászó áradmánytava). — 6. *Telēm-uri-tūr* (Семиозёрное болото; hét tó van ott). — 7. *Jelpiñ-mēs'-tit-tūr*. — 8. *Sorp-tor* (Рашкино озеро). — 9. *Sint-jā-tor* (Синдейское озеро). — 10. *Tumēn* (a Lozva és Pelym között elterülő nagy tavak közös neve).

6. Hegyek a Felső- és Közép-Lozva vidékén (jobbra): 1. *Xāj-ēkwā* (Хой a Lozva főnél; *vōr-pupχ'-ēkwā tot āli*: erdei istenkeasszony van ott). — 2. *Tump-Kapaj* (Hatalmas domb; a Purma főnél). — 3. *Pēsēr-talēχ-šāzl* (Visera fői-bércz). — 4. *Jāni'-vqntērt-šāzl*, *Māñ-vqntērt-šāzl* (Nagy és Kis-Vidra-bércz). — 5. *Jāni'-Jāmfi*, *Māñ-Jāmfi* (Лемнты). — 6. *Moñiñ-tump* (Муни-ньеръ; az utóbbi három a Visera, *Pēsēr-jā* és Pecsora, *Pasār-jā* forrásai közt). — 7. *S'isup* (Чистопъ). — 8. *Jelpiñ nār* (Szent hegy; melyben az *ājkā-šāzl*, «Öregember-bércz» és *Ēkwā-šāzl* «Asszonybércz» emelkednek ki a *Tāmpūsēm-jā* forrásainál; *ēkwāi' ājkāi'* nānki *ēlēl*, *mañsi tū at χāñχi*: a távolból öregembernek és öregasszonynak látszanak, vogul ember oda föl nem hág). — 9. *Salat-ur* (a *Tuχtā-jā* forrásánál). — 10. *Lais-ur* (a *Jelpiñ-jā* alsó folyásánál). — 11. *Tāmiñ nār* (a Lozva s *Jelpiñ-jā* közében). — 12. *Košma-ur* (az *Añšuk-jā* forrásánál). — 13. *Kēnt-nār* (Sapka-hegy). — 14. *Tari'-nār*, KLV. *Tōri-ur* (Журавлевъ камень, Daru-hegy; az Ivdil felső folyásának két oldalán). — *Assā-Ta'it-talēχ*

n̄qr, KLV. *Tait-ur* (Денежкинъ камень; Dél-Szoszva-fői hegy). — Az Ural-nak általános vogul neve: *N'qr*, *N'ör*, osztjákúl: *Urxat* (egy vogul közlé szerint).

II.

A Tavda (*Ta'it*, *Täut*) folyó vidéke.

1. Falvak: 1. KLV. **Kōrē* (Гаринское). — 2. ALV. **Pol-tēs-pel* (Болтышовский). — 3. **Lim-tit-p.* (Линтовка). — 4. **Kāšmēz-p.* (Кошмакское). — 5. **Völ-tit-p.* (Усье Ваглинское). — 6. **Vor-jā-p.* (Ворынский). — 7. **Palm-uš*, TV. *Polēm-oš* (Пельмь). Itt a Közép-Tavdáig vogul nevükön ismeretlen, orosz faluk következnek. A Közép-Tavda mellékén vannak: 8. **Turárapoul* (Табары). — 9. **Narēm-jā-poul* (Чулина). — 10. **Tqrmēl-p.* (Тормальская). — 11. **Tākēl-p.* (Тагильская). — 12. **Ašmāréz-p.* (Ошмаровская). — 13. *Čqumitār-p.*: *Jänü-č.*, *Muš-č.* (Чандиры: Nagy- és Kis-). — 14. *Nqláχ-p.* (Сайткова). — 15. *Kharpaš-p.* (Кошуки). — 16. *Äχēt-p.* (Янычкова). — 17. *Ilpēñ-tō-p.* (Шайтанский; Szent-tó-falva). — 18. *Utiñ-khuli-p.* (Vizes-házak; Кузьева). — 19. *Sānluñ-p.* (Епсейкова). — 20. *Šeu-jā-roñ-p.* (Пилькина). — 21. *Äli-p.* (Городокъ). — 22. **Äχ-nol* (Каражана, Горожанский; Негу-ором). — 23. **Lajém* (Лайминская). — 24. **Šerāχ-kou-p.* (Жирякова).

2. Városok: 1. KLV. *Tēr-uš*, KV. *Tār-ūs*: Верхотурье. — TV. *Tēr-oš*, KV. *Japiñs-ūs*: Туринскъ. — 2. TV. *Čōmēχ*, KV. *T'émēñ*: Тюмень. — 3. TV. *Erpił*: Ирбитъ. — 4. ÉV. *Tüpel-ūs*, KLV. *Torēl-uš*, ALV. *Tōpel-ūs*, KV. *Tüpel-ūs*, TV. *Tōpel-ōš*: Тоболекъ.

3. Mellékfolyók: ÉV. *Ässä-Ta'it* (Keskeny-T.), ALV. *As-Ta'it* a déli Szoszva, a Tavda felső folyása a Lozva torkolatáig. Ezzel szemben a Tavda neve: ALV. *Jäni Ta'it*, KV. *Taut*, TV. *Täut*, PV. *Tait-Pqlm*. — *Völ-jā* (Ваглинская рѣка). — ÉV., KV. *Palēm*, ALV. PV. *Pqlm*, TV. *Polēm* (Пельмька). A Közép-Tavda vogul nevű folyóvizei: 1. *Šeu-jā*. — 2. *Ašmāréz-jā* (Ошмаровская). — 3. *Äsánēz-jā* (Азанка). — 4. *Karātunux-jā* (Каратунка). — 5. *Karapaš-jā* (Карабашка).

4. Tavaк a Közép-Tavda vidékén: 1. *Ilpēñ-tō* (Шайтанское озеро, Szent-tó). — 2. *Čqχšeriñ tō* (Sügères tó). —

3. *īntērä-to* (Индерское озеро). — 4. *Sāñ to* (Шогановое о.). — 5. *Poztēp to* (Матюшина). — 6. *Čurqar-khul-to* (Чабаркуль). — 7. *Sujtēlkä to* (Суйталка).

III.

A Pelim és Vagla folyók vidéke.

1. Falvak a Pelim mentén: 1. *Ātēm-jā-powēl* (Вершинская). — 2. *Massau-p.* (Массава). — 3. *Partēz-p.* (Портыхъ). — 4. *Votp-p.* (Вотьпа). — 5. *Salūñ-p.* (Сальтинская). — 6. *N'īñkēt-jā-p.* (Шамталь). — 7. *Rēkw-p.* (Part-falu, Зарѣчная). — 8. *Pekun-p.* (Бѣгуновъ). — 9. *Jāni vār-p.* (Nagy-erdő-f.; Большой Лѣсъ). — 10. *Pup-p.* (Pap-f.; Верхнее Пелымское). — 11. *Tarlē-p.* (Торла). — 12. **Āsmēr-jā-p.* (Ошмары). — 13. **N'ixpā-jā-p.* (Стенинская). — 14. **Vult-vql-p.* (Омелнинская). — 15. **Mēši-p.* (Накатайская). — 16. **Varaulēz-p.* (Панамаровская). — 17. **Järmēz-p.* (Еремины). — 18. **ōške-p.* (Хайдуковская). — 19. **Ošol-p.* (Наошоловская). — 20. **Khoitēl-p.* (Кайдаулова). — 21. **Puš-p.* (Бучинская). — 22. **Pukē-p.* (Пуленская). — 23. **Vuri-p.* (Урайская). — 24. **Ulox-p.* (Олекшины). — 25. **Šqš-p.* (Шапововская). — 26. **Naum-p.* (Наумова). — 27. **Mukš-p.* (Муксинская). — 28. **Lqmi-p.* (Лемовая). — 29. **Khontiñ-p.* (Кондинка). — 30. **Kuk-p.* (Кудяковская, Худякова). — 31. **Pažm-p.* (Пахомовская). — 32. **Pqlm-uš* (Пелымъ).

2. Falvak a Vagla és a tumen-tavak területén: 1. *Rint-tit-p.* (Ринты). — 2. *Vol-p.* (Сотники, Ваглинская). — 3. *Tur-alēm-poal-p.* (Заозерный). — 4. *Kām-p.* (Кама). — 5. *Tiñ-p.* (Тыня). — 6. *Puj-jā p.* (Вусьпины).

3. A Pelim mellékfolyói: 1. *Ātēm-jā* (Вершинская рѣчка). — 2. *Āññ-jā.* — 3. *Lāpēt-jā* (Лапаты). — 4. *Awēs-jā* (Овися, Massau mellett). — 5. *Taut-tēm-jā* (Гари, Tüz-égette-vidék-folyó). — 6. *N'ōrēp-jā* (Нерпъ). — 7. *Khqtēl-jā* (Котли; Nap-folyó). — 8. *Khōp-pariñ-jā* (Поромя; Ladik-tutaj-folyó). — 9. *Khqut-jā* (Каутя; Lúczfenyő-folyó). — 10. *Āit-jā* (Оитя; Folyóér-folyó). — 11. *Pōilēp-jā* (Паулепя; Fűrdő-f.). — 12. *Khqlēs-jā* (Колочя). — 13. *Jāni-jā* (Большая рѣчка; Nagy-folyó). — 14. *Saltiñ-jā* (Салтинская). — 15. *Pupēt-jā* (Пупитя). — 16. *Kantē-khum-jā.* — 17. *N'īñkēt-jā.* — 18. *Is Pqlm* (Таленькая;

Kis-Pelim). — 19. *Pés-Palém-jur* (Старица Пелымъки; Régi Pelim-meder). — 20. *Khulém-jä* (Кульма; Halporonty-f.). — 21. *Säirép-Khulém-jä* (Маленькая Кульма). — 22. *Pqsél* (Посель, Folyó-ág). — 23. *Vqr-jä* (Воря, Erdei f.). — 24. *Vqr-jä-khulém* (Воря Кульма). — 25. *Vuš-jä* (Ушя). — 26. *Vqimē* (Войма). — *Khqñghē-jä* (Конгя). — A Vagla és a tuman-tók mellék-vizei: 27. *Rint-jä*. — 28. *Tiñ-jä*. — 29. *Puj-jä*.

4. T a v a k: 1. *Tumén* (a folyóktól átfolyt tavak neve: Туманъ). — 2. *Pörēz-tūr* (Порохтура). — 3. *Pqsél-tūr* (Поселское озеро). — 4. *Vuš-jä-tūr* (Ушьянское о.). — 5. *Nur-tūr* (Нутура). — 6. *Puj-tur* (Пуйтура). — 7. *Ājtaɣtnē tūr* (Болотное озеро; Itató tó). — 8. *Sām-vūt-tūr* (Könny-tó). — 9. *Khum-tus-tūr* (Férfi-szakáltó; egy ember ott magánosan élt szakálás koráig). — 10. *N'qmsēm-tūr*. — 11. *Khqšēp-tūr* (Hálósátor-tó). — 12. *Lowēñ tūr* (Левентуръ).

5. D o m b: *Vāni-vur* (Ванной уваль; Erdő-domb).

IV.

A K o n d a (*Khōntēñ*) folyó vidéke.

1. F a l v a k: 1. *Puj-Sqim-poul* (Полсаимъ, Мало-Шаимские; Parti-Patak-falva). — 2. *Sqim-p.* (Саимское, Больше-Шаимское). — 3. *Uś-jä-p.* (Уся, Ишьянские; Kis-folyó f.). — 4. *Supēr-p.* (az *Uś-jä* felvidékén). — 5. *Tetēr-sunt-p.* (Тетерские). — 6. *Āɣēr-p.* (Потысы, Потышенские; Örvény-falva). — 7. *Uś-jä-p.* (Учиня, Учинские). — 8. *Toq-p-tēt-p.*, *Tāp-tīt-p.* (Танинские). — 9. *N'iñēt-jä-p.* (a *Tāp-jä* mentén följebb). — 10. *Tur-p.* (Тó-f.; a *Tāp-jä*-től oldalt). — 11. *Oñkh-pāt-p.* (Елышкины; Mézga-fenek-f.). — 12. *Poñɣ-tau-tēm-p.* (Пунгуталские, Тоскливый). — 13. *Suj-p.* (Суйпаулские). — 14. *Toqhōl-vāni-p.*, *Toɣlo-vani-p.* (Тохлованы). — 15. *N'oltlēm-p.* — 16. *Tāsēm-jiw-p.* (Szárazfa-f.; a két utóbbi falu a Kondától e helyt balraeső tavak mellett). — 17. *Xūsēñ-p.* (Запорские). — 18. *Utlēɣ-p.*, osztjákúl: *Unt-tañɣ* (Сотниковские). — 19. *Uimēs-p.* (Юмашинские). — 20. *Tūr-vātē-p.* (Кушокотские, Ново-Озерские; Tóparti f.). — 21. *Vēnt-jä-p.* (Чекатковы). — 22. *Tqut-p.* (Катышеры; Tűz-f.). — 23. *N'uís-ɣur-p.* (Панкинские). — 24. *Kaur-jä-ɣ.* (Каурятские). — 25. *N'ourēñ-p.*, osztj. *Noɣrēm-pūɣēt* (Микульнинские). — 26. *Letēm-p.*, osztj. *Tittēm-pūɣēt* (Мокровские). — 27.

Ajtāñ-p. (Алымкинские). — 28. *Mut-uš*, oszt. *Mažet-voš* (Нахрачи). — 29. *Šiśmēñ-p.* (Вашкуские; jobbra eső f.). — 30. *Pī.ēñ-p.*, oszt. *Pī.ēñ* (Есееуловъ). — 31. *Lañχ-ālēm-p.*, oszt. *Toñχ-ātēm* (Ермаковъ). — 32. *Ont-vānt-p.*, oszt. *Ont-vāntē* (Урманские). — Innen kezdve aláfelé osztjások laknak; falvaiknak voguloktól és osztjásoktól hallott nevei: 33. *Opētlē-p.* v. *Tuj-p.*, oszt. *Tau-pūχēt* (Лѣтне-Пуштинские). — 34. *Tēl-p.*, oszt. *Pēttē-pūχēt* (Зимне-Пуштинские). — 35. *Sqñχēm ōlēñ-p.*, oszt. *Sāñχēm-ātēm* (Чесноки). — 36. *Ān-jā-p.*, oszt. *Āni-Jēχē* (Болчары). — 37. *Jēχē-lōχ* (osztjákúl; Богдановъ). — 38. *Pojpēt-pūχēt* (osztjákúl). — 39. *Loχ-pūχēt* (oszt.; Келькинские). — 40. *Mortēñ-pūχēt* (oszt.; Сиглинские). — 41. *Χaλχañ-p.*, oszt. *Χaτχañ-pūχēt* (Красноярскъ). — 42. *Mēñkēt-p.*, oszt. *Mēñkēt-pūχēt* (Алтай). — 43. *Kam-sut-p.*, oszt. *Kamēñ-pūχēt* (Каменские). — 44. *Pāñχēt-vāntē* (osztjákúl; Рѣдники). — 45. *Samar-uš*, oszt. *Samar-voš* (Самарово). — 46. *Jām-uš* (Демянскъ; a két utóbbi már az Irtis mellett).

2. Nagyobb mellékfolyók: 1. *Uš-jā*. — 2. *Tētér-jā*. — 3. *Tāp-jā*, *Toqp-jā*. — 4. *Ōkhēt* (Ахъ; a felsőkondai tumanoknak, melyek több folyóval egyetemben a nagy Jevrát is fölveszik, lefolyása). — 5. *Jūni-jā*. — 6. *Kam-jā* (Кама). — || Tó: *Sartiñ tūr* (Csukástó, Jesseulov mellett).

V.

A Jevra folyó (*Jīwr-je*) és a felsőkondaituman-tavak vidéke.

1. Falvak: 1. *Jā-ōntēr* (Евандра; Folyó-meder). — 2. *Sām-poul* (Денисова). — 3. *Jīwr-p.* (Евринская). — 4. *Sos-p.* † (Соспауль). — 5. *Ūsēχ-p.* † (Кандылы). — 6. *Loχ-vāñi*, oszt. *Urt-pūχēt* (Сатыги; Zug-domberdő, Fejedelmi város; a tumanok felvégében). — Innen kezdve a tuman-tavak mentén: 7. *Pātēn-ōkhēt* (Патанакъ). — 8. *Ūsēñ-poul* (Городищенские; Váras falu). — 9. *Vor-p.*, *Vuor-p.* (Ворнаулские; Erdő-falva). — 10. *Raχt-p.* (Рахтинские; Sár-falu). — 11. *Léwē-p.* (Левинские). — 12. *Āum-jō-p.* (Аменские). — 13. *Tērēs-p.* (Терезинские). — 14. *N'orēm-p.* (Ташинские). — 15. *Lous-p.*, oszt. *Tiwēs* (Леушы; az Ach torkolata közelében, a tumanok alvégében).

2. A Jevra mellékfolyói: 1. *Āwér-sōs* (Крутая рѣчка;

Meredek patak). — 2. *Ūs-jō* (Ушя; Kerítéses folyó), más néven: *Viš-khōñya*. — 3. *Ōlēγ-jō* (Odu-folyó, mivel a föld-alúl egyszerre bukkan elő; az előbbinek mellékvize). — 4. *Vēni'* (Вина). — 5. *Kēkwēn* (Кекенъ; az előbbinek mellékptakja). — 6. *Āśjē-khwārjē* (Ускоpa; Keskeny-posvány, az Usjá mellékvize). — 7. *Khepγē-squ* (Égerfa-bokor; az Usjá mellékvize). — 8. *Sēs-jō* (mivel *sēsi mēni* «visszafelé folyik»). — 9. *Nāwē* (Налымъ). — A tumantavakba ömlenek: 10. *Jīwr-jā* (Евра). — 11. *Pau-jō*, *Pawa-jā* (Пава). — 12. *Kiwit-jā*. — 13. *Puj-poul-jō* (Partfalvi folyó; Зимная рѣвка). — 14. *Attēm-jō* (Ахтымъ).

3. T a v a k: 1. *Kēli* (Киляй; tiszta láp a Jevra vidékén). — 2. *Khōrēp-tūr* (Fenyves-tó).

VI.

Az éjszaki Szoszva (*Ta'it*) vidéke.

1. Falvak: A Lozva- és Szoszvafők (*Saw-paul* és *Jāni'-paul*) között: 1. *qjkā-p.* (Öregember-f.) v. *Suj-p.* (Berek-f.). — 2. *Jūtim-sās-p.* (Vásárolt patak-f.). — 3. *N'al-tālt-p.* (Csapdakikötő-f.). — 4. *Misēpsi-p.* + — 5. *Kwoss-jā-p.* + (Köröm-folyó-f.). — 6. *N'ūrēm-jā-p.* + (Réti-folyó-f.). — 7. *Jāñkēlmā-vāta-p.* (Láparti-f.). — 8. *Māñ-nār-vōl-p.* + (Kis-mocsár-vonali-f.). — 9. *Soroti-p.* + (a *Sonfin*-család ősi helye). — 10. *Jelpiñ-tūr-vāta-p.* (Szent-tó-széli-f.).

A felvidéki Kis-Szoszva (*Māñ-Ta'it*) mellett van: *Xān-paul* (Császárfalu, a hol az állandó éjszakurai expedíció éléstára áll). — A Nagy-Szoszva (*Jāni'-Ta'it*) falvai: 1. *Jāni'-paul* (Nagy-falu; a lozvai oroszok nevezése szerint: Юрга, az obiaké szerint: Искаръ). — 2. *Xal-p.* (Köz.-f.). — 3. *N'aγsēm-vōl* (Kopoltyú-folyóvonal; Няксимволь). — 4. *Palāti-p.* — 5. *N'arēγ-p.* (Няроховъ). — 6. *Tāpēs-sūnt-p.* (Tápsz-torkolati-f.; Усть-Тансуйские). — 7. *Visēm-paul.* — 8. *Hañel-sām-p.*, *Hañlā-s-p.* (Vizesés-vidéki-f.; Хангалские). — 9. *Xulēm-sūnt-p.* (Halporonty-folyó-torkolati-f.; Хулимонские). — 10. *Mēñkw-jā-p.* (Manó-folyó-f.; Менья). — 11. *Sorāti-p.* (Сардѣйские). — 12. *Pūšmēk-p.* (Посмакъ). — 13. *Ali* és *Lui-N'allēñ-p.* (Нильдинские). — 14. *Āur-jā-p.* (Meredek-folyó-f.; Оурыньские). — 15. *Posāl-tit-p.* (Folyóér-tővi-f.; Посельдинь). — 16. *Sōma-p.* (Subasarka-f.; Шоминские). — 17. *Xulay-p.*

(Holló-f.). — 18. *Xgzañ-p.* (Кучинскія). — 19. *Pëtkës-p.* (Бедкажские). — 20. *Sortiñ-jā-ūs* (Csukás-folyó-város; Сартыньинское, Сосвинское). — 21. *N'ālīñ-jā-p.* (Csapdás-folyó-f.). — 22. *Kürt-jā-p.* — 23. *Pupzēñ-jā-p.* (Istenkés-folyó-f.; Тоболдинские). — 24. *ālt-tump-p.* — 25. *Sopak-lāmt-p.* (Csizma-darab-f.). — 26. *An-jā-p.* (Аньевские). — 27. *'Niltāñ-p.* (Hegypart-f.). — 28. *Jā'irim-p.* (Угрюмские). — 29. *Iuś-suj* (Oroszberek) v. *Jeli-ūs, Joli-ūs* (Люликарские). — 30. *Tari-sqaw-p.* (Daru-csillag-f.; Резимовские). — 31. *Vāt-tari-p.* (Harminez-daru-f.) v. *Suj-nól-p., S'qwi-nól-p.* (Berkés-folyók-f.; Чусельские). — 32. *Kwajk-jā-p.* (Малёвские). — 33. *Jelpiñ-nól-p.* (Szent-folyók-f.; Шейтанские). — 34. *Xāl-ūs, Xāl-p-ūs, KV. Khēlp-jiw-ūs, ÉO. Sūmēt-juχ-voś* (Nyír-város; Березовъ). — 35. *Ta'it-sūnt-p.* (Szoszva-torkolati-f.; Пыропские).

2. Mellékfolyók: A *Māñ-Ta'it* vizei: 1. *Kwoss-jā* (Köröm-folyó). — 2. *Māñ-jā* (Kis-f.). — 3. *Tūr-qit* (a *Jelpiñ-tūr* lefolyása). — 4. *Sāñkwiliñ-jā* (Zsombékos-f.). — 5. *Pas-sōs.*

A *Jāñi' Ta'it*-ba ömlenek: 6. *Aps'-jā* (Öcs-f.). — 7. *Vani'-xuri-jā* (Erdősdomb-alakú-f.). — 8. *Unsaçēñ-jā* (Pallós-f.). — 9. *Sarma-jā* (mely a hasonnevű tón folyik keresztül). — 10. *L'ol-jā.* — 11. *Lopēs-jā.* — 12. *N'a'is-jā.* — 13. *Kuñali-jā.* — 14. *Tomēñ-jā.* — 15. *Mapēs-jā.* — 16. *N'arēç-jā.* — 17. *Tāpēs-jā.* — 18. *Visēm-jā.* — 19. *Xurā-jā* (az előbbinek mellékfolyója). — 20. *Visēm-paul-gul-jā.* — 21. *N'orapi-jā.* — 22. *Jelpiñ-jā* (Szent-f.). — 23. *Xuēm-jā* (Halporonty-f.). — 24. *Mēñkw-jā* (Manó-f.). — 25—28. *Simri-jā* (Süger-f.); mellékvizei: *Jāñi'-xūlēm-jā, Māñ-ç-jā, Kuñrās-jā.* — 29—32. *Pai'-jā,* mellékvizei: *Supi-sis-urām-nālīñ-sas* (Tokhal-háta-nyergű-csapdás patak), *Ali-pāl-Pai'-jā* (Felvidéki P. f.), *Lui-pāl-Pai'-jā* (Alvidéki P. f.). — 33—37. *Åur-jā* (Meredekesésű folyó); mellékvizei: *N'ālīñ-jā; Uśi-nól-jā, Lqñxāl-kwālñē-Åur-jā* (Alább-torkolló A-f.), *N'āl-kwoliñ-sq* (Csapda-házaspatak). — 38. *Tol-jā* (itt állott hajdan a *Tol-jā-ūs*). — 39. *Sakw-jā* (Сыгва). — 40. *Soma-paul-gul-jā.* — 41. *Pał-jā* (Fül-f.). — 42. *Tōntlēm-jā.* — 43. *Kirsēm-jā.* — 44. *Xgzañ-jā.* — 45. *Rayt-jā* (Sár-f.). — 46. *Samari-jā.* — 47. *Simri-jā* (Süger-f.). — 48. *Sortēñ-jā* (Csukás f.). — 49. *N'ālīñ-jā* (Csapdás-f.). — 50. *Kurt-jā.* — 51. *Jelpiñ-jā* v. *Pupzēñ-jā.* — 52. *Kärkēs-jā.* — 53. *Mēñkwēl-jā.* — 54. *Ōś-ja.* — 55. *Sis-kwonsi-jā* (Hátvakaró-f.). — 56. *Ēntēp-gul-jā* (Öv-vég-f.). — 57. *An-jā.* — 58. *Māñ-Ta'it,* oszt. *Aj-Teu* (az alsó

Kis-Szoszva). — 59. *Usin-jā*. — 60. *Lui-jā* (Alsó f.). — 61. *Kiwriñ-nāñk-sōjim* (Odvas-vörösfenyő-patak). — 62. *Māsūm-sōjim*. — 63. *Pil-vātné-nol-sōjim* (Bogyószedő-folyók-f.). — 64. *N'ālīñ sojmi'* (Két «Csapdás patak»). — 65. *Jelpiñ-jā*. — 66. *Jāni'-jā*. — 67. *Vos-jā*. — 68. *Māñ-soriñ-jā*. — 69. *Jāni'-soriñ-jā*. — 70. *Nāñklāsi-sōjim* (Vörösfenyves-patak). — 71. *Tumpiñ-sōjim* (Szigetes patak). — 72. *Vāt-tiri-nol-sōjim* (Harmincz-daru-folyók-patakja). — 73. *Vosiñ-tūr-jā*. — 74. *Sawiñ-kan-sōjim* (Temető-p.). — 75. *Kwajk-jā*. — 76. *Nāñkiñ-sōjim*. — 77. *N'ālīñ sōjim*. — 78. *Jelpiñ-nol-jā* (itt van a *Jelpiñ-nol*, *Vör-nol-sāt-qtér-ūs* s a *Pātsiñ-nol* «Madárhálós-folyók»). — 79. *Völ-jā* (Волка).

3. T a v a k: A Lozva- és Szoszva-fők között: 1. *Vātke-tūr* (*tūr-žul at qñši, žul qñši*; *tönü ti tūrt ālēm paul šār tātēl*: «tavi hala», t. i. kárász nincs; de ördöge van; azért egészen üres az ezen tó mellett állott falu). — 2. *Sarma-jāñkēlmā* (Ingovány-láp, melyet a *Sarma* patak foly által). — 3. *Ul. āžwtēs-vinē-jāñkēlmā* (Tűzikő-vevő-ingoványláp). — 4. *Ūs-sis-tūr* (Vármögi-tó; *žantlēnē jist tot āžwtēs-ūs ālēs*: a hadakozó korban ott kövár volt). — 5. *N'ūrēm-paul-jāñkēlmā*. — 6. *Misepsi-jāñkēlmā*. — 7. *Mour-žans'-uj-lāñž-χujnē-tūr*. — 8. *Jelpiñ-tūr* (Szent-tó). — A Szoszva alvidékén: 9. *Jāžriñ-tūr*. — 10. *Jelpiñ-tūr* (*An-jā* és *Jā'irim* közt). — 11. *Vosēñ-tūr*. — 12. *Xāl-p-ūs-tūr*.

4. Hegyek a felvidéki Kis-Szoszva forrásvidékén: 1. *Xatšit-šajl*. — 2. *Lünt-žusäp-šajl* (Lúd-ládika-bércz). — 3. *Matjū-šajl* (Матюй). — 4. *Vot-tarātēnē-šajl* (Szel-bocsátó-bércz). — 5. *Xqlēt-šajl*. — 6. *Mōñiñ-sqri'* (Моñiñ-hegyszoros; a hol Кузьма Монинт rénei legelnek).

VII.

Az éjszaki Szoszva nagyobb mellékfolyóinak vidéke.

a) A Tapszuj (*Tāpēs-jā*) folyóé.

1. F a l v a k: 1. *Māñ-žulēp-jā-p.* (Kis-háló-folyó-f.). — 2. *Tāpēs-jāni'-p.* (Tapszujvidéki-Nagyfalu). — 3. *S'ātēl-tit-p.* — 4. *Xulēm-p.* — 5. *N'ir-ūs* (Vesszőváros). — 6. *Vör-jā-p.* (Erdei-folyó-f.). — 7. *Tāpēs-sünt-p.* (Tapszuj-torkolati-f.).

2. Mellékfolyók: 1. *Jāni'-* és *Māñ-χarp-jā* (Nagy- és Kis-vörösfenyves-f.). — 2. *Tāmarīñ-jā* (Bunkónyilas-f.). — 3. *Māñ-*

zülöp-jā. — 4. *Xältēn-jā*. — 5. *Liraki-jā*. — 6. *N'urēm-jā* (Réti-f.). — 7. *Vör-jā* (Erdei-f.). Ez utóbbi patakjai: 8. *Suj-āul-jā* (Berekvégi-f.). — 9. *Ēkwā-jā* (Asszony-f.). — 10. *Pitñ-jā* (Fészkes f.). — 11. *Jüñ'* és *Māñ-Jiñkwēr*. — 12. *Asān*. — 13. *Lauši*.

b) A Szigva (*Sakw-jā*) folyóé.

1. Falvak: 1. *Māñ-jā-paul* (Маньинские). — 2. *Jā-sünt-p.* (Ясонские; Манjá-torkolati-f.). — 3. *Sukēr-jā-p.* (Щекурынское). — 4. *Sarān-p.* (Саранпаульские; Zürjén-f.). — 5. *Hañlä-p.* (Хонгланские; Vizesés-f.). — 6. *Muñ-kēs*, *Muwlñ-kēs-p.* (Мункежские; Kerek-Rénbörharisnya-f.). — 7. *Al-* és *Lui-χārem-p.* v. *Xāriñ-p.* (Хорумпаульские; Felső- és Alsó-szárazhal-aprólék-f.). — 8. *Mēsi-p.* (Меженские, Folyóforduló-f.). — 9. *Lapiñ-ūs*, *Lqpmūs* (Ломбовожские, Лобоможь). — 10. *Raxt-jā-p.* *Rakt-jā-p.* (Sárfolyó-f.). — 11. *Sakw-sünt-p.* (Szigva-torkolati-f.).

Oldalt eső falvak: 12. *Xartēm-p.* (*Sārāxt-jāt āli*). — 13. *Tārāk-p.* (*Sarāxt-jāt lāñyālñūw*). — 14. *Pupχ-isēm-p.* (Istenkeszállotta-f. *Sarāxt-jāt lāñyāl*). — 15. *Scrān-sāxi-p.* (*Ta'it i Sakw-χalt*, *Sakw jāmēs pält*). — 16. *Lūski-p.* (*Raxt-jā-p. ti-pält*, *Lapiñ-ūs ta pält*). — 17. *Rās-p.* (Fővénypart-f.; *Xārem-p. ālēm-pält*). — 18. *Xāsilax-p.* † (*Muñ-kēs puj-pält*; *añ tātēl*; *tūji qkw ališlēñē ājkā tot āli*: M. partfelén, most üres; nyáron egy halászó öreg lakik ott). — 19. *Posērñē-p.* (*tūji-p.*, *Lapiñ-ūs i Posēl-tit χalt*). — 20. *Mēñkwēt-rās-p.* (Manók-fővénypartja-f.; *Lapiñ-ūs-nūpēl ti pālñūw*). — 21. *N'iñm-rās* (*Luski-p. ta pält*).

2. Mellékfolyók: 1. *Jelpiñ-jā* a *Jelpiñ-tūr* mellett, melynek szentje a *Jelpiñ-nār-ājkā* a «Szent-hegy-öreg». — 2. *Al-* és *Lui-tāsēm-jā* (Alsó- és Felső-sekély-f.). — 3. *Toχlä-jā*. — 4. *Pupi-jā* (Istenke-f.). — 5. *Māñ-jā* (*Jā-sünt-paul sāmāñ āli süntä*: torkolata éppen J. s. p.-lal szemben van). — 6—8. *Sukēr-jā* (Csokurhalas-f.); melynek mellékvizei: *S'ortūñ-jā* (*süntä Sukēr-jā-p. nalēm-pält āli*: torkolata S. j. p. vízoldali táján van); *Pūl-jā* (*süntä S. j. paulñēl alēññū āli*: torkolata feljebb van S. j. p.-nál) — 9. *Xulēm-jā* (Halporonty-f.; *Hañlä-pault āli titä*: torkolata X. p. falunál van). — 10. *Xartās-jā*. — 11. *Pujwa-jā*. — 12. *Sēwiñ-jā*. — 13—16. *Porī-Sārāxt-jā* (*titä Muñkēsť āli jāmēs pält*); mellékfolyói: *Pupi-jā*, *Tirtāñ-jā*, *Aur-jā*. — 17—18. *N'älēχ-jā* (*titä Muñkēsñēl lāñyālñūw*); mellék-vize: *Jawēs-jā*. — 19. *Xāriñ-āχēt-jā* (a *Xārin-tūr* lefolyása). — 20. *Āsēm-jā*. — 21. *Voχ-sami-jā*. — 22. *Jāñ'* *Sārēxt-ja*. — 23. *Lapiñ-jā* (Ляпина). — 24. *Raxt-jā*.

3. Hegyek (*Nārēt*) a Szigva forrásvidékén: 1. *Sarān-χāp-nār-saxl* (Zürjén-hajó hegy-bércz a *Sukēr-jā* mellett). — 2. *Aul-tump-nār-saxl* (Vég-domb-bércz; u. o.). — 3. *Sax-tump-nār-saxl* (a *Xartās-jā* mellett). — 4. *Pujwa-nār-saxl*. — 5. *N'awliñ-nār* (Husos-hegy; a *Sukēr-jā* vidékén). — 6. *Jēñsi-ur* v. *Jēñēs-ur*

(*Suker-jā-talēxt āli*). — 7. *Jā-talēx-nār-ajkā* (Sukerjā-folyóféi-hegy-öreg). — 8. *Vit-neilēnē-nār* (Víz-jelentkező-hegy; szamojéd neve: *Jātēr-porttā*). — 9. *Vēlt-sis-pāl-nār* (Arcza-hátrafordított-hegy, u. o.; szam. neve: *Sātmā-ur*). — 10. *L'ūlīn ūntmit-ur* (Magasrovásjelzette-út-hegy; szam. neve: *Pirsin-ñetērmā*) *Xatiñ-mal-jā-pāxāt*. *Ti Xatiñ-mal-jā Sakwēr-jānēl kwāli*; *Sakwēr-jā sūntā Sakwēr-sūnt-paultē* (*Sarān-paultē*) *Pēsēr-tārmēl āli*: a X. m. j. mellett, mely folyó a Шугуръ-ba ömlik s torkolata Шугорское zürjén falunál, a Pecsora felé van. — 11. *Salāti-gul-nār* (u. o.). — 12. *Vārjēn-salā-nār* (u. o.). — 13. *Pajāti-nār* (u. o.). — 14. *Kēlp-nār* (Veres hegy; u. o.). — 15. *Pałēlqu-nār* (*Sortāñ-jā-talēxt*). — 16. *Pēti-nār* (u. o.). — 17. *Sātiñ-sēi-sayl* (u. o.). — 18. *Sōmjajin-nār* (Éléspajtás hegy; a *Sakwēr-jā* mellett). — 19. *Sāstēm-nār* (Megnövesztett hegy; u. o.). — 20. *Xalmār-salā-nār*. — 21. *Salāti-nār*. — 22. *Sālit-xālēn-ur* (Rének-haló-hegye; u. o.). — 23. *Tūntēr-nār* (u. o.). — 24. *Xamti-gul-nār* (u. o.). — 25. *Tujttā-nār* (u. o.). — 26. *Āxwtēs-tūlnē-nār* (Kő-kiálló-hegy; u. o.). — 27. *L'ūlīn-nār* (Magas hegy; u. o.). — 28. *Ūti-tump* (Ugató domb; u. o.). — 29. *N'ar-ēkwā* (Hegyasszony; u. o.). — 30. *Jānkārā-tump* v. *Jāmēsi-tump* (a Scsugorjā folyófordulója melletti domb).

c) Az alvidéki Kis-Szoszva (*Māñ-Ta'it*) folyóé.

Falvak: 1. *Jelpiñ-paul*. — 2. *Xāñxā-p*. — 3. *Tūñsi-p*. — 4. *Sūxtēr-p*. — 5. *Nakā-p*. — 6. *N'irki-p*. Innen oldalt az Ob felé vannak: 7. *Sērā-p*. — 8. *Lox-toxt-p*. — 9. *Jāt-ūs* (Шеркалское; a Nagy-Ob mellett).

d) A Vogulka (*Vol-jā*) folyóé.

Falvak: 1. *Vōl-talēx-paul* (osztjákúl: *Vos-pirtēm-ur-kort*; Вошпиртымы). — 2. *Sāxān-p*. (oszt. *S'oxāñ-k*; a *Sāxāñ-jā* mellett). — 3. *L'ūlīn-soma-p*. (Васькины; Magas-subasapka-f.). — 4. *Urej-rātā-p*. (Левкины; áradmányposvány-széli-f.). — 5. *Ūtā tēm p*. (Tűz-égette-f.). — 6. *Xāl-ūs* (Березовъ).

VII.

Az Ob (*Ās*) melléke.

Falvak Berjozov fölött: 1. *Puksām-paul* (Беремовскіи). — 2. *Ilp-p*. (Новыя юрты; Uj-falu). — 3. *Posāl-p*. (Протошныя; Folyóér-f.). — 4. *Alī-p*. (Кондуванъ; Felső-f.). — 5. *Som-p*. (Тегинскіи). — Berjozov alatt: 6. *Ta'it-sūnt-p*.

7.

8191-
Roz 7 Pol.

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

PH
1308
.5
M85
kot.4
fuz.1

Munkácsi, Bernát
Vogul népköltési gyűjtemény

